PASAULINĖS LITERATŪROS BIBLIOTEKA

XX a. literatūra

*

Dailininkas
ARVYDAS KAŽDAILIS

PASAULINĖS LITERATŪROS BIBLIOTEKA

Jaroslav Hašek

ŠAUNIOJO KAREIVIO ŠVEIKO NUOTYKIAI PASAULINIAME KARE

Iš čekų kalbos vertė
KAZYS AKELIS ir ALFONSAS TIEŠIS

VILNIUS
1998

UDK 885.0
Ha 382

Jaroslav Hašek
OSUDY DOBRÉHO VOJAKA ŠVEJKA
ZA SVĚTOVÉ VÁLKY
Praha, Vydavatelstwo Roh, 1954

ISBN 5-415-01298-2

Pirma dalis

UŽNUGARYJE

1

ŠAUNUSIS KAREIVIS ŠVEIKAS IŠTRAUKIA Į PASAULINĮ KARĄ

– Mūsų Ferdinandą nušovė,– pasakė Šveikui jo šeimininkė.

Šveikas, prieš keletą metų medicinos komisijos pripažintas idiotu, buvo paleistas iš karo tarnybos ir dabar vertėsi pardavinėdamas šunis – nusususias baidykles, kurioms jis kurdavo suklastotas genealogijas.

Be to, jis sirgo reumatu ir šiuo metu tepė dešinįjį kelį apodeldoku.

– Kurį Ferdinandą, ponia Miulerova?– pasidomėjo Šveikas, tebemasažuodamas savo kelius.– Aš pažįstu du Ferdinandus. Vienas tarnauja pas vaistininką Prušą ir kartą apsirikęs išgėrė butelį tepalo plaukams atauginti. Dar pažįstu Ferdinandą Kokošą, tą, kuris renka šunų mėšlą[1]. Abiejų nė trupučiuko negaila. – Ne, meldžiamasis, erchercogą Ferdinandą[2], kuris gyveno Konopiščėje, šitą storą, dievobaimingą...

– Jėzau Marija! – sušuko Šveikas.– Še tau... O kurgi ponui erchercogui taip atsitiko?

– Šneka, jį nudėjo Sarajeve. Iš revolverio. Važiavo jis ten su savo erchercogiene automobiliu.

– Sakykit, ponia Miulerova, automobiliu... Aišku, toksai ponas gali sau tatai leisti. O tikriausiai ir nemanė, kad tokie pasivažinėjimai gali blogai baigtis. Ir dar Sarajeve... Juk tai Bosnijoj, ponia Miulerova... Tatai, matyt, padarė turkai. Nereikėjo mums lįsti ir kėsintis į jų Bosniją ir Hercegoviną... Tai šit kokie dalykėliai, ponia Miulerova. Erchercogas, vadinasi, amžinatilsį. Ar ilgai kankinosi?

– Ponas erchercogas iš karto buvo gatavas, meldžiamasis. Žinia – su revolveriu juokai menki. Neseniai čia, Nusliuose, vienas ponas, bežaisdamas su revolveriu, išpyškino visą savo šeimyną ir nudėjo durininką, atėjusį pasižiūrėti, kas ten šaudo ketvirtame aukšte.

– Iš kito revolverio, ponia Miulerova, nors plyšk – neiššausi. Tokia sistema – stačiai prapultis. Bet ponui erchercogui tikriausiai buvo nupirkta

kas nors ypatingiau. Be to, ponia Miulerova, galiu kirsti lažybų, kad žmogus, kuris tai padarė, šiam kartui kaip reikiant išsičiustijo. Žinoma, šauti į poną erchercogą – darbas nelengvas. Čia tau ne valkatai girininką nušauti. Sunkiausia prie jo prisigretinti. Prie tokio pono apdriskęs neprieisi. Reikia būtinai užsidėti katiliuką, kad tavęs policininkas nesugriebtų.

– Sako, pone, kad jų ten daug buvo.

– Tai, ponia Miulerova, savaime aišku,– patvirtino Šveikas, baigęs masažuotis kelius.– Jeigu, pavyzdžiui, panorėtumėt nužudyti erchercogą arba jo didenybę imperatorių, jūs būtinai turėtute su kuo nors pasitarti. Daugiau galvų – daugiau protų. Vienas patars viena, kitas – kita, – „ir kelias atviras į sėkmę", kaip giedama mūsų himne. Svarbiausia – iššniukštinėti, kada tasai ponas važiuos pro šalį. Prisiminkite poną Liukenį, kuris dilde nusmeigė velionę Elžbietą[3]. Juk jis buvo išėjęs su ja pasivaikštinėti... Tai ir tikėk po to kuo nors! Nuo tada nė viena imperatorienė neina pasivaikščioti. Tokio likimo gali sulaukti daugelis. Štai pamatysit, ponia Miulerova, – prasigaus jie ir prie caro su cariene, o gal, neduok Dieve, ir prie paties mūsų imperatoriaus, jeigu jau pradėjo nuo jo dėdės. Jis, senelis, turi daug priešų, dar daugiau negu Ferdinandas. Neseniai smuklėje vienas ponas

šnekėjo: „Ateis laikas – šitie imperatoriai išlakstys vienas po kito, ir jokia valstybės prokuratūra jiems nepadės..." Vėliau tas ponas neturėjo kuo užsimokėti už alų, ir smuklininkui teko pašaukti policiją. Ponas tėškė smuklininkui antausį, o policininkui – du. Taip jį pintinėj[4] ir išgabeno prasiblaivyti... Taigi, ponia Miulerova, tokie dalykėliai dedasi mūsų laikais! Dar, vadinas, vienas nuostolis Austrijai. Kai aš tarnavau kariuomenėj, vienas kareivis nušovė kapitoną. Užsitaisė šautuvą ir nuėjo į raštinę. Ten buvo pasakyta, kad jam čia nėra ko veikti, o jis vis savo varo – turįs pasikalbėti su ponu kapitonu. Pagaliau kapitonas pasirodė ir nubaudė jį, uždrausdamas išeiti iš kareivinių, o tas paėmė šautuvą – pykšt jam stačiai į širdį! Kulka kiaurai pervėrė kapitoną ir dar pridarė raštinėj nuostolių: suteškino butelį su rašalu, o šis suliejo tarnybinius popierius.

– O kas buvo tam kareiviui?– po valandėlės, kai Šveikas jau vilkosi, paklausė ponia Miulerova.

– Pasikorė su petnešom,– atsakė Šveikas, valydamas katiliuką. – O petnešos buvo ne jo – pasiskolino iš kalėjimo sargo. Jam, girdi, kelnės smunkančios. Argi jis lauks, kol jį sušaudys? Aišku, ponia Miulerova, tokioj padėty kam gi neapsisuks galva. Kalėjimo sargą pažemino tarnyboj ir dar šešis mėnesius įsūdė. Bet jis jų nesėdėjo: pabėgo į Šveicariją ir ten dabar pamokslininkauja kažkurioj bažnyčioj... Dabartės, ponia Miulerova, dorų žmonių mažai. Mėklinasi man, kad erchercogą Ferdinandą tame Sarajeve apgavo tas žmogus, kuris jį nušovė. Turbūt erchercogas pamatė tą poną ir pamanė: „Tikriausiai padorus žmogus, jeigu mane sveikina". O ponas ėmė ir pykštelėjo į jį. Vieną ar kelias įvarė?

– Laikraščiai, meldžiamasis, rašo, kad erchercogas buvo kaip rėtis. Tasai žmogus išpyškino į jį visus šovinius.

– Tai atliekama, ponia Miulerova, labai greitai. Baisiai greitai. Aš tam reikalui būčiau nusipirkęs brauningą – panašus į žaislą, o per dvi minutes su juo galima nušauti dvidešimt erchercogų, tiek liesų, tiek storų. Beje, tarp mūsų kalbant, ponia Miulerova, į storą erchercogą tikriau gali pataikyti negu į liesą. Gal atsimenate, kaip Portugalijoj buvo nušautas karalius? Va koks storas! Jūs suprantat, kad karalius liesas nebus... Na, eisiu į „Taurės" smuklę. Jeigu ateitų pinčerio, už kurį paėmiau rankpinigių, pasakykite, kad laikau jį savo šunidėj už miesto ir neseniai jam apipjausčiau ausis. Vedžioti jo dabar negalima, nes ausys neužgijo,– gali nušašti. Jei kur išeisite, palikit raktą pas durininkę.

„Taurės" smuklėje sėdėjo tik vienas svečias. Tai buvo slaptosios policijos agentas Bretšneideris. Smuklininkas Palivecas mazgojo indus, o Bretšneideris bergždžiai mėgino užmegzti su juo rimtą pašnekesį.

Palivecas buvo žinomas storžievis. Kas antras žodis jam išsprūsdavo „pasturgalis" arba „šūdas". Tačiau jis buvo ganėtinai išprusęs ir kiekvienam patardavo paskaityti, ką apie pastarąjį daiktą rašė Viktoras Hugo, pasakodamas apie senosios Napoleono gvardijos atkirtį anglams Vaterlo mūšyje[5].

– Graži vasara,– pabandė užmegzti rimtą kalbą Bretšneideris.

– Šūdo verta! – atrėžė Palivecas, dėliodamas indus į spintą.

– Na ir užtaisė mums Sarajeve! – su maža viltimi tarė Bretšneideris.

– Kokiame „Sarajeve"?– paklausė Palivecas. – Nuslių smuklėje? Ten kiekvieną dieną peštynės, žinia – juk Nusliai!

– Bosnijos Sarajeve, ponas smuklininke. Nušovė ten poną erchercogą Ferdinandą. Ką į tai pasakysit?

– Aš į tokius dalykus nesikišu. Tegu lenda visi jie su šitokiais dalykais į užpakalį! – mandagiai atsakė ponas Palivecas, užsirūkydamas pypkę.– Įsipainiok dabar į tokius reikalus,– žiūrėk, ir nusisuksi sprandą. Aš smuklininkas. Kas pas mane užeina, paprašo alaus, tam aš ir pripilu. O koks nors ten Sarajevas, politika ar velionis erchercogas – su manim tai nieko bendra neturi. Tai ne mano nosiai. Tiktai kalėjimu kvepia.

Bretšneideris nutilo ir nusivylęs ėmė dairytis po tuščią smuklę.

– Anksčiau čia kabojo jo didenybės imperatoriaus paveikslas,– po valandėlės vėl prabilo Bretšneideris.– Kaip tik toj vietoj, kur dabar veidrodis.

– Taip, teisybę teikėtės pasakyti, – atsakė ponas Palivecas, – kabojo, bet jį dergė musės, tai aš ir nunešiau į palėpę. Žinote, dar kas nors sumanys dėl šito padaryti kokią nors pastabą, ir tada kils nemalonumų. Kuriems velniams man to reikia?

– Sarajeve, ponas smuklininke, turbūt labai bjauru?

Į šitą tiesų ir klastingą klausimą ponas Palivecas atsakė ypač atsargiai:

– Taip, Bosnijoj ir Hercegovinoj tokiu metu būna baisiai karšta. Kai aš ten tarnavau, turėdavome mūsų vyresniajam leitenantui dėti ledus prie galvos.

– Kuriame pulke jūs tarnavot, ponas smuklininke?

– Aš tokių dalykų neprisimenu, niekad nesidomėjau šitokiomis smulkmenomis,– atsakė ponas Palivecas. – Aš nesu smalsus. Per didelis smalsumas kenkia.

Slaptasis agentas Bretšneideris galutinai nutilo, ir jo apsiniaukęs veidas pralinksmėjo tik įėjus Šveikui, mat jisai, įžengęs į smuklę, užsisakė juodo alaus su tokia pastaba:

– Vienoj šiandien taip pat gedulas.

Bretšneiderio akyse plykstelėjo viltis, ir jis greitai prabilo:

– Konopiščėje iškabinta dešimt juodų vėliavų.

– Ten jų turėtų būti dvylika, – pasakė Šveikas, nugėręs iš bokalo.

– Kodėl jūs manote, kad dvylika?– paklausė Bretšneideris.

– Dėl lygaus skaičiaus – tuzinas. Taip lengviau skaičiuoti, be to, tuzinais pigiau išeina,– paaiškino Šveikas.

Stojo tyla, kurią nutraukė pats Šveikas atsidusdamas:

– Tai, vadinasi, amžinatilsį, duok Dieve jam dangaus karalystę. Nesulaukė, kada bus imperatorius. Kai aš tarnavau kariuomenėj, vieną kartą nuvirto nuo arklio generolas ir susitrenkė. Žmonės norėjo padėti jam, užsodinti ant arklio, pasižiūrėjo, o jis jau visiškai negyvas. Per apžiūrą jam taip atsitiko. O juk turėjo būti pakeltas į feldmaršalus. Iš šitų apžiūrų nieko gera nelauk. Sarajeve tikriausiai taip pat buvo kokia nors apžiūra. Prisimenu, kartą per apžiūrą mano mundurui trūko dvidešimties sagų, ir mane už tai patupdė keturiolikai parų į vienutę. O dvi dienas aš kaip

Lozorius nepakrutėdamas išgulėjau surištas „ožiu"[6]. Nieko nepadarysi – kariuomenėj reikia drausmės. Nebūtų jos – visiems ant visko tik nusispjaut. Mūsų vyresnysis leitenantas Makovecas visada sakydavo: „Drausmė, jūs mulkiai neraliuoti, būtina. Be jos jūs kaip beždžionės dar tebesikarstytumėt po medžius. Karo tarnyba jus, besmegenius, žmonėmis padaro!" Na, gal ne taip? Įsivaizduok sau skverą, na, sakysim, Karlo aikštę, ir kiekvienam medy tupi sau po vieną kareivį be jokios drausmės. Tai mane užvis labiausiai gąsdina.

– Sarajeve, – kreipė pokalbį Bretšneideris, – viską padarė serbai.

– Klystate, – atsakė Šveikas,– viską užtaisė turkai. Už Bosniją ir Hercegoviną.

Ir Šveikas išklojo savo požiūrį į Austrijos užsienio politiką Balkanuose: 1912 metais turkai pralaimėjo karą su Serbija, Bulgarija ir Graikija, jie norėjo, kad Austrija jiems padėtų, o kai šitas dalykas neišdegė, – nušovė Ferdinandą.

– Ar tu myli turkus? – kreipėsi Šveikas į smuklininką Palivecą.– Šituos nekrikštus? Juk ne?

– Svečias kaip svečias, – tarė Palivecas, – tegul būna jis nors ir turkas. Mums, smuklininkams, politika nė motais. Užsimokėk už alų, sėdėk smuklėje ir plepėk kiek telpa – štai mano taisyklė. Kad ir kas ten būtų nudėjęs mūsų Ferdinandą – serbas ar turkas, katalikas ar mahometonas, anarchistas ar jaunačekis[7] – man vis viena.

– Gerai, ponas smuklininke, – prabilo Bretšneideris, vėl imdamas netekti vilties, kad katras nors iš jų įklimps. – Tačiau pripažinkit, kad tai didelis nuostolis Austrijai.

Už smuklininką atsakė Šveikas:

– Žinoma, – nuostolis, be jokių ginčų. Didelis nuostolis. Ferdinando nepakeisi kokiu nors žiopliu. Tik jam būtų nepakenkę dar storesniam būti.

– Ką jūs norite pasakyti? – pagyvėjo Bretšneideris.

– Ką noriu pasakyti?– mielai atsakė Šveikas.– Va ką. Jeigu jis būtų buvęs storesnis, jį jau seniai būtų trenkusi apopleksija – dar tada, kai jis Konopiščėje vaikėsi paskui bobas, jo dvare rinkusias žagarus ir grybus. Jam nebūtų reikėję mirti tokia gėdinga mirtimi. Nagi tik pamanykit – imperatoriaus dėdė, o jį nušovė! Juk tai gėda, apie tai trimituoja visi laikraščiai! Prieš keletą metų pas mus, Budejovicų turgavietėj, truputį susikivirčijus buvo nudurtas vienas gyvulių pirklys, kažin koks Bržetislavas

Liudvikas. Jis turėjo vieną sūnų Bohuslavą. Tai tasai, būdavo, kur tik nuvyksta pardavinėti paršų, niekas nieko iš jo neperka. Kiekvienas, būdavo, pasakys: „Tai to nusmeigtojo sūnus. Irgi turbūt geras sukčius!" Teko jam galų gale šokti Krumilove nuo tilto į Vltavą ir teko jį iš ten išgriebti, teko jį gaivinti, vandenį teko iš jo siurbti... ir teko jam numirti ant daktaro rankų, kai šis kažin ko įšvirkštė.

– Keistas jūsų palyginimas,– reikšmingai pasakė Bretšneideris. – Iš pradžių kalbate apie Ferdinandą, o paskui – apie gyvulių pirklį.

– Visiškai ne,– šokosi teisintis Šveikas.– Apsaugok Viešpatie, kad įsigeisčiau ką nors su kuo lyginti! Ponas smuklininkas mane pažįsta. Juk tiesa, kad aš niekada nieko su niekuo nelyginu? Aš tik nenorėčiau būti erchercogo našlės vietoje. Ką ji dabar darys? Vaikai liko našlaičiai, ūkis Konopiščėje be šeimininko. Ištekėti už kito kokio nors erchercogo? Kokia nauda? Nuvažiuos su juo į Sarajevą, ir antrą kartą teks našlauti... Šit, pavyzdžiui, Zlive, netoli Hluboko, prieš keletą metų gyveno vienas eigulys šitokia bjauria pavarde – Pindiūras. Nušovė jį brakonieriai, ir po jo mirties liko našlė su dviem vaikais. Po metų jinai ištekėjo vėliakos už eigulio Pepiko Šavlovico iš Mydlovarų, na, tą irgi nušovė. Išėjo už vyro trečią kartą, vėl už eigulio, ir sako: „Trečias kartas nemeluoja. Jeigu ir dabar nenusiseks,– nežinau, ką ir daryti". Suprantama, ir šitas galą gavo, ir liko jai nuo trijų eigulių viso labo šešetas vaikų. Nuėjo jinai į kunigaikščio raštinę ir ėmė guostis, kiek prisikentusi dėl tų eigulių. Tada pasiūlė jai ištekėti už tvenkinio sargo Jarešo, gyvenančio prie Ražico užtvankos. Na, ką jūs pasakysite, – prigirdė jį žūklaujantį! Ir nuo jo susilaukė dvejeto vaikų. Tada ji ištekėjo už arkliagydžio iš Vodnianų, o tas jai kartą naktį sušveitė kirviu ir savo noru nuėjo pasiduoti. Kai vėliau Pyseko apygardos teismas nuteisė jį pakarti, jis nukando kunigui nosį ir pareiškė, kad apskritai dėl nieko nesigaili ir dar pasakė kažką labai šlykštaus apie jo didenybę imperatorių.

– Ar nežinote, ką apie jį pasakė?– pilnu vilties balsu paklausė Bretšneideris.

– Šito aš jums negaliu pasakyti, to dar niekas neišdrįso pakartoti. Bet, girdėjau, tai buvo taip siaubinga, jog ten dalyvavęs teisėjas išsikraustė iš galvos. Jį ir po šiai dienai laiko atskirtą nuo kitų, kad niekas neišeitų aikštėn. Tai nebuvo paprastas jo didenybės imperatoriaus įžeidimas, kaip įžeidinėja jį įkaušę.

– O kaip įžeidinėja jo didenybę imperatorių įkaušę? – paklausė Bretšneideris.

– Prašau jus, ponai, pradėti kitą kalbą, – įsikišo smuklininkas Palivecas.– Aš, žinote, šito nemėgstu. Leptels kokią nors nesąmonę, o paskui žmogui nemalonumai.

– Kaip įžeidinėja jo didenybę imperatorių įkaušę? – pakartojo klausimą Šveikas.– Visaip. Prisigerkite, liepkite užgriežti Austrijos himną ir pamatysite, ką imsit šnekėti. Prikursite apie jo didenybę imperatorių tiek, kad jeigu nors pusė būtų teisybė, tai gėdos jam užtektų visam gyvenimui. O jis, senelis, tiesą sakant, šito nenusipelnė. Įsidėmėkit: sūnaus Rudolfo jis neteko pačiame žydėjime, pilno jėgų, žmona Elžbieta buvo nudurta dilde, brolį Joną Ortą, Meksikos karalių, sušaudė prie kažkokios tvirtovės sienos[8]. Dabartės vėl, senatvėj nušovė jo dėdę. Reikia turėti geležinius nervus. Ir po viso to prisimena jį koks girtuoklis ir ima koneveikti. Jeigu dabar kas nors užsiliepsnotų, eisiu į savanorius ir tarnausiu jo didenybei imperatoriui ligi paskutinio kraujo lašo!

Šveikas drūčiai sriūbtelėjo alaus ir kalbėjo toliau:

– Jūs manot, kad jo didenybė imperatorius viską taip ir nuleis? Menkai jį pažįstate. Karas su turkais vis tiek turi būti. „Nužudėt mano dėdę, tai šekit jums per snukį!" Karas neišvengiamas. Serbija ir Rusija šitame kare mums padės. Bus peštynių!

Šveikas šitaip pranašaudamas buvo puikus. Jo geraširdis veidas nuo susijaudinimo švietė kaip pilnatis. Jam viskas buvo nuostabiai aišku.

– Gali atsitikti, – piešė jis toliau Austrijos ateitį,– kad, kilus karui su Turkija, mus užpuls vokiečiai. Juk vokiečiai su turkais išvien. Tai tokie niekšai, kuriems lygių pasauly nerasi. Bet mes galim susidėti su Prancūzija, kuri nuo septyniasdešimt pirmų metų griežia dantį ant Vokietijos[9], ir viskas eis kaip iš pypkės. Karas bus, ir nėra ko daugiau kalbėti.

Bretšneideris atsistojo ir iškilmingai tarė:

– Jums ir nereikia daugiau kalbėti. Einam su manim į priemenę porai žodžių.

Šveikas išėjo su slaptosios policijos agentu į priemenę. Ten jo laukė nedidelis siurprizas: sugėrovas parodė jam erelį[10] ir pareiškė, kad jį areštuoja ir tuoj pat ves į policiją. Šveikas bandė aiškinti, kad, matyt, ponas apsirinka, nes jis visiškai nekaltas, neištaręs nė vieno žodžio, kuris galėtų ką nors įžeisti.

Į tai Bretšneideris pareiškė, kad Šveikas įvykdė keletą nusikalstamų veiksmų, tarp kurių buvo ir valstybės išdavimas. Po to abu sugrįžo į smuklę, ir Šveikas pasakė Palivecui:

– Aš išgėriau penkis bokalus ir suvalgiau porą dešrelių su raguoliu. Duokit dar stikliuką slyvinės. Man jau laikas eiti, juo labiau kad esu areštuotas.

Bretšneideris parodė Palivecui savo erelį, kokią minutę žiūrėjo į smuklininką, o paskui paklausė:

– Jūs vedęs?

– Taip.

– Ar gali jūsų žmona tvarkyti reikalus vietoj jūsų?

– Gali.

– Tada viskas gerai, ponas smuklininke, – linksmai tarė Bretšneideris. – Pasišaukit savo žmoną ir paveskit jai visus reikalus. Vakare ateisim jūsų paimti.

– Nesijaudink,– guodė jį Šveikas.– Aš esu areštuotas viso labo tik už valstybės išdavimą.

– Bet už ką gi aš? – ėmė verkšlenti Palivecas.– Juk buvau toks atsargus!

Bretšneideris šyptelėjo ir pergalingai ištarė:

– Už tai, kad jūs pasakėte, jog ant pono imperatoriaus dergė musės. Jums šitą poną imperatorių išmuš iš galvos.

Lydimas slaptosios policijos agento, Šveikas paliko „Taurės" smuklę. Kai jiedu išėjo į gatvę, Šveikas, su savo geraširde šypsena žvelgdamas jam į veidą, paklausė:

– Ar man nulipti nuo šaligatvio?

– O kam?

– Manau, jog areštuotieji neturi teisės vaikščioti šaligatviu. Jiems einant pro policijos valdybos vartus, Šveikas pasakė:

– Šauniai praleidom laiką! Ar dažnai lankotės „Taurės" smuklėje?

Tuo metu, kai Šveiką varė į policijos raštinę, „Taurės" smuklėje ponas Palivecas perdavė visus reikalus savo verkiančiai žmonai, savotiškai ją ramindamas:

– Neverk, nestauk! Ką jie man padarys už tą apdergtą jo didenybę imperatorių?

Taip žavingai ir maloniai šaunusis kareivis Šveikas įžengė į Pasaulinį karą. Istorikams bus įdomu, kaip jis galėjo taip toli numatyti ateitį. Vėlesni įvykiai klostėsi nevisiškai taip, kaip jis išdėstė „Taurės" smuklėj, bet mums reikia neužmiršti, kad Šveikas neturėjo reikiamo diplomatinio išsimokslinimo.

2

ŠAUNUSIS KAREIVIS ŠVEIKAS POLICIJOS VALDYBOJ

Dėl pasikėsinimo Sarajeve policijos valdyba buvo kimšte prikimšta aukų. Jas gabeno vieną po kitos, ir raštinėje, kur buvo priimami areštuotieji, senis inspektorius pasitikdavo įeinančiuosius geraširdišku balsu:

– Šitas Ferdinandas jums brangiai atsieis!

Šveikas, įkištas į vieną iš daugelio pirmo aukšto kamerų, rado ten šešių žmonių draugiją. Penki iš jų buvo susėdę aplink stalą, o kampe ant lovos, tarsi šalindamasis jų, sėdėjo šeštasis – vidutinio amžiaus vyras.

Šveikas ėmė klausinėti vieną po kito, už ką jie pasodinti. Iš visų penkių, sėdinčių prie stalo, jis išgirdo beveik tą patį atsakymą:

– Už Sarajevą.

– Dėl Ferdinando.

– Dėl pono erchercogo nužudymo.

– Už Ferdinandą.

– Už tai, kad Sarajeve nužudė Ferdinandą.

Šeštasis, šalinęsis kitų penkių, pareiškė, kad jis, bijodamas kokio nors įtarimo, nenori su jais turėti nieko bendra, nes sėdįs čia už tai, jog norėdamas apiplėšti bandė nužudyti vieną Holico valstietį.

Šveikas atsisėdo prie stalo šalia sąmokslininkų, kurie jau dešimtą kartą pasakojosi, kaip čia pakliuvę.

Visi, išskyrus vieną, buvo sugriebti arba smuklėje, arba vyninėj, arba kavinėj. Išimtis buvo tik nepaprastai storas, su akiniais ir užverktu veidu ponas, kurį areštavo namie, jo paties bute. Areštavo už tai, kad dvi dienas prieš pasikėsinimą Sarajeve „Breiškos" smuklėje jis apmokėjo už du serbų studentus technikus. Vėliau jį girtą agentas Briksis matė toj pačioj kompanijoj „Monmartre", Grandinių gatvėj, kur, kaip jis jau pats patvirtino protokole savo parašu, taip pat apmokėjo už tuodu studentus.

Per parengtinį tardymą policijos valdyboj į visus klausimus jis lemeno tą patį stereotipinį sakinį:

– Aš turiu rašymo reikmenų krautuvę!

Į tai jam taip pat stereotipiškai atsakydavo:

– Tai ne pasiteisinimas.

Kitas žemo ūgio ponas, kurį toks pat nemalonumas ištiko vyninėj, buvo istorijos dėstytojas. Vyninės šeimininkui jis pasakojo įvairių pasikėsinimų istorijas. Detektyvas jį užtiko lyg tyčia tuo metu, kai jis baigė bendrą psichologinę pasikėsinimų apžvalgą šiais žodžiais:

– Pasikėsinimų idėja tokia pat paprasta kaip ir Kolumbo kiaušinis.

– Lygiai tokia pat kaip ir tai, kad jūsų laukia Pankracas, – papildė jo išvadą policijos komisaras per tardymą.

Trečiasis sąmokslininkas buvo Hodkovičkų labdaringo „Geradario" būrelio pirmininkas. Pasikėsinimo dieną „Geradaris" buvo surengęs sode gegužinę su muzika. Atėjęs žandarmerijos vachmistras pareikalavo tuoj pat išsiskirstyti, kadangi Austrijoj gedulas. Į tai „Geradario" pirmininkas pasakė:

– Palaukit valandėlę, tuoj baigs groti „Ei, slavai!"

Dabar jis sėdėjo nukoręs galvą ir raudojo:

– Rugpjūčio mėnesį perrinks prezidiumą. Jeigu aš nebūsiu paleistas, gali atsitikti, kad manęs nebeišrinks. Mane jau dešimt kartų iš eilės išrenka pirmininku. Tokios gėdos nebeišgyvensiu.

Nuostabų pokštą velionis Ferdinandas iškrėtė ketvirtam sąmokslininkui, apie kurį reikia pasakyti, kad tai buvo atviro būdo, nepriekaištingai doras žmogus. Kiauras dvi dienas jis vengė bet kokių kalbų apie Ferdinandą ir tik vakare kavinėj, lošdamas kortomis ir kirsdamas gilių karalių kozirine būgnų septynake, riktelėjo:

– Septynios kulkos – kaip Sarajeve!

Penktojo, kuris, jo paties žodžiais tariant, sėdi už pono erchercogo nužudymą, plaukai ir barzda iš baimės lig šiol tebebuvo taip pasišiaušę, kad jo galva panėšėjo į gauruotą pinčerį. Restorane, kur jį areštavo, jis nepratarė nė žodelio, netgi neskaitė laikraščiuose apie Ferdinando nužudymą. Sėdėjo prie stalo visiškai vienas, tik staiga priėjo kažkoks ponas, atsisėdo priešais ir greitai paklausė:

– Ar skaitėt?

– Neskaičiau.

– Girdėjot?

– Negirdėjau.

– Ar žinote, koks reikalas?

– Nežinau, man tas dalykas visai nerūpi.

– O vis dėlto turėtų dominti.

– Nežinau, kas čia galėtų būti įdomu. Aš surūkysiu cigarą, išgersiu keletą bokalų alaus, pavakarieniausiu. O laikraščių neskaitau. Laikraščiai meluoja. Kuriems galams aš sau nervus gadinsiu?

– Jūsų nedomina net žmogžudystė Sarajeve?

– Manęs nedomina jokios žmogžudystės. Tebūnie jos Prahoj, Sarajeve ar Londone. Tam yra atitinkamos įstaigos, teismai ir policija. Jeigu kur nors ką nors nužudė, tai taip jam ir reikia, – tegul nebūna toks vėpla ir išsižiojėlis, kad leidžiasi nužudomas.

Tai buvo paskutiniai jo žodžiai šitam pašnekesy. Nuo to laiko jis kas penkias minutes garsiai kartojo:

– Aš nekaltas, aš nekaltas.

Tuos žodžius jis rėkė prie policijos valdybos vartų, tuos žodžius jis kartos vedamas į teismą Prahoj, su tais žodžiais jis įžengs į kalėjimo kamerą.

Išklausęs visas tas baisias sąmokslininkų istorijas, Šveikas manė, jog reikia visiems išaiškinti, kad jų padėtis beviltiška.

– Mūsų reikalai prasti, – pradėjo jis paguodos žodžius. – Klystate sakydami, kad jums, visiems mums, nieko už tai nebus. Kam gi policija? Tik tam, kad ji mus baustų už per ilgą liežuvį. Jeigu atėjo tokie neramūs laikai, kai šaudomi erchercogai, tai nėra ko stebėtis, kad tave veda į policiją. Visa tai daro didesniam įspūdžiui, kad Ferdinandui prieš laidotuves būtų padaryta reklama. Kuo daugiau čia mūsų bus, tuo geriau: bus linksmiau. Kai aš tarnavau kariuomenėj, kartą pasodino pusę mūsų kuopos. O kiek nekaltų žmonių nuteista ne tik kariuomenėj, bet ir civiliniuose teismuose! Prisimenu, sykį viena moteris buvo nuteista už tai, kad pasmaugė savo naujagimius dvynukus. Nors ji prisiekinėjo, kad negalėjo pasmaugti dvynukų, nes pagimdė tik vieną mergaitę, kurią pavyko uždusinti visai be skausmo, ją vis dėlto nuteisė už dviejų žmonių nužudymą. Arba kad ir tas nekaltas čigonas iš Zabehlicų, kuris įsilaužė į smulkių prekių krautuvę Kūčių naktį: jis prisiekinėjo, kad buvo užėjęs pasišildyti, tik niekas jo neklausė. Jeigu pakliuvai į teisingumo rankas, jau blogai. Šitas blogumas yra būtinas. Vis dėlto reikia pripažinti – ne visi žmonės tokie niekšai, kaip apie juos manoma. Tačiau kaip šiandien atskirsi padorų žmogų nuo šunsnukio, ypač tokiu rimtu metu, kai nudobtas Ferdinandas? Pas mus irgi, kai tarnavau kariuomenėj Budejovicuose, kažkas miške, už mokomosios

aikštės, nušovė pono kapitono šunį. Apie tai sužinojęs, jis sušaukė mus visus, išrikiavo ir liepė kiekvienam dešimtam išeiti priekin. Aš, savaime suprantama, buvau dešimtas. Atsistojom mes „ramiai", nė mirktelėti nedrįstam. O kapitonas vaikšto prieš mus ir rėkia: „Valkatos! Sukčiai! Niekšai! Dėmėtosios hienos! Visus jus už tą šunį reikia į karcerį sukišti, į makaronus sukapoti, sušaudyti, į miltus jus sumalti reikia! Gailėtis jūsų – nesigailėsiu. Dvi savaites man nė vienas neišeisit iš kareivinių!" Tai matote, ten buvo šunelis, o čia – ponas erchercogas. Reikia įvaryti baimės, kad gedulas atrodytų prideramas.

– Aš nekaltas, aš nekaltas! – kartojo pasišiaušėlis.

– Jėzus Kristus taip pat buvo nekaltas, o vis dėlto Jį nukryžiavo. Argi kam nors kada nors kur nors rūpėjo nekaltas žmogus? *„Maul halten und weiter dienen!"** – kaip sakydavo mums kariuomenėj. Tai visų geriausia ir puikiausia.

Šveikas atsigulė lovon ir ramiai užmigo.

Tuo metu atvedė du naujus suimtuosius. Vienas iš jų buvo bosnis. Šisai vaikščiojo po kamerą ir griežė dantimis. Kas antras jo žodis buvo nešvankiausias keiksmas. Jį kankino mintis, kad policijos valdyboj gali dingti jo prekės.

Antrasis svečias buvo smuklininkas Palivecas, kuris, išvydęs savo pažįstamą Šveiką, išbudino jį ir tragišku balsu sušuko:

– Ir aš jau čia!

Šveikas širdingai paspaudė jam ranką ir tarė:

– Labai malonu. Žinojau, kad tasai ponas tesės savo žodį, jeigu pažadėjo ateiti jūsų pasiimti, tai ir ateis. Toksai sąžiningumas – brangus dalykas.

Ponas Palivecas, atvirkščiai, pareiškė, kad toks sąžiningumas – šūdo vertas, ir patylom paklausė, ar šitie areštuotieji ne vagys, nes tai jam gali pakenkti kaip prekybininkui.

Šveikas paaiškino, kad visi čia atsidūrę už erchercogą, tik vienas sėdi už tai, jog, norėdamas apiplėšti valstietį iš Holico, kėsinosi jį nužudyti.

Įsižeidęs Palivecas pareiškė, kad jis čia pakliuvęs ne dėl kokio nors mulkio erchercogo, o dėl jo didenybės imperatoriaus. Ir kadangi tai visiems buvo įdomu, jis papasakojo, kaip musės apdergė jo didenybę imperatorių.

– Apteršė man jį bestijos, – baigė jis savo nuotykį, – ir pagaliau įstūmė mane į kalėjimą. Šito musėms aš nedovanosiu! – pridūrė jis rūsčiai.

---

* "Tylėk ir Dievą mylėk!" *(Vok.)*

Šveikas vėl nuvirto lovon, bet miegojo neilgai, nes atėjo sargybinis vesti jį kvoton.

Lipdamas laiptais į trečiąjį skyrių, Šveikas nemurmėdamas nešė savo Golgotos kryžių, jis nė nepastebėjo, kad virto tikru kankiniu. Perskaitęs užrašą „Spjaudyti ant laiptų draudžiama", Šveikas paprašė sargybinį leidimo nusispjauti į spjaudyklę ir, švytėdamas savo paprastumu, įžengė į raštinę tardamas:

– Linkiu labo vakaro visiems bendrai ir kiekvienam atskirai!

Vietoj atsakymo kažkas jam tvojo į šonkaulius ir pastūmė link stalo, prie kurio sėdėjo ponas šaltu valdininko veidu, su žvėriško žiaurumo bruožais, tartum ką tik būtų nužengęs iš Lombrozo knygos „Nusikaltėlių tipai"[11].

Jis kraugeriškai nužvelgė Šveiką ir pasakė:

– Neapsimesk idiotu.

– Aš čia niekuo nekaltas, – rimtai atsakė Šveikas.– Mane iš kariuomenės atleido už idiotizmą. Ypatingosios komisijos aš oficialiai pripažintas idiotu. Esu oficialus idiotas.

Ponas nusikaltėlio veidu sugriežė dantimis.

– Jums iškelti kaltinimai dėl jūsų įvykdytų nusižengimų rodo, kad esate blaivaus proto ir sveikos nuovokos.

Ir čia pat jis išskaičiavo Šveikui aibę įvairiausių nusikaltimų, pradedant valstybės išdavimu ir baigiant jo didenybės bei imperatoriaus rūmų įžeidimu. Piktadarysčių centre puikavosi pritarimas erchercogo Ferdinando nužudymui, iš čia šakojosi kiti nusikaltimai, iš kurių labiausiai išsiskyrė masių kurstymas, nes visa tai vyko viešoje vietoje.

– Ką jūs į tai pasakysite? – pergalingai paklausė žiaurių veido bruožų ponas.

– To visiškai pakanka,– nekaltai atsakė Šveikas.– Kas per daug, tas kenkia.

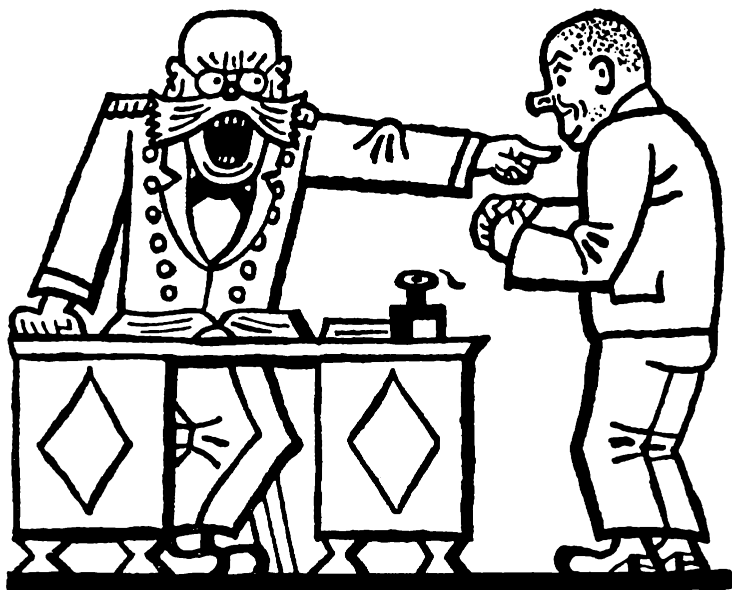
– Štai matote, pats prisipažįstate...

– Aš viską prisipažįstu. Griežtumas turi būti. Be griežtumo niekas nieko nepasiektų. Lygiai kaip kad aš tarnavau kariuomenėj...

– Užsičiaupkit! – užriko policijos komisaras ant Šveiko. – Kalbėkit tik tada, kai jūsų klausia! Supratot?

– Kaip nesuprasi,– atsakė Šveikas. – Drįstu pranešti, suprantu ir viską, ką jūs teiksitės pasakyti, turėsiu galvoje.

– Su kuo palaikot santykius?

– Su savo tarnaite, jūsų malonybe.

– O vietiniuose politiniuose sluoksniuose neturite pažįstamų?

– Kaipgi, jūsų malonybe. Perku vakarinę „Tautinės politikos" laidą.

– Laukan! – sustaugė ponas žvėrišku veidu.

Vedamas iš raštinės, Šveikas tarė:

– Labanakt, jūsų malonybe.

Grįžęs į kamerą, jis pranešė areštuotiesiems, kad čia ne kvota, o vieni juokai: trupučiuką ant jūsų pašūkauja ir išveja.

– Anksčiau, – pasakė Šveikas, – buvo kur kas blogiau. Kažkada vienoj knygoj skaičiau, kad kaltinamieji, norėdami įrodyti savo nekaltumą, turėdavo basomis vaikščioti po įkaitintą geležį ir gerti ištirpintą šviną. O kas nenorėdavo prisipažinti, tam ant kojų užmaudavo „ispaniškus batus", ištempdavo ant kankinimų suolo arba svilindavo šonus gaisrininkų žibintu, panašiai, kaip darė šventajam Jonui Nepomukui. Tasai, sako, staugė tuomet, tarsi jį būtų peiliu raižę, ir tol nesiliovė staugęs, kol jį numetė nuo Eliščino tilto neperšlampamame maiše. Tokių atsitikimų buvo aibių aibės. O dar žmogų ketvirčiuodavo arba pasodindavo ant kuolo kur nors prie muziejaus. Jeigu kaltinamąjį tik įmesdavo į duobę bado mirčiai, toksai žmogus jausdavosi tartum iš naujo gimęs. Dabar sėdėti kalėjime vienas

malonumas! – gyrė Šveikas toliau. – Jokio ketvirčiavimo, jokių „ispaniškų batų". Turim lovas, turim stalą, turim suolus, nesigrūdam vieni ant kitų, buizos gaunam, duoda duonos, atneša ąsotį vandens, išvietė po pat nosim. Visur matyti pažanga. Per toli, tiesa, vaikščioti į kvotą, reikia lipti trejais laiptais, bet užtai laiptuose švaru ir judru. Vieną veda šen, kitą ten. Čia jaunuolis, ten senis, ir vyrai, ir moterys. Džiaugiesi, kad tu čia ne vienas. Eini ramiai savo keliu ir nesibijai, kad raštinėj tau pasakys: „Mes pasitarėm, ir rytoj būsit ketvirčiuotas arba sudegintas,– kaip jūs pats pageidausit". Tai būdavo sunkus pasirinkimas, ir aš, ponai, manau, kad daugelį iš mūsų tokią akimirką ištiktų stabas. Taip, dabar sąlygos pagerėjo mūsų naudai.

Vos tik Šveikas baigė kalbą, ginančią šiuolaikinį kalėjimo režimą, prižiūrėtojas pravėrė duris ir riktelėjo:

– Šveikai, apsirenkit ir eikit kvoton!

– Apsirengsiu,– atsiliepė Šveikas,– aš neprieštarauju, tačiau bijau, kad tai nesusipratimas: mane kartą jau išvarė iš kvotos. O, be to, būgštauju, kad kiti ponai, esantys kameroj, gali užpykti ant manęs, kad einu kvoton jau antrą kartą, o jie dar nė sykio šį vakarą ten nebuvo. Jie gali man pareikšti pretenzijų.

– Nešdinkis lauk ir neplepėk! – buvo atsakyta į Šveiko džentelmeniškumą.

Šveikas vėl atsidūrė prieš poną nusikaltėlio veidu. Jis be jokių įžangų, ryžtingai ir galutinai paklausė:

– Visu kuo prisipažįstat?

Šveikas įsmeigė savo geras žydras akis į nepermaldaujamą žmogų ir švelniai tarė:

– Jeigu jūsų malonybė pageidaujat, kad prisipažinčiau, tai prisipažįstu. Man tai nepakenks. Bet jei tik jūs pasakysit: „Šveikai, nieko neprisipažink", tai aš išsisukinėsiu ligi paskutinio atokvėpio.

Griežtasis ponas įrašė kažką į aktą ir, duodamas Šveikui plunksną, liepė pasirašyti.

Šveikas pasirašė po Bretšneiderio parodymais su šiuo papildymu:

„Visi pirmiau išvardyti kaltinimai prieš mane teisingi.
Josefas Šveikas".

Pasirašęs Šveikas kreipėsi į griežtąjį poną:

– Dar ką nors pasirašyti? Ar gal ateiti iš ryto?

– Rytoj jus veš į teismą,– pasigirdo atsakymas.

– O kelintą valandą, jūsų malonybe, kad, Dieve saugok, nepramigčiau?

– Laukan! – antrą kartą sustaugė anoje pusėje stalo, prieš kurį stovėjo Šveikas.

Grįždamas į savo naują, grotuotą butą, Šveikas pasakė jį lydinčiam sargybiniui:

– Pas jus čia viskas eina kaip iš rašto.

Nespėjo paskui Šveiką užsitrenkti durys, kai kalėjimo draugai apipylė jį įvairiais klausimais, į kuriuos Šveikas atsakė trumpai drūtai:

– Ką tik prisipažinau, kad galbūt aš nudėjau erchercogą Ferdinandą.

Šešetas siaubo apimtų žmonių vienu metu pasislėpė po utėlėtomis antklodėmis, tik bosnis pasakė:

– Sveikinu.

Guldamas į lovą, Šveikas tarė:

– Kvaila, kad pas mus nėra žadintuvo.

Rytą jį vis dėlto prikėlė ir be žadintuvo. Lygiai šeštą valandą Šveikas jau važiavo „žaliajame Antone"[12] į baudžiamąjį apygardos teismą.

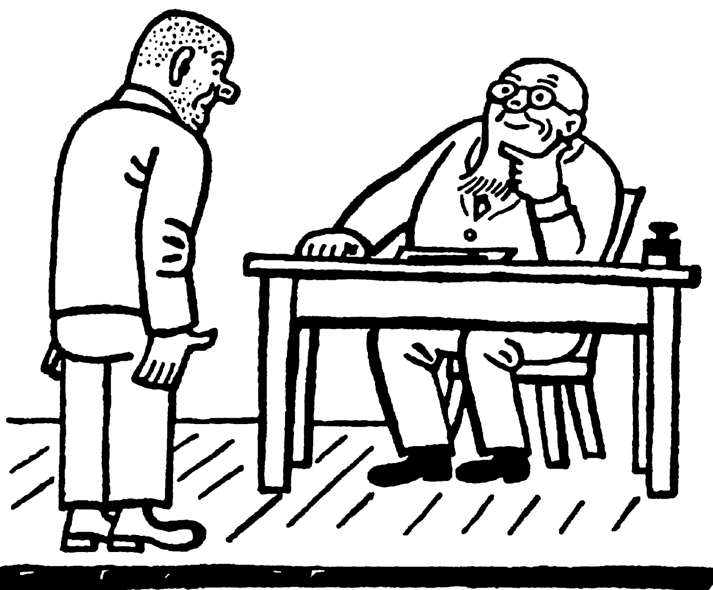
– Ankstyvoji varna dantis rakinėja, vėlyvoji – akis krapštinėja,– pasakė Šveikas savo bendrakeleiviams, kai „žaliasis Antanas" važiavo pro policijos valdybos vartus.

3

ŠVEIKAS PAS TEISMO GYDYTOJUS

Švarūs jaukūs srities baudžiamojo teismo kambariukai padarė Šveikui kuo maloniausią įspūdį: išbaltintos sienos, juodos, nušveistos grotos, o patsai storulis ponas Demartinis, senasis daboklės prižiūrėtojas,– su violetiniais rankovių atraitais ir tokiu pat uniforminės kepurės lanku. Violetinė spalva puošiamasi ne tik čia, bet ir bažnyčioj per pamaldas Pelenų dieną ir Didįjį penktadienį.

Kartojosi garsi Romos viešpatavimo Jeruzalėje istorija. Areštuotuosius atvesdavo į apačią, į rūsį, ir pastatydavo prieš 1914 metų pilotų teismą, o atliekantys tardymą teisėjai, dabartiniai pilotai, užuot garbingai nusiplovę rankas, pasiųsdavo parnešti iš Teisigo paprikos su Pilzeno alum ir parūpindavo valstybės prokuratūrai vis naujų ir naujų kaltinimų.

Logika čia dažniausiai išnykdavo, o nugalėdavo paragrafas, smaugdavo paragrafas, kvailiodavo paragrafas, prunkštaudavo paragrafas, tyčiodavosi paragrafas, grasindavo paragrafas, žudydavo ir nedovanodavo paragrafas. Teisėjai buvo įstatymų žonglieriai, negyvos įstatymų raidės žyniai, kaltinamųjų ėdikai, austriškų džiunglių tigrai, pagal paragrafų kiekį apskaičiuojantys savo šuolį link kaltinamojo.

Išimtis čia (kaip, beje, ir policijos valdyboj) tebuvo keletas žmonių, kurie rimtai nežiūrėjo į įstatymus, nes ir tarp raugių juk pasitaiko kviečių.

Pas vieną iš tokių ponų atvedė kvosti Šveiką. Tai buvo senyvas, geraširdis žmogus, kuris, jeigu jam būtų tekę tardyti žinomą žmogžudį Valešą, ir tada būtų neužmiršęs jam pasakyti: „Prašom prisėsti, ponas Valešai, štai kaip tik laisva kėdė".

Atvedus Šveiką, tasai ponas iš įgimto meilumo paprašė jį sėstis ir paklausė:

– Tai, vadinas, jūs esat tas pats ponas Šveikas?

– Manau, kad toks ir turiu būti,– atsakė Šveikas,– nes ir mano tėtušis buvo Šveikas, ir mamytė – ponia Šveikova. Aš negaliu daryti jiems tokios gėdos, išsigindamas savo pavardės.

Maloni šypsena nuskriejo teismo tardytojo veidu.

– Gražių dalykėlių jūs čia pridirbote! Daug kas slegia jūsų sąžinę.

– Mano sąžinę visada daug kas slegia,– tarė Šveikas, šypsodamasis dar meiliau už teismo tardytoją.–Ant mano sąžinės, jūsų malonybe, reikia manyti, susitelkė visko daug daugiau kaip ant jūsų.

– Tai matyti iš protokolo, kurį jūs pasirašėt, – ne mažiau meiliu balsu atsakė teismo tardytojas.– Ar nedarė jums policija spaudimo?

– Kur ten, jūsų malonybe! Aš pats jų paklausiau, ar turiu šitą pasirašyti, ir kai man pasakė, kad pasirašyčiau, aš ir paklausiau. Negi pradėsi su jais peštis dėl parašo? Naudos man iš to jokios. Tvarka turi būti.

– Ar jūs, ponas Šveikai, visiškai sveikas?

– Visiškai sveikas. Teisybę sakant, ne, jūsų malonybe ponas tardytojau, turiu reumatą, trinuosi apodeldoku.

Senasis ponas vėl maloniai nusišypsojo.

– Ką jūs pasakytumėt, jeigu jus ištirtų teismo gydytojai?

– Aš manau, jog man ne taip jau bloga, kad ponai daktarai bergždžiai gaištų dėl manęs laiką. Mane jau tyrė vienas daktaras policijos valdyboj, ar aš neturiu triperio.

– Žinot ką, ponas Šveikai, mes vis dėlto surizikuosime ir kreipsimės į teismo gydytojus. Sudarysim nedidelę komisiją, liepsim jus pasodinti daboklėn, ir jūs tuo metu kaip reikiant pasilsėsit. Dar vienas klausimas. Pasak protokolo, jūs neva skelbėt ir skleidėt gandus, kad greit kils karas?

– Kils, jūsų malonybe ponas viršininke, artimiausiu laiku.

– Ar jūsų kartais neištinka kokie nors priepuoliai?

– Atleiskite, ne. Tik vieną kartą Karlo aikštėj aš vos neparpuoliau, kai man stuktelėjo automobilis. Bet tai buvo jau seniai.

Tuo kvota baigėsi. Šveikas padavė teismo tardytojui ranką ir, grįžęs į savo kamerą, pasakė likimo draugams:

– Taigi dėl pono erchercogo Ferdinando nužudymo mane apžiūrės teismo daktarai.

– Mane irgi apžiūrinėjo teismo gydytojai,– tarė vienas jaunuolis,– kai už kilimų pavogimą stojau prieš prisiekusiuosius. Pripažino mane silpnapročiu. Dabar aš praūžiau kuliamąją, bet man už tai nieko negali padaryti. Vakar mano advokatas pasakė, kad jeigu jau kartą aš buvau pripažintas silpnapročiu, tai dabar man tas pravers visą gyvenimą.

– Aš šitais teismo gydytojais nė kiek netikiu,– įsiterpė inteligentiškos išvaizdos ponas.– Kai aš klastojau vekselius, dėl viso pikto klausiau profesoriaus Heverocho paskaitų, o kai mane sugriebė, simuliavau paralitiką

lygiai taip, kaip jį mums pavaizdavo profesorius: įkandau vienam teismo gydytojui į koją, išgėriau iš rašalinės rašalą ir, atleiskit, ponai, už nekuklumą, nusilengvinau kampe prie visos komisijos. Bet vien tik už tai, kad įkandau vienam tos komisijos nariui į koją, mane pripažino visai sveiką, ir aš pražuvau.

– Šitų ponų apžiūrinėjimo aš visiškai nebijau,– pareiškė Šveikas. – Kai tarnavau kariuomenėj, mane tyrė vienas veterinaras, ir viskas baigėsi kuo puikiausiai.

– Teismo daktarai – tikri stipenos! – atsiliepė mažas, sukumpęs žmogelis. – Neseniai mano pievoje kažkaip atsitiktinai buvo iškasti žmogaus griaučiai, ir teismo daktarai pareiškė, kad tas žmogelis prieš keturiasdešimt metų buvo užmuštas suduodant kažkokiu buku įnagiu per galvą. Man trisdešimt aštuoneri metai, bet vis tiek patupdė, nors aš turiu krikšto liudijimą, metrikų nuorašą ir registracijos pažymėjimą.

– Aš manau,– tarė Šveikas, – kad į visa tai reikia žiūrėti nešališkai. Kiekvienas gali apsirikti. Ir juo daugiau apie ką nors galvojama, juo daugiau apsirinkama. Teismo gydytojai – žmonės, o klysti yra žmogiška. Kartą Nusliuose, kaip tik palei tiltą per Botičą, man grįžtant iš „Banzetos" restorano, priėjo prie manęs vienas ponas ir vožė kuolu per galvą, o kai aš nuvirtau ant žemės, apšvietė mane ir sako: „Klaida, čia ne tas". Ir dėl tos klaidos taip įširdo, kad užkaitino man dar per nugarą. Taip jau žmogui lemta – klysti ligi pat mirties. Vienas ponas, pavyzdžiui, rado naktį pusiau sušalusį pasiutusį šunį, parsinešė jį namo ir įkišo žmonai po patalu. Šuo atšilo ir atsigavo, apriejo visą šeimą, o mažiausiąjį lopšelyje sudraskė ir suėdė. Arba, pavyzdžiui, kaip apsiriko vienas tekintojas iš mūsų namo. Atsirakino savo raktu Podolės bažnytėlę, manydamas, kad parėjo namo, nusirengė zakristijoj, lyg tai būtų jo virtuvė, atsigulė ant altoriaus, įsitikinęs, kad jis namie savo lovoj, užsiklojo aptiesalais su šventais užrašais, o po galva pasibruko Evangeliją ir dar kitas šventas knygas, kad nebūtų žema. Rytą jį rado zakristijonas, ir žmogelis atsikvošėjęs geraširdiškai pareiškė jam, kad įvyko klaida. „Gera klaida! – sako tasai.– Dėl tokios klaidos mums teks per naują šventinti bažnyčią". Vėliau tasai tekintojas pasirodė teismo gydytojams, ir tie įrodė, kad jis turėjo sveiką sąmonę ir buvo blaivus, nes girtas tikriausiai nebūtų pataikęs rakto į bažnyčios durų spyną. Vėliau tekintojas numirė Pankrace... Pasakysiu jums dar vieną pavyzdį, kaip Kladne apsigavo policijos šuo – žinomo rotmistro Roterio aviganis. Rot-

mistras Roteris dresavo šunis ir darė bandymus su valkatomis tol, kol visi valkatos ėmė iš tolo lenktis Kladno rajono. Tada Roteris įsakė žandarams trūks plyš atvesti kokį nors įtartiną žmogų. Ir kartą buvo atvestas padoriai apsirengęs žmogus, kurį žandarai užtiko Lano miškuos sėdintį ant kelmo. Roteris bemat atpjovė nuo jo švarko skiautę ir davė ją pauostyti policijos pėdsekiams. Paskui žmogų nuvedė į vieną plytinę už miesto ir paleido jo pėdomis tuos dresuotus šunis, kurie jį surado ir partempė atgal. Toliau tas žmogus turėjo lipti kopėčiomis ant aukšto, rangytis per mūrinę tvorą, šokti į tvenkinį, o šunys paskui jį. Galų gale paaiškėjo, kad tasai žmogus yra deputatas radikalas, iškylavęs Lano miškuose. Mat jam atgriso parlamentas. Štai dėl to aš ir sakau, kad klysti yra žmogiška, kad klysta ir mokytas, ir paskutinis kvailys. Klysta ir ministrai.

* * *

Teismo gydytojų komisija, turinti nustatyti, ar atitinka dvasinė Šveiko būsena visus tuos nusižengimus, kuriais jis kaltinamas, susidėjo iš trijų nepaprastai rimtų žmonių, be to, kiekvieno iš jų pažiūros buvo priešingos kitų dviejų pažiūroms. Čia buvo atstovaujama trims skirtingoms psichiatrijos mokykloms.

Ir tai, kad dėl Šveiko visų trijų priešingų mokslinių stovyklų nuomonės sutapo, galima paaiškinti vien tuo milžinišku įspūdžiu, kurį padarė Šveikas visai komisijai, kai jis, įėjęs į salę, kur turėjo būti tiriama jo dvasinė būsena, ir pastebėjęs ant sienos kabantį Austrijos imperatoriaus paveikslą, sušuko: „Tegyvuoja, ponai, jo didenybė imperatorius Pranciškus Juozapas Pirmasis!"

Dalykas buvo visai aiškus. Šveikui savo iniciatyva padarius tokį pareiškimą, atkrito daugybė klausimų, ir liko tik keletas svarbiausių, kad atsakymai į juos patvirtintų pirmąją nuomonę apie Šveiką, sudarytą remiantis psichiatrijos daktaro Kalersono, daktaro Heverocho ir anglo Veikingo sistemomis.

– Ar radis sunkesnis už šviną?

– Aš jo, atleiskit, nesu svėręs,– su šypsena atsakė Šveikas.

– Ar tikite pasaulio galu?

– Pirmiausia aš turiu pamatyti šitą galą. Bet, šiaip ar taip, rytoj jo dar nebus,– nerūpestingai pasakė Šveikas.

– Ar galėtumėt apskaičiuoti Žemės rutulio skersmenį?

– Atsiprašau, negalėčiau,– atsakė Šveikas.– Leiskit man pačiam užminti jums vieną mįslę. Namas keturių aukštų, kiekviename šito namo aukšte po aštuonis langus, ant stogo dar du langai ir du kaminai, kiekviename aukšte gyvena po du nuomininkus. Dabar atspėkit, ponai, kuriais metais mirė kiemsargio bobutė?

Gydytojai reikšmingai pasižiūrėjo vienas į kitą. Bet vis dėlto vienas iš jų dar paklausė:

– Ar nežinote, koks didžiausias Ramiojo vandenyno gylis?

– Dovanokit, nežinau,– suskambėjo atsakymas,– bet manau, kad, be abejonės, bus didesnis negu prie Vyšehrado uolos Vltavoje.

– Užteks?– lakoniškai paklausė komisijos pirmininkas.

Tačiau vienas komisijos narys vis dėlto paprašė leidimo užduoti dar tokį klausimą:

– Kiek bus padauginus dvylika tūkstančių aštuonis šimtus devyniasdešimt septynis iš trylikos tūkstančių aštuonių šimtų šešiasdešimt trijų?

– Septyni šimtai dvidešimt devyni,– nė nemirktelėjęs atsakė Šveikas.

– Mano nuomone, visiškai pakanka, – pasakė komisijos pirmininkas.– Galite kaltinamąjį vesti į senąją vietą.

– Dėkoju jums, ponai,– pagarbiai tarė Šveikas,– man irgi visiškai pakanka.

Išėjus Šveikui, trijų kolegija padarė bendrą išvadą, kad Šveikas, remiantis visais gamtos dėsniais, atrastais žymių psichiatrijos mokslininkų,– idiotas. Teismo tardytojui pateiktame pranešime, beje, buvo parašyta:

„Žemiau pasirašę teismo gydytojai sutarė, kad aukščiau minėtai komisijai pristatytas Josefas Šveikas yra visiškas psichinis bukaprotis ir kretinas iš prigimties, kaip matyti iš jo pareiškimo „Tegyvuoja imperatorius Pranciškus Juozapas Pirmasis!" To visiškai pakanka nustatyti Josefo Šveiko, kaip aiškaus idioto, psichinę būseną. Tuo remdamasi žemiau pasirašiusi komisija siūlo:

1. Nutraukti Josefo Šveiko bylos teisminį tardymą.
2. Pasiųsti Josefą Šveiką į psichiatrinę kliniką, kad jį ištirtų ir išaiškintų, ar jo psichinė būsena yra pavojinga artimiesiems".

Tuo metu, kai buvo rašomas šis pranešimas, Šveikas savo kameros draugams dėstė:

– Į Ferdinandą jie spjovė, o su manim išdarinėjo dar didesnius niekus. Pagaliau mes vieni kitiems pasakėm, kad pakankamai prisišnekėjom, ir išsiskyrėm.

– Niekuo aš netikiu,– tarė mažasis sukumpėlis, kurio pievoje atsitiktinai buvo iškasti griaučiai.– Visur vien suktybės.

– Be suktybių neįmanoma,– atkirto Šveikas, guldamasis ant čiužinio.– Jeigu visi rūpintųsi kitų gerove, tai susirietų dar greičiau.

4

ŠVEIKAS IŠVEJAMAS IŠ BEPROTNAMIO

Vėliau, vaizduodamas savo gyvenimą beprotnamy, Šveikas negalėdavo atsigirti:

– Iš tiesų nežinau, kodėl tie pamišėliai taip širsta, kad juos ten laiko. Ten žmogus gali nuogas šliaužioti ant grindų, staugti šakalu, šėlti ir kandžiotis. Jeigu kas nors tą patį išdarinėtų gatvėje, žmonės neatsistebėtų, o ten – paprasčiausias daiktas. Ten tokia laisvė, kokios ir socialistai nesapnavo. Ten žmogus gali save laikyti ir Dievu, ir Švenčiausiąja Mergele Marija, ir popiežium, ir Anglijos karalium, ir jo didenybe imperatorium, ir šventuoju Vaclovu. (Šitas, beje, visą laiką buvo surištas ir gulėjo plikas vienutėje.) Buvo ten vienas, kuris vis šaukė, kad jis arkivyskupas, bet daugiau jis nieko neveikė, tiktai ėdė ir, atleiskit, po savim darė, tik tenai

niekas to nesisarmatija. O vienas netgi apsiskelbė šventuoju Kirilu Metodijum, norėdamas gauti dvigubą porciją. Ten buvo nėščias ponas ir kiekvieną kviesdavo į krikštynas. Daug ten buvo šachmatininkų, politikų, žvejų, skautų, pašto ženklų kolekcionierių, fotografų mėgėjų. Vienas ten pateko už kažkokias senas puodynes, kurias jis vadino urnomis. Kitą ten visada laikė su raminamaisiais marškiniais, kad jis negalėtų apskaičiuoti, kada bus pasaulio galas. Susitikau aš ten keletą profesorių. Vienas iš jų visą laiką sekiojo paskui mane ir aiškino, kad čigonų protėvynė buvo Krkonošėje[13], o kitas įrodinėjo, kad žemės rutulio vidury yra kitas rutulys, gerokai didesnis už pirmąjį. Kiekvienas ten galėjo postringauti, kas jam kvošteldavo į galvą, tarytum parlamente. Kartą jie ėmė sekti pasakas, bet susimušė kažkokios princesės dalykams liūdnai pasibaigus. Padūkiausias buvo vienas ponas, laikęs save Oto mokslinio enciklopedinio žodyno šešioliktuoju tomu ir kiekvieno prašęs, kad jį atskleistų ir surastų žodį „kartonažinė yla", kitaip jis žuvęs. Nuščiuvo jis tik apvilktas raminamaisiais marškiniais. Tuomet ėmė girtis, kad jis įrištas į viršelius, ir prašė, kad jį moderniškai apipjaustytų. Gyvena visi ten kaip rojuj. Ten jūs galit rėkauti, staugti, dainuoti, juoktis, bliauti, triukšmauti, šokinėti, melstis, vartaliotis kūliais, rėplioti, striksėti ant vienos kojos, lakstyti ratu, šokti, kiauras dienas

tupėti arba laipioti sienomis, ir niekas prie jūsų neprieis ir nepasakys: „Klausykit, taip daryti negalima, negražu, gėda, juk jūs kultūringas žmogus". Reikia pripažinti teisybę – ten buvo tik ramūs pamišėliai. Pavyzdžiui, gyveno ten vienas mokytas išradėjas, kuris visą laiką krapštydavo nosį ir tik kartą per dieną ištardavo: „Aš ką tik išradau elektrą". Kaip sakiau, ten buvo labai puiku, ir tos kelios dienos, praleistos beprotnamy,– gražiausios mano gyvenime.

Iš tiesų jau patsai Šveiko sutikimas beprotnamy, kai jį iš srities baudžiamojo teismo atvežė ištirti, pralenkė visus jo lūkesčius. Pirmiausia sanitarai nurengė nuogai, apvilko kažkokiu chalatu ir, draugiškai paėmę už parankių, nuvedė maudytis. Vienas sanitaras tuo metu linksmino žydiškais anekdotais. Maudyklėj jį pasodino į vonią su šiltu vandeniu, paskui iškėlė iš jos ir pastatė po šaltu dušu. Tai pakartojo tris kartus ir pasiteiravo, kaip jam tas patinka. Šveikas atsakė, kad net geriau negu pirtyje prie Karlo tilto ir kad jis baisiai mėgsta maudytis. „Jeigu jūs man dar nukirptumėt nagus ir plaukus, visiškai mano laimei nieko netrūktų", – pridūrė jis meiliai šypsodamasis. Ir šitas jo noras buvo patenkintas. Paskui jį kaip pridera nušiūravo su kempine, susuko į maršką ir nunešė į pirmąjį skyrių lovon. Ten paguldė, užklojo ir paprašė užmigti.

Šveikas dar ir po šiai dienai su pasimėgavimu apie tai pasakoja:

– Įsivaizduokit, mane nešė, nešė ligi pat lovos. Tą akimirką aš jaučiau nežemišką palaimą.

Lovoj Šveikas laimingas užmigo. Paskui jį pažadino ir pasiūlė išgerti puoduką pieno su bandele. Bandelė jau buvo supjaustyta mažais kąsneliais, ir tuo metu, kai vienas sanitaras Šveiką laikė už abiejų rankų, kitas piene mirkė kąsnelius ir penėjo jį, panašiai kaip penima žąsis kukuliais. Primaitinę paėmė už parankių ir nuvedė į išvietę, kur paprašė atlikti didelį ir mažą gamtos reikalą.

Ir apie šitą įstabią akimirką Šveikas pasakoja susižavėjęs. Mes nedrįstam pakartoti visų jo žodžių, ką jie paskui su juo darė. Paminėsim tiktai, kad Šveikas sakė: „Vienas iš jų mane tuo metu laikė ant rankų".

Paskui jį parvedė atgal, paguldė patalan ir paprašė užmigti. Praslinkus kuriam laikui, jį pažadino ir nuvedė į patikrinimo kambarį. Čia Šveikas, stovėdamas prieš du gydytojus visai nuogas, prisiminė šaunius naujokų ėmimo laikus. Iš jo lūpų nenoromis išsprūdo:

– *Tauglich*!*

---

* Tinka! *(Vok.)*

– Ką jūs sakote?– paklausė vienas daktaras. – Ženkit penkis žingsnius pirmyn ir penkis atgal.

Šveikas žengė dešimtį.

– Aš gi jums liepiau,– tarė daktaras, – žengti penkis žingsnius.

– Man negaila poros žingsnių viršaus,– atsakė Šveikas.

Paskui daktarai pareikalavo, kad Šveikas atsisėstų ant kėdės, ir vienas iš jų ėmė stuksenti jam per kelį. Tada jis pasakė antrajam, kad refleksai visiškai normalūs, o šis į tai pakraipė galvą ir pats ėmėsi stuksenti. Tuo tarpu pirmasis, užplėšęs Šveiko vokus, apžiūrinėjo vyzdžius. Paskui jie priėjo prie stalo ir ištarė keletą lotyniškų terminų.

– Klausykit, ar mokate dainuoti?– paklausė vienas daktaras Šveiką. – Ar negalėtumėt mums ką nors padainuoti?

– Labai prašom,– atsakė Šveikas.– Nors aš neturiu nei balso, nei klausos, bet pasistengsiu padainuoti, jeigu jūs įsigeidėt pasismaginti.

Ir Šveikas užtraukė:

Ko galvelę tu lenki,
Vienuolėli jaunas?
Ko gi ašara karti
Tau veidelį plauna?

– Toliau neatsimenu, – sustojo Šveikas.– Jeigu pageidaujat, tai jums padainuosiu:

Oi tai skauda man širdelę,
Kaip sunku vienam liūdėt!
Eisiu eisiu prie vartelių
Į kelelį pažiūrėt.
Kurgi tu, mieliausia mano...

– Toliau taip pat nemoku,– atsiduso Šveikas. – Moku dar pirmą posmą „Kur mano gimtinė" ir paskui „Generolas Vindišgrecas su narsuoliais ponais, ankstų rytą kėlę, karą sugalvojo", dar porą tokių liaudies dainelių kaip „Saugok mums, Dieve, valdovą"[14], „Ėjom tiesiai į Jaromeržą" ir „Tūkstantį kartų sveikinam tave"...

Abu daktarai susižvalgė, ir vienas paklausė Šveiką:

– Ar buvo kada nors tiriama jūsų psichinė būklė?

– Kariuomenėj, – iškilmingai ir didžiuodamasis atsakė Šveikas,– Medicinos komisija mane oficialiai pripažino chroniniu idiotu.

– Man atrodo, kad jūs simuliantas! – suriko ant Šveiko antras daktaras.

– Visai ne simuliantas, ponai! – gynėsi Šveikas. – Aš tikrų tikriausias idiotas. Galite pasiteirauti devyniasdešimt pirmojo pulko raštinėj Česke Budejovicuose arba atsarginių valdyboj Karline.

Vyresnysis gydytojas beviltiškai numojo ranka ir, rodydamas į Šveiką, pasakė sanitarams:

– Grąžinkit jam drabužius ir perduokit jį trečiajam skyriui pirmame koridoriuj. Paskui tegul vienas iš jūsų sugrįžta ir nuneša visus jo dokumentus į raštinę. Ir tenai pasakykit, tegul nesičiupinėja, kad jis mums ilgai nesėdėtų ant sprando.

Daktarai dar kartą sviedė du piktus žvilgsnius į Šveiką, kuris, mandagiai lankstydamasis, pagarbiai traukėsi atbulas link durų. Į vieno sanitaro pastabą, kokias jis čia kvailystes išdarinėja, Šveikas atsakė:

– Kadangi aš neapsirengęs, plikas, tai nenoriu ponams rodyti nieko tokio, dėl ko jie galėtų pamanyti, kad esu stačiokas ar storžievis.

Kai tik sanitarai gavo įsakymą grąžinti Šveikui drabužius, jie neberodė jam jokio rūpestingumo, liepė apsirengti, ir vienas iš jų nuvedė jį į trečiąjį skyrių. Ten jis išbuvo keletą dienų. Kol raštinė ruošė dokumentus išrašyti jį iš beprotnamio, Šveikas čia galėjo viską stebėti. Apgauti daktarai padarė tokią išvadą: „Silpnaprotis simuliantas".

Šveiką išrašė iš ligoninės prieš pačius pietus, ir čia kilo mažas nesusipratimas. Šveikas pareiškė, kad jeigu žmogų išmeta iš beprotnamio, tai negalima jo išvyti be pietų.

Skandalą nutraukė durininko iššauktas policininkas, kuris nulydėjo Šveiką į policijos komisariatą, esantį Salmovos gatvėj.

5

ŠVEIKAS POLICIJOS KOMISARIATE SALMOVOS GATVĖJ

Po gražių, tiesiog saulėtų dienų beprotnamy atėjo Šveikui kupinos nelaimių ir persekiojimų dienos. Policijos inspektorius Braunas susitikimo su Šveiku sceną organizavo su žiaurumu, būdingu Romos vietininkams mielojo imperatoriaus Nerono laikais. Ir kaip anuomet jie sakydavo:

„Įmeskit šitą niekšą krikščionį liūtams!", taip dabar inspektorius Braunas su tokiu pat nuožmumu pasakė:

– Pasodinkit jį už grotų.

Nė vieno žodžio daugiau ar mažiau. Tik pono policijos inspektoriaus Brauno akys sužibo kažkokiu ypatingu, iškrypėlišku pasitenkinimu. Šveikas nusilenkė ir oriai tarė:

– Esu pasiruošęs, ponai. Kiek suprantu, „už grotų" reiškia „į kalėjimą", o tai ne taip jau blogai.

– Nesiskėtriokit čia daug,– tarė policininkas, o Šveikas į tai atsakė:

– Aš žmogus kuklus ir būsiu dėkingas už viską, ką man padarysite.

Šaltojoj ant gultų sėdėjo kažkoks susimąstęs žmogus. Iš jo apatiškos išvaizdos galima buvo spręsti, kad, subraškėjus raktui duryse, jam neblykstelėjo nė mažiausia vilties kibirkštėlė, jog galbūt atidaro duris į laisvę.

– Mano pagarba, meldžiamasis, – tarė Šveikas, sėsdamasis prie jo ant gultų. – Ar nežinote, kuri maždaug dabar valanda?

– Neturiu laikrodžio,– atsakė susimąstęs vyras.

– Čia visai nebloga,– mezgė Šveikas pašnekesį.– Gultai iš obliuotų lentų.

Rimtasis ponas neatsakė, atsikėlė ir ėmė blaškytis tarp durų ir gultų lyg per gaisrą.

Šveikas tuo metu susidomėjęs skaitinėjo ant sienų išbraižytus žodžius. Vienu užrašu kažkoks areštuotasis skelbė policijai žūtbūtinį karą. Buvo parašyta:

„Jums tas veltui neišdegs!"

Kitas areštuotasis buvo užrašęs:

„Papūskit man į užpakalį, gaidžiai!"[15]

Trečias tiesiog konstatavo faktą:

„Sėdėjau čia 1913 metų liepos 5 dieną, su manimi elgėsi korektiškai. Krautuvininkas Josefas Marečekas iš Vršovicų".

Buvo ir užrašas, sukrečiantis savo gilumu:

„Pasigailėk manęs, Viešpatie!"

O po juo:

„Pabučiuokit man į š... "

Raidė „š" vis dėlto buvo užbraukta, o šone parašyta didžiosiomis raidėmis: *„RAUKČIUS"*.

Greta kažkokia poetiška siela buvo sueiliavusi:

Prie upelio sėdžiu ir liūdžiu,
Jau saulužė už kalnelio leidžias.
Į pakalnę saulėtą žiūriu,
Kur kankinas mano skaistaveidė.

Ponas, kuris lakstė tarp durų ir gultų, tartum trokšdamas laimėti maratono bėgimą, uždusęs sustojo, atsisėdo į senąją vietą, parėmė galvą ranka ir staiga ėmė klykti:

– Išleiskit mane! Ne, jie manęs neišleis, – tarė jis pats sau, – neišleis. Aš čia jau nuo šeštos valandos ryto.

Pagautas šnekumo priepuolio, jis atsistojo ir kreipėsi į Šveiką:

– Ar jūs neturite diržo, kad galėčiau visa tai baigti?

– Su dideliu malonumu jums patarnausiu, – atsakė Šveikas, nusijuosdamas diržą. – Aš dar nė karto nemačiau, kaip kariamasi diržu kalėjime... Vieno tik gaila, – pridūrė apžvelgęs kamerą,– čia nėra jokio kablio. Lango rankena jūsų neatlaikys. Nebent galėtumėt atsiklaupęs pasikarti ant gultų, panašiai kaip kažkoks vienuolis Emauso vienuolyne, kuris dėl jaunos žydaitės pasikorė ant kryžiaus. Savižudžiai man patinka. Tad teikitės...

Paniuręs ponas, kuriam Šveikas įbruko į rankas diržą, pasižiūrėjo į jį, bloškė kampan ir, nešvariomis rankomis braukdamasis nuo veido ašaras, ėmė balsu raudoti:

– Aš turiu vaikų, aš čia patekau už girtavimą ir triukšmavimą! Jėzau Marija! Vargšė mano žmona! Ką man pasakys tarnyboje? Aš turiu vaikų, o čia pakliuvau už girtavimą ir triukšmavimą!.. – ir taip toliau, ligi begalybės!

Pagaliau jis lyg kiek aprimo. Priėjo prie durų, ėmė jas daužyti rankomis ir spardyti kojomis. Už durų pasigirdo žingsniai ir balsas:

– Ko reikia?

– Išleiskit mane! – paprašė jis tokiu balsu, tartum jam jau nebuvo likę vilties likti gyvam.

– Kur?– pasigirdo klausimas iš anos pusės.

– Į tarnybą, – atsakė nelaimingas tėvas, žmonos vyras, valdininkas, girtuoklis ir ištvirkėlis.

Nuskardėjo juokas, klaikus juokas koridoriaus tyloje, ir žingsniai nutolo.

– Atrodo, tas ponas jūsų nekenčia, jeigu taip juokiasi, – tarė Šveikas, o neviltin puolęs žmogus vėl atsisėdo šalia jo. – Toksai sargybinis įširdęs gali bet ką padaryti. Sėdėkit sau ramiai, jeigu nenorit kartis, ir laukit, kaip susiklostys įvykiai. Jeigu jūs esate valdininkas, vedęs, turite vaikų, tai dalykai, reikia pripažinti, baisūs. Jei neklystu, jūs esate įsitikinęs, kad būsit išmestas iš tarnybos.

– Sunku pasakyti,– atsiduso tasai. – Svarbiausia, pats neprisimenu, ką aš pridirbau. Žinau tik, kad mane iš kažkur išbloškė, o aš veržiausi atgal norėdamas užsidegti cigarą. O prasidėjo viskas taip gražiai! Matot, mūsų skyriaus viršininkas šventė vardines ir pakvietė mus į vyninę, paskui mes atsidūrėme antroj, trečioj, ketvirtoj, penktoj, šeštoj, septintoj, aštuntoj, devintoj...

– Ar nepageidaujate, kad padėčiau jums suskaičiuoti? – pasisiūlė Šveikas. – Aš čia šiek tiek nusimanau. Sykį per vieną naktį apsilankiau dvidešimt aštuoniose vietose, bet savo garbei turiu pasakyti, niekur negėriau daugiau kaip po tris bokalus alaus.

– Žodžiu, – kalbėjo toliau nelaimingas, šauniai kėlusio savo vardines viršininko pavaldinys, – kai mes aplankėm apie tuziną smuklių, pastebėjom, kad mūsų viršininkas prapuolęs, nors jį buvome prisirišę virvute ir vedžiojomės kaip šunytį. Tada leidomės jo ieškoti ir pagaliau patys pasimetėm, o aš galų gale atsidūriau vienoj Vinohradų naktinėj kavinėj,

labai padorioje vietoje, kur gėriau likerį tiesiog iš butelio. Ką aš dariau paskiau, nemenu... Žinau tik, kad jau čia, komisariate, mane atvedus, abu policininkai raportavo, jog aš nusigėręs elgiausi nepadoriai, apkūliau vieną damą, nukabinęs nuo vagio supjausčiau kišeniniu peiliuku svetimą skrybėlę, išvaikiau moterų kapelą, viešai apkaltinau kelnerį pavogus iš manęs dvidešimt kronų, sudaužiau staliuko, prie kurio sėdėjau, marmurinę lentą ir tyčia prispjoviau į juodą kavą nepažįstamam ponui prie gretimo staliuko. Daugiau nieko nepadariau, bent nebeprisimenu, kad būčiau dar ką nors iškrėtęs. Tikėkit manimi, aš žmogus padorus, inteligentiškas, apie nieką daugiau negalvoju kaip tik apie savo šeimą. Ką jūs į tai pasakysit? Juk aš ne koks triukšmadarys.

– Ar daug jums teko pasidarbuoti su ta marmurine lenta, o gal sutrupinot ją vienu smūgiu? – užuot atsakęs smalsiai paklausė Šveikas.

– Vienu smūgiu,– atsakė inteligentiškasis ponas.

– Tada jūs žuvęs,– susimąstęs tarė Šveikas.– Jums įrodys, kad to išmokote ilgai treniruodamasis. O kava, į kurią prispjovėte, buvo be romo ar su romu?

Ir, nelaukdamas atsakymo, paaiškino:

– Jeigu su romu, tai blogiau, nes brangesnė. Teisme viską suskaičiuos ir sudės į krūvą, kad kaip nors sudarytų sunkų nusikaltimą.

– Teisme?.. – nusiminęs išlemeno garbingas šeimos tėvas.

– Ar žino namie, kad jūs areštuotas, ar gal jie sužinos tik iš laikraščių?– paklausė Šveikas.

– Jūs manote, kad tai pateks... į laikraščius? – naiviai paklausė viršininko vardinių auka.

– Tikrų tikriausiai, – nuskambėjo tiesus atsakymas, nes Šveikas nebuvo pratęs ko nors slėpti nuo pašnekovo. – Skaitytojams labai patiks. Aš pats su malonumu skaitau skyrių apie girtuoklius ir jų riaušes. Va neseniai „Taurės" smuklėje vienas lankytojas iškirto tokią išdaigą, kad pats sau bokalu prasiskėlė galvą. Pamėtėjo jį aukštyn ir pakišo galvą. Jį išvežė, o iš ryto apie tai jau skaitėme laikraščiuose. Arba, sakysim, Bendlovkoj rėžiau aš vienam katafalkininkui į snukį, o jis man davė grąžos. Teko abu patupdyti į cypę, kad susitaikytume, o pavakariui tai jau buvo aprašyta. Arba kai „Numirėlio" kavinėj vienas kolegijos patarėjas sudaužė dvi lėkšteles, manote, kad jo pasigailėjo? Kur tau... Kitą dieną viskas pateko į laikraščius. Jums belieka iš kalėjimo pasiųsti laikraščiui paneigimą, kad išspausdinta korespondencija nieko bendra su jumis neturi ir kad su tuo bendrapa-

vardžiu ponu jūsų nesieja nei giminystės, nei kitokie ryšiai, o namo parašykit tą paneigimą iškirpti ir padėti, kad, atsėdėjęs savo laiką, galėtumėt jį perskaityti.

– Ar jums nešalta? – užjausdamas paklausė Šveikas, pastebėjęs, kad inteligentiškasis ponas tirta. – Šiemet vasara į galą bent kiek atvėso.

– Žuvęs aš žmogus! – ėmė raudoti Šveiko kolega. – Baigta su mano paaukštinimu...

– Ką čia kalbėti,– patvirtino Šveikas. – Jeigu atsėdėjusio jūsų nepriims į tarnybą, nežinau, ar greitai jūs rasite kitą vietą, nes visur, net jeigu panorėtumėt tarnauti pas kailialupį, iš jūsų pareikalaus elgesio liudijimo. Taip, šitas nemalonumas jums brangiai kaštuos. O žmona su vaikais ar turės iš ko gyventi, kol jūs čia sėdėsite? Gal jai teks elgetauti, o vaikus išmokyti visokių apgavysčių.

Pasigirdo raudojimas.

– Vargšai vaikai! Vargšė žmona!

Atgailaujantis nusikaltėlis atsistojo ir ėmė kalbėti apie vaikus: jų penketas, vyriausiam dvylika metų, jis skautas, geria tiktai vandenį ir galėtų būti pavyzdys savo tėvui, kuriam, tiesa, toksai atvejis pasitaikė pirmą kartą gyvenime.

– Skautas! – sušuko Šveikas. – Malonu girdėti! Kartą Mydlovaruose prie Zlivos, Hlubokos rajone, Česke Budejovicų apygardoj, kaip tik mums, devyniasdešimt pirmajam pulkui, manevruojant, aplinkiniai valstiečiai suruošė skautų medžioklę, nes anų buvo daug privisę bendruomenės miškuose. Sugavo tris. Pats mažiausias iš jų rišamas taip gailiai inkštė ir žliumbė, kad mes, visko matę kareiviai, negalėjome nesigraudindami į jį žiūrėti, neišturėjom ir pasitraukėm į šalį. Iki tuos skautus surišo, jie apkandžiojo aštuonis valstiečius. Po to nuo kaimo seniūno gavę rykščių, jie prisipažino, kad visoj apygardoj nėra nė vienos pievos, kurios jie nebūtų išvolioję, kaitindamiesi prieš saulę. Ta proga išaiškėjo, kad prie Ražicų prieš pat rugiapjūtę visai atsitiktinai sudegė nepjautų rugių rėžis, nes rugiuose ant iešmo jie kepėsi stirną, kurią pasigavo bendruomenės miške. Jų stovykloj, miške, rado daugiau kaip pusę centnerio naminių paukščių ir laukinių žvėrių apgraužtų kaulų, galybę vyšnių kauliukų, neprinokusių obuolių graužtų ir visokio kitokio gero.

Vargšas skauto tėvas vis dėlto negalėjo nurimti.

– Ką aš padariau! – guodėsi jis. – Suteršiau savo gerą vardą.

– Žinoma,–tarė Šveikas su įgimtu atvirumu.– Po šio įvykio jūsų geras vardas pašlijo visam gyvenimui, nes juk prie to, kas bus parašyta laikraščiuos, šį tą dar pridės jūsų pažįstami. Taip jau visada būna, nesikrimskit dėl to. Žmonių su suterštu geru vardu, galima sakyti, dešimtkart daugiau negu su nesuterštu. Tai niekai.

Koridoriuj pasigirdo sunkūs žingsniai, spynoje subraškėjo raktas, durys atsidarė, ir budėtojas pašaukė Šveiką.

– Atsiprašau, – riteriškai pasakė Šveikas,– aš čia tik nuo dvyliktos valandos, o šitas ponas jau nuo šeštos ryto. Aš per daug neskubu.

Užuot atsakęs, budėtojas stipria ranka išvilko jį į koridorių ir tylėdamas nuvedė laiptais į antrą aukštą.

Antram kambary prie stalo sėdėjo policijos komisaras, nutukęs žvalios išvaizdos ponas. Jis kreipėsi į Šveiką:

– Tai jūs, vadinasi, ir esate Šveikas? Kaip čia patekot?

– Paprasčiausiai,– paaiškino Šveikas. – Aš atėjau čia su ponu policininku, mat nenorėjau, kad mane išmestų iš beprotnamio be pietų. Aš jiems ne gatvės merga.

– Žinot ką, Šveikai,– maloniai tarė ponas komisaras,– kurių galų mums čia, Salmovoj, pyktis? Ar ne geriau būtų, jeigu mes jus pasiųstume į policijos valdybą?

– Jūs, kaip sakoma, esat padėties viešpats, – atsakė Šveikas patenkintas.– Paėjėti pavakare ligi policijos valdybos – trumpas, bet labai smagus pasivaikščiojimas.

– Labai džiaugiuos, kad mūsų nuomonės sutampa, – linksmai pabaigė policijos komisaras.– Visų geriausia – susitarti. Ar ne tiesa, Šveikai?

– Aš irgi visada mielai tariuosi su kitais, – patvirtino Šveikas. – Tikėkit, ponas komisare, aš niekad neužmiršiu jūsų gerumo.

Pagarbiai nusilenkęs, Šveikas nulipo su policininku žemyn, į sargybos būstinę, o po ketvirčio valandos Ječnos gatvės ir Karlo aikštės kampe galima buvo matyti Šveiką, lydimą policininko, kuris po pažastim nešėsi didelę knygą su vokišku užrašu „*Arestantenbuch*"*.

Spalenos gatvės kampe Šveikas ir jo palydovas pamatė minią žmonių, susigrūdusių prie išklijuoto skelbimo.

– Tai jo didenybės imperatoriaus manifestas dėl karo paskelbimo, – paaiškino Šveikui policininkas.

---

* "Areštuotųjų knyga" (*vok.*).

– Aš tatai išpranašavau,– tarė Šveikas. – O beprotnamy apie tai nieko negirdėjo, nors jie turėtų tą sužinoti iš pirmų šaltinių.

– Ką tuo norite pasakyti?– paklausė policininkas.

– Juk ten yra daug ponų karininkų, – paaiškino Šveikas, o kai jie priėjo kitą minią, besigrūdančią prie manifesto, Šveikas sušuko:

– Tegyvuoja imperatorius Pranciškus Juozapas! Mes nugalėsim!

Kažkas iš entuziazmo pagautos minios vienu smūgiu užmaukšlino jam katiliuką ant ausų, ir vis augančios minios akyse Šveikas antrąkart įžengė pro policijos valdybos vartus.

– Šitą karą žūtbūt laimėsim, dar kartą sakau, ponai! Tais žodžiais Šveikas atsisveikino su jį lydinčia minia.

O kažkada, senaisiais istorijos laikais, pasklido po Europą tiesa, kad rytdiena gali sugriauti ir šiandienos planus.

6

ŠVEIKAS, PRALAUŽĘS UŽBURTĄJĮ RATĄ, VĖL NAMIE

Nuo policijos valdybos trenkė kvapas svetimos liaudžiai valdžios, šnipinėjančios, ar piliečiai smarkiai džiaugiasi, kad paskelbtas karas. Išskyrus keletą žmonių, neišsižadėjusių savo tautos, kuriai bus lemta pralieti kraują už visiškai jai svetimus interesus, visa policijos valdyba buvo puikiausias telkinys grobuonių biurokratų, vien ir tegalvojančių apie kalėjimą ir kartuves. Jų gyvenimo tikslas – apginti priekabingų paragrafų egzistenciją.

Savo aukoms jie rodė klastingą meilumą, iš anksto pasverdami kiekvieną savo žodį.

– Man labai labai gaila,– tarė vienas juodgeltonis grobuonis[16], kai pas jį atvedė Šveiką, – kad jūs vėl pakliuvot čia. Mes manėme, kad jūs pasitaisysit, bet, deja, apsirikome.

Šveikas išreiškė savo pritarimą, tyliai nulenkdamas galvą ir taip nekaltai šypsodamasis, kad juodgeltonis grobuonis klausiamai dėbtelėjo į jį ir reikšmingai pasakė:

– Nevaidinkit kvailio!

Tačiau tuoj pat jo tonas pasidarė meilus:

– Mums, tiesą sakant, labai nemalonu laikyti jus areštuotą, bet galiu garantuoti, kad, mano nuomone, jūsų kaltė ne taip jau didelė, kadangi dėl menkos inteligencijos jūs, be abejo, buvot suvedžiotas. Sakykit, ponas Šveikai, kas iš tikrųjų paskatino jus tokioms kvailystėms?

Šveikas nusikosėjo.

– Atsiprašau, apie jokias kvailystes aš nieko nežinau.

– Na, argi tai ne kvailystė, ponas Šveikai, – įtikinėjo jis tėviškai,– kad jūs, kaip parodė jus čia atvedęs policininkas, paskatinot žmones susitelkti prie išklijuoto kampe manifesto ir kurstėte minią šauksmais: „Tegyvuoja imperatorius Pranciškus Juozapas! Mes laimėsim karą!"

– Aš negalėjau būti ramus,– tarė Šveikas, įsmeigęs savo gerąsias akis į inkvizitorių.– Užsidegiau pykčiu pamatęs, kad visi skaito šitą manifestą apie karą ir nerodo jokio džiaugsmo. Nei pergalingų šūkių, nei „valio", visai ničnieko, ponas viršininke. Sakytum, jiems būtų niekur nieko. Na, čia aš, senas devyniasdešimt pirmojo pulko kareivis, neištvėriau ir riktelėjau tuos žodžius. Manau, kad mano vietoj jūs lygiai taip būtumėt pasielgęs. Jeigu jau karas, tai mes turim jį laimėti, turim skelbti šlovę jo didenybei imperatoriui. Ir niekas čia manęs neperkalbės.

Priremtas prie sienos, juodgeltonis grobuonis neatlaikė Šveiko nekalto avinėlio žvilgsnio, nuleido akis prie raštų ir tarė:

– Aš visai suprantu jūsų entuziazmą, tik kad jis būtų parodytas kitomis aplinkybėmis. Jūs pats puikiai žinote, jog, vedant policininkui, jūsų rodomas patriotizmas galėjo ir turėjo padaryti aplinkiniams greičiau ironišką negu rimtą įspūdį.

– Eiti vedamam policininko – sunkus žmogaus gyvenimo momentas,– atsakė Šveikas.– Tačiau jeigu žmogus ir tokiu sunkiu momentu neužmiršta, kas jam privalu daryti, kai prasidėjo karas, manau, toks žmogus nusipelno tik pagarbos.

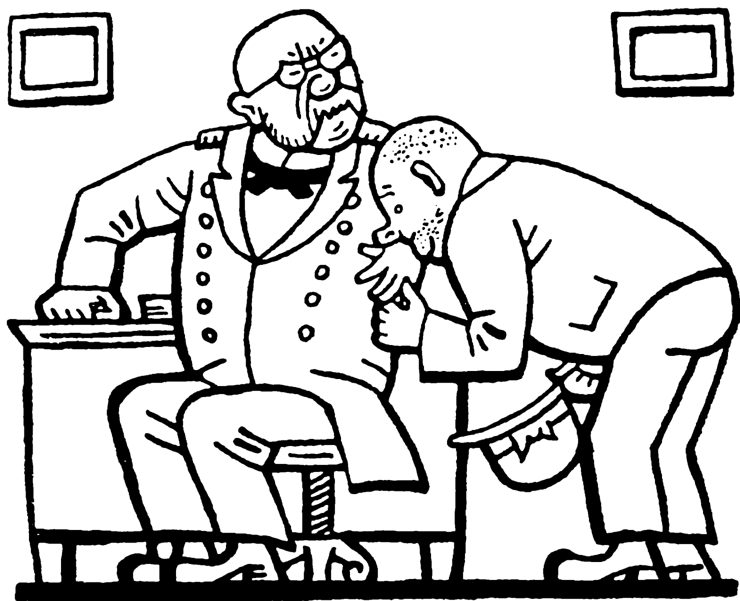
Juodgeltonis grobuonis suniurnėjo ir dar kartą dėbtelėjo Šveikui stačiai į akis. Šisai atsakė nekaltu, lipšniu, kukliu, švelniu ir šiltu žvilgsniu.

Akimirksnį jiedu įdėmiai žiūrėjo vienas kitam į akis.

– Tegul velniai jus kur nujoja! – burbtelėjo pagaliau valdininko snukis. – Bet jeigu dar kartą čia pakliūsit, aš jūsų iš viso nieko nebeklausinėsiu, o pasiųsiu tiesiog į Hradčanų karo teismą. Supratot?

Dar nespėjus jam ką nors pridurti, Šveikas prišoko prie jo, pabučiavo ranką ir tarė:

– Tegul Dievas jums už tai užmoka! Jeigu kada nors prireiktų kokio nors grynakraujo šunelio, malonėkit kreiptis į mane. Aš prekiauju šunimis.

Taip Šveikas vėl atsidūrė laisvėj.

Jo svarstymai pakeliui į namus, ar neužsukti pirmiausia į „Taurės" aludę, baigėsi tuo, kad jis atidarė tas pačias duris, pro kurias ne per seniausiai buvo išėjęs su agentu Bretšneideriu.

Aludėj tvyrojo kapų tyla. Ten sėdėjo keletas lankytojų, tarp jų ir Šventojo Apolinaro bažnyčios zakristijonas. Visų veidai buvo niūrūs. Už prekystalio sėdėjo smuklininkė Palivcova ir bukomis akimis žiūrėjo į alaus čiaupus.

– Štai aš ir sugrįžau! – linksmai tarė Šveikas. – Duokšekit bokalą alaus. O kur mūsų ponas Palivecas, taip pat namie?

Užuot atsakiusi, Palivcova prapliupo verkti ir, kas žodis gailiai pasikūkčiodama, išaičiojo:

– Davė jam... dešimt metų... prieš savaitę...

– Na matai! – tarė Šveikas.– Septynias dienas, vadinas, jau atsėdėjo.

– Jis buvo toks... atsargus! – raudojo Palivcova.– Jis pats visada apie save taip kalbėjo...

Lankytojai atkakliai tylėjo, tarytum čia būtų slankiojusi Palivceco dvasia ir raginusi juos elgtis dar atsargiau.

– Atsargumas – išminties tėvas,– tarė Šveikas, sėsdamasis prie stalo ir prisitraukdamas alaus bokalą, kurio putos buvo keliose vietose prasiskyrusios, nes, benešant Šveikui alų, ten įlašėjo keletas ponios Palivcovos ašarų. – Dabartėlės jau tokie laikai, kad žmogus verčiamas būti atsargus.

– Vakar pas mus buvo dvejos laidotuvės, – nukreipė kalbą Šventojo Apolinaro bažnyčios zakristijonas.

– Turbūt numirė kas nors? – klustelėjo kitas lankytojas.

Trečias pasidomėjo:

– Ar velionį vežė ant katafalko?

– Įdomu būtų žinoti, – tarė Šveikas, – kaip kare laidos žuvusiuosius.

Lankytojai pakilo, užsimokėjo ir tyliai išėjo. Šveikas likosi vienas su ponia Palivcova.

– Negaliu įsivaizduoti,– prabilo Šveikas, kad nekaltą nuteistų dešimčiai metų. Kad vieną nekaltą nuteisė penkeriems metams, tą aš girdėjau, bet kad dešimčiai – tai jau kiek per daug.

– Kad maniškis prisipažino,– verkė Palivcova,– kaip jis čia kalbėjo apie tas muses ir apie tą paveikslą, taip pakartojo ir valdyboj, ir teisme. Pašaukė mane liudininke, bet ką aš galėjau jiems paliudyti, juk man pasakė, kad esu savo vyrui giminė ir galiu atsisakyti nuo liudijimo. Aš taip išsigandau dėl tos giminystės, kad iš to dar ko nors baisaus neišeitų, jog ėmiau ir atsisakiau liudyti. Vargšelis senis taip į mane pažiūrėjo... Mirsiu – neužmiršiu. O paskui, po nuosprendžio jį vedant iš teismo, kad suriks jiems tenai ant laiptų, sakytum suvisai iš galvos išėjęs: „Tegyvuoja laisvė!"

– O ponas Bretšneideris čionai neateidinėja? – paklausė Šveikas.

– Buvo keletą kartų,– atsakė ponia smuklininkė.– Išgers vieną ar du bokalus, pasiteiraus manęs, kas čia lankosi, o paskui klausosi, kaip svečiai kalbasi apie futbolą. Jie visada, pamatę Bretšneiderį, pradeda kalbėtis apie futbolą, o jį nuo to pagauna mėšlungis, tarytum ims ir patraks. Per visą tą laiką užvėrė ant meškerės tik vieną baldų apmušėją iš Skersinės gatvės.

– Tai vis iš įgudimo,– pasakė Šveikas.– Ar tas apmušėjas buvo kvailas?

– Na, kaip ir mano vyras,– verkdama atsakė šeimininkė. – Tas jį paklausė, ar jis šaudytų į serbus. Apmušėjas pasakė, kad nemoka šaudyti, kad tik kelis kartus buvo tire ir kiekvieną sykį ten peršaudavo karūną*. Čia mes visi išgirdome, kaip ponas Bretšneideris, išsitraukęs užrašų knygelę, pasakė: „Žiūrėkit, vėl naujas valstybės išdavimas" ir išėjo su tuo apmušėju, kuris jau nebegrįžo.

---

* Žodžių žaismas. Čekų k. žodis "*koruna*" turi dvi reikšmes: krona, t. y. moneta, ir karūna.

– Daug jų nebegrįžta,– tarė Šveikas.– Duokit man romo.

Vos Šveikui įpylė antrą stikliuką romo, į smuklę įžengė slaptasis agentas Bretšneideris. Skubiai apžvelgęs tuščią smuklę ir užsisakęs alaus, jis atsisėdo prie Šveiko ir ėmė laukti, ką tasai pasakys.

Šveikas pasiėmė nuo kabyklos vieną laikraštį ir, akim permesdamas skelbimus paskutiniam puslapy, prabilo:

– Žiūrėkit, kažkoks Čimpera Straškovo kaime, Nr. 5, Račineveso paštas, parduoda ūkelį su septyniomis dešimtinėmis žemės. Ten pat mokykla ir geležinkelis.

Bretšneideris nervingai pabarbeno pirštais į stalą ir kreipėsi į Šveiką:

– Stebiuosi, kodėl jus domina šitas ūkelis, ponas Šveikai.

– Ak, tai jūs?–tarė Šveikas, paduodamas jam ranką. – O aš jūsų iš karto ir nepažinau. Mano atmintis labai trumpa. Paskutinį kartą mes išsiskyrėme, jeigu neklystu, policijos valdybos priimamajame. Ką nuo to laiko beveikiate? Dažnai čia užsukate?

– Šiandien čia atėjau, norėdamas pasimatyti su jumis, – atsakė Bretšneideris.– Policijos valdyboj girdėjau, kad jūs prekiaujate šunimis. Man reikėtų gero pinčerio arba špico, arba ko nors panašaus.

– Visa tai mes galime jums parūpinti,– atsiliepė Šveikas. – Pageidaujate grynakraujo ar šiaip kokio iš gatvės?

– Manau,– atsakė Bretšneideris,– apsistoti prie grynakraujo.

– O kodėl jums nenusipirkus policijos šuns?–paklausė Šveikas.– Jis iš karto susektų nusikaltėlio pėdsakus. Tokį šunį turi vienas mėsininkas iš Vršovicų. Jis traukia šeimininko vežimėlį. Šitas šuo, galima sakyti, dar nesurado savo tikrojo pašaukimo.

– Aš norėčiau špico,– santūriai tarė Bretšneideris,– špico, kuris nesikandžiotų.

– Norite bedančio špico? – pasiteiravo Šveikas.– Žinau tokį. Jį laiko vienas smuklininkas Deivicuose.

– Gal geriau pinčeris... – neryžtingai tarė Bretšneideris, kuris apie kinologiją išmanė labai menkai, ir kad ne policijos valdybos įsakymas, tai niekad nieko apie šunis ir nebūtų sužinojęs.

O įsakymas skelbė tiksliai, aiškiai ir griežtai: trūks plyš, prisidengus šunų prekyba, arčiau susipažinti su Šveiku. Tam jis turėjo teisę pasirinkti sau padėjėjų ir disponuoti tam tikromis lėšomis šunims pirkti.

– Pinčerių yra didesnių ir mažesnių,– tarė Šveikas.– Žinau du mažesnius ir tris didesnius. Visi penki visiškai prijaukinti. Iš širdies galiu jums rekomenduoti.

– Tatai man tiktų, – pareiškė Bretšneideris. – O kiek kainuoja vienas?

– Žiūrint didumo,–atsakė Šveikas,– viskas pareina nuo didumo. Pinčeris – ne veršiukas, su pinčeriais visai atvirkščiai: kuo mažesnis, tuo brangesnis.

– Aš linkčiau į didesnį, kuris sergėtų namus, – tarė Bretšneideris, bijodamas padaryti nuostolių slaptajam policijos fondui.

– Puiku,– sušuko Šveikas, – didelį galiu jums parduoti už penkiasdešimt kronų, o dar didesnį – už keturiasdešimt penkias. Bet mes užmiršom viena: jauniklio ar senesnio norite, kalės ar šuns?

– Man vis tiek,– nusileido Bretšneideris, pribaigtas tų neišsprendžiamų problemų.– Parūpinkite man, koks pasitaikys, o aš rytoj septintą vakaro pas jus užeisiu jo pasiimti. Sutarta?

– Sutarta, ateikit,– sausai atsakė Šveikas,– tik tada aš paprašyčiau jus trisdešimt kronų rankpinigių

– Kokia čia gali būti kalba,– tarė Bretšneideris, mokėdamas pinigus.– Na, o dabar mes abu išgersim po ketvirtį vyno mano sąskaita.

Jiems išgėrus, Šveikas užsakė savo sąskaita dar ketvirtį. Čia Bretšneideris ėmė įtikinėti Šveiką nebijoti jo, pareiškė, kad jis šiandien nedirba, dėl to Šveikas šiandien galįs laisvai kalbėti apie politiką.

Šveikas pareiškė, kad smuklėj jis niekada apie politiką nekalba, kad apskritai politika – jaunesniojo amžiaus vaikų žaidimas.

Bretšneideris, priešingai, buvo nusiteikęs kuo revoliucingiausiai. Jis skelbė, kad kiekviena silpna valstybė pasmerkta žūti, ir kamantinėjo Šveiką, koks jo požiūris į tuos dalykus.

Šveikas tvirtino, kad su valstybe jis nėra turėjęs jokių reikalų, bet vienąkart buvo paėmęs auginti silpną senbernarų veislės šuniuką, kurį penėjo kareiviškais sausainiais, ir tasai iš tikrųjų pastipo.

Išgėrus po penktą ketvirtį, Bretšneideris apsiskelbė anarchistu ir klausinėjo Šveiką, kokion organizacijon jam įsirašyti. Šveikas papasakojo, kaip kitąsyk kažkoks anarchistas nusipirko iš jo pudelį už šimtą kronų, bet pinigų lig šiol nesumokėjo.

Vaišinantis šeštuoju ketvirčiu, Bretšneideris pasisakė už revoliuciją ir prieš mobilizaciją. Šveikas pasilenkęs sušnibždėjo jam į ausį:

– Ten atėjo kažkoks lankytojas, kad tik jis jūsų neišgirstų, nes dėl to galit turėt nemalonumų. Matote, ir šeimininkė jau verkia.

Ponia Palivcova iš tikro verkė, sėdėdama už prekystalio.

– Ko verkiate, šeimininkėle?– paklausė Bretšneideris.– Po trijų mėnesių laimėsim karą, bus amnestija, ir jūsų vyrelis sugrįš, o tada tai paūšim pas jus. O gal jūs manote, kad nelaimėsim?– kreipėsi jis į Šveiką.

– Ko jūs čia vis tą patį atrajojat?– tarė Šveikas.– Turim laimėti – ir baigtas kriukis!.. Na, man laikas namo.

Šveikas užsimokėjo ir grįžo pas savo seną šeimininkę ponią Miulerovą, kuri labai išsigando pamačiusi, kad vyras, rakinantis lauko duris, yra Šveikas.

– O aš, meldžiamasis, maniau, kad jūs grįšite tik po kelerių metų,– tarė ji su įprastu tiesumu,– ir iš gailesčio laikinai priėmiau gyventi vieną durininką iš naktinės kavinės, kadangi pas mus tris kartus darė kratą ir, nieko neradę, pasakė, kad jūs – žuvęs žmogus, nes esat patyręs nusikaltėlis.

Šveikas bemat įsitikino, kad nepažįstamasis įsikūrė su visais patogumais: miegojo jo lovoj ir net buvo toks džentelmenas, kad tenkinosi tik jos puse, o kitą pusę buvo užleidęs kažkokiam ilgaplaukiam padarui, kuris (matyt, iš dėkingumo) miegojo apsikabinęs jo kaklą. Ant grindų aplink lovą mėtėsi susimaišę visokie vyriško ir moteriško tualeto reikmenys. Iš to chaoso buvo matyti, kad naktinės kavinės durininkas vakar grįžo su savo dama įsismaginę.

– Pone, – tarė Šveikas, purtydamas įsibrovėlį, – pone, žiūrėkit, kad nepavėluotumėt pietų. Man būtų labai nemalonu, jeigu apie mane kas sakytų, kad aš jus išjojau, kai niekur jau negali gauti pietų.

Naktinės kavinės durininkas buvo drūčiai įmigęs, ir praėjo gerokai laiko, kol jis sumojo, jog namo grįžo lovos savininkas ir reiškia į ją savo pretenzijas.

Visų naktinių kavinių šveicorių įpročiu ir tasai ponas išsitarė ta prasme, kad sutalžys kiekvieną, kas išdrįs jį žadinti, ir ketino sau toliau miegoti.

Šveikas tuo tarpu surinko išdraikytas jo tualeto dalis, atnešė lovon ir, energingai jį pakratęs, išdrožė:

– Jeigu jūs neapsirengsite, teks jus išmesti į gatvę tokį, koks esate. Jums bus kur kas patogiau iš čia išlėkti apsivilkusiam.

– Aš norėjau pamiegoti ligi vakaro aštuonių,– atsiliepė nustėręs durininkas ir ėmė autis kelnėmis. – Aš moku šeimininkei už lovą po dvi kronas už dieną ir galiu čia iš kavinės parsivesti damų. – Maržena, kelkis!

Užsidėjęs apykaklę ir užsirišęs kaklaraištį, jis jau tiek prasiblaivė, kad ėmė Šveiką įtikinėti, jog „Mimozos" naktinė kavinė, be abejo, yra viena iš

padoriausių naktinių pasilinksminimo vietų, kur įleidžiamos tik tos damos, kurių geltonas bilietas visiškai tvarkingas, ir nuoširdžiai kvietė Šveiką ten užsukti.

Jo partnerė, priešingai, toli gražu nebuvo Šveiku patenkinta ir paleido apyvarton keletą aukštosios visuomenės žodelių, iš kurių padoriausi buvo:

– Tu dangiškojo Tėvo avigalvis!

Išsinešdinus neprašytiems gyventojams, Šveikas nuėjo ieškoti ponios Miulerovos, kad drauge su ja padarytų tvarką, bet jos jau nė kvapo nebuvo. Teužtiko popieriaus skiautelę, prikeverzotą ponios Miulerovos, kuri rado nepaprastai lengvą išeitį iš nemalonaus incidento, kilusio dėl Šveiko lovos išnuomojimo naktinės kavinės durininkui:

„Dovanokit, meldžiamasis, aš jūsų daugiau nebepamatysiu, nes šoku pro langą".

– Meluoja! – pasakė Šveikas ir ėmė laukti.

Po pusvalandžio į virtuvę įslinko nelaimingoji ponia Miulerova. Iš jos sielvartingo veido buvo matyti, kad ji trokšta paguodos žodžių.

– Jeigu norite šokti pro langą,– tarė Šveikas,– prašom į mano kambarį, langą aš jau atidariau. Šokti pro virtuvės langą nepatarčiau, nes žnektelsit į sodą ant rožių, išlaužysite krūmus, ir už tai jums reikės užmokėti. Pro mano kambario langą jūs šauniai nulėksite ant šaligatvio, ir jeigu nukrisite sėkmingai, tai nusisuksite sau sprandą. Jeigu nukrisite nelaimingai, susilaužysite tik šonkaulius, rankas ir kojas, be to, turėsit ligoninei mokėti už gydymą.

Liedama ašaras, ponia Miulerova tyliai nuėjo į Šveiko kambarį... uždarė langą ir sugrįžusi pasakė:

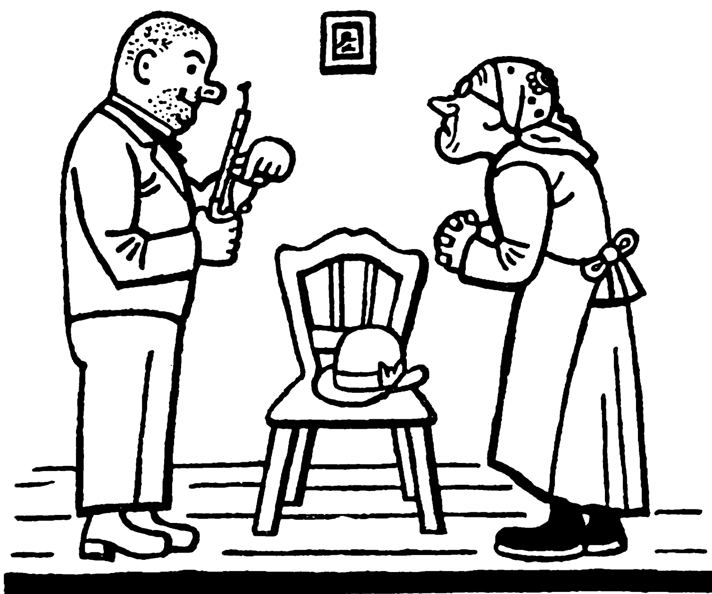
– Skersvėjis traukia, o tas negerai, meldžiamasis, jūsų reumatui.

Paklojusi lovą ir viską su nepaprastu uolumu sutvarkiusi, ji grįžo į virtuvę vis dar apsiverkusi ir pranešė Šveikui:

– Tie du šunyčiai, meldžiamasis, kuriuos laikėte kieme, nustipo, o senbernaras pabėgo per kratą.

– Po šimts pypkių,– sušuko Šveikas, – jis gali įsipainioti į gražią istoriją! Dabar tikriausiai policija jo ieškos.

– Jis įkando vienam ponui policijos komisarui, kai tas per kratą jį tempė iš palovio, – kalbėjo toliau ponia Miulerova. – Vienas iš tų ponų pasakė, kad ten po lova kažkas kiūto, ir šitam senbernarui įstatymo vardu liepė lįsti iš palovio, o kai tas nepanorėjo, tada jį ištraukė. Senbernaras iš pradžių šoko ant jų, sakytum norėdamas suėsti, o paskui šovė pro duris, ir tiek jį

tematėm. Mane taip pat tardė, kas pas mus užeina ir ar negaunam pinigų iš užsienio. Paskum ėmė plūstis, kad aš kvaila, kai pasakiau, jog pinigų iš užsienio ateina labai retai, paskutinį kartą gauta iš to valdytojo Brno mieste šešiasdešimt kronų rankpinigių už Angoros katę, apie kurią jūs buvot paskelbęs laikrašty „Tautinė politika" ir vietoj kurios jūs pasiuntėt jam datulių dėžėj aklą foksterjerų veislės šuniuką. Vėliau jie pradėjo šnekėti labai meiliai ir pasiūlė man tą durininką iš naktinės kavinės, kad vienai nebūtų baisu, tą patį, kurį jūs išmetėt.

– Jau prisikentėjau aš nuo tų policininkų, ponia Miulerova, – atsiduso Šveikas. – Šit jūs netrukus pamatysit, kiek jų čia prigužės pirktis šunų.

Nežinau, ar tie ponai, kurie po perversmo tyrinėjo policijos archyvą, iššifravo slaptųjų fondų įrašus S – 40 k., F – 50 k., L – 80 k. ir taip toliau, bet jie neabejotinai apsiriko, jeigu manė, kad S, F ir L reiškia inicialus kažin kokių asmenų, kurie už 40, 50 ir 80 kronų pardavinėjo čekų tautą juodgeltoniam ereliui.

S reiškė senbernarą, F – foksterjerą, o L – leonbergerį. Visus tuos šunis Bretšneideris parvedė iš Šveiko į policijos valdybą. Tai buvo neįsivaizduojamos baidyklės, neturinčios nieko bendra nė su viena iš tų grynakraujų veislių, vietoj kurių Šveikas jas įpiršo Bretšneideriui.

Senbernaras buvo negrynakraujo pudelio ir gatvinės kalės mišinys, foksterjeras turėjo takso ausis, vilkinio šuns ūgį ir išklypusias tartum nuo rachito kojas; leonbergeris iš snukio panėšėjo į aviganį su nukirsta uodega, didumo buvo kaip taksas, o užpakalis – plikas kaip paviano.

Buvo užėjęs pas Šveiką pirktis šuns net patsai seklys Kalousas ir grįžo su tipišku apsigimėliu, panašiu į dėmėtąją hieną su škotiškojo aviganio karčiais, o slaptojo fondo išlaidų skiltyje atsirado naujas įrašas: D – 90 k.

Šitam apsigimėliui buvo lemta atlikti dogo vaidmenį...

Tačiau net Kalousui nieko nepavyko iš Šveiko iššniukštinėti. Jam pasisekė tiek pat kiek ir Bretšneideriui. Subtiliausius politikos pokalbius Šveikas nukreipdavo į kalių ir šuniukų gydymą, o mitriausias ketinimas užmesti nematomą tinklą baigdavosi tuo, kad Bretšneideris išsivesdavo iš Šveiko dar vieną neapsakomai sumaišytos veislės pabaisą.

Ir tai buvo žymiojo seklio Bretšneiderio galas. Kai savo bute jis turėjo jau septynias tokias baidykles, užsirakino su jomis galiniame kambary ir tolei nedavė joms nieko ėsti, kol jos suėdė jį patį.

Buvo toks kilnus, kad neapsunkino valdžios laidotuvių išlaidomis.

Policijos valdyboj jo tarnybos lape į grafą „Tarnybiniai pakėlimai" buvo įrašyti šie tragizmo kupini žodžiai: „Buvo suėstas savo paties šunų".

Vėliau, sužinojęs apie šitą tragišką atsitikimą, Šveikas sušuko:

– Neišneša mano galva, kaip jis surinks savo kaulus, kai reikės stoti prieš Paskutinį teismą.

7

ŠVEIKAS EINA Į KARĄ

Tuo metu, kai Galicijoj Rabos paupių miškai regėjo per Rabą bėgančią austrų kariuomenę, o pietuose, Serbijoj, austrų divizijoms irgi davė į skudurus (joms seniai taip reikėjo), Austrijos karo ministerija atsiminė Šveiką, vildamasi, kad jis padės monarchijai išmakoti košę.

Kai Šveikui atnešė šaukimą, kad po savaitės turįs atvykti į Stršeleckos salą gydytojų komisijon, jis gulėjo lovoje, vėl suriestas reumato.

Ponia Miulerova virtuvėje virė jam kavą.

– Ponia Miulerova,– pasigirdo iš gretimo kambario tylus balsas,– ponia Miulerova, prašom ateiti valandėlei.

Kai šeimininkė priėjo prie lovos, Šveikas tuo pat tyliu balsu pasakė:

– Prašom prisėsti, ponia Miulerova.

Jo balsas buvo kažkoks paslaptingas. Kai ponia Miulerova atsisėdo, Šveikas, pasikėlęs patale, paskelbė:

– Aš einu į karą.

– Švenčiausioji Marija! – sušuko ponia Miulerova.– Ką jūs ten veiksite?

– Kovosiu,–lyg iš kapo atsakė Šveikas.– Austrijos reikalai labai subjurę. Viršuj lipa ant Krokuvos, o apačioj lenda į Vengriją. Mums įkrėtė kiek tik telpa visur, kur tik pažiūrėsi, ir dėl to mane šaukia į karą. Dar vakar skaičiau jums laikrašty, kad „brangiąją tėvynę aptemdė debesys".

– Betgi jūs negalit nė pasijudint.

– Tai nesvarbu, ponia Miulerova, važiuosiu į karą ligonio vežimėliu. Pažįstate cukrainininką už kampo – jis turi tokį vežimėlį. Prieš keletą metų juo vežiodavo pakvėpuoti grynu oru savo šlubą iškaršusį senelį. Jūs, ponia Miulerova, šituo vežimėliu nuvešit mane į kariuomenę.

Ponia Miulerova pravirko.

– Ar nenubėgus man, meldžiamasis, daktaro?

– Niekur neikit, ponia Miulerova. Šiaip aš visiškai tinku patrankų mėsai, tik tos kojos. Bet šią valandą, kai Austrijai riesta, net luošas turi žinoti savo vietą. Ramiai sau toliau virkite kavą.

Ir tuo metu, kai ponia Miulerova, apsiašarojusi ir susigraudinusi, košė kavą, šaunusis kareivis Šveikas, gulėdamas lovoj, uždainavo:

Generolas Vindišgrecas su narsuoliais ponais,
Ankstų rytą kėlę, karą sugalvojo.
Op, op, op!
Karą sugalvojo ir Dievulį meldė:
„Oi padėk mums, Dieve ir Pana Marija".
Op, op, op!

Išsigandusi ponia Miulerova, paveikta baisios karo dainos, užmiršo kavą ir, tirtėdama visu kūnu, klausėsi, kaip šaunusis kareivis Šveikas toliau traukė savo lovoj:

Ei tu, Pimontai, prie kiekvieno tilto
Pastatyk forpostus, kad į priešą piltų.
Op, op, op!
Salferinsko mūšis garsenybe virto,
Iki kelių kraujuos marškiniai išmirko.
Op, op, op!

Mėsą ten vežimais iš laukų vežiojo
Štai kaip mūs vyrukai priešus išvanojo!
Op, op, op!

– Meldžiamasis, dėl Dievo, prašau jus! – pasigirdo gailus balsas iš virtuvės, bet Šveikas sudainavo puikiąją karo dainą ligi galo:

Fronte nebijokit vargo, kareivėliai!
Paskui jus vežimuos traukia pinigėliai.
Op, op, op!
Traukia pinigėliai,
Kas prilygs mūs pulkui, šaunūs kareivėliai!
Op, op, op!

Ponia Miulerova išrūko pašaukti daktaro, bet atvedė jį tik po valandos, kai Šveikas jau buvo užsnūdęs.

Jį pažadino storas ponas, kuris laikė uždėjęs jam ant kaktos ranką ir kalbėjo:

– Nebijokit, aš – daktaras Pavekas iš Vinohradų. Duokite ranką. Šitą termometrą įsikiškit po pažastim. Taip. Parodykit liežuvį. Dar daugiau. Iškiškit liežuvį. Nuo ko mirė jūsų tėvai?

Tuo metu, kai Viena kovojo, kad visos Austrijos–Vengrijos tautos parodytų kuo didžiausią ištikimybę ir atsidavimą, daktaras Pavekas prirašė Šveikui nuo patriotinio įkarščio bromo ir patarė drąsiam, doram kareiviui nė negalvoti apie karą.

– Gulėkit ramiai ir pasistenkite nesijaudinti. Rytoj užeisiu dar kartą.

Kitą dieną daktaras vėl atėjo ir virtuvėj pasiteiravo ponios Miulerovos, kaip jaučiasi pacientas.

– Blogiau jam, ponas daktare, – su nuoširdžiu liūdesiu atsakė ponia Miulerova.– Priremtas reumato, naktį jis giedojo, atleiskite, Austrijos himną.

Daktaras Pavekas į šią naują paciento lojalumo išraišką reagavo, padidindamas bromo dozę. Trečią dieną ponia Miulerova pranešė daktarui, kad Šveikui dar blogiau.

– Po pietų jis, ponas daktare, liepė nupirkti karo veiksmų žemėlapį, o naktį ėmė klejoti, kad Austrija nugalės.

– O miltelius ar geria tiksliai pagal nurodymą?

– Jų net ir neliepė nupirkti, ponas daktare.

Daktaras Pavekas išėjo, išliejęs ant Šveiko galvos tikrą srautą priekaištų ir garantavęs, kad niekad daugiau neateis gydyti žmogaus, kuris atsisako gydytis bromu.

Liko dar dvi dienos, iki Šveikas turėjo vykti šaukimo komisijon.

Per tą laiką jis atliko reikiamus pasiruošimus: liepė poniai Miulerovai nupirkti karišką kepurę, paskolinti iš cukraininінko, gyvenančio už kampo, vežimėlį, kuriuo tasai kadaise vežiodavo savo šlubą iškaršėlį senelį pakvėpuoti grynu oru. Paskui atsiminė, kad jam reikia ramentų. Laimei, cukraininінkas išsaugojo ir ramentus kaip šeimyninę savo senelio relikviją. Šveikui dar trūko tik naujokiškos gėlių puokštės. Ponia Miulerova, kuri per tą laiką smarkiai sublogo ir, kur tik eidavo, visur verkdavo, parūpino jam ir puokštę.

Ir štai tą atmintiną dieną Prahos gatvės išvydo jaudinantį tikro patriotizmo pavyzdį. Sena moteris stūmė vežimėlį, kuriame sėdėjo vyras, užsidėjęs karišką kepurę su blizgančia juosta bei raidėmis „P. J. I." ir mostagavo ramentais. Prie jo švarko švietė naujokiška marga gėlių puokštė.

O tasai vyras, vis smarkiau ir smarkiau mostaguodamas ramentais, plyšojo ant visos gatvės:

– Į Belgradą! Į Belgradą!

Paskui jį liūliavo nuolat auganti minia, prasidėjusi iš nedidelės krūvelės, susispietusios prieš namus, iš kurių Švelkas išvyko į karą.

Šveikas matė, kaip kai kurie sankryžose stovintys policininkai atiduodavo jam pagarbą.

Vaclavo aikštėj minia aplink Šveiko vežimėlį išaugo ligi kelių šimtų žmonių, o Krokuvos gatvės kampe jie sumušė kažkokį studentą su korporanto kepure, sušukusį Šveikui:

– *Heil! Nieder mit den Serben*!*

Prie Vodičkovos gatvės kampo atskubėjusi raitoji policija išvaikė minią.

Kai Šveikas nuovados viršininkui juodu ant balto įrodė, kad šiandien turįs stoti į ėmimo komisiją, tasai kiek nusivylė ir, kad būtų išvengta skandalo, liepė dviem raitiems policininkams palydėti Šveiko vežimėlį ligi Štršeleckos salos.

Apie visą šį įvykį laikraštis „Pražske uržedni noviny" įdėjo tokį straipsnį:

„INVALIDO PATRIOTIZMAS

Vakar didžiosiose Prahos gatvėse praeiviai galėjo išvysti sceną, kuri iškalbingai byloja, kad šią didžią ir rimtą valandą mūsų tautos sūnūs gali būti puikūs ištikimybės ir atsidavimo mūsų senelio valdovo sostui pavyzdžiai. Tartum vėl grįžo senieji graikų ir romėnų laikai, kada Mucijus Scevola, nepaisydamas savo apdegusios rankos, liepė jį nešti į mūšį. Švenčiausius patriotizmo jausmus vakar nuostabiai pademonstravo invalidas su ramentais, kurį ligonio vežimėlyje vežė senoji motina. Šitas savanoris, čekų tautos sūnus, nepaisydamas savo negalavimo, liepė jį vežti į kariuomenę, kad atiduotų visą save ir savo gyvybę už imperatorių. O kad jo šūkis „Į Belgradą!" sulaukė tokio gyvo atgarsio Prahos gatvėse, rodo, jog Prahos gyventojai yra ryškus meilės tėvynei ir viešpataujančiai dinastijai pavyzdys".

Panašiai rašė ir „Prager Tagblatt". Straipsnis baigėsi žodžiais, jog savanorį invalidą lydėjo minia vokiečių savo kūnais gynusių, kad jo nesutryptų čekų Antantės agentai.

„Bohemija" persispausdino šitą straipsnelį, reikalaudama, kad invalidui patriotui būtų atlyginta, ir paskelbė, kad nežinomojo vardu redakcijoj priimamos dovanos iš piliečių vokiečių.

---

* Sveiki! Šalin serbus! *(Vok.)*

Pasak tų trijų laikraščių, čekų žemė negalėjo pagimdyti tauresnio piliečio, bet ėmimo komisijos ponai buvo kitokios nuomonės. Ypač vyresnysis karo gydytojas Baucė. Tai buvo nepermaldaujamas žmogus, visur matąs suktus ketinimus išvengti karo tarnybos, fronto, kulkų ir šrapnelių.

Visi žinojo jo posakį: *„Das ganze tschechische Volk ist eine Simulantenbande"**. Per dešimtį savo veiklos savaičių iš 11 000 šaukiamųjų jis išaiškino esant simuliantais 10 999. Būtų ant meškerės pačiupęs ir vienuolikatūkstantąjį, jeigu šito laimingojo nebūtų trenkęs smūgis kaip tik tą akimirką, kai daktaras ant jo užbliovė: *„Kehrt euch!"***

– Išneškite šitą simuliantą,– pasakė Baucė įsitikinęs, kad jis miręs.

Ir va prieš šitą poną tą atmintiną dieną atsistojo Šveikas, visiškai plikas, kaip ir kiti, droviai pridengęs savo nuogybę ramentais, kuriais buvo pasirėmęs.

– *Das ist wirklich ein besonderes Feigenblatt****,– tarė Baucė,– tokių figos lapelių ir rojuj nebuvo.

– Atleistas kaip idiotas,– paskelbė viršila, pasižiūrėjęs Šveiko dokumentus.

– O dar kokių turite trūkumų?– paklausė Baucė.

– Drįstu pranešti, turiu reumatą. Bet jo didenybei imperatoriui tarnausiu ligi paskutinio kraujo lašo,– kukliai ištarė Šveikas. – Dar mano keliai ištinę.

Baucė pervėrė Šveiką baisiu žvilgsniu ir sustaugė:

– Jūs – simuliantas!

Paskui, kreipdamasis į viršilą, su šalčiausiu ramumu pasakė:

– *Den Kerl sogleich einsperren*!****

Du kareiviai su nuogais durtuvais nuvedė Šveiką į įgulos kalėjimą.

Šveikas klebetavo su ramentais ir, siaubo apimtas, jautė, kad jo reumatas praeina.

Kai ponia Miulerova, laukusi prie tilto, išvydo jį tarp dviejų durtuvų, pravirko ir tyliai pasitraukė nuo vežimėlio, neketindama niekad daugiau prie jo sugrįžti.

O šaunusis kareivis Šveikas kukliai ėjo tarp ginkluotų valstybės gynėjų.

Durtuvai žybčiojo saulėje, ir Mala Stranoj, prieš Radeckio paminklą[17], Šveikas sušuko jį lydinčiai miniai:

* Visa čekų tauta yra simuliantų gauja" *(vok.)*.

** "Aplink!" *(Vok.)*

*** Tai iš tiesų nepaprastas figos lapelis *(vok.)*.

**** Tuojau areštuoti šitą tipą! *(Vok.)*

– Į Belgradą! Į Belgradą!

Maršalas Radeckis susimąstęs žvelgė nuo savo postamento į nutolstantį šaunųjį kareivį Šveiką, kuris lingavo ant savo ramentų su naujokiška gėlių puokšte prie švarko, o tuo tarpu kažkoks orus ponas tuo metu aiškino jį apspitusiems žmonėms, kad čia veda dezertyrą.

8

ŠVEIKAS – SIMULIANTAS

Toje didžioje epochoje karo gydytojai iš kailio nėrėsi, kad išvarytų iš simuliantų sabotažo velnią ir vėl grąžintų juos į armijos prieglobstį.

Buvo nustatyti keli kankinimų laipsniai simuliantams ir įtariamiems simuliuojant džiovą, reumatą, trūkį, inkstų uždegimą, šiltinę, cukraligę, plaučių uždegimą ir kitas ligas.

Kankinimai, kuriais tirdavo simuliantus, buvo susisteminti, ir jų gradacija tokia:

1. Griežta dieta: tris dienas rytą ir vakare po puodelį arbatos, be to, nesvarbu, kuo ligonis skųstųsi,– aspirinas, kad išprakaituotų.

2. Vadinamasis chinino laižymas. Kad nemanytų, jog karo tarnyba – pyragai, duoti arklines chinino miltelių porcijas.

3. Skrandžio plovimas litru šilto vandens du kartus per dieną.

4. Muilino vandens klizma su glicerinu.

5. Vyniojimas į paklodę, sušlapintą šaltam vandeny.

Buvo didvyrių, kurie iškentėjo visus penkis laipsnius. Po viskam paprastam karste juos nuveždavo į karių kapines. Tačiau buvo ir silpnadvasių kurie, vos gavę klizmą, pareikšdavo, kad jau išgiję ir nieko kito nesvajoja, kaip tiktai su artimiausiu žygio batalionu išvykti į apkasus.

Šveikas buvo paguldytas į ligoninės baraką prie įgulos kalėjimo kaip tik su šitokiais silpnadvasiais simuliantais.

– Daugiau neištversiu,– pasakė jo lovos kaimynas, ką tik atvestas iš ambulatorijos, kur jam antrą kartą plovė skrandį. Šitas žmogus simuliavo trumparegystę.

– Rytoj važiuoju į pulką, – nusprendė kaimynas iš kairės, kuriam ką tik buvo padarę klizmą. Jis simuliavo esąs kurčias kaip tetervinas.

Lovoj šalia durų merdėjo džiovininkas, suvystytas į šaltame vandeny sušlapintą paklodę.

– Tai jau trečias šią savaitę, – prabilo kaimynas iš dešinės.

– O tau ką skauda? – paklausė Šveiką.

– Turiu reumatą, – atsakė Šveikas, ir visi aplinkui prapliupo juoktis. Juokėsi ir mirštantis džiovininkas, simuliuojantis tuberkuliozę.

– Su reumatu čia geriau neprasidėk,– rimtai įspėjo Šveiką nutukęs ponas,– reumatas čia tiek vertas kiek ir nuospaudos. Aš esu mažakraujis, trūksta pusės skrandžio, penkių šonkaulių, bet niekas tuo netiki. O dar neseniai čia buvo vienas nebylys, tai jį keturiolika dienų kas pusvalandį susukdavo į paklodę, sumirkytą šaltame vandeny, kiekvieną dieną jam darydavo po klizmą ir išvalydavo skrandį. Net visi sanitarai jau manė, kad jam išdegs ir jį paleis namo, o štai daktaras ima ir išrašo jam vimdomųjų. Būtų jį visą išvertę išvirkščią, bet čia jis ėmė ir sugniužo. „Negaliu, sako, daugiau vaizduoti nebylio, atgavau kalbos ir girdėjimo dovaną". Visi ligoniai šokosi jį įtikinėti, kad nežudytų savęs, o jis laikėsi savo, kad girdi ir gali kalbėti kaip ir visi kiti. Taip ir išpyškino per rytinę vizitaciją.

– Ilgokai išturėjo,– tarė vienas ligonis, simuliuojantis, kad viena jo koja trumpesnė už kitą dešimčia centimetrų. – Ne taip kaip tas, kuris simuliavo paralyžių. Tam užteko vos trijų chinino miltelių porcijų, vienos klizmos ir pabadauti dienelę. Prisipažino, nereikėjo net skrandžio plauti, paralyžiaus nė padujų neliko.

– Ilgiausiai laikėsi pasiutusio šuns aprietasis. Kandžiojosi, staugė, iš tiesų viską atlikdavo nuostabiai, bet niekaip neįstengė padaryti putų ant lūpų. Padėdavom jam kaip įmanydami. Kelis kartus prieš vizitaciją kutenome jį po valandą, kol pamėlynuodavo ir imdavo tampytis nuo mėšlungio, o putos ant lūpų kaip nesirodo, taip nesirodo. Buvo tiesiog siaubinga! O kada jis per vizitaciją pasidavė, jau kaip mums buvo jo gaila! Atsistojo šalia lovos, išsitempęs kaip žvakė atidavė pagarbą ir sako: „Drįstu pranešti, ponas vyresnysis daktare, kad šuo, kuris man įkando, matyt, nebuvo pasiutęs". Vyresnysis daktaras taip į jį pasižiūrėjo, kad aprietasis ėmė visas drebėti ir pridūrė: „Drįstu pranešti, ponas vyresnysis daktare, kad man iš viso joks šuo neįkando, o aš pats įsikandau į ranką". Po šito prisipažinimo jį apkaltino, kad, vengdamas fronto, sąmoningai žalojęs save, norėjęs nusikąsti ranką.

– Visas ligas, kur reikia ant lūpų putų, pavyzdžiui, nuomarį,– pasakė nutukęs simuliantas,– labai sunku simuliuoti. Buvo čia vienas epileptikas, tasai visada sakydavo, kad jam nieko nereiškia vienu priepuoliu daugiau ar mažiau, ir jis krisdavo bent dešimtį kartų per dieną. Raitydavosi mėš-

lungio pagautas, gniaužydavo kumščius, išsprogindavo ant kaktos akis, daužydavo galvą į žemę, iškišdavo liežuvį, trumpai sakant, tai buvo tokia nuostabi epilepsija, kad geresnės nė nereikia. Bet šit nelauktai iššoko jam šunvotės: dvi ant sprando, dvi ant nugaros, ir buvo baigta su raitymusi ir daužymusi į žemę. Net ir galvos pasukti negalėjo. Nei sėdėti, nei gulėti. Susirgo karštlige ir klejodamas per vizitaciją viską prisipažino. Ir mums visiems nuo šitų jo šunvočių buvo sūru. Jis išgulėjo pas mus tris dienas su šitokia dieta: rytą gaudavo kavos su bandele, pietums sriubos, knedliką su padažu, vakare – košės arba sriubos, o mums, alkaniems, su išplautais skrandžiais ir griežta dieta, reikėjo žiūrėti, kaip šitas vyrukas ėda, čepsi, atsipučia ir riaugėja persiėdęs. Tuo jis įklampino kitus tris, kurie irgi prisipažino. Jie gulėjo čia su „širdies yda".

– Lengviausia, – tarė vienas simuliantas,– simuliuoti beprotybę. Gretimoj palatoj guli du mokytojai. Vienas nepailsdamas dieną naktį rėkia: „Džordano Bruno laužas dar rūksta, atnaujinkite Galilėjaus procesą!" O kitas loja. Iš pradžių triskart pamažu „au au au", paskui penkis kartus greitai „au au au au au", tada vėl pamažu, ir taip be atvangos. Jie abu jau atsilaikė daugiau kaip tris savaites. Iš pradžių aš irgi norėjau apsimesti bepročiu, religiniu pamišėliu ir skelbti popiežiaus neklaidingumą, bet vėliau vienas kirpėjas Mala Stranoj už penkiolika kronų aprūpino mane skrandžio vėžiu.

– Pažįstu vieną kaminkrėtį iš Brževnovos, – pareiškė kitas ligonis, kuris už dešimtį kronų įvaro tokią karštligę, kad pro langą galima iššokti.

– Tai vieni niekai, – sakė kitas.– Vršovicuose gyvena viena pribuvėja. Už dvidešimt kronų ji taip švariai išnarins jums koją, kad ligi mirties būsite luošas.

– Man išsuko koją už penkias kronas,– pasigirdo balsas iš lovos prie lango, – už penkias kronas grynais ir tris bokalus alaus.

– Man liga atsiėjo du šimtus kronų su viršum,– pareiškė jo kaimynas, išdžiūvęs kaip žardas.– Pasakykit man tokius nuodus, kokių aš nebūčiau gėręs,– nerasite. Esu gyvas visokių nuodų sandėlis. Gėriau sublimatą, kvėpavau gyvsidabrio garus, graužiau aršeniką, rūkiau opiumą ir gėriau jį skystą, užsiberdavau morfijaus ant duonos, rijau strichniną, gėriau fosforą, ištirpintą sieros rūgšty, ir pikrino rūgštį. Susigadinau kepenis, plaučius, inkstus, tulžies pūslę, smegenis, širdį, skrandį ir žarnas. Niekas nesupranta, kuo aš sergu.

– Geriausiai,– paaiškino kažkuris palei duris, – įsišvirkšti į ranką po oda žibalo.– Mano pusbroliui taip nusisekė, kad jam nupjovė ranką ligi alkūnės, ir dabar jam spjauti į visokias kariuomenes.

– Kaip matot,– prabilo Šveikas,– visa tai kiekvienas turi iškentėti vardan jo didenybės imperatoriaus. Ir skrandžio plovimus, ir klizmas. Kai prieš keletą metų aš tarnavau savo pulke, buvo dar blogiau. Tokius ligonius surišdavo „ožiu" ir įmesdavo į cypę, kad jie tenai išgytų. Tik tenai nebuvo nei lovų su čiužiniais kaip čia, nei spjaudyklių. Vien pliki gultai, ir ant jų gulėjo ligoniai. Vienas sirgo tikra dėmėtąja šiltine, o kitas greta jo – juodaisiais raupais. Abu buvo surišti „ožiu", o pulko gydytojas spardydavo juos į pilvą už tai, kad jie simuliuoja. Kai abu kareiviai numirė, tasai įvykis pasiekė parlamentą ir pakliuvo į spaudą. Tada mums iš karto uždraudė skaityti laikraščius ir krėsdavo mūsų kareiviškas skryneles, ar nėra ten jų. O kadangi man visada nesiseka, tai visame pulke jų niekur nerado, tik pas mane. Nuvedė mane pas pulko vadą. O mūsų pulkininkas buvo šitoks asilas,– duok jam Dieve dangaus karalystę,– užsipuolė mane, kad stovėčiau ramiai ir pasakyčiau, kas parašė į laikraščius, o jei ne,– tai sutalžys man snukį ir supūdys kalėjime. Paskui atėjo pulko gydytojas ir, kaišiodamas man po nosimi kumštį, kad užriks: *„Sie verfluchter Hund, sie schäbiges Wesen, sie unglückliche Mistvieh**, tu socialistiškas padare!" O aš žiūriu jiems į akis nė nemirktelėdamas ir tyliu, dešinė ranka prie kepurės, o kairė – prie šlaunies. Laksto jie aplink mane kaip šunys, loja, o aš nė mur mur. Tyliu, atiduodu pagarbą, o kairė ranka prie šlaunies. Taip lakstė aplink mane gerą pusvalandį. Tada pulkininkas priėjo prie manęs ir kad užkrioks: „Gal tu idiotas, ką?" – „Taip, ponas pulkininke, idiotas." – „Trys savaitės daboklės už idiotizmą, dvi dienos per savaitę pasninko, keturiasdešimt aštuonios valandos surištam „ožiu". Tuoj pat uždaryti ir neduoti ėsti, surišti jį, parodyti jam, kad valstybei idiotų nereikia. Mes tau, šunsnukiui, išdaušim iš galvos laikraščius!" – griaudėjo ponas pulkininkas.

O kol aš sėdėjau daboklėj, kareivinėse dėjosi stebuklai. Mūsų pulkininkas uždraudė viską skaityti, net ir „Pražske uržedni noviny". Kareivių krautuvėj niekas nedrįso vynioti į laikraštį nei dešrelių, nei sūrio. Nuo to laiko ir ėmė kareiviai skaityti, o mūsų pulkas buvo labiausiai apsiskaitęs. Mes skaitėm visus laikraščius, kiekvienoj kuopoj buvo kuriami eilėraščiai ir dainelės apie pulkininką. O kai pulke kas nors atsitikdavo, tarp kareivių

* "Tu prakeiktas šunie, skarmaliau, neraliuotas galvijau" *(vok.)*.

visada atsirasdavo koks nors geradarys, kuris pasiųsdavo į laikraščius žinią, pavadinimu „Kareivių kankinimas". Maža to. Siuntinėdavo laiškus deputatams į Vieną, kad tie mus užstotų. Ir tie ėmė pateikinėti interpeliacijas vieną po kitos, kad mūsų pulkininkas žvėris ir panašiai. Vienas ministras atsiuntė pas mus komisiją, kad viską ištirtų, ir po to kažkoks Franta Henčlu iš Hlubokos gavo dvejus metus, nes jis buvo tasai, kuris kreipėsi į Vieną, į parlamento deputatus, skųsdamasis, kad pulkininkas jam per pratybas skėlė antausį. Komisijai išvažiavus, pulkininkas išrikiavo visą pulką ir pareiškė, kad kareivis pirmiausia turi būti kareivis, turi laikyti liežuvį prikandęs ir tarnauti, o jeigu kam nors tas nepatinka, tai čia yra drausmės laužymas. „O jūs, pašlemėkai, manėte, kad šita komisija jums padės?– pasakė pulkininkas. – Nė velnio jums nepadėjo! Na, o dabar kiekviena kuopa tegul pražygiuoja pro mane ir tegul garsiai pakartoja, ką aš pasakiau". Ir mes kuopa paskui kuopą žygiuojam su pagarba dešinėn, kur stovėjo pulkininkas, rankos ant šautuvų diržų, ir plėšiam jo pusėn: „Mes, pašlemėkai, manėm, kad šita komisija mums padės. Nė velnio ji mums nepadėjo!" Ponas pulkininkas kvatojo kone plyšdamas, iki atžygiavo vienuoliktoji kuopa. Eina, kerta koja, o kai priėjo prie pulkininko, tylu, nė garso. Pulkininkas paraudonavo kaip gaidžio skiauterė ir sugrąžino vienuoliktąją kuopą, kad dar pakartotų. O vienuoliktoji žygiuoja ir tyli, eina greta paskui gretą ir įžūliai spokso pulkininkui į akis. „*Ruht!*"* komanduoja pulkininkas, o pats blaškosi po kiemą, įtūžęs šnerioja vytiniu sau per bato aulą, spjaudosi ir staiga kaip sumauros: „*Abtreten!*"** Užšoko ant savo kumelės ir švilpt pro vartus. Laukėm, kas bus vienuoliktajai kuopai. Laukėm dieną, antrą, savaitę – nieko. Kareivių, puskarininkių ir karininkų džiaugsmui pulkininkas suvisai nerodė akių. Paskui mums atsiuntė naują pulkininką, o apie senąjį pasakojo, kad jis kažin kur sanatorijoj, nes patsai savo ranka parašė jo didenybei imperatoriui, kad vienuoliktoji kuopa pakėlė maištą.

Atėjo popietinės vizitacijos metas. Karo gydytojas Griunšteinas vaikštinėja nuo lovos prie lovos, o paskui jį – felčeris su knyga.

– Macuna!

– Aš!

– Klizma ir aspirinas!

---

* "Laisvai!" *(Vok.)*
** "Aplink marš!" *(Vok.)*

– Pokornis!

– Aš!

– Skrandžio plovimas ir chininas!

– Kovaržikas!

– Aš!

– Klizma ir aspirinas!

– Kotiatka!

– Aš!

– Skrandžio plovimas ir chininas.

Ir taip toliau, vieną po kito, be gailesčio, mechaniškai, griežtai.

– Šveikas!

– Aš!

Daktaras Griunšteinas dėbtelėjo į naujoką.

– Kuo sergat?

– Drįstu pranešti, turiu reumatą.

Daktaras Griunšteinas per tiek praktikos įprato kalbėti su aštria ironija, ir šis būdas kur kas labiau veikė negu riksmas.

– Aha, reumatas... – ironiškai nutęsė daktaras. – Tai iš tikrųjų sunki liga. Ir atsitik tu man taip – susirgti reumatu, kai prasidėjo pasaulinis karas ir žmogui reikia eiti į frontą. Manau, kad jums dėl to labai bjauru.

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis daktare, labai bjauru.

– Šit kaip, jam bjauru! Labai miela, kad tamsta su savo reumatu prisiminėt mus kaip tik šią valandą. Taikos metu vargšelis strapalioja kaip ožys, o kai kyla karas, iš karto jis suserga reumatu, ir iš karto jo keliai nebesilanksto. Ar neskauda kartais jums kelių?

– Drįstu pranešti, skauda.

– Kiaurą naktį negalite užmigti, ar ne? Reumatas labai pavojinga, kankinanti ir sunki liga. Apie reumatą mes turime sukaupę didelį patyrimą. Griežta dieta ir kiti gydymo būdai duoda gerų rezultatų. Išgysite pas mus greičiau negu Piščianuose[18] ir taip žygiuosite į frontą, kad net dulkių debesys kils.

Kreipdamasis į felčerį, vyresnysis gydytojas pasakė:

– Rašykit: „Šveikas. Griežta dieta, du kartus per dieną plauti skrandį ir vieną kartą per dieną – klizmą", o vėliau – pamatysime. Kol kas nuveskite jį į ambulatoriją, išplaukite skrandį ir, kai atsitokės, darykit jam klizmą, bet klizmą, suprantate, kaip reikiant, kol ims šauktis visų šventųjų, kad jo reumatas išsigąstų ir išrūktų.

Ir, kreipdamasis į visus gulinčiuosius, jis išdrožė kalbą, kupiną puikių ir išmintingų sentencijų:

– Nemanykit, kad prieš jus stovi asilas, kurį galima vedžioti už nosies. Manęs jūsų išdaigos neišves iš pusiausvyros. Aš žinau, kad visi jūs – simuliantai ir norite išvengti kariuomenės. Ir todėl atitinkamai su jumis elgiuosi. Aš perleidau šimtų šimtus tokių kareivių kaip jūs, jie niekuo daugiau nesirgo kaip tik karinės dvasios stoka. Tuo metu, kai jų draugai kovėsi fronte, jie manė, kad galės drybsoti pataluos, gauti pagerintą maistą ir laukti, kol baigsis karas. Bet jie, šunlupiai, apsigavo, ir jūs visi, šunsnukiai, taip pat apsigausite. Net po dvidešimties metų rėksit per miegus, susapnavę, kaip pas mane simuliavot.

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis gydytojau,– tyliai prašneko iš lovos prie lango,– aš jau pasveikau. Jau naktį pastebėjau, kad dusulys praėjo.

– Jūsų pavardė?

– Kovaržikas. Drįstu pranešti, man buvo prirašyta klizma.

– Gerai, klizmą dar gausite prieš kelionę,– patvarkė daktaras Griunšteinas,– kad vėliau nesiskųstumėt, jog čia jūsų negydė. Nagi, o dabar visėteliai ligoniai, kuriuos paminėjau, eikite su felčeriu, kad kiekvienas gautumėt, kas priklauso.

Taigi kiekvienas gavo porciją kaip reikiant. Kai kurie mėgino daktaro įsakymo vykdytojus paveikti maldavimais ir grasinimais, kad užsirašys į sanitarus, ir, galimas daiktas, jie patys paklius į buvusių ligonių nagus. Šveikas laikėsi vyriškai.

– Nesigailėk manęs,– skatino jis budelį, dariusį jam klizmą,– atsimink savo priesaiką. Ir jeigu čia gulėtų tavo tėvas ar brolis, pilk jiems klizmą nė nemirktelėjęs. Atsimink, kad šitomis klizmomis laikosi Austrija ir mūsų pergalė.

Kitą dieną per vizitaciją daktaras Griunšteinas pasiteiravo Šveiko, kaip jam patinka ligoninėj. Šveikas atsakė, kad gerai sutvarkyta ir itin garbinga įstaiga. Kaip atlyginimą už tai jis gavo tą patį, ką ir vakar, be to, aspirino ir tris porcijas chinino miltelių, kuriuos jam subėrė į vandenį, kad tuoj pat išgertų.

Net Sokratas negėrė savo nuodų taurės taip ramiai, kaip išgėrė chininą Šveikas, su kuriuo daktaras Griunšteinas išbandė visus kankinimo būdus. Kai Šveiką suvyniojo į šlapią paklodę, jis, gydytojo paklaustas, kaip tas patinka, atsakė:

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis daktare, jaučiuosi kaip pirty arba jūros maudyklėse.

– Reumatas dar nepraėjo?

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis daktare, kad niekaip nenori praeiti.

Šveikas buvo atiduotas kęsti naujus kankinimus.

Tuo metu pėstininkų generolo našlė baronienė fon Bocenheim dėjo labai daug pastangų, ieškodama to kareivio, apie kurį neseniai rašė „Bohemijos" laikraštis, kaip jis, invalidas, vežamas ligonio vežimėly, šaukė: „Į Belgradą!", ir šita patriotizmo demonstracija davė progą „Bohemijai" išspausdinti atsišaukimą į savo skaitytojus, kad jie aukotų didvyrio invalido naudai.

Pagaliau, pasiteiravus policijos valdyboj, paaiškėjo, kad tai buvo Šveikas, o toliau jau lengviau sekėsi jo ieškoti. Baronienė pasiėmė drauge savo kompanionę bei kamerdinerį su pintine ir nuvažiavo į Hradčanų ligoninę.

Vargšė baronienė nė neįsivaizdavo, ką reiškia gulėti įgulos kalėjimo ligoninėj. Jos vizitinė kortelė atvėrė jai kalėjimo duris, o raštinėje visi jai buvo nepaprastai paslaugūs. Po penkių minučių jinai jau žinojo, kad *„der brave Soldat Schwejk"**, apie kurį ji teiravosi, guli trečiame barake, septynioliktoj lovoj. Ją lydėjo pats daktaras Griunšteinas, tiesiog apstulbintas šio vizito.

Šveikas sėdėjo ant savo lovos. Jis buvo ką tik grįžęs iš įprastinių kasdienių pratybų, prirašytų jam daktaro Griunšteino. Jį supo būrys sunykusių ir išbadėjusių simuliantų, kurie ligi šiol nepasidavė ir atkakliai rungėsi su daktaru Griunšteinu, laikydamiesi griežtos dietos.

Jei kas būtų pasiklausęs jų pokalbio, jam būtų kilęs įspūdis, kad atsidūrė aukštosios virėjų mokyklos kulinarų draugijoj arba gastronomijos kursuose.

– Netgi paprasčiausius kiaulienos spirgus reikia valgyti karštus,– pasakojo vienas ligonis, kurį čia gydė nuo „įsisenėjusio skrandžio kataro". – Kai lašiniai ima spirgėti, išspausk juos, pasūdyk, apibarstyk pipirais, ir tada jokie žąsienos spirgai su jais nesusilygins.

– Palikit ramybėj žąsienos spirgus,– tarė sergantysis skrandžio vėžiu.– Nieko nėra geriau už žąsienos spirgus! Kur jūs čia lendat su kiaulienos spirgais. Savaime aišku, žąsienos spirgus reikia čirškinti, ligi jie apskrunda kaip auksiniai, kaip tai daro žydai. Paima riebią žąsį, nulupa odą ir čirškina.

– Mano nuomone, jūs klystate dėl kiaulienos spirgų,– atsiliepė Šveiko

---

* "Šaunusis kareivis Šveikas" *(vok.)*.

kaimynas.– Suprantama, aš kalbu apie spirgus iš naminių lašinių, nes jie ir vadinami naminiais spirgais. Jie ne rudi, bet ir ne geltoni. Tai lyg ir vidurys tarp tų dviejų atspalvių. Naminiai spirgai neturi būti nei per daug kieti, nei per daug minkšti. Jie neturi traškėti, nes tokie jau bus pridegint. Jie turi tirpti burnoje, bet kad jums nekiltų įspūdis, jog taukai per barzdą varva.

– O kas iš jūsų valgė arklienos spirgų? – pasigirdo kažkieno balsas, tačiau niekas jam neatsakė, nes įlėkė felčeris:

– Į lovas, eina didžioji kunigaikštienė, nekaišiokite iš po paklodės savo purvinų kojų!

Pati didžioji kunigaikštienė nebūtų taip iškilmingai įėjusi, kaip įėjo baronienė fon Bocenheim. Paskui ją sekė ištisa procesija, kurioje buvo net ligoninės ūkio vedėjas, šį vizitą laikęs slapta revizija, galinčia jį nuo sotaus lovio užnugaryje nusviesti šrapneliams į nasrus kur nors prie spygliuotų vielų užtvarų priešakinėse pozicijose. Jis buvo išbalęs, bet dar baltesnis buvo patsai daktaras Griunšteinas. Prieš jo akis šokinėjo maža vizitinė kortelė su titulu „Generolo našlė", ir visa, kas siejosi su šituo titulu, šmėsčiojo jo galvoje: pažintys, protekcijos, skundai, perkėlimas į frontą ir kiti grėsmingi dalykai.

– Štai Šveikas, – tarė daktaras, su dirbtiniu ramumu vesdamas baronienę fon Bocenheim prie Šveiko lovos.– Viską ištveria labai kantriai.

Baronienė atsisėdo ant kėdės, pastatytos šalia Šveiko lovos, ir prabilo:

– Čekų kareivis – keras kareivis, infalidas kareivis – *tapfier** kareivis. Aš liapai myliu čekišką austrą. – Tai sakydama, ji glostė neskustą Šveiko skruostą.– Aš viską skaityti liaikrašty, aš atnešė jums niam niam, valgyti, rūkyti, šokoliad, čekų kareivis – keras kareivis. *Johann, kommen Sie hier!***

Kamerdineris, dėl savo gauruotų žandenų panašus į Babinskį[19], atitempė prie lovos milžinišką pintinę. Tada baronienės kompanionė, aukšta dama užverktu veidu, atsisėdo ant Šveiko lovos ir ėmė taisyti jam už nugaros šiaudų prikimštą pagalvę, tvirtai įsitikinusi, kad taip reikia daryti prie sužeisto didvyrio lovos.

Baronienė tuo tarpu traukė iš pintinės dovanas. Tai buvo visas tuzinas keptų vištų, suvyniotų į rausvą rūkomąjį popierių ir perrištų juodu ir geltonu šilkiniu kaspinu, du buteliai kažkokio karinės gamybos likerio su eti-

---

* Narsus *(vok.)*.

** Johanai, eikit čia! *(Vok.)*

kete *„Gott, strafe England!"** Kitoj butelio pusėj ant etiketės buvo pavaizduoti Pranciškus Juozapas su Vilhelmu, susiėmę už rankų, tarsi norėtų žaisti „Prūsai, prūsai, tavo ilgi ūsai". Tada išėmė iš pintinės tris butelius vyno gyjantiesiems ir dvi dėžutes papirosų. Visa tai ji grakščiai išdėliojo ant tuščios lovos greta Šveiko, prie to dar pridėjo dailiai įrištą knygą „Vaizdai iš mūsų monarcho gyvenimo", kurią parašė nusipelnęs laikraščio „Pražske uržedni noviny" vyriausiasis redaktorius. Joje buvo subtiliai atskleistas senojo Pranciškaus gyvenimas. Ant lovos atsirado ir šokolado plytelių su tuo pačiu užrašu *„Gott, strafe England!"* Ir vis su austrų ir vokiečių imperatorių atvaizdais. Tik šokolado etiketėse jie nebesilaikė už rankų, o stovėjo kas sau, atsukę vienas kitam užpakalius. Pasirodė ir dailus dvieilis dantų šepetukas su užrašu *„Viribus unitis"***, kad kiekvienas, kuris juo valysis dantis, prisimintų Austriją. Elegantiška, fronte ir apkasuose didžiai reikalinga dovana buvo manikiūro reikmenys. Ant futliaro puikavosi paveikslėlis, vaizduojantis sprogstantį šrapnelį ir su atstatytu šautuvu atakon puolantį didvyrį su metaliniu šalmu. Po paveikslėliu parašas: *„Für Gott, Kaiser und Vaterland!"**** Ant sausainių dėžutės paveiksliukų nebuvo, užtai puikavosi eilėraštis:

Österreich, du edles Haus,
Steck deine Fahne aus,
Lass sie im Winde wehn,
Österreich muss ewig stehn!

Kitoje pusėje buvo išspausdintas čekiškas vertimas:

Austrija–Vengrija! Valstybe galingoji!
Te vėliava tavoji plevėsuoja!
Nes pergalių šlovė ją gaubia
Ir kelia tavo priešams siaubą!

Paskutinė dovana buvo baltojo hiacinto vazonas.

Kai visos dovanos jau gulėjo ant lovos, baronienė fon Bocenheim

* "Dieve, nubausk Angliją!" *(Vok.)*
** "Bendromis jėgomis" *(lot.)*.
*** "Už tikėjimą, imperatorių ir tėvynę!" *(Vok.)*

susigraudinusi nebesulaikė ašarų. Kai kuriems išbadėjusiems ėmė tekėti seilės. Kompanionė ramstė sėdintį Šveiką ir taip pat apsiašarojo.

Buvo tylu tartum bažnyčioj.

Tylą staiga nutraukė Šveikas, sudėjęs rankas kaip maldai:

– „Tėve mūsų, kuris esi danguje, teesie šventas Tavo vardas, teateinie Tavo karalystė..." Atsiprašau, meldžiamoji, suklydau, norėjau pasakyti: „Viešpatie Dieve, dangiškasis Tėve, palaimink tas dovanas, kuriomis iš Tavo dosnumo stiprinsimės. Amen".

Po šitų žodžių jis paėmė nuo lovos vištą ir, žiūrint išsigandusiam daktarui Griunšteinui, puolė ją dantimis.

– Ak, kaip jam, kareivėliui, patinka! – susižavėjusi pašnibždėjo daktarui Griunšteinui į ausį senoji baronienė.– Jis jau sveikas ir gali vykti į frontą. Labai labai džiaugiuosi, kad visa tai jam išėjo į naudą.

Jinai apėjo visas lovas, apdalijo visus papirosais ir šokoladiniais saldainiais, tada vėl grįžo prie Šveiko, paglostė jam galvą, sakydama: „*Behüt euch Gott*"*, ir išėjo pro duris lydima visos svitos.

* "Tesaugo jus Dievas" (*vok.*).

Kol grįžo daktaras Griunšteinas, palydėjęs žemyn baronienę, Šveikas išdalijo vištas, kurias pacientai taip ūmiai surijo, kad vietoj jų daktaras Griunšteinas rado tik krūvą kaulų, taip švariai nugraužtų, tarytum vištos gyvos buvo patekusios į vanago lizdą, o nulestus jų kaulus keletą mėnesių pliskino saulė.

Dingo ir kariškieji likeriai, ir trys buteliai vyno. Prasmego pacientų pilvuose ir šokolado plytelės su sausainių pakeliais. Kažkas išgėrė net flakoną lako, priklausantį prie manikiūro reikmenų, ir paragavo pastos, pridėtos prie dantų šepetuko.

Grįžęs daktaras Griunšteinas atsistojo karinga poza ir pasakė ilgą kalbą. Pasibaigus vizitui, jam tarsi akmuo nuo širdies nukrito. Apgraužtų kaulų krūva patvirtino jo nuomonę, kad visi – nepataisomi simuliantai.

– Kareiviai,– tarė jis,– jeigu jūs turėtumėt galvas ant pečių, į visa tai būtumėt nė nepažvelgę, o manę: jeigu viską suspringsime, tai vyresnysis daktaras nepatikės, jog mes sunkiai sergame. Jūs tuo patys parodėte, kad niekais laikote mano gerumą. Aš jums plaunu skrandžius, darau klizmas, stengiuosi jums taikyti griežtą dietą, o jūs staiga prisikemšate. Tai ką gi, norite gauti skrandžio katarą? Ne, vyručiai, apsirinkat. Dar nesuspėjus jūsų skrandžiams visko šito suvirškinti, mes juos išvalysim taip rūpestingai, kad jūs tą atsiminsite ligi pat mirties ir vaikams papasakosit, kaip kartą jūs prisprogote vištų ir prisišveitėte kitų skanumynų ir kaip visa tai neišsilaikė jūsų skrandžiuose nė ketvirčio valandos, nes viskas buvo išsiurbta net neapšilus. Taigi visi paskui mane, kad žinotumėt, jog aš ne toks asilas kaip jūs, o truputį protingesnis už jus visus kartu paimtus. Be to, pranešu jums, kad rytoj atsiųsiu komisiją, nes jūs tvarsotės čia per daug ilgai, ir niekas iš jūsų neserga, jeigu sugebate per penkias minutes taip užteršti pilvą, kaip ką tik įrodėte. Na, žengte marš!

Priėjus Šveiko eilei, daktaras Griunšteinas pasižiūrėjo į jį ir, prisiminęs mįslingą šios dienos vizitą, paklausė:

– Ar jūs pažįstamas su baroniene?

– Aš esu jos pavainikis sūnus,– atsakė Šveikas.– Kūdikį ji mane išmetė, o dabar vėl surado.

Daktaras Griunšteinas trumpai įsakė:

– Padarykit Šveikui dar vieną klizmą.

Vakare lovose buvo liūdna. Vos prieš keletą valandų visų skrandžiai kone plyšo nuo įvairių skanumynų, o dabar ten kliuksėjo skysta arbata su kriaukšliuku duonos.

– Ar patikėsit, vyrai, kad keptas vištas aš labiau mėgstu negu virtas?

Kažkuris suurzgė:

– Uždenkit jį antklode ir įkrėskit jam.

Bet visi buvo taip nusilpę po nepavykusių vaišių, kad niekas negalėjo net pasijudinti.

Daktaras Griunšteinas tesėjo žodį. Po pietų atėjo keli karo gydytojai iš pagarsėjusios komisijos.

Jie oriai žingsniavo palei lovų eiles, ir nieko daugiau nebuvo girdėti kaip tik: „Parodyk liežuvį!"

Šveikas iškišo liežuvį kiek begalėdamas, kad net jo veidas virto karikatūriška grimasa, o akys užsimerkė.

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis gydytojau, kad daugiau iškišti liežuvio negaliu.

Užvirė įdomus ginčas tarp Šveiko ir komisijos. Šveikas tvirtino pasakęs šitą pastabą, bijodamas, kad komisijos nariai nepamanytų, jog jis slepia nuo jų savo liežuvį.

Komisijos narių nuomonės dėl Šveiko skyrėsi. Pusė iš jų tvirtino, kad Šveikas – *„ein blöder Kerl"**, tuo tarpu kita pusė, kad jis valkata, besityčiojąs iš karo tarnybos.

– Kad tave kur perkūnas trenktų,– užkriokė ant Šveiko komisijos pirmininkas, – jeigu mes tavęs nesudorosim!

Šveikas žiūrėjo į visą komisiją su dievišku nekalto kūdikio ramumu.

Vyresnysis gydytojas priėjo prie pat Šveiko.

– Norėčiau žinoti, apie ką jūs, jūrų kiaule, galvojate?

– Drįstu pranešti, kad iš viso nieko negalvoju.

– Po šimts velnių! – suriko vienas komisijos narys, stuktelėjęs kardu į grindis.– Jis iš viso negalvoja. Kodėl jūs, Siamo drambly, nieko negalvojate?

– Drįstu pranešti,– dėl to, kad kariuomenėj nevalia kareiviams galvoti. Kai prieš keletą metų tarnavau devyniasdešimt pirmajame pulke, mūsų kapitonas visada sakydavo: „Kareivis neturi galvoti. Už jį galvoja vyresnybė. Kai tik kareivis ima galvoti, tai jis jau ne kareivis, o utėlėtas civilis. Galvojimas neveda į..."

– Užsičiaupkit! – piktai perkirto Šveiką komisijos pirmininkas. – *Der Kerl meint: man wird glauben, er sei ein wirklicher Idiot...*** Jūs ne idiotas, Šveikai, jūs gudri bestija, skarmalius, jūs valkata, utėlius, suprantate?

---

* "Pamišėlis" *(vok.)*.

** Šitas bernas mano, jog mes patikėsime, kad jis tikrai yra idiotas... *(vok.)*

– Klausau, suprantu.

– Sakyta jums užsičiaupti, girdėjote?

– Klausau, girdėjau – užsičiaupti.

– Kad jus kur velniai, užsičiaupkit, jeigu jums įsakyta! Juk puikiai žinote, privalote nepliaukšti niekų.

– Klausau, žinau, kad privalau nepliaukšti niekų.

Ponai kariškiai susižvalgė. Buvo pašauktas viršila.

– Va šitą žmogų, – rodydamas į Šveiką, paliepė vyresnysis gydytojas,– nuveskite į raštinę ir ten palaukite mūsų informacijos ir raporto. Įgulos kalėjime jam šitą plepumą išmuš iš galvos. Vyrukas sveikas kaip ridikas, simuliuoja, be to, plepa ir drįsta tyčiotis iš savo vyresnybės. Jis mano, kad mes čia esam jam palinksminti, kad karo tarnyba – juokai. Jums ten, Šveikai, įgulos kalėjime parodys, kad karo tarnyba – ne balaganas.

Šveikas su viršila nuėjo į raštinę, pakeliui niūniuodamas sau po nosim:

Aš maniau, užėjus karui,
Ūžaut sau galėsiu,
Nes po mėnesio, ko gera,
Jau namie sėdėsiu.

Ir kol raštinėj budintis karininkas rėkė ant Šveiko, kad tokius bernus reikia šaudyti, komisija viršuje, ligoninėje, triuškino simuliantus. Iš septyniasdešimties pacientų liko tik du. Vienas – su granatos nutraukta koja, antras – sergąs tikru ėduonimi.

Tik tie neišgirdo žodžio „tinka", o visi kiti, tarp jų ir trys mirštantieji džiova, buvo pripažinti tinkami frontui, be to, vyresnysis gydytojas nepraleido progos pasakyti kalbą.

Jo kalba buvo išmarginta įvairiausiais keiksmažodžiais ir gana glausta. Visi jie galvijai ir mėšlas, ir tiktai jeigu narsiai kovos už jo didenybę imperatorių, galės tapti lygiateisiais visuomenės nariais, tada po karo jiems bus dovanota, kad norėjo išvengti kariuomenės ir simuliavo. Tačiau jis pats tuo netiki ir mano, kad jų visų laukia kilpa.

Jaunas karo gydytojas, skaisti ir kol kas nesugadinta siela, paprašė vyresnįjį gydytoją žodžio. Jo kalba nuo ankstesniojo oratoriaus kalbos skyrėsi optimizmu ir naivumu. Jis kalbėjo vokiškai.

Šnekėjo jis ilgai apie tai, kad kiekvienas, kuris paliks ligoninę ir grįš į savo pulką fronte, turi būti karžygis ir riteris. Jis tiki, kad jie bus drąsūs

mūšio lauke ir garbingi žmonės tiek kare, tiek ir savo pačių gyvenime. Tebūna jie nenugalimi kovotojai, atsimeną Radeckio ir princo Eugenijaus Savojiečio šlovę[20]. Tegul savo krauju apvaisina platų monarchijos šlovės lauką ir deramai atlieka istorijos jiems skirtą vaidmenį. Užsidegę narsa, netausodami gyvybės, tesiveržia jie pirmyn su kulkų išvarpytomis pulkų vėliavomis į šlovę ir naujas pergales.

Vėliau koridoriuj šitam naiviam vyrui vyresnysis štabo gydytojas pasakė:

– Kolega, galiu jums garantuoti, kad visa jūsų kalba nuėjo niekais. Nei Radeckis, nei jūsų princas Eugenijus Savojietis iš šitų niekšų nepadarytų kovotojų. Kalbėk su jais angelų arba velnių kalba, vis tiek vienas ir tas pats. Tai gauja!

9

ŠVEIKAS ĮGULOS KALĖJIME

Paskutinė nenorinčiųjų eiti į karą prieglauda buvo įgulos kalėjimas. Pažinau vieną mokytoją, kuris, būdamas matematikas, turėjo tarnauti artilerijoj, bet, nenorėdamas šaudyti iš patrankų, pavogė vienam karininkui laikrodį, kad patektų į įgulos kalėjimą. Padarė jis tai visai sąmoningai. Karas jam nepatiko ir jo nežavėjo. Šaudyti į priešą ir šrapneliais bei granatomis žudyti kitoje pusėje tokius pat nelaimingus matematikos mokytojus jis laikė kvailyste.

„Nenoriu, kad manęs neapkęstų kaip smurtininko",– pasakė jis pats sau ir šaltakraujiškai pavogė laikrodį. Tiriant psichinę jo būklę, jis pareiškė, kad tai padarė, norėdamas praturtėti, ir todėl buvo pasiųstas į įgulos kalėjimą. Tokių kaip jis, sėdinčių už vagystes arba suklastojimus, buvo nemažai. Buvo idealistų ir neidealistų, žmonių, kurie laikė karo tarnybą asmeninių pajamų šaltiniu: visokie intendantūros buhalteriai užnugary ir fronte, padarę įvairių machinacijų su maistu ir kareivių algomis, paskui smulkūs vagišiai, tūkstantį kartų padoresni už tuos vyrukus, kurie juos čia įkišo. Dar įgulos kalėjime žmonės sėdėjo už kitokius, grynai karinio pobūdžio nusikaltimus, tokius kaip drausmės laužymas, bandymas maištauti, dezertyravimas. Ypatingą grupę sudarė politiniai, iš kurių aštuoniasdešimt procentų sėdėjo nekaltai, o iš jų devyniasdešimt devyni procentai buvo nuteisti.

Karinis juridinis aparatas buvo puikus. Tokį aparatą turi kiekviena valstybė visuotinio politinio, ekonominio ir moralinio žlugimo išvakarėse. Buvusios galybės ir garbės aureolę sergėjo teismai, policija, žandarmerija ir parsidavėlių skundikų šunauja.

Kiekviename kariniame daliny Austrija turėjo šnipų, kurie išdavinėjo savo draugus, miegančius su jais ant vienų gultų, o žygyje besidalijančius su jais paskutine duona.

Slaptoji policija irgi parūpindavo įgulos kalėjimui medžiagos,– tai Klima, Slavičekas ir kompanija. Karo cenzūra atsiųsdavo čia korespondencijų autorius, palaikiusius ryšius tarp fronto ir tų, kurie pasiliko namie beviltiškai laukti. Žandarai atvesdavo čia senų nedarbingų valstiečių, kurie siuntė laiškus sūnums į frontą, ir karo teismas užkraudavo jiems ant sprando po dvylika metų už paguodos žodį arba už tai, kad aprašė skurdą tėviškėj.

Iš Hradčanų įgulos kalėjimo kelias ėjo per Brževnovą į Motolo aikštę. Priekyje, kareivių lydimas, žingsniuodavo žmogus surakintomis rankomis, o iš paskos slinkdavo vežimas su karstu. Motolo aikštėje suskambėdavo griežta komanda: *„An! Feuer!"** Visiems pulkams bei batalionams būdavo skaitomas pulko įsakymas, kad mobilizuotasis sušaudytas už maištavimą, o ponas kapitonas tuo tarpu droždavo kardu jo žmonai, neturinčiai jėgų atsiplėšti nuo vyro.

O įgulos kalėjimo trijulė – vyresnysis prižiūrėtojas Slavikas, kapitonas Linhartas ir viršila Ržepa, pramintas budeliu, – gerai vykdė savo užduotis. Kiek žmonių jie negyvai sumušė vienutėse! Galimas daiktas, kad kapitonas Linhartas ir respublikoj tebėra kapitonas. Linkiu, kad jam būtų įskaitytas laikas, ištarnautas įgulos kalėjime. Slavikui ir Klimai darbo stažą įskaitė valstybės policija. Ržepa grįžo į civilinį gyvenimą ir verčiasi mūrininko amatu. Galbūt respublikoj jis yra kurios nors patriotinės draugijos narys.

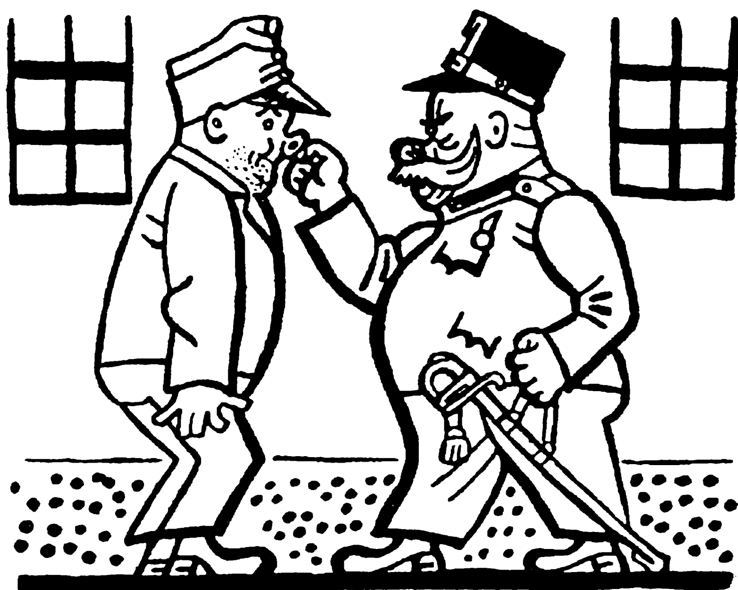
Vyresnysis prižiūrėtojas Slavikas respublikos laikais apsivogė ir dabar sėdi kalėjime. Nepasisekė vargšeliui įsikurti respublikoj kaip kad kitiems kariškiams.

* * *

Savaime suprantama, kad, priimdamas Šveiką, prižiūrėtojas metė į jį nebylaus priekaišto kupiną žvilgsnį:

– Ir tavo sąžinė, vadinas, nešvari, jeigu jau čia pakliuvai. Mes tau, brolyti,

* "Būry, taikyk! Ugnis!" *(Vok.)*

gyvenimą čia padarysim saldų kaip ir visiems, kurie pateko į mūsų rankas, o mūsų rankos – ne ponių rankelės.

Kad suteiktų savo žvilgsniui daugiau svarumo, jis kyštelėjo gyslotą kumštį Šveikui panosėn ir tarė:

– Pauostyk, šunsnuki, kuo kvepia?

Šveikas pauostė ir pareiškė:

– Nenorėčiau juo gauti į nosį. Kvepia grabu.

Rami, išmintinga Šveiko kalba patiko vyresniajam prižiūrėtojui.

– Ei! – sušuko jis, stuktelėjęs kumščiu Šveikui į pilvą. – Stovėk ramiai! Ką turi kišenėse? Jeigu rūkalų, gali pasilikti, o pinigus duok šen, kad jų tau nepavogtų. Tai viskas? Iš tikrųjų viskas? Nemeluok, už melavimą baudžiam.

– Kur jį padėsim?– paklausė viršila Ržepa.

– Įkišim į šešioliktąją, – nusprendė vyresnysis prižiūrėtojas, pas baltakelnius. Argi nematote, kad lydraštyje pono kapitono Linharto užrašyta: *„Streng behüten, beobachten!"**

* "Laikyti griežtai, sekti!" *(Vok.)*

– Taigi, – iškilmingai kreipėsi jis į Šveiką, – su gyvuliais ir elgiamės gyvuliškai. O kas maištaus, tą įgrūsim į vienutę, sulaužysim ten jam visus šonkaulius, ir tegul sau drybso, kol padvės. Tam turim teisę. Kaip kad susidorojom su tuo mėsininku, atsimeni, Ržepa?

– Na ir turėjom su juo darbelio, ponas vyresnysis prižiūrėtojau, – svajingai atsiliepė viršila Ržepa.– Tai buvo žaliūkas. Trypiau aš jį daugiau kaip penkias minutes, kol jo šonkauliai ėmė treškėti ir iš snukio šliūkštelėjo kraujas. Po to dar dešimt dienų gyveno. Gajus buvo, šunsnukis!

– Matai, valkata, kaip mes susitvarkom, jei kam nors ateina į galvą maištauti arba bėgti, – baigė savo pedagoginius pamokymus vyresnysis prižiūrėtojas Slavikas. – Tai būtų lygu savižudybei, už kurią taip pat baudžiama. Arba, neduok Dieve, jei tu, niekše, sumanytum, atėjus inspekcijai, kuo nors skųstis. Kai ateis inspekcija ir paklaus: „Ar niekuo nesiskundžiate?" – tai tu, smirdi, privalai išsitempti, atiduoti pagarbą ir atsakyti: „Ne, skundų neturiu, viskuo esu patenkintas". Na, pašlemėke, pakartok, kaip tu atsakysi į tai!

– Ne, niekuo nesiskundžiu, viskuo esu patenkintas,– pakartojo Šveikas su tokia miela išraiška, kad vyresnysis prižiūrėtojas tatai priėmė kaip tikrą nuoširdumą ir nekaltumą.

– Tai nusimauk kelnes ir brauk į šešioliktąją,– pasakė jis švelniau, nepridurdamas kaip paprastai nei „niekšo", nei „šunsnukio", nei „smirdo".

Šešioliktojoj Šveikas rado dvidešimt vyrų su apatinėmis kelnėmis. Čia buvo surinkti visi, ant kurių lydraščio švytėjo pastaba: *„Streng behüten, beobachten!"* ir kuriuos labai rūpestingai saugojo, kad nepabėgtų!

Jeigu apatinės kelnės būtų buvusios švarios, o langai be grotų, tai iš pirmo žvilgsnio galėjo kilti įspūdis, kad esi pirties nusirengiamajame.

Šveiką iš viršilos Ržepos priėmė kameros seniūnas, barzdotas žaliūkas atsilapojusiais marškiniais. Užsirašęs jo vardą ant sienos kabančioje popieriaus skiautelėje, tarė:

– Rytoj pas mus vaidinimas. Ves į koplyčią pamokslo klausytis. Mes ten visi stovėsime po sakykla su vienom apatinėm. Tai bus linksma!

Kaip ir visuose kalėjimuose, taip ir įgulos kalėjime, koplyčia buvo labai mėgstama. Tačiau ne dėl to, kad priverstinis kalėjimo koplyčios lankymas priartintų jos lankytojus prie Dievo arba įkvėptų jiems dorovės. Apie tokias kvailystes negali būti nė kalbos. Pamaldos ir pamokslai buvo tiesiog išsigelbėjimas iš kalėjimo nuobodulio. Svarbiausia čia buvo ne bendravimas su Dievu, o tai, kad galėjai turėti vilties pakeliui – ant laiptų arba kieme –

rasti numestą papiroso ar cigaro nuorūką. Dievą visiškai nustumdavo į šalį mažutė nuorūka, beviltiškai besimėtanti spjaudyklėj arba kur nors dulkėse ant žemės. Šitas mažas kvepiantis daiktelis pamindavo ir Dievą, ir sielos išganymą.

Be to, pamokslai buvo ypač linksma pramoga. Karo kapelionas Otas Kacas apskritai buvo mieliausias žmogus. Pamokslus jis sakydavo nepaprastai įdomiai, sąmojingai ir tuo prablaškydavo kalėjimo nuobodulį. Norėdamas sustiprinti nelaimingus ir nosis nukabinusius kalinius, jis be galo puikiai maldavo liežuviu apie begalinį Dievo gailestingumą, itin smagiai keikdavosi iš sakyklos ir prie altoriaus. O kaip šauniai pragysdavo *„Ite, missa est!"** Visas pamaldas jis laikydavo originaliai, sujaukdavo šventų mišių tvarką ir, kai būdavo gerokai įgėręs, išgalvodavo visiškai naujų maldų, naujas mišias, savą ritualą, žodžiu, kažką lig šiol nematyta.

O kiek būdavo juoko, kai jis paslydęs brinktelia kartu su Aukojimo taure, sakramentais ir mišiaknyge, o paskui garsiai apkaltina patarnautoją iš kalinių, kad tasai tyčia pakišęs jam koją, ir čia pat prieš sakramentą įkrečia jam karcerio ar španglės[21]. O nubaustasis lieka labai patenkintas: juk visa tai įeina į programą ir daro komediją kalėjimo koplyčioj dar linksmesnę. Šitoj komedijoj jam skirtas svarbus vaidmuo, ir jis gerai vaidina.

Otas Kacas, tobuliausias karo kapelionas, buvo žydas. Čia nėra nieko nuostabaus. Arkivyskupas Konas irgi buvo žydas, be to, dar Macharo bičiulis[22].

Karo kapeliono Oto Kaco praeitis buvo dar margesnė negu garsiojo arkivyskupo Kono. Jis mokėsi komercijos institute ir stojo karo tarnybon savanoriu. Jis taip puikiai nusimanė apie vekselius ir vekselių teisę, kad per vienerius metus „Kaco ir Ko" firmą įstūmė į tokį bankrotą, jog senajam ponui Kacui teko išvykti į Šiaurės Ameriką. Prieš tai jis, žinoma, atliko keletą piniginių kombinacijų su savo įgaliotiniais, tiesa, be jų žinios, lygiai kaip ir nieko nežinant jo kompanionui, išvažiavusiam į Argentiną.

Jaunasis Kacas, tokiu būdu nesavanaudiškai padalijęs „Kaco ir Ko" firmą tarp Šiaurės ir Pietų Amerikos, pateko į tokią padėtį, kad, iš niekur nesitikėdamas palikimo, nebežinojo, kur priglausti galvą, ir jam beliko įsitaisyti karo tarnybon.

* „Eikite, mišios pasibaigė!" *(Lot.)*

Tačiau prieš tai savanoris Otas Kacas sugalvojo itin šaunų dalyką. Apsikrikštijo. Kreipėsi į Kristų, kad padėtų jam padaryti karjerą. Kreipėsi manydamas, kad tai yra komercinis jo ir Dievo Sūnaus sandėris.

Jis buvo iškilmingai apkrikštytas Emauso vienuolyne. Pats tėvas Albanas atliko krikšto apeigas. Tai buvo puikus reginys. Krikštijant dalyvavo dievobaimingas majoras iš to paties pulko, kur tarnavo Otas Kacas, viena senmergė iš Hradčanų kilmingųjų merginų instituto ir plačiaveidis konsistorijos atstovas, kuris buvo ir jo krikšto tėvas.

Egzaminas karininko laipsniui įgyti baigėsi laimingai, ir ką tik gimęs krikščionis Otas Kacas pasiliko kariuomenėj. Iš pradžių jam rodėsi, kad reikalai klosis gerai, ir jis jau taikė į akademiją. Bet vieną gražią dieną pasigėrė, nuėjo į vienuolyną ir pakeitė kardą į vienuolio drabužius. Arkivyskupas jam suteikė Hradčanuose audienciją, ir Kacas pateko į seminariją. Prieš įšventinimą jis negyvai nusilesė viename gana padoriame name su moterų patarnavimu Veivodo gatvėje ir tiesiog po išgertuvių nuvyko įsišventinti. Po įšventinimo prisistatė į savo pulką ieškoti tarnybos, o kai buvo paskirtas pulko kapelionu, nusipirko arklį, jodinėjo po Prahą ir uoliai dalyvavo visuose pulko karininkų pasilinksminimuose.

Laiptuose tų namų, kur jis nuomojo butą, labai dažnai skambėdavo nepatenkintų kreditorių keiksmai. Į savo butą jis parsivesdavo gatvės merginų arba pasiųsdavo savo pasiuntinį jų pargabenti. Jis mielai lošė ferblą[23] ir ne be pagrindo buvo įtariamas, kad lošia nesąžiningai, tačiau niekas negalėjo sučiupti slepiant tūzą plačioj kariškos sutanos rankovėj. Karininkų sluoksniuose jis buvo vadinamas „šventuoju tėvu". Pamokslams nesiruošdavo ir tuo skyrėsi nuo savo pirmtako, kuris prieš jį lankė įgulos kalėjimą. Jo pirmtakas buvo kietai įsikalęs į galvą, kad žmones, pasodintus į kalėjimą, galima pataisyti pamokslais. Šitas garbingas kunigas pamaldžiai vartydavo akis, kalbėdavo kaliniams, kad reikia reformuoti prostituciją, reformuoti netekėjusių motinų aprūpinimą, ir plačiai dėstydavo apie nesantuokinių vaikų auklėjimą. Jo pamokslai būdavo abstraktūs ir neturėjo nieko bendra su einamuoju momentu, žodžiu, nuobodūs.

Priešingai, karo kapelionas Otas Kacas sakė pamokslus, kurie visus džiugino.

Iškilminga buvo akimirka, kai šešioliktąją kamerą atvedė į koplyčią vienomis apatinukėmis, nes apsiauti kelnėmis jiems neleisdavo, kad kuris nors nepabėgtų. Juos, dvidešimt angelų, sustatė po pačia sakykla. Kai

kuriems iš jų nusišypsojo laimė, ir tie votuliavo pakeliui rastas nuorūkas, nes, būdami be kišenių, neturėjo kur jų padėti.

Aplink stovėjo kiti kaliniai ir gėrėjosi dvidešimčia baltakelnių, susispietusių aplink sakyklą, į kurią, žvangindamas pentinais, užlipo karo kapelionas.

– *Habtach!** – sušuko jis.– Maldai! Kartokite paskui mane viską, ką aš sakysiu! Ei, tu ten, užpakaly, nešnirpšk, pašlemėke, į kumštį, tu esi Viešpaties namuose, nes įsūdysiu karcerio. Žiūrėk, jau užmiršote, mulkiai, „Tėve mūsų"! Nagi, pamėginsim... Taip ir maniau, kad iš vietos nepajudėsit. Kur jau ten „Tėve mūsų!" Jums kad tik suspringti dvi porcijas mėsos su pupų koše, prisiryti, atsigulti ant pilvo lovoje, krapštyti nosį ir nemąstyti apie Viešpatį Dievą. Ką, ar ne tiesą kalbu?

Jis pažvelgė iš sakyklos žemyn į dvidešimtį baltų angelų vienomis apatinėmis kelnėmis, kurie, kaip ir visi kiti, smaginosi kaip mokėdami. Užpakalinėse eilėse lošė „mėsos".

– Nieko, įdomu,– sušnibždėjo Šveikas savo kaimynui, kurį slėgė graužatis, jog jis už tris kronas savo draugui nukirto visus rankos pirštus, kad šis išvengtų karo tarnybos.

– Bus dar ne taip,– atsakė tasai.– Jis šiandien padoriai truktelėjęs, vadinas, vėl pasakos apie erškėčiuotą nuodėmės kelią.

Iš tiesų karo kapelioną pagavo šišas. Pats nežinodamas, kodėl taip daro, jis nuolat persisverdavo per sakyklą, vos neprarado pusiausvyros ir ko nenuvirto žemėn.

– Na, vyručiai, sugiedokit ką nors! – sušuko jis iš viršaus. – O gal norit aš jus išmokysiu naujos giesmelės? Traukite paskui mane:

Niekur tokios nematau
Kaip mano mieliausia,
Ne aš vienas ją lankau,
O minia didžiausia!

Mano meilės aplankyti
Žmonės bėga viens per kitą.
Plūsta tūkstančiai pas ją.
Ji – švenčiausia Marija.

---

* Ramiai! *(Vok.)*

– Jūs, dykaduoniai, niekad nieko neišmokstat,– varė toliau karo kapelionas. – Aš už tai, kad jus visus sušaudytų. Supratot? Skelbiu tai jums iš šitos šventos vietos, nenaudėliai, nesgi Dievas yra būtybė, kuri jūsų nebijo ir taip jums užpipirins, kad net danguj bus karšta, nesgi jūs nesiskubinate kreiptis į Kristų, o mieliau žengiate erškėčiuotu nuodėmės keliu.

– Va jau prasideda, gerokai paėmęs,– su džiaugsmu sušnibždėjo Šveiko kaimynas.

– Erškėčiuotas nuodėmės kelias, jūs šliundros paskutiniai, – tai kovos su nedorybėmis kelias. Jums, paklydusiems sūnums, geriau voliotis vienutėse, negu grįžti prie tėvo. Nukreipkite savo žvilgsnius į dangų ir nugalėsit, o ramybė įžengs į jūsų sielas, valkatos jūs... Aš prašyčiau ten, užpakaly, neprunkštauti. Jūs – ne kumeliai ir ne arklidėse esat, o Dievo šventykloj. Įspėju jus, mano balandėliai... Kur aš, beje, sustojau? *Ja über das Seelenfrieden, sehr gut.** Atminkite jūs, galvijai neraliuoti, kad esat žmonės ir privalot nuo šio gyvenimo tamsybės nukreipti savo žvilgsnius į begalines erdves ir suprasti, kad viskas yra laikina, tik vienas Dievas amžinas. *Sehr gut, nicht wahr, meine Herren?*** Aš turėčiau dieną naktį už jus melstis, kad gailestingasis Dievas, jūs šliundros paskutiniai, įkvėptų savo Dvasios, jūsų atšalusias širdis ir savo šventa malone nuplautų nuo jūsų nuodėmes, kad būtumėt Jo per amžius ir kad jums, niekšams, Jis atleistų nuodėmes. Bet čia jūs smarkiai klystate. Aš nevesiu jūsų į rojų.– Karo kapelionas sužagsėjo.– Nevesiu,– atkakliai pakartojo jis.– Nieko dėl jūsų nedarysiu, netgi ir galvot apie tai negalvosiu, nes jūs – nepataisomi nenaudėliai. Begalinis Aukščiausiojo gerumas jūsų neves gyvenimo keliu, ir Dievo malonė nepadvelks jums, nes Viešpačiui Dievui nė į galvą nedingtels terliotis su tokiais valkatomis... Ar girdite, ką aš jums sakau? Ei, jūs ten su tomis apatinėmis kelnėmis!

Dvidešimt baltakelnių pasižiūrėjo į viršų ir atsakė:

– Taip, girdime.

– Neužtenka vien girdėti,– varė toliau pamokslą karo kapelionas. – Į gyvenimo tamsybes, kuriose jūs skendite, nenusileis Dievo gailestingumas, jūs mulkiai, nes Dievo gailestingumas irgi turi ribas. O tu, asile, ten užpakaly, nespoksok taip, nes supūdysiu tave karcery! Ir jūs ten, toliau, nemanykit, kad esat smuklėj. Dievo gerumas yra begalinis, bet tik pado-

* Taip, ties sielos ramybe, labai gerai *(vok.)*.
** Labai puiku, ar ne taip, mano ponai? *(Vok.)*

riems žmonėms, o ne kažkokioms žmonių visuomenės atmatoms, nesilaikančioms nei įsakymų, nei karo statuto. Štai ką aš norėjau jums pasakyti. Melstis jūs nemokate ir manote, kad vaikščioti į koplyčią – tai pramoga, kad čia koks teatras ar kinematografas. Šitai jums išvarysiu iš galvos, kad neįsivaizduotumėt, jog aš čia atėjau jūsų palinksminti ir pasmaginti. Susodinsiu jus į vienutes, štai ką aš jums įtaisysiu, šunsnukiai. Tik laiką su jumis gaištu ir matau, kad visai bergždžiai. Jeigu čia būtų pats feldmaršalas arba pats arkivyskupas, vis tiek jūs nepasitaisytumėt ir nesugrįžtumėt prie Dievo. Ir vis dėlto kada nors prisiminsite, kad aš jums gero linkėjau.

Dvidešimties baltakelnių tarpe pasigirdo kūkčiojimas. Verkė Šveikas.

Karo kapelionas pažvelgė žemyn. Apačioj stovėjo Šveikas ir trynėsi kumščiais akis. Aplinkui galėjai pastebėti visuotinį džiaugsmą.

Karo kapelionas, rodydamas į Šveiką, kalbėjo toliau:

– Štai iš to žmogaus tegul kiekvienas ima pavyzdį. Ką jis daro? Verkia. Neverk, sakau tau, neverk. Tu nori pasitaisyti? Tatai, berneli, tau nelengvai duosis. Dabar verki, o grįžęs į kamerą vėl būsi toks pats nenaudėlis, koks buvai. Tau reikės dar daug mąstyti apie begalinę Dievo meilę ir gailestingumą, padėti daug pastangų, kol tavo nuodėminga siela pagaliau išeis į teisingą kelią, kuriuo ji turi žengti. Nūnai mūsų akyse pravirko vienas iš jūsų, panorėjęs pasitaisyti, o ką darote jūs, visi kiti? Visiškai nieko. Štai ten vienas kažką gromuliuoja, tarytum jo tėvai buvo atrajotojai, o kitas ana ten Dievo namuose utėlinėja savo marškinius. Tai ką, ar jūs negalite kasytis namie, o būtinai tik per pamaldas? Vyresnysis prižiūrėtojau, jūs visiškai niekuo nesirūpinat! Jūs vis dėlto esate kareiviai, o nė kokie civiliai griovos. Elgtis turite, kaip dera kareiviams, nors ir bažnyčioj būtumėt. Ieškokite Dievo, velniai jus rautų, o utėlių paieškosite namie! Tuo aš baigsiu, jūs chuliganai, ir reikalauju per mišias elgtis deramai ir kad neatsitiktų kaip paskutinį kartą. Tada mainėte valdiškus baltinius į duoną ir ją rijote per pakylėjimą.

Karo kapelionas nulipo nuo sakyklos ir nuėjo į zakristiją, o paskui jį nužingsniavo ir vyresnysis prižiūrėtojas. Po valandėlės prižiūrėtojas grįžo, priėjo tiesiog prie Šveiko, ištempė jį iš dvidešimties baltakelnių būrio ir nusivedė į zakristiją.

Kapelionas sėdėjo išsidrėbęs ant stalo ir suko papirosą; įėjus Šveikui, tarė:

– Na, štai ir jūs. Aš jau viską pergalvojau ir manau, kad jus kiaurai matau, supranti, vaikine? Tai pirmas atsitikimas, kad man bažnyčioje kas nors imtų žliumbti.

Jis nušoko nuo stalo ir, pakratęs Šveiką už peties, suriko, stovėdamas po pajuodusiu ir apterštu Pranciškaus Salezo paveikslu:

– Prisipažink, niekše, kad žliumbei taip sau, dėl juoko!

Pranciškus Salezas iš paveikslo klausiamai žiūrėjo į Šveiką. O iš kitos pusės į Šveiką žvelgė kažkoks kankinys. Į užpakalį jam buvo įsmigę pjūklo dantys, – jį pjovė kažkokie nežinomi Romos kareiviai. Kankinio veide nebuvo matyti nei kentėjimo, nei pasitenkinimo, nei kančios palaimos. Jis žvelgė nustebęs, tarsi sakydamas: „Kaip aš, tiesą pasakius, iki to priėjau, ir ką jūs, ponai, man darote?"

– Taip, kapelione,– rimtai atsakė Šveikas, statydamas viską ant kortos,– prisipažįstu visagaliam Dievui ir jums, garbingasis tėve, kaip jo vietininkui, kad žliumbiau iš tiesų vien dėl juoko. Aš mačiau, kad jūsų pamokslui stinga tik atgailaujančio nusidėjėlio, į kurį jūs taip šaukėtės savo pamoksle, tai aš ir norėjau suteikti jums malonumą, kad jūs nemanytumėte, jog čia neatsiras nė vieno padoraus žmogaus, o sau iš nuobodumo norėjau pasidaryti pramogą.

Karo kapelionas tiriamai pasižiūrėjo į atviraširdį Šveiko veidą. Saulės spindulys sušvito ant pajuodusio Pranciškaus Salezo paveikslo, ir šiluma apgaubė nustebusį kankinį ant kitos sienos.

– Jūs man imat patikti, – tarė kapelionas, vėl sėsdamasis ant stalo. – Kurio jūs pulko?– paklausė žagsėdamas.

– Drįstu pranešti, kapelione, kad priklausau ir nepriklausau devyniasdešimt pirmajam pulkui ir iš viso nežinau, kas iš tikrųjų su manim daros.

– O už ką gi jūs sėdite?– paklausė karo kapelionas tebežagsėdamas.

Iš koplyčios sklido garsai fisharmonijos, kuri čia pavadavo vargonus. Grojo mokytojas, pasodintas už dezertyravimą. Jis liejo savo sielą liūdniausiomis bažnytinėmis melodijomis. Šie garsai pynėsi su karo kapeliono žagsėjimu į naują dorėniškąją gamą.

– Drįstu pranešti, kapelione, kad aš po teisybei nežinau, už ką čia sėdžiu, tačiau nesiskundžiu. Man tiesiog nesiseka. Aš vis stengiuosi, kad būtų gerai, o man viskas išeina į bloga, kaip tam kankiniui šitam paveiksle.

Karo kapelionas pasižiūrėjo į paveikslą, nusijuokė ir tarė:

– Dievaži, jūs man patinkate. Paklausinėsiu apie jus tardytoją. Na, o dabar užteks man čia su jumis plepėti. Kad tik greičiau atsikračius tomis šventomis mišiomis... *Kehrt euch! Abtreten!**

---

* Aplink! Marš! *(Vok.)*

Grįžęs prie savo baltakelnių būrio po sakykla, Šveikas į klausimus, ko iš jo zakristijoj norėjo karo kapelionas, atsakė trumpai ir sausai:

– Girtas kaip dūmas.

Naują karo kapeliono numerį – šventas mišias – publika sutiko su neslepiama simpatija ir įtemptu dėmesiu. Vienas kalinys sukirto lažybų, kad karo kapelionas išmes iš rankų monstranciją. Jis pastatė visą savo duonos porciją prieš du antausius ir išlošė.

Tas jausmas, kuris pripildė visų širdis, stebint karo kapeliono atliekamas apeigas, nebuvo tikinčiųjų misticizmas arba tikrų katalikų pamaldumas. Tai greičiau buvo jausmas, koksai kyla teatre, kai pjesės turinys mums nežinomas, veiksmas vystosi, o mes įsitempę laukiame atomazgos. Visus pagavo vaidinimas, kurį su dideliu sugebėjimu atliko karo kapelionas prie altoriaus.

Jie su estetiniu pasigėrėjimu žiūrėjo į arnotą, kurį kapelionas buvo apsivilkęs išvirkščią, ir su įkvėpimu bei sužavėti sekė viską, kas dėjosi prie altoriaus. Rudas patarnautojas, dezertyras, iš dvasininkų, smulkių vagysčių specialistas iš dvidešimt aštuntojo pulko, iš paskutiniųjų stengėsi atsiminti visą šventų mišių tvarką ir tekstą. Jis buvo ir patarnautojas, ir sufleris, tačiau tas nekliudė karo kapelionui su nepaprastu lengvapėdiškumu praleisti ištisas frazes. Vietoj paprastų mišių kapelionas atskleidė mišių knygą ties rarotų mišiomis, kurias, didžiausiam publikos malonumui, ir pradėjo giedoti.

Jis neturėjo nei balso, nei klausos: po koplyčios skliautais skardėjo žviegimas ir kriuksėjimas sakytum kiaulidėj.

– Na ir nusilesė šiandien,– su dideliu pasitenkinimu sušneko žmonės prie altoriaus.– Visai nuo koto nusivarė. Turbūt vėl kur nors pas mergšes prisisiurbė.

Jau trečią kartą nuaidėjo nuo altoriaus „*Ite, missa est!*", tartum indėnų karo šūkis, kad net langai drebėjo. Tada karo kapelionas dar kartą metė akį į Aukojimo taurę, ar neliko ten nors lašiuko vyno, apmaudingai susiraukė ir kreipėsi į klausytojus:

– Dabar galite eiti namo, niekšai. Viskas. Man regis, jūs neparodėte to tikrojo pamaldumo, kurį derėtų rodyti koplyčioj švento altoriaus akivaizdoj, valkatos jūs. Aukščiausiojo akyse nesigėdit garsiai juoktis, kosėti ir krenkšti, šurmuliuoti kojomis, netgi prieš mane, kuris čia atstovauja švenčiausiajai Mergelei Marijai, Jėzui Kristui ir Dievui Tėvui, mulkiai.

Jeigu tas kartosis ir ateity, aš su jumis atsiteisiu kaip reikiant, kad žinotumėt, jog yra ne tik tasai pragaras, apie kurį aš jums kalbėjau užpraeitą kartą, bet ir pragaras žemėj. Nuo pirmojo pragaro gal jūs ir išsigelbėsit, tačiau nuo antrojo – neišsisuksit. *Abtreten!**

Karo kapelionas, taip puikiai praktikuojąs seną, nuvalkiotą paprotį lankyti kalinius, nuėjo į zakristiją, persivilko, liepė jam pripilti bažnytinio vyno iš didžiulio apipinto butelio, išgėrė ir, rudojo patarnautojo padedamas, užsėdo ant savo arklio, kuris buvo pririštas prie tvoros. Bet čia prisiminė Šveiką, nulipo nuo arklio ir nuėjo į raštinę pas tardytoją Bernisą.

Karo tardytojas Bernisas pirmiausia buvo aukštuomenės žmogus, patrauklus šokėjas ir paleistuvis, baisiai nuobodžiaująs tarnyboje ir rašąsis į albumą vokiškus eilėraščius, kad visada turėtų paruoštą atsargą. Jis – svarbiausia viso karo teismo aparato grandis, nes jo rankose buvo sukaupta tokia aibė protokolų ir supainiotų aktų, jog visas Hradčanų karo lauko teismas jautė jam pagarbą. Jis nuolat nudangindavo kaltinamąją medžiagą ir būdavo priverstas prasimanyti naują. Sumaišydavo vardus, pamesdavo kaltinimo siūlus ir verpdavo naujus, kaip tik jam ateidavo į galvą. Dezertyrams primesdavo vagystę, o vagims – dezertyravimą. Suregzdavo ir politinių procesų, kuriuos išlauždavo iš piršto. Išdarinėdavo visokiausius fokusus, norėdamas įrodyti kaltinamuosius nusižengus tuo, kas jiems nė nesivaideno. Prigalvodavo jo didenybės įžeidimų ir savo paties išgalvotus posakius primesdavo kaltinamiesiems, kurių apeliacijos ir parodymai dingdavo nuolatiniame aktų ir nuorašų chaose.

– *Servus*** – tarė karo kapelionas, paduodamas ranką,– kaip reikalai?

– Nekaip,– atsakė karo tardytojas Bernisas,– taip sujaukta medžiaga, kad nė pats velnias nesusigaudys. Vakar pasiunčiau į teismą jau paruoštą vieno maištavusio vyruko medžiagą, bet man ją grąžino atgal, nes ten buvo kalbama ne apie maištavimą, o apie konservų vagystę. Be to, aš užrašiau ne tą numerį, tačiau kaip jie viską susekė, vienas Dievas težino.

Karo tardytojas nusispjovė.

– Loši kortomis?– paklausė karo kapelionas.

– Visiškai prasišvilpiau. Paskutinį sykį lošėme makao su pulkininku, su

* Marš! *(Vok.)*
** Servus *(lot.)* pažodžiui – "vergas"; vartojamas sveikinantis ir reiškia maždaug "Esu nuolankiausias jūsų tarnas".

tuo plikiu, ir aš jam viską prakišau. Užtat turiu nusižiūrėjęs vieną mergiotę... O tu, šventasis tėve, ką beveiki?

– Man reikia pasiuntinio, – tarė karo kapelionas.– Paskutinis mano pasiuntinys buvo senis buhalteris, be aukštojo mokslo, tikrų tikriausias galvijas. Amžinai verkšlendavo ir melsdavosi, kad jį Dievas sergėtų, užtat aš ir pasiunčiau jį su žygio batalionu į frontą. Sako, šitą batalioną suteškino į šipulius. Paskui man buvo atsiuntę vieną vyruką, kuris nieko daugiau neveikdavo, tik sėdėdavo smuklėje ir gerdavo už mano pinigus. Tą dar būčiau galėjęs pakęsti, bet jo kojos prakaitavo. Aš jį taip pat išsiunčiau su žygio batalionu. Šiandien užtikau vieną vaikiną, kuris per pamokslą mano malonumui ėmė žliumbti. Šit jo man ir reikia. Pavarde jis Šveikas, o sėdi šešioliktojoj. Įdomu sužinoti, už ką jis sėdi ir ar negalima būtų man jį kaip nors iš ten pasiimti?

Tardytojas ėmė knistis stalčiuose Šveiko bylos, bet kaip visada nieko negalėjo rasti.

– Turbūt pas kapitoną Linhartą, – tarė jis, ilgai knaisiojęsis. – Velniai žino, kur man dingsta visos bylos. Matyt, aš jas pasiunčiau Linhartui. Tuoj aš jam paskambinsiu... Alio! Čia kalba vyresnysis leitenantas tardytojas Bernisas, ponas kapitone. Malonėkite pasakyti, ar nėra pas jus tokio Šveiko bylos?.. Turi būti pas mane?.. Keista... Pats iš jūsų priėmiau? Iš tiesų keista... Sėdi šešioliktojo... Taip, žinau, ponas kapitone, kad šešioliktoji man priklauso. Bet aš maniau, kad Šveiko byla kur nors ten pas jus mėtosi... Su jumis taip nekalbėti?.. Pas jus niekas nesimėto?.. Alio, alio!

Karo tardytojas Bernisas susikrimtęs atsisėdo prie stalo ir ėmė koneveikti netvarką tardymo žinyboje. Tarp jų seniai jau buvo įsišaknijęs priešiškumas, ir jie vienas kitam nenusileido. Jeigu Linhartui priklausanti byla patekdavo į Berniso rankas, tai šis nugrūsdavo ją taip, kad jau niekas nesurasdavo. Linhartas lygiai taip elgdavosi su Bernisui priklausančiomis bylomis. Panašiai dingdavo ir bylų priedai*.

(Šveiko byla buvo rasta karo lauko teismo archyve tik po perversmo su šia pastaba: „Kėsinosi atvirai veikti prieš mūsų valdovą ir mūsų valstybę". Ji buvo įkišta į kažkokio Josefo Kudelio bylą. Ant aplanko buvo padėtas kryžiukas, o po juo: „Išspręsta" ir data.)

---

* Trisdešimt procentų žmonių, patekusių į įgulos kalėjimą, išsėdėjo ten visą karo laiką nė sykio netardyti. *(Aut. past.)*

– Taigi Šveikas dingo,– tarė Bernisas.– Liepsiu jį čia pašaukti ir jeigu nieko neprisipažins, paleisiu. Įsakysiu nuvesti pas tave, o visa kita jau tu pats pulke sutvarkyk.

Išėjus karo kapelionui, tardytojas Bernisas liepė atvesti iš įgulos kalėjimo Šveiką ir privertė jį laukti prie durų, nes ką tik gavo iš policijos valdybos telefonogramą, kad reikalaujamą medžiagą prie pėstininkų eilinio Maiksnerio kaltinamojo akto Nr. 7267 priėmė raštinė Nr. 1 su kapitono Linharto parašu.

Šveikas tuo tarpu dairėsi po karo tardytojo raštinę.

Negalima sakyti, kad apstatymas būtų daręs labai puikų įspūdį. Ypač nemaloniai atrodė įvairių Galicijoj ir Serbijoj armijos įvykdytų egzekucijų nuotraukos. Tai buvo meniškos fotografijos sudegintų namų ir apsvilusių medžių, kurių šakos buvo nulinkusios nuo pakartųjų. Itin gera buvo nuotrauka iš Serbijos, vaizduojanti pakartą šeimą: mažas berniukas, tėvas ir motina. Du kareiviai su durtuvais sergsti medį su pakartaisiais, o karininkas kaip nugalėtojas stovi priešaky ir rūko papirosą. Kitoje pusėje, antrame plane, matyti veikianti lauko virtuvė.

– Tai kaipgi čia jums atsitiko, Šveikai? – paklausė tardytojas Bernisas, pridėdamas telefonogramą prie bylos. – Ką gi ten pridarėte? Prisipažinsite ar lauksite, kol bus sudarytas kaltinamasis aktas? Ne, brangusis, šitaip netinka. Neįsivaizduokit, kad jūs esate kokiame nors teisme, kur jūsų bylą nagrinėja neišmanėliai civiliai. Čia karo teismas. Išsigelbėti nuo griežtos ir teisingos bausmės galite vieninteliu būdu – prisipažindamas.

Jei atsitikdavo, kad tardytojas Bernisas nudangindavo kaltinamąją medžiagą, tuomet jis panaudodavo ypatingą metodą. Tačiau, kaip matote, šitas metodas niekuo ypatingu nepasižymėjo, ir netenka stebėtis, kad tokio tardymo rezultatai būdavo lygūs nuliui.

Tardytojas Bernisas manė esąs toks įžvalgus, kad, neturėdamas jokios medžiagos prieš kaltinamąjį, – nežinodamas, kuo jį kaltinti ir išvis už ką jis čia pasodintas, – vien tik stebėdamas jo elgesį bei fizionomiją tardymo metu, sumodavo, už ką šitas žmogus laikomas įgulos kalėjime. Jis buvo toks įžvalgus ir taip puikiai pažino žmones, kad vienam čigonui, pakliuvusiam iš savo pulko į įgulos kalėjimą už tai, kad pavogė kelis tuzinus marškinių (jis buvo sandėlininko padėjėjas), Bernisas iškėlė politinį kaltinimą, neva tasai kažkokioje smuklėje kalbėjęsis su kareiviais, kaip iš čekų ir slovakų žemių sukurti savarankišką valstybę su slavų karaliumi priešaky.

– Mes turime dokumentus, – tarė jis nelaimingam čigonui, – jums lieka tik prisipažinti, kurioje smuklėje jūs tai kalbėjote, kurio pulko kareiviai jūsų klausėsi ir kada tai įvyko.

Nelaimingasis čigonas išgalvojo ir datą, ir smuklę, o grįždamas iš tardymo, ėmė ir pabėgo iš įgulos kalėjimo.

– Jūs nenorite nieko prisipažinti?– paklausė Bernisas, matydamas, kad Šveikas tyli kaip žemė. – Jūs nenorite pasakyti, kaip čia pakliuvote, už ką pasodintas? Man bent jau galėtumėt tatai pasakyti, kol aš pats jums nepriminiau. Įspėju jus dar kartą, prisipažinkite. Jums bus geriau, nes tai palengvins tardymą ir sušvelnins bausmę. Šiuo atžvilgiu pas mus lygiai taip kaip ir civiliniuose teismuose.

– Drįstu pranešti,– suskambo atviraširdis Šveiko balsas, kad aš čia, įgulos kalėjime, esu lyg ir rastinukas.

– Ką jūs tuo norite pasakyti?

– Drįstu pranešti, galiu tą paaiškinti labai paprastai. Mūsų gatvėj gyvena anglininkas, jis turi visiškai nekaltą dviejų metų berniuką, o tasai kartą pats vienas nudrožė pėsčias iš Vinohradų į Libenį[24], kur policininkas rado jį sėdintį ant šaligatvio. Nuvedė jį policininkas į nuovadą, o ten šitą dviejų metų vaiką uždarė. Kaip matote, berniukas buvo visiškai nekaltas, o jį vis dėlto uždarė. Jeigu jo būtų paklausę, už ką sėdi, tai jis būtų nežinojęs, ką atsakyti, nes nemokėjo kalbėti. Va ir su manim maždaug tas pats. Aš irgi rastinukas.

Tardytojas greitu žvilgsniu permetė Šveiką nuo kojų ligi galvos, bet tučtuojau atlyžo. Tokia ramybė ir toks nekaltumas dvelkė iš visos Šveiko būtybės, stovinčios prieš tardytoją, kad Bernisas apmaudingai ėmė žingsniuoti po raštinę, ir velniai žino, kuo visa tai būtų baigęsi, tik visa laimė, kad jis Šveiką pažadėjo kapelionui.

Pagaliau tardytojas sustojo prie stalo:

– Klausykit,– tarė jis Šveikui, abejingai besidairančiam į šalis, – jeigu jūs dar kartą pateksit man į nagus, ilgai to neužmiršit... Išveskit jį!

Išvedus Šveiką atgal į šešioliktąją, Bernisas liepė pašaukti vyresnįjį prižiūrėtoją Slaviką.

– Ligi tolesnių nurodymų,– pasakė jis trumpai,– Šveikas atiduodamas pulko kapeliono žinion. Paruoškit leidimą ir Šveiką su dviem sargybiniais nuveskit karo kapelionui!

– Ar įsakysite jį vesti surakintą, ponas vyresnysis leitenante?

Tardytojas trenkė kumščiu į stalą.

– Asile. Aš juk aiškiai pasakiau: paruoškit leidimą.

Ir visa, kas per dieną susikaupė tardytojo širdy – kapitonas Linhartas, Šveikas, visa tai dabar kaip srauni upė išsiliejo ant vyresniojo prižiūrėtojo ir baigėsi žodžiais:

– Pagaliau supratot, kad jūs – vainikuotas asilas!

Taip vadinti derėtų tik karalius ir imperatorius, tačiau net paprastas vyresnysis prižiūrėtojas, nevainikuota asmenybė, nebuvo tuo patenkintas. Išėjęs iš tardytojo, jis spyrė kaliniui, kuris plovė koridorių.

Na, o Šveiką vyresnysis prižiūrėtojas nusprendė palikti dar nors vienai nakčiai įgulos kalėjime, kad jis patirtų šiokių tokių malonumų.

Naktis, praleista įgulos kalėjime, visada išliks kaip mielas prisiminimas. Greta šešioliktosios buvo vienutė, niauri skylė, kurioje ir tąnakt klykė uždarytas kareivis, kuriam viršila Ržepa už kažkokį nusižengimą drausmei vyresniojo prižiūrėtojo Slaviko įsakymu laužė šonkaulius.

Nutilus klyksmui, šešioliktojoj buvo girdėti, kaip treška utėlės po besiutėlinėjančių kalinių nagais.

Įdubime virš durų, už apsauginių grotelių rūko žibalinė lempa, skleidžianti dulsvą šviesą. Žibalo kvapas mišo su nesipraususių žmonių kūnų tvaiku ir naktikubilio smarve, nes po kiekvieno pasinaudojimo jame atsiverdavo dvokianti gelmė, ir nauja kvapų banga siūbteldavo į šešioliktąją kamerą.

Nuo blogo maisto visų virškinimas buvo sutrikęs, viduriai išsipūtę nuo dujų, kurios veržsaid nakties tyloje, į tai atsiliepdavo tokie patys signalai, palydimi įvairių sąmojų.

Koridoriuj kaukšėjo vienodi sargybinių žingsniai, retkarčiais duryse prasiverdavo vilkelis, ir „archangelas" pažvelgdavo vidun.

Vidurinėj lovoj kažin kas tyliu balsu pasakojo:

– Mane čia pas jus atkėlė, kai bandžiau pabėgti, o anksčiau sėdėjau dvyliktojoj. Tenai lyg ir lengviau. Atvedė kartą pas mus tokį vaikiną iš vienos provincijos. Gavo tas vyrukas: dvi savaites už tai, kad priimdavo nakvynėn kareivius. Iš pradžių manė – politinis sąmokslas, bet paaiškėjo, kad už pinigus. Jis turėjo sėdėti su lengvais nusikaltėliais, bet ten jų buvo pilna, tai pateko pas mus. Ir ko tik jis neatsinešė, ir ko tik jam neatsiųsdavo, nes kažkodėl jam leido naudotis savo mitalu šalia kalėjimo davinio. Net rūkyti

jam buvo galima. Atsibogino jis du kumpius, šitokį didžiulį kepalą duonos, kiaušinių, sviesto, papirosų, tabako. Na, žodžiu, apie ką tik žmogus gali svajoti, visko buvo jo dviejuose ryšuliuose. O vaikinas įsivaizdavo, kad viską jis turi suryti vienas. Ėmėm jį prašyti gražiuoju, kadangi pats nesusiprato privaląs pasidalyti su mumis, kaip dalydavosi visi mūsų vyrai, ką nors gavę. O jis, godišius,– ne, girdi čia jam reiksią sėdėti dvi savaites, ir jis sugadinsiąs skilvį kopūstais ir supuvusiom bulvėm, kurių mums duodavo pietums. Jis perleidžiąs mums valdiškus pietus ir duonos davinį, jis neprieštaraująs, tiktai kad mes pasidalytume lygiomis arba valgytume paeiliui. Pasakysiu jums, švelnios tai buvo sielos žmogus: ant naktikubilio tūpti nenorėjo, atidėliodavo rytdienai ir per pasivaikščiojimą tatai atlikdavo kiemo išvietėj. Buvo toks išlepintas, kad net klozetinio popieriaus atsinešė. Mes jam pasakėm, kad mums nusišnypšti ant jo porcijos, ir kentėjom dieną, kitą, trečią. Vaikinas kimšo kumpius, tepė ant duonos sviesto, lupo kiaušinius, žodžiu,– gyveno. Rūkė papirosus ir net užtraukti niekam neduodavo. Mes, girdi, neturį teisės rūkyti, o jeigu „archangelas" pamatytų, kad duodąs rūkyti, tai jį pasodintų į vienutę. Žodžiu, kaip aš jau sakiau, mes tris dienas kentėjom. Ketvirtą dieną, naktį, atėjo atsiskaitymo valanda. Vyrukas atsikėlė iš ryto. Tiesa, užmiršau jums pasakyti, kad jis kiekvieną dieną rytą, per pietus ir vakare prieš guldamas melsdavosi, ilgai melsdavosi. Pasimeldė, vadinas, ir palindo po gultais prie savo ryšulių. Taip, ryšuliai ten gulėjo, bet subliūškę, susiraukšlėję kaip džiovintos slyvos. Jis kad paleis gerklę, jog jį apvogė, jam paliko tik klozetinį popierių. Paskui nuščiuvo, kokias penkias minutes pagalvojo, nusprendė, kad mes pajuokavom, kad viską kur nors paslėpėm. Sako mums, netgi taip linksmai: „Žinau, jūs išdaigininkai ir man viską grąžinsit. Na ir mitriai jums išėjo!" Buvo ten vienas iš Libenio, tasai ir sako jam: „Žinote ką, užsiklokite visas antklode ir skaičiuokite ligi dešimties, o paskui pasižiūrėkit į savo ryšulius". Mūsų vaikinas kaip paklusnus berniukas palindo po antklode ir skaičiuoja: „Vienas, du, trys..." O libeniškis sako: „Ne taip greitai, pamažu". O tasai po antklode vėl pradeda skaičiuoti. Pamažu, su pertraukomis: „Vienas... du... trys..." Suskaičiavęs ligi dešimties, išsirangė iš po gultų ir pasižiūrėjo į ryšulius. „Jėzau Marija!" – ėmė klykti, nes ryšuliai buvo tušti kaip ir pirma. O čia dar tasai idiotiškas jo snukis,– galėjai sprogti iš juoko. O libeniškis vėl sako: „Na, pabandykit dar kartą!" Tai ar tikėsit, tasai taip apkvaišo, kad pamėgino dar kartą, o kai pamatė, kad ten nieko nėra, tik klozetinis

popierius, ėmė daužyti duris ir rėkti: „Mane apvogė, mane apvogė! Gelbėkit! Atidarykit, dėl Dievo, atidarykit!" Kaipmat atlėkė prižiūrėtojai, pašaukė vyresnįjį prižiūrėtoją ir kapralą Ržihą. Mes visi kaip vienas tvirtinom, kad jis pamišo, kad vakar ligi vėlyvos nakties ėdė ir viską pats surijo. O jis tik verkia ir visą laiką kartoja: „Juk turi būti kur nors trupinių". Jie ėmė ieškoti trupinių, bet, žinoma, nieko nerado, nes ir mes nekvaili. Ko patys nesušveitėm, virve pasiuntėm paštu į antrą aukštą. Nieko pas mus nesusekė, nors tasai kvailys ir zyzė savo: „Bet juk trupinių iš tiesų turi būti kur nors!" Visą dieną nieko neėdė, tik žiūrėjo, ar nevalgo kas nors, ar nerūko. Kitą dieną jis pietų net nepalietė, tačiau vakare jam pravertė ir supuvusios bulvės, ir kopūstai. Tik jau nebesimeldė kaip pirmiau, puldamas šutinti kumpių ir kiaušinių. Vėliau vienas iš mūsiškių kažin kokiu būdu prasigyveno machorkos, ir čia tasai pirmą kartą prašnekino mus, kad duotume dūmo užtraukti. Špygą mes jam davėm.

– O aš bijojau, kad jūs galėjot duoti jam užsitraukti,–pasakė Šveikas.– Tuo jūs būtumėt sugadinęs visą pasakojimą.

Toks kilnumas pasitaiko tik romanuose, o įgulos kalėjime ir tokiomis aplinkybėmis tas vadintųsi kvailystė.

– O po antklode nebuvot jo pakišę[25], – pasigirdo kažkieno balsas.

– Šitą užmiršome.

Kilo tylūs debatai, ar po viso to reikėjo pakišti jį po antklode, ar ne. Dauguma pasisakė „už".

Kalbos pamažu nuščiuvo. Kaliniai migo, gremždamies pažastis, krūtines ir pilvus, kur dažniausiai veisiasi utėlės. Migo, užsitraukę ant galvų utėlėtas antklodes, kad netrukdytų žibalinės lempos šviesa.

Aštuntą valandą ryto Šveiką iššaukė, įsakė eiti į raštinę.

– Kairėj raštinės durų pusėj stovi spjaudyklė, ten būna nuorūkų,– švietė vienas kalinys Šveiką. – Be to, pirmame aukšte praeisi dar pro vieną. Laiptus šluoja devintą, taigi ten ką nors rasi.

Bet Šveikas nepateisino jų vilčių. Į šešioliktąją kamerą jis nebegrįžo. Devyniolika baltakelnių svarstė ir spėliojo visokius dalykus.

Vienas strazdanotas apsauginis, turėjęs lakiausią vaizduotę, paskelbė, jog Šveikas kėsinosi nužudyti savo kuopos vadą ir kad jį išvedė į Motolo aikštę sušaudyti.

10

ŠVEIKAS TARNAUJA KARO KAPELIONO PASIUNTINIU

Vėl prasidėjo Šveiko odisėja: garbės eskortas, kurį sudarė du kareiviai su nuogais durtuvais, vedė jį pas karo kapelioną.

Šveiką lydėjo du sargybiniai: vienas iš jų buvo liesas išstypėlis, kitas – mažas drūčkis. Išstypėlis šlubavo dešine koja, mažasis – kaire. Abu tarnavo užnugaryje, nes prieš karą buvo visiškai atleisti nuo karo tarnybos.

Jiedu rimtai ėjo grindiniu, tarpais žvilgčiodami į Šveiką, žingsniuojantį vidury ir retkarčiais atiduodantį pagarbą. Jo civiliniai drabužiai ir kariška kepurė, su kuria jis išėjo į kariuomenę, dingo įgulos kalėjimo sandėly, ir jam buvo išduotas senas munduras, anksčiau priklausęs, matyt, kažkokiam pilvūzui, visa galva aukštesniam už Šveiką. Į kelnes, kuriomis buvo apsimovęs, būtų sulindę dar trys Šveikai. Jos kone siekė kaklą, ir begalė klosčių, krintančių iki pat kulnų, nenoromis traukė praeivių dėmesį. Milžiniška, nešvari ir taukuota palaidinė užlopytomis alkūnėmis maskatavo ant Šveiko kaip švarkas ant kaliausės. Kelnės buvo nukarusios kaip cirko klouno. Uniforminė kepurė, kurią jam taip pat sukeitė įgulos kalėjime, smuko ant ausų.

Į praeivių pajuokas Šveikas atsakydavo švelnia šypsena ir šiltu, lipšniu savo gerų akių žvilgsniu.

Taip žygiavo jie į Karliną, kur gyveno kapelionas.

Pirmas Šveiką užkalbino mažasis drūčkis. Jie ėjo Mala Strana po galerija.

– Iš kur būsi?

– Iš Prahos.

– Nepabėgsi nuo mūsų?

Į pašnekesį įsikišo išstypėlis. Nuostabus reiškinys: maži storuliai dažniausiai būna geraširdžiai optimistai, o liesi ištįsėliai – daugiausia skeptikai.

Dėl to ištįsėlis pasakė mažajam:

– Kad galėtų, tai pabėgtų.

– O kuriems galams jam bėgti?– atsiliepė mažasis drūčkis.– Jis ir taip kaip ir laisvas, ne karo kalėjime. Va ir paketą nešu.

– O kas tenai tame pakete parašyta karo kapelionui?– paklausė išstypėlis.

– Šito nežinau.

– Na, matai – nežinai, o šneki.

Karlo tiltą jie perėjo visiškai tylėdami. Karlo gatvėje mažasis storulis vėl pašnekino Šveiką:

– Ar nežinai, kam tave vedam pas karo kapelioną?

– Išpažinties,– nerūpestingai atsakė Šveikas,– rytoj mane kars. Taip visuomet daro ir vadina tai sielos nuraminimu.

– O už ką tave... šitąjį? – atsargiai paklausė išstypėlis, o Drūčkis tuo tarpu su užuojauta nužvelgė Šveiką.

Abu sargybiniai buvo kaimo amatininkai, šeimų tėvai.

– Nežinau,– atsakė Šveikas, geraširdiškai šypsodamasis, – nieko nežinau. Matyt, toks likimas.

– Vadinasi, gimei po nelaiminga žvaigžde,– žinovo tonu ir užjausdamas pratarė mažasis.– Pas mus, Jasenių kaime, prie Josefovo, per Prūsų karą irgi taip vieną pakorė. Atėję išvedė, nieko jam nepasakę, ir Josefove pakorė.

– Aš manau, kad taip sau, nei už šį, nei už tą, žmonių nekarsto, – skeptiškai tarė išstypėlis. – Visuomet turi atsirasti kokia nors priežastis, kad galima būtų pagrįsti.

– Kai nėra karo,– pratarė Šveikas,– tai tokie dalykai gal ir pagrindžiami, bet karo metu dėl vieno žmogaus niekas nesuka galvos. Jis gali kristi kautynių lauke arba būti pakartas namie. Ropė ne saldesnė už ridiką.

– Klausyk, ar tu ne koks politinis?– paklausė ištįsėlis. Iš jo tono galima buvo spėti, kad jis darosi palankesnis Šveikui.

– Politinis, ir dar koks,– nusijuokė Šveikas.

– Gal tu nacionalsocialistas?

Dabar jau mažasis dručkis tapo atsargus. Jis įsikišo į pokalbį:

– Kas mums galvoj, – tarė jis. – Be to, visur pilna žmonių ir į mus žiūri. Gal mes kur nors skersgatvy galėtume numauti durtuvus, kad taip baisiai neatrodytų. Ar tu nepabėgsi? Nes, žinai, mes už tai turėtume nemalonumų. Ar ne tiesą sakau, Tonikai?– kreipėsi jis į išstypėlį, kuris tyliai atsakė:

– Durtuvus galėtume numauti. Juk čia savas žmogus.

Jo skepticizmas dingo, o širdis prisipildė gailesčio Šveikui. Jie nužiūrėjo patogų skersgatvį, kur nusimovė durtuvus, ir dručkis leido Šveikui eiti greta jo.

– Tu užsirūkytum, klausyk,– tarė jis,– jeigu jau...

Jis norėjo pasakyti: „Kas žino, ar duos tau užsirūkyti prieš kardami", bet nebaigė sakinio, pajutęs, kad tai būtų netaktiška. Visi užsirūkė, ir sargybiniai ėmė pasakoti Šveikui apie savo šeimas, gyvenančias Kralovė Hradeco rajone, apie žmonas, vaikus, apie žemės sklypelį, apie vienintelę karvę...

– Troškulys ima, – tarė Šveikas.

Išstypėlis ir mažasis susižvalgė.

– Vienam bokalui ir mes užeitume,–pasakė mažasis pajutęs, jog išstypėlis sutinka,– tik kur nors taip, kad nekristų akis.

– Einam į „Kukliką", – pasiūlė Šveikas,– ten virtuvėj galėsit palikti šautuvus, šeimininkas Serabona – sakalas[26], jo nėra ko bijoti. Ten groja smuiku ir armonika,– varė toliau Šveikas,– būna ten gatvės merginų ir kitokios smagios draugijos, kuri neįleidžiama į „Reprezentaką"[27].

Išstypėlis su dručkiu susižvalgė dar kartą, ir pirmasis nusprendė:

– Tai užvesk mus ten, ligi Karlino dar toloka.

Pakeliui Šveikas pasakojo įvairius anekdotus, ir jie, kuo puikiausiai nusiteikę, įžengė į „Kukliką" ir padarė taip, kaip patarė Šveikas. Šautuvus paslėpė virtuvėj ir nuėjo į salę, kur grojo smuikas ir armonika, kur visoje patalpoje skambėjo mėgstamos dainos „Ant Pankraco, ant kalvos, nuostabi alėja" garsai.

Kažkokia mergelė sėdėjo ant nusivalkiojusio jaunuolio su sulaižytu sklastymu kelių ir išparpusiu balsu dainavo:

Pamylėjau aš mergiotę, –
O jau kitas tampo ją.

Prie vieno stalo miegojo sardinininkas[28]. Tarpais jis prabusdavo, trenkdavo kumščiu į stalą, sumurmėdavo „Šito nedovanosiu!" ir vėl užmigdavo. Už biliardo, po veidrodžiu, sėdėjo trys merginos ir per visą salę šaukė geležinkeliečiui konduktoriui:

– Jaunuoli, pavaišink mus vermutu!

Šalia muzikantų du vyrai ginčijosi dėl kažkokios Marženos, kurią vakar sugriebė patruliai. Vienas esą tai matęs savo akimis, o antras tvirtino, kad vakar ji nuėjusi su kažkokiu kareiviu miegoti į „Valšumo" viešbutį.

Prie pat durų sėdėjo kareivis su keliais civiliais ir pasakojo jiems, kaip jis buvo sužeistas Serbijoj. Jo ranka buvo parišta, kišenės prigrūstos papirosų, kurių jam pridovanojo kompanionai. Jis vis kartojo, kad daugiau negalįs gerti, o vienas iš bičiulių, nuplikęs seniokas, kiekvieną kartą jį pertraukdavo:

– Išgerkit jau, kareivėli! Kas žino, ar susieisim kada nors? Gal įsakyti, kad jums ką nors pagriežtų? Mėgstate „Našlaitę"?

Tai buvo plikio senioko mėgstama daina. Ir iš tikrųjų po akimirkos smuikas su armonika užplerpė „Našlaitę", o seniokui klausant ištryško ašaros, ir jis uždainavo drebančiu balsu:

Kai truputį paūgėjau,
Apie mamą klausinėjau,
Apie mamą klausinėjau...

Nuo kito stalo pasigirdo:

– Užteks! Trauk ją velniai! Nešdinkitės po plyniais su savo našlaite!

Ir, griebdamasis paskutinės priemonės, priešiškasis stalas užplėšė:

Atsiskirti, atsiskirti –
Tai kankinti savo širdį.

– Franta,– pašaukė jie sužeistą kareivį, kai, nustelbę „Našlaitę", baigė dainuoti „Atsisveikinimą",– Franta, palik juos, eik, sėskis pas mus! Spjauk į juos ir tempk čia papirosus. Mesk tu juos linksminęs, keistuoli!

Šveikas ir jo sargybiniai susidomėję stebėjo viską, kas čia dėjosi.

Šveikas, prieš karą čia dažnai sėdėdavęs, paskendo atsiminimuos, kaip „Kuklike", būdavo, staiga išdygsta policijos komisaras Drašneras ir kaip jo bijodavo prostitutės, kurios sukūrė apie jį dainelę.

Kartą jos uždainavo choru:

Kai tas ponas, tas Drašneras,
Gaudyt mūs atjojo,
Tik Maržena nusigėrus
Jo nepabijojo.

Tą akimirką įėjo Drašneras su savo palyda, rūstus ir nepermaldaujamas. Buvo panašu į kurapkų medžioklę. Policininkai suvarė visas prostitutes į krūvą. Ir Šveikas tąsyk pateko į tą krūvą, nes, savo nelaimei, komisarui Drašneriui pareikalavus iš jo asmens liudijimo, pasakė: „Ar tam jūs turite policijos valdybos leidimą?" Šveikas prisiminė ir vieną poetą, kuris sėdėdavo štai ten po veidrodžiu ir visuotiniame triukšme, aidint dainoms ir armonikai, rašydavo eilėraščius ir čia pat juos skaitydavo prostitutėms.

Šveiko sargybiniams panašių atsiminimų nekilo. Jiems viskas buvo perdėm nauja. Tatai jiems ėmė patikti. Pirmasis, kuris iš jų pasijuto kaip žuvis vandeny, buvo mažasis dručkis, nes šitokie žmonės dar be optimizmo turi didelį polinkį į epikūrizmą. Išstypėlis valandėlę kovojo su savim. Tačiau kaip dingo jo skepticizmas, lygiai taip pamažu išgaravo ir jo atsargumas bei šalto protavimo likučiai.

– Eisiu pašokti, – tarė jis po penkto bokalo alaus pamatęs, kaip poros šoka šliapaką.

Mažasis visas atsidavė gyvenimo džiaugsmams. Šalia jo sėdėjo viena mergina ir blevyzgojo. Jo akys žėrėjo. Šveikas gėrė. Ištįsėlis pašokęs grįžo prie stalo su partnere. Sargybiniai dainavo, šoko, be perstojo gėrė ir plekšnojo savo kaimynes.

Parduodamos meilės, nikotino ir alkoholio atmosferoj nematomas pleveno senas šūkis: „Po mūsų – kad ir tvanas".

Po pietų prie jų prisėdo kažkoks kareivis ir pasiūlė savo paslaugas – už penkias kronas jis galįs padaryti flegmoną ar kraujo užkrėtimą. Injekcinį

švirkštą jis turįs čia ir galįs jiems įšvirkšti į koją arba ranką žibalo*. Dėl šitos operacijos jie išgulėsią ne mažiau kaip du mėnesius, o jeigu vilgysią žaizdą seilėmis, tai ir ištisą pusmetį, o, ko gero, ir visai išsisuksią nuo karo tarnybos.

Išstypėlis, galutinai netekęs dvasinės pusiausvyros, nuėjo su kareiviu į išvietę įsileisti sau į koją žibalo.

Kai diena jau krypo vakarop, Šveikas pasiūlė vykti pas karo kapelioną. Mažasis drūčkis, kuris vos galėjo apversti liežuvį, gundė Šveiką dar pasilikti. Išstypėlis buvo irgi tos pat nuomonės, kad karo kapelionas gali palaukti. Tačiau Šveikui „Kuklike" jau nusibodo, ir jis pagrasino, kad eis vienas.

Jie išėjo, bet Šveikas turėjo iš anksto pasižadėti, kad dar kur nors sustos. Apsistojo jie už „Florencijos", vienoj mažoj kavinėj, kur drūčkis pardavė savo sidabrinį laikrodį, kad galėtų dar pasismaginti.

Iš ten Šveikas jau vedė juos už parankių. Darbo jis turėjo nemažai. Sargybinių kojos visą laiką pynėsi, ir juos nuolat traukė kur nors užsukti. Mažasis drūčkis vos nepametė paketo karo kapelionui, todėl Šveikas buvo priverstas paketą nešti pats.

Šveikui tekdavo perspėti juos kiekvieną kartą, kai jie susitikdavo karininką arba kokį nors puskarininkį. Nežmoniškomis pastangomis jam galiausiai pavyko juos atvilkti ligi Kralovo gatvės, kur gyveno karo kapelionas. Šveikas patsai užmovė jiems ant šautuvų durtuvus ir, kumščiuodamas į pašonę, privertė, kad jie vestų jį, o ne atvirkščiai.

Antrame aukšte, kur ant durų buvo prikalta vizitinė kortelė „Otas Kacas, karo kapelionas", duris atidarė kažkoks kareivis. Iš gretimo kambario sklido balsai, butelių ir bokalų skambesys.

– *Wir... melden... Herr... Feldkurat*,– vos pralemeno išstypėlis, atiduodamas pagarbą kareiviui,– *ein... Paket... und ein Mann gebracht***.

– Drožkit vidun,– tarė kareivis.– Kur gi jūs taip prisisiurbėt? Beje, karo kapelionas taip pat...– ir jis nusispjovė.

---

* Tai pakankamai patikimas būdas patekti į ligoninę. Tačiau iš patinime užsilikusio žibalo kvapo galima tai atpažinti. Benzinas geriau, nes greitai išgaruoja. Vėliau imta švirkšti benzino ir eterio mišinio, o dar vėliau padaryta ir kitokių patobulinimų. *(Aut. past.)*

** Turim... garbę... pranešti... karo kapelione... kad pristatėm... paketą... ir žmogų *(vok.)*.

Kareivis nunešė paketą. Įėjusieji ilgai laukė, kol pagaliau atsidarė durys, ir į prieškambarį ne įėjo, o nerte įnėrė karo kapelionas. Jis buvo su viena liemene, rankoj laikė cigarą.

– Tai jūs jau čia,– tarė jisai Šveikui.– O šitie jus atvedė. Ė... ar neturite degtukų?

– Ne, ponas kapelione, degtukų neturiu,– atsakė Šveikas.

– Ė... o kodėl neturit degtukų? Kiekvienas kareivis privalo turėti degtukų, kad galėtų uždegti. Kareivis, kuris neturiu degtukų, yra... Kas jis yra?

– Drįstu pranešti, yra kareivis be degtukų,– atsakė Šveikas.

– Visai teisingai, yra kareivis be degtukų ir niekam negali duoti ugnies. Tai viena, o dabar – antra. Ar nedvokia tavo kojos?

– Ne, nedvokia.

– Tai antra. O dabar – trečia. Degtinę geriate?

– Ne, degtinės negeriu, tiktai romą.

– Puiku! Pažvelkite į šitą kareivį. Aš jį pasiskolinau vienai dienelei iš vyresniojo leitenanto Feldhuberio; tai jo pasiuntinys. Jis nieko negeria, toksai bl... bl... blaivininkas ir dėl to droš su žygio kuopa. Todėl, kad man tokių žmonių nereikia. Tai ne pasiuntinys, o karvė. Ji taip pat geria tik vandenį ir mykia kaip bulius.

– Tu blaivininkas,– kreipėsi jis į kareivį,– ir nesigėdi. Gausi porą antausių.

Čia karo kapeliono dėmesį patraukė Šveiką atvedę vyrai, kurie, nors iš paskutiniųjų stengėsi stovėti tiesiai, svyravo bergždžiai mėgindami pasiremti savo šautuvais.

– Juk jūs g... girti! – tarė kapelionas.– Jūs nusilakėte, eidami tarnybą! Už tai liepsiu jus pasodinti! Šveikai, atimkite iš jų šautuvus, nuveskite į virtuvę ir saugokite, kol ateis sargybiniai jų išsivesti. Aš tuojau pa... paskambinsiu į kareivines.

Taip Napoleono žodžiai „Kare padėtis keičiasi kas akimirksnį" čia visiškai pasitvirtino.

Rytą sargybiniai vedė Šveiką su nuogais durtuvais ir bijojo, kad jis nepabėgtų; dabar juos vedė Šveikas ir galų gale pats turėjo juos sergėti.

Iš pradžių tie ir nesusigaudė, kas čia atsitiko. Tik kai atsisėdo virtuvėj ir pamatė prie durų Šveiką su durtuvu ant šautuvo, jiems pasidarė aiškiau.

– Kad ko nors gavus išgerti,– atsiduso mažasis optimistas, o ištįsėlį vėl ištiko skepticizmo priepuolis, ir jis pareiškė, kad visa tai – niekšinga

išdavystė. Jis ėmė garsiai kaltinti Šveiką, kad per jį pateko į tokią padėtį, ir prikaišiojo, kad, girdi, Šveikas kalbėjęs, jog jį rytoj pakars, o dabar išeina, kad ir išpažintis, ir pakorimas – vien tik akių muilinimas.

Šveikas tylėdamas žingsniavo palei duris.

– Asilai buvome! – klykė išstypėlis.

Išklausęs visus kaltinimus, Šveikas pagaliau prabilo:

– Dabar jūs bent matote, kad kariuomenėj tarnauti – tai ne medų laižyti. Aš tik vykdau savo pareigą. Į šitą istoriją aš įklimpau atsitiktinai kaip ir jūs, tačiau, kaip žmonės sako, man nusišypsojo laimė.

– Kad ko nors gavus gerti,–nusiminęs pakartojo optimistas.

Ištįsėlis atsistojo ir svirduliuodamas priėjo prie durų.

– Leisk mus namo,– tarė jis Šveikui,– nekvailiok, drauguži.

– Atsitrauk! – riktelėjo Šveikas.– Aš turiu jus sergėti. Dabar mes nepažįstami.

Tarpdury atsirado karo kapelionas.

– Aš... aš niekaip negalėjau prisiskambinti į tas kareivines. Drožkit namo ir at... atsiminkite, kad tarnyboj lakti ne... nevalia. Marš!

Kapeliono garbei reikia pasakyti, kad jis į kareivines neskambino, nes neturėjo telefono, o kalbėjo į stalinę elektros lempą.

II

Jau trečia diena Šveikas tarnavo karo kapeliono Oto Kaco pasiuntiniu ir per tą laiką jį matė tik vieną kartą. Trečią dieną atėjo vyresniojo leitenanto Helmico pasiuntinys pasakyti Šveikui, kad šis eitų parsivesti karo kapeliono.

Eidamas pasiuntinys papasakojo Šveikui, kad kapelionas susiriejo su vyresniuoju leitenantu Helmicu ir sudaužė pianiną, kad jis girtas kaip pėdas ir nenori eiti namo. Vyresnysis leitenantas Helmicas, taip pat girtas, išmetė kapelioną ant laiptų, tad dabar tasai sėdi prie durų ant grindų ir snaudžia.

Šveikas, atvykęs į vietą, papurtė karo kapelioną, o kai tasai sumykė ir praplėšė akis, Šveikas atidavė pagarbą ir raportavo:

– Turiu garbę pranešti, ponas kapelione, kad atvykau.

– O ko jums čia reikia?

– Drįstu pranešti, ponas kapelione, atėjau jūsų vestis.

– Atėjot manęs vestis – o kur mes eisim?

– Namo, ponas kapelione.

– O ko mums eiti namo – lyg aš ne namie?

– Ne, ponas kapelione, jūs esat ant laiptų svetimuos namuos.

– O kaip... kaip aš čia... patekau?

– Drįstu pranešti, buvote svečiuos.

– Svečiuos... aš ne... nebuvau... Jūs... kly... klystate... – Šveikas pastatė karo kapelioną ant kojų ir atrėmė jį į sieną. Tasai svirduliavo, griuvinėjo ant Šveiko ir visą laiką kartojo: – Aš parvirsiu... parvirsiu,– išlemeno dar sykį, kvailai šypsodamasis.

Galų gale Šveikui pavyko jį atremti į sieną, ir šitaip stovėdamas jis vėl ėmė snausti. Šveikas jį išbudino.

– Ko jums reikia?–paklausė kapelionas bergždžiai stengdamasis nučiuožti palei sieną ant žemės.– Kas jūs esate?

– Drįstu pranešti, ponas kapelione,– atsakė Šveikas, prišliedamas kapelioną prie sienos,– aš esu jūsų pasiuntinys.

– Neturiu aš jokių pasiuntinių,– šiaip taip vebleno karo kapelionas, kėsindamasis užvirsti ant Šveiko,– ir joks aš kapelionas.

– Aš esu kiaulė,– pridūrė jis su girto žmogaus atvirumu. – Paleiskit mane, aš jūsų nepažįstu.

Trumpa kova pasibaigė visiška pasiuntinio pergale. Šveikas ta pergale pasinaudojo ir nutempė kapelioną laiptais ligi paradinių durų, kur šis rimtai pasipriešino, kad nebūtų išvilktas į gatvę.

– Aš jūsų, pone, nepažįstu,– tvirtino jis, kovodamas su Šveiku.– Pažįstate Otą Kacą? Tai aš.

– Aš pas arkivyskupą buvau! – šūkavo jis, laikydamasis už durų.– Manimi domisi Vatikanas, suprantate?!

Šveikas nutarė apsieiti be savo „drįstu pranešti" ir prabilo į karo kapelioną intymiu tonu.

– Paleisk ranką, sakau,– tarė jis,– nes šveisiu tau į ausį! Einam namo – ir baigta! Be kalbų!

Kapelionas paleido duris ir užvirto ant Šveiko.

– Tada užeikim kur nors. Tik į „Šugus" neisiu, aš ten skolingas.

Šveikas išgrūdo kapelioną pro paradines duris ir šaligatviu ėmė tempti namų link.

– Kas čia per figūra?– pasidomėjo vienas praeivis.

– Tai mano brolis,– paaiškino Šveikas.– Gavęs atostogų atvažiavo manęs aplankyti, na, iš džiaugsmo ir išgėrė,– nesitikėjo rasti manęs gyvo.

Užgirdęs paskutinius žodžius, karo kapelionas sumykė kažkokį operetės motyvą, tačiau ir norėdamas jo niekas nebūtų galėjęs suprasti. Paskui išsitiesė ir kreipėsi į praeivius:

– Jeigu kas iš jūsų miręs, tegul per tris dienas praneša korpuso štabui, kad jo lavonas būtų apšlakstytas šventu vandeniu,– ir nutilo, taikydamasis nukristi nosimi ant šaligatvio.

Šveikas, pagriebęs karo kapelioną už pažastų, nutempė toliau. Ištiesęs galvą į priekį, o iš paskos vilkdamas kojas, kaip katė su permuštu nugarkauliu, karo kapelionas niurzgė po nosimi: „*Dominus vobiscum... et cum spiritu tuo. Dominus vobiscum**". Priėjus tą vietą, kur stovi vežikai, Šveikas pasodino karo kapelioną ant šaligatvio, prišliejo jį prie sienos, o pats nuėjo derėtis dėl parvežimo. Vienas vežikas pareiškė, kad šitą poną labai gerai pažįstąs, kad sykį jau vežęs jį ir daugiau nebeveš.

---

* "Viešpats su jumis... ir su tavąja dvasia. Viešpats su jumis" *(lot.)*.

– Apvėmė man viską,– pasakė vežikas,– ir net nesumokėjo. Vežiojau jį dvi valandas, kol suradau jo butą. Tik po savaitės, užėjus man pas jį trečią kartą, už viską davė penkias kronas.

Pagaliau po ilgų šnekų vienas vežikas apsiėmė juos nuvežti. Šveikas grįžo atsivesti karo kapeliono, kuris jau miegojo. Jo juodą katiliuką (paprastai jis dėvėdavo civiliškai) kažkas buvo nutraukęs nuo galvos ir nusinešęs. Šveikas pažadino karo kapelioną ir, vežiko padedamas, įvertė jį į dengtą puskarietę. Čia karo kapelionas visiškai apkvaišo, palaikė Šveiką septyniasdešimt penktojo pėstininkų pulko vadu Justu ir kelissyk pakartojo:

– Nepyk, drauguži, kad aš tave baksnoju. Aš esu kiaulė.

Valandėlę atrodė, kad nuo puskarietės kratymosi jam sugrįš sąmonė. Jis atsisėdo tiesiai ir uždainavo nežinomos dainos posmelį. Galimas daiktas, kad tai buvo jo paties improvizacija:

Menu aš laiką tą auksinį,
Kai dar mama ant kelių supo,
Gyvenom mes tada Merkline...

Tačiau po valandėlės jis neteko bet kokios nuovokos ir, kreipdamasis į Šveiką, paklausė, primerkęs vieną akį:

– Kaip gyvenate, madam?

– Važiuojate kur nors vasaroti? – paklausė po pertraukėlės, o kadangi jam akyse dvejinosi, pasiteiravo: – Jūs jau turite suaugusį sūnų?

Tai sakydamas parodė pirštu į Šveiką.

– Sėdėsi tu ar ne? – užriko ant jo Šveikas, kai karo kapelionas norėjo užlipti ant sėdynės. – Aš išmokysiu tave tvarkos!

Kapelionas nutilo ir žiūrėjo pro puskarietės langą mažomis kaip kiaulės akimis, visiškai nesusigaudydamas, kas iš tikrųjų jam dedasi.

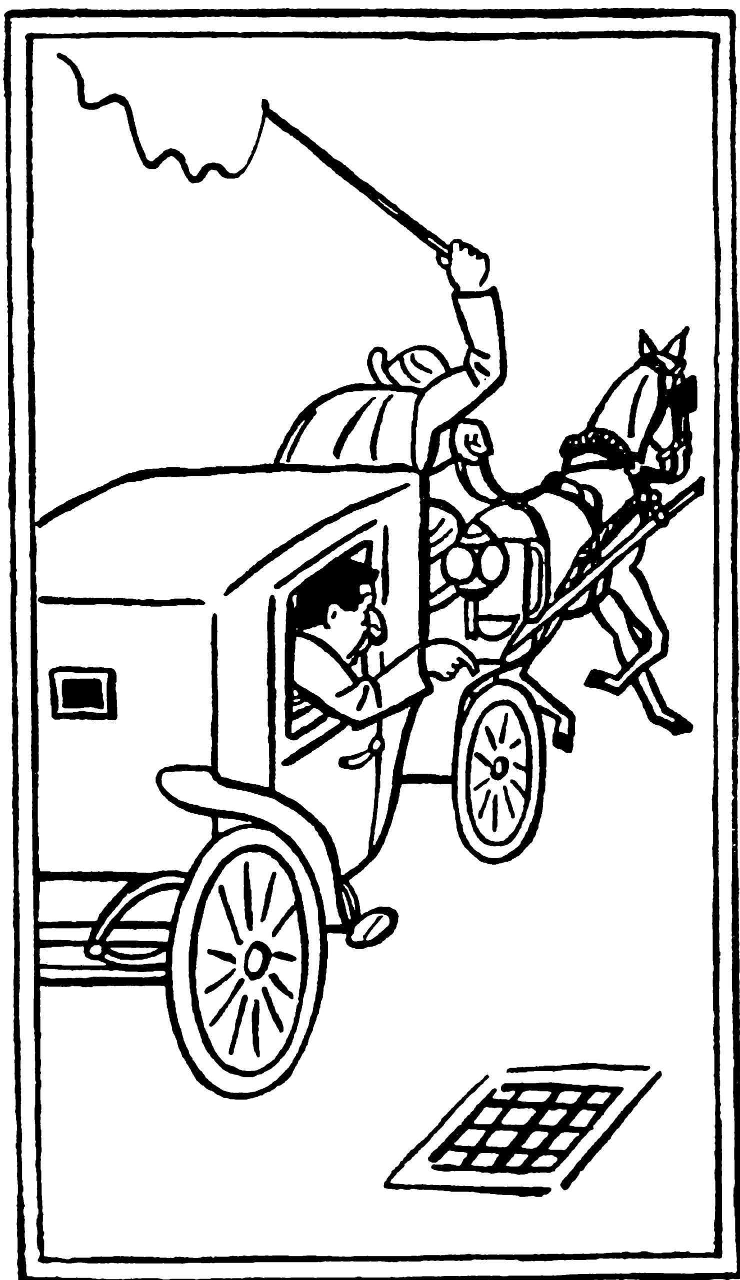
Vėl netekęs nuovokos, jis atsisuko į Šveiką ir ilgesingai tarė:

– Ponia, duokite man pirmąją klasę[29].

Ir paketino nusimauti kelnes.

– Tuoj pat užsisek, kiaule! – užriko ant jo Šveikas. – Tave ir taip jau visi vežikai pažįsta. Vieną kartą apvėmei viską, o dabar mat ką nori padaryti. Nemanyk, kad vėl neužmokėsi kaip praeitą kartą.

Karo kapelionas melancholiškai parėmė galvą ranka ir pradėjo niū-

niuoti: „Manęs jau niekas nebemyli... “ Tačiau ūmai nutraukė dainą ir pasakė:

– *Entschuldigen sie, lieber Kamerad, sie sind ein Trottel, ich kann singen, was ich will.**

Čia jis, matyt, norėjo pašvilpauti kažkokią melodiją, bet vietoj švilpimo iš jo burnos išsiveržė toksai galingas „tprrr", kad net puskarietė sustojo.

Kai, paliepus Šveikui, jie vėl pasijudino pirmyn, karo kapelionas norėjo užsidegti tuščią kandiklį.

– Nedega,– tarė jis, išbraižęs visą dėžutę degtukų,– jūs man vis pučiate į degtukus.

Bet staiga vėl pametė minčių siūlą ir nusijuokė.

– Tai juokinga, mes esam vieni tramvajuj, ar ne tiesa, kolega? – Ir ėmė graibytis po kišenes.

– Pamečiau bilietą! – suriko.– Sustokit, bilietas turi atsirasti!

Paskui numojo ranka rezignuodamas:

– Važiuokit toliau...

Netrukus vėl ėmė burblenti:

– Didžiuma atvejų... Taip, viskas gerai... Visais atvejais... Jūs klystate... Trečiame aukšte... Apsirikau sakydamas... Kalbama ne apie mane, o apie jus, mieloji ponia... Sąskaitą!.. Vieną puoduką juodos kavos...

Pusiau miegodamas, jis barėsi su kažin kokiu įsivaizduojamu akiplėša, kuris ginčijo jo teisę sėdėti restorane prie lango. Paskui puskarietę palaikė traukiniu. Pusiau išlindęs laukan, jis bliovė ant visos gatvės čekiškai ir vokiškai:

– Nimburkas, persėdimas!

Šveikas jį per jėgą prisitraukė, ir karo kapelionas, užmiršęs traukinį, ėmė mėgdžioti visokių gyvulių ir paukščių balsus. Ilgiausiai jis mėgdžiojo gaidį, ir jo „kakariekū" pergalingai skambėjo iš puskarietės.

Vienu tarpu jis pasidarė ypač veiklus ir nepasėda, net bandė iššokti iš puskarietės, plūsdamas praeivius valkatomis. Paskui išmetė laukan nosinę ir suriko, kad sustotų, nes pametė bagažą. Po to ėmė pasakoti:

– Gyveno Budejovicuose vienas būgnininkas... Vedė... Po metų numirė... – staiga ėmė kvatoti. – Ką, argi negeras anekdotas?

---

* "Atleiskit, mielas drauge, jūs esat pusgalvis, aš galiu dainuoti, ką noriu" *(vok.)*.

Visą laiką Šveikas su karo kapelionu elgėsi negailestingai griežtai. Bandant kapelionui iškrėsti kokią nors išdaigą, pavyzdžiui, iššokti iš puskarietės arba sulaužyti sėdynę, Šveikas droždavo jam į pašonę, o kapelionas į tai reaguodavo nepaprastai apatiškai. Tik vieną kartą pamėgino pasišiaušti ir iššokti iš puskarietės pareiškęs, kad toliau nevažiuosiąs, nes jie vietoj Budejovicų važiuoją į Podmoklį. Šveikas per vieną minutę nuslopino jo maištą, privertė kapelioną grįžti atgal ir sėdėti kaip sėdėjus, o pats sekė, kad jis neužmigtų. Švelniausi jo tuo metu pasakyti žodžiai buvo:

– Nekirmyk tu, dvasna!

Karo kapelioną ūmai ištiko melancholijos priepuolis, ir jis pasruvo ašaromis, kamantinėdamas Šveiką, ar šis turėjęs motiną.

– Vienišas esu aš, broliukai, šitam pasauly, – paleido jis kakarinę iš puskarietės,– užtarkit ir pamyluokit mane!

– Nedaryk man gėdos, – mokė jį Šveikas, – liaukis, nes kiekvienas pasakys, kad esi girtutėlis.

– Aš juk nieko negėriau, dranguži,– atsakė karo kapelionas,– aš visiškai blaivus.

Staiga jis atsistojo ir atidavė pagarbą:

– *Ich melde gehorsam, Herr Oberst, ich bin besoffen**.

– Aš esu kiaulė! – pakartojo jis dešimt sykių su kupinu nevilties atvirumu.

Ir, kreipdamasis į Šveiką, ėmė įkyriai prašyti:

– Išmeskit mane iš automobilio. Kam jūs mane vežatės? Paskui atsisėdo ir ėmė murmėti:

– „Auksinėj mėnesienoj...” Ar jūs tikite sielos nemirtingumu, ponas kapitone? Ar arklys gali patekti į dangų? – Jis garsiai nusijuokė, bet jau po valandėlės, apimtas liūdesio, apatiškai žiūrėdamas į Šveiką, tarė:

– Atleiskit, pone, aš jus kažin kur esu matęs. Ar nebuvote Vienoje? Pamenu jus iš seminarijos.

Valandėlę jis smaginosi, deklamuodamas lotyniškus eilėraščius: *„Aurea prima sata est aetas, quae vindice nullo”*[30].

– Toliau neina,– tarė jis.– Išmeskit mane laukan. Kodėl jūs nenorite manęs išmesti? Man nieko neatsitiks.

---

* Turiu garbę pranešti, ponas pulkininke, kad esu girtas *(vok.)*.

– Aš noriu nukristi ant nosies,– ryžtingai pareiškė jis.

– Pone! Brangusis bičiuli,– tebekalbėjo jis maldaujamai, – sušerkit man per sprandą!

– Kartą ar daugiau?– pasiteiravo Šveikas.

– Du kartus..

– Še!

Karo kapelionas, palaimingai šypsodamasis, garsiai skaičiavo sprandines.

– Tas labai padeda virškinimui,– tarė jis. – Duokit dabar man į snukį... Širdingai dėkoju! – sušuko kapelionas, kai Šveikas įvykdė ir šitą jo troškimą.– Aš visai patenkintas. Dabar prašom perplėšti mano liemenę.

Jam kildavo įvairiausių norų. Įsigeidė, kad Šveikas išnarintų koją, kad truputį prismaugtų, kad nukirptų jam nagus, išrautų priešakinius dantis. Išreiškė aistringą troškimą būti kankiniu, reikalaudamas, kad jam nutrauktų galvą ir maiše įmestų į Vltavą.

– Man žvaigždelės aplink galvą labai pritiktų,– kupinas susižavėjimo pasakė jis.– Norėčiau jų dešimties.

Po to jis pradėjo šneką apie arklių lenktynes, bet greitai perėjo prie baleto, bet irgi neilgai užtruko.

– Ar šokate čardašą? – paklausė jis Šveiką.– Ar mokate lokio šokį? Tai šitaip...

Jis norėjo pašokti, bet nukrito ant Šveiko, kuris jį apkumščiavo ir paguldė ant sėdynės.

– Man kažko norisi,– tarė karo kapelionas,– tik nežinau ko. Ar nežinote, ko man norisi?

Jis nukorė galvą visiškai rezignuodamas.

– Kas man galvoj, ko man norisi! – pasakė jis rimtai. – Ir ne jūsų čia reikalas, pone! Aš jūsų nepažįstu. Kaip jūs drįstate taip įdelbti į mane akis?.. Ar mokate fechtuotis?

Valandėlę jį apėmė karingas ūpas, ir jis panoro Šveiką nustumti nuo sėdynės. O kai tasai jį sutramdė, nesivaržydamas davęs jam pajusti savo fizinį pranašumą, karo kapelionas pasiteiravo:

– Kas šiandien – pirmadienis ar penktadienis?

Be to, jis pasidomėjo, koks dabar mėnuo – gruodis ar birželis, ir parodė turįs neeilinių gabumų kelti įvairiausius klausimus:

– Ar jūs vedęs? Mėgstate gorgoncolą? Ar jūsų namuose yra blakių? Kaip gyvuojate? Ar jūsų šuo sirgo maru?

Paskui pasidarė atviras. Pasisakė, kad neužmokėjo už jojimo batus, vytinį ir balną, kad prieš keletą metų sirgo triperiu ir gydėsi hipermanganiu.

– Apie ką nors kita negalėjau galvoti, pagaliau ir laiko nebuvo,– tarė jis žagsėdamas.– Gal jums tai atrodys liguista. Bet pasakykite – ik! – ką daryti – ik! Jau atleiskite man.

– Termosu,– kalbėjo jis toliau, užmiršęs, ką prieš valandėlę sakė,– vadiname indą, kuris išlaiko pirmykštę valgio arba gėrimo temperatūrą. Kaip manote, kolega, kuris lošimas teisingesnis: ferblas ar akis?

– Dievaži, aš tave jau esu kažin kur matęs! – sušuko jis, kėsindamasis Šveiką apkabinti ir pabučiuoti seilėtom lūpom. Mes juk drauge lankėm mokyklą.

– Tu šaunus vyrukas! – švelniai kalbėjo, glostydamasis koją.– Kaip vis dėlto išaugai per tą laiką, kol aš tavęs nemačiau! Matydamas tave, užmirštu visas išgyventas kančias.

Pagautas poetinio įkvėpimo, jis ėmė postringauti, kad laimingi padarai ir liepsningos širdys sugrįš į saulės šviesą. Paskui puolė ant kelių ir pradėjo kalbėti „Sveika, Marija", kvatodamas visa gerkle.

Kai pagaliau jie sustojo palei karo kapeliono namus, niekaip nesisekė jo išboginti iš puskarietės.

– Mes dar neatvažiavom! – rėkė jis.– Gelbėkit! Mane nori pagrobti! Noriu važiuoti toliau!

Jį teko tikra to žodžio prasme iškrapštyti iš puskarietės kaip virtą sraigę iš kriauklės. Vieną akimirksnį atrodė, kad jis plyš pusiau, nes kojomis buvo užsikabinęs už sėdynės.

Tuo metu jis garsiai kvatojo patenkintas, kad apgavo:

– Jūs mane, ponai, perplėšite!

Šiaip taip kapelionas buvo užtemptas laiptais į butą ir kaip maišas užverstas ant sofos. Čia jis pareiškė, kad už automobilį, kurio neužsakė, mokėti neketinąs, ir prireikė daugiau kaip ketvirčio valandos, kol jam išaiškino, kad jie važiavo puskariete. Bet ir tada jis nesutiko mokėti, atsikirsdamas, jog pratęs važinėti tiktai fiakru.

– Jūs norite mane apmauti,– pareiškė kapelionas, reikšmingai merkdamas Šveikui ir vežikui,– mes ėjom pėsti.

Bet staiga, užėjus dosnumui, sviedė vežikui kapšelį:

– Pasiimkite viską, *ich kann bezahlen!** Kreiceris man nieko nereiškia.

* ...aš galiu užsimokėti! *(Vok.)*

Teisingiau būtų pasakyti, kad trisdešimt šeši kreiceriai jam nieko nereiškia, nes tik tiek jų ir buvo kapšelyje. Vežikas kapelioną nuodugniai iškratė, tuo pačiu metu užsimindamas apie antausius.

– Tai ir rėžk, – tarė kapelionas,– manai, neišlaikysiu! Visą penketą antausių išlaikysiu.

Laimei, liemenės kišenėj vežikas rado penkias kronas ir išėjo, keikdamas savo likimą bei karo kapelioną, dėl kurio jis tiek sugaišo ir neteko uždarbio.

Kapelionas pamažu migo kurdamas įvairiausius planus. Jis ketino padaryti visokių dalykų: paskambinti rojaliu, eiti į šokių pamoką, išsikepti žuvies.

Paskui jis pažadėjo už Šveiko išleisti savo seserį, kurios neturėjo. Galų gale paprašė, kad jį neneštų į lovą, ir užmigo paskelbęs, jog geidauja būti pripažintas būtybe, lygiaverte kiaulei.

III

Rytą, Šveikui įėjus į karo kapeliono kambarį, tasai gulėjo ant sofos ir įtemptai mąstė, kaip galėjo atsitikti, jog jį kažkas taip suliejo, kad net jo kelnės prilipo prie odinės sofos.

– Drįstu pranešti, ponas kapelione,– paaiškino Šveikas, kad jūs naktį...

Keliais žodžiais jis paaiškino kapelionui, kaip šis žiauriai klysta, manydamas, jog jį kas suliejo.

Kapeliono nuotaika buvo prislėgta, nes jis prabudo su smarkiai apsunkusia galva.

– Negaliu prisiminti,– tarė jis, – kaip aš patekau iš lovos ant sofos.

– Jūs ten visiškai nebuvot: vos tik parvažiavę, mes paguldėm jus ant sofos, toliau nunešti neįveikėm.

– Ką aš padariau? Ar nepridirbau ko nors? Ar nebuvau aš girtas?

– Kaip dūmelis,– atsakė Šveikas, – iš koto išvirtot, ponas kapelione, jums buvo truputį užėjus baltoji karštligė. Manyčiau, kad jums būtų lengviau, jeigu persivilktumėt ir nusipraustumėt.

– Aš taip jaučiuosi, tarytum mane būtų kas apkūlęs, – skundėsi karo kapelionas, – ir dar troškulys... Ar nesimušiau vakar?

– Taip jau blogai nebuvo, ponas kapelione. O troškulys – vakarykščio

troškulio padarinys. Jo ne taip greitai žmogus atsikratai. Aš pažįstu vieną stalių, kuris pirmą kartą pasigėrė Naujųjų, tūkstantis devyni šimtai dešimtųjų metų išvakarėse, o sausio pirmąją iš ryto jį kankino toks troškulys ir pagirios, kad jis nusipirko silkę ir vėl pasigėrė, ir taip daro kiekvieną dieną va jau ketvirti metai. Ir niekas jam negali padėti, nes šeštadieniais silkių jis nusiperka visai savaitei. Čia jau tokia karuselė, kaip sakydavo senas viršila iš devyniasdešimt pirmojo pulko.

Karo kapelionas smarkiai sirgo pagiriomis, jį slėgė depresija. Jei kas tada būtų girdėjęs jo kalbą, būtų manęs, jog pateko į daktaro Aleksandro Bateko paskaitą[31] „Paskelbsime žūtbūtinį karą alkoholio demonui, sunaikinančiam geriausius mūsų žmones" arba skaito jo knygą „Šimtas etikos kibirkščių", tiesa, su kai kuriais pakeitimais.

– Suprantu, – dėstė karo kapelionas, – kad žmogus geria kokius nors tauriuosius gėralus, sakysim, araką, maraskiną arba konjaką, ogi aš vakar maukiau kadaginę. Stebiuos, kaip galėjau ją gerti. Šlykštus skonis. Kad būtų nors vyšninė. Pramano žmonės kokią šlykštynę ir paskui laka kaip vandenį. Šitokia kadaginė neturi nei skonio, nei spalvos, tiktai gerklę drasko. Nors jau būtų, sakysim, tikras kadagių antpilas, kokio aš kartą gėriau Moravijoj. O vakarykštė kadaginė buvo iš medžio spirito arba aliejaus. Pasižiūrėkit, kaip aš riaugėju.

– Degtinė – nuodai, – ryžtingai pasakė jis. – Ji turi būti tikra, originali, o ne šiaip fabrike žydų supilstyta. Čia yra panašiai kaip ir su romu. Geras romas – retenybė.

– Kad taip gavus tikro riešutų antpilo,– atsiduso kapelionas,– jis man sutvarkytų vidurius. Tokio riešutų antpilo, kokio turi kapitonas Šnabelis Bruske.

Jis pagraibė piniginėj.

– Viso labo turiu trisdešimt šešis kreicerius. O ką, jei parduočiau sofą,– svarstė jis,– kaip jūs manote, Šveikai? Pirktų kas nors? Šeimininkui pasakysiu, kad paskolinau arba pavogė. Arba ne, sofą pasiliksiu, o pasiųsiu jus pas kapitoną Šnabelį paskolinti šimto kronų. Jis užvakar išlošė kortomis. Jeigu čia jums nepasisektų, nueisite į Vršovicus, į kareivines, pas leitenantą Malerį. Jeigu ir ten neišdegs, tai nuvyksite į Hradčanus pas kapitoną Fišerį. Jam pasakysite, kad būtinai turiu užmokėti už pašarą arkliui, nes skirtus pašarui pinigus pragėriau. O jeigu ir ten nelaimėtute, užstatysim pianiną. Kas bus, tas. Aš brūkštelsiu porą eilučių kiekvienam.

Stenkitės įtikinti. Sakykite visiems, kad labai reikia, kad aš sėdžiu be skatiko. Išgalvokit, kas patinka. bet tuščiomis negrįžkit, nes pasiųsiu į frontą. Dar paklauskit kapitono Šnabelio, kur jis perka riešutų antpilą, ir nupirkite du butelius.

Užduotį Šveikas atliko šauniai. Jo nuoširdumas ir doras veidas kėlė pasitikėjimą, ir visa, ką jis sakė, buvo palaikyta teisybe. Šveikui pasirodė naudinga ir kapitonui Šnabeliui, ir kapitonui Fišeriui, ir leitenantui Maleriui sakyti ne tai, kad karo kapelionui reikia mokėti už pašarą arkliui. Jis rėmėsi tuo, kad kapelionas turi mokėti alimentus. Pinigų gavo visur.

Kai Šveikas, garbingai grįžęs iš ekspedicijos, parodė karo kapelionui, jau nusipraususiam ir persivilkusiam, tris šimtus kronų, tasai apstulbo.

– Aš paėmiau viską iš karto,– tarė Šveikas, – kad mums ryt ar poryt vėl nereikėtų rūpintis pinigais. Viskas ėjo gana sklandžiai, bet prieš poną kapitoną Šnabelį teko atsiklaupti ant kelių. Toksai sukčius! Tačiau kai aš jam pasakiau, kad jums reikia mokėti alimentus...

– Alimentus?! – siaubo apimtas paklausė karo kapelionas.

– Na, taip, ponas kapelione, atsimetimo mokestį merginoms. Jūs gi sakėte, kad aš ką nors išgalvočiau, o man nieko daugiau neatėjo į galvą.

Pas mus vienas siuvėjas mokėjo alimentus penkioms merginoms. Jo būklė buvo beviltiška, ir jis taip pat skolindavosi pinigų. Kiekvienas suprasdavo jo padėtį. Jie klausė manęs, kas tai per mergaitė, o aš pasakiau, kad labai graži, neturi nė penkiolikos metų. Norėjo sužinoti jos adresą.

– Na, ir gražiai viską atlikot, Šveikai,– suaikčiojo kapelionas ir ėmė vaikščioti po kambarį.

– Kokia gėda! – sušuko, griebdamasis už galvos.– O čia dar galva plyšta.

– Aš jiems daviau adresą vienos kurčios senės iš mūsų gatvės, – paaiškino Šveikas.– Norėjau viską kaip reikiant atlikti: įsakymas yra įsakymas. Aš atkakliai laikiausi savo, ir dėl to reikėjo ką nors prasimanyti. Be to, ten prieškambary žmonės laukia pianino. Atvedžiau juos, kad nuvežtų pianiną į lombardą, ponas kapelione. Bus neblogai, jeigu išdanginsime jį. Ir vieta prasituštins, ir pinigų turėsime daugiau. Bent jau kuriam laikui būsim apsirūpinę. O jei šeimininkas paklaus, ką norime daryti su pianinu, pasakysiu, kad nutrūko stygos, ir mes jį siunčiam į fabriką taisyti. Durininkei taip ir pasakiau, kad jai nepasirodytų keista, kai pianiną išneš ir dės į vežimą. Suradau pirklį ir sofai. Pažįstamas senų baldų pirklys ateis po pietų. Dabar už odines sofas brangiai moka.

– O daugiau jūs nieko nepadarėt, Šveikai?– beviltiškai paklausė karo kapelionas, visą laiką abiem rankom susiėmęs už galvos.

– Drįstu pranešti, ponas kapelione, kad vietoj dviejų butelių riešutų antpilo, to paties, kurį perka ponas kapitonas Šnabelis, parnešiau penkis butelius, kad turėtume šiokią tokią atsargą, kad visada būtų kas gerti... Ar galima paimti pianiną, nes dar uždarys lombardą?

Kapelionas beviltiškai numojo ranka, ir po kelių minučių pianinas jau buvo vežime.

Šveikui grįžus iš lombardo, Kacas sėdėjo prie atkimšto butelio su riešutų antpilu, keikdamasis, kad pietums jam davę neiškeptą šnicelį. Kapelionas buvo gerai nusiteikęs. Jis paskelbė Šveikui, kad nuo rytdienos pradės naują gyvenimą, nes gerti alkoholį – žemas materializmas, o gyventi reikia pakiliau.

Jis filosofavo apie pusvalandį. Atkimšus trečią butelį, atėjo senų baldų pirklys, ir kapelionas pardavė jam sofą pusdykiai, be to, įkalbinėjo jį liktis pasišnekučiuoti ir buvo labai nepatenkintas, kai pirklys atsisakė, nes esą einąs dar pirkti naktinio staliuko.

– Gaila, kad aš jo neturiu,– susisielojęs tarė karo kapelionas. – Žmogus negali viskuo iš anksto apsirūpinti.

Išėjus senų baldų pirkliui, kapelionas leidosi į bičiulišką pašnekesį su Šveiku. Jiedu ištuštino dar vieną butelį, kalbėdamiesi apie kapeliono reikalus su moterimis ir kortomis. Abu sėdėjo ilgai, ir vakaras juos abu užklupo bičiuliškai besišnekančius.

Tačiau naktį santykiai pasikeitė. Karo kapelionas pasidarė toks kaip vakar, painiojo Šveiką su kažkuo kitu ir kalbėjo:

– Tik neišeikit. Atsimenate tą rudąjį junkerį iš intendantūros?

Šita idilė tęsėsi tol, kol Šveikas sušuko kapelionui:

– Na, užteks! Lįsk į lovą ir kirmyk! Supratai?

– Lendu, mielasis, lendu... Kaip nelįsi? – niurzgėjo kapelionas. – Atsimeni, kaip mudu kartu mokėmės penktoj klasėj ir aš už tave rašydavau graikų kalbos rašomuosius? Jūs turite vilą Zbraslave? Jūs ten galite plaukioti garlaiviu Vltava. Ar žinote, kas tai yra Vltava?

Šveikas privertė jį nusiauti batus ir nusirengti. Karo kapelionas nusileido, protesto žodžiais kreipdamasis į nematomus klausytojus:

– Matote, ponai, – kreipėsi į spintą ir fikusą, – kaip su manim elgiasi mano giminaitis!

– Nepripažįstu jokių giminių,– staiga ryžtingai pareiškė jis, guldamasis į lovą. – Net jei žemė ir dangus kiltų prieš mane, ir tada atsisakyčiau jų...

Ir kambary pasklido karo kapeliono knarkimas.

IV

Šitam laikotarpiui priklauso ir Šveiko vizitas į savo butą, pas senąją šeimininkę ponią Miulerovą. Šveikas namuose rado tiktai ponios Miulerovos pusseserę, kuri jam verkdama pasakė, kad ponia Miulerova buvo areštuota tą patį vakarą, kai išvežė Šveiką į kariuomenę. Senutę teisė karo teismas, o kadangi nieko negalėjo įrodyti, tai išvežė ją į Šteinhofo koncentracijos stovyklą. Iš jos atėjo ir laiškas. Šveikas paėmė šitą šeimos relikviją ir perskaitė:

„Mieloji Aninka!

Mums čia labai gera, ir esam visi sveiki. Kaimynė gretimoj lovoj sugriebė dėmėtąją........, taip pat yra ir juodaisiais....... Visa kita gerai.

Valgio mums užtenka. Sriubai renkame bulvių....... Girdėjau, kad Šveikas jau....... , tai tu kaip nors sužinok, kur jis guli, kad po karo mes galėtume papuošti jo kapą. Užmiršau tau pasakyti, kad ant

aukšto tamsiame kampe dėžėje pasiliko foksterjerų veislės šuniukas. Va jau keletas savaičių, kaip jis negauna ėsti, nuo to laiko, kai atėjo manęs....... Manau, kad jau bus per vėlu, kad tas šunelis tikrai bus jau.........".

Ant viso lapo buvo uždėtas rusvas antspaudas: *„Zensuriert K. K. Konzentrationslager, Steinhof"**.

– Ir iš tikrųjų šunelis buvo padvėsęs! – kukčiojo ponios Miulerovos pusseserė.– O savo kambario jūs ir nepažintumėt. Dabar jame gyvena siuvėjos. Jos ten įrengė moterų saloną. Ant sienų visur mados, o ant palangių – gėlės.

Ponios Miulerovos pusseserė niekaip negalėjo nusiraminti. Kūkčiodama ir raudodama ji pagaliau pareiškė, kad Šveikas, matyt, bus pabėgęs iš kariuomenės, norįs jai taip pat užtraukti nelaimę ir pražudyti ją. Galų gale ji ėmė su juo kalbėtis kaip su užkietėjusiu avantiūristu.

– Juokinga! – tarė Šveikas.– Tas man baisiai patinka! Tai va, ponia Keiržova, jūs sakot tikrą tiesą, aš pabėgau. Bet dėl to turėjau užmušti penkiolika vachmistrų ir viršilų. Tik niekam to nesakykit.

Šveikas paliko jį taip nesvetingai priėmusį namų židinį, prieš tai prisakęs:

– Ponia Keiržova, skalbykloj yra mano apykaklės ir antkrūtiniai. Jūs juos paimkit, kad, grįžęs iš kariuomenės, turėčiau kuo civiliškai apsirengti. Taip pat žiūrėkite, kad į drabužių spintą neįsimestų kandys. O tas paneles, kurios guli mano lovoj, prašau pasveikinti.

Šveikas užsuko ir į „Taurės" smuklę. Pamačius jį, ponia Palivcova pareiškė neduosianti jam alaus, nes jis tikriausiai dezertyras.

– Mano vyras, – ėmė ji ręsti seną istoriją, – buvo toks atsargus ir sėdi ten, vargšelis, už grynus niekus. O tokie va žmonės vaikšto laisvi, pabėga iš kariuomenės. Apie jus jau praeitą savaitę klausinėjo... Mes atsargesni už jus,– baigė ji savo kalbą, – ir vis dėlto patekom į bėdą. Ne visi turi tokią laimę kaip jūs.

Šitą pašnekesį girdėjo pagyvenęs žmogus, šaltkalvis iš Smichovo, kuris, priėjęs prie Šveiko, kreipėsi:

---

* "Imperatoriškosios karališkosios cenzūros žiūrėta. Koncentracijos stovykla, Šteinhofas" *(vok.)*.

– Būkite malonus, pone, palaukite manęs gatvėj, man reikia su jumis pasikalbėti.

Gatvėje jis išsikalbėjo su Šveiku, palaikęs jį, anot ponios Palivcovos rekomendacijos, tikru dezertyru. Jis pasisakė Šveikui turįs sūnų, kuris taip pat pabėgo iš kariuomenės ir dabar slapstosi pas senelę Jasenioj prie Jusefovo. Nepaisydamas Šveiko įtikinėjimų, kad jis ne dezertyras, šaltkalvis įspraudė jam į ranką dešimt kronų.

– Tai bus jums pirmai pradžiai,– tarė jis, tempdamas Šveiką į vyninę prie kampo,– aš jus suprantu, ir jums nėra ko manęs bijotis.

Šveikas parėjo pas kapelioną vėlai naktį. Kapeliono dar nebuvo namie. Jis grįžo tik paryčiu, pažadino Šveiką ir pasakė:

– Rytoj važiuosim laikyti lauko mišių. Išvirkite juodos kavos su romu... Arba dar geriau, išvirkite grogo.

11

ŠVEIKAS SU KARO KAPELIONU VAŽIUOJA LAIKYTI LAUKO MIŠIŲ

I

Ruošimasis siųsti žmones į aną pasaulį visada buvo atliekamas Dievo arba kitos kokios įsivaizduotos aukštesnės būtybės vardu, būtybės, kurią sukurdavo žmonių fantazija. Senovės finikiečiai, prieš perpjaudami belaisviui gerklę, atlaikydavo iškilmingas pamaldas lygiai taip, kaip kad po keleto tūkstančių metų darė naujosios kartos, traukdamos į karą ir žudydamos savo priešus ugnimi bei kalaviju. Gvinėjos salų ir Polinezijos žmogėdros, prieš iškilmingai suvalgydamos savo belaisvius ir kitus nereikalingus žmones – misionierius, keliautojus, įvairių firmų komivojažierius ir tiesiog smalsuolius – aukoja savo dievams aukas, atlikdami visokiausias religines apeigas. Bet kadangi ten dar nėra kulto drabužių, tai jie tokiais iškilmingais atvejais pasipuošia užpakalius ryškiaspalvių miško paukščių plunksnų vantomis. Šventoji inkvizicija, prieš degindama nelaimingąsias savo aukas, taip pat atlaikydavo iškilmingas pamaldas, iškilmingas giedotines mišias. Vykdant bausmę, visada dalyvaudavo kunigas, tuo dar labiau prislėgdamas nuteistąjį.

Prūsijoj nelaimingą kaltinamąjį prie kirvio atvesdavo pastorius, Austrijoj prie kartuvių, Prancūzijoj prie giljotinos, Ispanijoj į krėslą su išmoningu smaugiamuoju įrenginiu lydėdavo katalikų kunigas, Amerikoj į elektros kėdę – dvasininkas, o Rusijoj revoliucionierius – barzdotas popas ir t. t. Visur tokiais atvejais dvasininkai manipuliuodavo Nukryžiuotuoju, tarsi norėdami pasakyti: „Tau tiktai nukirs galvą, tave vien pakars, pasmaugs arba paleis per tave penkiolika tūkstančių voltų, o ką Jis turėjo iškentėti!"

Didžiausios skerdynės – pasaulinis karas – taip pat neapsiėjo be kunigų palaiminimo. Visų armijų karo kapelionai meldėsi ir laikė lauko mišias už pergalę tų, kurių duoną valgė. Baudžiant mirtimi sukilusius austrų armijos kareivius, dalyvaudavo ir kunigas; kunigą galėjai matyti ir vykdant mirties bausmę čekų legionieriams.

Niekas nepasikeitė nuo to laiko, kai plėšikas Vaitiekus, pramintas „šventuoju", su kardu vienoj rankoj, o su kryžiumi kitoj naikino Pabaltijo slavus.

Visoj Europoj žmonės ėjo į skerdynes, varomi mėsininkų: imperatorių, karalių, prezidentų ir kitų valdovų bei karvedžių. Petys į petį su jais žengė visų tikybų kunigai, laimindami žmones ir versdami melagingai prisiekti, kad „sausumoj, ore ir jūroj" ir t. t.

Lauko mišios buvo laikomos du kartus: išvykstant į pozicijas ir fronte, kruvinų skerdynių išvakarėse, prieš mirtį. Prisimenu, kartą per lauko mišias priešo lėktuvas numetė bombą tiesiog į lauko altorių ir iš mūsų kapeliono neliko nieko, tik kruvina dėmė. Visi laikraščiai rašė apie jį kaip kankinį, o tuo pačiu metu mūsų lėktuvai stengėsi panašiai išgarsinti priešo karo kapelionus.

Mes iš to piktai pajuokavome, ir ant laikino kryžiaus, po kuriuo buvo palaidoti karo kapeliono likučiai, kitą rytą pasirodė tokia epitafija:

Ką mums žadėjai – tau, deja, nutiko:
Sakei, mus Dievas teis, tačiau lemtis pikta
Dangaus malone prislėgė tau plikę –
Ir pasiliko tik šlapia vieta.

II

Šveikas išvirė nuostabaus grogo, pranokstančio net senųjų jūrininkų grogus. Tokį grogą būtų galėję gerti aštuonioliktojo amžiaus piratai ir būtų buvę patenkinti.

Karo kapelionas Otas Kacas buvo sužavėtas:

– Kur jūs išmokote virti tokius dalykus?

– Dar tuomet, kai klajojau po pasaulį, – atsakė Šveikas, – Brėmene, iš vieno prasigėrusio jūrininko, kuris sakydavo, kad grogas turi būti toks stiprus, jog, jo išgėręs ir įkritęs jūron, perplauktum visą Lamanšą. Nuo silpno grogo tu nuskęsi kaip šuniukas.

– Po tokio grogo, Šveikai, atlaikyti lauko mišias – vienas malonumas! – svarstė karo kapelionas. – Aš manau prieš mišias pasakyti keletą atsisveikinimo žodžių. Atlaikyti lauko mišias – tai ne tokie juokai, kaip atlaikyti mišias įgulos kalėjime arba pasakyti pamokslą nenaudoms. Lauko mišių negali laikyti atžagaria ranka. Sudedamąjį, taip sakant, kišeninį lauko altorių turime... Jėzau, Marija! – stvėrėsi už galvos kapelionas. – Ak, mes asilai! Žinote, kur aš buvau įdėjęs sudedamąjį lauko altorių? Į sofą, kurią pardavėm.

– Taip, čia tai nelaimė, ponas kapelione, – tarė Šveikas. – Tiesa, aš tą senų baldų pirklį pažįstu, bet užvakar buvau sutikęs jo žmoną ir sužinojau, kad jį pasodino už vogtą šifonjerę, o mūsų sofa atiteko vienam mokytojui iš Vršovicų. Taip, su altoriumi skandalas. Geriausia, ką mes galim padaryti, tai baigti grogą, o tada leisimės ieškoti altoriaus, nes be jo, manau, laikyti mišių negalima.

– Tik lauko altoriaus ir betrūksta, – susirūpinęs tarė kapelionas. – Visa kita mokomojoj aikštėj jau paruošta. Dailidės jau sukalė pakylą. Monstranciją pasiskolinsime Brževnove. Aukojimo taurę turėčiau turėti savo, bet kur ji galėtų būti?

Jis susimąstė:

– Sakykim, kad aš ją pamečiau... Tuomet pasiskolinsim leitenanto Vitingerio iš septyniasdešimt penktojo pulko prizinę taurę. Prieš keletą metų jis dalyvavo klubo „Sport–favorit" bėgimo varžybose ir laimėjo šitą taurę. Puikus buvo bėgikas! Keturiasdešimt kilometrų nuo Vienos iki Medlingo sukorė per valandą keturiasdešimt aštuonias minutes, kaip mums visada giriasi. Su juo dėl viso pikto dar užvakar susitariau. Amžinai aš, galvijas, viską atidėlioju iki paskutinės minutės! Ir kaip aš, žioplys, nepasižiūrėjau į sofą!

Paveiktas grogo, paruošto pagal prasigėrusio jūreivio receptą, karo kapelionas ėmė save derglioti rinktiniais žodžiais, duodamas suprasti, kas jis iš tikro yra.

– Metas jau eiti ieškoti lauko altoriaus,– pareiškė Šveikas.– Jau rytas. Reikia dar apsirengti uniforma ir kelionei išgerti po stikliuką.

Pagaliau jie išėjo. Eidamas pas senų baldų pirklio žmoną, kapelionas papasakojo Šveikui, kad vakar kortomis išlošęs daug pinigų ir kad jeigu jam ir toliau taip seksis, iš lombardo išpirksiąs pianiną. Tai buvo panašu į stabmeldžio pažadą duoti auką savo Dievui.

Iš apsimiegojusios senų baldų pirklio žmonos jie sužinojo mokytojo, naujojo sofos savininko, adresą Vršovicuose. Karo kapelionas parodė nepaprastą galantiškumą: įgnybo jai į skruostą ir pakuteno pasmakrę.

Ligi Vršovicų jiedu ėjo pėsti, nes kapelionas pareiškė, jog jam reikia pasivaikščioti gryname ore, kad prasiblaškytų. Vršovicuose, mokytojo – seno, pamaldaus žmogaus – bute, jų laukė nemalonus siurprizas. Kai senukas, nupirkęs sofą, rado joje lauko altorių, jis pamanė čia esant Dievo apvaizdą ir padovanojo jį Vršovicų bažnyčiai, išsilygęs sau teisę kitoje altoriaus pusėje parašyti: „Mokytojo pensininko Kolaržiko dovana Dievo garbei ir šlovei. 1914 Viešpaties metais".

Mokytojas, užkluptas vienais apatiniais, labai nusiminė. Kalbantis su juo, paaiškėjo, kad savo radinį jis laiko stebuklu ir mato čia Dievo pirštą. Kai mokytojas nupirko sofą, kažkoks vidinis balsas į jį prakalbo: „Pažvelk, kas yra sofos stalčiuj". O sapne jam tarytum pasirodęs angelas ir tiesiog liepęs: „Atidaryk sofą!" Mokytojas paklausė. Ir kai jis ten išvydo miniatiūrinį sudedamąjį altorių su niša tabernakuliui, parpuolė prieš sofą ant kelių ir ilgai, karštai meldėsi, šlovindamas Dievą. Mokytojas tatai palaikė nurodymu iš dangaus papuošti šituo altoriumi Vršovicų bažnyčią.

– Tas mūsų nedomina, – pareiškė karo kapelionas. – Daiktą, kuris jums nepriklausė, turėjot atiduoti į policiją, o ne kažkokiai prakeiktai zakristijai!

– Kad tik jums dėl to stebuklo nebūtų nemalonumų, – pridūrė Šveikas. – Jūs pirkot tiktai sofą, o jokiu būdu ne altorių, kuris yra karinis turtas. Šitas Dievo pirštas jums brangiai kaštuos! Jums nereikėjo paisyti angelų. Vienas žmogus Zhore išarė Aukojimo taurę, kurią kažkas šventvagiškai buvo nukniaukęs ir laikinai užkasęs, kol vagystė bus užmiršta. Jis irgi tatai palaikė Dievo apvaizda ir, užuot taurę sulydęs, nunešė ją kunigui, ketindamas, kaip jis tvirtino, paaukoti bažnyčiai. O kunigas, manydamas,

kad šventvagį atvedė sąžinės graužimas, pakvietė seniūną, seniūnas – žandarus, ir valstietis buvo nekaltai nuteistas už šventvagystę, nes teisme jis visą laiką tauš-kė apie stebuklą. Norėdamas išsiteisinti, jis taip pat papasakojo apie kažkokį angelą, įpynė čia Dievo Motiną ir galų gale gavo dešimt metų. Geriausiai padarysit, jei nueisit su mumis pas čionykštį kunigą ir padėsit mums iš jo atgauti savo turtą. Lauko altorius – tai jums ne katė ir ne nosinė, kurią kam nori, tam dovanoji.

Seniukas rengdamasis drebėjo visu kūnu, danties ant danties nenulaikydamas.

– Dėl Dievo, aš nieko bloga mintyse neturėjau! Maniau, kad šita Dievo dovana padėsiu papuošti mūsų neturtingą Viešpaties šventyklą Vršovicuose.

– Suprantama, karinio turto sąskaita, – griežtai ir įžūliai nutraukė jį Šveikas. –Nuolankiai dėkoju už tokią Dievo dovaną! Vienas toks Pivonka iš Choteboro irgi pamanė gavęs Dievo dovaną, kai jam į rankas pateko pasaitas su svetima karve.

Nelaimingas seniukas nuo tokių palyginimų neteko galvos ir visiškai liovėsi gintis, skubindamasis apsirengti ir greičiau viską sutvarkyti.

Vršovicų kunigas dar miegojo ir, beldimo pažadintas, ėmė bartis, nes pro miegus jam pasirodė, kad jį šaukia pas ligonį.

– Ramybės neduoda su šituo Paskutiniu patepimu! – bambėjo jis, nenoromis rengdamasis.– Susigalvoja žmonės mirti, kai miegas pats saldžiausias. O paskui derėkis su jais dėl atlyginimo.

Priemenėj susitiko Dievo tarnas, atstovaujantis civiliams katalikams, ir Dievo atstovas iš karo žinybos. Tiesą sakant, tai buvo civilio ginčas su kariškiu. Klebonas tvirtino, kad lauko altoriui sofoj ne vieta, o karo kapelionas nurodė, kad jam tuo labiau ne vieta iš sofos pakliūti į zakristiją bažnyčios, kurią lanko tik civiliai.

Šveikas į pokalbį įterpdavo visokių pastabų, pavyzdžiui, kad lengva praturtinti skurdžią bažnyčią kariškų daiktų sąskaita. Pagaliau jie nuėjo į zakristiją, ir klebonas atidavė karo kapelionui lauko altorių paėmęs iš jo tokį raštelį:

„Lauko altorių, atsitiktinai patekusį į Vršovicų bažnyčią, gavau.

Karo kapelionas Otas Kacas".

Garsusis lauko altorius buvo pagamintas Vienos „Morico Malerio" žydų firmos, dirbančios įvairiausius mišioms ir pamaldoms reikalingus dalykus, tokius kaip rožančiai ir šventųjų paveikslai. Altorius susidėjo iš

trijų sąvarų, kurios, kaip ir visa šventosios Bažnyčios šlovė, buvo paauksintos netikru auksu. Neturint vaizduotės, niekaip nebuvo galima suprasti, ką iš tikro vaizduoja šitų trijų sąvarų paveikslai. Buvo tik aišku, kad šituo altoriumi lygiai sėkmingai galėjo naudotis Zambijos stabmeldžiai ir buriatų bei mongolų šamanai. Išdažytas akį rėžiančiomis spalvomis, altorius iš tolo panėšėjo į spalvotą lentą, skirtą tirti geležinkeliečių daltonizmui.

Labiausiai išsiskyrė viena figūra. Tai buvo kažkoks nuogas žmogus su aureole virš galvos ir pažaliavusiu kūnu, tarsi pašvinkęs ir pradėjęs gesti žąsies sturplis. Šitam šventajam niekas nieko blogo nedarė. Atvirkščiai, abiejuose jo šonuose stovėjo dvi sparnuotos būtybės, turėjusios reikšti angelus. Tačiau žiūrint į paveikslą kildavo įspūdis, kad nuogas šventasis rėkia iš siaubo, matydamas aplink save tokią kompaniją: angelai buvo panašūs į pasakiškas būtybes, primenančias sparnuotas laukines kates ir Apokalipsės pabaisas.

Kitoje sąvaroje buvo nupieštas paveikslas, turintis vaizduoti Trejybę. Balandžio dailininkui per daug sugadinti nepasisekė. Jis iš tiesų nupiešė kažkokį paukštį, kuris balandžiu galėjo būti tiek pat, kiek ir balta viandotų veislės višta. Užtai Dievas Tėvas buvo panašus į laukinių Vakarų plėšiką, kokį publikai paprastai pateikia kvapą užimantys kruvini amerikiečių filmai. Dievo Sūnus, priešingai, buvo panašus į linksmą jaunuolį su padoriu pilvuku, užsitraukusį kažką panašaus į glaudes. Šiaip jau jis darė sportininko įspūdį: kryžių rankoje laikė taip elegantiškai, lyg tai būtų teniso raketė. Iš tolo visa Trejybė susiliedavo ir atrodydavo kaip įvažiuojantis į stotį traukinys.

Ką vaizdavo trečias paveikslas, visai neįmanoma buvo suprasti. Kareiviai per mišias visada ginčydavosi, stengdamiesi įspėti šį rebusą. Vienas net buvo tos nuomonės, kad čia nupiešta jo kaimynė iš Posazavo. Nepaisant to, po paveikslu buvo užrašas: *„Heilige Maria, Mutter Gottes, erbarme unser"**.

Lauko altorių Šveikas laimingai įkėlė į puskarietę, o pats atsisėdo šalia vežiko ant pasostės. Karo kapelionas įsitaisė patogiau ir pasidėjo kojas ant švenčiausiosios Trejybės.

Šveikas plepėjo su vežiku apie karą. Vežikas, pasirodė, buvo maištininkas: jis laidė visokias pastabas apie nenugalimąją austrų armiją, kaip antai: „Tai Serbijoj, vadinas, jums įkrėtė į kailį" ir panašiai.

---

* Šventoji Marija, Dievo Motina, pasigailėk mūsų" *(vok.)*.

Jiems važiuojant pro maisto produktų užkardą, sargas paklausė, ką jie veža.

Šveikas atsakė:

– Švenčiausiąją Trejybę ir Dievo Motiną su karo kapelionu. Mokomojoj aikštėj tuo metu jų nekantraudami laukė išžygiuojantys daliniai. Laukti teko ilgai. Šveikas ir karo kapelionas iš pradžių nuvažiavo pasiimti prizinės taurės iš leitenanto Vitingerio, o paskui – į Brževnovo vienuolyną monstrancijos, cimborijos ir kitų mišioms reikalingų dalykų, taip pat ir butelio bažnytinio vyno.

Iš viso to matyti, kad ne taip jau paprasta atlaikyti lauko mišias.

– Dvoklinėjam po visą miestą! – tarė Šveikas vežikui, ir tai buvo teisybė.

Kai jie atvažiavo į mokomąją aikštę ir priėjo prie pakylos su mediniu barjeru bei stalu, skirtu lauko altoriui pastatyti, paaiškėjo, kad karo kapelionas užmiršo pasirūpinti patarnautoju.

Jam nuolat patarnaudavo vienas pėstininkas, tačiau šis nusprendė geriau tapti telefonininku ir išvyko į frontą.

– Ne bėda, ponas kapelione, – tarė Šveikas,– aš galiu jį pakeisti.

– O jūs mokate patarnauti?

– Niekad to nedariau,– atsakė Šveikas, – bet pamėginti galima. Dabar karas, o karo metu žmonės imasi tokių dalykų, kurių anksčiau jie ir nesapnuodavo. Jau kaip nors šitą kvailą „*et cum spiritu tuo*" prilipinsiu prie jūsų „*dominus vobiscum*". Galų gale manau, ne taip jau sunku sukinėtis apie jus kaip katei apie karštą košę, mazgoti jums rankas ir pilstyti į taurę vyno...

– Puiku! – tarė kapelionas.– Tiktai vandens man į taurę tai nepilkite. Štai kas: jūs geriau negaišuodamas ir į kitą ąsotėlį įpilkite vyno. Beje, aš jums pasakinėsiu, kada reikės eiti į kairę, kada į dešinę. Kai aš tykiai švilptelsiu vieną kartą, tas reikš „į dešinę", kai du kartus – „į kairę". Mišiolo labai dažnai netąsykite. Beje, viskas – vieni niekai. Nesibijote?

– Aš nieko nebijau, ponas kapelione, netgi tarnauti mišioms.

Karo kapelionas sakė teisybę, kad apskritai viskas – vieni niekai. Viskas ėjo kaip sviestu patepta.

Kapeliono pamokslas buvo lakoniškas:

– Kareiviai! Mes čia susirinkome, kad, prieš išvykdami į kovos lauką, atkreiptume savo širdis Dievop, kad Dievas suteiktų mums pergalę ir išlaikytų mus sveikus. Netrukdysiu jūsų ilgai, linkiu jums viso geriausio.

– *Ruht!** – sušuko senas pulkininkas kairiajame sparne. Lauko mišios taip vadinamos todėl, kad joms galioja tie patys įstatymai kaip ir karo taktikai kautynių lauke. Trisdešimties metų kare kariuomenės manevrai užtrukdavo ilgai, tuomet ir lauko mišios užtrukdavo ilgai. Dabar, kada kariuomenės kilnojimasis vyksta greitai, ir lauko mišios turi būti atlaikytos greitai.

Mišios truko lygiai dešimt minučių. Tiems, kurie stovėjo arti, atrodė keista, kodėl karo kapelionas per mišias švilpauja. Šveikas vikriai reagavo į signalus. Šokdavo čia į dešinę altoriaus pusę, čia į kairę vis kartodamas: *„Et cum spiritu tuo"*. Jo lakstymas buvo panašus į indėnų šokį aplink aukurą, tačiau padarė gerą įspūdį ir išsklaidė nuobodulį, tvyrantį dulkėtoj, niūrioj mokomojoj aikštėj, aplink kurią buvo slyvų alėja ir išvietės, pastarųjų dvokas atstojo mistinį smilkalų kvapą gotų šventovėse. Mišios visus gerai nuteikė. Aplink pulkininką susibūrę karininkai pasakojo anekdotus. Taigi viskas buvo kaip reikiant. Tai čia, tai ten kareivių eilėse buvo girdėti: „Duok užsitraukti". Ir kaip aukos dūmai į dangų kilo melsvi tabako dūmų debesėliai. Užsirūkė ir visi puskarininkiai, pamatę, kad pats pulkininkas rūko.

Pagaliau suskambėjo: *„Zum Gebet!"*** Pakėlęs dulkes, pilkas uniformų kvadratas sulenkė savo kelius prieš leitenanto Vitingerio taurę, kurią tas laimėjo dalyvaudamas klubo „Sport-favorit" bėgimo varžybose.

Taurė visą laiką buvo pilna, ir kiekvieną karo kapeliono manipuliaciją palydėdavo pritariantis kareivių šnabždesys, o eilėmis nusirisdavo: „Gerokai sriūbtelėjo".

Ši apeiga buvo pakartota. Po to dar sykį suskambėjo komanda „Maldai!", orkestras driokstelėjo „Saugok, Dieve, mūsų valdovą", kolona išsirikiavo ir išžygiavo.

– Surink mantą, – pasakė Šveikui kapelionas, mostelėjęs į lauko altorių. – Reikia viską išvežioti į vietas.

Jie grįžo su tuo pačiu vežiku ir sąžiningai viską atidavė. Trūko tik bažnytinio vyno butelio.

Parvažiavus namo ir pasiuntus nelaimingą vežiką į komendantūrą atsiskaityti už ilgą kelionę, Šveikas kreipėsi į karo kapelioną:

– Drįstu paklausti, ponas kapelione, ar patarnautojas turi būti to paties tikėjimo kaip ir kunigas, kuriam jis patarnauja?

---

* Laisvai! *(Vok.)*
** "Maldai!" *(Vok.)*

– Būtinai,– atsakė kapelionas,– kitaip mišios būtų netikros.

– Ponas kapelione, įvyko didelė klaida, – tarė Šveikas, – aš esu be tikėjimo. Nesiseka man, ir tiek!

Karo kapelionas pažvelgė į Šveiką, valandėlę patylėjo, paskui paplekšnojo Šveikui per petį ir tarė:

– Eikite, išgerkite bažnytinį vyną, kiek dar liko butely, ir tarkime, kad jūs vėl grįžote į bažnyčios prieglobstį.

12

RELIGINIS DISPUTAS

Būdavo, Šveikas ištisas dienas nematydavo kareivių sielų ganytojo. Karo kapelionas savo dvasines pareigas atlikdavo pakaitomis su ūžavimais ir gana retai parsirasdavo namo; o pareidavo dažniausiai visas išsitepęs ir nesiprausęs, tartum katinas po lakstymo stogais.

Grįžęs namo, jeigu dar pajėgdavo apversti liežuvį, kalbėdavosi su Šveiku, kol užmigdavo, apie aukštas materijas, apie dvasinę ekstazę ar apie kontempliavimo džiaugsmus. Kartais mėgindavo kalbėti eilėraščiais, cituoti Heinę.

Šveikas su karo kapelionu atlaikė dar vienas lauko mišias pionieriams. Ten per apsirikimą buvo pakviestas ir kitas kapelionas, buvęs tikybos dėstytojas mokykloje, didžiai pamaldus žmogus. Jis labai nustebęs pasižiūrėjo į savo kolegą Kacą, kai šis jam pasiūlė gurkšnį konjako iš Šveiko butelio, kurį visada nešiodavosi, kai būdavo atliekamos religinės apeigos.

– Konjakas neblogos markės,– tarė Otas Kacas.– Gurkštelėkit ir važiuokit namo. Aš jau pats viską atliksiu. Šiandien man reikia pabūti gryname ore, kažkodėl skauduliuoja galvą.

Pamaldusis kapelionas, kraipydamas galvą, išvyko, o Kacas atliko savo vaidmenį kaip visada šauniai. Šį kartą vietoj Viešpaties kraujo buvo paprastas vynas su sodos vandeniu, o pamokslas užtruko ilgiau negu paprastai. Kas trečias kapeliono žodis buvo „ir taip toliau" ir „tai yra faktas".

– Kareiviai! Šiandien jūs išvykstat į frontą ir taip toliau. Atgręžkite savo širdis į Dievą ir taip toliau. Tai yra faktas. Niekas iš jūsų nežino, kas jums atsitiks. Tai yra faktas. Ir taip toliau.

Nuo altoriaus griaudėjo „ir taip toliau" ir „tai yra faktas" pakaitomis su Dievo ir visų šventųjų vardais. Įsismaginęs ir apimtas karščio, jis ap-

skelbė princą Eugenijų Savojietį pionierių šventuoju, kuris sergės statant pontoninius tiltus.

Taip lauko mišios pasibaigė be jokių nemalonumų – mielai ir linksmai. Pionieriai praleido laiką gana smagiai.

Grįžtant Šveiko ir karo kapeliono su sudedamuoju altoriumi nenorėjo įleisti į tramvajų. Šveikas pagrasė konduktoriui:

– Žiūrėk, kad vošiu tau per makaulę su šituo šventu altorium!

Parsiradę pagaliau namo, jie apsižiūrėjo, kad pametė tabernakulį.

– Nesvarbu, – tarė Šveikas. – Pirmieji krikščionys laikė mišias ir be tabernakulio. Jeigu mes apie tai paskelbtume laikraščiuos, sąžiningas radėjas pareikalautų atlyginimo. O jeigu mes būtume pametę pinigus, tai kažin ar kas juos grąžintų, nors pasitaiko ir tokių žmonių. Mūsų pulke, Budejovicuose, buvo vienas geras kareivis, bet kvailys: kartą jis rado gatvėj šešis šimtus kronų ir nunešė policijon. Laikraščiai rašė apie jį kaip apie sąžiningą radėją, o jis tik sarmatos turėjo iš to. Niekas paskui nenorėjo su juo reikalų turėti. Visi tik ir sakydavo: „Kvaiša tu, kokią kvailystę padarei? Už tai tau visą gyvenimą reikės raudonuoti, jeigu dar turi bent kiek sąžinės". Turėjo jis vieną merginą, tai ir toji liovėsi su juo kalbėtis. O kai parvažiavo namo atostogų, jo draugai, sužinoję apie šitą istoriją, per pasišokimą išmetė jį iš smuklės. Vaikinas pradėjo džiūti, paėmė į galvą ir pagaliau puolė po traukiniu. Ir dar atsitikimas: vienas siuvėjas iš mūsų gatvės rado auksinį žiedą. Žmonės jį perspėjo, kad neneštų į policiją, bet jis nesidavė perkalbamas. Policijoj priėmė jį labai maloniai, girdi, jie jau gavę pareiškimą, kad pamestas auksinis žiedas su briliantu. Bet paskui pasižiūrėjo į akmenį ir sako jam: „Žmogau, juk čia stiklas, o ne briliantas. Už kiek pardavėt briliantą? Pažįstame tokius sąžiningus radėjus!" Pagaliau paaiškėjo, kad vienu metu kažkas pametė žiedą su tikru briliantu, o kitas žmogus – tokį pat žiedą su netikru briliantu, kažkokią šeimos relikviją. Tačiau siuvėjui vis dėlto teko tris dienas atsėdėti, nes jis užpykęs įžeidė policiją. Pagal įstatymus priklausantį atlyginimą – dešimt procentų – jis gavo. Iš viso teišėjo viena krona dvidešimt helerių, kadangi šitas šlamštas kainavo tik dvylika kronų. Siuvėjas šitą pagal įstatymus gautą atlyginimą tėškė savininkui į veidą. Tasai padavė jį teisman už asmens įžeidimą, ir siuvėjui priteisė dešimt kronų pabaudos. Tada siuvėjas visur apskelbė, jog iš kiekvieno sąžiningo radėjo reikia imti dvidešimt penkias kronas pabaudos, sumušti jį negyvai ar viešai išplakti, kad žmonės pasimokytų ir žinotų, kaip tokiais atvejais elgtis. Manau, kad mūsų tabernakulio niekas

negrąžins, nors ant jo ir yra pulko antspaudas, nes niekas nenorės turėti reikalų su valdiškais daiktais. Jau greičiau įmes jį į vandenį, kad nebūtų terlionės. Vakar „Auksinio vainiko" smuklėje aš išsikalbėjau su vienu provincialu, jam jau penkiasdešimt metų. Jis buvo nuvykęs į Nova Paką pasiskųsti apygardos valdyboj, kad rekvizavo jo briką. Grįždamas, kai jį išmetė iš apygardos valdybos, jis užsispoksojo į karinę gurguolę, kuri buvo ką tik atvykusi ir apsistojusi aikštėj. Kažkoks vyrukas, vežantis kariuomenei konservus, paprašė jį valandėlę pasaugoti arklius ir daugiau nebegrįžo. Kai gurguolė pajudėjo į kelionę, jam teko su visais važiuoti ligi pačios Vengrijos. Ten jis paprašė vieną žmogų pasaugoti vežimą ir tik taip išsigelbėjo, kitaip būtų jį nutempę ir į Serbiją. Grįžo jis tarytum pamišęs ir dabar nebenori su valdiškais daiktais turėti nieko bendra.

Vakare juos aplankė pamaldusis karo kapelionas, tas pats, kuris iš ryto irgi norėjo laikyti lauko mišias pionieriams. Tai buvo fanatikas, stengęsis kiekvieną priartinti prie Dievo. Dar dėstydamas tikybą mokykloje, jis religinius vaikų jausmus ugdė, duodamas jiems į sprandus. Įvairūs laikraščiai spausdino apie jį žinutes pavadinimais „Žiaurus tikybos mokytojas" arba „Tikybos mokytojas, kuris duoda į sprandus". Jis pats buvo įsitikinęs, kad geriausiai vaikas įsimins katekizmą pagal austriškąją sistemą. Pamaldusis karo kapelionas šlubavo viena koja,– šį trūkumą įgijo tamsiam skersgatvy susidūręs su vieno vaiko tėvu. Tikybos dėstytojas įkrėtė jo sūnui į sprandą, nes tasai suabejojo, ar esanti Švenčiausioji Trejybė. Jis gavo tris niuksus: vieną – už Dievą Tėvą, antrą – už Dievą Sūnų ir trečią – už Šventąją Dvasią.

Šiandien pamaldusis karo kapelionas atėjo savo kolegos Kaco atvesti į tikrąjį kelią ir prabilti į jo širdį. Jis pradėjo pareikšdamas:

– Stebiuosi, kad pas jus nekabo Dievo kančia. Kur jūs meldžiatės? Nė vienas šventas paveikslas nepuošia jūsų kambario sienų. Kas ten viršum jūsų lovos?

Kacas nusišypsojo.

– Tai „Besimaudanti Zuzana", o ta nuoga moteris apačioj jos – viena mano sena mylimoji. Dešinėj – japoniška akvarelė, vaizduojanti seno samurajaus ir geišos lytinį aktą. Labai originalu, ar ne tiesa? Mano brevijorius virtuvėj. Šveikai, atneškite jį ir atverskite trečią puslapį.

Šveikas išėjo į virtuvę, ir tenai triskart pokštelėjo atkemšami buteliai.

Pamaldusis kapelionas buvo sukrėstas, kai ant stalo pasirodė trys buteliai.

– Tai silpnas bažnytinis vynas,– tarė Kacas.– Labai geras rislingas. Skoniu panašus į mozelį.

– Aš negersiu,– atkakliai pareiškė svečias.– Aš atėjau prabilti į jūsų širdį.

– Bet jums gerklė išdžius,– tarė Kacas.– Išgerkite truputį, o aš paklausysiu. Esu žmogus tolerantiškas, galiu išklausyti ir kito pažiūras.

Pamaldusis kapelionas sriubtelėjo ir išsprogino akis.

– Velnioniškai geras vynas, kolega! Ar ne taip? – paklausė Kacas.

Fanatikas griežtai pasakė:

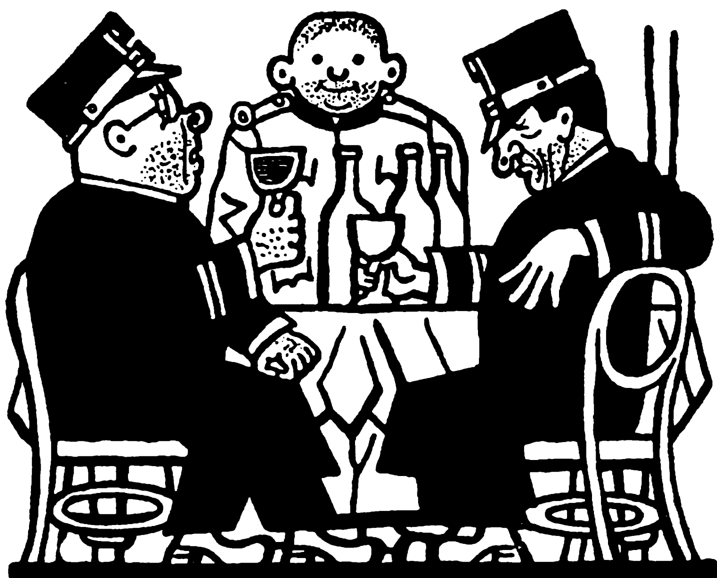
– Man regis, kad jūs blevyzgojate.

– Įpratimas,– tarė Kacas. – Kartais aš susizgrimbu piktžodžiaująs. Šveikai, įpilkite ponui kapelionui. Galiu jums garantuoti, kad pasakau: *Himmelherrgott, krucifix, sakra**. Patarnautumėt kariuomenėj tiek kiek aš, nusiristumėt ir jūs ligi to. Tai lengva ir mums, dvasininkams, gana artima: dangus, Dievas, kryžius, sakramentas. Skamba gražiai ir atitinka mūsų profesiją, ar ne tiesa? Prašom gerti, kolega.

Buvęs tikybos dėstytojas vienu mauku išgėrė. Buvo matyti, kad jis nori kažką pasakyti, bet negali. Jis stengėsi susikaupti.

– Gerbiamasis kolega,– kalbėjo toliau Kacas,– aukščiau galvą, nesėdėkite taip paniuręs, tarytum po penkių minučių jus turėtų pakarti. Girdėjau, kad jūs kartą per apsirikimą, manydamas, kad ketvirtadienis, viename restorane penktadienį suvalgėte kiaulienos kotletą, paskui nulėkėte į išvietę, įsikišote du pirštus į burną ir išsivėmėte bijodamas, kad Dievas jūsų griežtai nenubaustų ir nesunaikintų. O aš nevengiu pasninko dienomis valgyti mėsos ir nebijau jokio pragaro. Pardon, prašom išgerti... Jau geriau?.. O gal jūsų pažiūros į pragarą pažangesnės, gal jūs einate koja kojon su laiko dvasia ir su reformistais? Tai yra, gal pripažįstate, kad pragare vietoj paprastų katilų su siera vargšams nusidėjėliams įrengti aukšto slėgio Papino katilai[32], kad nusidėjėlius čirškina margarine, o varto juos elektriniu smaigu. Milijonus metų juos, nelaiminguosius, gniaužo gariniais plentų volais, dantų griežimą specialiomis mašinomis sukelia dantistai, nusidėjėlių dejonės įrašomos į gramofonų plokšteles, o tada jos siunčiamos į viršų, rojun, teisuoliams linksminti. Rojuj veikia odekolono purkštuvai, o simfoniniai orkestrai Bramsą groja taip ilgai, kad jau geriau

* Dangiškasis Dievas, kryžius, sakramentas; vokiškai kalbantieji juos vartodavo kaip keiksmažodžius.

būti pragare ar skaistykloj. Angeliukams prie užpakalių pritaisyti propeleriai, kad jie nenualsintų sau sparniukų... Prašom išgerti, kolega. Šveikai, pripilkite konjako, – jam, atrodo, bloga.

Atsitokėjęs pamaldusis karo kapelionas sušnibždėjo:

– Religija – tai intelektualinė pažiūra... Kas netiki Švenčiausiąja Trejybe...

– Šveikai, – perkirto jį Kacas,– pripilkit kapelionui dar vieną, tegu jis atsikvoši. Papasakokit jam ką nors, Šveikai.

– Vlašime, drįstu pranešti, ponas kapelione, – pradėjo Šveikas, – buvo vienas dekanas. Kai senoji šeimininkė nuo jo pabėgo kartu su vaiku ir pinigais, jis pasisamdė kitą. Šitas dekanas į senatvę ėmė studijuoti šventąjį Augustiną, kuris laikomas šventu Bažnyčios tėvu. Jis perskaitė ligi tos vietos, kad kas tiki antipodais, turi būti prakeiktas. Pasišaukė jis savo tarnaitę ir sako jai: „Klausykit, jūs man kartą sakėt, kad turite sūnų šaltkalvį ir kad jis išvykęs į Australiją. Jeigu taip, tai jis, vadinas, yra antipodas, o šventasis Augustinas liepia prakeikti kiekvieną, kuris tiki antipodais". – „Tėveli, – sako jam moteris, – juk mano sūnus atsiunčia man ir laiškų, ir pinigų."– Tai velnio pagundos,– sako jai dekanas.– Pasak šventojo Augustino, nėra jokios Australijos. Tai antikristas jus suvedžiojo". Sekmadienį

jis viešai bažnyčioje ją iškeikė ir šaukė, kad Australijos nėra. Teko jį iš bažnyčios nuvežti tiesiog į beprotnamį. Ir daugeliui tenai būtų ne pro šalį. Uršuliečių vienuolyne yra buteliukas su Mergelės Marijos pienu, kuriuo Ji maitino kūdikėlį Jėzų, o Benešovo našlaičių prieglaudos našlaitėms, kai joms atvežė Lurdo vandens, taip paleido vidurius, kaip dar pasaulis nematė.

Pamaldžiajam karo kapelionui ėmė akyse raibuliuoti. Jis atsikvošėjo tik išlenkęs dar vieną stikliuką konjako, kuris smarkiai mušė jam į galvą. Prisimerkęs jis paklausė Kacą:

– Jūs netikite nekaltu mergelės Marijos prasidėjimu, netikite, kad Jono Krikštytojo pirštas, saugomas pijorų, yra tikras? Ar jūs iš viso tikite Dievą? O jeigu netikite, tai kodėl esate karo kapelionas?

– Brangusis kolega,– atsakė Kacas, familiariai plekšnodamas jam per nugarą,– kol valstybė pripažins, kad kareiviams, einantiems mirti į kautynių lauką, reikia Dievo palaiminimo, tol kapelionavimas bus padoriai atlyginamos pareigos, kurias eidamas žmogus neprapulsi. Man jos labiau patinka negu lakstyti po mokomąją aikštę ar vaikštinėti į manevrus. Tada man davinėtų įsakymus vyresnybė, o dabar veikiu, ką noriu. Aš pavaduoju kažką neegzistuojantį ir pats vaidinu Dievo vaidmenį. Nepanorėsiu kam nors atleisti nuodėmių, tai ir neatleisiu, nors manęs ir ant kelių parklupęs prašytų. Beje, tokių velniškai mažai atsirastų.

– Myliu Viešpatį Dievą,– prabilo pamaldusis karo kapelionas žagsėdamas,– labai myliu! Duokite man truputį vyno. Gerbiu Viešpatį Dievą,– dėstė jis.– Labai, labai gerbiu ir šlovinu. Nieko taip negerbiu kaip Jį.

Jis trenkė kumščiu į stalą, kad net buteliai pašoko.

– Dievas yra prakilni, nežemiška būtybė, tobula visais savo veiksmais. Tai būtybė, panaši į saulę, ir niekas nepalauš mano tikėjimo. Ir šventąjį Juozapą gerbiu, ir visus šventuosius, ir net šventąjį Serapijoną. Jo vardas toks bjaurus.

– Turėtų pasirūpinti jį pakeisti,– įsiterpė Šveikas.

– Šventąją Liudmilą myliu ir šventąjį Bernardą[33],– varė buvęs tikybos dėstytojas.– Jis išgelbėjo daug keleivių Sen Gotarde. Ant jo kaklo butelis su konjaku, ir jis ieško užneštųjų sniegu...

Pramoga įgavo kitą kryptį. Pamaldusis karo kapelionas ėmė regzti nei šį, nei tą.

– Nekaltuosius Vaikelius aš gerbiu, jų šventė gruodžio dvidešimt aštuntąją. Erodo nekenčiu... Kai višta miega, negalima gauti šviežių kiaušinių.

Jis nusijuokė ir užgiedojo: „Šventas Dieve, šventas amžinasis...” Bet ūmai liovėsi giedojęs ir, kreipdamasis į Kacą, griežtai paklausė:

– Tai jūs netikite, kad rugpjūčio penkioliktoji yra Mergelės Marijos dangun žengimo šventė?

Visi buvo pačiam smagume. Pasirodė dar daugiau butelių, ir tarpais buvo girdėti Kaco žodžiai:

– Pasakykite, kad netikit Dievą, nes neįpilsiu.

Atrodė, kad grįžta pirmųjų krikščionių persekiojimo laikai. Buvęs tikybos dėstytojas giedojo kažkokią Romos arenos kankinių giesmę ir vapėjo:

– Tikiu Viešpatį Dievą ir neatsižadėsiu Jo! Nereikia man to tavo vyno. Galiu ir pats jo pasiųsti.

Pagaliau jį paguldė į lovą. Bet prieš užmigdamas jis, iškėlęs ranką lyg priesaikai, paskelbė:

– Tikiu Dievą Tėvą, Sūnų ir Šventąją Dvasią! Duokit man brevijorių.

Šveikas pakišo jam pirmą po ranka pakliuvusią knygą nuo Oto Kaco naktinio staliuko. Taip pamaldusis karo kapelionas užmigo su Bokačo „Dekameronu" rankose.

13

ŠVEIKAS VAŽIUOJA TEIKTI PASKUTINIO PATEPIMO

Karo kapelionas Otas Kacas sėdėjo susimąstęs prie rašto, kurį ką tik atnešė iš kareivinių. Tai buvo karo ministerijos aplinkraštis:

„Karo ministerija panaikina visam karo veiksmų laikui visus ligi šiol duotus nurodymus dėl karių Paskutinio patepimo ir nustato karo dvasininkams naujas taisykles:

§ 1. Paskutinis patepimas fronte panaikinamas.

§ 2. Sunkiai sužeistiems ir sergantiems, norintiems gauti Paskutinį patepimą, neleidžiama vykti į užnugarį. Karo dvasininkai įpareigojami nusikaltusius šiam potvarkiui perduoti atitinkamoms karinėms įstaigoms, kad juos nubaustų.

§ 3. Užnugario karo ligoninėse Paskutinis patepimas gali būti teikiamas grupėms karo gydytojų sprendimu, jeigu šios apeigos netrukdys minėtų įstaigų darbo.

§ 4. Ypatingais atvejais Karo ligoninių valdyba gali leisti pavieniams asmenims užnugaryje suteikti Paskutinį patepimą.

§ 5. Karo dvasininkai įpareigojami, pakvietus Karo ligoninių valdybai, duoti Paskutinį patepimą tiems, kuriuos valdyba pasiūlo".

Po to karo kapelionas dar kartą perskaitė karo ligoninės raštą, kuriame jis kviečiamas rytoj atvykti į ligoninę Karlo aikštėj teikti Paskutinį patepimą sunkiai sužeistiesiems.

– Klausykit, Šveikai,– pašaukė Otas Kacas,– na, argi tai ne kiaulystė? Tarytum visoj Prahoj aš būčiau vienintelis karo kapelionas! Kodėl ten nepasiunčia kad ir šito pamaldžiojo kunigo, kuris neseniai nakvojo pas mus? Teks mums važiuoti į Karlo aikštę suteikti Paskutinį patepimą. Aš net užmiršau, kaip tai daroma.

– Ką gi, nusipirksim katekizmą, ponas kapelione. Ten viskas parašyta,– tarė Šveikas.– Katekizmas dvasios ganytojui – tai lyg kelionės vadovas svetimšaliui. Emauso vienuolyne dirbo vienas sodininko padėjėjas. Jis nutarė tapti broliuku, kad gautų sutaną ir nereikėtų draskyti savo drabužių. Dėl šito jam teko nusipirkti katekizmą ir išmokti, kaip žegnotis, įsidėmėti, kas toks vienintelis išsisaugojo pirmapradės nuodėmės, ką reiškia turėti gryną sąžinę ir kitas panašias smulkmenas. O paskui slaptai pardavė pusę vienuolyno daržo agurkų derliaus ir gėdingai išlėkė iš vienuolyno. Vėliau susitikus jis man ir sako: „Agurkus aš galėjau parduoti ir be katekizmo".

Kai Šveikas nupirko katekizmą ir atnešė karo kapelionui, tasai jį sklaidydamas pasakė:

– Na štai, Paskutinį patepimą gali atlikti tiktai kunigas ir tiktai vyskupo pašventintu aliejumi. Kaip matote, Šveikai, jūs Paskutinio patepimo duoti negalite. Paskaitykit man, kaip teikiamas Paskutinis patepimas.

Šveikas perskaitė:

„Teikiamas taip: kunigas patepa ligonio jutimo organus, tuo pat metu kalbėdamas maldą: „Šiuo šventu patepimu ir savo begaliniu gailestingumu teatleidžia tau Dievas, kuo tu nusidėjai regėdamas, klausydamas, uostydamas, ragaudamas, kalbėdamas, lytėdamas ir vaikščiodamas".

– Įdomu būtų žinoti,– paklausė karo kapelionas,– kaip gali žmogus nusidėti, pavyzdžiui, lytėdamas. Ar negalite jūs paaiškinti?

– Visaip, ponas kapelione. Čiuptels, pavyzdžiui, už svetimos kišenės, arba vėlgi šokiuose... Patys suprantate, kokie dalykėliai ten išdirbinėjami.

– O vaikščiodamas, Šveikai?

– Jeigu imi šlubuoti, kad tavęs žmonės pasigailėtų.

– O uostydamas?

– Jeigu žmogus nuo kokios nors smarvės nosį suka.

– O ragaudamas, Šveikai?

– Kai laižosi, mergiščias pamatęs.

– O kalbėdamas?

– Na, čia tai kartu ir klausydamasis, ponas kapelione. Kai vienas tauzija, o kitas klausosi.

Po šitų filosofinių svarstymų karo kapelionas nutilo, o paskui kreipėsi į Šveiką:

– Vadinasi, mums reikia vyskupo pašventinto aliejaus. Imkite dešimt kronų, nupirkite buteliuką. Kariuomenės intendantūra tokio aliejaus, matyt, neturi.

Šveikas išsirengė ieškoti vyskupo pašventinto aliejaus. Jį surasti buvo sunkiau negu gyvybės vandenį Boženos Nemcovos pasakose[34]. Šveikas užėjo į kelias sanitarijos ir higienos reikmenų krautuves ir vos tik pasakydavo: „Prašom man buteliuką vyskupo pašventinto aliejaus", visur žmonės arba pasileisdavo juokais, arba išsigandę slėpdavosi po prekystaliu. Tačiau Šveikas išlaikydavo rimtą veidą.

Tada nutarė pabandyti laimę vaistinėse. Pirmojoj buvo liepta laborantui jį išvesti. Kitoje norėjo telefonu jam iškviesti greitąją pagalbą, o trečiojoj vaistininkas nurodė, kad „Polako" firma Ilgojoj gatvėj, prekiaujanti aliejais ir lakais, tikriausiai turės ir šito aliejaus.

„Polako" firma Ilgojoj gatvėj prekiavo iš tiesų apsukriai. Nė vienas pirkėjas neišeidavo iš ten nepatenkintas. Jeigu prašydavo kopajaus balzamo, tai jam įpildavo terpentino, ir būdavo gerai.

Kai Šveikas paprašė vyskupo pašventinto aliejaus už dešimt kronų, šeimininkas paliepė pardavėjui:

– Įpilkite jam, ponas Tauchenai, šimtą gramų trečio numerio kanapių aliejaus.

O pardavėjas, vyniodamas buteliuką į popierių, kalbėjo Šveikui, kaip ir dera pardavėjui:

– Aukščiausios rūšies. Jeigu jums reikėtų teptukų, lako, pokosto, malonėkite kreiptis į mus. Būsite patenkintas. Firma solidi.

Tuo tarpu namie karo kapelionas kartojo iš katekizmo tai, ko nebuvo iškalęs seminarijoj.

Jam labai patiko kai kurie nepaprastai sąmojingi posakiai, iš kurių jis visa širdimi kvatojo: „Šis sakramentas vadinamas Paskutiniu patepimu todėl, kad jis paprastai yra paskutinis iš visų patepimų, kuriuos Bažnyčia teikia žmogui".

„Paskutinį patepimą gali priimti kiekvienas krikščionis katalikas, pavojingai susirgęs ir jau pasiekęs sąmoningo amžiaus". „Jeigu galima, ligonis priima Paskutinį patepimą dar būdamas aiškios sąmonės".

Atėjo ordonansas ir atnešė paketą, kuriame karo kapelionui buvo pranešama, kad rytoj, teikiant Paskutinį patepimą ligoninėj, dalyvaus „Bajorų draugija religiniam kareivių auklėjimui". Šita draugija susidėjo vien iš isterikių, kurios ligoninėse kareiviams dalijo šventųjų paveikslėlius ir „Pasakojimą apie kataliką karį, mirštantį už jo didenybę imperatorių". Tame „Pasakojime" buvo spalvotas paveiksliukas, vaizduojantis kautynių lauką. Visur mėtosi žmonių ir arklių lavonai, apversti amunicijos vežimai ir pabūklai lafetais į viršų. Horizonte – degantis kaimas ir sproginėjantys šrapneliai. Priešaky guli mirštantis kareivis su nutraukta koja, o prie jo lenkiasi angelas ir rodo jam vainiką su užrašu ant kaspino: „Dar šiandien būsi su manim rojuj". Mirštantysis laimingai šypsosi, tarsi būtų vaišinamas ledais.

Perskaitęs, kas parašyta pakete, Otas Kacas nusispjovė ir pagalvojo: „Na ir dienelė bus rytoj!"

Jis pažinojo šitą šutvę (taip jis vadino tą draugiją) dar iš Šventojo Ignoto bažnyčios, kur prieš keletą metų jis sakydavo kareiviams pamokslus. Tuomet jis dar dėjo daug vilčių į pamokslus, o toji draugija sėdėdavo greta pulkininko. Dvi ištįsusios moterys juodomis suknelėmis su rožančiais prikibo prie jo po pamokslo ir kiauras dvi valandas postringavo apie religinį kareivių auklėjimą, kol taip įsipyko kapelionui, kad jis pasakė: „Atleiskit, brangiosios damos, manęs laukia kapitonas ferblo partijai".

– Na, aliejaus jau turime, – iškilmingai tarė Šveikas, grįžęs iš „Polako" parduotuvės, – kanapių aliejus, trečias numeris, pirma rūšis. Užteks visam batalionui. Firma solidi. Be to, parduoda pokostą, lakus ir teptukus. Dar mums reikia varpelio.

– O varpelis kam?

– Kelyje skambinti, ponas kapelione, kai važiuosim su Viešpačiu Dievu ir su trečio numerio kanapių aliejumi. Taip jau daroma. Buvo daug atsitikimų, kai areštuodavo tuos, kurie nenusiima kepurių. Žižkove vienas kunigas kartą sumušė neregį, kuris panašiu atveju nenusiėmė kepurės. Neregį, be to, dar patupdė, nes teisme buvo įrodyta, kad jis ne kurčias, o tik aklas ir kad varpelį jis turėjo girdėti ir nevesti kitų į pagundą, nors

visa tai įvyko naktį. Viską reikia daryti panašiai kaip ir per Dievo Kūno šventę. Kitu metu žmonės į mus ir dėmesio nekreiptų, o dabar trauks kepures nuo galvų. Jei jūs, ponas kapelione, neprieštaraujate, kaipmat gausiu varpelį.

Gavęs leidimą, Šveikas po pusvalandžio grįžo su varpeliu.

– Tai nuo „Križižkų" užeigos namų vartų,– tarė jis.– Varpelis kaštavo man penkias minutes baimės, be to, ilgai teko laukti, – visą laiką pro šalį ėjo žmonės.

– Aš einu į kavinę,–tarė karo kapelionas.– Jeigu kas ateitų, tegul palaukia.

Po kokios valandos atėjo senyvas žmogus, žilas, kariškos laikysenos, griežto žvilgsnio. Pažiūrėti jis buvo piktas ir ryžtingas. Atrodė, kad pats likimas jį atsiuntė sunaikinti vargšę mūsų planetą ir ištrinti jos pėdsakus iš visatos. Kalbėjo šaižiai, sausai, griežtai:

– Namie? Išėjo į kavinę? Prašė palaukti? Gerai, lauksiu nors ir ligi ryto. Į kavinę eiti turi, o skolas mokėti – ne. Ir dar kunigas... Tfu!

Ir jis nusispjovė virtuvėj ant grindų.

– Gerbiamasis, prašom čia nesispjaudyti,– paprašė Šveikas, su dėmesiu žiūrėdamas į nepažįstamąjį.

– Ir dar kartą nusispjausiu, matote, va šitaip! – užsispyręs drėbtelėjo griežtasis ponas ir dar sykį čirkštelėjo ant grindų.– Kaip jam ne sarmata! Ir dar karo kunigas... Gėda!

– Jeigu jūs esat išauklėtas žmogus,– pasakė jam Šveikas, – privalot mesti įprotį spjaudytis svetimame bute. O gal jūs manot, jeigu vyksta pasaulinis karas, tai viską galit sau leisti? Jūs privalot elgtis padoriai, o ne kaip valkata. Jūs turite elgtis mandagiai, kalbėti padoriai, o ne paleisti pavadžius kaip chuliganas, civilis mulki!

Ponas pašoko nuo kėdės ir, drebėdamas iš pykčio, suriko:

– Kaip jūs drįstate!.. Aš – neišauklėtas žmogus? Kas aš, jūsų nuomone, na?..

– Išvietė – štai kas jūs! – tarė Šveikas, žiūrėdamas į akis. – Spjaudote ant grindų, tartum būtumėt tramvajuj, traukiny ar kitoj viešoj vietoj. Aš visada stebėdavausi, kam visur iškabinėti užrašai, draudžiantys spjaudyti, bet dabar matau, kad tai jums. Matyt, jus visur gerai pažįsta.

Kraujas mušė griežtajam ponui į veidą, ir jis prapliupo keiktis ant Šveiko ir karo kapeliono.

– Na, jau baigėte? – ramiai paklausė Šveikas, kai svečias padarė išvadą:

„Abudu jūs niekdariai: koks kunigas, tokia ir parapija". – O gal dar norit ką nors pridurti, prieš nudardėdamas laiptais?

Bet atėjusysis tiek išsėmė savo atsargas, kad jam į galvą neatėjo joks vertas keiksmas, ir jis nutilo. Šveikas nutarė, kad tolesnių papildymų laukti neišsimoka. Jis atidarė duris, pastatė griežtąjį poną tarpdury, atgręžęs jį į laiptus, ir... – tokio spyrio nesigėdytų net futbolo komandos, laimėjusios pasaulio čempionatą, geriausias žaidėjas.

Įkandin pono laiptuose nuskardėjo Šveiko balsas:

– Kitąkart, kai ateisite pas padorius žmones, elkitės tinkamai.

Griežtasis ponas ilgai vaikštinėjo po langais ir laukė karo kapeliono. Šveikas, atsidaręs langą, stebėjo jį.

Pagaliau svečias sulaukė kapeliono. Tas atsivedė jį į kambarį ir pasisodino priešais į krėslą.

Šveikas, nesakydamas nė žodžio, atnešė spjaudyklę ir pastatė priešais svečią.

– Ką jūs čia darote, Šveikai?

– Drįstu pranešti, ponas kapelione, kad su šituo ponu čia įvyko mažas nemalonumas dėl spjaudymosi ant grindų.

– Palikite, Šveikai, mus vienus, mudu turime šiokių tokių reikalų.

Šveikas išsitempė:

– Klausau, ponas kapelione, palieku jus vienus.

Ir išėjo į virtuvę. Kambary tuo tarpu vyko labai įdomus pašnekesys.

– Jūs atėjote pinigų už vekselį, jeigu neklystu? – paklausė karo kapelionas savo svečią.

– Taip, turiu viltį...

Karo kapelionas atsiduso.

– Žmogui būdinga tokia būsena, kai belieka vien turėti viltį. O, kaip gražiai skamba žodis „viltis" iš tos trilapės emblemos, iškeliančios žmogų viršum gyvenimo chaoso: tikėjimas, viltis, meilė.

– Turiu viltį, ponas kapelione, kad suma...

– Be abejo, gerbiamasis, – pertraukė jį Otas Kacas. – Galiu dar kartą patvirtinti, kad žodžiai „turėti viltį" suteikia žmogui jėgos gyvenimo kovoj. Nepraraskit ir jūs vilties. Kaip gražu turėti kokį nors idealą, būti nekaltam, tyram padarui, kuris skolina pinigus pagal vekselį ir turi viltį juos atgauti laiku! Turėkit viltį, visada turėkit viltį, kad aš jums grąžinsiu tūkstantį du šimtus kronų, nors kišenėje neturiu nė šimto.

– Tokiu atveju jūs... – sumiksėjo svečias.

– Taip, tokiu atveju aš... – atsakė karo kapelionas.

Svečio veidas vėl tapo atkaklus ir piktas.

– Pone, tai apgavystė,–tarė jis atsistodamas.

– Nusiraminkite, gerbiamasis pone...

– Tai apgavystė! – suriko užsispyręs svečias.– Jūs piktam panaudojot mano pasitikėjimą!

– Pone, – tarė karo kapelionas, – jums, be abejo, nepakenks oro permaina. Čia per daug tvanku... Šveikai! – šūktelėjo jis į virtuvę.– Šitam ponui reikia pakvėpuoti grynu oru.

– Drįstu pranešti, ponas kapelione, – pasigirdo iš virtuvės,– aš jau kartą esu jį išgrūdęs.

– Pakartot!– sukomandavo kapelionas, ir įsakymas buvo įvykdytas greitai ir tiksliai.

Grįžęs nuo laiptų, Šveikas pasakė:

– Gerai, kad mes jo nusikratėm, kol dar nesuspėjo pritriukšmauti... Buvo Malešicuose vienas vynininkas, baisus prisiskaitėlis, kuris visam kam turėjo citatų iš Šventojo Rašto. Kai jis jaučio gyslų rimbu lupdavo kurį nors lankytoją, visada pridėdavo: „Kas gaili rykštės, tas nekenčia savo sūnaus, o kas jį myli, tas laiku jį baudžia. Aš tau parodysiu, kaip peštis mano smuklėj!"

– Šit matote, Šveikai, kas ištinka tuos, kurie negerbia kunigo,– nusišypsojo karo kapelionas.– Šventasis Jonas Auksaburnis pasakė: „Kas gerbia savo ganytoją, tas gerbia Kristų savo ganytojuje. Kas įžeidžia ganytoją, įžeidžia Viešpatį Kristų, o ganytojas yra jo vietininkas". Rytdienos Paskutiniam patepimui mums reikia deramai pasiruošti. Iškepkit kiaušinienės su kumpiu, išvirkite bordo punšo, o tada atsiduosime apmąstymams, nesgi, kaip pasakyta vakarinėj maldoj, „Dievo malonė nukreipia visus priešo žabangus nuo šito namo".

Pasaulyje esama atkaklių žmonių tokių kaip vyriškis, dukart išgrūstas iš karo kapeliono buto. Vos tik paruošus vakarienę, kažkas paskambino. Šveikas nuėjo atidaryti durų, tačiau bemat sugrįžo ir pranešė:

– Jis vėl čia, ponas kapelione. Aš jį uždariau į vonios kambarį, kad galėtume ramiai pavakarieniauti.

– Negerai elgiatės, Šveikai, – tarė kapelionas. – Svečias į namus – Dievas į namus. Senais laikais juokdariai apsigimėliai puotose linksmindavo puotaujančiuosius. Atveskite jį čionai, tegul pasmagina mus.

Po valandėlės Šveikas grįžo su paniurusiu atkakliuoju ponu.

– Prašom sėstis,– maloniai pasiūlė karo kapelionas.– Mes kaip tik baigiam vakarienę. Valgėm omarą ir lašišą, o dabar užkąsim kiaušinienės su kumpiu. Kodėl mums nepalėbauti, jeigu pasaulyje yra žmonių, skolinančių mums pinigus?

– Tikiuosi, kad aš čia esu ne pasišaipymui,– tarė niūrusis ponas. – Šiandien aš čia jau trečią kartą. Tikiuosi, kad dabar viską išsiaiškinsim.

– Drįstu pranešti, ponas kapelione,– pareiškė Šveikas, – tai tikra hidra! Lygiai kaip Bonšekas iš Libenio. Aštuoniolika kartų jis buvo išmestas iš „Eksnerio" aludės ir kiekvieną kartą sugrįždavo, girdi, „užmiršau pypkę". Jis lindo pro duris, pro langą, per virtuvę, pro mūrinę tvorą, per rūsį į aludės salę prie bufeto ir tikriausiai būtų įsmukęs pro kaminą, tik visa laimė, kad nuo stogo jį nukėlė ugniagesiai. Jis buvo toks atkaklus, kad būtų galėjęs užimti ministro ar deputato vietą. Įkrėtė jam kaip pridera.

Kietakaktis ponas, tartum negirdėdamas, kas buvo kalbama, užsispyręs kartojo:

– Aš noriu galutinai išsiaiškinti mūsų reikalus, todėl prašau mane išklausyti.

– Tas jums leidžiama,– tarė karo kapelionas.– Kalbėkite, gerbiamasis. Kalbėkite, kiek geidžiate, o mes tuo tarpu tęsime savo puotą. Tikiuosi, tai netrukdys jums kalbėti. Šveikai, neškit į stalą!

– Kaip jums žinoma,– tarė atkaklusis ponas,– siaučia karas. Aš paskolinau jums tą sumą prieš karą, ir jeigu ne karas, taip nesispirčiau, kad ją grąžintumėt. Tačiau aš esu liūdnai pasimokęs.

Jis išsiėmė iš kišenės užrašų knygelę ir kalbėjo toliau:

– Aš turiu viską užsirašęs. Vyresnysis leitenantas Janata man buvo skolingas aštuonis šimtus kronų, tačiau jis išdrįso kristi mūšyje prie Drinos. Leitenantas Prošekas rusų fronte pateko į nelaisvę, o man jis skolingas du tūkstančius kronų. Kapitonas Vichterlė, būdamas skolingas tokią pat sumą, leidosi užmušamas savo paties kareivių palei Rusų Ravą. Vyresnysis leitenantas Machekas pateko į nelaisvę Serbijoj, o man jis buvo skolingas pusantro tūkstančio kronų. Ir tokių mano knygelėje daug. Vienas žūsta Karpatuose, palikdamas neapmokėtą vekselį, kitas pakliūva į nelaisvę, trečias, tarsi man keršydamas, nuskęsta Serbijoj, o ketvirtas miršta ligoninėje Vengrijoj. Dabar jūs suprantate mano būgštavimus, kad šitas karas mane pražudys, jeigu aš nebūsiu energingas ir nepermaldaujamas. Ar galite man įrodyti, kad jums negresia joks pavojus? Tik pasižiūrėkite!

Jis pakišo kapelionui po nosimi savo užrašų knygelę.

– Matote: karo kapelionas Matijašas prieš savaitę numirė užkrečiamųjų ligų ligoninėj Brno mieste. Galima plaukus nusirauti! Negrąžino man tūkstančio aštuonių šimtų kronų ir eina į choleros baraką teikti Paskutinio patepimo mirštančiajam, dėl kurio jam nei šilta, nei šalta.

– Tai buvo jo pareiga, malonusis pone,– tarė karo kapelionas.– Rytoj aš irgi eisiu teikti Paskutinio patepimo.

– Ir taip pat į choleros baraką,– pridūrė Šveikas.– Jūs galite vykti su mumis pasižiūrėti, ką reiškia aukotis.

– Gerbiamasis kapelione,– tarė atkaklusis ponas,– patikėkite: mano būklė beviltiška. Argi kariaujama vien dėl to, kad visi mano skolininkai būtų nuvaryti į aną pasaulį?

– Kai jus paims į kariuomenę ir pakliūsit į frontą,– įsiterpė Šveikas,– mes su kapelionu atlaikysim mišias, kad, Dievui davus, pirmoji granata teiktųsi jus pasiųsti į aną pasaulį.

– Meldžiamasis, aš atėjau pas jus rimtu reikalu, – tarė hidra, kreipdamasi į karo kapelioną. – Aš prašau jūsų tarną nesikišti į mūsų reikalus, kad mes galėtume juos baigti.

– Atleiskite, ponas kapelione,– atsiliepė Šveikas,– malonėkit man pats įsakyti, kad nesikiščiau į jūsų reikalus, kitaip aš ir toliau ginsiu jūsų in-

teresus, kaip pridera kiekvienam doram kareiviui. Šitas ponas sako tikrą teisybę, jis iš čia nori išeiti pats. Pagaliau ir aš nemėgstu skandalų, esu taikus žmogus.

– Man jau ima įkyrėti, Šveikai, – tarė karo kapelionas, lyg nepastebėdamas svečio.– Aš maniau, kad jis mus palinksmins, papasakos kokių nors anekdotų, o jis reikalauja paliepti, jums nesikišti į jo dalykus, nors jau dusyk turėjote su juo reikalų. Tokių svarbių religinių apeigų išvakarėse, kai visus savo jausmus aš privalau nukreipti Dievop, jis kimba prie manęs su kažkokia kvaila istorija apie nelaimingus tūkstantį du šimtus kronų, atitraukia mane nuo sąžinės perkratymo, nuo Dievo ir nori, kad dar kartą jam pasakyčiau, jog nieko neduosiu. Aš nenoriu su juo daugiau kalbėti, kad neišniekinčiau šito švento vakaro. Pasakykite jam, Šveikai: „Kapelionas jums nieko neduos".

Šveikas įvykdė įsakymą, kriokteldamas svečiui į ausį.

Atkaklusis svečias betgi likosi sėdėti.

– Šveikai, – tarė kapelionas,– paklauskit, kaip ilgai jis čia ketina smoksoti.

– Aš nepajudėsiu iš vietos, kol bus sumokėta skola! – pareiškė užsispyrusi hidra.

Otas Kacas atsistojo, priėjo prie lango ir pasakė:

– Tokiu atveju jį atiduodu jums, Šveikai. Darykit su juo, ką norit.

– Einame, meldžiamasis,– tarė Šveikas, pastvėręs nekviestą svečią už pečių.– Trečias kartas nemeluoja.

Šveikas pakartojo savo pratimą mitriai ir elegantiškai, karo kapelionui barbenant į lango stiklą laidotuvių maršą.

Apmąstymams skirtas vakaras susidėjo iš kelių etapų. Karo kapelionas su tokiu pamaldumu ir liepsningumu veržėsi prie Dievo, kad dvyliktą nakties iš jo buto jau skardeno daina:

Kai į žygį mes išjojom,
Merguželės ašarojo...

Kartu su juo dainavo ir šaunusis kareivis Šveikas.

* * *

Karo ligoninėje Paskutinį patepimą priimti troško dvejetas: senas majoras ir atsargos kapitonas, buvęs banko tarnautojas. Jiedu abu gavo po kulką į pilvą ir gulėjo greta. Atsargos kapitonas laikė savo pareiga gauti

paskutinius sakramentus, nes jo viršininkas majoras to geidė. Jeigu jis, pavaldinys, atsisakytų Paskutinio patepimo, tai, jo manymu, būtų subordinacijos pažeidimas. Pamaldusis majoras šito troško su išskaičiavimu, manydamas, kad malda pagydys jį. Tačiau naktį prieš Paskutinį patepimą abudu numirė, ir rytą, karo kapelionui su Šveiku atvykus į ligoninę, abu kariai gulėjo po antklodėmis pajuodusiais kaip pakaruoklių veidais.

– Taip iškilmingai mudu, ponas kapelione, pradėjome, o viskas niekais nuėjo! – apmaudavo Šveikas, kai raštinėj jiems pranešė, kad tiedviem jau nieko nebereikia.

Ir tikrai, atvyko jie čia iškilmingai. Važiavo fiakru, Šveikas skambino, o karo kapelionas laikė rankoje buteliuką aliejaus, suvyniotą į servetėlę, ir rimtu veidu laimino juo praeivius, kurie nusiimdavo kepures. Tiesa, tokių buvo nedaug, nors Šveikas ir labai stengėsi su savo varpeliu sukelti kuo daugiau triukšmo. Paskui fiakrą bėgo berniūkščiai, vienas iš jų įsikibo užpakaly, o kiti šaukė unisonu:

– Užpakaly, užpakaly!

Šveikas skambino, vežikas kapojo botagu arklį. Vodičkovos gatvėj fiakrą risčia pasivijo kažkokia namsargė, Marijos kongregacijos narė. Visu gaistu lėkdama, ji priėmė iš karo kapeliono palaiminimą, persižegnojo, o paskui nusispjovė:

– Dumia su šituo Viešpačiu Dievu kaip velniai! Gali žmogus džiovą gauti!– ir uždususi grįžo atgal.

Varpelio skambesys daugiausia nerimasčio įvarė vežiko kumelei, kuriai šitie garsai, matyt, kažką priminė iš praeities, nes ji be perstojo dairėsi atgal ir retkarčiais bandydavo pašokinėti vidury grindinio.

Tai ir buvo Šveiko minėtasis iškilmingumas.

Karo kapelionas nuėjo į raštinę tvarkyti finansinių Paskutinio patepimo reikalų ir ligoninės sąskaitininkui priskaičiavo, kad karo žinyba jam skolinga apie pusantro šimto kronų už šventintą aliejų ir kelionę.

Paskui įvyko ginčas šia tema tarp ligoninės vyresniojo gydytojo ir karo kapeliono. Kapelionas, daužydamas kumščiu į stalą, rėžte išrėžė:

– Nemanykite, kapitone, kad Paskutinis patepimas teikiamas veltui. Kai dragūnų kapitoną siunčia į žirgyną dėl remonto, jam juk moka komandiruotpinigius. Labai gailiuosi, kad tie du sužeistieji nesulaukė Paskutinio patepimo. Būtų dar penkiasdešimčia kronų brangiau.

Šveikas laukė karo kapeliono sargybos būste su šventinto aliejaus buteliuku, sukėlusiu tarp kareivių tikrą susidomėjimą. Vienas pareiškė,

kad šitas aliejus visiškai tiktų šautuvams ir durtuvams valyti. Kitas jaunas kareivėlis iš Čekų Moravijos aukštumos, kuris dar tikėjo Dievą, prašė tokių dalykų nekalbėti ir nesiginčyti dėl šventų paslapčių:

– Mes, krikščionys, negalim prarasti vilties.

Senas apsauginis pasižiūrėjo į geltonsnapį ir pasakė:

– Gera viltis, kai šrapnelis nutrauks tau galvą. Užtenkamai mus kvailino! Prieš karą pas mus buvo atvažiavęs vienas deputatas klerikalas ir kalbėjo apie Dievo karalystę žemėje: Dievas nenori karo ir trokšta, kad visi gyventų taikiai ir sutartų kaip broliai. O kai tik kilo karas, visose bažnyčiose pradėjo melstis už mūsų ginklo pergalę, o apie Dievą ėmė kalbėti kaip apie generalinio štabo viršininką, vadovaujantį karui. Prisižiūrėjau aš laidotuvių šitoj ligoninėj, o nupjautas rankas ir kojas stačiai vežimais iš čia veža!

– Kareivius laidoja plikus,– tarė kitas kareivis,– o mirusiojo drabužius užvelka gyvajam. Taip ir eina ratu.

– Kol laimėsim karą,– įsiterpė Šveikas.

– Toksai pypkius dar laimės! – atsiliepė iš kampo skyrininkas.– Į frontą reikia tokius, į apkasus, išvaryti jus į durtynes, po šimts velnių prieš spygliuotas vielas, į vilkduobes, prieš minosvaidžius. Užnugary valkiotis kiekvienas moka, o fronte mirti nenori niekas.

– Man regis, kad labai gera būti durtuvo persmeigtam! – tarė Šveikas.– Taip pat nebloga gauti kulką į pilvą, o geriausia, kai žmogų sudrasko granata, ir jis mato, jog kojos su viduriais nuo jo toli, ir jam pasidaro taip keista, kad nuo to numiršta dar niekam nesuskubus jam tatai išaiškinti.

Jaunutis kareivis atvirai atsiduso. Jam pagailo savo jauno gyvenimo, jog jis gimė šitam kvailam šimtmety vien dėl to, kad būtų papjautas kaip karvė. Ir kuriems galams visa tai?

Vienas kareivis, iš profesijos mokytojas, tartum perskaitęs jo mintis, pasakė:

– Kai kurie mokslininkai aiškina, kad karai kyla, pasirodžius saulėje dėmėms. Kai tik atsiranda tokia dėmė, žemėj visada įvyksta katastrofa. Kartaginos paėmimas...

– Ką čia su tuo savo moksliškumu,–pertraukė jį skyrininkas,– geriau pašluokite grindis, šiandien jūsų eilė. Kas mums darbo kažkokia kvaila saulės dėmė. Nors ir dvidešimt ten būtų, kailinių iš jų nepasisiūsi.

– Dėmės saulėje iš tikrųjų turi didelę reikšmę,– įsikišo Šveikas.– Kartą pasirodė saulės dėmė, ir mane tą pačią dieną apdaužė „Banzetų" smuk-

lėje Nusliuose. Nuo to laiko, kur nors eidamas, aš visada pasižiūriu laikraščius, ar nepasirodė kokia nors dėmė saulėje. O jeigu tik pasirodo dėmė,– sudie, brangioji mano, niekur neinu, kaip nors prasistumdau tuo metu. Kai Mon Pelė ugnikalnis sunaikino visą Martinikos salą[35], vienas profesorius parašė į „Tautinę politiką", kad seniai jau skaitytojus įspėjęs apie didelę dėmę, bet „Tautinės politikos" į tą salą laiku nepristatė, na tai ir supleškėjo ten viskas.

Tuo tarpu karo kapelionas viršuj, raštinėj, susidūrė su viena dama iš „Bajorų draugijos religiniam kareivių auklėjimui", sena, bjauria furija, kuri nuo pat ryto šlaistėsi po ligoninę ir į visas puses kaišiojo šventųjų paveikslėlius, kuriuos sužeistieji ir sergantys kareiviai išmesdavo į spjaudykles.

Apeidama ligonius, ji erzino visus savo kvailu plepėjimu, jog reikia nuoširdžiai gailėtis savo nuodėmių pasitaisyti, ir gailestingasis Dievas po mirties duos amžiną išganymą.

Ji buvo išbalusi, kai kalbėjosi su karo kapelionu. Šitas karas, užuot taurinęs kareivius, paverčiąs juos gyvuliais. Apačioj, palatoje, šitie marodieriai parodę jai liežuvį ir pavadinę ją kauke ir Sekminių karve. *„Das ist wirklich schrecklich, Herr Feldkurat, das Volk ist verdorben!"**

Ji leidosi kalbėti, kaip įsivaizduojanti religinį kareivių auklėjimą. Kareivis tik tada narsiai kovojąs už jo didenybę imperatorių, kai jis tikįs Dievą ir esąs kupinas religinių jausmų. Tik tuomet jis nebijąs mirties, nes žinąs, kad jo laukiąs rojus.

Plepė prišnekėjo dar aibę panašių paikysčių ir buvo matyti, kad ji neketina paleisti karo kapeliono, kuris tačiau visai negalantiškai atsisveikino.

– Važiuojam namo, Šveikai! – šūktelėjo jis į sargybos būstą.

Grįžo jie be jokių iškilmių.

– Kitą kartą pas ligonį tegul važiuoja, kas nori,– tarė kapelionas.– Žmogui tenka derėtis dėl kiekvienos sielos, kurią nori išgelbėti. Verčiasi vien tik buhalterija, niekšai.

Pamatęs Šveiko rankose buteliuką su „šventintu" aliejumi, jis susiraukė:

– Bus geriausia, Šveikai, jeigu tuo aliejumi patepsite mano ir savo batus.

– Aš dar pabandysiu juo patepti durų užraktą,– pridūrė Šveikas, – nes baisiai jau jis cypia, kai naktį pareinat namo.

Taip baigėsi dar neprasidėjęs Paskutinis patepimas.

---

* "Iš tikro tai baisu, ponas kapelione, žmonės taip sugedę!" *(Vok.)*

14

ŠVEIKAS – VYRESNIOJO LEITENANTO LUKAŠO PASIUNTINYS

I

Šveiko laimė truko neilgai. Žiaurus likimas nutraukė jo bičiulystę su karo kapelionu. Ligi šiol kapelionas buvo simpatiška asmenybė, bet paskutinis poelgis nuplėšė nuo jo simpatiškumo kaukę.

Karo kapelionas pardavė Šveiką vyresniajam leitenantui Lukašui, arba, tikriau sakant, pralošė jį kortomis. Taip kadaise Rusijoj buvo pardavinėjami baudžiauninkai.

Viskas įvyko perdėm atsitiktinai. Pas vyresnįjį leitenantą Lukašą susirinkusi graži kompanija lošė akį. Karo kapelionas visiškai prasilošė ir pareiškė:

– Kiek man paskolinsit už mano pasiuntinį? Paskutinis kvaiša, bet itin įdomi figūra, kažkas *non plus ultra**. Dar niekas tokio pasiuntinio nėra turėjęs.

– Aš paskolinsiu šimtą kronų,– pasiūlė vyresnysis leitenantas Lukašas. – Jeigu ligi poryt jų negrąžinsi, tai atsiųsi man šitą retenybę. Mano pasiuntinys – bjauriausias subjektas. Amžinai dūsauja, rašinėja namo laiškus, be to, vagia, kas pakliūva. Talžiau jį – niekas nepaveikė. Išmušiau jam du priešakinius dantis, bet šito berno nepataisiau. Kai mane pasitinka, vis gauna į sprandą, bet niekas negelbsti.

– Tvarka,– lengvapėdiškai tarė karo kapelionas.– Poryt gausi šimtą kronų arba Šveiką.

Jis pralošė ir šitą šimtą kronų ir nuliūdęs kiūtino namo, nė kiek neabejodamas, kad ligi poryt šitų pinigų nesukrapštys, kad Šveiką pardavė begėdiškai ir per pigiai.

„Reikėjo už jį paimti du šimtus kronų", – prikaišiojo sau, bet, sėsdamasis į tramvajų, jis pajuto sąžinės graužimą ir sentimentalius jausmus Šveikui.

– Tai negražu,– mąstė skambindamas prie savo buto durų.– Kaip aš dabar pažvelgsiu į jo kvailas, geras akis?

---

* Nepakartojama *(lot.)*.

– Mielasis Šveikai,– tarė jis, įėjęs vidun.– Šiandien man atsitiko kažkas nepaprasta. Velniškai nesisekė lošti. Suprantate, kirtau banką, rankose turiu tūzą, priperku dešimtakę. Banko laikytojo rankose tebuvo žemys, ir vis dėlto jis ištempė ligi dvidešimt vienos. Paskui keletą kartų stačiau už tūzą arba už dešimtakę, ir kiekvieną kartą banko laikytojas surinkdavo tiek pat. Prapyliau visus pinigus.

Jis sumišo:

– Ir pagaliau pralošiau jus. Pasiskolinau, įkeisdamas jus, šimtą kronų, ir jeigu ligi poryt jų negrąžinsiu, jūs nebepriklausysite man, o vyresniajam leitenantui Lukašui. Man iš tikrųjų labai gaila...

– Šimtą kronų aš sukrapštysiu,– tarė Šveikas.– Galiu jums paskolinti.

– Duokit čia,– pagyvėjo kapelionas. – Aš jas tuoj pat nunešiu Lukašui. Man iš tiesų nesinorėtų su jumis skirtis.

Lukašas smarkiai nustebo vėl pamatęs karo kapelioną.

– Atėjau sumokėti skolos, – pareiškė kapelionas pergalingai, – duokit šen kortą.

– Nagi... – tarė jis pripirkdamas. – Akutę surinksiu,– pasakė pripirkęs.– Duokš dar korčiukę,– pripirkinėjo jis antrame rate. – Stop!

– Dvidešimt ima, – tarė banko laikytojas.

– Mano devyniolika, – tylesniu balsu pasakė karo kapelionas, įmokėdamas į banką paskutines keturiasdešimt kronų iš šimto, kurį jam paskolino Šveikas, norėdamas išsipirkti iš naujos vergijos.

Grįždamas namo, kapelionas padarė išvadą, kad viskam galas, kad Šveiko niekas neišgelbės ir kad paties likimo lemta Šveikui tarnauti pas vyresnįjį leitenantą Lukašą.

Kai Šveikas atidarė duris, karo kapelionas pratarė:

– Viskas veltui, Šveikai. Nuo likimo nepabėgsi! Aš pralošiau ir jus, ir jūsų šimtą kronų. Padariau viską, ką pajėgiau, bet likimas galingesnis už mus. Jis sviedė jus į vyresniojo leitenanto Lukašo nagus, ir turi ateiti išsiskyrimo valanda.

– O ką, jums banką nunešė, ar jūs patys kirsdami prakišote?– paklausė susidomėjęs Šveikas.– Blogai, kai korta neina, bet dar blogiau, kai per daug eina. Zderaze gyveno skardininkas, pavarde Veivoda. Jis dažnokai lošdavo marijošių vienoje smuklėje, kuri buvo už „Šimtametės kavinės". Kartą velnias jį sugundė pasiūlyti: „O ką, sumeskim akį iš smulkiųjų". Na, ir susėdo lošti, o banką laikė jis. Visi pralošė, ir bankas išaugo ligi dešimčių. Senis Veivoda norėjo ir kitiems duoti bent kartelį išlošti ir vis kalbėjo:

„Maža, bloga, pasirodyk". Jūs negalite įsivaizduoti, kaip jam nesisekė: maža, bloga nesirodė, ir tiek, bankas augo, susirinko jau šimtinė. Lošėjai nė vienas tiek neturėjo, kad galėtų kirsti visą banką, o Veivodą net prakaitas išmušė. Tik ir tebuvo girdėti: „Maža, bloga, pasirodyk". Lošėjai statė po penkinę ir vis pralošdavo. Vienas kaminkrėtys taip įsismagino, kad nulėkė namo pasiimti pinigų, ir kai banke buvo daugiau kaip pusantro šimto, kirto visą banką. Veivoda norėjo išsigelbėti nuo banko ir, kaip paskiau pasakojosi, buvo pasiryžęs surinkti nors ir ligi trisdešimties, kad tik neišloštų, bet vietoj to iš karto ištraukė du tūzus. Tada jis apsimetė, kad nieko neturi, ir tyčia pasakė: „Šešiolika ima". O tasai kaminkrėtys viso labo turėjo penkiolika. Kokia nesėkmė! Senasis Veivoda visas išbalo, atrodė nelaimingas, o aplink jau ėmė patylom keiksnoti ir šnabždėtis, kad jis sukčiauja, kad jį kartą jau mušę už nesąžiningą lošimą, nors iš tiesų jis buvo sąžiningiausias lošėjas. Į banką byrėjo pinigas po pinigo. Ten jau buvo penki šimtai kronų. Čia ir smuklininkas neišlaikė. Jis buvo atidėjęs pinigų atsiskaityti su bravoru, bet paėmė juos, atsisėdo prie stalo, iš pradžių pralošė du kartus po šimtą kronų, o paskui užsimerkė, apsuko kėdę, kad sektųsi, ir pasakė, kad kerta visą banką. „Loškim atverstom kortom",– pasakė jis. Senis Veivoda, rodės, viską pasauly būtų atidavęs, kad tik praloštų. Visi nustebo, kai jis pasiliko ištrauktą septynakę. Smuklininkas nusišypsojo į ūsus – jis turėjo dvidešimt vieną. Senis Veivoda pripirko antrą septynakę ir vėl ją pasiliko. „Dabar iškris tūzas ar dešimtakė,– pasakė smuklininkas su piktu džiaugsmu. – Guldau galvą, ponas Veivoda, kad atėjo jums galas". Stojo visiška tyla. Veivoda traukia, ir atvirsta trečia septynakė. Smuklininkas išbalo kaip drobė (tai buvo jo paskutiniai pinigai) ir išėjo į virtuvę. Po akimirksnio įskrieja berniukas, kuris pas jį mokėsi, ir rėkia, kad mes greičiau skubėtume nuimti smuklininką, nes jis kabo ant lango rankenos. Išėmėm jį iš kilpos, atgaivinom, ir sėdom toliau lošti. Pinigų niekas neturėjo, visi pinigai buvo banke, o Veivoda vis kartoja: „Maža, bloga, pasirodyk" ir iš visos širdies nori viskuo atsikratyti, o kadangi juo nepasitikėjo, tai jis turėjo savo kortas atidenginėti ir kloti jas ant stalo, negalėjo apgaudinėti ir tyčiomis sukeisti kortų. Nuo to, kaip jam sekėsi, visi apkvaišo ir sutarė,– jeigu neturės pinigų, pasirašyti raštelius. Lošė dar keletą valandų, ir prieš senį Veivodą augo tūkstančiai paskui tūkstančius. Kaminkrėtys buvo bankui skolingas daugiau kaip pusantro milijono, anglininkas iš Zderazo – apie milijoną, „Šimtametės kavinės" durininkas – aštuonis šimtus tūkstančių kronų, o felčeris – daugiau kaip du milijonus. Vien tik lėkštėj, į kurią dėjo dalį išloštų pinigų,

pagal raštelius buvo daugiau kaip trys šimtai tūkstančių kronų. Senis Veivoda krėtė visokius juokus. Nuolat bėgiojo į išvietę ir kiekvieną kartą duodavo kam nors traukti už save, o kai grįždavo, jam pranešdavo, kad laimėjo jis, kad jam atėjo dvidešimt viena. Pasiuntė nupirkti naujų kortų, bet ir tas negelbėjo. Kai Veivoda baigdavo su penkiolika, kitas lošikas turėdavo keturiolika. Ant senio Veivodos visi baisiausiai įniršo, o labiausiai keikėsi grindinio klojikas, kuris viso labo sukrapštė grynais aštuonias kronas. Jis atvirai paskelbė, kad tokiam žmogui kaip Veivoda ne vieta pasauly, tokiam tik keliu į užpakalį, išmesti ir prigirdyti kaip šunį. Jūs negalit įsivaizduoti, kaip buvo nusiminęs senis Veivoda. Galų gale jam šovė mintis. „Einu į išvietę,– pasakė jis kaminkrėčiui.– Paloškite už mane, ponas meistre." Ir taip be kepurės išbėgo tiesiog į Myslikovos gatvę ieškoti policijos. Surado patrulį ir pranešė, kad tokioje ir tokioje smuklėje lošia azartinius lošimus. Policininkai liepė jam eiti pirma ir pasakė, kad ateis paskui. Sugrįžusiam Veivodai pranešė, kad per tą laiką felčeris pralošė daugiau kaip du milijonus, durininkas – daugiau kaip tris. O į lėkštę smuklininkui padėjo raštelį penkiems šimtams tūkstančių. Netrukus čia įsiveržė policininkai. Grindinio klojikas sušuko: „Gelbėkitės, kas galit!", bet jau buvo per vėlu. Bankui uždėjo areštą, o lošėjus nusivarė į policiją. Anglininkas iš Zderazo pasipriešino, tai jį išvežė pintinėj. Banke buvo daugiau kaip pusė milijardo skolos rašteliais, o grynais pinigais – pusantro tūkstančio kronų. „Šitokių dalykų dar nesu matęs, – pasakė policijos inspektorius, išvydęs tokias svaiginančias sumas.– Čia bjauriau negu Monte Karle." Visi pasiliko ten ligi ryto, tik senį Veivodą, kaip pranešusį, paleido ir pažadėjo, kad jis pagal įstatymus gaus trečdalį konfiskuoto banko, maždaug šimtą šešiasdešimt milijonų kronų. Bet senis nuo viso to kvoštelėjo. Rytą jis ėmė vaikščioti po Prahą ir tuzinais užsisakinėti nedegamąsias spintas. Šit kas vadinasi „sekasi korta"...

Šveikas nuėjo virti grogo. Naktį karo kapelionas, Šveiko vargais negalais nutemptas į lovą, ėmė verkšlenti ir kukčioti: – Pardaviau aš tave, drauguži, begėdiškai pardaviau. Prakeik mane, mušk – iškentėsiu. Atidaviau aš tave kankinimams. Į akis negaliu tau pažiūrėti. Daužyk mane, kandžiok, sunaikink. Nieko geresnio nenusipelniau. Žinai, kas aš?

Ir karo kapelionas, įbedęs veidą į pagalvę, tyliu, švelniu balsu išlemeno:

– Aš esu silpnavalis niekšas,– ir užmigo, tartum vandenin nugrimzdo.

Kitą dieną kapelionas vengė Šveiko žvilgsnio, iš namų išėjo anksti rytą ir grįžo tik naktį drauge su nutukusiu pėstininku.

– Šveikai, – tarė jis vėl, vengdamas Šveiko žvilgsnio, – parodykit jam, kas kur padėta, kad žinotų, ir išmokykit jį virti grogą. Rytoj rytą prisistatykite vyresniajam leitenantui Lukašui. Šveikas su savo įpėdiniu maloniai praleido naktį, virdami grogą. Paryčiais storulis pėstininkas vos besilaikė ant kojų ir burbleno sau po nosim neįsivaizduojamą įvairių liaudies dainų jovalą:

Prie Chodovo teka sraunumėlė,
Pilsto mums rusvą alutį mano mylimoji,
Aukštas kalnas kalnužėlis,
Mergaitės ėjo keleliu,
Ant Baltojo kalno bernelis aria.

– Dėl tavęs aš nesibijau,– pasakė Šveikas.– Su tokiais gabumais tu pas karo kapelioną išsilaikysi.

Pirmas dalykas, kurį tą rytą išvydo vyresnysis leitenantas Lukašas, buvo doras, atviras jam raportavusio šauniojo kareivio Šveiko veidas.

– Pranešu, ponas vyresnysis leitenante, kad esu tas Šveikas, kurį karo kapelionas jums pralošė kortomis.

II

Pasiuntinių institucija yra labai senos kilmės. Sako, jau Aleksandras Makedonietis turėjęs pasiuntinį. Bent jau netenka abejoti, kad feodalizmo laikais tą vaidmenį atliko riterių ginklanešiai. Kas gi buvo Don Kichoto Sančas Pansa? Nuostabu, kad lig šiolei niekas neparašė pasiuntinių istorijos. Iš jos mes sužinotume, kaip Almaviros hercogas per Toledo apsiaustį iš bado be duonos ir druskos suvalgė savo pasiuntinį. Apie tai ir pats hercogas rašo savo atsiminimuose, pasakodamas, kad jo tarno mėsa buvo švelni, minkšta, sultinga, savo skoniu panaši kiek į vištieną, kiek į asilieną.

Vienoje senoje švabų knygoje apie karo meną mes, beje, galim užtikti pasiuntinių taisykles. To meto pasiuntinys privalėjo būti pamaldus, dorovingas, teisingas, kuklus, šaunus, drąsus, sąžiningas, darbštus. Trumpai tariant, turėjo būti idealus žmogus. Mūsų laikais šis tipas labai pasikeitė. Dabartinis pasiuntinys paprastai nei pamaldus, nei dorovingas, nei teisingas. Meluoja per akis, apgaudinėja savo poną ir dažnai savo karininko gyvenimą paverčia tikru pragaru. Tai meilikaujantis vergas, prasimanąs klastingiausių triukų, kad tik apkartintų savo pono gyvenimą.

Naujoj pasiuntinių kartoj jau neatsirastų pasiaukojančių būtybių, kurios leidžiasi savo ponų suvalgomos be duonos ir druskos kaip kilnusis Almaviros hercogo pasiuntinys Fernandas. Antra vertus, matome, kad viršininkai, žūtbūtinai kovodami su naujųjų laikų pasiuntiniais, griebiasi įvairiausių priemonių, norėdami išlaikyti savo autoritetą. Kartais prieinama iki tikro teroro. Sakysim, 1912 metais Štirijos Hradce buvo byla, kurioje svarbiausias vaidmuo teko kažkokiam kapitonui, negyvai sumušusiam savo pasiuntinį. Kapitonas tada buvo išteisintas, nes taip padarė tik antrą kartą. Tokio plauko ponų manymu, pasiuntinio gyvybė neturi jokios vertės. Pasiuntinys – daiktas, dažnai tik iškamša, sukurta antausiams, tarnas visam kam. Nieko nuostabaus, kad tokia būklė reikalauja vergą būti vingrų ir meilikaujantį. Jo padėtį mūsų planetoj galima sulyginti nebent su senųjų laikų pikolo* padėtimi. Jie taip pat buvo mokomi padorumo, daužant jiems sprandus ir kankinant.

Tačiau būna atvejų, kai pasiuntinys pakyla ligi favorito ir tampa kuopos, bataliono pabaisa. Visi puskarininkiai stengiasi jį papirkti. Nuo jo priklauso atostogos, jis gali užtarti, kad kuris nors raportas būtų priimtas.

---

* *Pikolo* (it. piccolo) – restoranuose ir kavinėse patarnaujantis berniukas.

Per karą šitie favoritai būdavo apdovanojami didžiaisiais ir mažaisiais sidabro medaliais už šaunumą ir narsumą. Devyniasdešimt pirmajame pulke pažinojau keletą tokių. Vienas pasiuntinys gavo didįjį sidabro medalį už tai, kad pasakiškai iškepdavo savo paties pavogtas žąsis. Kitas pelnė mažąjį sidabrinuką už tai, kad iš namų gaudavo nuostabius siuntinius, ir jo viršininkas didžiausio bado metu apsirydavo taip, kad vos pasivilkdavo.

Viršininkas, pristatydamas jį apdovanoti medaliu, sukūrė šitokį raštą:

„...Už tai, kad mūšiuose parodė nepaprastą šaunumą ir narsumą, negailėdamas savo gyvybės ir nė per žingsnį neatsitraukdamas nuo savo vado, smarkiai atakuojant priešui..."

O iš tikrųjų pasiuntinys tuo metu užnugaryje švarindavo vištides.

Karas pakeitė karininkų ir pasiuntinių santykius: pasiuntinys tapo kareivių labiausiai nekenčiama būtybe. Jis gaudavo visą konservų dėžutę, tuo tarpu penkiems kareiviams teduodavo vieną. Jo gertuvė visuomet buvo pilna romo ar konjako. Kiaurą dieną šitas padaras gromuliuodavo šokoladą, graužsaid saldžiuosius karininkų sausainius, rūkydavo savo viršininko papirosus, ištisomis valandomis virdavo ir, be to, dar gaudavo specialią palaidinę, pasiūtą pagal ūgį.

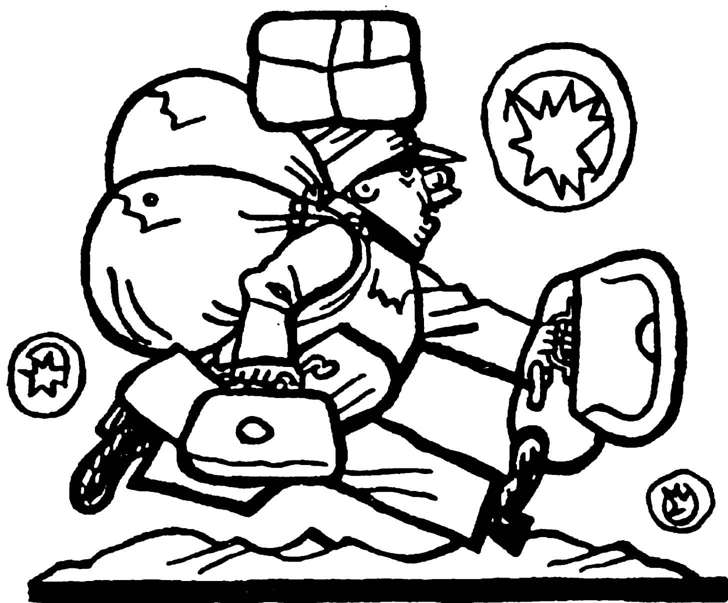
Karininko pasiuntinys palaikydavo intymiausius santykius su ordonansu ir atidalydavo jam daug gerų kąsnių nuo savo stalo ir nuo visų savo privilegijų. Prie triumvirato paprastai prisiplakdavo ir vyresnysis raštininkas. Šita trijulė, turėdama tiesioginius ryšius su karininku, žinodavo visas operacijas ir strateginius planus.

Geriausiai informuotas būdavo tas skyrius, kurio skyrininkas bičiuliavosi su kuopos vado pasiuntiniu. Jeigu pasiuntinys sakydavo: „Trisdešimt penkios minutės trečios parodysim užkulnius", tai iš tiesų lygiai trisdešimt penkios minutės trečios austrų kareiviai pradėdavo trauktis.

Pasiuntinys palaikė kuo glaudžiausius santykius su lauko virtuve, noriai trainiodavosi apie katilą ir užsisakinėdavo kurį tik nori patiekalą, tartum jis būtų restorane ir rinktųsi iš meniu.

– Aš mėgstu krūtingalį, – sakydavo jis virėjui,– o tu vakar man davei nuo pauodegio. Įdrėbk man į sriubą gabaliuką kepenų, žinai, kad aš blužnies neėdu.

Pasiuntinys buvo nepralenkiamas meistras sukelti paniką. Bombarduojant jo širdis nusmukdavo į užkulnius. Tuomet jis su savo ir karininko bagažu įlįsdavo į saugiausią blindažą ir pakišdavo galvą po antklode, norėdamas išvengti granatos. Jis nieko daugiau netrokšdavo, tik kad jo

vadas būtų sužeistas ir kad kartu su vadu jis patektų į užnugarį, na, ir kiek galima toliau.

Savo „paslaptimis" jis didindavo paniką. „Rodos, jau nuima telefoną", – konfidencialiai kuždėdavo jis skyriuose. Ir būtų buvęs laimingas, galėdamas pasakyti: „Jau nuėmė".

Niekas taip noriai nesitraukdavo kaip pasiuntinys. Tokiais akimirksniais jis užmiršdavo, kad viršum jo galvos švilpia granatos ir šrapneliai; nejausdamas nuovargio, su bagažu prisimušdavo ligi štabo, kur stovėdavo gurguolė. Jį neįveikiamai traukė austrų gurguolė, ir jis važinėdavo joje su dideliu pamėgimu. Blogiausiais atvejais tenkindavosi ir sanitariniais dviračiais vežimėliais. Jeigu pasitaikydavo eiti pėsčiam, tai jis būdavo kaip galvos netekęs. Tokiu atveju karininko bagažą jis palikdavo apkasuos ir vilkdavo tik savo mantą.

Jeigu atsitikdavo, kad karininkas bėgdamas išsigelbėdavo iš nelaisvės, o pasiuntinys pakliūdavo, tai jisai jokiu būdu neužmiršdavo nusitempti kartu ir karininko bagažo, kuris tapdavo jo nuosavybe ir kurį jis saugodavo kaip savo akį.

Mačiau vieną belaisvį pasiuntinį, kuris iš Dubno drauge su kitais pės-

čias nužygiavo ligi pat Darnicos palei Kijevą. Jis turėjo dvi kuprines – savo ir pabėgusio iš nelaisvės karininko, be to, penkis lagaminus, dvi antklodes ir pagalvę, neskaitant kito bagažo, kurį nešėsi ant galvos. Jis man skundėsi, kad dar du lagaminus iš jo pavogė kazokai.

Niekad neužmiršiu šito žmogaus, kuris taip plūkėsi su savo bagažu per visą Ukrainą. Tai buvo gyvas ekspedicinis vežimas. Ligi šiol niekaip negaliu suprasti, kaip jis įstengė visa tai nutempti kelis šimtus kilometrų, o paskui nuvežti net ligi Taškento, viską išsaugodamas. Numirė jis ant savo lagaminų nuo dėmėtosios šiltinės karo belaisvių stovykloj.

Dabar pasiuntiniai išsisklaidę po visą mūsų respubliką ir renčia pasakas apie didvyriškus savo žygius. Jie, girdi, šturmavo Sokalą, Dubną, Nišą, Pijavą. Kiekvienas iš jų yra Napoleonas: „Va, aš ir sakau mūsų pulkininkui, tegul paskambina į štabą, kad galima pradėti".

Pasiuntiniai dažniausiai būdavo reakcionieriai, ir kareiviai jų neapkęsdavo. Kai kurie iš jų įskundinėdavo, ir jiems būdavo ypač malonu matyti rišamą kareivį.

Iš jų susidarė ypatinga kasta. Jų egoizmas buvo beribis.

III

Vyresnysis leitenantas Lukašas buvo tipiškas sutriušusios Austrijos monarchijos aktyviosios tarnybos karininkas. Kadetų korpusas išugdė jį chameleonu: jis viešai kalbėjo vokiškai, rašė vokiškai, bet skaitė čekiškas knygas, o dėstydamas savanorių mokykloje, kurioje mokėsi vien čekai, sakydavo jiems konfidencialiai: „Būkime čekai, tačiau niekas to neturi žinoti. Aš irgi esu čekas".

Čekų tautą jis laikė tam tikra slapta organizacija, kurios geriau lenktis iš tolo.

Bet apskritai jis buvo puikus žmogus: nebijojo vyresnybės, o per manevrus kaip pridera rūpindavosi savo kuopa. Visada ją patogiai įkurdindavo klojimuose ir dažnai iš savo kuklios algos pastatydavo kareiviams statinę alaus.

Lukašas labai mėgo, kai kareiviai dainuodavo. Žygiuodami į pratybas ir grįždami iš jų, jie turėdavo dainuoti. Žengdamas šalia savo kuopos, jis traukdavo drauge:

Laukė aviža tamsos
Ir išlindo iš terbos,
Tumtarija bum!

Kareiviai jį mėgo, nes Lukašas buvo itin teisingas ir neturėjo papratimo iš kareivių tyčiotis.

Puskarininkiai drebėjo prieš jį. Iš pasiučiausio viršilos per mėnesį jis padarydavo nekalčiausią avinėlį.

Tiesa, aprėkti jis mokėjo, bet niekada nekoneveikdavo. Žodžius ir posakius parinkdavo.

– Matote, mielasis, – sakydavo jis nusižengusiajam, – iš teisybės aš nenorėčiau jūsų bausti, bet nieko negaliu padaryti, nes nuo drausmės pareina kariuomenės kovingumas. Kariuomenė be drausmės – tai „nendrė, vėjo siūbuojama". Jeigu jūsų munduras netvarkingas, o sagos blogai prisiūtos arba jų trūksta, tai rodo, kad užmirštate savo pareigas kariuomenei. Galbūt jums atrodys nesuprantama, kodėl jus sodina už tai, kad vakar per apžiūrą jūsų palaidinėj trūko sagų, už tokią smulkmeną, už tokį tuščianiekį, į kurį civiliame gyvenime joks žmogus nė dėmesio nekreiptų? O kariuomenėj, matote, toksai nesirūpinimas savo išore nusipelno bausmės. O kodėl? Nesvarbu, kad trūksta sagos, bet turite priprasti prie tvarkos. Šiandien jūs neprisisiuvate sagos ir taip pradedat tinginiauti. Rytoj jums pasirodys per sunku išardyti ir išvalyti šautuvą, poryt jūs kokioje nors smuklėje užmiršite savo durtuvą ir pagaliau užmigsite poste, nes nuo tos nelaimingos sagos pradėjote tinginio gyvenimą. Tai mat, mielasis! Aš jus baudžiu norėdamas išgelbėti nuo sunkesnių bausmių už tuos būsimus nusižengimus, kuriuos jūs galite padaryti pamažu, bet neišvengiamai užmiršdamas savo pareigas. Aš jus pasodinsiu penkioms dienoms ir nuoširdžiai linkiu, kad, misdamas vandeniu ir duona, pasvarstytumėt, jog bausmė nėra kerštas, o tik auklėjimo priemonė, kurios tikslas – pataisyti baudžiamą kareivį.

Lukašas jau seniai turėjo būti kapitonas, bet kadangi su viršininkais buvo tiesmukas ir niekam nesilaižė, nepagelbėjo jam nė atsargumas tautiniu klausimu.

Jis gimė tarp tamsių miškų ir ežerų Pietų Čekijoj ir tebeturėjo tenykščių valstiečių būdo bruožų.

Su kareiviais Lukašas elgdavosi teisingai ir niekad jų nedantinėdavo, o savo pasiuntiniams buvo visai kitoks. Neapkentė jų, nes pakliūdavo netikę ir niekšai.

Jis nelaikė jų kareiviais, mušdavo per veidą, duodavo į sprandą, stengdavosi išauklėti juos ir žodžiu, ir veiksmu. Bergždžiai su jais kovojo daugelį metų, nuolat juos keisdavo ir visuomet padarydavo išvadą: „Vėl gavau neraliuotą galviją!" Savo pasiuntinius jis laikė žemesnėmis būtybėmis.

Nepaprastai mylėjo gyvulius. Jis turėjo Harco kanarėlę, Angoros katę ir pinčerį. Visi pasiuntiniai, kuriuos jis perleido, elgėsi su tais gyvūnais ne geriau kaip vyresnysis leitenantas su jais pačiais, iškrėtus jiems kokią niekšybę.

Jie marino kanarėlę badu, Angoros katei išmušė akį, pinčerį čaižydavo, kai tik tas pasisukdavo jiems po ranka. Pagaliau vienas Šveiko pirmtakas nuvedė vargšą šunį į Pankracą pas šunlupį, kad tas jam padarytų galą, nepagailėdamas tam reikalui dešimties kronų iš savo kišenės. O vyresniajam leitenantui jis pranešė, kad šuo pabėgo per pasivaikščiojimą. Kitą dieną šitas pasiuntinys jau mušė koją aikštėje kartu su visa kuopa.

Kai Šveikas prisistatė Lukašui ir pranešė, kad pradeda savo tarnybą, vyresnysis leitenantas nusivedė jį į kambarį ir pasakė:

– Jus man rekomendavo kapelionas Kacas. Tikiuos, kad jūs nepadarysit jam gėdos. Aš jau turėjau tuziną pasiuntinių, bet nė vienas pas mane neapšilo. Įspėju, kad esu griežtas ir negailestingai baudžiu už kiekvieną niekšybę ir melą. Aš reikalauju, kad jūs visada sakytumėt tiesą ir neprieštaraudamas vykdytumėt visus mano įsakymus. Jeigu aš paliepsiu: „Šokit į ugnį", tai jūs turite šokti, nors to ir nenorėtumėt. Kur jūs žiūrite?

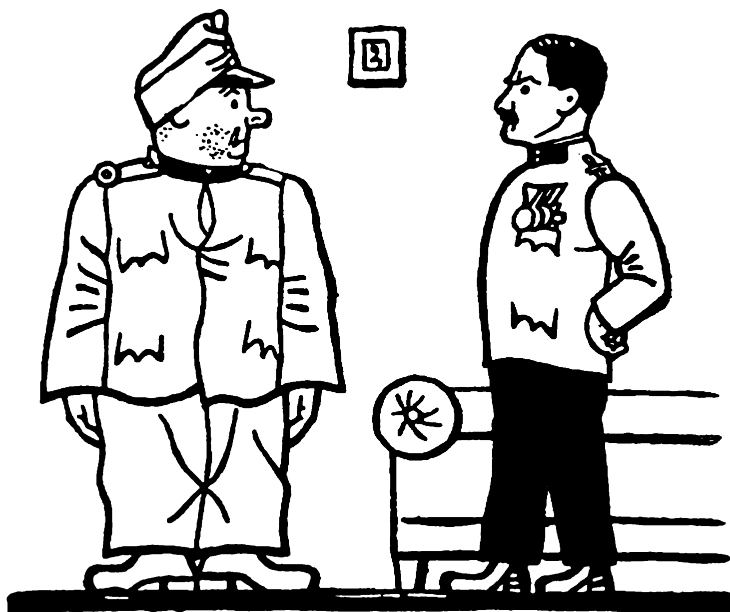
Šveikas susidomėjęs žiūrėjo į šoną, kur kabojo narvelis su kanarėle. Išgirdęs vyresniojo leitenanto klausimą, jis įsmeigė į kanarėlę savo gerąsias akis ir atsakė meiliu, geraširdišku balsu:

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, šita kanarėlė yra iš Harco.

Šitaip pertraukęs vyresniojo leitenanto kalbą, Šveikas išsitempė ir nemirksėdamas žiūrėjo jam stačiai į akis. Vyresnysis leitenantas norėjo pasakyti ką nors stipriau, bet, matydamas nekaltą Šveiko veidą, tepasakė:

– Karo kapelionas atestavo jus kaip retą mulkį. Tikiuos, kad jis neapsiriko.

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, karo kapelionas tikrai neapsiriko. Iš aktyviosios tarnybos mane atleido už idiotizmą, be to, visų pripažintą. Dėl šitos priežasties iš pulko paleido mus du: mane ir dar vieną poną kapitoną fon Kaunicą. Jis, ponas vyresnysis leitenante, eidamas gatve, atsiprašant, vienu metu kairės rankos pirštu krapštė kairę šnervę, o dešinės rankos pirštu – dešinę, o per pratybas kiekvieną kartą išrikiuodavo mus

kaip per apžiūrą ir sakydavo: „Kareiviai... ėė... turėkit galvoj... ėė... kad šiandieną trečiadienis... ėė... o rytoj bus ketvirtadienis... ėė..."

Vyresnysis leitenantas, nerasdamas žodžių, gūžtelėjo pečiais ir ėmė vaikščioti pro Šveiką nuo durų ligi lango, o Šveikas tuo metu, atiduodamas pagarbą, pasukdavo galvą tai dešinėn, tai kairėn, žiūrint, kur būdavo vyresnysis leitenantas. Jo veido išraiška buvo tokia nekalta, kad vyresnysis leitenantas nudelbė žemyn akis ir, žiūrėdamas į kilimą, be jokio sąryšio su Šveiko pastaba apie kvailą kapitoną pasakė:

– Taigi pas mane kad būtų tvarka, švara, ir nedrįsk meluoti. Aš mėgstu sąžiningumą. Nekenčiu melo ir už jį bausiu negailestingai. Supratote?

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, suprantu. Nieko nėra blogiau, kai žmogus meluoja. Jeigu jau žmogus nusimeluoja, žinok, kad jis žuvęs. Kaime prie Pelhržimovo gyveno mokytojas, pavarde Merekas. Jis lakstė paskui eigulio Špero dukterį. Eigulys prašė jam pasakyti, kad jeigu jis susitikinės su jo dukterimi miške, tai iš šautuvo jam į užpakalį įvarys šerių su druska. Mokytojas liepė atsakyti eiguliui, kad tai netiesa. Bet štai vieną kartą, kai jis laukė savo panelės, eigulys užtiko jį ir jau norėjo atlikti jam tą operaciją, bet mokytojas atsikalbinėjo, kad, girdi, jis čia tik gėleles

skainiojąs. Įkliuvęs antrą sykį, jis pasakė eiguliui, kad gaudo vabzdžius kolekcijai, ir kuo toliau, tuo daugiau melavo, kol galų gale iš baimės prisiekė, kad norėjo zuikiams kilpas statyti. Čia jį mūsų eigulys sučiupo ir nusivarė pas žandarus, o iš ten viskas atsidūrė teisme, ir mokytojo vos nepatupdė į kalėjimą. O jei būtų pasakęs gryną teisybę, daugių daugiausia būtų gavęs porciją šerių su druska. Aš esu tos nuomonės, kad geriausia yra atvirai prisipažinti, o jeigu jau ką nors padarei, tai ateik ir pasakyk: „Drįstu pranešti, kad padariau tą ir tą". O kai dėl sąžiningumo, tai čia, žinoma, dalykas puikus, ir su juo žmogus toli nuvažiuosi. Na, lygiai kaip ėjimo varžybose: tik imk sukčiauti ir pradėk bėgti, kaipmat išeisi iš rato. Taip atsitiko mano brolėnui. Sąžiningas žmogus yra visų gerbiamas, godojamas, patenkintas savimi ir jaučiasi lyg naujagimis, kuris, eidamas gulti, gali pasakyti: „Šiandien vėl buvau sąžiningas".

Šitos ilgos kalbos metu vyresnysis leitenantas sėdėjo krėsle ir, žiūrėdamas į Šveiką, galvojo: „Dieve tu mano, juk aš pats dažnai zauniju tokius tauškalus. Skiriasi tik forma, kuria aš tai pateikiu".

Vis dėlto, nenorėdamas prarasti autoriteto, Šveikui baigus, jis pasakė:

– Čia jūs privalote avėti nuvalytais batais, laikyti mundurą tvarkingą ir kad visos sagos būtų įsiūtos. Turite atrodyti kaip kareivis, o ne kaip driskius civilis. Stačiai pritrenkia žmogų, kad niekas iš jūsų nemoka laikytis kariškai. Iš visų mano pasiuntinių tik vienas turėjo karišką išvaizdą, bet ir tas galų gale pavogė mano išeiginį mundurą ir pardavė jį žydų kvartale.

Vyresnysis leitenantas nutilo ir tada suminėjo Šveikui visas jo pareigas, ypač atkreipdamas dėmesį į tai, kad Šveikas turi būti ištikimas tarnas ir nepliaukšti, kas namie darosi.

– Pas mane dažnai apsilanko damų,– pabrėžė jis.– Kartais kai kurios pasilieka nakvoti, jeigu man nereikia kitą dieną eiti į tarnybą. Tokiais atvejais jūs atnešite mums kavos į lovą, tačiau tik tada, kai aš jums paskambinsiu, supratote?

– Klausau, supratau, ponas vyresnysis leitenante. Jeigu aš netikėtai ateičiau prie lovos, tai kitai damai galėtų būti nepatogu. Aš pats kartą buvau parsivedęs namo damą, o mano tarnaitė atnešė mums kavos į lovą kaip tik mums labai meiliai smaginantis. Tarnaitė iš išgąsčio apšutino kava man nugarą ir dar pasakė: „Labas rytas!" Aš jau žinau, kas tinka nakvojant damai.

– Gerai, Šveikai, su damomis turime būti ypač taktiški, – pasakė vyresnysis leitenantas, gerai nusiteikdamas, kadangi pokalbis perėjo prie dalyko, užimančio visą jo laisvalaikį, atliekamą nuo kareivinių, aikštės ir kortų.

Moterys buvo vyresniojo leitenanto buto siela. Jos sukūrė jo namų židinį. Jų buvo keletas tuzinų, ir daugelis iš jų pasistengė čia būdamos papuošti jo butą įvairiausiais niekučiais.

Kavinės savininko žmona išgyveno pas vyresnįjį leitenantą dvi savaites, kol ją išsivežė vyras, ir per tą laiką išsiuvinėjo leitenantui dailutį takelį ant stalo, monogramas visuose baltiniuose ir būtų gal baigus siuvinėti kilimėlį ant sienos, jeigu jos vyras nebūtų padaręs galo šiai idilei.

Kita, kurios pasiimti po trijų savaičių atvažiavo tėvai, norėjo iš vyresniojo leitenanto miegamojo padaryti moterišką buduarą, todėl visur pristatinėjo dailių niekučių ir vazelių, o viršum lovos pakabino angelo sargo paveikslą.

Moters ranka, kurią jautei visuose miegamojo ir valgomojo kampeliuose, prasiskverbė ir į virtuvę, kur galėjai pamatyti visokiausių virtuvės rakandų,– prašmatnią dovaną vienos įsimylėjusios fabrikanto žmonos, čia atsivežusios ne tik aistrą, bet ir mašinėlę daržovėms pjaustyti, prietaisą bandelėms raikyti, mašinėlę kepenims malti, prikaistuvių, skardinių keptuvių, paprastų keptuvių, menturių ir dievai žino dar ko. Po savaitės jinai išnyko, nes negalėjo apsiprasti su mintimi, kad Lukašas turi dar apie dvidešimt meilužių, – tai atitinkamai buvo paveikę šito munduruoto veislinio patino išgales.

Vyresnysis leitenantas Lukašas plačiai susirašinėjo, turėjo savo meilužių nuotraukų albumą ir įvairių relikvijų kolekciją, nes per pastaruosius dvejus metus jam atsirado polinkis į fetišizmą. Jis turėjo keletą įvairių moteriškų kojaraiščių, ketverias dailiai išsiuvinėtas kelnaites, trejus permatomus ploniausius moteriškus marškinėlius, batistinių suknelių, pagaliau vieną korsetą ir keletą kojinių.

– Šiandien aš eisiu į tarnybą,– pasakė vyresnysis leitenantas Šveikui,– ir grįšiu tik naktį. Sutvarkykite butą. Paskutinis mano pasiuntinys buvo toks netikęs, kad šiandien išžygiavo su kuopa į pozicijas.

Davęs nurodymų dėl kanarėlės ir Angoros katės, jis išėjo, neužmiršdamas dar kartą tarpduryje mestelti keletą žodžių apie sąžiningumą ir tvarką.

Jam išėjus, Šveikas kuo stropiausiai sutvarkė butą, tad vyresniajam leitenantui Lukašui grįžus naktį namo, Šveikas visiškai teisėtai galėjo raportuoti:

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, viskas sutvarkyta. Tik va katė pasielgė chuliganiškai ir suėdė jūsų kanarėlę.

– Kaip?! – sugriaudėjo vyresnysis leitenantas.

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, va šitaip. Aš seniai žinojau, kad katės kanarėlių nemėgsta ir jas skriaudžia. Tai aš nusprendžiau jas supažindinti iš arčiau, o jeigu šita bestija pamėgintų iškrėsti kokią išdaigą, iškaršt jai kailį taip, kad ligi mirties atsimintų, kaip reikia elgtis su kanarėlėmis, nes labai myliu gyvulius. Mūsų name vienas kepurininkas taip ir išmokė savo katę. Iš pradžių ji suėdė tris kanarėles, o dabar nė pažiūrėti į tą pusę nenori, kanarėlė gali ant jos nors ir atsitūpti. Aš norėjau irgi šitaip pamėginti, ištraukiau iš narvelio kanarėlę ir daviau ją katei pauostyti, o katė, šlykštynė, nespėjus man nė susivokti, nukando jai galvą. Aš, tiesą sakant, nelaukiau iš jos tokio akiplėšiškumo! Jeigu čia būtų buvęs, ponas vyresnysis leitenante, sakysim, žvirblis, tai aš nieko nesakyčiau, o čia juk tokia puiki kanarėlė, iš Harco... Ir dar kaip godžiai ji ėdė, kartu su plunksnomis, ir dar kaip murkė iš pasitenkinimo. Jos, šitos katės, kaip sako, nieko nenutuokia apie muziką ir negali virškinti, kai kanarėlė gieda, nes apie tai bestijos nieko neišmano. Aš katę kaip reikiant iškeikiau, bet, Dieve gink, nė piršto prie jos nepridėjau ir laukiau jūsų, kad nuspręstute, ką padaryti šitam darkiam padarui.

Kalbėdamas Šveikas taip atviraširdiškai žiūrėjo leitenantui į veidą, jog tasai, jau bežengdamas prie Šveiko su aiškiu ir žiauriu ketinimu, pasitraukė, atsisėdo į krėslą ir paklausė:

– Klausykit, Šveikai, ar jūs iš tiesų esat toks dangiškojo Viešpaties mulkis?

– Taip, ponas vyresnysis leitenante,– iškilmingai atsakė Šveikas.– Iš mažų dienų man nesiseka. Aš visada noriu, kad viskas būtų gerai, bet niekada nieko iš to neišeina, tik nemalonumai man ir kitiems. Aš tik norėjau abi jas supažindinti, kad jos viena prie kitos priprastų. Kuo gi aš kaltas, kad ji suėdė kanarėlę, ir štai po visos pažinties? Prieš keletą metų „Štuparto" viešbuty katė suėdė net papūgą už tai, kad šita ją erzino ir kniauksėjo jos balsu. Ir gajos gi šitos katės! Jeigu paliepsite, ponas vyresnysis leitenante, man ją pribaigti, teks jai durimis sulaužyti nugarkaulį, kitaip nieko nebus.

Ir Šveikas nekalčiausiu veidu ir miela, atvira šypsena išdėstė vyresniajam leitenantui, kaip reikia bausti kates. Ta bausmė gyvulių globos draugijos narius neabejotinai nuvarytų į beprotnamį.

Šveikas čia parodė tokią išmonę, kad vyresnysis leitenantas Lukašas, užmiršęs piktumą, paklausė:

– Ar jūs mokate elgtis su gyvuliais? Ar mylite juos?

– Labiausiai myliu šunis,– atsakė Šveikas.– Prekyba jais labai pelninga tam, kas moka juos pardavinėti. Bet man prekyba nesisekė, nes visada buvau per daug sąžiningas. Ir vis tiek pirkėjai ateidavo pas mane su pretenzijomis, kad aš, girdi, jiems pardaviau stipenas vietoj grynakraujų sveikų šunų. Tarytum visi šunys turi būti grynakraujai ir sveiki. Duok tu kiekvienam kilmės liudijimą. Dėl to liudijimus teko spausdintis ir iš kokio nors kiemsargio, gimusio plytinėj, padaryti gryniausio kraujo bajorą iš Bavarijos Armino fon Barheimo šunidės. Ir iš tiesų tada pirkėjai būdavo labai patenkinti, nes manydavo įsigiję grynakraujį šunį. Jiems galėjai įkišti Vršovicų špicą vietoj takso, ir jie tiktai stebėdavos, kodėl tokio reto šuns, iš pačios Vokietijos, plaukai gauruoti, o kojos nekreivos. Taip daroma visose didelėse šunidėse, ir jūs, ponas vyresnysis leitenante, net išsižiotumėt, sužinoję, kokių tik apgavysčių neišdarinėjama su šunų liudijimais. Tiesą sakant, maža yra šunų, kurie apie save galėtų pasakyti: „Aš esu grynakraujis padaras". Arba jo mama užsimiršo su kokiu nors mišriaveisliu, arba jo senelė, arba galų gale jo tėtušių buvo keletas, ir iš kiekvieno jis ką nors paveldėjo: iš šito – ausis, iš to – uodegą, iš ano – plaukus ant snukio, iš ketvirto – snukį, iš penkto – šleivas kojas, į šeštą atsigimė ūgiu, ir jeigu šitokių tėtušių jis turėjo dvylika, tai galit, ponas vyresnysis leitenante, įsivaizduoti, kaip toksai šuo atrodo. Nupirkau aš sykį panašų šunį, pramintą Balabanu, tai jis dėl savo tėčių išėjo toks nešvankus, kad visi šunys jo šalindavosi. Nupirkau aš jį iš gailesčio, nes visi jį buvo pametę. Tupėdavo jis mano namuose visą laiką kampe, buvo liūdnas, iki aš jį pardaviau už pinčerį. Daugiausia vargo turėjau jį perdažydamas, kad jo plaukas būtų pipirų su druska spalvos. Pateko jis paskui su savo šeimininku į Moraviją, ir nuo to laiko jo daugiau nebemačiau.

Vyresnįjį leitenantą ėmė dominti šitas kinologinis pasakojimas, ir Šveikas netrukdomas galėjo pasakoti toliau.

– Šunys negali dažytis patys, kaip tai daro damos, – tuo reikia pasirūpinti tam, kas nori juos parduoti. Jeigu šuo toks nukaršęs, kad visas žilas, o jūs ketinate jį parduoti kaip metinį šuniuką arba norite šitokį senelį įsiūlyti kaip devynių mėnesių jauniklį, tai nusipirkit pragaro akmenėlio ir nudažykit šunį juodai. Tada jis atrodys kaip ką tik gimęs. Kad įgytų jėgos, penėkit arklinėmis arseniko porcijomis, o dantis nušveiskit švitriniu popieriumi, kuriuo šveičiami surūdiję peiliai. Prieš vesdamas jį parduoti, įkliukinkit jam į gerklę slyvinės, kad būtų bent kiek kauštelėjęs, ir jis kaipmat taps žvitrus, smagus, linksmai los ir lįs prie kiekvieno kaip įsigėręs miesto

valdybos narys. Bet svarbiausia va kas: su žmonėmis, ponas vyresnysis leitenante, reikia kalbėti, taip ilgai kalbėti, kol pirkėjas apkvaiš. Jeigu kas nors geidžia pirkti iš jūsų bolonę, o jūs namie teturite medžioklinį šunį, tai privalote mokėti pirkėjui taip įkalbėti, kad jis vietoj bolonės išsivestų medžioklinį; o jeigu atsitiktinai namie tėra tik bolonė, o ateis pirkti pikto vokiško dogo namams sergėti, jūs privalote kalbėti tol, kol pirkėjas apglums ir išsineš kišenėj jūsų bolonę vietoj dogo. Kai aš kadaise verčiausi gyvuliais, atėjo kartą pas mane viena dama. Kaip ji sakė, ištrūko sodan jos papūga, o ten, prieš vasarnamį, tuo metu berniukai žaidė indėnus. Jie sugavo papūgą, išplėšė jai iš uodegos visas plunksnas ir pasidabino jomis tartum policininkai. Papūga, likusi be uodegos, iš gėdos apsirgo, o veterinaras pribaigė ją milteliais. Tai va šita dama ir norinti pirkti kitą papūgą, bet išauklėtą, o ne kokią storžievę, kuri vien keiktis temoka. Kas man belieka daryti, jei namie neturėjau jokios papūgos, o ir nužiūrėjęs nė vienos nebuvau? Namuose riogsojo tik pikčiurna buldogas, visiškai aklas. Tai man, ponas vyresnysis leitenante, teko su šita dama kalbėtis nuo ketvirtos valandos popiet ligi septintos vakaro, kol ji vietoj papūgos nupirko aklą buldogą. Tai buvo sunkiau, negu iškilpoti kokią nors diplomatinę painiavą. Jai išeinant, aš pasakiau: „Tegul dabar tik pamėgina berniukai jam nutraukti uodegą". Daugiau su ta ponia nesusitikau: ji turėjo dėl to buldogo palikti Prahą, nes jis apriejo visą namą. Patikėkit, ponas vyresnysis leitenante, gauti gerą gyvulį labai sunku.

– Labai myliu šunis, – tarė vyresnysis leitenantas.– Kai kurie mano draugai pasiėmė į frontą savo šunis ir rašė man, kad su tokiu ištikimu ir atsidavusiu bičiuliu tarnyba fronte bėga labai maloniai. Jūs, matau, gerai pažįstate šunų veisles, ir jeigu aš turėčiau šunį, mokėčiau jį prižiūrėti. Kuri veislė, jūsų nuomone, geriausia? Turiu galvoj šunį kaip bičiulį. Turėjau anksčiau pinčerį, bet nežinau...

– Mano supratimu, ponas vyresnysis leitenante, pinčeris yra labai meilus šuo. Tiesa, ne kiekvienam jis patinka, nes jo plaukai panašūs į šerius, o aplink nasrus jie tokie šiurkštūs, kad jis atrodo lyg paleistas katorgininkas. Pinčeriai bjaurūs, kad net miela pažiūrėti, bet protingi. Mulkiams senbernarams toli ligi jų. Pinčeriai protingesni už foksterjerus. Žinojau aš vieną...

Vyresnysis leitenantas Lukašas pasižiūrėjo į laikrodį ir nutraukė Šveiką:

– Jau vėlu, man reikia išsimiegoti. Rytoj vėl tarnyba, o jūs galite skirti visą dieną kokiam nors pinčeriui surasti.

Jis nuėjo miegoti, o Šveikas virtuvėj atsigulė ant kanapos ir dar paskaitė laikraštį, kurį vyresnysis leitenantas buvo parnešęs iš kareivinių.

– Žiūrėk tu man, – tarė pats sau Šveikas, susidomėjęs skaitydamas dienos įvykių apžvalgą. – Sultonas apdovanojo kaizerį Vilhelmą karo medaliu, o aš lig šiol net mažo sidabrinio neturiu.

Jis susimąstė ir staiga pašoko:

– Vos neužmiršau!

Ir nuėjo į vyresniojo leitenanto kambarį. Šis kietai miegojo. Šveikas jį pažadino.

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, negavau įsakymo dėl katės.

Vyresnysis leitenantas pusiau miegodamas apsivertė ant kito šono, sumurmėjo: „Trys dienos daboklės!" ir vėl užmigo. Šveikas tyliai išėjo iš kambario, ištraukė nelaimingą katę iš po kanapos ir pasakė jai:

– Trys dienos daboklės, *abtreten*!*

Ir Angoros katė buvo įlandinta atgal po kanapa.

---

* Aplink, marš! *(Vok.)*

IV

Šveikas buvo besirengiąs eiti ieškoti kokio nors pinčerio, bet prie durų paskambino jauna dama ir pasisakė norinti matyti vyresnįjį leitenantą Lukašą. Šalia jos stovėjo du dideli lagaminai, ir Šveikas dar suspėjo pamatyti laiptais besileidžiančio nešiko kepurę.

– Nėra namie,– ryžtingai atsakė Šveikas, bet jaunoji dama buvo jau prieškambary ir kategoriškai paliepė Šveikui:

– Įneškite vidun lagaminus.

– Be vyresniojo leitenanto leidimo negalima,– atkirto Šveikas.– Vyresnysis leitenantas įsakė be jo nieko neįleisti.

– Jūs iš proto išėjote! – sušuko dama. – Aš atvažiavau pas jį į svečius.

– Apie tai aš nieko nežinau,– atsakė Šveikas.– Ponas vyresnysis leitenantas tarnyboje ir grįš tik naktį, o aš gavau įsakymą surasti pinčerį. Apie jokius lagaminus ir apie jokias damas nieko nežinau. Aš užrakinsiu butą ir nuolankiai prašau jus išeiti. Man nedavė jokių nurodymų, ir aš negaliu svetimo, man nepažįstamo asmens palikti vieno bute. Mūsų gatvėj cukraininінko Belčicko namuos buvo paliktas vienas žmogus, tai jis atsirakino drabužinę ir pabėgo.

– Aš tuo nenoriu apie jus pasakyti ką nors bloga, – pasitaisė Šveikas, išvydęs, kad dama kaskart vis labiau nusimena ir vos neverkia, – bet liktis jums čia nieku gyvu negalima. Juk turite sutikti, kad jeigu butas pavestas man, tai aš atsakau už kiekvieną smulkmeną. Dėl to dar kartą nuolankiai prašau tuščiai nesivarginti. Kol negavau įsakymo iš pono vyresniojo leitenanto, aš ir tikro brolio nepažįstu. Man iš tiesų nesinori su jumis kalbėtis tokiu tonu, bet karo tarnyboj turi būti tvarka.

Jaunoji dama tuo tarpu bent kiek atsipeikėjo, išsiėmė iš rankinuko vizitinę kortelę, parašė joje pieštuku keletą eilučių, įdėjo į grakštų mažutį vokelį ir prislėgtu balsu pasakė:

– Nuneškite ponui vyresniajam leitenantui, o aš čia palauksiu atsakymo. Štai jums penkios kronos keliui.

– Iš to nieko neišdegs,– atsakė Šveikas, užgautas nelauktos viešnios įkyrumo. – Pasilikite šitas penkias kronas sau, štai jos čia ant kėdės, o jeigu norite, prašom eiti su manim į kareivines, ten manęs palauksite, o jūsų laišką aš paduosiu leitenantui ir atnešiu atsakymą. Čia laukti jokiu būdu negalima.

Tai pasakęs, jis įnešė lagaminus į prieškambarį ir, žvangindamas raktais lyg koks pilies raktininkas, reikšmingai ištarė:

– Užrakinsim...

Jaunoji ponia, netekusi vilties, išėjo ant laiptų, Šveikas užrakino duris ir nužingsniavo pirmas. Atsilankėlė kiceno mažais žingsneliais iš paskos kaip šuniukas ir prisivijo Šveiką tik tada, kai jis užsuko į krautuvėlę nusipirkti papirosų. Dabar ji tipeno šalia ir pamėgino užmegzti pokalbį:

– Jūs tikrai jam paduosite?

– Paduosiu, jeigu sakiau.

– Ar surasite poną vyresnįjį leitenantą?

– Nežinau.

Jiedu tylėdami ėjo greta. Po gerokos valandos Šveiko bendrakeleivė vėl prabilo:

– Tai jūs manote, kad pono vyresniojo leitenanto nerasite?

– To aš nemanau.

– O kur, manote, jis galėtų būti?

– Nežinau.

Tuo pokalbis ilgam laikui nutrūko, bet jį vėl atnaujino jaunoji dama paklausdama:

– Ar jūs nepametėt laiško?

– Kol kas ne.

– Tai jūs tikrai paduosit jį ponui vyresniajam leitenantui?

– Taip.

– Ar surasite jį?

– Aš jau sakiau, kad nežinau,– atrėžė Šveikas.– Stebėtina, kaip žmonės gali būti tokie smalsūs ir visą laiką klausinėti vis to paties. Tai tas pat, kaip sulaikyti gatvėj kiekvieną sutiktąjį ir klausinėti, kuri šiandien diena.

Tuo pasibaigė visos pastangos susitarti su Šveiku, ir likusį kelio galą jiedu ėjo tylėdami. Tik sustojęs prie kareivinių, Šveikas pasiūlė jaunajai damai palaukti, o pats su kareiviais, stovinčiais prie vartų, leidosi į kalbas apie karą. Šis pokalbis jaunajai damai turėjo teikti didelį malonumą, nes Šveikas ėmė dėstyti apie padėtį fronte tokia kvaila veido išraiška, kokią dar galėjai matyti nuotraukoj, išspausdintoj „Pasaulinio karo kronikoj" su užrašu: „Austrijos sosto įpėdinis kalbasi su dviem lakūnais, numušusiais rusų aeroplaną". O dama tuo tarpu, nelaiminga ir prislėgta, nervingai vaikštinėjo šaligatviu.

Šveikas atsisėdo ant suolo ir tarpuvartėj porino, kad Karpatų fronte

mūsų kariuomenės puolimas sužlugo, bet užtai Peremyšlio komendantas generolas Kunsanekas jau Kijeve, kad mums liko vienuolika atsparos punktų Serbijoj ir kad serbai ilgai netesės vytis mūsiškių.

Paskui leidosi kritikuoti kai kuriuos garsius mūšius ir atrado Ameriką, kad iš visų pusių apsuptas būrys turi pasiduoti.

Prisišnekėjęs per akis, jis rado reikalinga prieiti prie nusiminusios damos ir pasakyti, kad bemat grįš, kad ji niekur nepasišalintų, o pats nuėjo viršun į raštinę ir ten rado vyresnįjį leitenantą Lukašą, kuris aiškino vienam leitenantui apkasų schemas ir prikaišiojo, kad tasai nemoka braižyti, be to, neturi nė mažiausio supratimo apie geometriją.

– Matote, šitaip čia reikia nubraižyti. Jeigu mums reikia į kurią nors tiesę nuleisti statmenį, mes turim nubrėžti tokią tiesę, kuri sudarytų su ta linija statų kampą. Suprantate? Tik tada iškasite apkasus teisingai, nenukreivosite su jais pas priešą, o liksite šešių šimtų metrų atstumu nuo jo. O taip, kaip jūs nubraižėte, nulįstumėte su savo pozicijomis už priešo linijos, ir jūsų apkasai eitų statmenai priešo pozicijoms, o jums reikia buko kampo. Juk čia taip paprasta, ar ne tiesa?

Atsargos leitenantas, taikos metu buvęs banko kasininkas, stovėjo ties brėžiniais kupinas nevilties ir nieko nesusigraibė. Jis su palengvėjimu atsiduso, kai Šveikas priėjo prie vyresniojo leitenanto ir raportavo:

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, kažin kokia dama prašė perduoti jums šitą laišką ir laukia atsakymo.– Tai sakydamas jis reikšmingai ir familiariai pamerkė.

Tai, ką perskaitė vyresnysis leitenantas, nepadarė jam malonaus įspūdžio:

„Lieber Heinrich! Mein Mann verfolgt mich. Ich muss unbedingt bei Dir ein Paar Tage gastieren. Dein Bursch ist ein grosses Mistvieh. Ich bin unglücklich.

Deine Katy". *

Vyresnysis leitenantas atsiduso, nusivedė Šveiką į gretimą tuščią raštinę ir ėmė žingsniuoti tarp stalų. Pagaliau tarė:

– Dama rašo, kad jūs neraliuotas galvijas. Ką jai padarėt?

– Drįstu pranešti, kad aš jai nieko nepadariau, ponas vyresnysis leitenante, aš elgiausi kaip pridera, bet va ji norėjo tuoj pat įsikurti bute. O

* "Mielas Henrikai! Mane vejasi vyras. Aš būtinai turiu pas Tave porą dienų paviešėti. Tavo pasiuntinys – neraliuotas galvijas. Aš esu nelaiminga. *Tavo Kati" (vok.).*

jeigu aš negavau iš jūsų jokių įsakymų, tai ir neleidau jai pasilikti. Be to, atvažiavo su dviem lagaminais – kaip namo.

Vyresnysis leitenantas dar sykį garsiai atsiduso, o paskui jį taip padarė ir Šveikas.

– Ką?!– rūsčiai suriko vyresnysis leitenantas.

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, kad čia keblus atvejis. Prieš porą metų Vaitiecho gatvėj pas vieną baldų apmušėją įsibruko kažkokia panelė, ir jis niekaip jos negalėjo iškrapštyti iš buto, todėl jam teko nunuodyti ją ir patį save šviečiamosiomis dujomis,– ir po visai linksmybei. Bėda su bobomis. Aš jas kiaurai matau.

– Keblus atvejis! – pakartojo vyresnysis leitenantas paskui Šveiką. Jis dar niekad nebuvo pasakęs tokios grynos teisybės.

„Mielo Henriko" padėtis iš tikrųjų buvo bjauri. Žmona, vejama vyro, atvažiuoja pas jį keletą dienų paviešėti tokią valandą, kai kiekvienu akimirksniu iš Tržebonio gali atvykti ponia Mickova, kuri šitai daro reguliariai kas tris mėnesius, mat ji, atvažiavusi į Prahą apsipirkti, visuomet pas jį apsistodavo trims dienoms. Be to, poryt turi ateiti viena panelė, kuri po visos savaitės svarstymo pagaliau nusprendė leistis suviliojama, nes vis tiek po mėnesio išteka už inžinieriaus.

Vyresnysis leitenantas sėdėjo ant stalo, nuleidęs galvą, tylėjo ir galvojo, ir nieko geresnio nesugalvojo, kaip atsisėsti prie stalo, paimti voką ir parašyti ant tarnybinio blanko:

> „Brangioji Kati! Ligi devintos valandos vakaro būsiu tarnyboj. Pareisiu dešimtą. Prašau jaustis pas mane kaip namie. O Šveikui, savo pasiuntiniui, aš įsakiau vykdyti, visus Tavo norus.
>
> *Tavo Henrikas".*

– Atiduokit šitą laišką poniai,– tarė vyresnysis leitenantas.– Įsakau elgtis su ja taktiškai, mandagiai ir vykdyti visus jos norus, kurie turi būti jums įstatymas. Elkitės su ja galantiškai ir patarnaukite jai sąžiningai. Štai jums šimtas kronų, už kurias vėliau atsiskaitysite. Gali būti, kad ji pasiųs jus kai ko nupirkti, užsakykite jai pietus, vakarienę ir taip toliau. Be to, nupirkite tris butelius vyno, dėžutę „Memfio" cigarečių. Taip. Daugiau kol kas nieko. Galite eiti. Dar kartą primenu, kad vykdytumėt kiekvieną norą, kurį tik pamatysite jos akyse.

Jaunoji dama buvo visiškai netekusi vilties pamatyti Šveiką ir labai nustebo, išvydusi jį išeinant iš kareivinių ir traukiant prie jos su laišku.

Šveikas atidavė pagarbą, įteikė jai laišką ir pranešė:

– Pono vyresniojo leitenanto įsakymu aš privalau elgtis su jumis, ponia, pagarbiai ir taktiškai, tarnauti jums sąžiningai, vykdyti visus norus, kuriuos tik pamatysiu jūsų akyse. Liepta jus pamaitinti ir nupirkti jums viską, ko tik geisite. Tam gavau iš pono vyresniojo leitenanto šimtą kronų, tačiau iš jų turiu nupirkti tris butelius vyno ir dėžutę „Memfio" cigarečių.

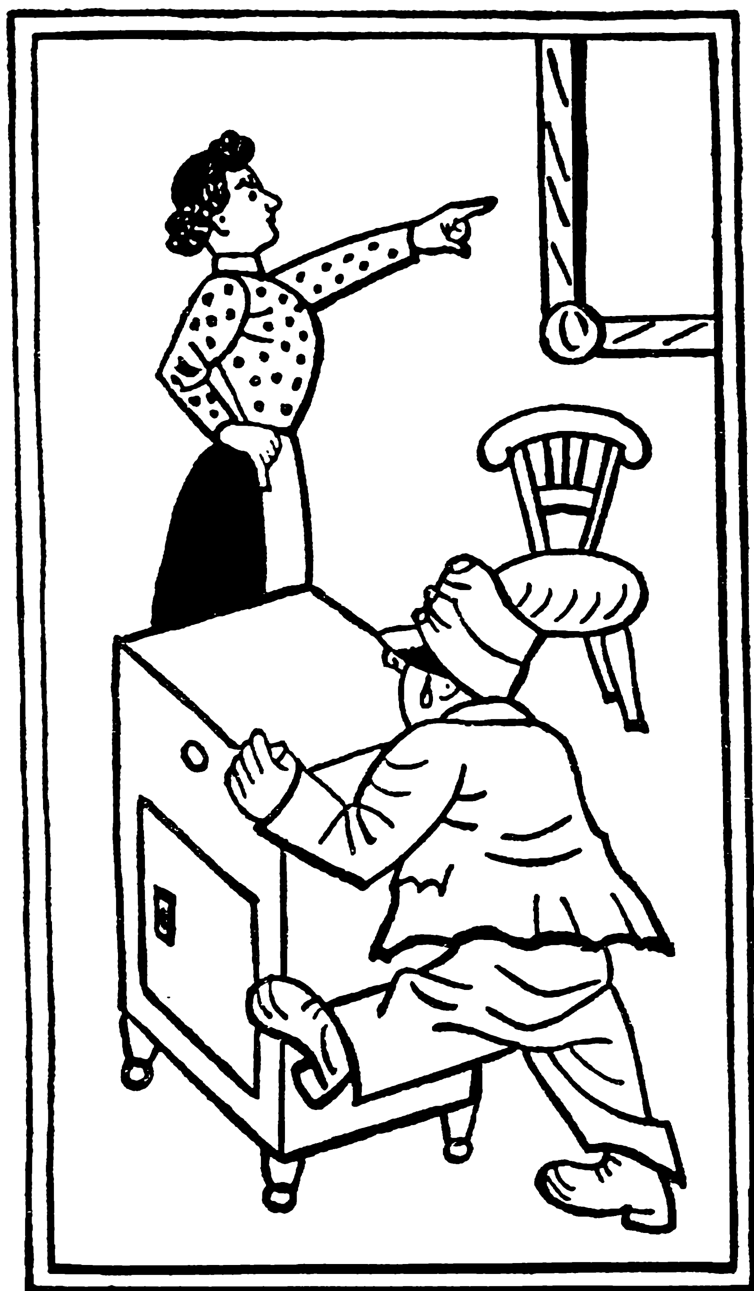
Perskaičius laišką, jai vėl grįžo ryžtingumas, kuris pasireiškė tuo, kad ji liepė Šveikui pasamdyti vežiką. Kai tas buvo įvykdyta, įsakė jam sėstis šalia vežiko ant pasostės.

Jie nuvažiavo namo. Čia ji šauniai suvaidino šeimininkės vaidmenį. Šveikas turėjo įnešti lagaminus į miegamąjį ir kieme išdulkinti kilimus, o mažutis voratinklis ant veidrodžio sukėlė didžiulį jos pasipiktinimą.

Visa tai rodė, kad ji ketino ilgam apsikasti šitose kautynių pozicijose.

Šveikas prakaitavo. Kai jis išdaužė kilimus, damai šovė galvą, kad reikia nukabinti ir išdulkinti užuolaidas. Po to Šveikas gavo įsakymą numazgoti kambario ir virtuvės langus. Paskui jinai ėmė perstatinėti baldus ir tai darė labai nervingai, o kai Šveikas viską sutąsė iš kampo į kampą, ji buvo nepatenkinta ir ėmė kombinuoti naują planą.

Ji apvertė butą aukštyn kojomis, bet pamažu jos energija, tvarkant lizdelį, ėmė slūgti, ir niokojimas palengva liovėsi. Dama išėmė iš komodos

lovos skalbinius pati pervilko pagalves ir patalus. Buvo matyti, kad ji tai darė su meile guoliui, kuris geidulingai virpino jos šnerves. Paskui pasiuntė Šveiką parnešti pietus ir vyno. Iki jam grįžtant, persivilko permatomu apatinuku. Su juo ji buvo nepaprastai gundanti ir viliojanti.

Per pietus ji išgėrė butelį vyno, surūkė krūvą papirosų ir atsigulė į lovą. Šveikas tuo tarpu virtuvėj smaguriavo kareiviška duona, pasidažydamas ją stiklinėj saldžia degtine.

– Šveikai,– staiga pasigirdo iš miegamojo,– Šveikai!

Šveikas atidarė duris ir išvydo jaunąją damą ant pagalvių gracinga poza.

– Įeikit!

Šveikas priėjo prie lovos, o dama, kažkaip ypatingai šypsodamasi, nužvelgė jo kresną stotą ir mėsingas kulšis. Tada, pakėlusi švelnią medžiagą, kuri viską slėpė, griežtai pasakė: „Maukitės batus ir kelnes. Parodykit..."

– –

Kai vyresnysis leitenantas grįžo iš kareivinių, šaunusis kareivis Šveikas galėjo su gryna sąžine raportuoti:

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, visus ponios norus įvykdžiau ir dirbau sąžiningai, kaip buvot įsakęs.

– Dėkui, Šveikai,– tarė vyresnysis leitenantas.– Ar daug ji pareiškė norų?

– Maždaug šešis,– atsakė Šveikas.– Dabar ji miega kaip užmušta po to važiavimo. Aš įvykdžiau visus norus, kuriuos tik pamačiau jos akyse.

V

Tuo metu, kai austrų kariuomenė, priešo spaudžiama miškuose prie Dunajeco ir Rabės upių stovėjo po granatų kruša, o stambaus kalibro sviediniai daužydavo ir užversdavo žemėmis ištisas austrų kuopas Karpatuose, kai visų karo veiksmų laukų horizontai žėrėjo degančių kaimų ir miestų pašvaistėmis,– vyresnysis leitenantas Lukašas ir jo pasiuntinys Šveikas patyrė ne visai malonią idilę su dama, pabėgusia nuo vyro ir dabar vaidinančia namų šeimininkę.

Kartą, kai jinai išėjo pasivaikščioti, vyresnysis leitenantas Lukašas su Šveiku padarė karinį pasitarimą, ieškodami būdų, kaip nuo jos išsigelbėti.

– Būtų geriausia, ponas vyresnysis leitenante,– tarė Šveikas, – kad vyras, nuo kurio ji pabėgo ir kuris jos ieško, kaip kad jūs sakėt, buvo parašyta

tame laiške, sužinotų, kur ji yra, ir atvažiuotų pasiimti. Reikia pasiųsti jam telegramą, kad ji gyvena pas jus ir kad jis gali ją parsivežti. Všenorų vasarvietėj praėjusiais metais irgi buvo panašus atsitikimas. Bet tuokart telegramą vyrui pasiuntė pati žmona, o tasai, atvažiavęs jos, abu apskaldė antausiais. Ten abudu buvo civiliai, o čia su karininku jis to neišdrįs. Pagaliau jūs visai niekuo nekaltas, jūs nesikvietėt jos, o jeigu ji pabėgo, tai padarė savo rizika. Pamatysit, telegrama išeis į gera. Jeigu net ir klius pora antausių...

– Jis labai inteligentiškas žmogus,– nutraukė Šveiką vyresnysis leitenantas Lukašas, – aš jį pažįstu. Verčiasi didmenine apynių prekyba. Būtinai reikia su juo pasikalbėti. Telegramą išsiųsiu.

Lukašo parašyta telegrama buvo komerciškai trumpa: „Jūsų žmonos adresas šiuo metu..." Po to ėjo vyresniojo leitenanto buto adresas.

Ir vieną gražią dieną ponia Kati buvo labai nesmagiai apstulbinta, kai pro duris įgriuvo apynių pirklys. Iš pažiūros jis buvo labai korektiškas ir rūpestingas vyras. Kati, nepraradusi savitvardos, supažindino abudu ponus:

– Mano vyras... Ponas vyresnysis leitenantas Lukašas.

Niekas kita jai neatėjo į galvą.

– Prašom sėstis, ponas Vendleri, – maloniai pasiūlė vyresnysis leitenantas svečiui ir, išėmęs portsigarą, atkišo jį apynių pirkliui:

– Gal malonėsit?

Inteligentiškas apynių pirklys iš mandagumo paėmė papirosą ir, leisdamas dūmus, atsargiai paklausė:

– Ar greitai vyksite į pozicijas, ponas vyresnysis leitenante?

– Aš esu padavęs raportą perkelti mane į devyniasdešimt pirmąjį pulką Budejovicuose, kur turbūt važiuosiu tik baigęs darbus savanorių mokykloj. Mums reikia galybės jaunųjų karininkų, bet šiuo metu dažnai pasitaiko liūdnas dalykas, kad jauni žmonės, turintys teisę stoti savanoriais, ta teise nepasinaudoja. Jiems geriau liktis paprastais eiliniais, negu būti kadetais.

– Karas smarkiai pakenkė apynių prekybai, tačiau aš manau, kad jis ilgai nesitęs,–pasakė pirklys, pakaitomis žiūrėdamas čia į savo žmoną, čia į vyresnįjį leitenantą.

– Mūsų padėtis gana gera, – tarė vyresnysis leitenantas Lukašas.– Dabar jau niekas neabejoja, kad karas baigsis centrinių valstybių ginklo pergale. Prancūzija, Anglija ir Rusija per silpnos prieš austrų, turkų ir vokiečių tvirtovę. Tiesa, kai kuriuose frontuose mes turėjom šiokių tokių nesėkmių. Tačiau kai tik pralaušime rusų frontą tarp Karpatų keteros ir viduriniojo Dunajeco, nėra abejonės, kad karui ateis galas. Lygiai ir prancūzams gresia pavojus artimiausiu laiku netekti rytinės Prancūzijos, nes gali atsitikti taip, kad vokiečiai įsiverš į Paryžių. Tai visiškai tikėtina. Be to, mūsų manevrai Serbijoj tebevyksta gana sėkmingai. Mūsų kariuomenės atsitraukimą, kuris faktiškai tėra persigrupavimas, daugelis aiškina visai ne taip, kaip to reikalauja paprastas šaltakraujiškumas kautynėse. Ilgai netrukus pamatysim, kad mūsų griežtai apskaičiuoti manevrai pietiniame karo veiksmų placdarme duos vaisių. Teikitės pažvelgti...

Vyresnysis leitenantas Lukašas švelniai paėmė apynių pirklį už pečių, privedė prie karo veiksmų žemėlapio, kabančio ant sienos, ir, rodydamas į kai kuriuos punktus, dėstė toliau:

– Rytiniai Beskidai yra mūsų atsparos punktas. Karpatų baruose, kaip matote, irgi turime stiprią atramą. Galingas smūgis šitoje linijoje – ir mes nesustosime ligi pat Maskvos. Karas baigsis greičiau, negu mes manome.

– O kaip Turkija?–paklausė apynių pirklys, svarstydamas, kaip prieiti prie to dalyko, dėl kurio jis čia atvažiavo.

– Turkija laikosi puikiai,– atsakė vyresnysis leitenantas, vesdamas jį prie stalo.–Turkų parlamento pirmininkas Halibėjus ir Alibėjus atvyko į Vieną. Turkų Dardanelų armijos vadu paskirtas maršalas Limanas fon Zandersas. Golcas-paša iš Konstantinopolio atvažiavo į Berlyną. Mūsų imperatorius apdovanojo ordinais Enver-pašą, viceadmirolą Usedon-pašą ir generolą Dževad-pašą. Palyginti daug apdovanojimų per tokį trumpą laiką.

Kurį metą visi sėdėjo tylėdami vienas prieš kitą, kol vyresnysis leitenantas palaikė reikalinga nutraukti slegiančią tylą:

– Kada teikėtės atvažiuoti, ponas Vendleri?

– Šiandien rytą.

– Labai džiaugiuosi, kad radote mane namie, nes aš popiet visada išeinu į kareivines ir praleidžiu visą naktį tarnyboj. Kadangi butas, tiesą sakant, visą dieną būna tuščias, tai aš turėjau galimybę pasiūlyti poniai savo svetingumą, kol ji bus Prahoje. Niekas čia jos netrukdo. Pagal seną pažintį...

Apynių pirklys nusikosėjo.

– Kati – keista moteris, ponas vyresnysis leitenante. Prašom priimti nuoširdžią padėką už viską, ką jūs jai padarėt. Nei iš šio, nei iš to jinai įsigeidė važiuoti į Prahą gydytis nervų, aš buvau kelionėje, grįžtu namo – namai tušti. Kati nėra.

Stengdamasis nutaisyti kuo maloniausią veidą, jis pagrasė jai pirštu ir, veidmainingai šypsodamasis, paklausė:

– Tikriausiai manei, kad jeigu aš išvažiavau, tai tu irgi gali išvažiuoti. Tau, žinoma, ir į galvą neatėjo...

Matydamas, kad pokalbis ima krypti nepageidaujama linkme, vyresnysis leitenantas Lukašas inteligentišką apynių pirklį vėl nuvedė prie karo veiksmų žemėlapio ir, rodydamas pabrauktas vietas, tarė:

– Aš užmiršau atkreipti jūsų dėmesį į vieną labai įdomią aplinkybę, į šitą didžiulį, pietvakariuosna nukreiptą lanką, kur kalnų grandinė sudaro natūralius įtvirtinimus. Šia linkme vyksta sąjungininkų puolimas. Perkirtę šį kelią, jungiantį įtvirtinimus su pagrindine priešo gynybos linija, mes perkertam susisiekimą tarp dešiniojo jo sparno ir šiaurinės armijos prie Vyslos. Dabar jums aišku?

Apynių pirklys atsakė, kad dabar jam viskas perdėm aišku, bet su būdingu taktu laiku susigriebė, kad tai, ką pasakė, nebūtų palaikyta užuomina, tad, sėsdamasis į savo vietą, pridūrė:

– Mūsų apyniai dėl karo neteko rinkų užsienyje. Prancūzijai, Anglijai, Rusijai ir Balkanams šiuo metu jie neegzistuoja. Kol kas dar siunčiame

apynius į Italiją, tačiau bijau, kad ir ji gali įsivelti į šią bylą. Bet jeigu laimėsim, produktų kainas diktuosime mes.

– Italija laikysis visiško neutraliteto, – guodė jį vyresnysis leitenantas.– Tai savaime...

– Tačiau kodėl ji nenori pripažinti, kad Trilypė sąjunga ją sieja su Austrija–Vengrija ir Vokietija[36]? – ūmai įniršo apynių pirklys, kuriam viskas vienu kartu šovė į galvą: ir apyniai, ir žmona, ir karas. – Aš tikėjaus, kad Italija stos prieš Prancūziją ir Serbiją. Tada karui būtų buvęs galas. Apyniai pūsta mano sandėliuose, sandėriai šalies viduje menki, eksportas lygus nuliui, o Italija laikosi neutraliteto. Tai kodėl ji dar 1912 metais atnaujino su mumis Trijų sąjungą? Ką mano Italijos užsienio reikalų ministras markizas di San Džulanas? Ką veikia šitas ponas? Tai ką, miega jis? Ar jūs žinote, kokia buvo mano metinė apyvarta prieš karą ir dabar?

– Prašom nemanyti, kad aš neseku įvykių,– varė jis, sviedęs tūžmasties kupiną žvilgsnį į vyresnįjį leitenantą, kuris ramiai sau leido iš burnos dūmų ratilėlius. Ponia Kati labai susidomėjusi stebėjo, kaip vienas ratilėlis pavydavo kitą ir jį išsklaidydavo.– Kodėl vokiečiai pasitraukė atgal, jau būdami prie pat Paryžiaus? Kodėl tarp Maso ir Mozelio vyksta smarkios artilerijos kautynės? Žinote jūs, kad Kombr a Vevre ties Maršu sudegė trys alaus daryklos, kur kasmet aš pasiųsdavau per penkis šimtus maišų apynių? Sudegė ir Hartmansveilerio alaus darykla Vogėzuose, su žeme sulyginta didžiulė alaus darykla Nyderšpache prie Milhuzo. Štai jums tūkstantis du šimtai maišų nuostolio mano firmai per metus. Šešis kartus kovėsi vokiečiai su belgais dėl alaus daryklos Klosterheke,– štai jums dar trys šimtai penkiasdešimt maišų nuostolio per metus.

Iš susijaudinimo jis nebepajėgė kalbėti, atsistojo, priėjo prie žmonos ir pasakė:

– Tuoj pat važiuoji su manim namo. Apsirenk!

– Visi šie įvykiai mane taip nervina, – tarė jis po valandėlės lyg teisindamasis.– O anksčiau aš buvau visai ramus žmogus.

Žmonai išėjus į kitą kambarį apsirengti, jis tyliai pasakė vyresniajam leitenantui:

– Šitą ji iškrečia nebe pirmą sykį. Pernai buvo išvažiavusi su vienu dėstytoju, ir aš ją suradau net Zagrebe. Tąsyk aš pasinaudojau proga ir sudariau su to miesto alaus darykla sutartį šešiems šimtams maišų apynių. Nėr ko sakyti. Pietūs iš viso buvo mums aukso slėnys. Mūsų apyniai pasiekdavo net Konstantinopolį. Dabar mes pusiau sunaikinti. Jeigu vyriausybė apribos alaus gamybą šalyje, mums bus suduotas paskutinis smūgis.

Ir, užsirūkydamas vyresniojo leitenanto pasiūlytą cigaretę, jis sielvartingai prisiminė:

– Viena tik Varšuva pirkdavo iš mūsų du tūkstančius tris šimtus septyniasdešimt maišų apynių. Didžiausia alaus darykla yra augustinų rankose. Jų atstovas kiekvienais metais atvažiuodavo pas mane į svečius. Yra dėl ko pulti į neviltį. Gerai dar, kad neturiu vaikų.

Iš logiškos išvados, padarytos dėl to, kad augustinų alaus daryklos Varšuvoj atstovas kasmet pas jį viešėdavo, vyresnysis leitenantas truputėlį šyptelėjo, apynių pirklys tai pastebėjo ir dėstė toliau:

– Vengrų alaus daryklos Šopornėj ir Didžiojoj Kanižėj kasmet pirkdavo iš manęs maždaug po tūkstantį maišų apynių, o savo alų jie eksportuodavo net į Aleksandriją. Dabar dėl blokados jie nenori daryti jokių sandėrių. Aš siūlau jiems apynius trisdešimčia procentų pigiau, o jie vis tiek neužsako nė vieno maišo. Sąstingis, nuosmukis, skurdas ir dar šalia viso to šeimyniniai nemalonumai.

Apynių pirklys nutilo. Tylą sutrikdė ponia Kati, pasiruošusi kelionei:

– O ką darysim su mano lagaminais?

– Aš užsuksiu jų paimti, Kati,– ramiai pasakė apynių pirklys, patenkintas, kad viskas baigėsi be jokių išsišokimų ir keblių scenų.– Jeigu nori ko nors nusipirkti, tai mums reikia pasiskubinti. Traukinys išeina dvidešimt po dviejų.

Abudu draugiškai atsisveikino su vyresniuoju leitenantu, o apynių pirklys taip apsidžiaugė, kad viskas baigėsi, jog išeidamas prieškambary pasakė vyresniajam leitenantui:

– Jeigu, neduok Dieve, jus kare sužeistų, atvažiuokite pas mus taisytis. Rūpestingai jus slaugysim.

Grįžęs į miegamąjį, kur buvo rengusis kelionėn ponia Kati, vyresnysis leitenantas rado ant prausyklos keturis šimtus kronų ir raštelį:

„Ponas vyresnysis leitenante! Jūs neapgynėt manęs nuo šitos beždžionės – mano vyro, aukščiausios rūšies idioto. Jūs leidote jam išsitempti mane kaip kokį nors Jūsų bute užmirštą daiktą. Be to, Jūs leidote sau padaryti pastabą, kad man suteikėt viešnagę. Tikiuosi, kad dėl manęs jūs neturėjot didesnių išlaidų kaip čia pridedami keturi šimtai kronų, kuriuos prašau pasidalyti su savo tarnu".

Vyresnysis leitenantas Lukašas valandėlę stovėjo su rašteliu rankoj, paskui pamažu jį suplėšė, šypsodamasis pasižiūrėjo į pinigus, gulinčius

ant prausyklos, ir pastebėjęs, kad ponia Kati iš susijaudinimo užmiršo ant veidrodžio staliuko šukas, pridėjo jas prie savo fetišų kolekcijos.

Po pietų grįžo Šveikas. Jis buvo išėjęs ieškoti vyresniajam leitenantui pinčerio.

– Šveikai,– tarė vyresnysis leitenantas,– jums pasisekė. Dama, gyvenusi pas mane, išvyko. Ją išsivežė vyras. Už visus patarnavimus ji paliko jums keturis šimtus kronų. Jūs turite gražiai padėkoti jai, taip pat jos vyrui, kadangi čia, tiesą sakant, yra jo pinigai, kuriuos ji buvo pasiėmusi kelionėn. Aš jums padiktuosiu laišką.

Ir jis padiktavo:

– „Didžiai gerbiamas Pone! Teikitės perduoti poniai mano nuoširdžią padėką už tuos keturis šimtus kronų, kuriuos ji man padovanojo už paslaugas, suteiktas jai būnant Prahoje. Visa, ką aš jai dariau, dariau iš širdies ir dėl to negaliu priimti šitų pinigų, todėl siunčiu juos..." Na, rašykite toliau, Šveikai! Ko jūs ten muistotės? Kur aš sustojau?

– ...todėl siunčiu juos... – trūksmingu, tragišku balsu suvebleno Šveikas.

– Taip, gerai! „...siunčiu juos jai atgal su didžios pagarbos patikinimais. Nuolankiausiai sveikinu Jūsų ponią ir bučiuoju jai ranką. Josefas Šveikas, vyresniojo leitenanto Lukašo pasiuntinys." Baigta?

– Dar ne, ponas vyresnysis leitenante, trūksta datos.

– „Tūkstantis devyni šimtai keturiolikti metai, gruodžio dvidešimtoji diena". Taip. O dabar užrašykite ant voko adresą, paimkite keturis šimtus kronų, nuneškite juos į paštą ir išsiųskite šituo pačiu adresu.

Vyresnysis leitenantas Lukašas ėmė linksmai švilpauti ariją iš operos „Išsiskyrusioji žmona".

– Dar šit kas,– prisiminė vyresnysis leitenantas, Šveikui išeinant į paštą. – Kaip reikalai su šunim, kurio jūs buvot išėjęs ieškoti?

– Yra vienas tinkamas, ponas vyresnysis leitenante. Įstabiai gražus šuo. Bet gauti šitą šunį bus sunkoka. Rytoj, tikiuos, vis dėlto atvesiu. Kandžiojasi.

VI

Paskutinio žodžio vyresnysis leitenantas Lukašas nenugirdo, o tas, šiaip ar taip, buvo labai svarbu. „Griebia, galvijas, kur pakliuvo,– buvo benorįs pakartoti Šveikas, bet galų gale nusprendė: – Tiesą sakant, kas vyresniajam leitenantui darbo? Jis nori turėti šunį ir turės jį".

Lengva, žinoma, pasakyti: „Atvesk man šunį!" Kiekvienas savininkas akylai saugo savo keturkojį, netgi ir negrynakraujį. Net ir Pupsiką, kuris nieko kito nesugeba, kaip tik šildyti savo senučiukei kojas, šeimininkė myli ir neduos jo nuskriausti.

Patsai šuo, ypač grynakraujis, instinktyviai jaučia, kad vieną gražią dieną bus atskirtas nuo šeimininko. Jis jaučia nuolatinę baimę, kad bus pavogtas, tikrai pavogtas. Per pasivaikščiojimus šuo iš pradžių drąsiai nubėga nuo savo šeimininko, siaučia, viskuo domisi. Žaidžia su kitais šunimis, lipa ant jų, nepaisydamas jokios moralės, o tie ant jo, uostinėja stulpelius, pakelia paskutinę koją ties kiekvienu kampu ir ties prekiautojos bulvių pintine, žodžiu, ima iš gyvenimo viską, ir gyvenimas jam rodosi puikus kaip jaunuoliui, gavusiam brandos atestatą.

Bet ūmai jūs pastebit, kad jo linksmumas dingo: šuo ima nujausti, kad jis žuvęs. Čia jį apima nusiminimas. Iš išgąsčio laksto visur, uostinėja orą, inkščia ir, kupinas nevilties, pabrukęs uodegą, suskliautęs ausis, blaškosi vidury gatvės, pats nežinodamas, kur dėtis.

Jei turėtų kalbos dovaną, tai sušuktų: „Jėzau Marija, mane pavogs!"

Ar esat buvę kada nors šunų prekyvietėj, ar matėt tenai išsigandusių šunų? Jie visi pavogti. Sostinė išaugino ypatingą vagių rūšį, kuri gyvena vien tik iš šunų vogimo. Yra smulkios veislės kambarinių šuniukų, nykštukinių pinčerių didumo sulig pirštine; jie lengvai telpa palto kišenėj arba moteriškoj movoj, kur jie paprastai ir nešiojami. Ir iš ten vagys nušvilps jums vargšelį. Piktą dėmėtąjį vokiečių dogą, kuris su įniršiu saugo užmiesčio vilą, pavagia vidury nakties. Policijos šuo nukniaukiamas sekliui iš po nosies. Jeigu jūs vedatės šunį, pririšęs prie dirželio, jums nupjaus jį, ir vagis pasislėps su šunim, o jūs stovėsite ir kvailai spoksosite į nupjautą dirželį. Penkiasdešimt procentų šunų, kuriuos jūs sutinkat gatvėj, keletą kartų yra pakeitę savo šeimininkus. Jūs pats dažnai nusiperkat savo paties šunį, kuris prieš keletą metų dar mažas iš jūsų buvo pavogtas per pasivaikščiojimą. Didžiausias pavojus šuniui gresia, kai jūs išvedat jį atlikti didelio ir mažo gamtos reikalo. Ypač jų daug dingsta kaip tik šio akto metu. Dėl to, jį atlikdami, visi šunys atsargiai dairosi į šalis.

Yra keletas metodų šunims vogti. Jie vagiami tiesiog, panašiai kaip kad daro kišenvagiai, arba nelaimingas padaras klastingai prisiviliojamas. Šuo – ištikimas gyvulys, bet tiktai skaitinių knygose ir gamtos mokslo vadovėliuose. Duokit ištikimiausiam šuniui pauostyti keptą arklienos dešrelę, ir jis žuvęs. Užmiršęs šeimininką, paskui kurį ėjo, jis apsigręžia ir

bėga paskui jus. Iš nasrų teka seilės, iš anksto gardžiuodamasis dešrele, jis meiliai vizgina uodegą ir išpučia šnerves kaip smarkiausias eržilas, leidžiamas prie kumelės.

* * *

Mala Stranoj, šalia Pilies laiptų, buvo užsiglaudusi mažytė aludė. Vieną vakarą šitoj aludėj, pačioj kertėj, prieblandoje sėdėjo du vyrai. Vienas buvo kareivis, antras – civilis. Susikišę jiedu paslaptingai šnibždėjosi. Abu atrodė kaip Venecijos respublikos laikų sąmokslininkai.

– Kiekvieną dieną aštuntą valandą ryto, – kalbėjo civilis kareiviui, – tarnaitė vaikštinėja su juo prie parko Havličeko aikštės kampe. Bet kandžiojasi, galvijas, žvėriškai. Ir paglostomas nesileidžia.

Ir, prisikišęs dar arčiau prie kareivio, civilis sušnibždėjo jam į ausį:

– Net sardelių neėda.

– O kepsnį?

– Ir kepsnio ne.

Abu nusispjovė.

– Dievai žino ką. Būna tokių išlepintų ir išpaikusių kaip arkivyskupas.

Kareivis su civiliu susidaužė, ir civilis vėl ėmė šnibždėti:

– Kartą vienas špicas, kurį man pasipjautinai reikėjo gauti Klamovkos šunidei, irgi niekaip nenorėjo imti sardelės. Sekiojau aš paskui jį tris dienas, pagaliau neišturėjau ir tiesiog paklausiau jį vedžiojančią šeimininkę, ką po teisybei šitas šuo ėda. Šeimininkei tas patiko, ir ji pasakė, kad šuo ėda tik muštus kotletus. Nupirkau aš jam šnicelį. Maniau, kad patiks. O tasai stipena špicas, supranti, į šnicelį net nepasižiūrėjo, kadangi čia buvo veršiena. Jis buvo įjunkęs į kiaulieną. Turėjau pirkti kiaulienos kotletą. Daviau jam kotletą pauostyti, o pats – tekinas, šuo – paskui mane. Šeimininkė kad ims klykti: „Puntikai! Puntikai!", bet mielasis Puntikas nė iš tolo. Puntikas driuokė paskui kotletą ligi pat kampo, o ten užnėriau jam ant kaklo grandinėlę, ir kitą dieną šuo jau buvo Klamovkos šunidėj. Ant krūtinės jis turėjo keletą baltų dėmių, tai aš jas nudažiau juodai, ir dabar jo niekas nepažins. Kiti šunys – o jų buvo nešykščiai – visi ėjo paskui keptą arklienos sardelę. Būtų geriausiai, Šveikai, kad pats tarnaitės paklaustum, ką jis labiausiai mėgsta. Tu esi kariškis, vyras iš liemens ir iš stuomens,–ji tau greičiau pasakys. Aš kartą jau klausiau, bet ji dėbtelėjo į mane, tarytum verte pervėrė ir pasakė: „O kas jums galvoj?" Ji ne kažin kokia gražuolė, tiesą sakant, beždžionė, bet su kariškiu kalbėsis.

– Ar jis tikrai yra grynakraujis pinčeris? Mano vyresnysis leitenantas kitokio nenori.

– Gražuolis pinčeris! Atsižiūrėt neatsižiūrėsi, tikriausias grynakraujis, kaip kad tu esi Šveikas, o aš – Blahnikas. Man svarbiausia, ką jis ėda, aš jam to duosiu ir atvesiu tau.

Abu bičiuliai vėl susidaužė. Kai Šveikas prieš karą vertėsi šunų prekyba, jų parūpindavo jam Blahnikas. Tai buvo savo dalyko specialistas, apie jį visi kalbėjo, kad jis iš šunlupių slaptai perkąs pasiutimu įtariamus šunis ir iškišąs juos toliau. Blahnikas jau buvo kartą pasiutęs, ir Vienos Pastero institutą pažino kaip savo namus. Dabar jis laikė savo pareiga nesavanaudiškai padėti kareiviui Šveikui. Blahnikas pažinojo visus Prahos ir jos apylinkių šunis, o aludėj kalbėjo pakuštom, kad neišsiduotų aludininkui, nes prieš pusmetį jis po skvernu nusinešė šio šuniuką taksą, davęs jam pažįsti pieno per vaikišką žinduką. Kvailas šunytis, matyt, palaikė jį mama ir net necyptelėjo po paltu.

Blahnikas iš principo vogdavo tik grynakraujus šunis ir galėtų būti teismo ekspertas šunų klausimais. Jis parūpindavo šunų tiek šunidėms, tiek ir privatiems asmenims. Dažnai gatvėje ant jo imdavo urgzti kadaise jo pavogti šunys, ir kai jis sustodavo kur nors prie vitrinos, neretai koks nors šuo keršydamas užpakaly jo pakeldavo koją ir apipurkšdavo jam kelnes.

* * *

Kitą dieną, aštuntą valandą ryto, galima buvo matyti, kaip šaunusis kareivis Šveikas vaikštinėja palei parką Havličeko aikštės kampe. Jis laukė tarnaitės su pinčeriu. Pagaliau sulaukė. Pirmiausia pro jį prabėgo pasišiaušęs, šiurkščiaplaukis šuo protingomis juodomis akimis. Jis buvo linksmas kaip ir visi šunys, atlikę gamtos reikalą, ir vaikė žvirblius, pusryčiaujančius arklių mėšlu. Paskui pro Šveiką praėjo toji, kuriai buvo patikėta rūpintis šunimi. Tai buvo sena mergina su kasomis, tvarkingai susuktomis aplink galvą. Ji švilpčiojo šuniui ir mosikavo grandinėle bei elegantišku rimbu.

Šveikas užkalbino ją:

– Atsiprašau, panele, kur čia į Žižkovą?

Ji sustojo, pasižiūrėjo į jį, ar nėra čia kokios klastos, bet atviras, geraširdiškas Šveiko žvilgsnis bylojo, kad šitam kareivėliui tikrai reikia į Žižkovą. Jos veidas sušvelnėjo, ir ji mandagiai paaiškino, kaip ten nueiti.

SK

– Mane neseniai atkėlė į Prahą,– tarė Šveikas,– aš ne vietinis, iš provincijos. Jūs irgi ne iš Prahos?

– Aš iš Vodnianų.

– Tai mes beveik kaimynai: aš esu iš Protivino.

Kadaise Šveikas per manevrus buvo Pietų Čekijoj ir todėl šiek tiek nusimanė apie šio krašto geografiją. Tai merginos širdį pripildė gimtojo krašto šilumos.

– Tai jūs turbūt Protivine pažįstate mėsininką Peicharą, gyvenantį aikštėje?

– Kaip nepažinsi! Tai mano brolis. Jį pas mus visi myli, – tarė Šveikas. – Žmogus geras, paslaugus, pardavinėja gerą mėsą ir niekad neapsveria.

– Ar jūs tik ne Jarešo sūnus? – paklausė mergina, pradėdama simpatizuoti nepažįstamam kareivėliui.

– Taip.

– O kurio Jarešo jūs esate, ar to iš Kerčės prie Protivino, ar iš Ražicų?

– Iš Ražicų.

– O kaip jis ten, vis dar tebevežioja alų?

– Tebevežioja.

– Bet jam turbūt jau šešiasdešimt su geroku kaupu?

– Pavasarį jam suėjo šešiasdešimt aštuoneri,– ramiai atsakė Šveikas. – Neseniai įsitaisė šunį, ir dabar jam linksmiau važinėti. Šuo tupi sau vežime. Lygiai toks šuniokas kaip ana tas, kuris vaiko žvirblius. Koks dailus šuo, stačiai gražuolis!

– Tai mūsiškis, – paaiškino jam naujoji pažįstama. – Aš čia tarnauju pas pulkininką. Ar pažįstate mūsų pulkininką?

– Pažįstu, labai inteligentiškas žmogus,– atsakė Šveikas. – Pas mus Budejovicuose taip pat buvo vienas pulkininkas...

– Mūsų šeimininkas griežtas, o kai neseniai žmonės ėmė kalbėti, kad Serbijoj mums įkrėtė, jis parlėkė namo tartum padūkęs, išsvaidė virtuvėj visas lėkštes ir norėjo mane atleisti.

– Tai, vadinas, čia jūsų šuniukas? – nutraukė ją Šveikas. – Gaila, kad mano vyresnysis leitenantas negali pakęsti jokių šunų. Aš juos labai myliu.

Jis kiek patylėjo ir staiga išpleškino:

– Ne kiekvienas šuo viską ėda.

– Mūsų Foksas labai išrankus. Vienu metu visai nenorėjo ėsti mėsos, bet dabar vėl ėda.

– O ką jis labiausiai mėgsta?

– Kepenis, virtas kepenis.

– Karvės ar kiaulės?

– Čia jam vis tiek,– nusišypsojo Šveiko „kraštietė", palaikiusi šitą klausimą nevykusiu bandymu pašmaikštauti.

Jie pavaikščiojo dar valandėlę, paskui prie jų prisidėjo pinčeris, kuriam jinai užsegė grandinėlę. Jis elgėsi su Šveiku labai familiariai, šokinėjo ant jo ir mėgino per antsnukį sudraskyti jam kelnes. Bet staiga, lyg pajutęs Šveiko kėslus, liovėsi šokinėti ir kiūtino liūdnas, prislėgtas, šnairuodamas į Šveiką, tarsi norėtų pasakyti: „Vadinas, ir manęs tas laukia?"

Senoji mergina pasisakė Šveikui, kad ji vaikštinėja čia su šunim kiekvieną vakarą apie šešias, kad nė vienu Prahos vyru netiki, kad sykį ji buvo davusi skelbimą į laikraštį, jog norinti ištekėti, tada prikibęs vienas šaltkalvis, iškaulijęs iš jos aštuonis šimtus kronų kažin kokiam išradimui ir pranykęs. O jeigu jau ji tekėtų, pasirinktų tik kaimo žmogų, ir tai tik po karo. Išeiti už vyro per karą ji laiko kvailyste, nes paprastai tokios žmonos tampa našlėmis.

Šveikas jai sužadino daug vilčių pasakęs, kad šeštą valandą vėl ateisiąs, ir nuskubėjo pranešti savo bičiuliui Blahnikui, jog šuo ėda visokias kepenis.

– Pavaišinsiu jį karvės kepenimis,–nusprendė Blahnikas. – Su jomis primasinau fabrikanto Vydros senbernarą, labai ištikimą šunį. Rytoj atvesiu tau šunį nė kiek nenukentėjusį.

Blahnikas tesėjo žodį. Rytą, Šveikui baigus kambarių ruošą, už durų pasigirdo lojimas, ir Blahnikas įtempė vidun besispyriojantį pinčerį, dar labiau pasišiaušusį, negu jį pašiaušė gamta. Šuo vartė akis kaip laukinis ir žiūrėjo taip niauriai, kad buvo panašus į alkaną tigrą narve, prieš kurį stovi įsiganęs zoologijos sodo lankytojas. Pinčeris kaleno dantimis ir urzgė, tarsi norėdamas pasakyti: „Sudraskysiu, suėsiu!" Pririšęs šunį prie virtuvės stalo, Blahnikas iš eilės išklojo, kaip jis buvo nusavintas.

– Praėjau tyčia pro jį, o rankoj laikiau virtas kepenis popieriuje. Šuo ėmė uostyti ir šokinėti aplink mane. Aš jam nieko neduodu, einu sau toliau. Šuo – paskui mane. Iš parko pasukau į Bredovskos gatvę ir ten daviau jam pirmą kąsnelį. Jis ėdė bėgdamas, kad nepamestų manęs iš akių. Patraukiau į Indržiškos gatvę, kur daviau jam kitą porciją. Kai šuo priėdė, aš prisirišau jį prie grandinėlės ir nusitempiau per Vaclavo aikštę į Vinohradus, net ligi pačių Vršovicų. Vedant šuo išdarinėjo stačiai stebuklus. Kai aš ėjau per tramvajaus liniją, jis atsigulė ant bėgių – ir nė krust. Matyt, norėjo, kad jį suvažinėtų. Beje, atsinešiau atestatui švarų blanką, kurį pirkau

Fuchso rašymo reikmenų krautuvėj. Tu, Šveikai, juk moki padirbinėti atestatus.

– Jis turi būti parašytas tavo ranka. Parašyk, kad šuo kilęs iš Leipcigo, iš fon Biulovo šunidės. Tėvas – Arnheimas fon Kalsbergas, motina – Ema fon Trautensdorf, gimusi iš tėvo Zygfrido fon Buzentalio. Tėvas gavo pirmąjį prizą Berlyno pinčerių parodoj tūkstantis devyni šimtai dvyliktais metais. Motina apdovanota Niurnbergo grynakraujų šunų augintojų draugijos aukso medaliu. Kaip manai, kiek jam metų?

– Sprendžiant iš dantų, bus dveji.

– Rašyk pusantrų.

– Jis blogai apipjaustytas, Šveikai. Pasižiūrėk į ausis.

– Tą galima pataisyti. Apkarpysime vėliau, kai apsipras. O dabar dar labiau įširs.

Pavogtasis pasiutusiai urzgė, šniokštė, blaškėsi, pagaliau atsigulė nuvargęs, iškišęs liežuvį, ir ėmė laukti, kas jam bus toliau.

Šuo pamažu rimo ir retkarčiais gailiai suinkšdavo. Šveikas pasiūlė jam Blahniko atneštus kepenų likučius. Tačiau šuo kepenų nė nepalietė, atkakliai jas atstūmė ir tik nužvelgė abu juos, tartum sakydamas: „Jau kartą aš nuo jų nudegiau, ėskit patys".

Jis gulėjo su nuolankia išraiška, apsimetęs, kad snaudžia, bet ūmai kažkas jam dingtelėjo į galvą, ir, atsistojęs ant paskutinių kojų, priešakinėmis ėmė prašyti. Šuo pasidavė.

Bet šita jaudinanti scena Šveiko nė per aguonos grūdą nepaveikė.

– Gulk! – užriko jis ant vargšo. Šunelis atsigulė gailiai inkšdamas.

– Kokį vardą jam įrašyti į atestatą? – paklausė Blahnikas.– Jį vadino Foksu. Reikia parinkti ką nors panašaus, kad suprastų.

– Pavadinsim jį kad ir Maksu. Pažiūrėk, Blahnikai, kaip ausis pastatė. Kelkis, Maksai!

Nelaimingas pinčeris, iš kurio atėmė ir pastogę, ir vardą, atsistojo ir laukė tolesnių įsakymų.

– Manau, kad jau galima atrišti, – nusprendė Šveikas. Pažiūrėsim, ką jis veiks.

Kai šunį paleido, jis pirmiausia šoko prie durų, kur triskart trumpai sulojo ant kablio, matyt, pasikliaudamas šitų piktų žmonių didžiadvasiškumu. Tačiau matydamas, kad jo veržimasis į laisvę liko nesuprastas, jis padarė prie durų klaną, tikėdamasis, kad už tai bus išmestas, nes jaunystėj, pulkininkui griežtai kariškai mokant jį laikytis švaros, taip ir atsitikdavo.

Užuot taip padaręs, Šveikas pasakė:

– Ė, jis gudrus, čia tiesiog jėzuitiškas numeris, – pertraukė jį diržu, ir taip sugrūdo snukį į klaną, kad tas dar ilgai negalėjo švariai nusilaižyti.

Šuo iš gėdos ėmė unkšti ir pradėjo lakstyti po virtuvę, iš nusiminimo uostydamas savo paties pėdas, paskui nei iš šio, nei iš to priėjo prie stalo, suėdė ant grindų padėtus kepenų likučius, atsigulė prie krosnies ir po visų šitų sukrėtimų užmigo.

– Kiek aš tau skolingas? – paklausė Šveikas Blahniką atsisveikinant.

– Nekalbėsim apie tai, Šveikai,– švelniai pasakė Blahnikas.– Senam bičiuliui aš viską padarysiu, ypač jeigu jis kariuomenėj. Lik sveikas, brolyti, ir nevesk jo niekad per Havličeko aikštę, kad neprasimanytum bėdos. Jei tau vėl reikėtų kokio nors šuns, žinai, kur aš gyvenu.

Šveikas davė Maksui kaip reikiant išsimiegoti, o tuo metu nupirko ketvirtį kilogramo kepenų, išvirė ir, padėjęs karštą gabalą Maksui po nosim, ėmė laukti, kada tas prabus. Maksas pro miegus ėmė laižytis, pasiraivė, apuostė kepenis ir prarijo jas. Paskui jis priėjo prie durų ir pakartojo savo bandymą, lodamas ant kablio.

– Maksiukai! –pašaukė jį Šveikas, – eik čia!

Maksas nepasitikėdamas priėjo, Šveikas pasisodino jį ant kelių ir ėmė glostyti. Maksas pirmą kartą bičiuliškai suvizgino nukirstos uodegos ga-

liuku ir atsargiai ėmė stvarstyti Šveikui už rankos, švelniai laikydamas ją savo nasruos, ir žiūrėjo į Šveiką protingomis akimis, tarsi norėtų pasakyti: „Nieko, brolau, čia nepadarysi, matau, kad aš prakišau".

Tebeglostydamas šunį, Šveikas ėmė sekti pasaką:

– Kažkur kažkada gyveno šuniukas, vardu Foksas, o laikė jį pulkininkas. Tarnaitė vedžiodavo jį pasivaikščioti. Atėjo kartą vienas ponas ir pavogė Foksą. Pateko Foksas pas vieną vyresnįjį leitenantą į karo tarnybą, ir buvo pramintas Maksu... Maksai, duok leteną! Taigi matai, kalės vaike, bičiuliausimės su tavim, jeigu tik būsi gerutis ir paklusnus. Kitaip karo tarnyba tau atsirūgs.

Maksas nušoko nuo kelių ir ėmė linksmai puldinėti Šveiką. Vakare, vyresniajam leitenantui grįžus iš kareivinių, Šveikas ir Maksas jau buvo nuoširdūs bičiuliai.

Žiūrėdamas į Maksą, Šveikas filosofavo:

– Iš šalies pasižiūrėjus, tiesą sakant, kiekvienas kareivis yra pavogtas iš savo namų.

Vyresnysis leitenantas Lukašas buvo maloniai nustebintas, kai išvydo Maksą. O tas irgi nudžiugo vėl pamatęs žmogų su kardu.

Leitenantui paklausus, kur Šveikas gavo šunį ir kiek už jį mokėjo, šis kuo ramiausiai atsakė, kad šunį jam padovanojo vienas bičiulis, kurį ką tik pašaukė į armiją.

– Puiku, Šveikai, – tarė vyresnysis leitenantas, žaisdamas su šunimi,– šio mėnesio pirmąją dieną gausite iš manęs penkiasdešimt kronų už šunį.

– Negaliu priimti, ponas vyresnysis leitenante.

– Šveikai,– griežtai tarė vyresnysis leitenantas,– kai jūs pradėjote man tarnauti, aš jums išaiškinau, kad turite klausyti kiekvieno mano žodžio. Jeigu aš jums sakau, kad gausite iš manęs penkiasdešimt kronų, jūs turite jas priimti ir pragerti. Ką jūs, Šveikai, darysite su tomis penkiasdešimčia kronų?

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, pragersiu jūsų įsakymu.

– O jeigu tai užmirščiau, įsakau, Šveikai, raportuoti man, kad aš jums skolingas penkiasdešimt kronų už šunį. Supratote? Ar jis neturi blusų? Geriausiai būtų jį išmaudžius ir iššukavus. Rytoj aš būsiu tarnyboj, o poryt eisiu su juo pasivaikščioti.

Kai Šveikas maudė Maksą, pulkininkas, buvęs jo savininkas, namie nežmoniškai keikėsi ir grasė, kad tą, kuris pavogė jam šunį, atiduos karo lauko teismui, kad lieps jį sušaudyti, pakarti, pasodinti dvidešimčiai metų į kalėjimą ir sukapoti į gabalus.

– *Der Teufel soll den Kerl besurieren,* – griaudėjo pulkininkas bute, kad net stiklai žvangėjo, – *mit solchen Meuchelmörder werde ich bald ferting!**
Virš Šveiko ir vyresniojo leitenanto Lukašo pakibo katastrofa.

15

KATASTROFA

Pulkininkas Bedrichas Krausas, kurio antroji pavardė fon Cilergutas (ją gavo pagal kaimo pavadinimą Zalcburge, kurį jo pirmtakai pragėrė dar aštuonioliktam šimtmety), buvo pagarbos vertas mulkis. Ką nors pasakodamas, o kalbėdavo jis apie paprasčiausius dalykus, vis klausdavo, ar jį supranta. Pavyzdžiui: „Štai, ponai, langas. Taigis. Ar žinote, kas tai yra langas?" Arba: „Kelias, kurio abiejose pusėse iškasti grioviai, vadinasi plentas. Taigis, ponai. Ar žinote, kas tai yra griovys? Griovys yra iškasa, prie kurios dirba daug žmonių. Tai yra įdubimas. Taigis. Jį kasa su kapliais. Ar žinote, kas tai yra kaplys?"

Jis sirgo manija viską aiškinti ir tai darė su tokiu įkvėpimu, su kokiu išradėjas pasakoja apie savo išradimą.

– Knyga, ponai, – tai daugybė ketvirtainiškai supjaustytų įvairaus formato popieriaus lapų, kurie išspausdinti ir sudėti į krūvą, įrišti ir suklijuoti. Taigis. Ar žinote, ponai, kas tai yra klijai? Klijai – tai lipdanti košė.

Jis buvo beviltiškas kvaiša, ir karininkai iš tolo jo lenkdavosi, kad nereikėtų klausytis, jog šaligatvis atskiria gatvėje važiuojamą kelią ir yra pakeltas panelis palei namų fasadus. O namų fasadai – tai dalis, kuri matyti iš gatvės ar nuo šaligatvio. Užpakalinės namų dalies nuo šaligatvio nematyti, ir tuo mes lengvai galime įsitikinti, nulipę ant grindinio.

Ir jis noriai demonstruodavo šitą bandymą. Tačiau, laimė, kad vieną kartą jis pateko po ratais. Nuo to laiko pulkininkas dar labiau pakvaišo. Jis sulaikydavo karininkus ir leisdavosi su jais į begalines šnektas apie omletus, saulę, termometrus, spurgas, langus ir apie pašto ženklus.

Buvo tikrai keista, kaip šitoks idiotas galėjo palyginti gana greitai iškilti ir naudotis labai įtakingų žmonių užtarimu. Pavyzdžiui, korpuso generolo, kuris buvo jam palankus, nors apie karinius dalykus pulkininkas ničnieko nenutuokė.

---

* Kad jį kur velniai nujotų, šitą niekšą! Su šituo banditu aš bemat susidorosiu! *(Vok.)*

Per manevrus su savo pulku jis stačiai stebuklus išdirbinėdavo. Niekada niekur laiku nesuskubdavo ir vesdavo pulką kolonomis prieš kulkosvaidžius. Prieš keletą metų per manevrus Pietų Čekijoj, dalyvaujant imperatoriui, jis dingo drauge su pulku — atsidūrė Moravijoj ir ten praklaidžiojo keletą dienų, manevrams jau pasibaigus ir kareiviams išsiskirsčius po kareivines. Laimingai pasibaigė jam ir tas.

Dėl savo bičiuliškų santykių su korpuso generolu ir kitais ne mažiau kvailais senosios Austrijos pareigūnais gaudavo įvairių apdovanojimų ir ordinų, kuriais nepaprastai didžiavosi. Laikė save geriausiu kariu pasaulyje, geriausiu strategijos teoretiku ir geriausiu karo mokslo žinovu.

Per pulko apžiūras leisdavosi į šnekas su kareiviais ir amžinai klausinėdavo juos vieno ir to paties: „Kodėl armijoj naudojami šautuvai vadinasi manlicheriais?[37]"

Pulke jį visi pravardžiavo Manlicherio avigalviu. Pulkininkas buvo labai kerštingas ir stengdavosi pražudyti tuos karininkus, kurie jam nepatikdavo, o jeigu kuris norėdavo vesti, tai jo raportą persiųsdavo į aukštesnę instanciją, pridėjęs šlykščiausią charakteristiką.

Pulkininkui trūko pusės kairės ausies, kurią jaunystėje nukirto priešininkas dvikovos, įvykusios konstatavus faktą, jog Bedrichas Krausas fon Cilergutas yra paskutinis kvailys.

Išnagrinėję jo dvasinius ypatumus, mes padarytume išvadą, kad jie nė kiek ne pranašesni už tuos, dėl kurių plačiasnukis Pranciškus Juozapas Habsburgas išgarsėjo kaip visiems žinomas idiotas: tokia pati padrika kalba, toks pat neapsakomas naivumas.

Kartą per pobūvį karininkų klube, kai buvo kalbama apie Šilerį, pulkininkas Krausas fon Cilergutas nei iš šio, nei iš to paskelbė:

– O aš, ponai, vakar mačiau garinį plūgą, kurį traukė lokomobilis. Įsivaizduokite, ponai, lokomobilis, ir ne vienas, o netgi du lokomobiliai. Aš matau dūmus, prieinu arčiau – pasirodo, lokomobilis, o iš kitos pusės – kitas. Sakykite man, ponai, argi tai ne juokinga? Du lokomobiliai, lyg neužtektų vieno.

Patylėjęs po valandėlės pridūrė:

– Kai pasibaigia benzinas, automobilis priverstas sustoti. Tai aš vakar pats mačiau. Ir po viso to dar plepama apie inerciją, ponai! Nevažiuoja, stovi, iš vietos nepajuda, – nėra benzino. Na, ar ne juokinga?

Pulkininkas buvo ne tik bukagalvis, bet ir nepaprastai maldingas. Savo

bute jis turėjo namų altorių. Pulkininkas dažnai eidavo išpažinties ir komunijos į Šventojo Ignoto bažnyčią, o paskelbus karą, uoliai meldėsi už austrų ir vokiečių ginklo pergales. Krikščionybę jis suplakdavo su svajonėmis apie vokiečių hegemoniją. Dievas turėjo padėti vokiečiams atimti turtus ir žemę iš nugalėtųjų.

Jis įsiusdavo perskaitęs laikraščiuose, jog atvežta belaisvių. Sakydavo:

– Kuriems galams juos čia vežioti? Šaudyti visus! Jokio pasigailėjimo! Šokti reikia tarp lavonų. Visus civilius Serbijos gyventojus reikia sudeginti ligi paskutinio. Vaikus išsmaigstyti durtuvais!

Beje, jis nebuvo žiauresnis už vokiečių poetą Firortą[38], per karą savo eilėraščiuose raginusį vokiečius neapkęsti ir šaltakraujiškai žudyti milijonus prancūzų velnių:

Te aukščiau už kalnus, ligi debesų,
Iškyla krūvos kaulų ir svylančios mėsos.

* * *

Atlikęs pamokas savanorių mokykloj, vyresnysis leitenantas Lukašas išėjo pasivaikščioti su Maksu.

– Leiskite jus įspėti, ponas vyresnysis leitenante,– rūpestingai tarė Šveikas, – būkit su šunim atsargus, kad jis nuo jūsų nepabėgtų. Jis gali pasiilgti savo namų ir paspruktі, jeigu jį atrišite. Taip pat nepatarčiau vestis jį per Havličeko aikštę. Ten valkiojasi piktas šuo iš mėsos parduotuvės, esančios „Marijos paveikslo" namuos, jis smarkiai kandžiojasi. Vos tik pamato savo rajone svetimą šunį, įmanytų jį sudraskyti, kad tasai jam ko nors nesuėstų. Lygiai kaip anas elgeta prie Šventojo Kastulijaus bažnyčios.

Maksas linksmai šokinėjo ir pynėsi vyresniajam leitenantui prie kojų, apsivijo su grandinėle apie kardą ir nepaprastai džiūgavo matydamas, kad jį veda pasivaikščioti.

Jie išėjo į gatvę, ir vyresnysis leitenantas Lukašas patraukė į Pržikopus, kur buvo paskyręs pasimatymą vienai damai Panskos gatvės kampe. Vyresnysis leitenantas paskendo mintyse apie tarnybinius reikalus. Ką jam rytoj teks aiškinti savanorių mokykloj? Apie tai, kaip nustatomas kurios nors viršūnės aukštis?

Kodėl aukštis visada skaičiuojamas nuo jūros paviršiaus? Kaip iš aukščio nuo jūros paviršiaus nustatyti paprastą kalno aukštį nuo jo papėdės?

Kuriems velniams karo ministerija įtraukia tokius dalykus į mokyklos programą?! To juk prireikia tik artileristams. Pagaliau yra juk generalinio štabo žemėlapiai. Kai priešininkas atsiras 312 aukštumoje, nebus kada svarstyti, kodėl jos aukštis nurodytas nuo jūros paviršiaus arba skaičiuoti šitos kalvos aukštį. Pažvelgei į žemėlapį, ir viskas aišku.

Vyresniajam leitenantui Lukašui artinantis prie Panskos gatvės, šitas jo mintis išblaškė griežtas „*Halt!*"*

Sulig tuo „*Halt!*" šuo šoko norėdamas nusitraukti ir, džiaugsmingai lodamas, puolė prie žmogaus, surikusio griežtąjį „*Halt!*" Prieš vyresnįjį leitenantą stovėjo pulkininkas Krausas fon Cilergutas. Lukašas atidavė pagarbą ir sustojo prieš pulkininką, teisindamasis, kad jo nepastebėjęs.

Pulkininkas Krausas tarp karininkų buvo žinomas savo aistra sulaikinėti už nepasisveikinimą.

Sveikinimąsi jis laikė stulpu, kuriuo paremta visa Austrijos karinė galybė ir nuo kurio pareina pergalė.

„Kareivis į sveikinimąsi turi sudėti visą sielą", – sakydavo jis. Tai buvo didžiausias feldfebeliškas misticizmas.

Jis stebėdavo, kad duodantysis pagarbą sveikintųsi pagal visas taisykles ligi mažiausių smulkmenų ir taip, kaip pridera kiekvienu atveju. Tykodavo kiekvieną praeinantį: nuo eilinio ligi papulkininkio. Eilinius, kurie šiaip sau pridėdavo ranką prie snapelio, tarytum sakydami: „A, sveikas gyvas!", pats nuvesdavo į kareivines nubausti.

Jam negaliojo pasiteisinimas „Aš nepastebėjau".

„Kareivis, – sakydavo jis, – turi ieškoti minioj savo viršininko ir galvoti vien apie tai, kaip atlikti savo pareigas, numatytas statuto. Krisdamas mūšio lauke, jis prieš mirdamas turi atiduoti pagarbą. Kas nemoka atiduoti pagarbos arba apsimeta nepastebįs viršininko, arba atiduoda pagarbą atsainiai, tas mano akyse yra bestija".

– Pone vyresnysis leitenante,– grėsmingai prabilo pulkininkas Krausas, – jaunesnieji karininkai privalo sveikinti vyresniuosius. Tas nepanaikinta. O antra, nuo kada karininkai turi madą eiti pasivaikščioti su vogtais šunimis? Taigis, su vogtais šunimis! Šuo, priklausantis kitam, yra vogtas.

– Šitas šuo, ponas pulkininke... – buvo beprieštaraująs vyresnysis leitenantas Lukašas.

* "Stok!" *(Vok.)*

– Priklauso man, ponas vyresnysis leitenante, – šiurkščiai nukirto pulkininkas.– Tai mano Foksas.

Foksas, arba Maksas, atsiminė savo senąjį šeimininką, visiškai išmetė iš širdies naująjį, ištrūkęs šokinėjo ant pulkininko ir taip džiaugėsi, kaip gali džiaugtis nebent įsimylėjęs šeštokas, kurio idealas parodo jam palankumą.

– Pasivaikščiojimai su vogtais šunimis, ponas vyresnysis leitenante, nesiderina su karininko garbe. Jūs nežinojot? Karininkas neturi teisės pirkti šuns iš anksto neįsitikinęs, kad tai neturės blogų padarinių! – griaudėjo pulkininkas Krausas, glostydamas Foksą–Maksą, kuris niekšiškai ėmė urgzti ant vyresniojo leitenanto ir rodyti jam dantis, tartum pulkininkas būtų jį siundęs: „Griebk jį, griebk!"

– Ponas vyresnysis leitenante, – tebekalbėjo pulkininkas, – ar jūs laikote priimtina jodinėti ant vogto arklio? Ar jūs skaitėte mano skelbimus „Bohemijos" ir „Tagblatt" laikraščiuose, kad dingo mano pinčeris? Jūs neskaitote savo viršininko skelbimų laikraščiuose?

Pulkininkas suplojo rankomis.

– Iš tikrųjų, kokie tie jaunieji karininkai! Kur drausmė? Pulkininkas spausdina skelbimus, o vyresnysis leitenantas neskaito!

„Būtų ne pro šalį skelti tau porą antausių, senas škrabale!" – pamanė vyresnysis leitenantas, žiūrėdamas į pulkininko žandenas, kurios jį darė panašų į orangutangą.

– Paėjėkite su manim valandėlę, – tarė pulkininkas, ir jie nuėjo, maloniai tebesišnekėdami.

– Fronte, ponas vyresnysis leitenante, jums tokio dalyko antrąkart neatsitiks. Vaikštinėti užnugary su vogtais šunimis, aišku, labai malonu. Taigis. Vaikštinėti su savo viršininko šunimi tuo metu, kai mes kautynių lauke netenkame šimtų karininkų. O skelbimai neskaitomi. Aš būčiau galėjęs skelbti šimtą metų iš eilės, kad dingo mano šuo. Du šimtus metų, tris šimtus metų!

Pulkininkas garsiai nusišnypštė – tai visada rodydavo jo didelį susierzinimą – ir tarė:

– Galite toliau vaikščioti, – apsisuko ir nuėjo, piktai kapodamas vytiniu per savo milinės skvernus.

Vyresnysis leitenantas perėjo į kitą gatvės pusę ir ten vėl išgirdo: „*Halt!*" Pulkininkas ką tik sulaikė kažkokį nelaimingą atsargos eilinį, kuris buvo įsigalvojęs apie namie paliktą motiną ir pulkininko nepastebėjo.

Pulkininkas išdėjo jį į šuns dienas ir pats nutempė į kareivines nubausti.

– Ką daryti su šituo Šveiku? – mąstė vyresnysis leitenantas. – Sumalsiu jam snukį. Bet šito neužteks. Net išrėžti diržus iš nugaros šitam nenaudėliui maža.

Užmiršęs net susitikimą su dama, įtūžęs vyresnysis leitenantas pasuko namo.

– Aš jį nudobsiu, šitą pašlemėką! – tarė pats sau, lipdamas į tramvajų.

* * *

Šaunusis kareivis Šveikas tuo metu negalėjo atsišnekėti su ordonansu iš kareivinių. Ordonansas atnešė vyresniajam leitenantui pasirašyti raštus ir laukė jo.

Šveikas vaišino ordonansą kava, ir jiedu postringavo apie tai, kad Austrija įsės į balą.

Apie tai buvo kalbama kaip apie savaime suprantamą dalyką. Jų pokalbis buvo prisodrintas daugybės posakių, kurių kiekvieną žodį teismas palaikytų valstybės išdavimu ir abudu juos pakartų.

– Jo didenybė imperatorius turbūt nuo viso to papaiko, – pareiškė Šveikas. – Protingas jis niekad nebuvo, bet šitas karas jį visai pribaigs.

– Jis avigalvis,– svariai pareiškė kareivis iš kareivinių. – Kvailas kaip stuobrys. Turbūt nežino, kad dabar karas. Tikriausiai niekas nedrįso jam apie tai pasakyti. O jo parašas po manifestu į tautą – tai tikra apgavystė. Išspausdino be jo žinios. Jis iš viso nieko negali supaisyti.

– Jis šitąjį... – žinovo tonu papildė Šveikas,– dirba po savim, ir jį reikia penėti kaip mažą vaiką. Andai aludėj vienas ponas pasakojo, kad jam priskirtos dvi žindyvės ir kad tris kartus per dieną jo didenybė imperatorius guldomas prie krūties.

– Ak, – atsiduso kareivis iš kareivinių, – kad mums greičiau įkrėstų kaip reikiant, ir Austrija vieną kartą nusiramintų. Abu toliau kalbėjosi panašia dvasia, o Šveikas Austrijai skyrė keletą šiltų žodžių: „Tokiai idiotiškai monarchijai ne vieta margam pasauly". Antrasis, norėdamas šitam nutarimui suteikti formą, pridūrė: „Kai tik pateksiu į frontą, spruksiu nuo jų".

Jiems toliau bedėstant čekų pažiūras į pasaulinį karą, ordonansas iš kareivinių pasakė, jog šiomis dienomis mieste sklinda gandai, kad prie Nechodo girdėti patrankų dundesys ir kad rusų caras netrukus bus Krokuvoj.

Po to kalba nukrypo į tai, kad čekų duona išvežama į Vokietiją ir kad vokiečių kareiviai gauna cigarečių bei šokolado. Paskui prisiminė senovės laikų karus. Šveikas rimtai įrodinėjo, jog kai anais laikais į apgultus miestus mėtydavo puodus su smarve, kariauti buvo ne pyragai. Jis, girdi, skaitęs, kad vieną miestą laikė apgulę trejus metus, ir priešas nieko kito nedarė, kaip tik kasdien šitokiu būdu pramogavo su apgultaisiais.

Šveikas būtų papasakojęs dar ką nors įdomaus ir pamokomo, bet sugrįžęs vyresnysis leitenantas Lukašas nutraukė jų pokalbį.

Metęs į Šveiką baisų, grėsmingą žvilgsnį, jis pasirašė raštus ir, atleidęs kareivį, mostelėjo Šveikui galva, kad tasai eitų paskui jį į kambarius.

Vyresniojo leitenanto akys svaidė baisingus žaibus. Atsisėdęs į kėdę ir žiūrėdamas į Šveiką, jis galvojo, kada čia pradėti jį mušti.

„Iš pradžių skelsiu jam porą sykių į snukį, – svarstė vyresnysis leitenantas,– tada sutalžysiu nosį ir nuplėšiu ausis, o paskui pamatysim".

Į jį atvirai ir geraširdiškai žvelgė pora gerų, nekaltų akių Šveiko, kuris išdrįso sutrikdyti tylą prieš audrą prabildamas:

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, kad jūs netekot katės. Ji suėdė batų tepalą ir po to leido sau nudvėsti. Aš ją įmečiau į rūsį, tiktai į kaimynų. Tokios geros Angoros katės jau nesurasit!

„Ką man su juo daryti? – šmėstelėjo vyresniajam leitenantui galvoje. – Dieve, kokia kvaila išraiška!"

O geros, nekaltos Šveiko akys tebespinduliavo švelnią šilumą, kuri rodė jo dvasią esant visiškai ramią, kad viskas gerai, nieko neįvyko, o jeigu kas nors ir įvyko, tai taip jau ir reikia, nes juk kas nors pasauly tai atsitinka.

Vyresnysis leitenantas Lukašas pašoko, bet netvojo Šveikui, kaip iš pradžių ketino. Pamojavo kumščiu palei nosį ir suriko:

– Šveikai, jūs pavogėt šunį!

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, kad pastaruoju laiku tokių atsitikimų man nėra tekę girdėti, ir leidžiu sau pasakyti, ponas vyresnysis leitenante, kad popiet jūs teikėtės su Maksu pasivaikščioti, ir aš jo negalėjau pavogti. Man iš karto dingtelėjo, kad kas nors atsitiko, kai jūs grįžot be šuns. Tai, kaip sakoma, situacija... Spalenos gatvėj gyveno odinių rankinukų meistras Kunešas, ir kada tik jis išeidavo su šunim pasivaikščioti, visuomet jį pradangindavo. Paprastai jis arba palikdavo šunį aludėj, arba jam pavogdavo jį, arba pagaliau pasiskolindavo ir nebegrąžindavo...

– Nutilk, galvijau, kad jus velniai parautų! Arba jūs rafinuotas nenaudėlis, arba kupranugaris, asilas! Jūs esat tikras vaikščiojantis anekdo-

tas, bet sakau jums, nejuokaukit su manim! Iš kur atvedėte šunį? Kur radot jį? Ar jūs žinote, kad jis priklauso mūsų pulko vadui? Jis atėmė šunį iš manęs, kai mes susitikom. Ar žinote, kad tai baisus skandalas! Sakykit teisybę – pavogėt jį, ar ne?

– Ne, ponas vyresnysis leitenante, aš jo nepavogiau.

– Žinojote, kad jis vogtas?

– Taip, ponas vyresnysis leitenante, žinojau, kad šuo vogtas.

– Šveikai, Jėzau Marija, po velniais, aš jus nušausiu, gyvuly, neraliuotas padare, asile, skarmale! Nejaugi jūs esat toks idiotas?

– Taip, ponas vyresnysis leitenante, esu toks.

– Kam jūs atvedėt man vogtą šunį, kam jūs šitą bestiją priėmėt į namus?

– Kad padaryčiau jums malonumą, ponas vyresnysis leitenante.

Ir Šveiko akys geraširdiškai ir švelniai pažvelgė vyresniajam leitenantui į veidą. Šis atsisėdo ir suvaitojo:

– Už ką mane Dievas nubaudė tokiu galviju?

Vyresnysis leitenantas sėdėjo ant kėdės apimtas tylios rezignacijos ir jautė nebeturįs jėgų ne tik skelti Šveikui į žandą, bet net susisukti papiroso ir, pats nežinodamas kodėl, pasiuntė Šveiką nupirkti „Bohemijos" ir

„Tagblatt" laikraščių, kad tasai galėtų perskaityti pulkininko skelbimus dėl dingusio šuns.

Šveikas grįžo atskleidęs laikraštį, kur buvo skelbimų puslapis. Jis visas švietė ir nudžiugęs pranešė:

– Yra, ponas vyresnysis leitenante! Ponas pulkininkas taip dailiai aprašo šitą pavogtą šunį, stačiai malonumas skaityti, ir dar siūlo šimtą kronų atlyginimo tam, kas jį atves. Labai padorus atlyginimas. Paprastai tokiais atvejais duoda penkiasdešimt kronų. Vienas Božetechas iš Koširžų tuo ir vertėsi. Pavagia šunį, o paskui ieško skelbimuose, kam prapuolė šuo, ir drožia ten. Kartą jis pavogė puikų juodą špicą, o kadangi savininkas nepadavė skelbimo, pabandė pats taip padaryti. Išleido skelbimams visas penkias kronas. Pagaliau savininkas atsirado ir pasakė, kad čia tikrai jo šuo, kad jis buvo dingęs. Jis manęs, jog bergždžias darbas būtų jo ieškoti, nes jau nebetiki žmonių dorumu. Bet dabar mato,– dar yra dorų žmonių ir tai jį iš tikrųjų džiugina. Už dorumą, pasakė jis, iš principo nederėtų reikalauti atlyginimo, bet jis atminčiai dovanoja radėjui savo knygelę apie kambarinių ir darželio gėlių priežiūrą. Vargšas Božetechas pagriebė juodąjį špicą už paskutinių kojų, tvokštelėjo juo per galvą tam ponui ir nuo to laiko davė apžadus neduoti skelbimų į laikraščius. Jau geriau nuvesti šunį kailialupiui, jeigu savininkas neduoda skelbimo.

– Eikite sau miegoti, – patarė vyresnysis leitenantas.– Jūs sugebate blėnius tauzyti nors ir ligi ryto.

Pats vyresnysis leitenantas irgi nuėjo gulti ir tą naktį sapnavo, kad Šveikas pavogė iš sosto įpėdinio arklį ir atvedė jam, o sosto įpėdinis per apžiūrą pažino savo arklį, kai jis, nelaimingas vyresnysis leitenantas Lukašas, šankino jį prieš visą kuopą.

Švintant vyresnysis leitenantas jautėsi, tartum būtų ūžęs visą naktį, jo galva buvo lyg sudaužyta. Jį kankino košmarai. Nukamuotas baisaus sapno, paryčiu užmigo, bet jį pažadino beldimas į duris. Tarpdury pasirodė geraširdis Šveiko veidas. Pasiuntinys paklausė, kada jis turi poną vyresnįjį leitenantą pažadinti.

Vyresnysis leitenantas tyliai sudejavo:

– Laukan, gyvuly! Tai siaubinga!

Rytą, vyresniajam leitenantui jau atsikėlus, Šveikas, atnešęs pusryčius, pritrenkė jį nauju klausimu:

– Drįstu paklausti, ponas vyresnysis leitenante, ar neįsakysit parūpinti jums kito šunelio?

– Žinote ką, Šveikai, aš labai norėčiau atiduoti jus karo lauko teismui,– pasakė vyresnysis leitenantas atsidusdamas. Tačiau juk teisėjai vis tiek jus išteisins, nes gyvenime jie, be abejonės, nėra matę didesnio kvailio. Pasižiūrėkite į save veidrody. Ar nepasidarys jums bloga nuo savo idiotiškos išraiškos? Jūs esate kvailiausia gamtos išdaiga, kokią aš esu matęs. Na, sakykit teisybę, Šveikai: ar patinkate jūs pats sau?

– Ne, ponas vyresnysis leitenante, nepatinku. Šitam veidrody aš atrodau kažkaip panašus į kankorėžį. Veidrodis nenušlifuotas. Kinas Stanekas buvo pastatęs išgaubtą veidrodį, ir kiekvienas į jį pasižiūrėjęs vos nesusivemdavo. Snukis – va šitoks, galva – tartum pamazgų rėčkelė, pilvas kaip alaus prisisiurbusio kanauninko, žodžiu – figūra. Ėjo pro šalį generalgubernatorius, pamatė save, ir kaipmat veidrodį reikėjo pašalinti.

Vyresnysis leitenantas atsuko Šveikui nugarą, atsiduso ir nutarė, kad geriau bus vietoj Šveiko susidomėti balta kava.

Šveikas jau triūsė virtuvėj, ir vyresnysis leitenantas Lukašas užgirdo jį dainuojant:

Grenvilis karvedys, Prašna Branon žengia jis.
Kardas žvilga, spinduliuoja, mergos rauda,
aimanuoja...
Paskui iš virtuvės suskambo kita daina:
Mes kareiviai, mes šaunuoliai,
Karštai myli mus gražuolės,
Turim aibes pinigų,
Kur nueinam, ten smagu.

„Tau tikriausiai visur smagu, niekše!“– pamanė vyresnysis leitenantas ir nusispjovė.

Pro duris kyštelėjo Šveiko galva.

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, čia atėjo iš kareivinių ordonansas, kviečia jus tuoj pat vykti pas poną pulkininką.

Ir familiariai pridūrė:

– Tai turbūt dėl šito šunelio.

– Jau girdėjau,– tarė vyresnysis leitenantas, kai ordonansas prieškambary jam norėjo pranešti, ko atvykęs.

Pasakė tai prislėgtu balsu ir nuėjo, pervėręs Šveiką grėsmingu žvilgsniu.

Tai buvo ne raportas, o kažkas blogiau. Kai vyresnysis leitenantas įžengė į kabinetą, pulkininkas labai paniuręs sėdėjo krėsle.

– Prieš dvejus metus, ponas vyresnysis leitenante,–prabilo pulkininkas,– jūs norėjote būti perkeltas į devyniasdešimt pirmąjį pulką Budejovicuose. Ar jūs žinote, kur yra Budejovicai? Prie Vltavos, taigis, prie Vltavos, ir ten į ją įteka lyg Ohržė, lyg kita panaši upė. Miestas didelis, galima sakyti, malonus, ir, jeigu neklystu, ten yra krantinė. Ar jūs žinote, kas tai krantinė? Krantinė – tai siena virš vandens. Taigis. Beje, tas neturi nieko bendra su mūsų reikalu. Mes ten manevravome.

Pulkininkas nutilo ir, žiūrėdamas į rašalinę, greitai perėjo prie kitos temos:

– Mano šuo pas jus sugedo. Nieko nebenori ėsti. Žiūrėkit, į rašalinę įkrito musė. Tai nuostabu – žiemą musės įkrinta į rašalinę. Tai netvarka!

„Sakyk jau galų gale, tu senas škrabale", – pamanė vyresnysis leitenantas.

Pulkininkas atsistojo ir perėjo keletą kartų per kabinetą.

– Aš ilgai mąsčiau, ponas vyresnysis leitenante, kaip su jumis pasielgti, kad panašių faktų nepasikartotų, ir pagaliau prisiminiau, jog esat pareiškęs norą persikelti į devyniasdešimt pirmąjį pulką. Vyriausiasis štabas neseniai mums pranešė, kad devyniasdešimt pirmajame pulke labai trūksta karininkų, kadangi serbai juos išmušė. Garantuoju jums savo garbės žodžiu, kad per tris dienas jūs būsite devyniasdešimt pirmajame Budejovicų pulke, kur formuojami žygio batalionai. Galite nedėkoti. Armijai reikia karininkų, kurie...

Nežinodamas, ką bepridėti, pažvelgė į laikrodį ir pasakė:

– Jau pusė vienuoliktos, metas priimti pulko raportą.

Tuo malonus pokalbis buvo baigtas, ir vyresniajam leitenantui lyg akmuo nuslūgo nuo širdies. Jis išėjo iš kabineto ir patraukė į savanorių mokyklą pranešti, kad netrukus išvažiuoja į frontą ir ta proga ruošia atsisveikinimo vakarėlį Nekazankoj.

Grįžęs namo, jis reikšmingai paklausė Šveiko:

– Ar jūs žinote, Šveikai, kas tai yra žygio batalionas?

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, kad žygio batalionas yra „žygbatas", o jo žygio kuopa – „žygiakuopė". Mes juos visada trumpiname.

– Taigi jums, Šveikai,– iškilmingai tarė vyresnysis leitenantas, – pranešu, kad mes drauge išvyksim su „žygbatu", jeigu jums patinka toks su-

trumpinimas. Bet neįsivaizduokite, kad fronte galėsit krėsti tokias kvailystes kaip čia. Jūs patenkintas?

– Taip, ponas vyresnysis leitenante, labai patenkintas, – atsakė šaunusis kareivis Šveikas.– Juk bus gražu, kai mes abu krisime kautynių lauke už jo didenybę imperatorių ir dinastiją...

PIRMOS DALIES PABAIGA

PIRMOS DALIES BAIGIAMASIS ŽODIS

Baigdamas pirmą „Šauniojo kareivio Šveiko nuotykių" dalį („Užnugaryje"), pranešu skaitytojams, kad netrukus pasirodys dvi kitos dalys: „Fronte" ir „Nelaisvėje". Jose tiek kareiviai, tiek ir civiliai kalbės ir veiks taip kaip tikrovėje.

Gyvenimas – ne mandagaus elgesio mokykla. Kiekvienas kalba taip, kaip moka. Ceremonimeistras daktaras Gutas kalba visai kitoniškai negu „Taurės" smuklės šeimininkas Palivecas. O mūsų romanas – ne vadovėlis saloniniams dabitoms ir ne mokslinė knyga, kurioje nurodoma, kokie posakiai yra leistini taurioje draugijoje. Šita knyga yra istorinis tam tikros epochos paveikslas.

Jeigu reikės pavartoti kokį nors stiprų žodelį, kuris iš tikrųjų buvo pasakytas, aš nepabijosiu jo pateikti. Sušvelninti žodžius ir posakius arba rašyti daugtaškius aš laikau kvailiausia veidmainyste. Juk tokių žodžių pasakoma net parlamente.

Gerai buvo kažkada pasakyta, kad sveikai išauklėtas žmogus gali skaityti viską. Kas natūralu, tą gali smerkti vien tik nešvarios dvasios žmonės arba rafinuoti blevyzgos, kurie, laikydamiesi šlykščios pseudomoralės, nepaiso turinio, o rūsčiai puola atskirus žodžius.

Prieš keletą metų teko skaityti vienos novelės recenziją, kurioje kritikas nesitvėrė pykčiu dėl to, kad autorius parašė: „Jis nusišnypštė ir nusišluostė nosį". Tai, girdi, prieštarauja estetiniam ir taurinamajam idealui, kurį turi teikti žmonėms literatūra. Štai tik vienas ir, be to, ne pats ryškiausias pavyzdys, kokių asilų gimsta pasaulyje.

Žmonės, kuriuos piktina stiprūs posakiai, yra bailiai, juos gąsdina tikras gyvenimas, o tokie silpni žmonės kenksmingiausi kultūrai ir visuome-

nės moralei. Jie norėtų, kad visi būtų sentimentalūs žmogeliai, pseudokultūros onanistai, tokie kaip šv. Aloyzas, apie kurį vienuolis Eustachijus savo knygoj rašo, kad jis, išgirdęs, kaip vienas žmogus prie jo garsiai paleido dujas, prapliupo verkti, ir tik malda jį nuramino.

Tokie tipai viešai piktinasi labiau už visus, o paslapčia su dideliu pasitenkinimu skaito pornografinius užrašus ant sienų ir viešosiose išvietėse.

Pavartojęs savo knygoje keletą stipresnių žodelių, aš tik parodžiau, kaip kalbasi žmonės tikrovėje.

Negalime reikalauti iš smuklininko Paliveco, kad jis kalbėtų taip įmantriai kaip ponia Laudova, daktaras Gutas, ponia Olga Fastrova ir daugelis kitų, kurie visą Čekoslovakijos respubliką mielai paverstų dideliu parketiniu salonu, kur visi vaikščiotų su frakais ir baltomis pirštinėmis, kalbėtų rinktiniais žodžiais ir puoselėtų įmantrią saloninę moralę, o išsigimę salonų liūtai po šita širma šlykščiausiai ištvirkautų.

* * *

Šia proga pranešu, kad smuklininkas Palivecas yra gyvas. Jis praleido karą kalėjime ir pasiliko toks pat, koks buvo tuo metu, kai jam atsitiko nelaimė su imperatoriaus Pranciškaus Juozapo paveikslu.

Pasiskaitęs apie save mano knygoj, jis nusipirko per dvidešimt jos egzempliorių, kuriuos išdalijo pažįstamiems ir taip prisidėjo prie knygos platinimo. Jis mane aplankė.

Jam labai patiko viskas, ką parašiau, pavaizduodamas jį kaip visiems žinomą stačioką.

„Manęs jau niekas neperdirbs, – pasakė jis man. – Aš visą gyvenimą kalbėjau stačiokiškai, taip, kaip galvojau, ir ateity panašiai kalbėsiu. Kokia nors ten karvė neužkiš man gerklės. Dabar aš tapau žymus".

Jo pasitikėjimas savimi išaugo. Jo šlovė pagrįsta keletu stiprių posakių. Tas jį visiškai patenkina. Jeigu aš, tiksliai ir teisingai atkūręs jo kalbą, sakysim, būčiau panorėjęs jam prikišti, kad taip kalbėti nedera (kas kam į galvą negalėjo ateiti), tai aš neabejotinai būčiau įžeidęs šitą padorų žmogų.

Šitais pirmiausiai atėjusiais į galvą posakiais aš paprastai ir sąžiningai pavaizdavau, pats to net nežinodamas, čeko protestą prieš visokį keliaklupsčiavimą. Šita nepagarba imperatoriui ir mandagiems posakiams glūdi jo kraujyje.

* * *

Otas Kacas taip pat gyvas. Tai tikras karo kapeliono tipas. Po perversmo jis metė savo profesiją, išstojo iš Katalikų Bažnyčios ir dabar tarnauja patikėtiniu bronzos ir dažų fabrike Šiaurės Čekijoj. Jis parašė man ilgą laišką, kuriame pagrasino su manim atsiteisti. Mat vienas vokiečių laikraštis išspausdino vertimą iš to skyriaus, kuriame jis pavaizduotas toks, koks buvo iš tikrųjų. Aš užėjau pas jį, ir viskas baigėsi kuo puikiausiai. Antrą valandą nakties jis jau nepastovėjo ant kojų ir pamokslininko tonu šaukė: „Ei jūs, gipsinės galvos! Juk aš Otas Kacas, karo kapelionas“.

* * *

Senosios Austrijos šnipo velionio Bretšneiderio tipo žmonių ir dabar daug valkiojasi po respubliką. Juos ypač domina, kas ką šneka.

Nežinau, ar pavyks man su šita knyga pasiekti, ko norėjau. Jau vien ta aplinkybė, kad aš girdėjau vieną žmogų burnojant ant kito „Tu kvailas kaip Šveikas", nekalba mano naudai. Tačiau jeigu „Šveikas" taps nauju keiksmu prašmatniame plūstamųjų žodžių vainike, tai man beliks tenkintis vien šituo čekų kalbos praturtinimu.

Jaroslavas Hašekas

Antra dalis

FRONTE

1

ŠVEIKO NEGANDOS TRAUKINYJE

Viename greitojo traukinio Praha–Česke Budejovicai antrosios klasės kupė važiavo trys keleiviai: vyresnysis leitenantas Lukašas, priešais jį – pagyvenęs visai plikas ponas ir pagaliau Šveikas. Pastarasis kukliai stovėjo prie kupė durų ir rengėsi iškęsti naują vyresniojo leitenanto Lukašo rūstybės antplūdį, nes tas, nepaisydamas čia pat esančio plikagalvio civilio, visą kelią barė Šveiką kaip tik įmanydamas ir prakeiktinai jį plūdo, vadindamas neraliuotu galviju ir panašiai...

O prasidėjo viskas dėl niekų – sumažėjo lagaminų, kuriuos Šveikas turėjo prižiūrėti.

– „Lagaminą pavogė",– griaudėjo leitenantas ant Šveiko. – Ir kaip tau, niekše, liežuvis apsiverčia tatai man pasakyti!

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante,– romiai atsakė Šveikas,– lagaminą mums iš tikrųjų pavogė. Stotyje visuomet slampinėja daug vagišių, ir aš viską vaizduojuos va taip: jūsų lagaminas vienam iš tų vagišių, be abejonės, patiko, ir šis žmogus, be abejonės, pasinaudojo proga, kai aš pasitraukiau nuo lagaminų, norėdamas jums pranešti, kad su mūsų bagažu viskas gerai. Tik šią patogią akimirką jis tegalėjo pavogti mūsų lagaminą. Tokių valandėlių jie ir tyko. Prieš dvejus metus Šiaurės vakarų stotyje vienai poniutei pavogė vaiko vežimėlį drauge su dukrele, susupta į apklotėlį. Bet grobikai buvo tokie kilnūs, kad atidavė mergaitę mūsų gatvės policijos nuovadon, neva radę ją pamestą kažkokioj pavartėj. Laikraščiai paskui vargšę poniutę pavertė motina piktadare.– Ir Šveikas įsitikinęs pabaigė: – Stotyse visuomet vogė ir vogs, – be šito negalima apsieiti.

– Aš esu tvirtai įsitikinęs, Šveikai,– tarė leitenantas,– kad jums tas nesibaigs geruoju. Ligi šiol negaliu suprasti, ar jūs vaidinate asilą, ar toks asilas ir apsigimęs esate. Kas buvo tame lagamine?

– Nieko gera, ponas vyresnysis leitenante, – atsakė Šveikas, neatitraukdamas akių nuo plikos priešais sėdinčio pono makaulės. Tas ponas, atrodė, visiškai nesidomėjo, kas darosi, ir skaitė „Neue Presse". – Lagamine buvo tiktai jūsų kambario veidrodis ir geležinės pakabos iš prieškambario. Taigi mes, tiesą sakant, neturime jokių nuostolių, nes veidrodis ir pakabos buvo šeimininko...

Pastebėjęs įspėjamą vyresniojo leitenanto grimasą, Šveikas kalbėjo toliau kuo maloniausiu tonu:

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, – aš visiškai nieko iš anksto nežinojau, kad lagaminą pavogs, o dėl to veidrodžio ir pakabų, tai aš pareiškiau šeimininkui, kad mes jam viską atiduosime, grįžę po karo namo. Priešo žemėje veidrodžių ir pakabų kiek nori, todėl ir šiuo atveju nei mums, nei namų šeimininkui jokio nuostolio nebus. Kai tik užimsime kokį nors miestą...

– Užsičiaupkit, Šveikai! – ne savo balsu suriko leitenantas. – Aš jus karo lauko teismui atiduosiu! Gerai pagalvokit, ar jūs nesate didžiausias idiotas pasauly. Juk nė vienas žmogus, kad ir tūkstantį metų gyvendamas, negalėtų pridaryti tiek kvailysčių kiek jūs per šitas keletą savaičių. Tikiuos, kad ir pats tai pastebėjote?

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, kad tikrai pastebėjau. Kaip sakoma, mano pastabumas labai išlavėjęs. Bet jis pasireiškia vėliau, nemalonumui jau įvykus. Man baisiai nesiseka, lygiai kaip tokiam Ekazankos Nechlebai, kuris kas vakarą eidavo į „Kalės giraitės" smuklę. Taigi jis visada norėjo tapti tobulas ir kiekvieną šeštadienį troško pradėti naują gyvenimą, bet kitą dieną sakydavo: „... Ir štai, mano draugai, rytą pamatau, kad drybsau daboklėje ant gultų!" Ir visuomet nelaimė jam atsitinka tada, kai jis nusprendžia namo eiti tyliai ir ramiai, o galų gale paaiškėja, kad išlaužęs kur nors tvorą arba iškinkęs vežikui arklį, arba kokio nors policininko kepurės plunksna pabandęs išsivalyti pypkę. Tokiu savo likimu jis buvo labai nepatenkintas, bet dar labiau jį slėgė tai, kad toji nelaimė ėjo iš kartos į kartą. Kai jo senelis kažkaip vieną kartą iškeliavo...

– Duokit man ramybę, Šveikai, su savo pasakomis!

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, kad viskas, ką aš dabar kalbu,– tikra tiesa. Kai jo senelis kažkaip vieną kartą iškeliavo...

– Šveikai,– supyko vyresnysis leitenantas,– dar kartą įsakau jums liautis su savo pasakomis. Aš neturiu jokio noro klausytis! Kai tik nuvažiuosim į Budejovicus, aš su jumis atsiskaitysiu. Ar jūs žinote, Šveikai, kad aš liepsiu jus uždaryti daboklėn?

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, kad apie tai nieko nesu girdėjęs,– švelniai tarė Šveikas. – Iki šiol apie tai jūs man nieko nesakėte.

Vyresnysis leitenantas nejučiomis grikštelėjo dantimis, atsiduso, išsiėmė iš milinės kišenės „Bohemiją" ir ėmė skaityti pranešimus apie milžiniškas kariuomenės pergales ir vokiečių povandeninio laivo „E" žygius Viduržemio jūroje. Bet kai leitenantas pradėjo skaityti pranešimą apie naują vokiečių išradimą, kad su ypatingomis bombomis, mėtomomis iš lėktuvų ir sprogstančiomis tris kartus iš eilės, galima išlėkdinti į padanges ištisus miestus, jį nutraukė Šveikas, ėmęs kalbinti plikagalvį poną:

– Atleiskite, jūsų malonybe, ar jūs kartais nebūsite ponas Purkrabekas, „Slavijos" banko įgaliotinis?

Kadangi plikasis ponas neatsakė, Šveikas kreipėsi į leitenantą:

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, vieną kartą skaičiau laikraščiuose, kad ant normalaus žmogaus galvos turi būti vidutiniškai nuo šešiasdešimties ligi septyniasdešimties tūkstančių plaukų ir kad paprastai juodi plaukai būna retesni. Tą rodo daugybė pavyzdžių... Vienas felčeris, – tęsė jis nepermaldaujamai,– „Špireko" kavinėje pasakojo, kad plaukų slinkimas pareinąs nuo smarkaus dvasinio jaudinimosi, patirto dar įsčiose, per pirmąsias šešias savaites po pastojimo...

Bet šią akimirką įvyko kažkas siaubinga. Plikagalvis ponas puolė Šveiką, šaukdamas: *„Marsch heraus, Sie Schweinkerl"**, ir taip jam spyrė koja, kad tas išlėkė į koridorių. Paskui plikagalvis grįžo į kupė ir padarė vyresniajam leitenantui mažutį netikėtumą: jis jam prisistatė.

Šveikas truputį suklydo: plikasis subjektas nebuvo „Slavijos" banko agentas Purkrabekas, o tiktai generolas majoras fon Švarcburgas. Civiliškai apsitaisęs, generolas majoras atliko inspekcinę kelionę po įgulas ir šiuo metu rengėsi užklupti Budejovicus.

Tai buvo baisiausias iš visų generolų inspektorių, kada nors gyvenusių pasaulyje. Užtikęs kur nors netvarką, su įgulos viršininku jis pradėdavo maždaug tokį pokalbį:

– Revolverį turite?

– Turiu.

– Puiku! Jumis dėtas, aš žinočiau, ką su juo veikti, nes tai, ką čia matau,– ne įgula, o kiaulių kaimenė!

* „Šalin iš čia, parše!" *(Vok.)*

Ir iš tikrųjų tai vienur, tai kitur, kur tik jis važiuodavo inspektuodamas, kas nors nusišaudavo. •

Tokiais atvejais generolas fon Švarcburgas su pasitenkinimu pareikšdavo:

– Puiku! Tai tikras kareivis!

Atrodė, kad jam būdavo nemiela, jei po jo revizijos kas nors likdavo gyvas. Be to, jis turėjo maniją kilnoti karininkus į pačias bjauriausias vietas. Dėl paskutinio menkniekio karininkas turėdavo atsisveikinti su visa įgula ir būdavo siunčiamas į Juodkalnijos pasienį arba pas kokius nors nepataisomus girtuoklius į purviną Galicijos užkampį.

– Ponas leitenante,– paklausė generolas,– kokioje karo mokykloje jūs mokėtės?

– Prahos.

– Taigi mokėtės karo mokykloje ir nežinote tokio dalyko, kad karininkas atsako už savo pavaldinį? Nieko sau. Antra, jūs plepate su savo pasiuntiniu lyg su geru bičiuliu. Leidžiate jam kalbėti neklausiamam. Tai dar geriau! Trečia, jūs leidžiate jam įžeidinėti viršininkus. Va čia tai puikiausia! Iš to aš darau tam tikras išvadas... Kaip jūsų pavardė, ponas leitenante?

– Lukašas.

– Kokiam pulke tarnaujate?

– Esu tarnavęs...

– Dėkoju. Kalbama ne apie tai, kur jūs esate tarnavęs. Aš noriu žinoti, kur jūs tarnaujate dabar?

– Devyniasdešimt pirmajame pėstininkų pulke, ponas generole majore. Mane perkėlė...

– Jus perkėlė? Ir gerai padarė. Jums iš tikrųjų nepakenks drauge su devyniasdešimt pirmuoju pulku vykti pasižiūrėti karo veiksmų.

– Tuo reikalu jau yra įsakymas, ponas generole majore.

Paskui generolas majoras išdrožė paskaitą apie tai, kad, kiek jam teko girdėti, karininkai pastaruoju metu ėmę kalbėtis su pavaldiniais draugišku tonu ir kad čia jis matąs pavojingą nuolaidžiavimą visokiems demokratiniams principams. Kareivis privaląs bijotis savo viršininkų ir drebėti prieš juos, o karininkas negalįs prisileisti paprasto kareivio arčiau kaip per dešimtį žingsnių ir neturįs leisti žemesnio rango kariams savarankiškai protauti, pagaliau ir iš viso galvoti. Deja! Daugelis šito nesupranta arba nenori suprasti, o čia kaip tik ir esanti nelemtoji pastarųjų metų klaida. Anksčiau komanda bijojusi viršininkų kaip ugnies, o dabar... – Generolas majoras beviltiškai numojo ranka.– Dabar dauguma karininkų terliojasi su savo kareiviais. Štai ką aš norėjau pasakyti.

Generolas majoras vėl pasiėmė laikraštį ir įniko skaityti. Vyresnysis leitenantas Lukašas, visas išbalęs, išėjo į koridorių atsiteisti su Šveiku. Tasai stovėjo prie lango palaimingu ir patenkintu veidu! Toks veidas būna vieno mėnesio kūdikio, iki soties prisižindusio ir saldžiai miegančio.

Leitenantas galva mostelėjo Šveikui, kad tas įeitų į gretimą tuščią kupė. Jis pats įėjo paskui ir uždarė duris.

– Šveikai,– tarė jis iškilmingai, – pagaliau atėjo akimirka, kai aš jums skelsiu tokį antausį, kokio pasaulis dar nėra matęs! Kaip jūs išdrįsote kibti prie šito plikagalvio pono! Ar žinote, kas jisai? Tai generolas majoras fon Švarcburgas!

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, – atsiliepė Šveikas, nutaisydamas kankinio veidą,– per visą gyvenimą man nė į galvą neateidavo ką nors nuskriausti, ir jokio generolo majoro nepažįstu. O kad jis – gyvas ponas Purkrabekas, „Slavijos" banko agentas, tai faktas! Tasai lankydavosi mūsų smuklėje ir vieną kartą, kai jis prie stalo užsnūdo, kažkoks geradarys ant jo plikės cheminiu pieštuku užrašė: „Šiuo turime garbę pagal pridedamą tarifą Nr. 111 pasiūlyti jums savo paslaugas: norėdami aprūpinti savo vaikus ir garantuoti jų ateitį, apdrauskite gyvybę mūsų draugijoje!" Paskui, suprantama, visi išėjo, o aš likau su juo ir kadangi man visur nesiseka, tai, kai jis pabudo ir pasižiūrėjo į veidrodį, perpyko ir, manydamas, kad čia užrašiau aš, taip pat norėjo man skelti porą antausių.

Žodžiai „taip pat" nuskambėjo kaip švelnus priekaištas, ir leitenanto ranka nusviro žemyn. Šveikas kalbėjo toliau:

– Dėl tokios klaidelės nevertėjo šitam ponui pykti. Jam iš tikrųjų privalu turėti nuo šešiasdešimties ligi septyniasdešimties tūkstančių plaukų, – taip buvo pasakyta ir straipsnyje „Ką privalo turėti normalus žmogus". Man nė į galvą nedingtelėjo, kad yra kažkoks plikagalvis generolas majoras. Įvyko, kaip sakoma, nelemta klaida, kuri gali pasitaikyti kiekvienam, jei vienas ką nors pasakys, o kitas staiga to nusitvers. Apie tai prieš keletą metų pasakojo mums atsitikimą iš savo gyvenimo siuvėjas Hivlis. Vieną kartą važiavo jis iš Štirijos (jis ten siuvėjavo) į Prahą pro Leobeną ir vežėsi kumpį, kurį buvo nusipirkęs Maribore. Važiuoja jis traukiniu ir mąsto, kad visame traukiny jis vienas tesąs čekas tarp visų keleivių. Pravažiavęs pro Sankt Moricą, siuvėjas išsitraukė kumpį ir ėmė pjautis po griežinėlį. Priešais sėdinčiam keleiviui pradėjo tekėti seilės, ir jis ėmė varstyti kumpį įsimylėjusio žmogaus akimis. Siuvėjas Hivlis tą pastebėjo ir balsiai pamanė: „Tau, bjaurybe, taip pat ne pro šalį būtų šito užėdus!" O ponas jam irgi čekiškai atsako:

„Aišku, ėsčiau!" Na, ir surijo drauge visą kumpį dar neprivažiavę Česke Budejovicų. To pono pavardė buvo Voitekas Rausas.

Leitenantas Lukašas nužvelgė Šveiką ir išėjo iš kupė; nesuspėjo jis atsisėsti į savo vietą, kai tarpduryje suspindo atviras Šveiko veidas.

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, po penkių minučių mes būsime Tabore. Traukinys stovi penkias minutes. Gal liepsite ką nors užsakyti pusryčių? Prieš keletą metų čia būdavo galima gauti neblogų...

Leitenantas pašoko kaip įgeltas ir koridoriuje pasakė Šveikui:

– Kiek aš turiu jums kartoti: kuo rečiau rodysitės man akyse, tuo geriau bus mums abiem. Aš būčiau tikrai laimingas, jeigu jūsų visai nematyčiau, ir, būkit ramus, aš tuo pasirūpinsiu. Kad daugiau savo akyse jūsų nematyčiau, neraliuotas galvijau, asile!

– Klausau, ponas vyresnysis leitenante!

Šveikas atidavė pagarbą, apsisuko ant kulnies pagal visas taisykles ir nuėjo į vagono galą. Ten jis atsisėdo į palydovo vietą ir ėmė kalbėtis su vienu geležinkelininku:

– Prašom leisti kreiptis į jus vienu klausimu... Geležinkelininkas, nerodydamas jokio noro leistis į kalbas, apatiškai linktelėjo galvą.

– Lankydavosi dažnai pas mane toks pažįstamas, – pradėjo Šveikas,– šaunus vaikinas, pavarde Hofmanas. Tai tas Hofmanas sakydavo, kad va šitie stabdžiai, kilus pavojui, neveikia; trumpiau sakant, jei patrauksi rankeną, nieko nebus. Tokiais dalykais, tiesą sakant, aš niekad nesidomėdavau, bet jeigu jau atkreipiau dėmesį į šitą stabdį, tai būtų įdomu žinoti, ką čia daryti, jeigu kada nors ištiktų reikalas.

Šveikas pakilo ir drauge su geležinkelininku priėjo prie stabdžio, ant kurio buvo parašyta: „Kilus pavojui".

Geležinkelininkas laikė savo pareiga paaiškinti Šveikui, kaip sudarytas aparato mechanizmas ir kaip juo naudotis.

– O dėl to, jog reikia patraukti rankeną, jūsų pažįstamas sakė tiesą, bet jis sumelavo, kad aparatas neveikia. Traukinys tikrai sustos, nes stabdys per visus vagonus sujungtas su garvežiu. Šitie stabdžiai turi veikti.

Besikalbėdami abudu laikė plaštakas uždėję ant stabdžio rankenos, ir, tiesą sakant, dar ir dabar neaišku, kaip ten atsitiko, kad rankena buvo patraukta, ir traukinys sustojo.

Taip pat jie negalėjo sutarti, katras iš tiesų tai padaręs ir davęs pavojaus signalą. Šveikas tvirtino, kad jis to negalėjo padaryti, nes jis ne gatvės vaikėzas.

– Man pačiam nuostabu, – geraširdiškai pasakojo jisai atskubėjusiam konduktoriui,– kodėl traukinys staiga sustojo. Važiavo važiavo, ir staiga – še tau – stabt! Man dėl to dar nemaloniau negu jums.

Kažkoks solidžios išvaizdos ponas ėmė ginti geležinkelininką ir tvirtino, kad pats girdėjęs, kaip kareivis pirmas pradėjęs šneką apie stabdžius.

Šveikas, priešingai, visą laiką primygtinai gynėsi esąs sąžiningas ir sakė negalėjęs traukinio gaišinti, nes vykstąs į frontą.

– Stoties viršininkas viską išaiškins, – nusprendė konduktorius. – Tas jums atsieis dvidešimt kronų.

Tuo tarpu keleiviai ėmė lipti iš vagonų. Pasigirdus konduktoriaus švilpukui, kažkokia dama, apimta panikos, pasičiupusi lagaminą, per geležinkelio sankasą pasileido į laukus.

– Tai iš tiesų verta dvidešimties kronų, – nuoširdžiai svarstė Šveikas, būdamas visiškai ramus,– tai netgi labai pigu. Kartą, jo didenybei imperatoriui lankantis Žižkove, kažkoks Frantas Šnoras sulaikė karietą, puldamas prieš jo didenybę imperatorių ant kelių tiesiog vidury gatvės. Policijos komisaras verkdamas priekaištavo Šnorui, kad tas neturėjęs šito daryti jo rajone, o būtų galėjęs pasirinkti sau kad ir gretimą gatvę, kuri įeina į komisaro Krauso rajoną, ir ten pareikšti savo ištikimybės jo didenybei jausmą. Paskui tą poną Šnorą pasodino į kalėjimą.

Šveikas apsidairė ir pamatė, kad prie apspitusių jį klausytojų priėjo vyresnysis konduktorius.

– Dabar jau mes galėtume toliau važiuoti, – tarė Šveikas, – nes labai nemalonu, kai traukinys vėluoja. Jei tas būtų ramiu laiku, tiek to, bet dabar karas, reikia žinoti, kad kiekvienam traukiny važiuoja įvairiausių rangų kariai: generolai, vyresnieji leitenantai, pasiuntiniai. Vėlavimasis – bjaurus dalykas. Napoleonas prie Vaterlo pavėlavo penkias minutes, ir visa jo garbė nuėjo šuniui ant uodegos...

Šią akimirką pro klausytojus prasispraudė vyresnysis leitenantas Lukašas. Išblyškęs kaip mirtis, jis nepajėgė nieko daugiau pasakyti, kaip tik:

– Šveikai!

Šveikas atidavė pagarbą ir pranešė:

– Ponas vyresnysis leitenante, drįstu pranešti, kad už traukinio sulaikymą visa kaltė suversta man.– Keistas plombas prie šitų stabdžių įtaisė susisiekimo ministerija! Geriau žmogus prie jų nė nesiartink, nes atsitiks bėda, tada iš tavęs įsigeis dvidešimties kronų, kaip kad dabar iš manęs nori išlupti.

Vyresnysis konduktorius sušvilpė, ir traukinys pajudėjo. Keleiviai išsiskirstė į savo vietas. Lukašas, netaręs nė žodžio, nuėjo į savo kupė.

Su Šveiku likosi tiktai geležinkelininkas ir traukinio palydovas. Palydovas išsitraukė užrašų knygelę ir ėmė rašyti įvykio protokolą. Geležinkelininkas nedraugiškai žiūrėjo į Šveiką. Šveikas jį paklausė:

– Ar seniai tarnaujate prie geležinkelio?

Kadangi geležinkelininkas nieko neatsakė, tai Šveikas išklojo, kaip buvo kartą atsitikę vienam pažįstamam, kažkokiam Františekui Mličikui iš Uhržineveco palei Prahą. Šisai taip pat sykį kažkaip truktelėjo stabdžio rankeną ir taip persigando, jog žado neteko. Kalbos dovana jam grįžusi tiktai po dviejų savaičių, kai jis nuėjo į svečius pas daržininką Vaneką ir ten susipešė. Kiti svečiai jį taip išvanoję jaučgyslių rimbu, kad tas net išsiplaušojęs.

– Tai atsitiko, – pridūrė Šveikas, – 1912 metų gegužės mėnesį.

Geležinkelininkas užsisklendė išvietėje.

Su Šveiku likęs traukinio palydovas ėmė iš jo kaulyti dvidešimt kronų baudos, grasindamas, kad teksią jį išlaipinti Tabore ir perduoti stoties viršininkui.

– Na, ką gi, gerai, – tarė Šveikas, – ne pro šalį pasišnekėti su protingu žmogum. Labai džiaugiuos galėsiąs susipažinti su Taboro stoties viršininku.

Šveikas išsiėmė iš kišenės pypkę, užsirūkė ir, leisdamas aitrių dūmų kamuolius, kalbėjo toliau:

– Prieš keletą metų Svitavo stoties viršininku buvo ponas Vagneris. Tai kailialupys! Kibdavo prie pavaldinių, spaudė juos, kaip tiktai galėjo, bet labiausiai mygo iešmininką Jungvirtą, kol nelaimingasis iš nusiminimo pasiskandino. Bet prieš nusižudydamas, Jungvirtas parašė stoties viršininkui laišką, kad po mirties persekiosiąs jį naktimis. Dievaži, nemeluoju! Taip ir padarė. Sėdi, pavyzdžiui, stoties viršininkas naktį prie telegrafo aparato, tik staiga sučirškia skambutis, ir stoties viršininkas priima tokią telegramą: „Kaip laikaisi, niekše? Jungvirtas". Tatai truko visą savaitę, ir stoties viršininkas ėmė siuntinėti visais laidais atsakymą į telegramas iš ano pasaulio: „Atleisk man, Jungvirtai!" Atsakydamas aparatas naktį jam išstukseno tokią telegramą: „Pasikark ant semaforo palei tiltą. Jungvirtas". Stoties viršininkas paklausė. Paskui už tai Svitavo stoties telegrafistas buvo suimtas. Kaip matote, danguje ir žemėje dedasi tokie dalykai, apie kuriuos mes nė supratimo neturime.

Traukinys privažiavo Taboro stotį, ir Šveikas, išlipdamas su palydovu iš traukinio, pranešė, kaip ir dera, leitenantui Lukašui:

– Turiu garbės pranešti, ponas vyresnysis leitenante, kad mane veda pas stoties viršininką.

Leitenantas Lukašas neatsakė. Jį buvo apėmusi visiška apatija.

„Nusispjauti man į viską, – šmėstelėjo jam galvoje, – ir į Šveiką, ir į plikąjį generolą majorą, kuris priešais sėdi. Sėdėsiu sau ramiai iki Budejovicų, o paskui išlipsiu iš traukinio, nueisiu į kareivines ir su kokia nors žygio kuopa išvyksiu į frontą; fronte atstatysiu kaktą priešo kulkoms,– kad tik ištrūkčiau iš šito nelaimingo pasaulio, kuriame valkiojasi tokie niekšai kaip Šveikas".

Kai traukinys pajudėjo, leitenantas Lukašas pažiūrėjo pro langą ir perone pamatė Šveiką, įsitraukusį į pokalbį su stoties viršininku. Jį buvo apsupusi minia žmonių, tarp kurių stovėjo keli geležinkelininkai.

Leitenantas Lukašas atsiduso. Bet tai nebuvo užuojautos atodūsis. Jo širdžiai palengvėjo pamačius, kad Šveikas likosi perone. Netgi plikasis generolas majoras jau nebeatrodė toks šlykštus.

* * *

Traukinys jau seniai pūškavo Česke Budejovicų kryptimi, o Taboro stoties perone minia aplink Šveiką nemažėjo.

IŠĖJIMAS

Šveikas įrodinėjo savo nekaltumą ir taip įtikino minią, kad kažkokia dama net pasakė:

– Vėl prie kareivėlio kimba!

Visa publika pritarė šiai nuomonei, o kažkoks ponas pasisiūlė stoties viršininkui užmokėsiąs už Šveiką dvidešimties kronų pabaudą: jis esąs įsitikinęs, kad kareivis nekaltas.

– Tiktai pasižiūrėkite į jį, – kreipė jis visų akis į nekaltą Šveiko veidą.

Šveikas maldavo minią:

– Broliai! Aš nekaltas!

Po to atsirado žandaras, išsitempė iš minios kažkokį pilietį, suėmė jį ir nusivedė kalbėdamas:

– Jūs už tai atsakysite. Aš jums parodysiu, kaip „negalima reikalauti iš kareivių, kad Austrija nugalėtų, jei su jais taip elgiamasi". Aš jums parodysiu žmones kurstyti!

Nelaimingasis pilietis niekuo kitu nesiteisino, tik atvirai prisipažino esąs mėsininkas nuo Senojo bokšto ir visiškai „ne tai norėjęs pasakyti".

Tuo tarpu gerasis ponas, kuris tikėjo Šveiko nekaltumu, sumokėjo už jį stoties viršininko raštinėje pabaudą ir nusivedė Šveiką į trečiosios klasės bufetą, kur pavaišino jį alumi. Be to, išsiaiškinęs, kad visi Šveiko dokumentai ir kelialapis pas leitenantą Lukašą, kilniaširdiškai davė jam dar penkias kronas bilietui ir būsimoms išlaidoms.

Atsisveikindamas jis atvirai pasakė Šveikui:

– Jeigu pateksite, kariški, rusams į nelaisvę, pasveikinkite nuo manęs aludarį Zemaną iš Zdolbunovo. Aš jums raštelyje savo vardą brūkštelėjau. Būkite protingas ir ilgai fronte neužtrukite.

– Būkite ramus, – atsakė Šveikas,– kiekvienam įdomu pasižiūrėti svetimų kraštų, ir dar nemokamai.

Šveikas pasiliko bufete ir pamažėle girkšnojo už geradario penkiakronį.

Tuo tarpu perone publikos dalis, kuri negirdėjo Šveiko pokalbio su stoties viršininku ir tiktai iš tolo matė juodu apsupusią minią, gyvai svarstė įvykį. Vyravo nuomonė, kad sugautas šnipas, fotografavęs stotį. Tačiau šią nuomonę paneigė viena dama, tvirtinusi, kad jokio šnipo čia nėra, tik, kaip ji girdėjusi, kažkoks dragūnas kardu sukapojęs karininką už tai, jog šis brovęsis į moterų išvietę pas dragūno mylimąją, kuri buvo atėjusi išlydėti savo mielojo į karą.

Šioms fantastiškoms versijoms, būdingoms nervingai karo epochai, galą padarė žandarai, visus išvarę iš perono.

O Šveikas vis tebegėrė, su jautriu rūpestingumu prisimindamas savo vyresnįjį leitenantą: „Kažin ką jis darys, kai atvažiuos į Česke Budejovicus ir visame traukinyje neras savo pasiuntinio?"

Prieš ateinant keleiviniam traukiniui, trečiosios klasės salę užplūdo kareiviai ir publika. Vyravo kareiviai. Jų buvo daug, įvairių pulkų, ginklų rūšių ir tautybių. Karo viesulo visi jie buvo atblokšti į Taboro ligonines, o dabar važiavo atgal, į frontą. Važiavo gauti naujų žaizdų, sužalojimų ir ligų; važiavo į kokias nors nykias Rytų Galicijos lygumas užsidirbti sau prasto medinio kapo kryžiaus, ant kurio dar keletą metų vėjo daužoma ir lyjama, tabaluosis išblukusi austriška kepurė su surūdijusiu ženklu; retkarčiais ant kryžiaus nutūps senas liūdnas varnas ir prisimins sočias praėjusių laikų puotas, kai visuose laukuose jam buvo padengtas nesibaigiantis stalas, užverstas skaniais žmonių lavonais ir arklių dvėseliena; prisimins, kad po tokiomis kepurėmis kaip ši, ant kurios jis dabar tupi, buvo patys gardžiausi kąsneliai – žmogaus akys. Vienas iš kandidatų į aną pasaulį, išrašytas po operacijos iš ligoninės, su nešvariu munduru, kuriame buvo žymu dumblo ir kraujo likučiai, prisėdo prie Šveiko. Tai buvo sulysęs, nukamuotas, liūdnų akių vengras. Pasidėjęs ant stalo mažytį ryšulėlį, jis išsitraukė apšepusią sumaigytą piniginę ir ėmė skaičiuoti pinigus. Paskui dirstelėjo į Šveiką ir paklausė:

– *Magyarul?**

– Aš čekas, drauge,– atsakė Šveikas. – Ar nenori išgerti?

– *Nem tudom, baratom.***

– Tai, drauge, ne bėda,– vaišino Šveikas, pastumdamas savo pilną bokalą liūdnajam kareivėliui, – gerk į sveikatą.

Tas suprato, išgėrė ir padėkojo:

– *Köszönöm szivesen.****

Po to jis vėl ėmėsi tikrinti savo piniginę ir atsiduso. Šveikas suprato, kad vengras su malonumu užsisakytų alaus, bet jam neužtenka pinigų. Šveikas užsakė ir jam alaus. Vengras vėl padėkojo ir ženklais ėmė kažką pasakoti Šveikui, rodydamas savo peršautą ranką, ir pridūrė tarptautine kalba:

– Pifpaf!

---

* Vengras? *(Vengr.)*

** Nesuprantu, drauge *(vengr.)*.

*** Širdingai dėkoju *(vengr.)*.

Šveikas užjaučiamai palingavo galvą, o nukamuotasis iš sveikstančiųjų komandos pakėlė kairę ranką per pusę metro nuo žemės ir, atkišęs tris pirštus dešiniosios, paaiškino Šveikui, kad namuose jis turįs tris mažus vaikus.

– Nėra ham ham, nėra ham ham, – kalbėjo jis toliau, norėdamas pasakyti, kad jie neturi ko valgyti.

Ašaros pabiro vengrui per veidą, ir jis ėmė šluostytis jas purvina milinės rankove. Rankovėje buvo skylutė, likusi nuo kulkos, sužeidusios jį vengrų karaliaus garbei.

Visai nenuostabu, kad šis pašnekesys gautąją penkinę pamažu tirpdė, o Šveikas kad ir iš lėto, bet garantuotai užkirto sau kelią į Česke Budejovicus. Po kiekvieno bokalo, išgerto drauge su vengrų kareiviu, jis vis labiau ir labiau prarado galimybę nusipirkti kareivio bilietą.

Dar vienas traukinys nuvažiavo į Budejovicus, o Šveikas vis tebesėdėjo prie stalo ir klausėsi, kaip vengras kartoja savo:

– Pif paf puc! *Három gyermek**, nėra ham ham... *éljen!***

Paskutinius žodžius jis ištarė, susidauždamas su Šveiku bokalais.

– Imk, gerk, tu vengrų berneli, nesidrovėk! – kalbėjo jam Šveikas. – Mūsiškio žmogaus, čeko, jūs tikriausiai taip nepavaišintumėt!

Sėdėjęs prie gretimo stalo vienas kareivis pasakojo, kad vykstančiam į frontą čekų pulkui įžengus į Segediną, vengrai, gatvėje juos pajuokdami, kilnojo į viršų rankas[39].

Tai buvo tikra tiesa, bet, matyt, pasakotoją toks vengrų elgesys įžeidė. Vėliau toks reiškinys čekų kareiviams pasidarė visai įprastas. O ir vengrai ilgainiui ėmė taip pat elgtis, nes jiems įgriso skerdynės vengrų karaliaus garbei.

Paskui kareivis prisėdo prie Šveiko stalo ir papasakojo, kaip Segedine jie gerai įkrėtę vengrams ir išmetę juos iš kelių smuklių. Drauge jis pripažino, kad ir vengrai moka peštis: jam pačiam taip pernėrė nugarą peiliu, jog teko vykti į užfrontę gydytis. Dabar jis grįžta į batalioną, ir jo vadas turbūt pasodins jį daboklėn už tai, kad jis nesuspėjo deramai atsiteisti su vengru, nepaliko jam panašaus „atminimo", neapgynė savo pulko garbės.

– *Ihre Dokumenten*, jūsų tokumentai? – darkyta čekų kalba mandagiai kreipėsi į Šveiką patrulio viršininkas viršila, lydimas keturių kareivių su durtuvais.

---

* Trejetas vaikų *(vengr.)*.

** Vengriški linkėjimai.

– Aš matau, kad jūs visas laikas sėdėti, kerti, ne fašiuoti, tiktai kerti!

– Aš neturiu dokumentų, geruliuk,– atsakė Šveikas.– Ponas vyresnysis leitenantas Lukašas pasiėmė juos į devyniasdešimt pirmąjį pulką, o aš pasilikau čia, stotyje.

– Ką reiškia tas „keruliuk"? – paklausė viršila vokiškai vieną iš savo palydos, seną apsauginį. Tas, matyt, visuomet tyčiomis viską iškraipydavo, todėl ramiausiai atsakė:

– „Geruliuk" – tai tas pat kaip „ponas viršila".

Viršila vėl ėmė kalbėtis su Šveiku:

– Tokumentai prifalo kiekvienas kareivis. Pe tokumentų pasotinti* šunsnukį į *Bahnhofs–Militärkommando* kaip patūkusį** šunį.

Šveiką nuvedė į stoties komendantūrą. Sargybos būstinėje jis rado komandą kareivių, panašių į senąjį apsauginį, taip tinkamai išvertusį žodį „geruliuk" į vokiečių kalbą savo tikram priešui – viršilai.

Sargybos būstinė buvo papuošta litografijomis, kurias karo ministerija tuo metu siuntinėjo visoms įstaigoms, kur tik lankydavosi kareiviai, kareivinėms ir karo mokykloms.

* t. y. pasodinti.
** t. y. padūkusį.

Pirmiausia šaunusis kareivis Šveikas pastebėjo paveikslą, vaizduojantį, kaip jo didenybės dvidešimt pirmojo šaulių pulko trečiosios kuopos būrio vadas Františekas Hamelis ir viršilos Paulhartas ir Bachmajeris ragina komandą ištvermingai kovoti. Taip bent skelbė užrašas po juo.

Ant kitos sienos kabojo neskoningas paveikslas su užrašu:

PENKTOJO HONVEDŲ HUSARŲ PULKO PUSKARININKIS
JANAS DANKAS ŽVALGO PRIEŠO BATERIJŲ POZICIJAS

Kiek žemiau, dešinėje, kabojo plakatas:

NEPAPRASTO ŠAUNUMO PAVYZDŽIAI

Tokiais plakatais, kuriems karo ministerijos kanceliarijose tekstus kūrė karo tarnybon pašaukti vokiečių žurnalistai, senoji išprotėjusi Austrija norėjo uždegti kareivius. Bet tie, deja, visiškai tų plakatų neskaitė. Kai jiems į frontą atsiųsdavo tokių „pavyzdžių", subrošiūruotų į knygeles, jie sukdavo iš jų suktines, šuniukų kojeles arba, atsižvelgdami į jų meninę vertę ir pačią šitų „šaunumo pavyzdžių" dvasią, juos dar tinkamiau panaudodavo...

Kol viršila ieškojo kokio nors karininko, Šveikas perskaitė plakatą:

„GURGUOLĖS EILINIO JOSEFO BONGO ŽYGIS

Sanitarijos dalinio kareiviai sunkiai sužeistuosius nešė prie vežimų, stovėjusių užmaskuotoje dauboje. Pilni vežimai būdavo siunčiami į perrišimo punktą. Susekę sanitarijos dalinį, rusai ėmė šaudyti į jį iš patrankų. Eilinio Josefo Bongo, tarnaujančio trečiajame imperatoriškosios sanitarijos gurguolės eskadrone, arklį užmušė sviedinio skeveldra.

– Vargšeli Šyvuk, dingai tu už dyką! – sielvartingai sušuko Josefas Bongas.

Tą akimirką jį patį sužeidė sviedinio skeveldra.

Nieko nepaisydamas, jis iškinkė kritusį arklį ir sunkų didžiulį vežimą pats nutempė į mažiau pavojingą vietą. Paskui grįžo užmuštojo arklio pakinktų. Rusai tebešaudė.

– Šaudykite, šaudykite, prakeikti nevidonai, o pakinktų vis tiek nepaliksiu! – tai sakydamas, jis numaustė nuo arklio pakinktus ir atkapnojo su jais atgal prie vežimo. Draugai jį barė, kam taip ilgai užtrukęs.

– Nenorėjau palikti pakinktų – juk jie beveik nauji. Gaila, manau sau, mes per daug jų neturime, – teisinosi šaunusis kareivis. Tik tada jis nuvyko į perrišimo punktą ir pranešė, kad ir pats sužeistas.

Dalinio viršininkas jo krūtinę papuošė sidabriniu medaliu „Už narsumą".

Perskaitęs plakatą ir matydamas, kad viršila dar negrįžta, Šveikas kreipėsi į apsauginius sargybos būstinėje:

– Puikus šaunumo pavyzdys! Jei taip reikalai klosis toliau, iš visos mūsų armijos liks tiktai nauji pakinktai. Gyvendamas Prahoje, skaičiau „Oficialiame Prahos laikrašty" apie vieną savanorį Josefą Vojeką, kuris pasielgė šauniau. Jis tarnavo Galicijoj, septintajame šaulių pulke. Atakos metu jam į galvą pataikė kulka. Kai norėjo jį nunešti į perrišimo punktą, jis suriaumojo, kad tokio įdrėskimo nėra ko raišioti. Ir vėl skverbėsi atakon su savo būriu. Tą akimirką sviedinys jam nutraukė pėdą. Vėl norėjo jį išnešti, bet jis pačiupo lazdą, nušlubavo su ja pirmyn ir ėmė ta lazda gintis nuo priešo. Bet imk tu man ir atsitik: atlėkė dar vienas sviedinys ir nutraukė jam ranką, kuria jis laikė lazdą! Tada, daug negalvodamas, jis griebia lazdą kita ranka ir šaukia, kad tai jiems taip gerai nesibaigs! Dievas žino, kas būtų atsitikę, tik šrapnelis ėmė ir pribaigė jį visai. Galimas daiktas, kad jis už narsumą

irgi būtų gavęs sidabro medalį, tik tas šrapnelis viską pavertė niekais. Jo nukritusi galva besirisdama dar suspėjo šūktelėti:

Atliki savo prievolę, kareivi, visados,
Net jeigu ir mirtis tau kristų ant galvos!

– Ko tiktai laikraščiai neprirašo,– tarė vienas iš sargybos komandos.– Turbūt net ir pačiam prasimanėliui nuo šito galva apsisuko.

Apsauginis nusispjovė:

– Pas mus, Časlavoj, pulke tarnavo vienas redaktorius iš Vienos, vokietis. Buvo jaunesnysis leitenantas. Čekiškai su niekuo nenorėjo kalbėtis, o kai jį perkėlė į žygio kuopą, kur buvo vieni čekai, iš karto prabilo čekiškai.

Tarpduryje pasirodė rūsti viršilos fizionomija:

– *Wenn man byt drei Minuten weg, da hört man nichts anderes als: cesky, Cesi.* *

Ir nueidamas (matyt, į bufetą) jis paliepė apsauginių puskarininkiui, kad nuvestų šitą utėlėtą niekšą (jis parodė į Šveiką) pas jaunesnįjį leitenantą, kai tik tas ateis.

– Ponas jaunesnysis leitenantas, reik manyt, vėl su stoties telegrafiste linksminasi,– tarė puskarininkis, viršilai išėjus. – Plakasi prie jos štai jau dvi savaitės. Kasdien grįžta iš stoties piktas kaip velnias ir plūstasi: „Tai kekšė, nenori ateiti pas mane nakvoti".

Jaunesnysis leitenantas ir šį kartą parėjo piktas kaip velnias.

Buvo girdėti, kaip jis svaido nuo stalo knygas.

– Nieko, brolau, nepadarysi, reikia tau eiti pas jį,– su užuojauta tarė Šveikui puskarininkis.– Nemaža kareivių perėjo per jo rankas – ir senų, ir jaunų.

Šveikas buvo nuvestas į raštinę. Raštinėje prie stalo sėdėjo jaunas, nirtulingos išvaizdos leitenantas. Pamatęs Šveiką su puskarininkiu, daug žadančiu tonu nutęsė:

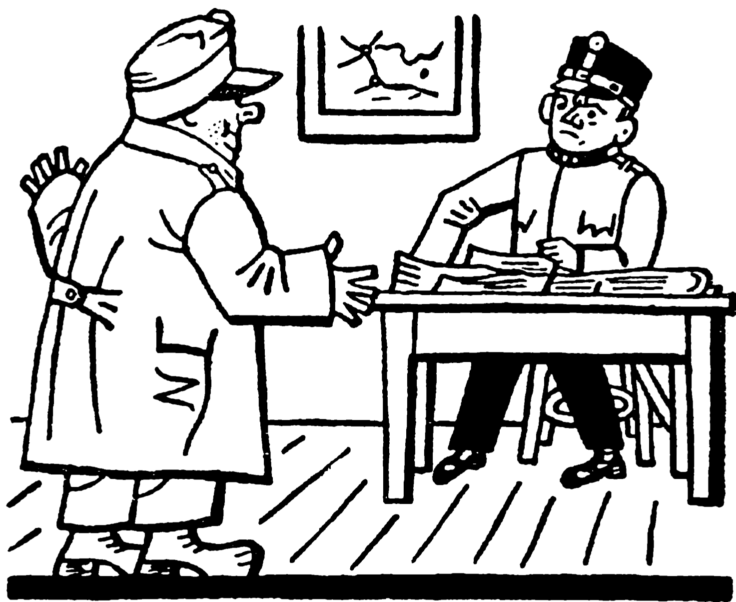
– Aha!..

Puskarininkis raportavo:

– Turiu garbės pranešti, ponas leitenante, šitas žmogus buvo sulaikytas stotyje be dokumentų.

Jaunesnysis leitenantas linktelėjo galvą, tartum jau prieš keletą metų jis buvo numatęs, kad šią dieną ir šią valandą Šveikas būsiąs užtiktas be dokumentų.

* Tik pasitrauk tris minutes, tuoj išgirsi „čekiškai, čekai" *(vok.)*.

Antra vertus, kiekvienas, kas tik šią valandėlę būtų žvilgtelėjęs į Šveiką, būtų padaręs išvadą, kad tikėtis iš tokio žmogaus kokių nors dokumentų – tuščias dalykas. Žiūrint į Šveiką, atrodė, tarytum jis būtų nukritęs iš dangaus arba iš kokios nors planetos ir, naiviai stebėdamasis, žvalgosi po naują nepažįstamą pasaulį, kuriame iš jo reikalaujama kažkokių nežinomų kvailų dokumentų.

Žiūrėdamas į Šveiką, leitenantas valandėlę mąstė, ką jam sakyti. Pagaliau paklausė:

– Ką jūs veikėte stotyje?

– Drįstu pranešti, ponas leitenante, aš laukiau traukinio į Česke Budejovicus, nes noriu patekti į devyniasdešimt pirmąjį pulką, kur tarnauju vyresniojo leitenanto Lukašo pasiuntiniu. Jį aš turėjau palikti, nes buvau nuvestas pas stoties viršininką ištirti klausimo dėl baudos. Mane norėjo nubausti, nes, girdi, savavališkai sustabdžiau greitąjį traukinį, kuriuo mes važiavome.

– Nekvaršinkite man galvos! – suriko jaunesnysis leitenantas,– kalbėkite nuosekliai, trumpai ir neplepėkite niekų.

– Drįstu pranešti, ponas leitenante, kad jau tą pačią minutę, kai mes su

ponu vyresniuoju leitenantu Lukašu lipome į greitąjį traukinį, turėjusį mus kuo greičiausiai nuvežti į devyniasdešimt pirmąjį pėstininkų pulką, mums nepasisekė: pirmiausia, pavogė lagaminą, o paskui, kad tik nesuklysčiau, kažkoks visiškai plikagalvis generolas majoras...

– Kokia čia velniava! – nervinosi leitenantas.

– Drįstu pranešti, ponas leitenante, jog būtina, kad viskas iš manęs lįstų palengva, kaip iš seno čiužinio, nes tik tada jūs turėsite aiškų supratimą apie visą įvykį. Taip sakydavo velionis batsiuvys Peterlikas, liepdamas savo vaikiščiui nusimauti kelnes, kad išluptų jį diržu.

Leitenantas sušnarpštė iš pykčio, o Šveikas varė savo:

– Ponui plikajam generolui majorui kažkodėl aš nepatikau, ir dėl to ponas vyresnysis leitenantas Lukašas, kurio pasiuntinys aš esu, mane išvarė į koridorių. Koridoriuje buvau apkaltintas tuo, apie ką jums jau esu pranešęs. Kol dalykas išaiškėjo, pasirodė, kad esu paliktas perone. Traukinys išėjo, ponas vyresnysis leitenantas su lagaminais ir visais – savo ir manaisiais – dokumentais nuvažiavo, o man teliko akimis mirksėti kaip pamestam našlaičiui.

Šveikas pasižiūrėjo į leitenantą tokiomis švelniomis akimis, kad leitenantui pasidarė visiškai aišku, jog viskas, ką girdi iš šito vaikino, darančio kvailio įspūdį,– viskas yra absoliuti tiesa. Tada leitenantas išskaičiavo Šveikui visus traukinius ir paklausė jį, kodėl jis juos pražiopsojęs.

– Drįstu pranešti, ponas leitenante,– atsakė geraširdiškai šypsodamasis Šveikas,– kol aš laukiau kito traukinio, man atsitiko nelaimė: sėdau gerti alaus. Ir prasidėjo: bokalas po bokalo, bokalas po bokalo...

„Tokio asilo savo gyvenime dar nesu matęs,– pamanė leitenantas.– Viską prisipažįsta. Kiek jų perėjo per mano rankas, ir visi kaip išmanydami meluodavo, neprisipažindavo, o šis ramiausiai pareiškia: „Pražiopsojau visus traukinius, nes gėriau alų bokalas po bokalo".

Visas savo mintis jis sutelkė į vieną posakį, kuriuo ir kreipėsi į Šveiką:

– Jūs, mielasis, esate degeneratas. Ar žinote, ką reiškia „degeneratas"?

– Pas mus, Bojištės ir Katerinos gatvių kampe, drįstu pranešti, gyveno vienas degeneratas. Jo tėvas buvo lenkų grafas, o motina – pribuvėja. Dieną jis šluodavo gatves, o vakarais smuklėje neleisdavo savęs vadinti kitaip kaip „Jūsų šviesybė".

Jaunesniajam leitenantui atrodė, kad geriausia bus baigti šitą reikalą, ir jis išrėžė:

– Štai kas, stuobry, tučtuojau eikite į kasą, nusipirkite bilietą ir važiuokite į Budejovicus. Jeigu aš jus dar kartą čia pamatysiu, pasielgsiu su jumis kaip su dezertyru. *Abtreten!*

Šveikas, laikydamas ranką prie kepurės, nesijudino iš vietos.

– Šalin iš čia, girdėjote? Aplink... marš! – suriko jam leitenantas.– Palanekai, nuveskite šitą idiotą prie kasos ir nupirkitė jam bilietą ligi Česke Budejovicų.

Puskarininkis Palanekas po valandėlės vėl grįžo į raštinę. Pro puskarininkį iš tarpdurio vėl žvelgė geraširdiška Šveiko fizionomija.

– Kas dar ten?

– Drįstu pranešti, ponas leitenante, – paslaptingai sušnibždėjo puskarininkis:

– Jis neturi pinigų kelionei, ir aš neturiu. O nemokamai vežti nenori, nes jis neturi raštiško pažymėjimo, kad vyksta į pulką.

Leitenantas ilgai nesuko galvos, kad išmintingai išspręstų sunkų klausimą.

– Tegul eina pėsčias, – nusprendė jis. – Ne bėda, jeigu pulke uždarys jį į cypę už vėlavimąsi. Nėra ko čia su juo terliotis.

– Nieko, brolau, nepadarysi, – tarė Palanekas Šveikui, išeidamas iš raštinės. – Nori nenori, o teks tau, broleli, į Budejovicus pėstute dūlinti.

Ten, mūsų sargybos būstinėje, yra duonos kriaukšlys. Mes tau jį duosim kelionei.

Po pusvalandžio, tamsų vidurnaktį, atsigėręs juodos kavos ir aprūpintas ne tik duonos kriaukšliu, bet ir pakeliu tabako, Šveikas išėjo iš Taboro, dainuodamas seną kareivišką dainą:

Jaromieržan ėjom tiesiai,
Nors galbūt ir netikėsit...

Kipšas, žino, kaip čia atsitiko, bet šaunusis kareivis Šveikas, užuot ėjęs į pietus, Budejovicų link, tiesių tiesiausiai patraukė į vakarus.

Jis ėjo sniego užpustytu plentu, šalvenant, susisiautęs milinę, tarsi paskutinis Napoleono grenadierius, grįžtąs iš žygio nuo Maskvos. Skirtumas buvo tik tas, kad Šveikas linksmai dainavo:

Eisiu pasivaikščiot
Į žalią girelę...

Ir sniego užpustytose tamsiose giriose toli sklido aidas. Kaimuose ėmė loti šunys. Kai Šveikui įgriso dainuoti, jis atsisėdo ant skaldos krūvos paplentėje, užsirūkė pypkę ir pasilsėjęs ėjo toliau, laukdamas naujų Budejovicų anabazio nuotykių.

2

ŠVEIKO BUDEJOVICŲ ANABAZIS

Ksenofontas, senovės karo vadas[40], perėjo visą Mažąją Aziją ir buvo dar dievaižin kokiose vietose, bet jam neprireikdavo griebtis geografijos žemėlapio. Senovės gotai savo antpuolius vykdė taip pat neišmanydami topografijos. Be atvangos eiti pirmyn, skverbtis į nežinomas šalis, būti nuolatos apsuptam priešų, tykančių patogios progos nusukti tau sprandą, ir be baimės žengti pirmyn,– štai kas vadinasi anabazis.

Kas turėjo ant pečių tokią galvą kaip Ksenofontas arba kaip visos plėšikiškos padermės, atėjusios Europon dievaižin iš kur, – nuo Kaspijos ar nuo Azovo jūros krantų, – tas žygiuodamas tiesiog stebuklus darė.

Cezario legionai, prasiskverbę (ir vėl be jokių žemėlapių) toli į šiaurę, prie Galų jūros, nusprendė negrįžti Romon tais pačiais keliais, kuriais buvo

atėję, o pasirinko kitus, norėdami patirti nuotykių; ir jie laimingai grįžo atgal į Romą. Matyt, tada ir kilo priežodis, kad visi keliai veda į Romą.

Lygiai taip pat visi keliai veda ir į Česke Budejovicus. Šaunusis kareivis Šveikas tuo buvo visiškai įsitikinęs, bet vietoj Budejovicų apylinkių jis pamatė Milevsko kaimelį. Ir, nekeisdamas krypties, pasileido toliau, nes joks Milevskas negali sukliudyti šauniajam kareiviui galų gale nusigauti į Budejovicus.

Taip, praslinkus šiek tiek laiko, Šveikas atsidūrė Kvetovo rajone, į vakarus nuo Milevsko. Jis išsėmė visas kareiviškų žygio dainų atsargas ir, artindamasis prie Kvetovo, buvo priverstas kartoti savo repertuarą iš pradžių:

Kai į žygį mes išjojom,
Merguželės ašarojo...

Pakeliui iš Kvetovo į Vražą Šveiką, vis tebeinantį į vakarus, užkalbino senutė, grįžtanti iš bažnyčios:

– Gera diena, kareivėli. Kur keliaujate?

– Einu, močiute, į pulką, į Budejovicus, traukiu į karą.

– Dievuliau tu mano, betgi jūs, kareivėli, ne taip einate!– išsigando senutė. – Šitaip jūs nė per visą savo amžių ten nenueisite. Šis kelias eina per Vražą į Klavotus.

– Aš manau, kad žmogus su galva ir iš Klavotų pateks į Budejovicus, – pagarbiai atsakė Šveikas.– Tiesa, pasivaikščiojimas nemenkas, ypač žmogui, skubančiam į savo pulką ir nerimaujančiam, kad, nepaisant visų pastangų atvykti laiku, kartais neišeitų koks nesmagumas.

– Buvo pas mus irgi vienas toks nutrūktgalvis,– atsiduso senutė. – Pavarde Toničekas Mašekas. Teko jam važiuoti į Pilzeną apsaugon. Mano dukterėčiai jis gimė. Taigi... Na, išvažiavo, vadinasi. O po savaitės žandarai jau ėmė jo ieškoti. Vadinasi, iki pulko nenuvažiavo. O dar po savaitės parsirado namo. Su paprastais drabužiais, ne kariškais. „Atostogų – sako, parvykau". Seniūnas – pas žandarus, o tie jį iš tų atostogų ištempė... Jau ir laiškutį nuo jo iš fronto gavo, kad sužeistas, be kojos likęs.

Senutė su užuojauta žvelgė į Šveiką:

– Ana, tame miškely, kol kas, kareivėli, pasėdėkite, aš bulvienės atnešiu, nuo jos apšilsite. O mūsų troba iš čia matyt, kaip tik už miškelio, dešinėn. Per mūsų kaimą į Vražą verčiau neikite, žandarai pas mus kaip čiurliai šmižinėja. Tiesiog per miškelį eikite į Malčino kaimą. Čižovą aplenkite –

žandarai tenai kailialupiai: dizenterus gaudo. Per Sadlecą eikite – nebijokite. Ten žandaras geras, kiekvieną leis per kaimą eiti. Raštus juk turite?

– Neturiu, močiute.

– Jei taip, geriau ir ten neužsukite. Eikite pro Radomyšlį. Tiktai žiūrėkite, stenkitės tenai pataikyti vakare – žandarai tada smuklėje lindi. Žemutinėj gatvėj už Florijono pamatysit tokį namuką, iš pažemių mėlynai nudažytą. Tai tenai paklauskite šeimininko, Melicharkos. Jis mano brolis. Pasveikinkit jį nuo manęs, o jis parodys, kaip nukeliauti į tuos Budejovicus.

Miškely Šveikas laukė daugiau kaip pusę valandos. Paskui, kol jis šildėsi bulviene, atnešta puode, kad neatauštų, senutė ištraukė iš ryšulėlio riekelę duonos ir gabalą lašinių, subruko viską Šveikui į kišenes, peržegnojo jį ir pasakė, kad turinti ten du anūkus. Paskui ji dar kartą smulkiai pakartojo, per kokius kaimus jam eiti, o kuriuos aplenkti; pagaliau išsiėmė iš sijono kišenės kroną ir padavė ją Šveikui, kad Malčine jis nusipirktų degtinės kelionei, nes nuo ten ligi Radomyšlio dar esąs gerokas galas.

Senutės patartas, Šveikas aplenkdamas Čižovą, pasuko į Radomyšlį, į rytus ir nusprendė, kad į Budejovicus turįs patekti iš bet kurios pasaulio šalies.

Malčine jam atsirado bendrakeleivis, senis muzikantas. Šveikas jį užtiko smuklėje, kur, prieš išsirengdamas tolimesnėn kelionėn į Radomyšlį, pirkosi degtinės.

Muzikantas Šveiką palaikė dezertyru ir patarė jam eiti drauge į Horaždovicus, ten jis turįs ištekėjusią dukterį, kurios vyras taip pat dezertyras.

Iš visa ko sprendžiant, muzikantas Malčine buvo truktelėjęs perviršr.

– Vyrą jinai štai jau pora mėnesių tvarte slepia. Ir tave tuo žygiu paslėps,– įkalbinėjo jis Šveiką. – Tupėsite tenai ligi karo pabaigos. Dviem nebus nuobodu.

O kai Šveikas muzikanto pasiūlymą mandagiai atmetė, tas supyko ir pasuko kairėn, per laukus, pagrasinęs Šveikui, kad einąs į Čižovą pranešti apie jį žandarams.

Vakare Šveikas atėjo į Radomyšlį ir žemutinėj gatvėj už Florijono, dažytam namuke, surado šeimininką Melicharką. Kai Šveikas jį pasveikino jo sesers iš Vražo vardu, tai jam nepadarė jokio įspūdžio. Melicharka visą laiką reikalavo, kad Šveikas parodytų savo dokumentus. Tai buvo seno raugo žmogus. Jis daugiau apie nieką nekalbėjo kaip tik apie plėšikus, valkatas ir vagis, kurių daug bastąsi po visą Pyseko kraštą.

– Vengia karo tarnybos. Kariauti mat jie nenori, tai ir bastosi po visą kraštą, vagia, ką galėdami,– reikšmingai kalbėjo, žiūrėdamas Šveikui į akis. – O kiekvienas atrodo toks nekaltas, tartum ligi penkių suskaičiuoti nemokėtų... Tiesa mat akis bado, – pridūrė jis, matydamas, kad Šveikas kyla nuo suolo. Jei žmogus turėtų gryną sąžinę, parodytų savo dokumentus. O jeigu neturi jų...

– Tai lik sveikas, tėvai...

– Keliauk sau sveikas! Kvailių ieškote...

Ir dar ilgai, Šveikui jau bežingsniuojant tamsų vidurnaktį, senis nesiliovė murmėjęs:

– Eina, girdi, į Budejovicus, į pulką. Iš Taboro, girdi! O eina, sukčius, pirmiau į Horaždovicus, o iš ten – į Pyseką. Juk tai kelionė aplink pasaulį!

Šveikas keliavo kiaurą naktį ir tiktai netoli Putimo laukuose užtiko kūgį šiaudų. Jis pasipešė jų glėbį ir staiga virš savo galvos išgirdo balsą:

– Kokio pulko? Kur keliauji?

– Devyniasdešimt pirmojo, einu į Budejovicus.

– O ko tu ten nematei?

– Ten mano vyresnysis leitenantas.

Pasigirdo juokas. Juokėsi ne vienas žmogus, juokėsi net trejetas.

Kai nutilo, Šveikas paklausė, kokio jie pulko. Pasirodė, kad du trisdešimt penktojo, o vienas iš artilerijos, taip pat iš Budejovicų. Trisdešimt penktojo pulko vyrai paspruko iš žygio bataliono vykdami į frontą maždaug prieš mėnesį, o artileristas pabėgęs nuo pačios mobilizacijos. Jis buvo Putimo valstietis, ir kūgis priklausė jam. Nakvoja jis visada kūgyje, o vakar aplankė girioje tuos du iš trisdešimt penktojo pulko ir atsivadino juos į kūgį.

Visi trys tikėjosi, kad karas po kokio mėnesio kito baigsis. Jie buvo įsitikinę, kad rusai jau už Budapešto ir tuoj užims Moraviją. Putime visi apie tai ir tekalba. Rytoj prieš švintant artileristo motina turi atnešti valgyti, o paskui vyrai iš trisdešimt penktojo pulko pakils kelionėn, į Strakonicus: vieno iš jų tenai teta. Ji turi už Sušicos pažįstamą, o tas kalnuose laiką̨s lentpjūvę, kur bus galima visiškai saugiai pasislėpti.

– Ei tu, iš devyniasdešimt pirmojo, jeigu nori, einam drauge,– pasiūlė jie Šveikui.– Tegu lenda uodegon tas tavo vyresnysis leitenantas.

– Ne, tas taip lengvai neišdegs,– atsakė Šveikas ir įsikasė į šiaudus.

Rytą pabudęs, Šveikas jau nieko neberado. Kažkas (matyt, artileristas) buvo padėjęs prie Šveiko kojų riekę duonos kelionei.

Šveikas ėjo miškais. Netoli Štekno jis susidūrė su valkata, kuris jį sutiko kaip seną bičiulį ir pavaišino gurkšniu degtinės.

– Su šitokiomis drapankšėmis neik. Kad tavo mundiruotė tavęs kartais neįklampintų, – mokė valkata Šveiką. – Dabar visur pilna žandarų ir elgetauti su tokiais drabužiais netinka. Dabar žandarai mūsų negaudo, kimba prie tokių kaip jūs, teieško vien dezertyrų.

„Tik jūsų ir ieško", – pakartojo jis taip tvirtai, kad Šveikas ryžosi apie devyniasdešimt pirmąjį pulką geriau nė neužsiminti. Tegul jį laiko, kuo nori. Kam blaškyti puikaus senio iliuzijas?

– Kur dabar taikai? – paklausė valkata po valandėlės, kada abudu užsirūkė pypkes ir neskubėdami apsuko kaimą.

– Į Budejovicus.

– Dangaus Karaliene! – išsigando elgeta. – Tave vienu akies mirksniu sučiups. Nespėsi nė kvėptelėti. Civilinių drapankšių tau reikia, ir kuo labiau apdriskusių. Teks tau pasidaryti raišam... Na, bet nesibijok. Einam per Strakonicus, Volynių Dubą, ir teraunie mane velniai, jeigu mes neprasimanysim kokių nors civilinių drapankšių. Strakonicuose dar daug dorų kvailių, kurie, pasitaiko, neužrakina nakčiai durų, o dieną ten išvis niekas nerakina. Nueis kas nors dabar, žiemą, pas kaimyną pasiplepėti – štai tau ir civiliniai drabužiai. Ar daug tau reikia? Batus turi... Taigi, ką nors užsimesi... Milinė sena?

– Sena.

– Galima palikti. Kaimuose visi su milinėmis. Reikia kelnių ir švarkiuko. Kai susirasime civilines drapankšes, šitas kelnes ir palaidinę bus galima parduoti žydui Tdermanui Vodnianuose. Jis supirkinėja valdiškus daiktus, o paskui juos pardavinėja po kaimus... Šiandien einam į Strakonicus. Nuo čia keturios valandos pėstute ligi senosios Švarcenbergo avidės,– dėstė jisai savo planą.– Ten aš turiu pažįstamą senį, skerdžių. Pernakvosime pas jį, o rytą judinsimės į Strakonicus ir nudžiausim kur nors drapankšes.

Avidėje Šveikas susipažino su simpatišku seneliu, kuris dar atsiminė savo senolio pasakojimus apie prancūzų žygius. Skerdžius buvo dvidešimčia metų senesnis už valkatą, todėl jį, kaip ir Šveiką, vadino vaikinuku.

– Taigi mat, vaikinai,– ėmė pasakoti senukas visiems susėdus aplink krosnį, ant kurios virė neluptos bulvės.– Tais laikais mano senelis, kaip štai ir šis tavo kareivis, dezertyravo. Vis dėlto Vodnianuose jį pagavo ir taip prilupo, kad iš pasturgalio tik skutai lakstė. Jam dar pasisekė. O štai Jarešo sūnų, senojo sargo senelį iš Ražicų, kurie netoli Protivinų, už pabėgimą

Pyseke sušaudė. Prieš sušaudydami, pervarė jį per rikiuotę ir įkrėtė šešis šimtus lazdų, tad mirtis jam buvo vien palaima ir išsigelbėjimas. O tu kada paspruki?– kreipėsi jis ašarotomis akimis į Šveiką.

– Tik perėjęs per komisiją, kai mus nuvedė į kareivines, – atsakė Šveikas, suprasdamas, kad negalima prieš senį žeminti munduro garbės.

– Per tvorą perlipai, ar ką?– smalsiai paklausė skerdžius, matyt, prisiminęs savo senelio pasakojimą, kaip tas lipęs per sieną.

– Kitaip nebuvo galima, tėvuk.

– Sargyba, reik manyt, buvo didelė ir šaudė?

– Šaudė, tėvuk.

– O kur dabar trauki?

– Štai išsikraustė iš proto. Per jėgą veržiasi į Budejovicus! – už Šveiką atsakė valkata.– Suprantama, žmogus jaunas, be proto, tai ir lenda pats į pražūtį. Teks paimti jį į mokslus. Nudžiausim kokias nors drapankšes, ir tada viskas eis kaip iš pypkės! Kaip nors iki pavasario pravaikščiosim, o tada eisim pas valstiečius dirbti. Šiais metais žmonių trūks. Badas. Visus valkatas, sako, suvarys į laukų darbus. Geriau, aš manau, eiti savo valia. Žmonių, sako, bus mažai. Visus išmuš.

– Manai, kad šiais metais nesibaigs? – paklausė skerdžius. – Ir teisingai. Daug karų yra buvę. Napoleono, paskui, kaip mums pasakodavo, švedų karai, septynerių metų karai. Patys žmonės šiuos karus užsitraukė. Ir iš tikrųjų: Viešpats Dievas negalėjo ilgiau žiūrėti, kaip jie visi išpuiko. Jau aviena pasidarė žmonėms neskani, jau ir jos nebenorėjo ryti! Kadaise, būdavo, pas mane kone miniomis eidavo, kad aš jiems iš po skverno ėriuką parduočiau, o pastaraisiais metais duok jiems vien kiaulieną ir paukštieną, ir ne bet kaip, o su sviestu, su taukais. Dievą mat ir užrūstino begalinė žmonių puikybė. Reiks vėl balandas virti kaip per Napoleono karus, tada atgaus protą. O mūsų ponai stačiai iš nutukimo šėlsta. Senasis kunigaikštis Švarcenbergas važinėja vien šarabanu, o jaunasis kunigaikštis, snarglius, viską aplinkui savo automobiliu pasmardino. Palauk, Viešpats Dievas išdirbs tau snukį benzinu.

Puode su bulvėmis kunkuliavo vanduo. Senasis skerdžius patylėjęs pranašiškai prabilo:

– Šito karo jo didenybė imperatorius nelaimės. Kokia čia gali būti gyventojų dvasia, jei valdovas nevainikuotas[41], kaip sako mokytojas iš Strakonicų. Dabar jis gali, kaip sakoma, tepti lūpas kiek tinkamas. Jau jeigu tu, senas sukčiau, pažadėjai vainikuotis, tai ir turėjai žodžio laikytis!

– Galbūt jis dabar kaip nors suregs šitą? – tarė valkata.

– Dabar, vaikinuk, kiekvienam dėl to tik nusičiaudėti, – karščiavosi skerdžius. – Pabūk tik tenai, kai žmonės susirenka žemai, Skočicuose. Kiekvieno kas nors iš artimųjų kare. Tu paklausytum, ką jie kalba! Po karo, girdi, būsianti laisvė, nebūsią ponų dvarų, o iš karalių ir kunigaikščių turtą atimsią. Kažkokį Koržinskį už tokias kalbas žandarai jau sučiupo: nekurstyk mat. Dabar žandarai ką nori, tą daro.

– Ir seniau taip buvo,– tarė valkata. – Atsimenu, Kladne buvo toks žandarų rotmistras Roteris. Įsigeidė jisai išmokyti tuos, kaip čia juos, policijos šunis, vilkų veislės, kurie viską gali jums išuostinėti, kai įgunda. Ir turėjo rotmistras Kladne šitų šuniškų auklėtinių pilną užpakalį. Šitiems šunims jis pastatė atskirą namuką; gyveno jie tenai kaip grafo vaikai. Užėjo rotmistrui į galvą su šitais šunimis atlikti bandymą, ir kaip tik ant mūsų vargšų keliauninkų galvų. Na, išleido įsakymą visoje Kladno apygardoje, kad žandarai sugaudytų valkatas ir atsiųstų juos tiesiog pas jį. Patyręs apie tai, aš sprukau iš Lano; neriu giliau į mišką, bet kur tau! Dar nepriėjęs miškelio, į kurį taikiau, buvau sugriebtas ir nuvestas pas poną rotmistrą. Dievulėliau tu mano! Jūs nė įsivaizduoti negalite, kiek kančių patyriau aš nuo tų šunų! Iš pradžių leido visiems šunims mane apuostinėti, paskui liepė lipti laiptais ir, kai aš jau buvau kone viršuj, paleido man iš paskos žvėrėną, o jis... bjaurybė! – nulaipino mane žemėn, užšoko ant manęs, ėmė urgzti ir šiepti dantis prieš pat mano nosį. Paskui šitą bjaurybę nuvedė, o man liepė pasislėpti ir sakė, kad galiu eiti, kur noriu. Aš patraukiau į Kačakų slėnį, į mišką, ir pasislėpiau dauboje. Nė pusės valandos nepraėjo, kaip pakyšt – atsirado du vilkšuniai ir patiesė mane ant žemės, o kolei vienas laikė už gerklės, kitas nubėgo į Kladną. Po valandos atlapatavo pats ponas rotmistras Roteris su žandarais, nuvijo šunis, o man davė penkinę ir leido kiauras dvi dienas Kladno apygardoje elgetauti. Velniop!– aš pasileidau į Berounkos pusę, tartum po manimi būtų žemė degusi, ir daugiau į Kladną nė kojos nekėliau. Visa mūsų kompanija šitų vietų vengia, nes rotmistras Roteris su visais savo bandymus atlikinėjo... Bet kaip jis mylėjo šituos šunis! Žandarų daliniuose buvo pasakojama, kad jeigu rotmistras revizuodamas pamatys kur vilkšunį, ten jau nebeinspektuoja, o iš džiaugsmo ima traukti su vachmistru degtinę.

Skerdžius išėmė iš puodo bulves ir įpylė visiems į vieną dubenį rūgusio avių pieno. Valkata toliau pasakojo savo atsiminimus, kaip žandarai savo valdžią rodydavo:

– Lipnice prie pat pilies gyveno žandarų vachmistras, butą jis turėjo pačioje žandarmerijos nuovadoje. O aš, senas kvailys, maniau, kad žandarmerijos skyrius visuomet turįs būti matomoje vietoje, aikštėje arba kur nors panašiai, tik jokiu būdu ne atkampiam skersgatvy. Einu vieną kartą per namus miesto pakraštyje. Į iškabas nė nežiūriu. Namas po namo, taip ir einu. Pagaliau viename name atidarau duris antrame aukšte ir pranešu apie save kaip pridera: „Duokite vardan Kristaus vargingam keliautojui..." Broleli tu mano! Kojas man pakirto: žiūriu – žandarmerijos nuovada! Pasieniais tik šautuvai, ant stalo nukryžiuotasis; ant spintos rejestrai; jo didenybė imperatorius kabo virš stalo, tiesiog akis į mane įsmeigęs. Nespėjau nė žodžio vaptelti, prišoko prie manęs vachmistras ir ka-ad rėš! Nusiritau nuo visų laiptų ir neatsigręždamas nulėkiau iki pačių Keižlicų. Štai, brolau, kokios jų teisės!

Visi ėmėsi valgio ir prikūrentoje trobelėje greitai sugulė ant suolų miegoti.

Vidurnaktį Šveikas atsikėlė, tyliai apsirengė ir išėjo. Rytuose tekėjo mėnulis, ir blyškioje jo šviesoje Šveikas patraukė į rytus, pats sau kartodamas: „Negali būti, kad aš nepakliūčiau į Budejovicus!"

Išėjęs iš miško, Šveikas dešinėje pamatė kažkokį miestą, todėl pasuko į šiaurę, paskui vėl į pietus ir vėl priėjo kažkokį miestą. (Tai buvo Vodnianai.) Šveikas pasuko per pievas, ir pirmieji saulės spinduliai jį pasveikino netoli nuo Protivino, atšlaitėse.

– Pirmyn! – sukomandavo patsai sau šaunusis kareivis Šveikas.– Pareiga šaukia. Aš privalau pataikyti į Budejovicus.

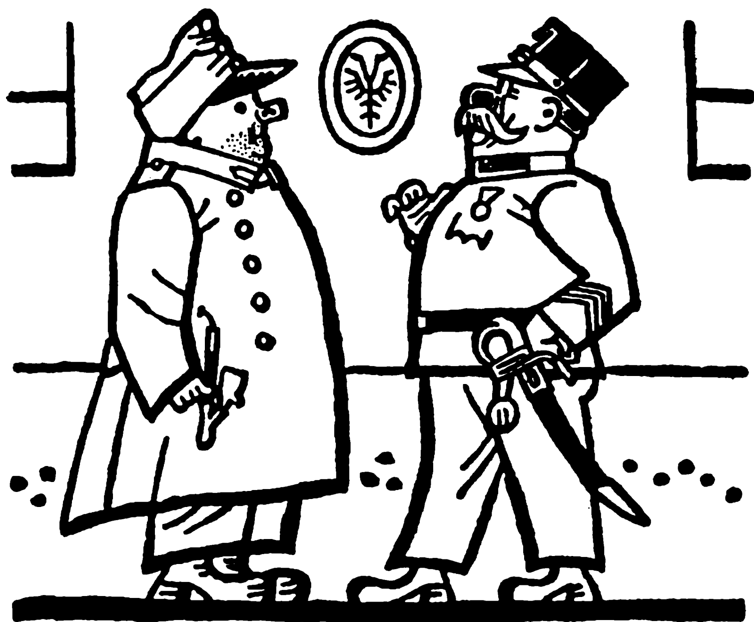
Tačiau nelaimė, Šveiko kojos, užuot žengusios nuo Protivino į pietus – Budejovicų link, pasuko į šiaurę – Pyseko link.

Artėjant vidurdieniui, jis išvydo kaimelį. Leisdamasis nuo kalvelės, Šveikas pamanė: „Toliau taip nieko nebus. Pasiklausiu bent, kaip eiti į Budejovicus".

Įėjęs į kaimą, Šveikas stebėdamasis pamatė netoli galinės pirkios prie stulpo užrašą „Putimo valsčius".

„Še tau, boba, ir devintinės! – pamanė Šveikas, – vėl pakliuvau į Putimą. Juk čia kūgyje nakvojau".

Ilgiau stebėtis jam neteko. Iš baltai dažyto namuko, prie kurio puikavosi „višta" (taip buvo vadinamas erelis – valstybės herbas), išėjo žandaras, tarsi voras į medžioklę.

Žandaras priėjo tiesiai prie Šveiko ir tik paklausė:

– Į kur?

– Į Budejovicus, į savo pulką.

Žandaras sarkastiškai nusišypsojo:

– O pats eina iš Budejovicų! Jūsų Budejovicai užpakaly likosi.

Ir nusitempė Šveiką žandarmerijon.

Putimo žandarmerijos vachmistras buvo žinomas visoje apygardoje tuo, kad veikė greitai ir taktiškai. Jis niekados neplūsdavo sulaikytųjų ar areštuotųjų, bet juos taip sumaniai kryžmiškai imdavosi kvosti, kad ir nekaltas prisipažindavo. Tam jis pasikviesdavo du žandarus, ir kryžminę kovą visuomet lydėdavo viso žandarmerijos personalo pašaipos.

– Kriminalistika yra menas būti gudriam ir drauge lipšniam,– visada sakydavo savo pavaldiniams vachmistras.– Rėkti kad ir ant bet ko – tuščias dalykas. Su kaltinamaisiais ir įtariamaisiais turime elgtis mandagiai ir švelniai, bet drauge reikia stengtis juos paskandinti klausimų sraute.

– Taigi sveikinu jus, kareivėli, – pasakė žandarų vachmistras Šveikui. – Prisėskite, kelionėje, reik manyti, nuvargote. Papasakokite gi mums, kur jūs einate.

Šveikas pakartojo, kad einąs į Češke Budejovicus, į savo pulką.

– Jūs, matyt, išklydote iš kelio,– su švelnia pašaipa tarė vachmistras.– Matot, jūs einate kaip tik iš Češke Budejovicų, tą aš galiu jums lengvai įrodyti. Ties jumis kabo Čekijos žemėlapis. Pažvelkite: į pietus nuo mūsų yra Protivinas, dar labiau į pietus nuo Protivino – Glubokojė, o dar toliau – Češke Budejovicai. Gal jūs einate ne į Budejovicus, o iš Budejovicų? Vachmistras maloniai pasižiūrėjo į Šveiką.

Šis ramiai ir oriai atsakė:

– O vis dėlto aš einu į Budejovicus.

Tas buvo pasakyta tvirčiau negu Galilėjaus „O vis dėlto ji sukasi!", nes Galilėjus, be abejo, savo posakį ištarė būdamas labai įsikarščiavęs.

– Žinote ką, kareivėli! – vis taip pat maloniai kalbėjo vachmistras. – Turiu jus įspėti (ir jūs patys galų gale padarysite tokią išvadą), kad, viską neigiant, jums pačiam bus sunku nuoširdžiai prisipažinti.

– Jūs visiškai teisus, – tarė Šveikas.– Viską neigiant man pačiam bus sunku nuoširdžiai prisipažinti – ir priešingai.

– Taigi jūs pats, kareivėli, jau pradedate su manimi sutikti. Papasakokite man atvirai, iš kur jūs išėjote, kada pasukote į savo Budejovicus. Sakau „savo", nes, matyt, egzistuoja dar kažkokie kiti Budejovicai, kurie yra kažkur į šiaurę nuo Putimo ir ligi šiol dar nenurodyti nė jokiame žemėlapy.

– Aš išėjau iš Taboro.

– O ką jūs veikėte Tabore?

– Laukiau traukinio į Budejovicus.

– O kodėl jūs nevažiavote į Budejovicus traukiniu?

– Nebuvo bilieto.

– O kodėl jums nedavė karinio pažymėjimo nemokamai važiuoti?

– Todėl, kad aš neturėjau jokių dokumentų.

– Aha, taip! – pergalingai pasakė vachmistras vienam iš žandarų. – Vaikinas ne toks kvailas, kaip atrodė. Ima mėtyti pėdas.

Vachmistras pradėjo iš naujo, lyg būtų nenugirdęs paskutinių žodžių apie dokumentus:

– Taigi jūs išėjote iš Taboro. Kurgi jūs ėjote?

– Į Češke Budejovicus.

Vachmistro veidas pasidarė truputį griežtesnis. Jo žvilgsnis nukrypo į žemėlapį:

– Ar galite mums parodyti žemėlapyje, kaip jūs ėjote į Budejovicus?

– Visų vietų aš neatsimenu. Tik atsimenu, kad Putime jau esu kartą buvęs.

Visi čia esantys žandarai susižvalgė. Vachmistras kvotė toliau:

– Vadinasi, jūs buvote Taboro stotyje? Ką jūs turite kišenėse? Viską išimkite.

Šveikui iš pagrindų iškračius savo kišenes ir nieko daugiau ten neradus, tik pypkę ir degtukus, vachmistras paklausė:

– Sakykite, kodėl jūs visiškai nieko neturite?

– Kad man nieko nė nereikia.

– Nagi, sakykite! – atsiduso vachmistras.– Na, ir kankynė su jumis!.. Jūs sakėte, kad jau vieną kartą Putime esate buvęs. Ką jūs tada veikėte?

– Aš praėjau pro šalį į Budejovicus.

– Matot, kaip jūs painiojate. Jūs sakote, kad ėjote į Budejovicus, o tuo tarpu mes jums įrodėme, kad jūs einate priešinga kryptimi – iš Budejovicų.

– Matyt, aš apsukau ratą.

Vachmistras ir visas žandarmerijos personalas labai reikšmingai susižvalgė.

– Šitas jūsų sukimas ratu verčia manyti, kad jūs tiesiog slankiojate po mūsų apygardą. Kaip ilgai jūs išbuvote Taboro stotyje?

– Ligi išeinant paskutiniam traukiniui į Budejovicus.

– O ką jūs ten veikėte?

– Kalbėjausi su kareiviais.

Vachmistras vėl itin reikšmingai pažvelgė į aplink jį esantį personalą.

– O apie ką, pavyzdžiui, jūs su jais kalbėjotės? Ko klausinėjote?

– Klausinėjau, kurio pulko ir kur važiuoja.

– Puiku. O ar neklausinėjote kartais, kiek, pavyzdžiui, pulke durtuvų ir kokia jo vidinė struktūra?

– Neklausinėjau. Seniai pats atmintinai žinau.

– Vadinasi, jūs esate puikiai informuotas apie vidinę mūsų kariuomenės struktūrą?

– Žinoma, ponas vachmistre.

Dabar vachmistras paleido paskutinį kozirį, pergalingai apžvelgdamas savo žandarus:

– Ar mokate rusiškai?

– Ne.

Vachmistras linktelėjo galvą savo padėjėjui, ir abudu išėjo į gretimą kambarį. Čia susijaudinęs dėl savo pergalės, trindamas rankas, jis karštai prabilo:

– Na, girdėjote? Jis nemokąs rusiškai! Vaikinas, matyt, perėjęs ugnį ir vandenį. Viską prisipažino, bet tai, kas svarbiausia, neigia. Rytoj pat siunčiame jį į apygardą, į Pyseką. Kriminalistika – tai menas būti gudriam ir drauge lipšniam. Matėte, kaip aš jį paskandinau klausimų sraute? Ir kas būtų galėjęs pamanyti! Pažiūrėti – kvailiukas, bet su tokiais tipais reikia itin sumaniai dirbti. Uždarykite jį kol kas, o aš einu surašyti protokolo.

Ir su kandžia šypsena žandarų vachmistras iki vakaro kūrė protokolą, kurio kiekvieną posakį puošė žodis *„Spionageverdächtig"**.

Kuo toliau žandarų vachmistras rašė protokolą, tuo aiškesnė jam darėsi situacija. Kai žodžiais *„So melde ich gehorsam, wird den feindlichen Offizier heutigen Tages nach Bezirksgendarmerienkommando Pisek überliefert"*** baigė protokolą, parašytą keista kanceliarine vokiečių kalba, jis nusišypsojo, žvilgtelėjęs į savo kūrinį, ir pašaukė padėjėją:

– Ar davėte šitam priešo karininkui valgyti?

---

* „Įtariamas šnipinėjimu" *(vok.)*.

** „Nuolankiausiai pranešu, kad priešo karininkas dar šiandien bus išsiųstas į Pyseko miesto žandarmerijos apygardos valdybą" *(vok.)*.

– Pagal jūsų įsakymą, ponas vachmistre, pietūs duodami tiktai tiems, kurie buvo kvočiami ligi dvyliktos valandos dienos.

– Taip, bet šiuo atveju mes turime reikalą su didžiule išimtimi, – svariai tarė vachmistras.– Prieš mūsų akis vienas iš aukščiausių rangų, greičiausiai generalinio štabo karininkas. Patys suprantate, kad rusai nesiųs kokio nors grandinio. Įsakykite iš „Katino" smuklės parnešti jam pietų. Jei pietų jau nėra, tegul išverda jam ką nors atskirai. Paskui tegul išverda arbatos su romu ir atsiunčia čia. Ir nesakyti – kam. Iš viso niekam nė neužsiminkit, ko mes sulaikėme. Tai karinė paslaptis. Ką jis veikia?

– Prašė tabako ir sėdi budėtojo kambary. Visiškai čia ramus, tartum namuose. Pas jus, sako, šilta, ir krosnis jūsų nerūksta. Man, sako, čia labai patinka. Jeigu, sako, krosnis ims rūkti, tai jūs, girdi, pašaukite kaminkrėtį išvalyti kamino. Bet, sako, tegul išvalo jį pavakare, o jokiu būdu ne tada, kai saulutė būna virš kamino.

– Gudrus padarėlis,– kupinu susižavėjimo balsu tarė vachmistras. – Apsimeta, tarsi jis čia būtų niekuo dėtas. O juk žino, kad bus sušaudytas. Tokius žmones reikia gerbti, nors jie ir priešai. Juk žmogus į tikrą mirtį eina. Nežinau, ar kas nors iš mūsiškių galėtų taip elgtis. Kiekvienas iš mūsų juo dėtas, manau, krūpteltų, pasiduotų silpnumui. O jisai sėdi sau ramus: „Pas jus čia šilta, ir krosnis nerūksta..." Štai, viršininke, charakteris! Toks žmogus privalo turėti plieninius nervus, būti kupinas entuziazmo, pasiaukojimo ir tvirtumo. Jeigu mūsų Austrijoje visi trykštų tokiu entuziazmu!.. Bet nekalbėsim apie tai. Ir pas mus, beje, esama tokių entuziastų. Turbūt skaitėte „Nacionalinėje politikoje" apie artilerijos leitenantą Bergerį, kuris įsilipo į aukštą eglę ir ten įrengė stebėjimo punktą. Kai mūsiškiai pasitraukė, jis jau nebegalėjo išlipti, nes būtų patekęs į nelaisvę, ir ėmė laukti, kol mūsiškiai vėl atstums priešą; laukė ištisas dvi savaites ir sulaukė. Ištisas dvi savaites ištupėjo medyje, o kad nenumirtų iš bado, apgraužė visą eglės viršūnę: mito šakelėmis ir spygliais. Kai grįžo mūsiškiai, jis buvo taip nusilpęs, kad nebepajėgė išsilaikyti medyje, iškrito ir negyvai užsimušė. Po mirties jį pagerbė aukso medaliu „Už narsumą". – Ir vachmistras rimtai pridūrė: – Taip, tai aš suprantu! Va, viršininke, tai pasiaukojimas, tai karžygiškumas! Na, užsikalbėjome čia mudu – eikite užsakyti jam pietų, o jį tuo tarpu atsiųskite pas mane.

Sargybos viršininkas atvedė Šveiką, vachmistras bičiuliškai linktelėjo jam, parodydamas kėdę, ir pradėjo klausimu, ar turįs tėvus.

– Neturiu.

„Tuo geriau,– pamanė vachmistras, – bent nebus kam nelaimingojo apverkti". Jis pasižiūrėjo į geraširdišką Šveiko fizionomiją ir, plūstelėjus švelniems jausmams, paplekšnojo per petį, pasilenkė prie jo ir paklausė tėvišku balsu:

– Na, o kaip jums patinka mūsų Čekijoj?

– Man Čekijoj visur gerai, – atsakė Šveikas. – Pakeliui man visur pasitaikydavo puikių žmonių.

Vachmistras pritardamas linktelėjo galvą:

– Mūsų žmonės geri, simpatingi. Kokios nors peštynės arba vagystė čia neturi reikšmės. Aš čia jau penkiolika metų ir, mano apskaičiavimais, kiekvienais metais įvyksta po tris ketvirtadalius žmogžudystės.

– Kaipgi, tai ne visai užmuša? Nepribaigia?– paklausė Šveikas.

– Na, ne taip, Per penkiolika metų mes susekėme iš viso vienuolika žmogžudysčių: penkios dėl grobimo, o kitos šešios šiaip sau... niekai.

Vachmistras patylėjo, o paskui vėl pradėjo savo kvotos sistemą:

– O ką jūs rengėtės veikti Budejovicuose?

– Įstoti į devyniasdešimt pirmąjį pulką.

Vachmistras pasiuntė Šveiką atgal į budėtojo kambarį, o pats, kad neužmirštų, papildomai įrašė į savo raportą Pyseko apygardos žandarmerijos valdybai: „Čekiškai kalba puikiausiai. Taikėsi Budejovicuose prasiskverbti į devyniasdešimt pirmąjį pėstininkų pulką".

Patenkintas surinktos medžiagos gausumu ir savo kvotos išvadų tikslumu, jis iš džiaugsmo trynėsi rankas. Atsiminė savo pirmtaką vachmistrą Biurgerį, kuris su sulaikytuoju net nesikalbėdavo ir nieko jo neklausinėdavo, o tučtuojau su trumpu raportu siųsdavo į apygardos teismą: „Remdamiesi žandarmerijos puskarininkio pranešimu, tokį štai areštavome už valkatavimą ir elgetavimą". Na, argi tai kvota?

Patenkintas savimi, vachmistras nusišypsojo, žiūrėdamas į prirašytus savo raporto puslapius, išsiėmė iš rašomojo stalo slaptąjį Prahos vyriausiosios žandarmerijos valdybos aplinkraštį su užrašu „Visiškai slaptai!" ir dar kartą jį perskaitė:

„Griežčiausiai įsakoma visiems žandarmerijos skyriams bei piketams su ypatingu budrumu sekti per jų rajonus einančius asmenis. Mūsų kariuomenės pergrupavimas Rytų Galicijoje davė progą kai kurioms rusų dalims, perėjusioms Karpatus, užimti pozicijas Austrijos teritorijoje. Dėl to pakito fronto linijos; jos pasislinko giliau į

vakarus nuo valstybės sienos. Susidariusi padėtis leido rusų žvalgams prasiskverbti giliai į krašto užnugarį, ypač į Sileziją ir Moraviją, iš kur, turimais slaptais duomenimis, nemažai rusų žvalgų prasiskverbė į Čekiją. Nustatyta, kad tarp jų yra daug Rusijos čekų, rusų generalinio štabo akademijos auklėtinių, kurie, puikiai mokėdami čekiškai, yra pavojingiausi žvalgai, nes gali varyti ir neabejotinai varys išdavikišką propagandą tarp gyventojų čekų. Turėdama tai galvoj, Vyriausioji žandarmerijos valdyba įsako sulaikyti visus įtariamus asmenis ir sustiprinti budrumą ypač tose vietose, kur netoliese yra apygardos, kariniai punktai ir geležinkelio stotys, per kurias važiuoja kariniai ešelonai. Sulaikytuosius nedelsiant iškratyti ir po to pasiųsti aukštesnei instancijai".

Žandarų vachmistras Flanderka vėl patenkintas nusišypsojo ir padėjo slaptąjį aplinkraštį į aplanką su užrašu „Slapti potvarkiai".

Šitų potvarkių buvo daug. Juos ruošė Vidaus reikalų ir krašto apsaugos ministerija, kuriai ir priklausė žandarmerija. Prahos vyriausioji žandarmerijos valdyba juos vos spėjo spausdinti ir siuntinėti.

Raštų aplanke buvo:

Potvarkis apie vietos gyventojų nuotaikų stebėjimą. Nurodymai, kaip iš pokalbių su gyventojais nustatyti, kokią įtaką gyventojų galvosenai daro žinios iš karo lauko.

Anketa apie vietos gyventojų požiūrį į karines paskolas ir aukų rinkliavas.

Anketa apie vietinių savivaldybių narių ir inteligentijos nuotaikas.

Potvarkis. Tučtuojau nustatyti, prie kurių politinių partijų šlyja vietos gyventojai ir kaip stiprios atskiros partijos.

Potvarkis dėl vietinių politinių partijų lyderių, turinčių gyventojų pasitikėjimą, veiklos stebėjimo.

Anketa. Kokie laikraščiai, žurnalai ir brošiūros gaunami nurodyto žandarmerijos skyriaus rajone.

Instrukcija. Kaip nustatyti, su kuo palaiko ryšius asmenys, įtariami nelojalumu, ir kuo jų nelojalumas pasireiškia.

Instrukcija. Kaip iš vietinių gyventojų verbuoti apmokamus skundikus ir informatorius.

Instrukcija apie apmokamus iš vietos gyventojų agentus ir informatorius, įskaitytus į žandarmerijos skyrių tarnybą.

Kiekvieną dieną atsirasdavo naujų instrukcijų, nurodymų, anketų ir potvarkių. Užverstas daugybe naujovių, kurios vis buvo Austrijos vidaus reikalų ministerijos oficialūs raštai ir anketos, vachmistras Flanderka siųsdavo stereotipines ataskaitas, kad pas jį viskas gerai ir kad vietos gyventojų lojalumas atitinka I a laipsnį.

Gyventojų lojalumui nustatyti Austrijos vidaus reikalų ministerija nurodė tokius kategorijų laipsnius:

I a	I b	I c
II a	II b	II c
III a	III b	III c
IV a	IV b	IV c

Romėniški skaičiai su raide „a" reiškė valstybės išdaviką ir kilpą, su „b"– koncentracijos stovyklą, o su „c" – ištirti ir uždaryti.

Rašomajame žandarmerijos vachmistro stale buvo įvairiausių spausdintų potvarkių ir rejestrų. Vyriausybė norėjo žinoti, ką kiekvienas pilietis apie ją mano.

Šitoji su kiekvienu paštu be perstojo plaukianti literatūra vachmistrą stūmė į neviltį. Kiekvieną kartą, pamačius pažįstamą paketą su antspaudu „tarnybinis", jo širdis imdavo neramiai plakti. Naktį po ilgų mąstymų jis įsitikindavo, kad nesulauksiąs karo pabaigos, kad žandarmerijos valdyba atimsianti iš jo paskutinius proto trupinėlius ir kad jam neteksią pasidžiaugti Austrijos ginklo pergale, nes, atėjus tam laikui, jo galvoje trūksią keleto varžtelių.

O žandarmerijos valdyba vis tebebombardavo jį paklausimais: kodėl ligi šiol neatsakyta į anketą Nr. 323455/21, kaip vykdoma instrukcija Nr. 88992/822, kokie praktiniai nurodymo Nr.123456/1922 rezultatai ir t.t.

Labiausiai jį kamavo instrukcija apie apmokamų agentų ir informatorių iš vietos gyventojų verbavimą. Kai pasidarė aišku, kad iš tos vietos, kur prasideda Blata ir kur visi žmonės bukapročiai, nieko negalima užverbuoti, jam pagaliau dingtelėjo galvoj mintis priimti savo tarnybon kaimo piemenuką, pramintą Pepiku šokėju. Tai buvo kretinas, ir jis, tuo vardu pašauktas, šokinėdavo. Nelaimingas, gamtos ir žmonių nuskriaustas išsigimėlis už menką valgį ir keletą auksinių per metus ganydavo viso kaimo bandą.

Vachmistras liepė jį pašaukti ir tarė jam:

– Ar žinai, Pepikai, kas yra „senis Dykinėtojas"?

– M-m...

– Nemikčiok. Atsimink, taip vadina jo didenybę imperatorių. Ar žinai, kas yra jo didenybė imperatorius?

– Jo didenybė impelatorius...

– Puikiai, Pepikai. Tai atsimink: jeigu išgirsi, pietaudamas pas žmones, ką nors sakant apie jo didenybę imperatorių, kad jis galvijas arba ką nors panašiai, tučtuojau ateisi pas mane ir praneši. Už tai iš manęs gausi dvidešimt helerių. O jeigu išgirsi šnekant, jog karą mes pralaimėsim, vėl ateisi pas mane, supranti, pasakysi, kas taip sakė, ir vėl gausi dvidešimt helerių. Bet jei sužinosiu, kad tu ką nors nuslėpei, bus tau riesta. Suimsiu tave ir išsiųsiu į Pyseką. O dabar, na, pašok! – Pepikas pašoko, ir vachmistras parašė raportą į žandarmerijos apygardos valdybą, kad užverbavęs agentą.

Kitą dieną pas vachmistrą atėjo dvasininkas ir pranešė jam kaip slaptą dalyką, kad rytą už kaimo sutikęs Pepiką šokėją ir tas jam pasakęs: „Tėveli, vakal ponas vachmistlas pasakojo, kad jo didenybė impelatolius yla galvijas il kad kalą mes plalaimėsim. Be-e... Op!"

Po šito pasikalbėjimo su dvasininku vachmistras liepė piemenuką suimti, o vėliau Hradčanų teismas už valstybės išdavimą jį nuteisė dvylika

metų kalėti. Jis buvo apkaltintas pavojingomis bei išdavikiškomis piktadarybėmis, kurstymu, jo didenybės įžeidimu ir daugybe kitų nusikaltimų

Pepikas šokėjas teisme elgėsi kaip ganykloje arba lyg tarp kaimynų: ko nors paklausus, bliaudavo kaip ožka, o paskelbus sprendimą, suriko „Me-e!.. Op!" Už tai jis buvo nubaustas drausmine bausme: kietas guolis, vienutė ir tris dienas per savaitę tenkintis duona bei vandeniu.

Nuo to laiko vachmistras nebeturėjo agentų ir buvo priverstas ganėdintis savo išsigalvotais agentais, aukštesnei instancijai pranešdamas išgalvotą vardą. Dėl to vachmistro mėnesinis uždarbis padidėdavo penkiasdešimčia kronų, kurias jis sąžiningai pragerdavo „Katinėlio" smuklėje. Po dešimto bokalo jį paprastai ištikdavo tarnybinio uolumo priepuolis. Alus jo burnoje apkarsdavo, o iš kaimynų visuomet pasigirsdavo ta pati frazė: „Kažkodėl šiandien ponas vachmistras nelinksmas, lyg ne ta koja iš lovos išlipęs". Tada jis sliūkindavo sau namo, o jam išėjus kas nors tardavo: „Mūsiškiai, matyt, vėl Serbijoj gavo į kelnes, jei vachmistras šiandien toks nekalbus".

O vachmistras namie tuo metu pildydavo vieną iš nesibaigiančių anketų: „Gyventojų nuotaikos – I a".

Laukdamas revizijos ir kvotos, vachmistras dažnai kiauras naktis nemiegodavo. Košmaro apimtam, vaidendavosi jam kilpa: rodos, priveda jį prie kartuvių ir paskutinę akimirką pats gynybos ministras, stovėdamas palei kartuves, šaukia jam iš apačios: „Vachmistre! O kur atsakymas į aplinkraštį Nr. 1789678/23792 xyz?"

Visa tai buvo seniau, bet dabar! Dabar jam regėjosi, jog iš visų žandarmerijos skyriaus kampų skrido jam sveikinimai su dideliu laimėjimu. Ir žandarų vachmistras Flanderka visiškai aiškiai įsivaizdavo, kaip žandarmerijos apygardos valdybos viršininkas plekšnoja jam per petį ir sako: „Sveikinu jus, ponas vachmistre!"

Vaizduotėje žandarų vachmistras piešė paveikslus, vieną už kitą žavingesnius. Valdininkiškų jo smegenų vingiuose jau šmėkščiojo pasižymėjimai, paaukštinimai ir ilgai lauktas kriminalinių jo gabumų įvertinimas, atveriąs kelius karjerai.

Išsikvietė vachmistras savo padėjėją ir paklausė:

– Pietus gavote?

– Parnešė jam rūkytos kiaulienos su kopūstais ir knedlikais. Sriubos jau nebuvo. Po pietų išgėrė stiklinę arbatos ir dar nori.

– Duoti! – kilniaširdiškai leido vachmistras.– Kai atsigers, atveskite jį pas mane.

Po pusės valandos puskarininkis atvedė Šveiką, sotų ir patenkintą kaip visada.

– Na, kaip? Ar patiko pietūs?– paklausė vachmistras.

– Pietūs buvo pakenčiami, ponas vachmistre. Tik va kopūstų ne pro šalį būtų kiek daugiau. Bet ką jau darysi, aš žinau, kad manęs nelaukėte. Kiauliena gera, turbūt namie rūkyta, namie penėtos kiaulės. Ir arbata su romu nebloga buvo.

Vachmistras pasižiūrėjo į Šveiką ir pradėjo:

– Ar tiesa, kad Rusijoj daug arbatos geriama? O romo ten taip pat yra?

– Romo visam pasauly yra, ponas vachmistre.

„Pradeda išsisukinėti, – pamanė sau vachmistras. – Pirmiau reikėjo pagalvoti, ką kalbi". – Ir, intymiai pasilenkęs prie Šveiko, paklausė:

– O gražių merginų Rusijoj daug?

– Gražių merginų visam pasauly yra, ponas vachmistre.

„Nori išsinarplioti", – nutarė vachmistras ir paklausė tiesiai:

– Ką jūs ketinate veikti devyniasdešimt pirmajame pulke?

– Su pulku žygiuoti į frontą.

Vachmistras visai patenkintas pasižiūrėjo į Šveiką ir pamanė: „Teisingai! Tai geriausias būdas patekti į Rusiją".

– Puiki idėja! – susižavėjęs tarė jis, stebėdamas, kokį įspūdį jo žodžiai daro Šveikui, tačiau iš jo veido nieko daugiau neišskaitė kaip tik ramumą.

„Net akim žmogus nemirktelia, – pasibaisėjo širdies gilumoje vachmistras. – Na, ir ištvermė gi jų! Kad taip man jo vietoj, tai po tokių žodžių tuojau kinkos imtų virpėti".

– Rytoj mes jus išsiųsim į Pyseką, – prabilo jis lyg ir netyčiom.– Ar esate kada nors buvęs Pyseke?

– 1910 metais per imperatoriškuosius manevrus.

Vachmistro veide sušvito smagi triumfo šypsena. Jis juto, kad jo kvotos sistema pranoko visus lūkesčius.

– Jūs tenai buvote ligi manevrų pabaigos?

– Suprantama, ponas vachmistre. Aš esu pėstininkas.

Šveikas vis ramiai tebežiūrėjo į vachmistrą, o tas iš džiaugsmo kraipėsi ir negalėjo ilgiau susilaikyti neįrašęs to į raportą. Jis pasišaukė savo padėjėją ir įsakė išvesti Šveiką, o pats vėl sėdosi rašyti:

„Jo planas buvo toksai: pralindęs į devyniasdešimt pirmojo pulko eiles, jis norėjo prašytis siunčiamas į frontą ir, pirmai progai pasitaikius, perbėgti į Rusiją, nes matė, kad kitaip dėl mūsų organų budrumo grįžti darosi neįmanoma. Visiškai galimas dalykas, kad jam būtų pavykę sėkmingai

įgyvendinti savo ketinimus, kadangi, kaip matyti iš jo parodymų, išgautų ilgos kryžminės kvotos būdu, jis dar 1910 metais kaip eilinis dalyvavo imperatoriškuosiuose manevruose Pyseko apylinkėse. Iš to matyti, kad savo tikslams įgyvendinti jis turi daug patirties ir priemonių. Leidžiu sau pažymėti, kad surinkta kaltinamoji medžiaga yra mano kryžminės kvotos sistemos rezultatas".

Tarpduryje pasirodė puskarininkis:

– Ponas vachmistre! Areštuotasis prašosi išeinamojon.

– Užsimauti durtuvus! – sukomandavo vachmistras.– Arba ne, atveskite jį čia.

– Jūs norite į išvietę? – meiliai paklausė Šveiką. – Ar čia nesislepia kas nors daugiau?

– Ne, niekas, aš tik noriu atlikti didįjį reikalą, ponas vachmistre,– atsakė Šveikas.

– Žiūrėkite, kad nebūtų ko nors kito,– reikšmingai pasakė vachmistras, prisisegdamas dėklą su revolveriu.– Aš eisiu su jumis.

– Mano revolveris geras, – tarė jis Šveikui beeinant,– septyni šoviniai, nepriekaištingai tiksliai ima.

Prieš išeinant į kiemą, jis pašaukė puskarininkį ir į ausį paliepė:

– Užsimaukit durtuvą ir, kai jis įeis išvietėn, atsistokite iš kitos pusės. Kad kartais neprasiraustų pro išvietės duobę.

Išvietė buvo maža medinė būdelė, liūdnai stypsanti vidury kiemo netoli mėšlo krūvos. Tai buvo išvietė veteranė, tenkinusi ištisų kartų poreikius. Dabar joje sėdėjo Šveikas ir viena ranka prilaikė durų virvutę. Pro užpakalinį langelį jam į pasturgalį žvelgė puskarininkis, bijodamas, kad kartais Šveikas kaip nors neprasikastų.

Ereliškos žandarų vachmistro akys buvo įsmigusios į duris, ir jis mąstė, į kurią koją šauti, jeigu Šveikas parodytų bent menkiausią ketinimą bėgti.

Bet durys tyliai atsivėrė, ir iš išvietės išėjo ramus Šveikas. Jis pasiteiravo:

– Ar ne per ilgai aš ten užtrukau? Neužlaikiau jūsų?

– O, nė kiek, nė kiek, – atsakė vachmistras ir pamanė: „Kokie vis dėlto jie delikatūs, mandagūs. Juk žino, kas jo laukia, bet lieka meilus. Mandagus ligi paskutinės akimirkos. Negi galėtų kas nors iš mūsų taip laikytis juo dėtas?"

Vachmistras likosi sargybos būstinėje ir su Šveiku susėdo ant žandaro Rampos lovos. Šisai ėjo tarnybą ir ligi ryto turėjo aplankyti aplinkinius kaimus, bet šiuo metu sėdėjo Protivine, „Juodžio" smuklėje, ir, lošdamas kortomis marijošių, įrodinėjo, kad Austrija turinti laimėti.

Vachmistras užsirūkė, davė prisikimšti pypkę ir Šveikui, puskarininkis įmetė į krosnį anglių, ir žandarmerijos skyrius virto pačiu jaukiausiu kampeliu pasaulyje, šiltu lizdeliu. Kaskart darėsi tamsiau. Užėjo naktis, draugiškų pašnekesių metas.

Visi tylėjo. Vachmistras ilgai kažką svarstinėjo ir pagaliau kreipėsi į padėjėją:

– Man regis, šnipus karti – neteisinga. Žmogus, aukojąsis iš pareigos, sakysim, savo tėvynei, vertas garbingos mirties nuo kulkos. Kaip jums rodosi?

– Žinoma, geriau jį sušaudyti, o ne karti, – sutiko puskarininkis. – Pasiųstų, pavyzdžiui, mus ir pasakytų: „Jūs privalote ištirti, kiek rusai kulkosvaidininkų skyriuje turi kulkosvaidžių". Ką gi, persirengtume ir eitume. Ir už tai karti kaip banditą?!

Puskarininkis taip įsismagino, kad pakilo ir pareiškė:

– Aš už tai, kad jį reikia sušaudyti ir palaidoti su kariška pagarba!

– Va čia ir kliūtis, – tarė Šveikas. – Jeigu vyrukas nekvailas, nagi įrodyk jo nusikaltimą. Niekada neįrodysi.

– Įrodysi! – ėmė karščiuotis vachmistras. – Jeigu esi gudrus ir turi savo ypatingą sistemą. Jūs patys tuo įsitikinsite. Įsitikinsite,– pakartojo jis ra-

mesniu balsu, meiliai nusišypsodamas.– Sukis kaip nori – šitas numeris neišdegs. Ar teisingai kalbu? – kreipėsi jis į puskarininkį.

Puskarininkis, su tuo sutikdamas, linktelėjo galvą ir išreiškė mintį, kad būna tokių, kurie aiškiai jau pralaimėję, bet gali apsimesti esą visiškai ramūs, nes tai jiems naudinga. Bet tas jam nepadės; kuo ramiau jis atrodo, tuo labiau jį tatai išduoda.

– Jūs esate išėjęs mano mokyklą, puskarininki! – didžiuodamasis pasakė vachmistras.– Ramumas – muilo burbulas, o apsimestinis ramumas – tai *corpus delicti**.

Ir, liovęsis dėstyti teoriją, jis kreipėsi į puskarininkį:

– Ką čia sugalvojus vakarienei?

– O į smuklę jūs šiandien neisite, ponas vachmistre?

Šis klausimas vachmistrui prieš akis visu aštrumu iškėlė sudėtingą problemą, reikalaujančią neatidėliotino sprendimo.

O kas, jeigu areštuotasis, pasinaudodamas tuo, kad jo nėra, ims ir pabėgs? Puskarininkis, tiesa, žmogus patikimas ir atsargus, bet nuo jo kartą jau pabėgo du valkatos. (Iš tikrųjų atsitiko taip: puskarininkis nenorėjo su jais vilktis šaltyje iki Pyseko ir juos paleido laukuose, netoli Ražicų, dėl visa ko vieną kartą iš šautuvo pykštelėjęs į orą.)

– Pasiųsim senę vakarienės. O alaus ji mums tampys su ąsočiu, – išsprendė vachmistras šitą sudėtingą problemą. – Tegul ji vieną kartelį pasivaikščioja – kaulus pramiklins.

Ir senelė Peizlirka, kuri jiems patarnavo, iš tikrųjų šį vakarą gerokai palakstė. Po vakarienės susisiekimas tarp žandarmerijos skyriaus ir „Katinėlio" smuklės nenutrūko. Nesuskaičiuojami didelių sunkių senelės batų pėdsakai šitoje linijoje iškalbingai bylojo, jog vachmistras nusprendė su kaupu atlyginti už tai, kad pats nebuvo „Katinėlio" smuklėje.

Kai senelė Peizlirka nuėjo į smuklę ir pareiškė, kad ponas vachmistras įsakė nuoširdžiai pasveikinti ir prašo parnešti butelį kontušinės[42], smuklės šeimininkas negalėjo ilgiau nuslėpti savo smalsumo ir paklausė, kas ten pas vachmistrą yra.

– Ar pas juos?– klausimu į klausimą atsakė senė. – Kažkoks įtariamas žmogus. Man išeinant, abudu sėdėjo apsikabinę, o ponas vachmistras glostė jo galvą ir kalbėjo: „Galvele tu mano slaviškoji, šnipeli tu mano neatsižiūrimas!.."

---

* Kaltę įrodantys duomenys *(lot.)*.

Po pusiaunakčio žandarmerijos skyriuje galėjai išvysti tokį vaizdą: garsiai knarkdamas ir išsitiesęs ant gulto taip kaip sėdėjo, nenusirengęs, miegojo puskarininkis; priešais sėdėjo vachmistras su kontušinės likučiais butelio dugne ir apsikabinęs mylavo Šveiką. Per saulėje įdegusį vachmistro veidą riedėjo ašaros, barzda buvo sulipusi nuo kontušinės. Jis murmėjo:

– Nagi, prisipažink, kad Rusijoj tokios puikios kontušinės nerasi. Sakyk, tada aš galėsiu ramiai eiti miegoti. Prisipažink, būk vyras!

– Nerasi, – tarė Šveikas.

Vachmistras užsikvempęs kalbėjo Šveikui:

– Paguodei tu mane, prisipažinai. Tai mat, kaip reikia prisipažinti per kvotą. Jau jei kas kaltas, tai kam gintis?

Jis pakilo ir, svyruodamas į visas puses, su tuščiu buteliu rankoje, nuėjo į savo kambarį murmėdamas:

– Jeigu-gu iš karto nebūčiau p-pataikęs į teising-gą kelią, g-galėjo visai kit-taip išeiti.

Prieš pargriūdamas nenusirengęs ant gulto, jis išsitraukė iš rašomojo stalo savo raportą ir mėgino jį papildyti dar tokia medžiaga:

„*Ich muss noch dazu beizufügen, das die russische** kontušinė, remiantis § 56..."

* Turiu pridurti, kad rusiška... (*vok.*).

Vietoj taško vachmistras klektelėjo rašalo dėmę, lyžtelėjo ją liežuviu ir kaip stovėjo nenusirengęs, palaimingai šypsodamasis, taip parvirto į lovą ir kietai užmigo.

Paryčiu žandarų puskarininkis, miegąs lovoje, stovinčioje priešais, palei kitą sieną, pašvilpčiodamas ėmė taip knarkti, kad Šveikas nubudo. Jis atsikėlė, papurtė puskarininkį, ir vėl atsigulė. Pragydo gaidžiai, užtekėjo saulė, ir senelė Peizlirka, išsimiegojusi po vakarykščio bėgiojimo, atėjo kurti krosnies. Durys buvo atviros, visi kietai miegojo. Žibalinė lempa sargybos būstinėje dar smilko. Senelė pakėlė triukšmą, ištraukė puskarininkį ir Šveiką iš lovų. Puskarininkiui jinai tarė:

– Bent gėdos turėtum apsirengęs miegoti lyg gyvulys.

O Šveikui padarė pastabą, kad užsisegiotų kelnes, kai šalia yra moteris.

Pagaliau pareiškusi, kad taip ilgai kirmyti nedera, ji privertė mieguistą puskarininkį pažadinti vachmistrą.

– Na, ir pakliuvote į kompaniją, – niurzgėjo senelė, kreipdamasi į Šveiką, kol puskarininkis žadino vachmistrą. – Vienas už kitą baisesnis girtuoklis. Kiekvienas iš jų tėvą motiną pragertų. Man už darbą jau treti metai skolingi, o kai tik aš primenu, vachmistras tuojau man: „Verčiau tylėk, senute, o jei ne, liepsiu tave uždaryti. Mes gerai žinome, kad tavo sūnus brakonierius ir pono malkas vagia". Štai ir kankinuos su jais ketvirti metai.

Senelė giliai atsiduso ir toliau kalbėjo niurgzliu balsu:

– Vachmistro kuo labiausiai saugokitės. Lapė ir bjaurybė, kokių maža. Vien teieško, kaip ką sučiupti ir uždaryti.

Vachmistrą puskarininkis vos ne vos pažadino... Jam teko gerokai patriūsti, kol įtikino jį, kad jau rytas.

Pagaliau jis praplėšė akis, pradėjo jas trinti kumščiu ir vargais negalais pamažu atmintyje ėmė atgyti vakarykštė diena. Staiga jam šovė į galvą baisi mintis, ir jis išsigandęs, drumzlinu žvilgsniu žiūrėdamas į puskarininkį, paklausė:

– Pabėgo?!

– Dieve gink, vaikinas garbingas.

Puskarininkis ėmė vaikščioti po kambarį, pažiūrėjo pro langą, sugrįžo, atsiplėšė skiautę popieriaus nuo gulinčio ant stalo laikraščio ir susuko iš jos rutuliuką. Buvo aišku, kad jis nori kažką pasakyti.

Vachmistras pažiūrėjo į jį nepasitikėdamas ir pagaliau, norėdamas tiksliai išsiaiškinti, ko puskarininkis nerimauja, tarė:

– Na jau gerai, padėsiu jums: vakar turbūt aš vėl gerokai pritriukšmavau?

Puskarininkis priekaištingai žvilgtelėjo į savo viršininką:

– O kad jūs žinotumėt, ponas viršininke, kokias kalbas vakar kalbėjote! Ir ko jam tik neprišnekėjote! – ir, prisikišęs prie vachmistro ausies, sušnibždėjo: – Jūs jam sakėte, kad čekai ir rusai esą vieno slaviško kraujo, kad Nikolajus Nikolajevičius kitą savaitę būsiąs Pšerove[43], kad Austrija neatsilaikysianti. Patarėte jam per tolesnį tardymą viską paneigti ir regzti visokius niekus, kad nutęstų ligi to laiko, kol jį išvaduosią kazokai. Paskui sakėte, kad netrukus viskas virsią kitaip, kad pasikartosią husitų laikai, kad valstiečiai su spragilais eisią užpulti Vienos, kad iš jo didenybės imperatoriaus puvėsiai byrą ir jis netrukus kojas pakratysiąs ir kad imperatorius Vilhelmas esąs žvėris. Paskui pasižadėjote jam į kalėjimą siųsti pinigų, kad jis galėtų nusipirkti maisto, ir dar daug panašių dalykų prišnekėjote.

Puskarininkis atšlijo nuo vachmistro ausies:

– Visa tai aš puikiai atsimenu, – pridūrė jisai, – nes iš pradžių buvau vos truktelėjęs, tik paskui prisimaukiau ir toliau nieko nebemenu.

Vachmistras pasižiūrėjo į puskarininkį.

– O aš atsimenu, – tarė jis, – kaip jūs kalbėjote, kad mes prieš rusus esą tik snargliai, ir senės akivaizdoj ėmėte rėkti: „Tegyvuoja Rusija!"

Puskarininkis ėmė nervingai vaikščioti po kambarį.

– Ir rėkėte jūs taip, tartum jus kas būtų skerdę, – tarė vachmistras. – O paskui pargriuvote skersai lovos ir ėmėte knarkti.

Puskarininkis sustojo prie lango ir, barkšnodamas pirštu į stiklą, pasakė:

– Bet ir jūs, ponas vachmistre, prie senės taip pat liežuvio už dantų nelaikėte. Jūs, atsimenate, sakėte: „Senute, įsidėk į galvą: imperatoriai ir karaliai rūpinasi tiktai savo kišene ir tik dėl to pradėjo karą. Ne išimtis ir šitas griova, „senis Dykinėtojas", kurio negalima išleisti iš išvietės kitaip, kaip tik pasmardinant visą Šenbruną".

– Ir tai aš kalbėjau?

– Taip, ponas vachmistre, kaip tik šitai jūs kalbėjote išeidamas į kiemą vemti, o paskui šaukėte: „Senele, kišk man pirštą į gerklę!"

– O jūs taip pat gražiai pasakėte, – nutraukė jį vachmistras. – Iš kur jūs ir ištraukėte šitą nesąmonę, kad Nikolajus Nikolajevičius bus čekų karalium?

– Šito aš kažkaip neprisimenu, – svyruodamas atsiliepė puskarininkis.

– Kur jūs atsiminsite! Buvot girtas kaip pėdas, ir jūsų akys mirkčiojo kaip paršiuko, o kai jums prireikė „į kiemą", tai, užuot ėjęs pro duris, užlipote ant krosnies.

Abudu nutilo, ir šią ilgą tylą nutraukė vachmistras:

– Aš visuomet jums sakydavau, kad alkoholis – pražūtis. Jūs nemokate gerti, o geriate. O ką, jeigu jis būtų mums pabėgęs? Kuo mudu būtume pasiteisinę? (Ach, tu Dieve, kaip skauda galvą!) Ir kaip tik dėl to, kad jis nepabėgo, darosi visiškai aišku, koks tai gudrus ir pavojingas padarėlis. Kai jį kvos, jis pasakys, kad pas mus durys visą naktį atviros, kad mes buvome girti ir kad būtų galėjęs tūkstantį kartų pabėgti, tik nesijautė kaltas. Mūsų laimė, kad tokiu žmogum nepatikės, ir jeigu mes prisaikdinti pasakysim, kad tai prasimanymas ir įžūlus melas, tai nė pats Viešpats Dievas jam nepadės, tik dar bus pridėtas vienas paragrafas. Pateikiamame jam kaltinime tas vienas paragrafas, žinoma, neturės jokios reikšmės... Oi, kad bent galvą liautųsi skaudėję!

Stojo tyla. Po valandėlės vachmistras įsakė pašaukti senutę.

– Paklausykite, senute, – tarė jis, griežtai žiūrėdamas į jos veidą.– Kur nors suraskite pastatomą kryžių ir atneškite čia.

Senei klausiamai žiūrint, vachmistras suriko:

– Vikriai! Po valandėlės kad būtumėt čia!

Paskui jis išėmė iš stalčiaus porą žvakių, ant kurių dar buvo lako, likusio nuo oficialių raštų antspaudavimo, ir kai senutė atšlubavo su kryžium, jis pastatė jį ant stalo krašto tarp dviejų žvakių, uždegė jas ir iškilmingai tarė:

– Sėskite, senute.

Apstulbusi senelė Peizlirka susmuko ant sofos ir išsigandusi pasižiūrėjo į vachmistrą, žvakes ir nukryžiuotąjį. Ją apėmė baimė, ir buvo matyti, kaip sunertos ant kelių jos rankos virpa drauge su jais.

Vachmistras porą kartų praėjo pro ją, paskui sustojo ir iškilmingai prabilo:

– Vakar vakare jūs, senele, buvote didelio įvykio liudininkė. Galimas dalykas, kad kvailas jūsų protas to nesupranta. Kareivis, kurį jūs, senele, matėte, yra žvalgas, šnipas.

– Jėzau Marija! – sušuko senutė. – Šventoji Motina, Dievo Gimdytoja! Skočicų Marija!

– Nurimkit! Tai va, kad išgautume iš jo kai kuriuos dalykus, mums teko griebtis visokių, gal net keistų kalbų, kurių jūs vakar prisiklausėte. Manau, girdėjote, kokias baisias kalbas mes vakar kalbėjome?

– Girdėjau,– drebančiu balsu sušvebeldžiavo senutė.

– Šitų kalbų senele, prireikė dėl to, kad jis mumis imtų pasitikėti ir prisipažintų. Ir mums tai pavyko. Viską mes iš jo ištraukėme. Sučiupome paukštelį!

Vachmistras liovėsi kalbėti, pataisė žvakių dagtis ir toliau postringavo iškilmingu tonu, griežtai žiūrėdamas į senutę Peizlirką:

– Jūs, senele, buvote drauge ir todėl esate įtraukta į šitą paslaptį. Ši paslaptis – valstybinė paslaptis. Apie tai jūs nė prasižioti niekam nedrįskite. Net mirties patale neturite teisės apie tai kalbėti, kitaip jūsų nebus galima net kapuose laidoti.

– Jėzau Marija, Juozapai šventas! – ėmė raudoti Peizlirka,– ir atnešk nelabajam mane į jūsų kambarį!

– Nerėkite! Stokit, prieikite prie švento kryžiaus, sudėkite du pirštus ir pakelkite ranką. Tuojau pat man prisieksite. Kartokite paskui mane...

Senelė Peizlirka nušlubavo prie stalo rypuodama:

– Šventoji Motina, Dievo Gimdytoja, Skočicų Marija! Ir kam aš į tą kambarį ėjau!

Nuo kryžiaus į ją žvelgė sulysęs Kristaus veidas, žvakės rūko, ir visa aplinka senelei atrodė baisi ir nežemiška. Ji visai pakriko, keliai daužėsi vienas į kitą, rankos virpėjo. Ji pakėlė ranką, sudėjusi pirštus, o vachmistras iškilmingai ir jausmingai tarė priesaikos žodžius, kuriuos senelė kartojo:

– Prisiekiu visagaliam Dievui ir jums, pone vachmistre, kad apie tai, ką čia mačiau ir girdėjau, ligi savo mirties nesakysiu niekam nė žodžio, net jeigu mane to klaustų. Tepadeda man Viešpats Dievas!

– Dabar pabučiuokite kryžių, – įsakė vachmistras, kai senutė Peizlirka, garsiai šniurkščiodama, baigė priesaikos žodžius ir pamaldžiai persižegnojo. – Taip, o dabar nuneškite kryžių ten, iš kur gavote, ir pasakykite, kad jis man buvo reikalingas kvočiant.

Apstulbusi Peizlirka, nešina kryžium iš kambario, išslinko galais pirštų ir pro langą buvo matyti, kaip eidama ji kas minutę atsigręžus pasižiūrėdavo į žandarmerijos skyrių, lyg norėtų įsitikinti, ar visa tai nebuvo sapnas, ar ji iš tikrųjų ką tik išgyveno vieną iš pačių baisiausių akimirkų savo gyvenime.

Tuo tarpu vachmistras perrašinėjo savo raportą, kuris buvo papuoštas rašalo dėmėmis, jo nulaižytomis, lyg tai būtų buvęs marmeladas. Jis viską perrašė ir atsiminė, kad užmiršo iškvosti iš Šveiko dar vieną dalyką. Tad liepė atvesti ir paklausė jį:

– Ar mokate fotografuoti?

– Moku.

– O kodėl jūs nesinešiojate aparato?

– Todėl, kad aš jo neturiu, – nuoširdžiai prisipažino Šveikas.

– O jeigu turėtumėt aparatą, ar fotografuotumėt?

– Jeigu varlė būtų jautis, tai nebūtų varlė, – atviraširdiškai atsakė Šveikas, ramiai sutikdamas tiriamą vachmistro žvilgsnį.

Vachmistrui vėl ėmė taip skaudėti galvą, kad jis nebegalėjo surasti kito klausimo kaip tik šitą:

– Ar sunku fotografuoti geležinkelio stotis?

– Lengviau negu ką nors kitą, – atsakė Šveikas. – Pirma, stotis nejuda, visą laiką stovi vietoje, o antra, nereikia jai sakyti: „Prašom nusišypsoti".

Dabar vachmistras galėjo į savo raportą dar įrašyti: „Papildydamas savo raportą Nr. 2172, pranešu..."

Šitame papildyme vachmistras davė laisvę savo įkvėpimui:

„Kryžmiškai kvočiamas, suimtasis, beje, prisipažino, kad mokąs fotografuoti ir mieliausiai fotografuojąs geležinkelio stotis. Nors kratant fotografijos aparato pas jį nerasta, tačiau įtariama, kad bus jį kur nors paslėpęs ir nesinešioja, bijodamas sukelti įtarimą, tai patvirtina ir jo prisipažinimas, jog fotografuotų, jei turėtų aparatą..."

Savo pranešime apie fotografavimą pagiringas vachmistras prikalbėjo ir daugiau nesąmonių:

„Iš suimtojo parodymų neabejojamai aiškiai plaukia išvada, kad nufotografuoti geležinkelių pastatus ir vietoves, turinčias strateginę reikšmę, jam sukliudė vien tai, jog neturėjo fotografijos aparato. Nėra jokios abejonės, kad savo kėslus jis būtų įvykdęs, jeigu paslėptą anksčiau minėtąjį savo fotografijos aparatą būtų turėjęs su savimi. Tik dėl šitų aplinkybių, kad jis neturėjo aparato, jokių nuotraukų nebuvo rasta".

– Užteks, – tarė vachmistras ir pasirašė.

Būdamas labai patenkintas savo kūriniu, jis pasididžiuodamas jį perskaitė padėjėjui.

– Nusisekęs pranešimas,– tarė vachmistras. – Matote, kaip reikia rašyti pranešimus. Čia viskas turi būti. Tardymas, mielasis, ne toks jau paprastas dalykas, o svarbiausia, kvotos rezultatus reikia pateikti taip, kad aukštesnė instancija tik išsižiotų. Atveskite jį pas mane. Laikas viską baigti.

– Taigi štai puskarininkis nuves jus į Pyseko žandarmerijos apygardos valdybą, – oriai tarė vachmistras Šveikui.– Remiantis instrukcija, jus reiktų siųsti sukaustytomis rankomis, bet, atsižvelgdami į tai, kad, mano manymu, esate padorus žmogus, grandinėmis jūsų nekaustysime. Aš esu įsitikinęs, kad ir kelionėje nemėginsite pabėgti. – Matyt, sugraudintas geraširdiškos Šveiko fizionomijos, vachmistras pridūrė. – Ir neminėkit manęs bloguoju. Veskite jį, puskarininki, štai jums mano pranešimas.

– Likite laimingi, – švelniai tarė Šveikas. – Dėkui jums, ponas vachmistre, už viską, ką jūs man padarėte. Progai pasitaikius, brūkštelsiu jums laiškutį. Jeigu pakliūsiu į jūsų kraštus, būtinai užeisiu į svečius.

Šveikas su puskarininkiu išėjo į kelią, ir kiekvienas sutiktasis, matydamas juodu draugiškai besišnekučiuojant, būtų palaikęs juos senais pažįstamais, kurie atsitiktinai drauge eina į miestą, pavyzdžiui, – į bažnyčią.

– Niekada nemaniau, – kalbėjo Šveikas, – kad kelionė į Budejovicus bus susijusi su tokia daugybe trukdymų. Tas man primena vieną atsitikimą su mėsininku Chaura iš Kobilicų. Vieną kartą jis atsidūrė prie Palacko paminklo Moranuose ir vaikščiojo aplink jį ligi pat ryto, nes jam rodėsi, jog jis einąs pasieniu, ir siena neturinti galo. Buvo labai nusiminęs. Paryčiu, visai nusikamavęs, sušuko: „Gelbėkite!" Kai atbėgo policininkai, jis paklausė, kaip jam pareiti namo į Kobilicus, nes, sako, niekaip negalįs sienos galo prieiti, einąs, girdi, palei ją penkias valandas, o jos nei galo, nei krašto nematyti. Policininkai jį suėmė, o jis jiems ten nuovadoje viską išdaužė.

Puskarininkis nepratarė nė žodžio ir svarstė: „Į kur jis čia suka? Vėl ima pūsti dūmus į akis su tais Budejovicais".

Jiedu ėjo pro tvenkinį, ir Šveikas pasidomėjo, ar daug jų rajone žvejų, kurie žuvauja be leidimo.

– Čia vien brakonieriai ir tedirba, – atsakė puskarininkis. – Buvusį vachmistrą norėjo paskandinti. Tvenkinio sargas šaudo jiems į pasturgalius supjaustytais šeriais, bet tas nieko negelbsti: į kelnes jie įsidėję po skardos lapą.

Paskui puskarininkis išdėstė naują teoriją apie tai, kad karas – didelė visos žmonijos gerovė, nes drauge su dorais žmonėmis žūva daug niekšų ir sukčių.

– Ir taip pasaulyje per daug žmonių, – tarė jisai susimąstęs. – Visiems pasidarė ankšta, žmonių priviso per velnią!

Jiedu priėjo užeigos namus.

– Šiandien velnioniškai pusto, – pasakė puskarininkis. – Manyčiau, kad ne pro šalį būtų išmetus po burnelę. Tik niekam tenai nesakykite, kad aš jus vedu į Pyseką. Tai valstybinė paslaptis.

Puskarininkio galvoje šmėstelėjo iš centro gauta instrukcija apie įtariamus asmenis ir apie kiekvieno žandarmerijos skyriaus prievoles: „Izoliuoti šituos asmenis nuo vietos gyventojų. Siunčiant juos aukštesnėms instancijoms, visomis priemonėmis neduoti pagrindo plisti nereikalingoms kalboms ir paskaloms tarp gyventojų".

– Nesusigalvokit prasitarti, kas jūs per paukštis,– tarė jis. – Niekam nerūpi, ką esate pridirbęs. Neduokit pagrindo plisti panikai. Karo metu panika – baisus dalykas. Kas nors ką nors leptels,– ir sklinda po visą apygardą! Suprantate?

– Aš panikos nekelsiu, – tarė Šveikas ir savo pažado laikėsi.

Kai smuklininkas su juo įsišnekėjo, Šveikas pasakė:

– Štai brolis sako, kad po valandos prieisime Pyseką.

– Tai, vadinasi, jūsų brolis atostogauja? – paklausė smalsusis smuklininkas puskarininkį.

Tas nemirktelėjęs atsakė:

– Šiandien jo atostogos baigiasi.

Kai smuklininkas nuo jų pasitraukė, puskarininkis, mirktelėjęs Šveikui, tarė:

– Mikliai mudu jį apdorojome! Svarbiausia: nekelti panikos – juk karas.

Prieš užeidamas į smuklę, puskarininkis buvo pareiškęs, kad burnelė nepakenktų. Dabar burnelių jis nebeskaičiavo. Po dvylikos burnelių garsiai ir energingai pareiškė, kad apygardos žandarmerijos valdybos viršininkas pietaująs ligi trečios valandos ir nesą prasmės nueiti ten anksčiau, juo labiau kad siaučia pūga. Jeigu jiedu nueisią į Pyseką ketvirtą valandą vakaro, laiko dar būsią per akis. Ir šeštą dar jie nepavėluosią. Teks eiti tamsoje – tai matyti iš oro. Skirtumo jokio: ar eiti dabar, ar vėliau – Pysekas nuo jų nepabėgsiąs.

– Mes turim branginti tai, kad šilumoj sėdime,– pabaigė jis. – Apkasuos tokiam ore bus sunkiau, negu čia sėdėti prie krosnies.

Nuo didelės koklių krosnies dvelkė šiluma, ir puskarininkis pareiškė, kad išorinę šilumą dera papildyti vidine, tai yra, įvairiais saldžiais ir stipriais antpilais, kaip sakoma Galicijoj. Šeimininkas antpilų turėjo aštuonių rūšių. Gurkšnodamas visas rūšis iš eilės, pritariant pūgai, kaukiančiai kiekvienoje jo namuko kertėje, jis blaškė užeigos namų nuobodulį.

Puskarininkis visą laiką akino smuklininką nuo jo neatsilikti ir gėrė, vis priekaištaudamas, kad šis mažai geriąs. Tai buvo aiškus šmeižtas, nes smuklininkas jau vos bepastovėjo tolydžio tvirtindamas, kad reikia sulošti ferblą. Jis pareiškė, kad praėjusią naktį rytuos girdėjęs kanonadą. Puskarininkis žagteldamas atsakė:

– Su-u tuo tu liaukis! Be panikos! Tuo reikalu mes turime instrukciją... – ir ėmė aiškinti, kad instrukcija esąs naujausių potvarkių rinkinys.

Kaip pavyzdį jis pacitavo keletą slaptų aplinkraščių. Smuklininkas jau visiškai nieko nebesuprato. Vienintelis dalykas, kurį jis įstengė pralementi, buvo tai, kad vien instrukcijomis karo nelaimėsi.

Buvo jau sutemę, kai puskarininkis nusprendė drauge su Šveiku vykti į Pyseką. Dėl didelės pūgos per porą žingsnių nieko nebuvo matyti. Puskarininkis be perstojo kartojo:

– Trauk visą laiką tiesiai, ligi paties Pyseko!

Kai tuos žodžius jis ištarė trečią kartą, jo balsas suskambėjo ne nuo kelio, o iš apačios, iš griovio, kur buvo nusiritęs. Pasiramstydamas šautuvu, vargais negalais išsikapstė į kelią. Šveikas išgirdo prislopintą jo juoką: „Lygiai kaip čiuožykloje". Po valandėlės jis vėl nučiuožė į griovį, taip surikęs, kad nustelbė vėjo švilpesį:

– Griūvu! Panika!

Puskarininkis buvo panašus į darbščią skruzdę, kuri, kur nors įkritusi, vėl atkakliai lipa viršun. Šitą pratimą puskarininkis pakartojo penketą sykių ir, pagaliau išlipdamas pas Šveiką, liūdnai tarė:

– Būčiau galėjęs jus lengvai prarasti.

– Teikitės nesijaudinti, ponas puskarininki,– tarė Šveikas. – Geriausia, ką mes galime padaryti, tai prisirišti vienas prie kito, tada nepasimesime. Juk antrankius turite?

– Kiekvienas žandaras privalo nešiotis antrankius, – reikšmingai tarė puskarininkis ir suklupo.– Čia kasdienė mūsų duona.

– Tai duokit šen, prisirišam,– pasiūlė Šveikas: – mėginimas – ne kankinimas.

Puskarininkis vieną grandinių galą vikriai apsupo apie Šveiko ranką, o kitą – apie savo. Dabar abudu susiliejo draugėn kaip Siamo dvynukai. Abudu klupčiojo, puskarininkis tempė Šveiką paskui save per akmenų krūvas, o griūdamas parversdavo ir jį. Grandinės įsirėžė jiems į rankas. Pagaliau puskarininkis pasakė, kad toliau taip nieko nebus ir reikia atsikabinti. Po ilgų ir bergždžių pastangų išsilaisvinti iš grandinių puskarininkis atsiduso:

– Mudu vienas su kitu amžių amžiams surišti.

– Amen,– tarė Šveikas, ir abudu toliau keliavo vargingą kelionę.

Puskarininkį apėmė beviltiškas nusiminimas. Po ilgų kankynių vėlų vakarą jiedu atsiyrė iki Pyseko. Ant žandarmerijos valdybos laiptų puskarininkis sielvartingai tarė Šveikui:

– Prasti reikalai – mudu vienas nuo kito neatsipalaiduosim.

Reikalai iš tikrųjų buvo prasti. Budintis vachmistras pasiuntė pašaukti rotmistrą Kenigą. Pirmas dalykas, kurį pasakė rotmistras, buvo:

– Kvėptelkite į mane!

Savo išlavinta uosle rotmistras greitai ir tiksliai nustatė diagnozę:

– Aha: romas, kontušinė, „Velnias", šermukšninė, riešutinė, vyšninė ir vanilinė. Vachmistre, – kreipėsi jis į savo pavaldinį,– štai jums pavyzdys, kaip gali atrodyti žandaras. Krėsti tokias išdaigas – nusikaltimas, kurį nagrinės karo teismas. Prisirišti prie areštuotojo ir ateiti čia visiškai girtutėliam! Įlįsti čia kaip tikram gyvuliui! Nuimkite jiems grandines.

Laisva kairiąja ranka puskarininkis atidavė pagarbą.

– Kas dar? – paklausė jį rotmistras.

– Drįstu pareikšti, ponas rotmistre, atnešiau pranešimą.

– Apie jus patį eis pranešimas į teismą,– trumpai tarė rotmistras. – Vachmistre, uždarykit abudu! Ryt rytą atveskite juos pas mane kvotai, o pranešimą iš Putimo peržiūrėkite ir atsiųskite man į butą.

Pyseko rotmistras Kenigas buvo tipiškas valdininkas: veržsaid pavaldinius ir buvo biurokratas ligi gyvo kaulo. Jam pavaldžiuose žandarmerijos

skyriuose niekas negalėdavo su palengvėjusia širdimi pasakyti: „Na, garbė Dievui, praslinko debesis!" Debesys grįždavo su kiekvienu nauju raštu, pasirašyti rotmistro Kenigo ranka. Nuo ryto ligi vakaro rašinėdavo rotmistras papeikimus, raginimus, įspėjimus ir siuntinėdavo juos po visą apygardą.

Paskelbus karą, pakibo sunkūs debesys virš visų Pyseko apygardos žandarmerijos skyrių. Nuotaika buvo siaubinga. Biurokratiniai griausmai griaudėjo virš žandarų galvų, o neretai į kurį nors vachmistrą, puskarininkį, eilinį, žandarą arba raštinės tarnautoją trenkdavo perkūnas. Už kiekvieną menkniekį būdavo skiriama drausminė nuobauda.

„Jei mes norime nugalėti, – kalbėdavo rotmistras Kenigas per savo inspekcines keliones po žandarmerijos skyrius, – reikia dėti tašką ant „i", „a" turi būti „a", o „b"-„b". Aplinkui jam visur vaidenosi sąmokslai ir išdavystės. Jis buvo tvirtai įsitikinęs, kad kiekvienas jo apygardos žandaras turi nuodėmėlių, atsiradusių vykstant karui, ir kad kiekvienas iš jų šiuo rimtu metu ne kartą yra nusižengęs tarnyboje.

O iš aukščiau, iš krašto apsaugos ministerijos, bombarduodavo įsakymais jį patį ir griežtai įspėdavo, kad, karo ministerijos duomenimis, pašaukti iš Pyseko apygardos kareiviai perbėginėja priešo pusėn, ir akindavo Kenigą budriau stebėti apygardos gyventojų lojalumą. Kenigui darydavosi riesta. Kai pašauktųjų kareivių žmonos lydėdavo savo vyrus į frontą, rotmistras, aišku, žinodavo, kad kareiviai pasižada savo žmonoms, jog nesileisią nudobiami jo didenybės imperatoriaus garbei. Juodgeltonius horizontus ėmė temdyti revoliucijos debesys. Serbijoje ir Karpatuose kareiviai ištisais batalionais pasiduodavo nelaisvėn. Pasidavė dvidešimt aštuntasis ir vienuoliktasis pulkai. Pastarąjį sudarė gimę Pyseko apygardoje. Tvankią revoliucijos išvakarių atmosferą jautė visi. Pro Pyseką į Prahą važiavę naujokai su juodais dirbtiniais gvazdikais iš savo gyvulinių vagonų svaidė atgal papirosus ir šokoladą, paaukotus jiems aukštosios Pyseko visuomenės damų. Kitą kartą, kai pro Pyseką važiavo žygio batalionas, keletas žydų sveikindami suriko: „*Heil, nieder mit den Serben*!"* , tai kareiviai jiems taip ištaškė snukius, kad visą savaitę po to tie žydai nesirodė gatvėse.

Ir tuo pat metu, kai vyko šitokie incidentai, aiškiai rodantys, kad bažnyčiose nuolatos vargonais grojamas Austrijos himnas „Saugok mums, Dieve, valdovą!" yra vien išviršinis paauksinimas ir visuotinė veidmainystė, –

* „Sveiki! Šalin serbus!" *(Vok.)*

tuo pat metu iš žandarmerijos skyrių siunčiamos *à la Putimas* užpildytos anketos rodė, kad visur puikiausia tvarka, jokios agitacijos prieš karą nevaroma ir kad gyventojų nuotaikos I a, o entuziazmas I ab.

– Jūs ne žandarai, o kiemsargiai! – keikdavosi vachmistras, važinėdamas po žandarmerijos skyrius. – Užuot sustiprinę budrumą tūkstančiu procentų, jūs žingsnis po žingsnio virstate šlapiomis vištomis. Padaręs šitą zoologinį išradimą, jis pridurdavo: „Drybsote sau namie ant krosnies ir manote: „Pabučiuokit mums į pasturgalį su tuo savo karu!"

Išskaičiavęs nelaimingųjų žandarų prievoles, padarydavo pranešimą apie dabartinę politinę padėtį ir apie tai, jog privalu pasitempti, kad visa būtų kaip reikiant.

Drąsiai ir ryškiai nupiešęs žėrintį žandaro, turinčio sustiprinti Austrijos monarchiją, tobulybės idealą, imdavo grasinti, skirti drausmines nuobaudas, kilnoti iš vienos vietos į kitą ir rašyti papeikimus.

Rotmistras buvo tvirtai įsitikinęs, kad jis stovi valstybės interesų sargyboje, kad jis kažką gelbsti, o visi jam pavaldžių skyrių žandarai – tinginiai, niekšai, egoistai, nenaudėliai, nieko daugiau nežiną, kaip tik maukti degtinę, alų, vyną. Neturėdami pakankamai lėšų gerti, jie ima kyšius, pamažu, bet iš pagrindų išklibindami Austriją.

Vienintelis žmogus, kuriuo jis pasitikėjo, buvo jo paties vachmistras iš žandarmerijos apygardos valdybos. Bet ir tas smuklėje visada mėtydavo replikas, panašias į šią: „Šiandien vėl mūsų mulkį apmoviau".

* * *

Rotmistras atidžiai perskaitė Putimo žandarų vachmistro pranešimą apie Švejką. Priešais jį stovėjo vachmistras Mateika, kuris širdyje keikė rotmistrą drauge su visais jo pranešimais, nes apačioje alinėje jo laukė šnopso partija[44].

– Anądien aš jums, Mateika, minėjau,– tarė rotmistras, – kad didžiausias mulkis, kurį man teko gyvenime sutikti, yra Protivino vachmistras. Bet, sprendžiant iš šito pranešimo, Putimo vachmistras aną kur kas pralenkė. Kareivis, kurį atvedė šitas šunsnukis girtuoklis puskarininkis (atsimenate, jiedu buvo prisirišę vienas prie kito kaip šunys), visiškai ne šnipas. Tai, be jokios abejonės, paprasčių paprasčiausias dezertyras. O vachmistras savo pranešime tauzija tokius niekus, kad net kūdikiui iš pirmo žvilgsnio bus aišku, jog nusigėrė bjaurybė kaip popiežiaus prelatas... Atveskite tą kareivį

čia,– įsakė dirstelėjęs į Putimo vachmistro pranešimą. – Ligi šiol man dar niekada neteko matyti idiotiškesnės tauškalynės. To negana: šitą įtariamą tipą jis siunčia mums su tokiu asilu kaip jo puskarininkis. Menkai tepažįsta mane šita publika! Kol prieš mane iš baimės bent trissyk jie kelnių nepridės, tol neįsitikins, kad su manimi menki juokai!

Ir rotmistras pradėjo gražbyliauti, kad žandarai nekreipią dėmesio į nurodymus, kaip reikia rašyti pranešimus,– matyt, kiekvienas vachmistras iš visko darąs sau pramogą, stengdamasis vien sujaukti dalyką. Kai iš aukščiau atkreipiamas jų dėmesys į tai, jog visai gali būti, kad jų rajone yra žvalgų, tai žandarmerijos vachmistrai ima juos gaminti urmu. Jeigu karas užtruks, tai visi žandarmerijos skyriai virs beprotnamiais.

Reikia duoti kanceliarijai nurodymą Putimo vachmistrą iššaukti telegrama į Pyseką. Jis, rotmistras, išvarys jam iš galvos tą „milžiniškos reikšmės įvykį", apie kurį jis rašo savo pranešime.

– Iš kokio pulko jūs pabėgote? – pasitiko rotmistras Šveiką.

– Nė iš jokio.

Pasižiūrėjęs į Šveiką, rotmistras jo veide pamatė visiško nerūpestingumo išraišką.

– O kur jūs gavot uniformą? – vėl paklausė.

– Kiekvienas kareivis, atvykęs į kariuomenę, gauna uniformą,– švelniai šypsodamasis atsakė Šveikas. – Aš tarnauju devyniasdešimt pirmajame pulke ir nesu pabėgęs iš ten, o priešingai.

Šitą žodį „priešingai" jis taip pabrėžė, kad rotmistras su ironiška užuojauta veide pasiteiravo:

– Kaip „priešingai"?

– Visiškai paprastas dalykas,– aiškino Šveikas.– Aš ieškau savo pulko ir vykstu į pulką, o ne bėgu nuo jo. Aš apie nieką daugiau negalvoju, o tik apie tai, kaip čia greičiau pakliuvus į pulką. Mane labai jaudina ta aplinkybė, jog aš pastebiu, kaip vis labiau tolstu nuo Česke Budejovicų. Tik pamanyk: visas pulkas manęs laukia! Ponas vachmistras Putime parodė man žemėlapyje, kad Budejovicai yra pietuose, bet, nepaisant to, jis mane pasiuntė į šiaurę.

Rotmistras tik mostelėjo ranka, lyg būtų sakęs: „Jis dar ne tokių išdaigų iškrečia, o ką čia jam reiškia pasiųsti žmogų į šiaurę".

– Vadinasi, jūs negalit rasti savo pulko? – tarė jis.– Jūs ėjote jo ieškoti?

Šveikas išaiškino jam visą situaciją. Paminėjo Taborą ir visas vietoves, per kurias jis keliavo į Budejovicus: Milevskas – Kvetovas – Malčinas –

Čižova – Siedlecas – Horaždovicai – Radomyšlis – Putimas – Šteknas – Strakonicai – Volynė – Dubas – Vodnianai – Protivinas ir vėl Putimas. Su dideliu įkvėpimu nupiešė jis savo kovą su likimu, papasakojo rotmistrui apie tai, kaip iš visų jėgų stengęsis prasiveržti pro visas kliūtis ir užtvaras į savo devyniasdešimt pirmąjį Budejovicų pulką ir kaip visos jo pastangos nuėjo niekais.

Šveikas karštai kalbėjo, o rotmistras popieriuje pieštuku mechaniškai braižė paveikslą užburto rato, iš kurio šaunusis kareivis Šveikas, ieškodamas savojo pulko, negalėjo ištrūkti.

– Ką čia ir kalbėti, Herkulio darbas,– pagaliau pasakė rotmistras, su malonumu išklausęs Šveiko prisipažinimo, kad jį slegia tokia ilga gaišatis ir kad laiku negalįs atvykti į pulką.– Tai tikrai buvo nuostabus dalykas, kai jūs sukote ratą aplink Putimą!

– Klausimas jau būtų buvęs išspręstas,– tarė Šveikas, – jeigu šitam nelemtam Putime nebūtų buvę to vachmistro. Jis neklausė manęs nei vardo, nei pulko ir viską vaizdavosi kažkaip išvirkščiai. Jis turėjo įsakyti pasiųsti mane į Budejovicus, o ten kareivinėse jam būtų pasakę, ar aš tas pats Šveikas, kuris ieško savo pulko, ar koks nors įtartinas subjektas. Šiandien jau antra diena, kaip aš būčiau galėjęs būti savo pulke ir atlikti karo prievoles.

– Tai kodėl gi Putime jūs nepasakėte, kad įvyko nesusipratimas?

– Aš mačiau, kad su juo tuščia kalba. „Pasitaiko – žmogų ištinka toks stabas, kad jis viskam pasidaro kurčias kaip pagalys", – sakydavo smuklininkas Rampa iš Vinohradų, kai jį prašydavo paskolos.

Trumpai pamąstęs, rotmistras padarė išvadą, kad žmogus, kuris stengiasi patekti į savo pulką ir dėl to išgalvoja ištisą kelionę aplink pasaulį, yra tikras degeneratas. Laikydamasis visų kanceliarinio stiliaus taisyklių bei grožybių jis padiktavo mašininkei tokį raštą:

„JO DIDENYBĖS
DEVYNIASDEŠIMT PIRMOJO PĖSTININKŲ PULKO
VADUI ČESKE BUDEJOVICUOSE

Drauge su šiuo, kaip priedas, siunčiamas jums Josefas Šveikas, kuris, jo paties tvirtinimu, yra jums patikėto pulko eilinis ir, sutinkamai su jo paties parodymais, sulaikytas Pyseko apygardos Putimo žandarų, įtarus jį dezertyru. Minėtasis Josefas Šveikas tvirtina, kad vykęs į anksčiau minėtą pulką. Pristatytasis yra žemesnis negu vidutinio ūgio, veido bruožai paprasti, nosis paprasta, akys žydros, ypa-

tingų žymių neturi. Priede I b siunčiama jums sąskaita už minėtojo eilinio maitinimą, kurią malonėkite pervesti krašto apsaugos ministerijos sąskaiton; drauge malonėkite patvirtinti siunčiamo eilinio gavimą. – Su priedu C I siunčiamas taip pat sąrašas valdinių daiktų, kurie sulaikymo metu pas jį buvo rasti".

Kelionė traukiniu iš Pyseko į Budejovicus netruko prabėgti, nes Šveiką lydėjo jaunas žandaras naujokas, kuris nenuleido nuo jo akių ir labai bijojo, kad tik jis nepabėgtų. Baisus klausimas visą laiką kankino žandarą: „Ką reiks daryti, jeigu staiga man užeis noras į išeinamąją didelio arba mažo reikalo?"

Klausimas buvo išspręstas taip: užėjus reikalui, žandaras vesis su savimi ir Šveiką.

Visu keliu nuo geležinkelio stoties ligi Marijos kareivinių Budejovicuose žandaras nenuleido nuo Šveiko akių ir kiekvieną kartą, artėjant prie gatvės kampo arba skersgatvio, pradėdavo pokalbį, kiek jiems duodama šovinių lydint suimtuosius; atsakydamas į tai, Šveikas išreiškė tvirtą savo įsitikinimą, kad nė vienas padorus žandaras neleisiąs sau šauti vidury gatvės, nes labai lengvai galinti atsitikti nelaimė.

Žandaras ėmė prieštarauti, ir abudu nepastebėjo, kaip priėjo kareivines.

Vyresnysis leitenantas Lukašas jau antra diena budėjo kareivinėse. Jis sėdėjo raštinėje prie stalo ir visai nepajuto, kaip prie jo privedė Šveiką su lydimaisiais raštais.

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, aš vėl čia, – iškilmingai ištarė Šveikas, atiduodamas pagarbą.

Šią visą sceną matė jaunesnysis leitenantas Kotiatka. Vėliau jis pasakojo, kad, išgirdęs Šveiko balsą, leitenantas Lukašas pašoko, griebėsi už galvos ir krito aukštielninkas tiesiai Kotiatkai į glėbį. Kai jis, kitų padedamas, atsipeikėjo, Šveikas, tebestovėjęs išsitempęs, ranką laikydamas prie kepurės, pareiškė dar kartą:

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, – aš vėl čia.

Tada leitenantas Lukašas, visas išblyškęs, drebančia ranka paėmė lydimuosius raštus, pasirašė juos, liepė visiems išeiti ir, pasakęs žandarui, kad viskas gerai, užsidarė su Šveiku raštinėje.

Taip baigėsi Šveiko Budejovicų anabazis. Nėra ko abejoti, kad Šveikas, jei jam būtų buvus duota keliavimo laisvė, pats būtų atėjęs į Budejovicus.

Valdinės įstaigos jo pristatymą į tarnybos vietą įsirašė sau į nuopelnus, bet viskas čia įvyko per klaidą. Turint galvoj jo energiją ir negęstantį troškimą kariauti, visokių įstaigų kišimasis šiuo atveju tebuvo pagalys į ratus.

* * *

Šveikas ir vyresnysis leitenantas Lukašas žiūrėjo vienas į kitą.

Leitenanto akys žaižaravo įniršiu, jos grasino ir buvo pilnos nevilties. Šveikas žvelgė į leitenantą švelniomis ir meilės kupinomis akimis kaip žmogus, netekęs savo mylimosios ir vėl ją atradęs.

Raštinėje buvo tylu kaip bažnyčioje. Vien tesigirdėjo, kaip kažkas vaikštinėja po koridorių. Kažkoks šnirpšlys savanoris, dėl slogos (tai buvo galima pažinti iš balso) neišėjęs rikiuotės, sniaukrodamas kalė, kaip reikia sutikti jo didenybės šeimos narius. Aiškiai buvo girdėti skaitant vokiškai: *„Sobald die hochste Herrschaft in der Nöhe der Festung anlangt, ist das Geschütz auf allen Bastionen und Werken abzufeuern, der Platzmajor empfängt dieselbe mit dem Degen in der Hand zu Pferde, und reitet sodann vor"* * .

---

* „Kai tik šviesiausieji asmenys pasirodo prie tvirtovės, saliutuojam iš visų pabūklų visuose bastionuose. Tvirtovės komendantas su nuogu kardu išjoja raitas priekin jų pasitikti" *(vok.)*.

– Nutilkit jūs ten! – šūktelėjo koridoriun leitenantas, – nešdinkitės iš čia po velnių! Jeigu turite karščio, tai gulėkit namie lovoj.

Dabar uoliojo savanorio žingsniai ėmė tolti, ir šniaukrojąs aidas atsiliepė koridoriaus gale: „... *In dem Augenblicke, als der Kommandant salutiert, ist das. Abfeuern des Geschützes zu wiederholen, welches bei dem Absteigen der hohsten Herrschaft zum drittėnmale zu geschehen hat*"*.

O leitenantas ir Šveikas tylėdami tebežiūrėjo vienas į kitą, kol pagaliau leitenantas prabilo. Jo balsas buvo kupinas piktos ironijos:

– Širdingai sveikinu atvykus į Česke Budejovicus, Šveikai! Kam likimo skirta būti pakartam, tas neprigers. Orderis jus areštuoti jau išrašytas, ir rytoj jūs vyksite su raportu į pulką. Dėl jūsų nekvaršinsiu sau galvos. Pakankamai su jumis prisikankinau. Mano kantrybė trūko. Baisu pamanyti, kaip aš taip ilgai galėjau gyventi su tokiu idiotu!

Leitenantas ėmė žingsniuoti po kambarį:

– Ne, tai tiesiog siaubinga! Stebiuosi, kodėl aš lig šiol jūsų nenušoviau. Ką už tai man būtų padarę? Nieko. Mane būtų išteisinę, suprantate?

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, visiškai suprantu.

– Liaukitės su savo idiotiškais juokais. Pamatysite man! Dabar jus kaip reikiant pamokys. Per savo kvailumą jūs pagaliau susilaukėte katastrofos.

Leitenantas Lukašas pasitrynė rankas.

– Jau jums, Šveikai, amen!

Paskui jis grįžo prie savo stalo, parašė ant popieriaus lapelio keletą eilučių, pašaukė budėtoją, liepė jam nuvesti Šveiką pas profosą ir paduoti raštelį.

Šveiką per kiemą nuvedė pas profosą, o leitenantas su neslepiamu džiaugsmu žiūrėjo, kaip profosas atidaro duris su užrašu „Pulko areštinė" ant juodai geltonos lentelės, kaip Šveikas dingsta už šitų durų ir kaip profosas po valandėlės vienas vėl iš ten išeina.

– Ačiū Dievui, – balsiai pagalvojo leitenantas. – Pagaliau jis jau tenai!

Į tamsų Marijos kareivinių užkampį įgrūstą Šveiką nuoširdžiai pasitiko ant šiaudinio čiužinio drybsąs žaliūkas savanoris, sėdįs ten jau antra diena ir baisiai nuobodžiaująs. Šveiko paklaustas, už ką čia sėdi, savanoris atsakė, kad už menkniekį, už tai, kad naktį aikštėje, galerijoje, būdamas girtas, vie-

---

* „Ir tuo metu, kai komendantas kardu atiduoda pagarbą šviesiausiems asmenims, paleidžia ma antrojo saliuto salvė, kuri pakartojama trečią kartą, šviesiausiems asmenims įžengiant į tvirtovės teritoriją" *(vok.)*.

nam artilerijos leitenantui rėžė į sprandą, netgi, tiesą sakant, nerėžė į sprandą, o tik numušė nuo galvos kepurę. Viskas šit kaip atsitiko: artilerijos leitenantas stovėjo naktį galerijoje ir, atrodė, medžiojo prostitutes. Savanoris, į kurį leitenantas buvo atsukęs nugarą, palaikė jį savo atostogų draugu Františeku Maternu.

– Buvo lygiai toks pat nevėkšla,– pasakojo savanoris Šveikui. – Na, tai aš patyliukais iš užpakalio prisėlinau, numušiau jam kepurę ir sakau: „Sveikas, Francai!" O šitas idiotas kad ims švilpti! Na, patrulis mane ir nusivedė. Galimas daiktas,– sutiko savanoris, – kad iš netyčių jam kokį porą kartų ir kliuvo per sprandą, bet, man rodos, tas neturi reikšmės, nes klaida labai aiški. Jis pats prisipažįsta, kad aš pasakiau: „Sveikas, Francai!", o jo vardas Antonas. Dalykas visiškai aiškus. Vienintelis daiktas, galįs man pakenkti, tai tas, kad aš pabėgau iš ligoninės, ir jeigu išeis aikštėn istorija su ta „*Krankenbuch*"*... Mat kai buvo šaukiami mano metų kareiviai, aš jau iš anksto išsinuomojau kambarį čia, Budejovicuose, ir stengiausi apsirūpinti reumatu. Tris kartus iš eilės nusigėriau, po to išėjau už miesto, griuvau į griovį lyjant ir nusiaviau batus. Tačiau šitas nepadėjo. Paskui visą savaitę žiemos

* „Ligonių knyga" (*vok.*).

metu naktimis vaikščiojau maudytis į Malšą, bet pasiekiau priešingų rezultatų: taip, brolau, užsigrūdinau, kad paskui namie visą naktį ištvėriau kieme ant sniego, ir kai mane rytą žadino namiškiai, mano kojos buvo šiltos, lyg būčiau apsiavęs veltiniais. Kad bent angina būtų prikibus... Ne, negriebė velnias! Triperpalaikio – ir to negalėjau gauti. Kas mielą dienelę eidavau į „Port Artūrą", kai kas iš mano kolegų susičiupo ten sėklinių liaukų uždegimą, kai kam dėl kirkšnies pūlingo uždegimo išpjovė naviką! Kad jį velniai rautų, brolau, nesiseka!.. Galų gale vieną kartą „Rožėje" susipažinau kažkaip su vienu invalidu iš Hluboko; jis man pasakė, kad kokį sekmadienį užsukčiau pas jį į svečius, ir tikino, kad kitą dieną mano kojos būsiančios kaip trinkos. (Namuose jis turėjo švirkštą ir adatą švirkšti po oda.) Ir iš tikrųjų iš Hluboko aš vos vos namo parėjau. Nesuvedžiojo, aukso širdis! Galų gale aš gavau raumenų reumatą. Tučtuojau į ligoninę, ir baigtas kriukis! Paskui man laimė dar kartą nusišypsojo: į Budejovicų ligoninę buvo atkeltas mano giminaitis, gydytojas Masakas iš Žižkovo. Tik per jo malonę aš taip ilgai išsilaikiau ligoninėje. Būčiau, žinoma, ten išsilaikęs iki pat revizijos, tik visą muziką sugadinau su šita nelaimingąja *„Krankenbuch"*. Tiesą sakant, pati idėja buvo puiki. Įsigijau didelę kontoros knygą, užklijavau ant jos lapą ir ant jo užrašiau: *„Krankenbuch des 91 Reg"*. Joje buvo antraštės ir visa kita, kaip reikalinga. Į šitą knygą surašiau iš galvos pavardes, ligas, temperatūrą. Kiekvieną dieną po vyresniojo gydytojo vizitacijos aš eidavau su knyga į miestą. Prie ligoninės vartų visuomet budėdavo apsauginiai, bet aš buvau apsidraudęs: parodysi jiems knygą, o jie tau – pagarbą. Paprastai aš eidavau pas vieną pažįstamą valdininką iš mokesčių valdybos, ten persirengdavau civiliškai ir smukdavau į alinę, kur savoje kompanijoje leisdavomės į priešvalstybinius pašnekesėlius. Ilgainiui aš taip suįžūlėjau, kad lioviausi ir persirenginėti civiliškai, po miestą ir smukles vaikščiodavau uniformuotas. Namo – į savo lovą ligoninėje – grįždavau tik paryčiu, o jei naktį mane sulaikydavo patrulis, aš, būdavo, tik parodau savo devyniasdešimt pirmojo pulko *„Krankenbuch"*, ir manęs daugiau nieko neklausinėja. Prie ligoninės vartų vėl, netardamas nė žodžio, parodau knygą ir visados laimingai prasigaunu iki lovos... Suįžūlėjau, brolau, aš taip, kad, rodos, niekas nieko man negali padaryti. Tik ėmė ir atsitiko tas nelemtas nesusipratimas su leitenantu aikštėje, galerijoje. Tada aiškiai supratau, kad ne visiems medžiams lemta augti ligi debesų. Po išdidumo, brolau, eina smukimas. Kas garbė? Dūmai. Ikaras taip pat nudegė sparnus. Žmogus nori būti gigantas, o iš tikrųjų jis pauodegio tevertas! Taip, brolau! Kitam kartui bus pamoka, kad nepasi-

kliaučiau atsitiktinumu, o daužyčiau pats sau snukį porą kartų per dieną, rytą ir vakare, sakydamas: atsargumas niekada ne pro šalį, o kas per daug, nesveika! Po girtavimo, orgijų visada ateina moralinės pagirios. Tai, brolau, gamtos dėsnis. Baisu ir pagalvoti, kaip aš pats viską susigadinau! Juk jau buvau *Felddienstunfähig**. Juk tokią protekciją aš turiu! Būčiau prasistumdęs kur nors karinių dalinių papildymo štabo raštinėje, bet mano paties neatsargumas pakišo man koją.

Savo išpažintį savanoris baigė iškilmingai:

– Kartagina žlugo, iš Ninevijos liko vien griuvėsiai, mielasis drauge, bet vis dėlto – galvą aukščiau! Tegul nemano, kad, pasiųstas į frontą, aš iššausiu bent vieną šūvį. Pulko vadui raportas! Pašalinimas iš mokyklos! Tegyvuoja armijos kretinizmas! Nersiuos iš kailio aš čia jiems mokykloje ir laikysiu egzaminus?.. Kadetas, junkeris, leitenantas, vyresnysis leitenantas... Nusispjaut man į juos! *„Offiziersschule! Behandlung jener Schüler, derselbern, welche einen Jahrgang repetieren müssen!"*** Visa armija apimta paralyžiaus! Ant kurio peties nešioja šautuvą: ant kairiojo ar ant dešiniojo? Kiek kapralas turi žvaigždžių? *„Ewidenzähaltung Militärreservemänner! Himmelherrgot!"****, drauge! Norite, aš jus išmokysiu spjaudyti į lubas. Pažiūrėkite, kaip tai daroma. Sugalvokite ką nors prieš tai, ir jūsų noras išsipildys. Alų mėgstate? Galiu pasiūlyti jums puikaus vandens. Štai ten, ąsotyje. Jei norite skaniai pavalgyti, rekomenduoju nueiti į „Miesčioniškąjį pašnekesį". Be to, galiu rekomenduoti jums imtis rašyti eilėraščius. Aš jau sukūriau čia visą epopėją:

Kur profosas? Vartos guoly,
Kol dar priešas neužpuolė.
Kai užpuls, jisai pabus, –
Jam kaip dieną aišku bus:
Kad atremtum kanonadą,
Reik statyti barikadą,
Iš stalų, suolų ir gultų
Ir užtraukti šlovei dvaro:
„Austrijai nėra lygios!

* Netinkamas rikiuotei *(vok.)*.
** „Karo mokykla! Darbas su auklėtiniais, pasilikusiais antriems metams!" *(Vok.)*
*** „Atsargos rangų sudėties įskaita! Perkūnas trenktų!" *(Vok.)*

Priešams negailėsim garo,
Imperatoriui – valio!"

– Matote, drauge,– kalbėjo toliau žaliūkas savanoris,– o jūs sakote, kad gyventojai jau nebejaučia tos pagarbos mūsų dievinamai monarchijai. Areštuotasis, kuris neturi ko nė parūkyti ir kuriam teks prisistatyti pulkininkui, rodo mums puikiausią ištikimybės sostui pavyzdį ir kuria odę savo vienintelei ir nedalomai tėvynei, lupamai nuo uodegos iki galvos. Iš jo atėmė laisvę, tačiau iš jo lūpų skrenda begalinio atsidavimo imperatoriui žodžiai: *Morituri te salutant, Caesar!* – Einantys mirti sveikina tave, Cezari! O profosas – šlamštas. Nėra ko sakyti, geras mūsų patarnautojas! Užvakar aš jam daviau penkias kronas, kad nupirktų papirosų, o jis, šunsnukis, šiandien rytą man pareiškia, kad čia rūkyti negalima, kad jam dėl to būsią nemalonumų. O tas penkias kronas, girdi, grąžinsiąs, kai gausiąs algą. Taip, drauguži, dabar niekuo negalima pasitikėti. Pagrindiniai moralės principai pakirsti. Apvogti areštuotąjį, a?! O šitas tipas dar dainuoja sau kiaurą dieną:

Kur dainuoja, – gulk ir mirk laimingas,
Kas dainuoja, – tas žmogus garbingas.

Štai niekšas, chuliganas, bjaurybė, išdavikas!

Paskui savanoris išklausinėjo Šveiką, kuo jis nusikaltęs.

– Ieškojo savo pulko! – tarė savanoris.– Neblogas turnė. Taboras – Milevskas – Kvetovas – Vražas – Malčinas – Čižova – Šedlecas – Fioraždovicai – Radomyšlis – Putimas – Šteknas – Strakonicai – Volynė – Dubas – Vodnianai – Protivinas – Putimas – Pysekas – Budejovicai... Erškėčiuotas kelias! Ir rytoj jums reikia eiti prisistatyti pulkininkui? O, mielasis brolau! Mudu pasimatysim bausmės vietoje! Rytoj mūsų pulkininkas Šrioderis vėl patirs didelį pasitenkinimą. Jūs negalite įsivaizduoti, kaip jį veikia pulko įvykiai! Jis laksto po visą kiemą kaip šeimininko netekęs šuo su iškištu, it pastipusios kumelės, liežuviu. O jau tos jo kalbos, įspėjimai! Ir spjaudosi aplinkui, tarsi apsiseilėjęs kupranugaris. Ir šneka jis be galo, ir jums rodosi, kad tuoj tuoj nuo jo riksmo sugrius Marijos kareivinių sienos. Jau aš tai jį gerai pažįstu, vienąsyk su juo esu susidūręs – buvau pas jį su raportu. Į kariuomenę aš atvykau su auliniais batais ir su katiliuku, nes siuvėjas nesuspėjo pasiūti man uniformos; ir į rikiuotę nuėjau su tais auliniais batais ir su katiliuku. Atsistojau kairiajame sparne ir vaikščiojau drauge su visais.

Pulkininkas Šrioderis prijojo raitas prie manęs, vos neparmetė. „Velniai jus teraunie, ką jūs čia darote, ei, liurbi?!" – suriko jis ant manęs taip, kad turbūt Šumave buvo girdėti. Aš jam visiškai korektiškai atsakiau, kad aš savanoris ir atėjau rikiuotėn. Kad būtumėt jį matę! Rėžė prakalbą visą pusvalandį ir tik tada pastebėjo, kad aš atiduodu jam pagarbą su katiliuku. Kad suriks jis, jog rytoj aš privalau atvykti pas jį su raportu, ir kaip padūkęs pasileido dievaižin kur, tartum laukinis, paskui atlėkė atgal, vėl ėmė rėkti, siusti ir daužytis į krūtinę; mane liepė tučtuojau pašalinti iš aikštės ir uždaryti daboklėn. Kai kitą dieną nuėjau pas jį su raportu, jis man užpleškino keturiolika parų arešto, liepė apsirengti kažkokiais nežmoniškais skarmalais iš amunicijos sandėlio ir grasino, kad nuardys man antsiuvus. "Savanoris – tai šlovės embrionas, didvyrio užuomazga! – laidė gerklę šitas idiotas pulkininkas.– Savanoris Voltatas, po egzaminų pakeltas į kapralus, savo valia išvyko į frontą ir paėmė į nelaisvę penkiolika žmonių. Tą akimirką, kai jis juos atvedė, jį sudraskė sviedinys. Ir ką gi? Po penkių minučių jau atėjo įsakymas pakelti Voltatą jaunesniuoju leitenantu! Štai ir jūsų lauktų tokia puiki ateitis: paaukštinimai ar pažymėjimai. Jūsų vardas būtų įrašytas mūsų pulko auksinėn knygon!" – Savanoris nusispjovė. – Štai, brolau, kokių asilų gimsta pasauly. Nusispjauti man į jų antsiuvus ir visas privilegijas, kad ir tokias kaip šis kreipimasis: „Jūs, savanori, asilas". Įsidėmėkite, kaip gražiai skamba: „Jūs asilas" vietoj „Tu asilas", o jums mirus jus papuoš *signum laudis* – didžiuoju sidabro medaliu. Imperatoriškieji žmonių lavonų su žvaigždutėmis ir be žvaigždučių tiekėjai. Bet kuris bulius laimingesnis už mudu. Jį papjauna skerdykloje iš karto, netampo prieš tai po rikiuotę ar šaudyklą. – Storasis savanoris persirito ant kito čiužinio ir kalbėjo toliau: – Faktas, kada nors visa tai baigsis. Amžinai tas trukti negali. Pamėginkite pripūsti paršiuką garbės – tuojau sprogs. Jei vykčiau į frontą, ant mūsų šildomo prekinio vagono užrašyčiau:

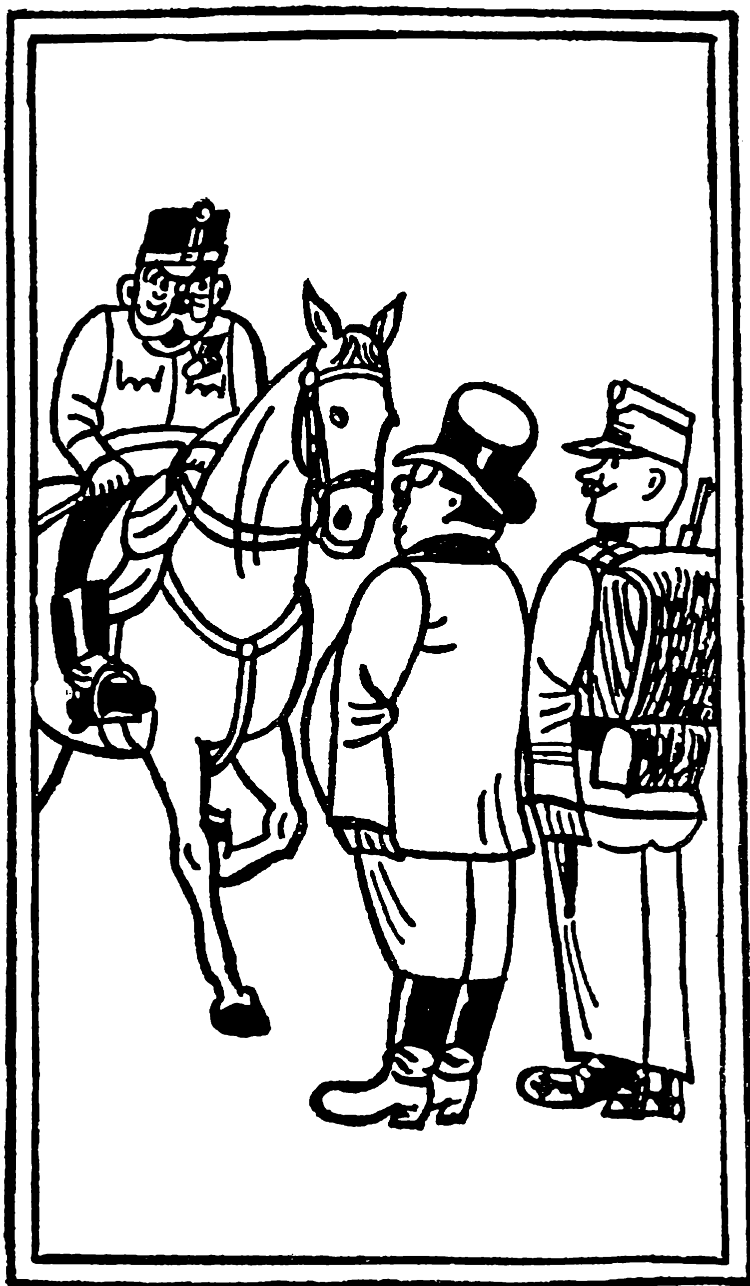
Trys tonos trąšų priešo laukams:
*Acht Pferde oder achtundvierzig Mann**.

Durys atsidarė, ir pasirodė profosas. Jis atnešė ketvirtį kepalo kareiviškos duonos abiem ir šviežio vandens.

Net nepasikėlęs nuo šiaudinio čiužinio, savanoris pasveikino profosą tokiais žodžiais:

---

* Aštuoni arkliai arba keturiasdešimt aštuoni kareiviai *(vok.)*.

– Kaip gražu, kaip kilniaširdiška, kad tu mus aplankei, o šventoji devyniasdešimt pirmojo pulko Šventoji Agnietė! Būk pasveikintas, dorybingasai angele, kurio širdis kupina užuojautos! Tu tempi valgių ir gėrimų pintines, kad mus paguostumei nelaimėje. Niekuomet mes neužmiršime tavo širdies gerumo. Tu – saulės spindulys, įspindęs į mūsų kalėjimą!

– Rytoj pulkininkas jums parodys, kaip juokauti, – sumurmėjo profosas.

– Žiūrėk, kaip pasišiaušė, balėsas,– nuo narų atsakė savanoris. – Verčiau pasakyk, kaip pasielgtum, jei tau reikėtų uždaryti dešimt savanorių? Tik nerodyk tokio kvailo veido, tu, Marijos kareivinių raktininke! Uždarytum dvidešimt, o paskui dešimt iš jų išleistum, stare! Jeigu būčiau karo ministras, aš tau parodyčiau, kas yra karo tarnyba! Ar tau žinoma, kad kritimo kampas yra lygus atsispindėjimo kampui? Tik vieno tave prašau: duok man atramos tašką, ir aš visą pasaulį drauge su tavim apversiu, pagyrų puode neraliuotas!

Profosas išpūtė akis, paskui pagrūmojo kumščiu ir, trenkęs durimis, išėjo.

– Savitarpio pagalbos draugija profosams pašalinti, – tarė savanoris, perlauždamas duoną į dvi dalis. – Pagal drausmės nuostatų šešioliktąjį paragrafą ligi paskelbiant nuosprendį areštuotieji privalo gauti kareivišką davinį, bet čia, kaip matyt, viešpatauja prerijų įstatymas: kas pirmas suris areštuotojo davinį.

Abudu susėdo ant narų ir ėmė graužti kareivišką duoną.

– Iš profoso geriausiai matyti, kad, tarnaudami kariuomenėj, žmonės darosi žiaurūs,– vėl ėmė samprotauti savanoris.– Nėra jokios abejonės, kad mūsų profosas, ligi įstodamas karo tarnybon, buvo jaunuolis su idealais. Tai šviesiaplaukis cherubinas, švelnus ir jautrus visiems; jis per peštynes dėl mergaitės kur nors gimtajam krašte imperatoriškojoje šventėje gindavo nekaltuosius. Ir, aišku, visi jį gerbė, bet dabar... Dieve mano! – su kokiu malonumu rėžčiau aš jam į snukį, daužyčiau jo galvą į gultus, ir įmurkdyčiau iki ausų į išvietę! Ir šitai, brolau, taip pat įrodymas, kad nuo mūsų karinio amato mes daromės žiauresni.

Jis uždainavo:

Jinai nė velnio nebijojo,
Bet čia pakliuvo jai karys...

– Mielas drauge, – kalbėjo jis toliau, turėdamas galvoj, savaime suprantama, mūsų mielosios monarchijos užmojus, – neišvengiamai padarysi išva-

dą, kad jos reikalai yra tokie pat kaip Puškino dėdės, apie kurį jis rašė, jog su šita dvasna nieko kito nelieka daryti, kaip tik:

Ir dūsaut, ir svajot slapčia:
Kada jį velnias griebs iš čia!

Spragtelėjo spynoje raktas, ir profosas koridoriuje įžiebė žibalinę lempą.

– Šviesos spindulys tamsos karalystėje! – sušuko savanoris.– Švietimas skverbiasi į kariuomenę! Labanakt, ponas profose! Pasveikinkite tenai visus karininkus, ir linkiu jums malonių sapnų. Sapnuokite, pavyzdžiui, kad grąžinote man penkias kronas, tas pačias, kurias jums buvau davęs nupirkti papirosų ir kurias jūs pragėrėte į mano sveikatą. Labanakt, siaubūne!

Įkandin profosas ėmė bambėti apie rytdienos raportą ir pulkininką.

– Vėl mes vieni! – tarė savanoris.– Prieš eidamas gulti, keletą minučių aš skirsiu paskaitai apie zoologijos žinių plitimą tarp puskarininkių ir karininkų. Norint gauti karui naujos gyvos medžiagos ir sąmoningos patrankų mėsos, būtina iš pagrindų susipažinti su gamtamoksliu arba Kočio leidyklos išleista knyga „Ekonominės gerovės šaltiniai"; kiekviename šitos knygos puslapyje rasi žodžius galvijai, paršai, kiaulės. Tačiau pastaruoju metu mūsų pažangesniuose karininkų sluoksniuose galima išgirsti kitokius naujokų vardus. Vienuoliktoje kuopoje kapralas Althofas vartoja žodį „engadinų ožka". Jefreiteris Miuleris, vokietis mokytojas iš Kašpero kalnų, naujokus vadina čekų pasmirdėliais, viršila Zondernumeris – rupūžėmis ir Jorkšyro kuiliais – ir siūlosi iš kiekvieno naujoko padarysiąs iškamšą, tuo parodydamas tokį specialų nusimanymą, tarsi būtų kilęs iš iškamšininko šeimos. Vyresnieji stengiasi įkalti kareiviams į galvą tėvynės meilę savotiškomis priemonėmis, pavyzdžiui, padūkusiai rėkdami, šokinėdami aplink naujoką, karingai riaumodami lyg Afrikos laukiniai, besirengią nulupti kailį niekuo nenusikaltusiai antilopei arba norėdami pietums iškepti kokio nors misionieriaus šoninę. Aišku, vokiečiams tai netaikoma. Kai viršila Zondernumeris ima kalbėti apie „kiaulių kaimenę", paskubomis priduria „čekišką", kad vokiečiai neįsižeistų ir to nepriskirtų sau. Tuo pat metu visi antrosios kuopos puskarininkiai kaip laukiniai varto akis tarsi šunys, iš godumo prarijė Provanso aliejuje pamirkytą kempinę ir ja paspringę. Vieną kartą girdėjau grandinio Miulerio pokalbį su kapralu Althofu apie apsauginių mokymo planą. Šitam pokalby vyravo žodis „antausis". Iš pradžių pamaniau, kad jiedu tarp savęs susiplūdo ir kad jau krinta Austrijos kariuomenės

vienybė, bet didžiai apsirikau. Buvo kalbama vien apie kareivius. „Jeigu, pavyzdžiui, šitoks čekų kiaulė, – autoritetingai mokė kapralas Althofas viršilą Miulerį, – net maždaug trisdešimt kartų sukomandavus „gulk!", negali išmokti tiesiai ir nejudėdamas stovėti, rėžti dusyk jam į snukį – maža naudos. Vožk jam kumščiu į pilvą, kita ranka užmaukšlink kepurę ant ausų, sukomanduok „ap-link!", spirk, kai apsisuks, koja į pasturgalį – ir pamatysi – po šito jis išsitemps rikiuotėje kaip styga. O jaunesnysis leitenantas Dauerlingas tik juoksis." O dabar, drauguži, aš jums papasakosiu apie jaunesnįjį leitenantą Dauerlingą. Apie jį antrosios kuopos naujokai pleškina tokių stebuklų, kokių gali papasakoti nebent visų apleista senutė nuo Meksikos pasienio apie pagarsėjusį Meksikos banditą. Apie Dauerlingą jie atsiliepia kaip apie žmogėdrą, antropofagą iš Australijos padermių, ėdančių kitos padermės žmones, šiems pakliuvus į jų rankas. Jo gyvenimo kelias nuostabus. Netrukus po gimimo jis iškrito auklei iš rankų ir susitrenkė galvutę. Ir lig šiol jo galvoje matyti žymė, tartum čia būtų Šiaurės polius, kur nukrito kometa. Niekas netikėjo, kad iš jo išaugs kas nors dora, net jeigu jis ir nesusirgtų smegenų sutrenkimu. Tik vienas jo tėvas, pulkininkas, nenustojo vilties ir, priešingai, tvirtino, kad toks menkniekis ateityje jam negali pakenkti, nes, savaime suprantama, jaunasis Dauerlingas, kai paaugs, atsidės karo tarnybai. Po rūsčios kovos su keturiomis realinės mokyklos klasėmis, kurias jaunasis Dauerlingas baigė eksternu (dėl to, beje, vienas iš dviejų jo korepetitorių prieš laiką pražilo ir kuoktelėjo, o kitas pasikėsino šokti iš Šventojo Stepono bokšto Vienoje), jis įstojo į Heinbergo junkerių mokyklą. Junkerių mokyklose niekuomet nebuvo kreipiama dėmesio į stojančių jaunuolių išprusimą, nes išprusimas Austrijoje nebuvo laikomas reikalingu rikiuotės karininkui. Karo mokslo idealu buvo laikoma mokėti žaisti kareivėlius. Mokslas žmogaus dvasią taurina, o šito karo tarnyboje nereikalaujama. Kuo karininkai šiurkštesni, tuo geriau.

Junkerių mokyklos mokinys Dauerlingas toli gražu nepajėgė mokytis net tų dalykų, kuriuos kiekvienas junkeris vienaip ar kitaip įsimindavo. Ir čia jam atsiliepė tai, kad vaikystėje buvo susitrenkęs galvutę. Apie šitą nelaimę aiškiai bylojo jo atsakymai per egzaminus, kurie dėl nepaprasto kvailumo buvo laikomi klasikiniais. Dėstytojai jo nevadindavo kitaip, kaip tik „mūsų žiopliukas". Jo kvailumas taip badė akis, kad drąsiai buvo galima pranašauti, jog po kokių poros dešimtmečių jis paklius į Terezijos karo akademiją arba į karo ministeriją. Paskelbus karą, visus jaunuosius junkerius pakėlė jaunesniaisiais leitenantais. Į pakeltųjų sąrašą pakliuvo ir Konradas Dauerlingas. Jis buvo paskirtas į devyniasdešimt pirmąjį pulką.

Savanoris atsiduso ir kalbėjo toliau:

– Karo ministerijos leidykla išleido knygą „Dresūra, arba auklėjimas", kurioje Dauerlingas perskaitė, kad kareivius reikia paveikti teroru ir kad mokymo sėkmė priklauso nuo teroro. Šitą principą Dauerlingas laikė savo veiklos pagrindu ir pasiekė didelių laimėjimų. Norėdami išvengti jo riksmų, kareiviai ištisais skyriais įteikdavo raportą, kad sergą, tačiau jų pastangų niekada nevainikuodavo laimėjimas. Kas paduodavo raportą, kad sergąs, gaudavo tris dienas sustiprinto arešto. Tiesa, ar žinoma jums, kas yra sustiprintas areštas? Visą dieną vaikštai po aikštę, o nakčiai – į karcerį. Taip Dauerlingo kuopoje ligoniai išnyko. Visiems jo kuopos ligoniams teko sėdėti karceryje. Dauerlingas rikiuotėje elgdavosi nesivaržydamas. Kaip kad dera kareivinėse, jo šnekos prasidėdavo žodžiu „kiaulė" ir baigdavosi mįslingu zoologijos terminu „kiaulšunis". Beje, jis buvo liberalus ir kareiviams suteikdavo pasirinkimo laisvę. Pavyzdžiui, sakydavo: „Pasirink, kupranugari: į snukį arba tris dienas sustiprinto arešto?" Jeigu kareivis pasirinkdavo tris dienas sustiprinto arešto, Dauerlingas jam dar duodavo porą kartų į snukį ir pridurdavo paaiškindamas: „Bijaisi, baily, dėl savo srėbtuvo, o ką darysi, kai prabils sunkioji artilerija?" Kartą, išmušęs vienam naujokui akį, jis taip pareiškė: *„Pah, was für Geschichten mit einem Kerl, muss so wie so krepieren"**. Tą pat sakydavo ir feldmaršalas Konradas fon Hiotcendorfas: *„Die Soldaten müssen so wie so krepieren"***.

Mėgstamiausia ir veiksmingiausia priemone Dauerlingas laikė paskaitas, į kurias jisai susišaukdavo visą čekų komandą ir kalbėdavo apie kovinius Austrijos uždavinius, daugiausia sustodamas prie bendrųjų karinio mokymo principų, tai yra prie španglių[45], sušaudymo ar pakorimo. Žiemos pradžioje, kol nebuvau pakliuvęs į ligoninę, mus vesdavo mokyti į aikštę netoli antrosios kuopos. Po komandos „laisvai!" Dauerlingas prabildavo į naujokus čekus:

– Aš žinau, – pradėdavo jis,– kad visi jūs niekšai ir kad būtinai reikia išvaryti užsispyrimą jums iš galvų. Čekiškai kalbėdami, jūs nė ligi kartuvių nenueisite. Vyriausiasis mūsų kariuomenės vadas – vokietis. Girdite, po velnių?! Jis komanduodavo: *„Nieder!"****

Visi sugula, o Dauerlingas vaikštinėja jų priešaky ir varo savo tauškalus:

---

* „Didelis čia daiktas! Vis vien padvės" *(vok.)*.

** „Kareiviams vis vien teks padvėsti" *(vok.)*.

*** „Gulk!" *(Vok.)*

– Sakyta „*Nieder!*" – tai ir gulėk. Nors sprok šitam purve, bet gulėk. „*Nieder!*" – tokia komanda jau buvo senojoje romėnų armijoje. Tais laikais į karo tarnybą būdavo šaukiami visi nuo septyniolikos ligi šešiasdešimties metų, ir visi trisdešimt karo tarnybos metų praslinkdavo po atviru dangumi. Po kareivines jie kaip kiaulės nesivoliodavo. Ir komandos kalba tada taip pat buvo viena visai kariuomenei. Pamėginęs būtų kas nors tada prabilti etruskų kalba. Ponai Romos karininkai būtų jam parodę, iš kur kojos dygsta! Aš taip pat reikalauju, kad man atsakytumėt vokiškai, o ne savo vogravimu. Matote, kaip jums gera gulėti purve. Dabar įsivaizduokite, kad kam nors iš jūsų praeina noras gulėti ir jis atsikelia. Ką aš tada daryčiau? Nusukčiau šunsnukiui sprandą. Bet kadangi tai būtų aukštesnių pareigūnų negerbimas, maištas, nepaklusnumas, vengimas atlikti kareivio prievoles, nuostatų ir disciplinos pažeidimas, apskritai tarnybinių įsakymų niekinimas, vadinasi, kad tokio niekšo laukia kartuvės, ir jis netenka teisės tikėtis lygių pagal padėtį piliečių pagalbos.

Savanoris nutilo ir tuo metu, matyt, sumanęs kitą temą iš kareivių gyvenimo, vėl pradėjo:

– Buvo dar pas mus kapitonas Adamička, nepaprastai apatiškas žmogus. Kanceliarijoje sėdėdavo ramus, tartum pamišęs, ir žiūrėdavo priešais save, lyg kalbėtų: „Ėskite mane, musės ir uodai". Kalbėdamas jis dievaižin apie ką galvodavo. Vienąsyk pas jį atėjo antrosios kuopos kareivis su raportu-skundu, kad jaunesnysis leitenantas Dauerlingas vakare gatvėje jį pavadinęs čekų kiaule. Šitas kareivis prieš karą buvo knygnešys, darbo žmogus, tebeturįs nacionalinio išdidumo jausmą. „N-ta-ip, tokie mat dalykai...– tyliai tarė kapitonas Adamička. (Jis visuomet kalbėdavo labai tyliai.) – Pasakė mat vakar gatvėje? Reiktų pasiteirauti, ar jums buvo leista išeiti iš kareivinių? Marš aplink..." – Praslinkus kuriam laikui, kapitonas Adamička išsišaukė pas save skundo įteikėją. „Išaiškinta, – tarė jis tyliai, – kad tą dieną jums buvo leista išeiti iš kareivinių iki dešimtos valandos vakaro. Vadinasi, nebūsite nubaustas... Marš aplink!"

– Nuo to laiko, brangusis drauge, kapitonas Adamička pagarsėjo kaip teisingas žmogus. Tai va, pasiuntė jį į frontą, o į jo vietą mums buvo paskirtas majoras Vencelis. Prasidėjus kalboms apie nacionalinius vaidus, jis pasiusdavo kaip velnias ir pagaliau kaip reikiant primynė uodegą jaunesniajam leitenantui Dauerlingui.

Majoro žmona buvo čekė, todėl jis ir bijojosi visokių kalbų apie nacionalinį klausimą. Prieš kelerius metus, dar būdamas kapitonu Kutnos Kalne, girtas jis išplūdo restorane kelnerį, išvadindamas jį čekų niekšu. (Reikia

pažymėti, kad majoras viešumoj ir namuos kalbėjo vien čekiškai, o jo sūnus mokėsi čekų gimnazijoje.) „Žodis – ne žvirblis, išskris – nepagausi". Šis epizodas pateko į laikraščius, o kažkoks deputatas padavė Vienos parlamentui interpeliaciją apie majoro Vencelio elgesį restorane. Vencelis pakliuvo į nemalonią istoriją todėl, kad tuo metu parlamentas kaip tik turėjo patvirtinti įstatymo projektą dėl karo prievolės, o čia – štai – ta istorija su girtu kapitonu Venceliu Kutnos Kalne. Vėliau kapitonas sužinojo, kad visa istorija – vieno einančio jaunesniojo leitenanto pareigas savanorio Zitkos darbas. Tai jis įdėjo žinutę į laikraščius, nes su kapitonu Venceliu turėjo nesuvestų sąskaitų dar iš tų laikų, kai Zitka vienam pobūvy, dalyvaujant pačiam kapitonui Venceliui, ėmė samprotauti, kad „pakanka pažvelgti į pasaulį, pamatyti debesėlius horizonte ir tolumoje dunksančius kalnus, išgirsti girios krioklio ūžesį ir paukščių čiulbesį, ir nejučiomis ateina į galvą mintis: ką reiškia kapitonas, palyginti su gamtos grožiu? Toks pat nulis kaip ir bet kuris einantis jaunesniojo leitenanto pareigas". Visi ponai karininkai buvo tada kaip dūmai, girtas buvo ir ponas Vencelis, todėl jis panorėjo išplakti vargšą filosofą Zitką kaip šunį. Po šito jų priešiškumas ėmė didėti, ir kapitonas Vencelis keršijo Zitkai, kaip tik galėjo, juo labiau kad jaunesniojo leitenanto Zitkos posakis virto priežodžiu.

„Ką reiškia kapitonas Vencelis, palyginti su gamtos grožiu?"– taip sakydavo visas Kutnos Kalnas.

„Aš jį, niekšą, privarysiu ligi savižudybės",– bet Zitka išėjo į atsargą ir atsidėjo filosofijai.

Nuo to laiko majoras Vencelis ir griežia dantį ant visų jaunesniųjų karininkų. Netgi vyresnysis leitenantas neapdraustas nuo jo siautėjimų, o apie junkerius ir jaunesniuosius leitenantus nėra ko nė kalbėti. „Sutrinsiu jį kaip blakę!" – mėgsta kartoti majoras Vencelis, ir vargas tam jaunesniajam leitenantui, kuris dėl kokio nors menkniekio siunčia kareivį pas majorą. Jam priklauso nagrinėti tiktai sunkius nusikaltimus, pavyzdžiui, jeigu sargybinis užmigs poste prie parako sandėlio arba padarys dar baisesnį nusikaltimą – pamėgins naktį perlipti per mūrinę Marijos kareivinių sieną ir užmigs ten arba pakliūs artileristams bei apsauginiams į nagus. Vienu žodžiu, padarys pulkui gėdą. Vienąsyk aš girdėjau, kaip jis koridoriuje laidė gerklę: „O, Viešpatie! Trečią kartą jį sugavo apsauginių patrulis. Nedelsiant uždaryti šunsnukį į karcerį; tokius reikia išmesti iš pulko, tegul eina į gurguolę mėšlo vežioti. Pasidavė patruliui ir netgi nesusipešė su juo! Argi tai kareivis? Tik gatves jam šluoti, o ne kareiviu būti. Neduoti jam ėsti kokias tris dienas. Čiužinio neduoti, įkiškit į vienutę ir apkloto neduokit, vėpla".

– Dabar įsivaizduokite, drauguži, kad tučtuojau, vos atkėlus pas mus majorą Vencelį, šitas mulkis jaunesnysis leitenantas Dauerlingas atgrūdo pas jį vieną kareivį, kad tas jam prisistatytų, nes šisai neva tyčiomis neatidavęs jam, jaunesniajam leitenantui Dauerlingui, pagarbos, kai sekmadienį po pietų važiavęs su kažkokia panele. Na ir riksmas, sakau jums, ten pakilo, kaip vėliau pasakojo liudininkai! Bataliono raštinės viršila movė su raštais į koridorių, o majoras tūžo ant Dauerlingo: „Aš tai draudžiu, ponas jaunesnysis leitenante! Ar jūs žinote, kas tai yra prisistatymas? Prisistatymas – ne balaganas, ne kiaulės skerstuvių šventė! Kaip jis galėjo matyti jus, jeigu važiavote viduriu aikštės? Argi neatsimenate, ko jus mokė? Pagarba atiduodama karininkams, kurie sutinkami priešais, bet tas nereiškia, kad kareivis turi kraipyti galvą kaip varna ir gaudyti jaunesnįjį leitenantą, kuris važiuoja viduriu aikštės. Tylėkit, nepertraukit! Prisistatymas – rimtas dalykas. Jeigu jis pareiškė, kad negalėjo jūsų matyti, kad tuo metu buvo pasisukęs į mane atiduoti pagarbos man, majorui Venceliui, tai negalėjo tuo pat metu žiūrėti atgal į vežiką, su kuriuo jūs važiavote. Ateityje prašom su tokiais menkniekiais nekibti prie manęs!" Nuo to laiko Dauerlingas pasikeitė.

Savanoris nusižiovavo:

– Būtinai reikia išsimiegoti, nes rytoj teks prisistatyti pulkininkui. Aš norėjau bent apgraibomis informuoti jus apie padėtį mūsų pulke. Pulkininkas Šrioderis iš viso kažkoks keistas vabzdys: jis nemėgsta majoro Vencelio. Kapitonas Sagneris, savanorių mokomosios kuopos viršininkas, Šrioderį laiko tikru kareiviu, nors pulkininkas Šrioderis nieko taip nebijo, kaip pakliūti į frontą. Sagneriui – šautam žvirbliui, kaip ir Šrioderiui, nepatinka atsargos karininkai; jis vadina juos civiliais smirdžiais. Savanorius jis laiko laukiniais gyvuliais, iš kurių reikia padaryti karo mašinas, prisiūti prie jų žvaigždutes ir pasiųsti į frontą, kad juos iššaudytų vietoj kilniųjų kadrinių karininkų, kurie turi būti paliekami veislei. Apskritai armijoje jau ima atsiduoti puvėkšliais,– tarė savanoris, supdamasis į apklotą. – Kol kas dar žmonės nepraregėjo ir kaip žlibiai leidžiasi varomi į frontą, kad tenai juos sukapotų į makaronus; pataikys kuriam nors kulka, tas tik sušnibždės: „Mamyte". Didvyrių dabar nėra, o tiktai skerdžiami galvijai ir generalinių štabų mėsininkai. Luktelkit, sulauks dar jie sprogimo. Na ir bus peštynės!.. Todėl – tegyvuoja armija! Labanakt!

Savanoris nurimo, paskui ėmė vartytis po antklode ir pagaliau paklausė:

– Jūs miegate, drauge?

– Neima miegas, – atsakė Šveikas nuo savo gulto, – mąstau...

– Apie ką gi jūs mąstote, drauguži?

– Apie didįjį sidabro medalį „Už narsumą", kurį gavo stalius Mlička iš Vavros gatvės Vinohraduose; jam pirmajam iš viso pulko pačioj karo pradžioj sviedinys nutraukė koją. Jis gavo nemokamai dirbtinę koją, ėmė visur puikautis savo medaliu ir laidė gerklę, kad jis pats pirmasis pulko invalidas. Vienąsyk jis nuėjo į Vinohradų „Apolono" smuklę ir ten pradėjo vaidus su skerdyklų mėsininkais. Tie besimušdami nutraukė medinę koją ir pokštelėjo ja staliui per galvą, o paskui tas, kur buvo nutraukęs šitą koją, nežinodamas, kad ji medinė, išsigandęs krito ir apalpo. Nuovadoje staliui koją vėl pritaisė, bet nuo to laiko jis supyko ant savo sidabro medalio „Už narsumą" ir nunešė jį užstatyti į lombardą. Ten jį drauge su medaliu pričiupo, ir prasidėjo nemalonumai. Yra kažkoks garbingas garbės teismas karo invalidams, ir šitas teismas nuteisė atimti iš jo medalį, o, be to, jis neteko ir kojos...

– Kaip?

– Labai paprastai. Vieną dieną atėjo pas jį kažkokia komisija, pareiškė, kad jis nevertas nešioti protezo, atsegė jam koją ir išsinešė... Taip pat labai komiškai atrodo,– pasakojo Šveikas, – kai kare žuvusiojo giminės vieną dieną gauna medalį su prierašu, kad štai, girdi, įteikiamas jums šitas medalis ir pakabinkite jį matomoj vietoj. Božetechos gatvėj, Vyšehrade, vienas senis, kurio žuvo sūnus, manė, kad karo valdyba iš jo tyčiojasi, ir taip supyko, kad medalį pakabino išvietėj. O jo išvietė buvo priemenėj, kuria jis bendrai naudojosi su vienu policijos tarnautoju; šisai įskundė senį, ir paskui tam teko atsakyti už nusikaltimą.

– Iš čia matyti, – tarė savanoris,– kad garbė supuvusio kiaušinio neverta. Neseniai Vienoje buvo išleistas „Savanorio dienoraštis" su išverstu į čekų kalbą tokiu eilėraščiu:

Už gimtą šalį, už karalių
Atakoj savanoris krito...
Jaunystė jo anksti nuvyto,
Bet pavyzdį kiti imt gali.

Karžygį veža ant patrankos,
O prieky neša vainikus.
Prie jo krūtinės vado rankos
Prisegtas ordinas puikus.

– Taip, rodos, kad mūsų kovinė dvasia silpnėja, – po neilgos pauzės tarė savanoris.– Aš siūlau, brangusis drauge, nakties tyloje mūsų ramioj daboklėj padainuoti apie kanonierių Jaburką. Tai kelia dvasią. Bet reikia šaukti iš

visų jėgų, kad mus išgirstų visose Marijos kareivinėse. Todėl siūlau prieiti prie durų.

Ir po valandėlės iš areštinės pasklido toks riaumojimas, kad koridoriuje suskambo stiklai:

Patranką užtaisys,
Oi lado, ei liūli!
Ir vėl dainuoja jis,
Oi lado, ei liūli!

Tik sprogo granata,
Oi lado, ei liūli!
Galva jo nunešta,
Oi lado, ei liūli!

Bet vėlei šaudo jis,
Oi lado, ei liūli!
Ir traukia dainą vis,
Oi lado, ei liūli!

Kieme pasigirdo žingsniai ir balsai.

– Tai profosas,– tarė savanoris,– o su juo jaunesnysis leitenantas Pelikanas, jis šiandien budi. Aš su juo pažįstamas iš „Čekų pašnekesio". Jis atsargos karininkas, o anksčiau vienoj draudimo draugijoj buvo statistikas. Iš jo gausim cigaretę. Nagi, truktelkim dar kartą.

Ir Šveikas su savanoriu vėl užplėšė:

Patranką jis užtaisė...

Atsidarė durys, ir profosas, matyt, budinčio karininko paskatintas, šiurkščiai suriko:

– Čia jums ne žvėrynas!

– Pardon,– atsakė savanoris,– Rudolfinumo skyrius[46]. Areštuotųjų labui koncertas. Ką tik buvo baigtas pirmasis programos numeris – „Karo simfonija".

– Nekvailiokit,– tarė jaunesnysis leitenantas Pelikanas, apsimetęs esąs griežtas. Tikiuos, jums žinoma, jog devintą valandą turite gulėti, o ne skandalą kelti. Jūsų koncertinis numeris aikštėje girdėti.

– Drįstu pranešti, ponas jaunesnysis leitenante, – tarė savanoris,– mes kaip reikiant nepasiruošėme, ir galbūt atsirado šiokia tokia disharmonija.

– Šitai jis išdarinėja kas vakaras, – stengėsi sukurstyti jaunesnįjį leitenantą prieš savo priešą profosas, – ir iš viso elgiasi labai neinteligentiškai.

– Ponas jaunesnysis leitenante, – tarė savanoris,– leiskite pakalbėti su jumis akis į akį. Tegul profosas palaukia už durų.

Profosui išėjus, savanoris tarė:

– Na, duok šen cigarečių, Frantai... „Sportas"?.. Ir tu, leitenante, neturi nieko geresnio? Gerai, dėkui ir už tai. Taip! Ir degtukų.

– „Sportas", – atsainiai pasakė jis, išėjus jaunesniajam leitenantui. – Ir bėdoje žmogui nereikia nusiminti. Rūkykit, drauge, ir labanakt. Rytoj mūsų laukia paskutinis teismas.

Prieš užmingant savanoris neužmiršo padainuoti „Kalnai ir pakalnės ir aukštosios uolos – mūsų draugai" ir „Deja, nesugrįš, kas praėjo".

Rekomenduodamas Šveikui pulkininką Šrioderį kaip nevidoną, savanoris suklydo, nes pulkininkui Šrioderiui vis dėlto buvo būdingas šioks toks teisingumo jausmas. Tai aiškiausiai galėjai pastebėti po vakaro, sėkmingai praleisto kokiam nors restorane. Bet jei vakaras būdavo nesėkmingas...

Savanoriui be gailesčio kritikuojant pulką, pulkininkas Šrioderis sėdėjo restorane karininkų draugijoj ir klausėsi, kaip vyresnysis leitenantas Krečmanas, grįžęs iš Serbijos su sužeista koja (jam bakstelėjo karvė), pasakojo

apie serbų pozicijas ir ataką, kurią jisai stebėjo iš štabo, nes ten buvo priskirtas.

– Bet štai jie iššoko iš apkasų... Visa vora bėga. Bėga, perlipa vielų užtvaras ir puola priešą... Rankinės granatos už diržų, visi su dujokaukėmis, šautuvas rankose – paruoštas ir šauti, ir durti. Kulkos švilpia. Štai tą akimirką, lipdamas iš apkasų, krinta vienas, antras krinta ant blindažo, trečias krinta, nubėgęs keletą žingsnių, – bet lavina rieda tolyn, su griausmingu „valio", pirmyn, į dūmų ir dulkių debesis! Priešas šaudo iš visų pusių iš apkasų, iš sviedinių išraustų duobių ir laisto mus švinu iš kulkosvaidžių. Ir vis krinta ir krinta kareiviai. Mūsų būrys mėgina paimti greitai šaudantį priešo pabūklą. Daugelis krinta, bet draugai jau prie tikslo. Valio! Karininkas krinta... Šaudymas iš šautuvų aptilo, rengiama kažkas baisaus... Visas mūsų būrys staiga griūva... Priešo kulkosvaidžiai: „tra-ta-ta, tra-ta-ta!" Krinta... Atleiskit, aš daugiau negaliu, aš girtas.

Sužeistas į koją leitenantas nutilo ir apkvaitęs pasiliko besėdįs krėsle. Pulkininkas Šrioderis, palankiai šypsodamasis, ėmė klausytis, kaip kapitonas Spiras, daužydamas kumščiu į stalą, lyg su kažkuo ginčytųsi, pasakoja kažkokias nesąmones:

– Pagalvokite patys: pas mus su vėliavomis – Austrijos gvardijos ulonai, Austrijos apsauginiai, Bosnijos šauliai, Austrijos šauliai, Austrijos pėstininkai, Vengrijos pėstininkai, jo didenybės Tirolio šauliai, Bosnijos pėstininkai, Tirolio pėstieji honvėdai, Vengrijos husarai, gvardijos husarai, karo šauliai, dragūnai, ulonai, artilerija, gurguolė, pionieriai, sanitarai, laivynas. Suprantate? O Belgijoje? Pirmojo ir antrojo ėmimo kareiviai – operatyvinė kariuomenės dalis, trečiojo ėmimo aptarnauja užfrontės poreikius... – Kapitonas sudavė kumščiu į stalą: – Gvardija tarnauja ramiu laiku krašto viduje!

Vienas iš jaunųjų balsiai, kad pulkininkas išgirstų ir įsitikintų jo karinės dvasios tvirtumu, kartojo savo draugui:

– Džiovininkus aš siųsčiau į frontą, jiems tas nieko nekenks, o, antra vertus, geriau težūnie ligoniai negu sveikieji.

Pulkininkas šypsojosi. Bet staiga jis susiraukė ir, kreipdamasis į kapitoną Vencelį, tarė:

– Stebiuosi, kodėl vyresnysis leitenantas Lukašas vengia mūsų draugijos. Nuo to laiko, kai atvyko, dar nė karto nebuvo tarp mūsų.

– Eiles rašo, – pajuokiamai atsiliepė kapitonas Sagneris. – Nesuspėjo atvažiuoti ir jau įsimylėjo inžinieriaus Šreiterio žmoną pamatęs ją teatre.

Pulkininkas nepatenkintas pasižiūrėjo priešais save.

– Sako, jis gerai dainuoja kupletus.

– Dar kadetų korpuse visus mus linksmindavo kupletais, – atsakė kapitonas Sagneris.– O jo anekdotai – tikras malonumas! Nežinau, kodėl jis čia neateina.

Pulkininkas sielvartingai palingavo galvą:

– Nebėra dabar tarp karininkų tos draugystės kaip mūsų laikais. Būdavo, kiekvienas iš mūsų karininkų stengiasi karininkų klube kuo nors prisidėti prie bendros linksmybės. Vyresnysis leitenantas Dankelis (tarnavo pas mus toksai), būdavo, išsirengs visai nuogas, atsiguls ant grindų, įsisp-raus sau į pasturgalį silkės uodegą ir vaidina undinę. Kitas, jaunesnysis leitenantas Šleisneris, mokėjo krutinti ausis, žvengti kaip eržilas, mėgdžioti katės kniaukimą ir kamanės dūzgimą. Atsimenu dar kapitoną Skodajų. Tas visuomet, kai tik mes panorėdavom, atsivesdavo tris mergaites – seseris. Jos buvo išdresuotos kaip šuniukai. Sustato jas ant stalo, o šios ima į taktą nusirenginėti. O jis turėjo dirigento lazdelę, ir, reikia pripažinti,– dirigentas iš jo buvo puikus! Ko jis tik su jomis ant kušetės neišdarinėdavo! O vieną kartą liepė vidury kambario pastatyti vonią su šiltu vandeniu, ir mes vienas paskui kitą turėjome su šitomis trimis mergaitėmis maudytis, o jis mus fotografavo.

Pulkininkas Šrioderis, vien atsiminęs tai, palaimingai nusišypsojo.

– Kokių lažybų mes šitoje vonioje eidavome!.. – kalbėjo toliau pulkininkas, šlykščiai čepsėdamas ir nenustygdamas krėsle. – O dabar? Argi čia linksmumas? Kupletininkas – ir tas neatvyksta. Net gerti jaunesnieji karininkai nebemoka! Dar dvylikos nėra, o prie stalo, kaip matote, jau penki girti. Anais laikais mes po dvi paras išsėdėdavome ir, kuo ilgiau gerdavome, tuo blaivesni darydavomės. O pildavom į gurklį be perstogės – alų, vyną, likerį... Nebėra tos smarkios dvasios. Galas žino, dėl ko dabar taip! Jokio sąmojingo žodžio, vis kažkokie nepabaigiami pasakojimai. Tik pasiklausykit, kas anam gale kalbama apie Ameriką.

Kitam stalo gale vyko rimtas pokalbis:

– Amerika į karą kištis negali. Amerikiečiai su anglais tarpusavy pjaunasi. Amerika karui nepasiruošusi.

Pulkininkas Šrioderis atsiduso.

– Štai atsargos karininkų plepalai. Ir galas juos čia atnešė. Vakar dar toksai ponas sėdėjo – rašinėjo kadaise kuriam nors banke niekus arba tarnavo parduotuvėje, vyniojo prekes į popierių, pardavinėjo šakneles, cinamoną ir batų tepalą arba mokė vaikus mokykloje, kad vilką iš girios varąs

badas,– o šiandien nori būti lygus su kadriniais karininkais, viską nori suprasti ir visur kaišioja savo nosį. O kadriniai karininkai, kaip, pavyzdžiui, vyresnysis leitenantas Lukašas, net nesiteikia tarp mūsų pasirodyti.

Pulkininkas namo išėjo sugižęs. Kitą rytą jo nuotaika pasidarė dar bjauresnė, nes, tebegulėdamas lovoje, jis perskaitė laikraščiuose pranešimų iš karo lauko santrauką, kad mūsų kariuomenė pasitraukė į iš anksto paruoštas pozicijas. Dabar Austrijos kariuomenei atėjo šlovingas metas, kaip du vandens lašai panašus į Šabaco periodą.

Laikraščių pranešimų paveiktas, baigiantis dešimtai valandai, pulkininkas buvo visiškai pasiruošęs atlikti tą funkciją, kurią savanoris, matyt, teisingai pavadino paskutiniu teismu.

Šveikas su savanoriu stovėjo kieme ir laukė pulkininko. Visi buvo susirinkę; viršila, budintis karininkas, pulko raštininkas su nusikaltusiųjų bylomis ir laukė Nemezidės kardo – kada reiks prisistatyti. Galų gale, lydimas savanorių komandos viršininko kapitono Sagnerio, išėjo paniuręs pulkininkas. Jis nervingai čaižė vytele per savo aukštų batų aulus.

Priėmęs raportą, pulkininkas, įsivyravus kapų tylai, keletą kartų praėjo pro Šveiką ir savanorį, kurie lygiavosi čia dešinėn, čia kairėn, žiūrėdami, kuriame sparne buvo pulkininkas. Jis vaikštinėjo taip ilgai; o jiedu lygiavo taip stropiai, kad vos nenusisuko sprandų. Pagaliau pulkininkas sustojo prieš savanorį.

Tasai raportavo: „Savanoris toks ir toks..."

– Žinau,– sausai tarė pulkininkas,– išsigimėlis savanoris... Ką jūs veikėte prieš karą? Studijavote klasikinę filosofiją? Vadinasi, esate prasigėręs inteligentas... Ponas kapitone, – tarė jisai Sagneriui,– atveskite čionai visą savanorių komandą... Taigis,– kalbėjo toliau pulkininkas,– ir su tokiais va ponais studentais klasikais tenka mums, karininkams, terliotis. Nagi! Aplink! Taip ir maniau. Milinės klostės nesutaisytos. Atrodo, vos tik nuo mergšės eina arba viešnamy voliojosi. Palaukit, paukšteli, aš jums parodysiu.

Savanorių komanda išėjo į kiemą.

Pulkininkas sukomandavo išsirikiuoti uždaru keturkampiu ir komanda sustojo apie jį bei nusikaltusiuosius glaudžiu kvadratu.

– Pasižiūrėkit į šitą žmogų,– pradėjo savo kalbą pulkininkas, rodydamas vytiniu į savanorį. – Jis pragėrė jūsų garbę, garbę savanorių, kurie ruošiasi būti karininkais, vadais, vedančiais savo komandas įgyti garbę kovos lauke. O kur nuvestų savo komandą šitas girtuoklis? Iš smuklės į smuklę! Jis išlaktų visą kareivių romą pats... Ką jūs galite pridurti pasiteisindamas? –

kreipėsi jis į savanorį. – Nieko? Pasigėrėkite juo! Jis negali pasiteisindamas nė žodžio pasakyti. O dar mokėsi klasikinės filosofijos! Tai jau tikrai klasikinis tipas! – Paskutinius žodžius pulkininkas ištarė tyčiomis lėtai ir nusispjovė: – Filosofas, kuris girtas vidury nakties numuša kepurę nuo karininko galvos! Nėra ko sakyti – tipas! Dar gerai, kad ten buvo tik kažkoks artilerijos karininkas.

Tardamas paskutinius žodžius, pulkininkas savo balse sukaupė visą panieką ir priešiškumą, kurį devyniasdešimt pirmasis pulkas jautė Budejovicų artilerijos tarnybai. Vargas tam artileristui, kuris naktį pakliūdavo į nagus pėstininkų patruliui, ir atvirkščiai. Priešiškumas buvo įsišaknijęs giliai ir nesutaikomai, tai buvo savotiška vendeta, kruvinas kerštas, kurį viena laida paveldėdavo iš kitos. Priešiškumas pasireikšdavo tradicinėmis istorijomis: čia kur nors pėstininkai nustumdavo artileristus į Vltavą, čia artileristai taip padarydavo. Tarp abiejų kariuomenės dalių dažnai kildavo peštynės „Port Artūre", „Rožėje" ir daugelyje kitų Pietų Čekijos sostinės pasilinksminimo įstaigų.

– Bet juo labiau,– tebekalbėjo pulkininkas,– už tokį poelgį jis turi būti nubaustas, išmestas iš savanorių komandos, morališkai sunaikintas. Tokių inteligentų armijai nereikia. Raštininke!

Pulko raštininkas priėjo griežtai nusiteikęs, laikydamas paruoštas bylas ir pieštuką.

Įsiviešpatavo tyla kaip teismo salėje teisiant žmogžudį, kada pirmininkas viešai praneša: „Skelbiamas nuosprendis..."

Kaip tik tokiu balsu pulkininkas paskelbė:

– Savanoris Marekas nuteisiamas dvidešimt vieną parą griežto arešto, o atlikęs bausmę perkeliamas į virtuvę bulvių skusti!

Ir pasisukęs į savanorius pulkininkas sukomandavo išskleisti eiles. Komanda greitai suskilo skyriais ir nuėjo į kareivines. Pulkininkas padarė kapitonui Sagneriui pastabą, kad savanoriai nepakankamai tvirtai muša koją, ir įsakė po pietų pamokyti juos vaikščioti.

– Žingsniai turi skambėti, ponas kapitone. Beje, dar štai kas, kad kiek, būčiau pamiršęs,– pridūrė pulkininkas. – Paskelbkite jiems: visa savanorių komanda iš eilės bus uždaryta penkioms dienoms į karcerį, kad nepamirštų savo buvusio kolegos, šito niekšo Mareko.

O niekšas Marekas stovėjo netoli Šveiko visiškai patenkintas. Nieko geriau jis nebūtų galėjęs susigalvoti. Skusti bulves, minkyti kukulius ir kapoti mėsą. Kur kas geriau, negu uraganiškoje priešo ugnyje, pridėjus pilnas apatinukes, šaukti: „Pirmyn! Durtuvų atakon!"

Atsitraukęs nuo kapitono Sagnerio, pulkininkas Šrioderis sustojo prieš Šveiką ir atidžiai į jį pasižiūrėjo. Šią akimirką Šveiko išorę geriausiai apibūdino apvalus šypsantis veidas su nulėpusiomis iš po užmaukšlintos kepurės ausimis. Visa išvaizda rodė, kad jis nė nemano maištauti ir nė per nago juodymą nesijaučia kaltas. Jo akys klausė: „Ar aš esu ką nors padaręs?" Ir tos pat akys atsakė: „Kuo gi aš kaltas?"

Įspūdį, kilusį pažvelgus į Šveiką, pulkininkas išreiškė vienu klausimu, kuriuo jis kreipėsi į pulko raštininką:

– Idiotas?– ir pamatė, kaip prasižiojo plati, geraširdiškai šypsanti Šveiko burna.

– Tikrai taip, ponas pulkininke, idiotas,– atsakė už raštininką Šveikas.

Pulkininkas mostelėjo galva adjutantui ir pasitraukė su juo į šalį. Paskui jis pasišaukė pulko raštininką, ir jie peržiūrėjo Šveiko bylos medžiagą.

– A! – tarė pulkininkas Šrioderis,– čia, be abejo, yra vyresniojo leitenanto Lukašo pasiuntinys, kuris, pagal jo raportą, dingo Tabore. Aš manau, kad ponai karininkai turi patys auklėti savo pasiuntinius. Jeigu jau ponas vyresnysis leitenantas Lukašas išsirinko pasiuntiniu tokį idiotą, tegul pats su juo ir terliojasi. Laisvo laiko jis turi pakankamai, nes niekur nevaikščio-

ja. Juk jūs taip pat nė karto nematėte jo mūsų draugijoj? Na, mat. Vadinasi, laiko jis turi pakankamai ir gali išvaryti savo pasiuntiniui žioplumą.

Pulkininkas Šrioderis priėjo prie Šveiko ir, žiūrėdamas į geraširdišką jo veidą, tarė:

– Tris dienas arešto, kvailas gyvuly! Bausmę atlikęs, prisistatyk vyresniajam leitenantui Lukašui.

Taip Šveikas vėl susitiko su savanoriu pulko areštinėje, o vyresnysis leitenantas Lukašas turbūt labai apsidžiaugė, kai pulkininkas pasišaukė jį ir tarė:

– Ponas vyresnysis leitenante, maždaug prieš savaitę, atvykęs į pulką, jūs įteikėte man raportą, kad jums būtų paskirtas pasiuntinys, nes ankstesnysis jūsų pasiuntinys pakeliui dingo Tabore. Bet kadangi jūsų pasiuntinys sugrįžo...

– Ponas pulkininke,– maldaudamas tarė vyresnysis leitenantas.

– ... aš liepiau jį uždaryti trims dienoms, o paskui atsiųsiu jums, – tvirtai tarė pulkininkas.

Sukrėstas Lukašas svyruodamas išėjo iš pulkininko kabineto. Šveikas su dideliu malonumu praleido tris dienas su savanoriu Mareku. Kiekvieną vakarą jiedu organizuodavo patriotinius pasirodymus. Pirmiausia iš belangės pasigirsdavo „Saugok mums, Dieve, valdovą", paskui „Princas Eugenijus – narsusis riteris". Dar po to eidavo daugybė kareiviškų dainų, o kai atsirasdavo profosas, jį sutikdavo kantata:

Paklausyk, profose,
Kas čia, tariant švelniai.
Tave pragaran juk
Gyvą nešis velnias.

Viršum gultų savanoris nupiešė profosą ir po juo parašė senos dainelės tekstą:

Dešros į Prahą aš vykau,
Ant kelio kvailį sutikau.
Tas kvaišis buvo mūs profosas
Ir vos man nenukando nosies.

Kol abudu erzino profosą, kaip kad Sevilijoj raudonu apsiaustu erzinamas Andalūzijos bulius, leitenantas Lukašas nusiminęs laukė, kada prisistatys Šveikas ir praneš, jog pradeda savo tarnybą.

3

ŠVEIKO NUOTYKIAI KIRALYHIDOJE

Devyniasdešimt pirmasis pulkas buvo perkeltas į Mosto miestą prie Leitos – į Kiralyhidą.

Šveikas areštinėje išsėdėjo tris dienas. Iki išėjimo į laisvę likus trims valandoms, jį drauge su savanoriu nuvedė į daboklę, o iš ten su palyda nugabeno į geležinkelio stotį.

– Seniai buvo aišku, kad mus perkels į Vengriją,– tarė savanoris Šveikui, einant į stotį.– Ten formuos žygio batalionus. Mūsų kareiviai tuo tarpu pasimiklins šaudyti ir persiims su vengrais, ir tada mes linksmai keliausime į Karpatus. Budejovicuose bus įkurdintas vengrų garnizonas, ir prasidės veislės maišymasis. Egzistuoja tokia teorija, kad kitos tautybės mergaitės išprievartavimas – geriausias vaistas nuo išsigimimo. Per trisdešimties metų karą taip darė ir švedai, ir ispanai, Napoleono metu – prancūzai, o dabar tą patį darys vengrai Budejovicų krašte. Bet, žinoma, šis prievartavimas nebus šiurkštus. Visa dėsis savaime. Įvyks paprasti mainai: čekų kareivis miegos su vengrų mergina, o vargšė čekų mergina priims pas save vengrų honvėdą. Praslinkus keletui šimtmečių, antropologai bus labai nustebinti, kad žmonių, gyvenančių prie Malšės krantų, išsišovę skruostikauliai.

– Kryžminis poravimasis, – įsiterpė Šveikas, – apskritai labai įdomus dalykas. Prahoje gyvena kelneris negras, vardu Christianas. Jo tėvas buvo Abisinijos karalius: Prahoje Štvanico cirke jį rodydavo. Šitą karalių įsimylėjo viena mokytoja, kuri „Lados" žurnale spausdindavo savo eilėraščius apie piemenėlius ir miško upelius. Mokytoja įsikūrė su juo apstatytame kambaryje ir „atsidavė paleistuvavimui", kaip sakoma Šventajam Rašte. Bet koks buvo jos nustebimas, kai paskui jai gimė visiškai baltas berniukas! Tačiau, nepraslinkus nė dviem savaitėms nuo gimimo, berniukas ėmė pilkėti. Pilkėjo, pilkėjo, o praėjus mėnesiui, ėmė juosti. Po pusės metų vaikiūkštis buvo juodas kaip jo tėvas Abisinijos karalius. Motina su tuo berniuku nuėjo į odos ligų kliniką prašyti, ar negalima kaip nors jo spalvą pakeisti. Jai buvo pasakyta, kad berniuko oda kaip tikro negro ir nieko čia negalima padėti. Mokytoja dėl to kuoktelėjo ir ėmė siuntinėti visiems žurnalams, į „Patarimų skaitytojams" skyrių, klausimus, kokių priemonių reikia griebtis prieš negrus. Ją išgabeno į Kateržinkas[47], o negriuką įkurdino našlaičių namuose. Tai buvo juokų, kol mokėsi! Paskui jis įstojo į kelnerius ir šokdavo naktinėse kavinėse. Dabar nuo jo sėkmingai gimsta čekai mulatai, nors jau ne

tokios juodos spalvos. Tačiau, kaip aiškino mums felčeris „Taurės" smuklėje, ne taip jau laimingai klojasi dalykai su spalva: nuo tokio mulato gimsta vėl mulatas, o šiuos palikuonis jau sunku atskirti nuo baltųjų, bet po kelių kartų gali staiga vėl atsirasti negras. Įsivaizduokite sau tokį skandalą: jūs, pavyzdžiui, vedate kokią nors panelę. Bjaurybė, visiškai balta, o vieną dieną, še tau – pagimdo jums negrą. O jeigu prieš devynis mėnesius ji buvo kartą be jūsų nuėjusi į varjetė ir gėrėjosi prancūziška kova dalyvaujant negrui, tai aišku, kad tokia aplinkybė privers jus susimąstyti.

– Jūsų nuotykį su negru Christianu būtina apsvarstyti kariniu požiūriu,– tarė savanoris. – Sakykim, šitas negras pašaukiamas atlikti karinės prievolės. Jis Prahos gyventojas ir pakliūva kaip tik į dvidešimt aštuntąjį pulką. Kaip esate girdėję, dvidešimt aštuntasis pulkas pasidavė rusams. Įsivaizduokite, kaip nustebtų rusai, paėmę nelaisvėn negrą Christianą. Rusų laikraščiuose, be abejo, būtų paskelbta, kad Austrija varanti į karą savo kolonijinę kariuomenę (kurios ji neturi) ir kad paleidusi į darbą juodaodžių rezervus.

– Rodos, buvo kalbama, kad Austrija turinti kolonijų, – prabilo Šveikas, – kažkur šiaurėje. Kažkokia ten Prano Juozapo Žemė.

– Liaukitės geriau, vyrai,– įsikišo vienas iš sargybinių. – Dabar apie imperatoriaus Pranciškaus Juozapo žemes kalbėti pavojinga. Geriausia neminėkite vardų.

– O jūs, progai pasitaikius, žvilgtelėkit į žemėlapį, – tarė savanoris.– Iš tikrųjų egzistuoja mūsų maloningiausiojo monarcho imperatoriaus Prano Juozapo Žemė. Geografinės statistikos duomenimis, ten vien ledai, ir juos į čia atveža ledlaužiais, priklausančiais Prahos šaldykloms. Mūsų ledų pramonė išsikovojo ir užsieny aukštą įvertinimą bei pagarbą, kadangi šitas verslas gana pelningas, nors ir pavojingas. Eksportuojant ledus iš Prano Juozapo Žemės, didžiausias pavojus kyla, kol juos perveža per poliarinę sritį. Įsivaizduojate, žinoma?

Sargybinis kažką neaiškiai sumurmėjo. Konvojaus viršininkas, kapralas, priėjo arčiau ir ėmė klausytis savanorio aiškinimo. O tas be galo susimąsčiusiu veidu kalbėjo toliau.

– Tai vienintelė Austrijos kolonija, galinti aprūpinti ledais visą Europą. Ji didžiulis ekonominis faktorius. Žinoma, kolonizacija vyksta labai lėtai, nes kolonistai iš dalies visai nenori vykti, o iš dalies ten sušąla. Tačiau, kuriant naujas geresnes klimato sąlygas, kuriomis labai suinteresuotos prekybos ir užsienio reikalų ministerijos, yra vilties, kad milžiniški ledynų plotai bus deramai panaudoti. Įrengus keletą viešbučių galima bus privilioti mases turistų. Aišku, patogumo dėlei būtinai reikės tarp lyčių iškirsti turistinius takelius ir kelelius, taip pat dažais išpiešti ant ledynų turistinius ženklus, rodančius kelią. Vienintelis kliuvinys – eskimai, kurie trukdo mūsų organų darbą...

Kapralas susidomėjęs klausėsi. Tai buvo liktinis kareivis, prieš kariuomenę tarnavęs už berną, žmogus kietas ir nedidelio proto, stengiąsis apie viską prisigraibstyti šiokio tokio išmanymo. Jo idealas buvo išsitarnauti iki viršilos.

– ...nenori, niekšai, mokytis vokiečių kalbos,– kalbėjo toliau savanoris,– nors švietimo ministerija, ponas kaprale, nepaisydama išlaidų ir žmonių aukų, pastatė jiems mokyklas, ir prie tų darbų, beje, sušalo penki architektai – statybininkai ir...

– Mūrininkai išsigelbėjo, – pertraukė jį Šveikas. – Jie atšilo, rūkydami pypkes.

– Ne visi,– tarė savanoris: – dviem atsitiko nelaimė. Jie pamiršo užsitraukti, pypkės užgeso ir teko juos užkasti leduos. Tačiau mokyklą galų gale

vis dėlto pastatė. Ji buvo surėsta iš ledinių plytų su gelžbetoniu. (Pasidarė labai tvirta!) Tada eskimai sukūrė aplink visą mokyklą laužus iš skeveldrų, atsiradusių ledams sutrynus prekybinius laivus, ir įvykdė savo planą. Ledo lytis, ant kurios stovėjo mokykla, ištirpo. Visa mokykla nugarmėjo į jūrą drauge su direktorium ir vyriausybės atstovu, kuris rytojaus dieną turėjo dalyvauti iškilmingame mokyklos pašventinimo akte. Šią siaubingą akimirką vien tebuvo girdėti, kaip vyriausybės atstovas, būdamas jau iki kaklo vandeny, sušuko: *„Gott, strafe England!"* Dabar į ten bus nusiųsta kariuomenė, kad ji padarytų tvarką. Suprantama, kariauti su eskimais sunku. Labiausiai mūsų kariuomenei kenks jų dresuoti baltieji lokiai.

– To betrūko, – didžiai susimąstęs pratarė kapralas. – Kariniais išradimais dabar nors kamšas kimšk. Štai, pavyzdžiui, nuodijamosios dujokaukės. Užsimausi tokią sau ant galvos ir bemat gausi galą, kaip mums puskarininkių mokykloje aiškino.

– Tik taip gąsdina,– atsiliepė Šveikas. – Kareivis privalo nieko nebijoti. Jeigu, pavyzdžiui, kaudamasis įpuolei į išvietę, apsilaižyk ir vėl eik į mūšį. O nuodingosios dujos mūsų kareiviui įprastas dalykas dar iš kareivinių laikų, nuo duonos bei žirnienės. Bet štai, girdėjau, esą rusai išradę kažkokį daiktą specialiai prieš vyresniuosius.

– Kažkokios, girdi, ten ypatingos elektros srovės,– papildė savanoris. – Sujungus jas su celiulioido žvaigždutėmis ant puskarininkio apykaklės, įvyksta sprogimas. Kas miela dienelė naujos baisybės!

Nors ligi kariuomenės kapralas buvo asilas, galų gale vis dėlto supratò, kad iš jo juokiamasi. Jis pasitraukė nuo areštuotųjų ir toliau ėjo konvojaus priešaky.

Jie artėjo prie geležinkelio stoties, kur buvo suplūdusios minios Budejovicų gyventojų atsisveikinti su savo pulku.

Nors atsisveikinimas neturėjo oficialios demonstracijos pobūdžio, vis dėlto visa aikštė prieš stotį buvo pilna žmonių, laukiančių kariuomenės.

Šveikas visą dėmesį sutelkė į špaleriais stovinčią žiūrovų minią. Kaip visuomet būna, pavyzdingi kareivėliai ėjo toli užpakalyje, o konvojaus apsuptieji – priekyje. Pavyzdinguosius kareivėlius sugrūs į veršių vagonus, o Šveiką ir savanorį pasodins į atskirą areštuotųjų vagoną, kuris kariniuose traukiniuose paprastai prikabinamas prie štabo vagono. Vietos areštuotųjų vagone visuomet per akis.

Šveikas negalėjo susilaikyti ir, pamojavęs kepure, sušuko į minią:

– *Nazdar!**

Tas minią taip smarkiai paveikė, jog šiuos žodžius ėmė šaukti visi.

– *Nazdar!* – nubangavo per visą aikštę ir ėmė skambėti palei stotį.

Toli priekyje per eiles nuskardėjo:

– Eina!

Konvojaus viršininkas sumišo ir suriko ant Šveiko, kad šis prikąstų liežuvį. Sveikinimų gaudesys augo kaip lavina. Žandarai spaudė minią ir skyrė kelią konvojui. Minia staugė: „*Nazdar!*" ir mojavo kepurėmis bei skrybėlėmis.

Tai buvo tikra manifestacija. Pro viešbučio šalia stoties langus kažkokios damos mojavo nosinaitėmis ir šaukė:

– Heil!

Tarp šauksmų „*Nazdar!*" suskardėdavo *ir* „*Heil!*" Kažkokiam entuziastui, kuris, pasinaudojęs šia aplinkybe, sušuko: *Nieder mit den Serben!*"**, buvo pakišta koja ir, tyčiomis susigrūdus žmonėms, jis buvo gerokai pamindžiotas.

„Eina!" – vis toliau ir toliau lyg elektros srovė skrido minioje.

Eisena artėjo. Šveikas pro konvojaus durtuvus maloniai mojavo ranka. Savanoris rimtu veidu atidavinėjo pagarbą.

Jie įžengė į stotį ir nuėjo prie karinio traukinio. Šaulių pulko orkestras vos neužplėšė juos pasitikdamas „Saugok mums, Dieve, valdovą!" nes kapelmeisterį išmušė iš vėžių nelauktoji manifestacija. Laimė, kad laiku pasipainiojo su savo juoda skrybėle pateris Lacina, karo kapelionas iš septintosios kavalerijos divizijos, ir ėmė daryti tvarką.

Istorija, kaip jis čia pateko, labai paprasta.

Pateris Lacina, visų karininkų valgyklų pabaisa, nepasotinamas apsirijėlis ir girtuoklis, išvakarėse atvyko į Budejovicus ir lyg atsitiktinai pateko į išvažiuojančio pulko karininkų pobūvį. Prisigėręs ir prisivalgęs už dešimtį, jis, gerokai įkaušęs, nuėjo į karininkų virtuvę kaulyti iš virėjų likučių. Ten surijo keletą dubenų padažo bei knedlikų ir lyg katinas apgraužė visus kaulus. Pagaliau, prilindęs sandėlyje prie romo, susivemtinai prisilakė ir tada grįžo į atsisveikinimo pobūvį, norėdamas vėl negyvai nusigerti.

Atsisveikinimo pobūviuose septintosios kavalerijos divizijos karininkams visuomet tekdavo už jį primokėti.

* Tegyvuoja! (*Ček.*)

** Šalin serbus! (*Vok.*)

Kitą rytą jam atėjo į galvą mintis padaryti tvarką išsiunčiant pirmuosius pulko ešelonus. Dėl to jis lakstė palei špalerius ir stotyje išvystė tokią veiklą, kad karininkai, vadovavę ešelonų išsiuntimui, užsidarė nuo jo stoties viršininko raštinėj.

Jis atsirado prieš stotį kaip tik tą akimirką, kai kapelmeisteris jau užsimojo rėžti „Saugok mums, Dieve, valdovą!"

– Stok! – šūktelėjo karo kapelionas, išplėšęs iš jo dirigento lazdelę,– dar anksti. Aš jums duosiu ženklą. O kol kas – ramiai! Aš tuojau ateisiu.

Po to jis įėjo stotin, prisivijo konvojų ir sustabdė jį šūkteldamas: „Stok!"

– Kur? – griežtai paklausė jis kapralą, kuris jau nebežinojo, ką jam dabar daryti.

Už jį geraširdiškai atsiliepė Šveikas:

– Mus veža į Briuką, ponas karo kapelione. Jeigu norite, galite važiuoti su mumis.

– Ir važiuosiu! – pareiškė pateris Lacina. Atsisukęs į sargybinius, jis sušuko: – Kas sako, kad aš negaliu važiuoti? Žengte marš!

Atsidūręs areštuotųjų vagone, karo kapelionas atsigulė ant suolo, o geraširdis Šveikas nusivilko savo milinę ir pakišo jam po galva.

Kreipdamasis į sumišusį kapralą, savanoris pusbalsiu tarstelėjo:

– Kapelioną dera pagerbti!

Pateris Lacina, patogiai įsitaisęs ant suolo, ėmė aiškinti:

– Ragu su grybais, ponai, būna juo skanesnis, juo daugiau į jį įdėta grybų. Bet prieš tai būtina grybus pakepinti su svogūnais ir tik po šito dėti ten lauro lapelių bei svogūnų.

– Juk jūs jau teikėtės svogūnų anksčiau įdėti, – priminė savanoris.

Savanoriui tai pasakius, kapralas pažvelgė į jį liūdnomis akimis, nes pateris Lacina, nors ir girtas, vis dėlto buvo jo viršininkas.

Kapralo padėtis iš tikrųjų buvo beviltiška.

– Ponas karo kapelionas sako tikrą teisybę, – pritarė Šveikas kapelionui:– kuo daugiau svogūnų, tuo geriau. Vienas aludaris iš Pakomeržicų visuomet į alų dėdavo svogūnų, nes, sako, jie sukelia troškulį. Apskritai svogūnai labai naudingas dalykas. Kepintus svogūnus deda taip pat ir ant šunvočių.

Pateris Lacina tebemurmėjo kaip pro miegus:

– Viskas priklauso nuo šaknelių, nuo to, kokių šaknelių ir kiek įdėsi. Bet kad per daug nepripipirintum, ne... – jis kalbėjo vis tyliau ir tyliau, – nepripipirintum, nepri-gvazdikintum, nepri-cit-rinintum, nepri-šaknelintum, nepri-muška...

Pateris Lacina nebebaigė sakyti ir, protarpiais pašvilpčiodamas, ėmė knarkti.

Kapralas apstulbęs įsmeigė į jį akis. Sargybiniai patyliukais juokėsi.

– Pabus negreit,– tarė Šveikas. – Gerokai prisimaukęs!

Kapralas išsigandęs pamojavo jam ranka, kad nutiltų.

– Ko ten žiūrėti, – kalbėjo toliau Šveikas,– girtas kaip pėdas, ir viskas. O dar kapelionas! Jiems, karo kapelionams, vis tiek kokį laipsnį jie turėtų, tikriausiai jau taip paties Dievo duota, kad kiekviena proga nusigeria ligi po stalu nugriūvant. Man teko tarnauti pas kapelioną Kacą, tai jis galėdavo savo paties nosį pragerti. Jis dar ne tokių išdaigų iškrėsdavo. Su juo mes pragėrėme monstranciją. Tikriausiai būtume pragėrę ir patį poną Dievą, tik už jį mums niekas nieko nebūtų skolinę.

Šveikas priėjo prie paterio Lacinos, pasuko jį į sieną ir išmanančiai pareiškė:

– Drunys ligi pat Briuko, – ir grįžo į savo vietą. Kapralas liūdnai pažvelgė į jį ir sumurmėjo:

– Reiktų bent pranešti.

– Šito gal nereiks, – tarė savanoris.– Jūs esate konvojaus viršininkas ir neturite teisės mūsų palikti. Be to, pagal statutą jums nevalia nieko iš sargybos pasiųsti su pranešimu, jeigu neturite, kas jį pakeistų. Kaip matot, padėtis be išeities. Iššauti į orą, kad kas nors atbėgtų, taip pat netinka – juk nieko neatsitiko. O antra vertus, yra nurodymas, kad areštuotųjų vagone neturi būti nieko daugiau, tik areštuotieji ir sargyba; įeiti pašaliniams čia griežtai draudžiama. Bet jeigu jums kiltų noras nuslėpti savo nusikaltimą ir pamėginti nepastebimai išmesti karo kapelioną iš traukinio, šiam einant visu greičiu, tas dalykas irgi jums nepasisektų, nes čia yra liudininkų, kad jūs pats įsileidot jį į vagoną, kuriame jam nedera būti. Taigi, ponas kaprale, čia kvepia ne kuo kitu, tik pažeminimu.

Kapralas neryžtingai protestavo: jis, girdi, neįsileidęs kapeliono į vagoną, kapelionas esą pats prie jų prisidėjęs, kad šiaip ar taip – o jis vis dėlto esąs vyresnybė.

– Čia tik viena vyresnybė – jūs,– tvirtai pasakė savanoris, o Šveikas pridūrė:

– Jeigu net ir pats jo didenybė imperatorius norėtų prie mūsų prisidėti, jūs neturit išdrįsti to leisti. Čia lygiai tas pat, jeigu prie stovinčio sargyboje naujoko prieitų inspekcijos karininkas ir paprašytų jį nubėgti atnešti papirosų, o tas dar imtų klausinėti, kokios rūšies tų papirosų atnešti. Už tokias išdaigas sodinama į kalėjimą.

Kapralas nedrąsiai priminė, kad Šveikas pats pirmas pasakęs karo kapelionui, jog tas galįs drauge su jais važiuoti.

– Tą aš galėjau sau leisti, ponas kaprale,– atsakė Šveikas, – nes aš idiotas, bet iš jūsų to nebuvo galima jokiu būdu laukti.

– Ar seniai jūs tarnaujate? – lyg tarp kitko paklausė kapralą savanoris.

– Treti metai. Dabar mane turi pakelti į vyresniuosius puskarininkius.

– Šį dalyką galite jau peržegnoti, – ciniškai tarė savanoris. – Kaip jau sakiau, čia kvepia pažeminimu.

– Galų gale vis tas pats, – atsiliepė Šveikas, – ar tave užmuš kaip puskarininkį, ar kaip paprastą eilinį. Tiesa, pažemintuosius, sako, bruka į pačias pirmąsias eiles.

Karo kapelionas sujudėjo.

– Kirmija, – pareiškė Šveikas, įsitikinęs, kad su karo kapelionu viskas gerai.–Jis turbūt ėdesį susapnavo. Vieno dalyko bijau: kad jis čia mums nepridirbtų. Mano karo kapelionas Kacas, būdavo, kai prisilaka, nieko miegodamas nejunta. Vienąsyk, įsivaizduokit...

Ir Šveikas ėmė pasakoti įvairius atsitikimus iš savo praktikos pas kapelioną Otą Kacą su tokiomis patraukliomis smulkmenomis, kad niekas nepajuto, kaip traukinys pajudėjo.

Šveiko pasakojimą nutraukė stūgsmas, sklindąs iš užpakalinių vagonų. Dvyliktoji kuopa, susidedanti vien iš vokiečių nuo Krumlovo ir Kaspero, bliovė dainas:

Wann ich kumm, wann ich kumm,
*Wann ich wieda, wieda kumm.**

Kitame vagone kažkas baisiai klykė, atsisveikindamas su tolstančiais Budejovicais:

Und du, mein Schatz,
*bleibst hier.***
Holarjo, holarjo, holo!

Sklido toks baisus gargaliavimas ir stūgsmas, kad draugai turėjo klykiantįjį nuo atvirų gyvulinio vagono durų nuvilkti gilyn.

– Nuostabu, kaip čia dar neatėjo tikrindami,– tarė kapralui savanoris.– Pagal nuostatus jūs turėjote apie mus pranešti traukinio komendantui dar stotyje, o ne gaišti su kažkokiu girtu karo kapelionu.

Nelaimingasis kapralas atkakliai tylėjo ir žiūrėjo į bėgančius pro šalį telegrafo stulpus.

– Kai tik aš pagalvoju, kad apie mus niekam nepranešta, – kalbėjo toliau kandusis savanoris,– ir kad pačioje pirmoje stotyje pas mus tikrai įlips traukinio komendantas, man ima virti kraujas, kareivio kraujas! Tarsi mes kokie nors...

– Čigonai, – pridūrė Šveikas,– arba valkatos. Atrodo, lyg mes bijomės dienos šviesos, lyg mes vengiame pranešti apie save iš baimės, kad neareštuotų.

– Be to, – tarė savanoris, – remiantis 1879 metų lapkričio 21 dienos potvarkiu, vežant areštuotus kariškius geležinkeliu, turi būti laikomasi tokių taisyklių: pirma, areštuotųjų vagone turi būti įtaisytos grotos – tai aiškiau negu aišku, ir šiuo atveju pirmosios taisyklės laikomasi: mes esame atsidūrę už nepriekaištingai tvirtų grotų. Šis dalykas, vadinasi, sutvarkytas. Antra, pasak 1879 metų lapkričio 21 dienos imperatoriškojo ir karališkojo potvarkio, kiekviename areštuotųjų vagone turi būti išvietė. O jeigu tokios

* „Kai aš grįšiu, kai vėl sugrįšiu“. (Tarmiškai dainuojama vokiška daina.)
** „Ir tu, mano brangenybe, čia liekies“ *(vok.).*

nebūna, tai vagonas privalo būti aprūpintas uždengiamu indu, kad areštuotieji ir lydinti sargyba galėtų atlikti didžiuosius ir mažuosius savo reikalus. Šiuo atveju apie areštuotųjų vagoną su išviete nė kalbėti netenka: nes esame paprastai atitvertame kupė, atskirtame nuo viso pasaulio. Taip pat čia nėra nė to indo...

– Galite tai atlikti pro langą, – visiškai nusiminęs atsakė kapralas.

– Jūs užmirštate, kad areštuotiesiems prie lango prieiti draudžiama.

– Trečia, – kalbėjo toliau savanoris, – vagone turi būti indas su geriamu vandeniu. Tuo jūs taip pat nepasirūpinote. Tiesa, o kurioje stotyje duos pietus? Nežinote? Taip ir maniau, kad jūs ir apie tai neinformuotas!

– Dabar jums aišku, ponas kaprale, – pasakė Šveikas, – kad vežti areštuotuosius – ne riešutus krimsti. Mumis reikia rūpintis. Mes ne paprasti kareiviai, kurie patys savimi rūpinasi. Mums viską paduok pačion panosėn, tam yra potvarkiai ir paragrafai, kurie turi būti vykdomi. Kitaip kas per tvarka būtų! „Areštuotas žmogus – lygiai kaip kūdikis vystykluos,– sakydavo vienas mano pažįstamas valkata, – jį būtinai reikia prižiūrėti, kad nepersišaldytų, nesijaudintų, būtų patenkintas savo likimu ir kad niekas vargšo neskriaustų..." Beje, – tarė Šveikas, draugiškai žiūrėdamas į kapralą, – kai bus vienuolika valandų, būkite malonus man tai pasakyti.

Kapralas klausiamai pasižiūrėjo į Šveiką.

– Jūs, matyt, norite paklausti, kodėl turite mane įspėti, kai bus vienuolika valandų? O todėl, ponas kaprale, kad nuo vienuoliktos valandos mano vieta jau veršių vagone,– iškilmingai pareiškė Šveikas: – sutinkamai su pulko raportu, aš buvau nuteistas trims dienoms. Vienuoliktą valandą aš pradėjau atlikti bausmę ir šiandien vienuoliktą turiu būti paleistas. Nė vienas kareivis negali likti areštuotas ilgiau, negu jam reikia, nes karo tarnyboje disciplina ir tvarka yra svarbiausia, ponas kaprale.

Po šito smūgio nelaimingasis kapralas ilgai negalėjo atsipeikėti. Pagaliau jis atsikirto, kad negavęs jokių raštiškų nurodymų.

– Mieliausiasis ponas kaprale, – tarė savanoris, – raštiški nurodymai patys pas konvojaus viršininką neatbėgs. Jei kalnas neina prie Mahometo, tai konvojaus viršininkas privalo pats eiti raštų. Šią akimirką jūs patekote į keblią padėtį: jūs neturite nė menkiausios teisės užlaikyti, jeigu kam reikia išeiti laisvėn. Antra vertus, niekas neturi teisės, remiantis įsakymu, palikti areštuotųjų vagono. Tiesą sakant, nežinau, kaip jūs išsikapstysite iš šitos bjaurios padėties. Kuo tolyn, tuo jūsų reikalai blogyn. Dabar jau pusė vienuoliktos.

Savanoris paslėpė laikrodį kišenėje.

– Labai įdomu, ką jūs darysite po pusvalandžiuko, ponas kaprale?

– Po pusės valandos mano vieta jau veršių vagone, – svajingai pakartojo Šveikas.

Prislėgtas ir suglumęs kapralas kreipėsi į jį:

– Jeigu šitai jums neturi didelės reikšmės... man rodosi, kad čia daug patogiau negu veršių vagone. Aš manau...

Jį nutraukė karo kapelionas, sušukdamas pro miegus:

– Daugiau padažo!

– Miegok, miegok, – maloniai tarė Šveikas, kišdamas jam po galva nukritusį nuo suolo milinės skverną. – Ir toliau ėdesį sapnuok.

Savanoris sudainavo:

Mik, kūdikėli, miegok,
Sapną gražiausią sapnuok,
Dievas su tavim miegos,
Angelas lopšį linguos.
Mik, kūdikėli, miegok...

Nelaimingasis kapralas jau į nieką nereagavo. Jis žvalgėsi pro langą lyg ne savo akimis ir davė visišką laisvę dezorganizacijai areštuotųjų kupė. Sargybiniai prie pertvaros žaidė „mėsą": kiekvienas iš eilės atstatinėjo savo užpakalį sąžiningiems ir svariems kitų kareivių smūgiams. Kai kapralas atsigręžė, tiesiog į jį įžūliai buvo įsispitrijęs kareivio pasturgalis. Kapralas atsiduso ir vėl nusisuko į langą.

Savanoris valandėlę pamąstė ir kreipėsi į prislėgtą kapralą:

– Ar esate kada nors skaitęs žurnalą „Gyvūnų pasaulis"?

– Šitą žurnalą, – atsakė kapralas, aiškiai patenkintas, kad pokalbis pasuko kita kryptimi,– mūsų kaime prenumeruodavosi smuklininkas. Jis buvo didelis Angoros ožkų mėgėjas, bet jos visos jam išdvėsdavo, tai jis raštu klausdavo redakcijos patarimo.

– Brangusis drauge, – tarė savanoris,– istorija, kurią aš jums tučtuojau papasakosiu, visai akivaizdžiai jums įrodys, kad žmogui būdinga klysti. Ponai! Esu įsitikinęs, kad jūs liausitės ten žaidę „mėsą", nes tai, ką aš jums dabar papasakosiu, jus labai sudomins, nors daugelio specialių terminų ir nesuprasite. Aš jums papasakosiu apysaką apie „Gyvūnų pasaulį", ir tai padės jums užmiršti dabartines karo negandas.

Kaip kadaise aš pasidariau „Gyvūnų pasaulio", šito gana įdomaus žurnalo, redaktorium, ilgą laiką buvo neįmenama mįslė net ir man pačiam. Paskui įsitikinau, kad tokį pokštą galėjau iškrėsti tiktai būdamas visiškai apkvaišęs. Taip toli mane nuvedė draugiški jausmai vienam mano senam bičiuliui Hajekui. Hajekas redagavo šitą žurnalą sąžiningai, bet įsimylėjo jo leidėjo Fukso dukterį. Fuksas kaipmat išvijo Hajeką iš tarnybos ir liepė jam surasti žurnalui kokį nors padorų redaktorių.

Kaip matote, tada buvo gana keistos samdymo ir atleidimo sąlygos.

Kai draugo Hajeko buvau pristatytas leidėjui, tas labai maloniai mane priėmė ir pasidomėjo, ar aš kiek nors nusimanąs apie gyvulius.

Mano atsakymu jis buvo labai patenkintas. Aš pasisakiau, kad visuomet labai mylėjau gyvulius ir juos laikiau tik pereinamąja į žmogų pakopa. Gyvulių globos požiūriu aš itin jautriai atsiliepdavau į jų poreikius bei siekimus. Kiekvienas gyvulys tetrokštąs vieno dalyko: kad jis prieš suvalgant būtų kaip galima neskausmingiau papjautas. Pavyzdžiui, karpis nuo pat savo gimimo būna įsitikinęs, kad labai negražu, jei virėja jam gyvam skrodžia pilvą. Arba kad ir paprotys kapoti gaidžiams galvas. Gyvulių globos draugija iš paskutiniųjų kovoja už tai, kad paukščio nepjautų nepatyrusi ranka. Susirietusios keptų rubuilių pozos įtikinamiausiai rodo, kad mirdami jie protestuoja, nes juos dar gyvus kepė margarine. O dėl kalakutų...

Čia leidėjas pertraukė mane ir paklausė, ar aš susipažinęs su paukštininkyste, šunų veisimu, triušininkyste, bitininkyste ir apskritai su visų gyvūnų gyvenimo įvairumu, ar sugebėsiu karpyti iš kitų žurnalų paveikslus perspausdinimui, versti iš užsienio žurnalų specialius straipsnius apie gyvūnus, ar moku naudotis Brėmu[48] ir ar sugebėsiu rašyti vedamuosius iš gyvulių gyvenimo, apie oro permainas, šuolius, policijos šunų dresavimą, nacionalines ir bažnytines šventes – trumpiau sakant, – ar turiu žurnalistinį akiratį ir gabumų apibrėžti momentą trumpu, bet turiningu vedamuoju.

Aš pareiškiau, kad tokio žurnalo kaip „Gyvūnų pasaulis" teisingo tvarkymo planą aš jau seniai apgalvojau ir patikslinau ir kad galiu apsiimti vadovauti visiems numatytiems skyriams bei skyreliams, nes iš minėtų sričių turiu pačių reikalingiausių duomenų ir išmanymo. Mano uždavinys bus pakelti žurnalą į nematytą aukštį, pertvarkyti ne tik jo formą, bet ir turinį. Toliau pasakiau, kad esu numatęs naujas antraštes, tokias kaip „Žvėrių humoras", „Gyvuliai apie gyvulius" (turimos galvoj, aišku, politinės aplinkybės). Ketinu teikti skaitytojams siurprizą po siurprizo, kad jie, skaitydami įvairių gyvūnų aprašymus, negalėtų atsikvošėti. O skyrius „Žvėrių kro-

nika" bus dedamas paeiliui su nauja naminių gyvulių problema ir „Raguočių sąjūdžio" klausimais.

Leidėjas vėl pertraukė mane ir pasakė, kad šito visiškai pakanką ir kad jeigu man pasiseksią įgyvendinti nors pusę to, tai jis man padovanosiąs porelę nykštukinių viandotų, kurie gavo pirmąjį prizą paskutinėje Berlyno naminių paukščių parodoje ir kurių šeimininkas buvo pagerbtas aukso medaliu už pavyzdingą suporavimą.

Galiu pasakyti, kad stengiausi ir pagal išgales bei aplinkybes savo programą įvykdžiau, kiek tiktai leido mano sugebėjimai; dar daugiau – aš netgi padariau atradimą – savo straipsniuose pralenkiau pats save.

Norėdamas pateikti skaitytojui ką nors nauja ir nelaukta, aš pats išgalvodavau gyvulius. Remdavausi tuo principu, kad, pavyzdžiui, dramblys, tigras, liūtas, beždžionė, kurmis, arklys, kiaulė ir t. t. seniai kiekvienam „Gyvūnų pasaulio" skaitytojui žinomi ir kad būtina išjudinti skaitytoją kuo nors nauju, kokiais nors išradimais. Kaip bandymą aš paleidau „sierapilvį banginį". Šita nauja banginių rūšis buvo didumo sulig menke, turėjo pūslę, pripildytą skruzdžių rūgšties, ir savotiškos struktūros kloaką, iš kurios „sierinis banginis" su sprogimu išleisdavo ypatingą rūgštį. Rūgštis svaiginamai veikdavusi smulkiąsias žuveles, kurias šis banginis rydavo. Vėliau vienas anglų mokslininkas (nepamenu, kokią aš jam tada išgalvojau pravardę) pavadino šią rūgštį „banginių rūgštimi". Banginių riebalai buvo visiems žinomi, o naujoji „banginių rūgštis" sukėlė tokį susidomėjimą, kad keletas skaitytojų paklausė redakciją, kokia firma šitą rūgštį apdirba.

Galiu jums garantuoti, kad „Gyvūnų pasaulio" skaitytojai iš viso labai smalsūs.

Iškart po „sierapilvio banginio" aš atradau dar ne vieną retą žvėrį. Pavyzdžiui, „jūrų briedį" – kengūrų veislės žinduolį, „milžiną bulių"– mūsų karvės prototipą, ir „sepiją-tirkšlį", kurį priskyriau prie graužikų šeimos. Kiekvieną dieną atrasdavau vis naujų ir naujų gyvūnų. Aš pats buvau nustebintas savo atradimų. Man anksčiau niekuomet nė į galvą neateidavo, kad prireiks taip papildyti fauną. Niekuomet nebūčiau manęs, kad Brėmo „Gyvūnų gyvenime" galėtų būti tiek spragų. Ar žinojo Brėmas ir jo šalininkai apie mano šikšnosparnį iš Islandijos salos, apie vadinamąjį „užjūrio šikšnosparnį", tik iš tolo panašų į mūsiškį, arba apie mano naminę katę iš Kilimandžaro kalno viršūnės, vadinamą „laukine antilope-kačiuke"? Vargu ar kas nors iš zoologų lig tol turėjo bent mažiausią nuovoką apie „inžinieriaus Kuno blusą", kurią aš radau gintare ir kuri buvo visiškai akla, nes

gyveno ant priešistorinio kurmio, kuris taip pat buvo visiškai aklas, nes jo prosenelė susiporavo, kaip rašiau straipsnyje, su aklu „urviniu macaratu" iš Adelsbergo urvo, kuris toje epochoje buvo nutįsęs ligi pat dabartinės Baltijos jūros.

Dėl šito iš esmės nereikšmingo dalyko kilo didelė polemika tarp „Laiko" ir „Čeko"[49]. Cituodamas „Įvairenybių" skyriaus feljetone mano straipsnį apie atrastąją blusą, „Čekas" padarė išvadą: „Kad ir ką Dievas darytų, viskas eina žmonių labui". „Laikas", suprantama, grynai realistiškai sumušė mano blusą visais punktais, prigriebęs ta proga ir palaimintąjį „Čeką". Nuo to laiko mano, kaip išradėjo, gamtos tyrinėtojo, atradusio daugelį naujų padarų, laimingoji žvaigždė ėmė leistis. „Gyvūnų pasaulio" prenumeratoriai pradėjo reikšti nepasitenkinimą. Dingstį tam davė smulkios mano pastabos apie bitininkystę ir paukštininkystę. Šiose pastabose aš plėtojau keletą naujų savo paties teorijų, kurios, tikrąja žodžio prasme, sukėlė paniką moksliniuose gyvulininkystės sluoksniuose. Po kelių gana paprastų mano patarimų garsų bitininką Pazureką ištiko apopleksija, o Šumave ir Podkrkonošėje visos bitės išmirė. Naminius paukščius ištiko maras, vienu žodžiu, viskas ir visur ėmė dvėsti. Prenumeratoriai pradėjo siuntinėti grasinamus laiškus ir atsisakinėti prenumeratos. Tada puoliausi prie didžiųjų paukščių. Lig šiol gerai atsimenu savo konfliktą su „Kaimo apžvalgos" redaktorium, deputatu klerikalu Jozefu M. Kadlačaku. Prasidėjo nuo to, kad aš iškirpau iš angliško žurnalo „Country life" paveikslą, kuris vaizdavo paukštį, tupintį lazdyne. Jį aš pavadinau riešutine, kaip paukštį, tupintį šermukšnyje, nė kiek nesvyruodamas, būčiau pavadinęs šermukšnine. Ir užvirė košė. Kadlačakas užsipuolė mane atviru laišku, tvirtindamas, kad tai esąs kėkštas, o ne riešutinė, ir kad riešutinė – tai vokiškojo *Eichelhäher* vertimas.

Aš jam atsakiau laišku, kuriame išdėsčiau visą savo teoriją apie riešutinę, pasūdydamas savo aiškinimus daugybe keiksmažodžių ir įdėdamas keletą savo paties sugalvotų citatų iš Brėmo. Deputatas Kadlačakas man atsakė „Kaimo apžvalgos" vedamajame.

Mano šefas, ponas Fuksas, kaip visada sėdėjo kavinėje ir skaitė vietinius laikraščius. Paskutiniu metu jis susidomėjo mano patrauklių straipsnių „Gyvūnų pasaulyje" pastabomis ir recenzijomis. Man atėjus į kavinę, jis parodė galvos mostu į gulinčią ant stalo „Kaimo apžvalgą" ir, pažvelgęs į mane liūdnomis akimis, paprašė balsiai paskaityti. Šitokią jo akių išraišką pastaruoju metu dažnai galėjau pamatyti.

Aš perskaičiau balsiai visai kavinės publikai:

„Didžiai gerbiamoji redakcija!

Mano buvo pastebėta, kad jūsų žurnalas vartoja neįprastą ir nepagrįstą zoologijos terminologiją, nepaisydamas čekų kalbos grynumo ir išgalvodamas visokiausių gyvūnų. Aš jau esu nurodęs, kad vietoj visuotinai priimto ir nuo neatmenamų laikų vartojamo pavadinimo „kėkštas" jūsų redaktorius duoda „riešutinės" vardą, o tai yra pažodinis vokiško termino „*Eichelhäher*" (kėkštas) vertimas".

– Kėkštas, – paskui mane beviltiškai pakartojo leidėjas. Aš ramiai skaičiau toliau:

„Kaip atsakymą į tai, aš gavau iš jūsų žurnalo „Gyvūnų pasaulis" redaktoriaus asmeninio pobūdžio laišką, parašytą šiurkščiausiu, įžūliausiu tonu. Šitame laiške aš buvau pavadintas nemokša galviju, – tai, kaip žinoma, teismo baudžiamas posakis. Padorūs žmonės į mokslinio pobūdžio pastabas taip neatsiliepia. Dar klausimas, katras iš mudviejų didesnis galvijas. Galbūt man nederėjo savo prieštaravimus išdėstyti atviru laišku, o reikėjo parašyti uždarą laišką. Tačiau, būdamas perkrautas darbu, šitos menkos aplinkybės nelaikau svarbiu dalyku. Dabar, po įžūlių jūsų „Gyvūnų pasaulio" redaktoriaus išpuolių, aš laikau savo pareiga jį iškelti visuomenės paniekai prie gėdos stulpo.

Jūsų redaktorius labai klysta, laikydamas mane neišprusėliu ir tamsiu galviju, nieko neišmanančiu apie tai, kaip vadinasi vienas ar kitas paukštis. Ornitologijos srity aš dirbu jau daug metų ir patyrimo semiuosi ne iš negyvų knygų, bet tyrinėdamas pačią gamtą, nes savo narveliuose turiu daugiau paukščių negu jūsų redaktorius galėjo matyti per visą savo gyvenimą, neišeidamas iš Prahos smuklių bei alinių. Tačiau visa tai – antraeiliai dalykai, nors jūsų gerbiamajam redaktoriui, prieš išvadinant ką nors galviju, derėjo pasidomėti, kas per asmuo tas žmogus, kuriam jis šį epitetą taiko. Tą pat jis turėtų padaryti ir tuo atveju, jei savo šmeižtus norėtų nukreipti prieš kokį nors prasčiausią kretiną iš Fridlando prie Msteko, kur taip pat esama jūsų laikraščio prenumeratorių. Galų gale man ne taip svarbu asmeninio pobūdžio polemika su kažkokiu pamišėliu, man svarbiau pati tiesa. Todėl dar sykį kartoju, kad neleistina prasimanyti vardų ar versti juos pažodžiui, kai turime visiems žinomą ir visuotinai vartojamą pavadinimą „kėkštas".

– Taip, kėkštas, – dar beviltiškesniu balsu ištarė mano šefas.

Aš ramiai skaitau toliau, neleisdamas nutraukti.

„Nespecialistui ir chuliganui imtis ne savo dalyko yra įžūlumas. Kur tai girdėta, kad kėkštą vadintų riešutine? Veikalo “Mūsų paukščiai” 148 puslapyje yra lotyniškas pavadinimas *Garrulus glandarius B. A.*, tai yra kėkštas. Jūsų žurnalo redaktorius bus priverstas sutikti, kad aš pažįstu paukščius geriau, negu juos gali pažinti nespecialistas. Riešutinė, remiantis profesoriaus Bajerio terminologija, yra ne kas kita kaip *nucifraga caryocatactes B.*, ir šita *B* nėra, kaip rašė man jūsų redaktorius, pirmoji žodžio „bambeklis” raidė. Čekų paukščių tyrinėtojai žino tiktai paprastąjį kėkštą ir jam pavadinti neužtiko jūsų riešutinės vardo, išgalvoto to pono, kuriam, remiantis jo teorija, kaip tik ir priklauso pirmoji minėto žodžio raidė *B*.

Įžūlūs išpuoliai, skirti mano asmeniui, dalyko esmės nekeičia. Kėkštas lieka kėkštu, nors jūsų „Gyvūnų pasaulio” redaktorius net ir kelnes prileistų... Minėtas dalykas įrodo, kad jūsų redaktorius straipsnius rašo lengvapėdiškai, ne apie dalyko esmę, nors tai darydamas jis akiplėšiškai remiasi Brėmu. Pavyzdžiui, šitas chuliganas rašo, kad kėkštas, anot Brėmo (452 psl.), priklausąs krokodilų rūšies šeimai, o iš tikrųjų tame puslapyje kalbama apie juodakaktę medšarkę *(Lanius minor L.)*. To negana: šitas, švelniai tariant, nemokša, vėl remdamasis Brėmu, pareiškia, kad kėkštas priklausąs penkioliktajai varninių šeimai, kurioje esančios ir kuosos, nors pats Brėmas varnas priskiria septynioliktajai. Tai darydamas, redaktorius pasiekia tokio įžūlumo, kad mane išvadina šarkų grupės kuosa *(coloeus)*, netašytų žioplių atmainos žalvarniu, nors tame 452 puslapyje kalbama apie girinius kėkštus ir margąsias šarkas...”

– Giriniai kėkštai, – atsiduso mano leidėjas, susiėmęs už galvos.– Duokit šen laikraštį, aš baigsiu skaityti.

Aš išsigandau išgirdęs, kad leidėjas beskaitydamas ėmė gargaliuoti.

– „Smilginis”, arba juodasis turkiškas strazdas, – sušvokštė jis, – išvertus į čekų kalbą, vis tiek liks juodasis strazdas, o pilkasis strazdas – pilkasis.

– Pilkąjį strazdą geriau būtų pavadinti šermukšnine, ponas šefe, – įsiterpiau aš, – nes jis minta šermukšniais.

Ponas Fuksas nubloškė laikraštį ir palindo po biliardo stalu, švokšdamas paskutinius straipsnio žodžius: „Turdus–smilginis”.

– Nėra jokio kėkšto! – subliovė jis staiga iš po stalo. – Tegyvuoja riešutinė! Saugokitės, įkąsiu!

Vargais negalais jį iš ten ištraukė. Po trijų dienų jis mirė siaurame šeimos rately smegenų uždegimu.

Proto nušvitimo akimirką paskutiniai jo žodžiai prieš pat mirtį buvo tokie:

– Man svarbu ne mano paties interesai, o visuomenės labas. Šituo požiūriu ir priimkite paskutinį mano sprendimą kaip iš esmės, taip ir...

Čia jis neteko žado ir mirė.

Savanoris valandėlę nutilo, o paskui ne be kandumo tarė kapralui:

– Tuo aš noriu pasakyti, kad kiekvienas gali patekti į keblią padėtį ir kad žmogui būdinga klysti.

Iš viso to kapralas suprato tik viena, būtent, kad jis griežtai įspėjamas dėl jo paties klaidų. Jis vėl nusigręžė į langą ir ėmė niūriai žiūrėti, kaip tolsta kelias. Sargybiniai kvailais žvilgsniais žvalgėsi vienas į kitą. Daugiau už kitus pasakojimu susidomėjo Šveikas.

– Nėra tokios paslapties, kuri neišeitų aikštėn, – pradėjo jis. – Viskas išlenda iš maišo, netgi tai, kaip girdėjote, kad kažkoks nususęs kėkštas nėra riešutinė. Juk įdomu, kad esama žmonių, kurie tokiais dalykais patiki. Išgalvoti gyvūną – sunkus dalykas, bet išgalvotą gyvūną įteigti žmonėms – dar sunkesnis. Prieš keletą metų Prahoje gyveno toks Mestekas. Jis išgalvojo sireną ir rodė ją pro širmą Havličeko gatvėje, Vinohraduose. Širmoje buvo skylutė, ir kiekvienas galėjo patamsy pamatyti paprasčių paprasčiausią kanapą, ant kurios voliojosi mergšė iš Žižkovo. Jos kojos buvo apvyniotos žaliu šydu,– tatai turėjo vaizduoti žuvies uodegą; plaukai buvo nudažyti žalia spalva, ant rankų ji turėjo užsimovusi kumštines kartonines pirštines, taip pat žalias, – tai pelekai, o ant nugaros kažkas virve pririšta – vairas. Vaikams ligi šešiolikos metų buvo draudžiama žiūrėti, o kas turėjo daugiau kaip šešiolika, mokėjo už įėjimą. Visiems labai patiko, kad sirena turėjo didelį pasturgalį, o ant jo parašyta: „Iki greito pasimatymo!" Užtai su krūtimis buvo prasta: karojo ligi pat bambos, lyg kokios senos pasileidėlės. Septintą valandą vakaro Mestekas panoramą uždarydavo ir sakydavo: „Sirena, galite eiti namo". Jinai persirengdavo, ir dešimtą vakaro ją jau galėjai matyti Taboro gatvėje. Ji vaikštinėdavo ir lyg netyčia sakydavo kiekvienam sutiktam vyriškiui: „Gražuolėli, einam su manim, paišdykausim". Bet ji neturėjo geltono bilieto, todėl drauge su kitomis panašios rūšies „pelytėmis" ją areštavo ponas Drašneris, policijos komisaras, ir Mestekui krautuvėlę teko uždaryti.

Šią akimirką karo kapelionas nupuolė nuo suolo ir toliau miegojo ant grindų. Kapralas sutrikęs pasižiūrėjo į jį ir, visiems tylint, ėmė kelti jį atgal ant suolo. Niekas nė nekrustelėjo jam padėti. Buvo matyti, kad kapralas visiškai neteko autoriteto. Beviltišku balsu jis pasakė:

– Kad bent kas padėtų...

Sargybiniai tiktai pasižiūrėjo į jį, bet niekas nesujudėjo. – Jums reikėjo jį palikti drunyti ant grindų. Aš su savo karo kapelionu kitaip nesielgdavau. Vienąsyk aš jį palikau miegoti išvietėj, kitą kartą jis išsimiegojo mano kambary ant spintos. Būdavo, miega svetimam bute, geldoje. Ir kur tik jis nekirmydavo!..

Kapralas staiga pajuto, kad jį suėmė ryžtas. Norėdamas parodyti, kas čia iš tikrųjų viršininkas, jis šiurkščiai suriko Šveikui:

– Užsikimškite savo koserę ir neplepėkite! Kiekvienas karininko pasiuntinys mat čia kišis su savo plepalais. Utėlės!

– Teisybė. O jūs, ponas kaprale, esate Dievas,–atsakė Šveikas ramiai, kaip filosofas, besistengiąs įgyvendinti pasaulyje taiką ir dėl šito besileidžiąs įnirtingon polemikon.– Jūs – Motina Sopulingoji.

– Viešpatie Dieve! – sudėjęs rankas tartum maldai, sušuko savanoris. – Pripildyk mūsų širdis meilės visiems puskarininkiams, kad nežiūrėtume į juos su pasišlykštėjimu! Palaimink mūsų kelionę šitoje ratuotoje areštantų daboklėje!

Kapralas išraudo ir pašoko iš vietos:

– Aš draudžiu jums, savanori, reikšti visokias pastabas.

– Jūs čia niekuo dėtas,– ramino jį savanoris. – Nors gyvūnų esama visokiausių rūšių ir pavidalų, tačiau gamta jiems nesuteikė jokio intelekto; regis, patys esate girdėję apie žmonių kvailumą. Gaila, kad negimėt kokiu nors kitu žinduoliu, būtų buvę daug geriau, ir jūs neturėtumėt kvailo žmogaus ir kapralo vardo. Didelė klaida, jeigu save laikote pačia tobuliausia ir labiausiai išsivysčiusia būtybe. Tereikia nulupti jums žvaigždutes, ir jūs būsite nulis, toks pat nulis kaip tie, kurie visuose frontuose ir visuose apkasuose atsišaudo nežinia kieno vardu. Jeigu jums pridės dar vieną žvaigždutę ir padarys iš jūsų naują gyvulį, vadinamą vyresniuoju puskarininkiu, tada su jumis ne viskas bus kaip reik. Jūsų protinis akiratis dar labiau susiaurės, ir kai jūs galų gale nebaigtą prusinti savo galvą paguldysite mūšio lauke, visoj Europoj neatsiras, kas dėl jūsų pravirktų.

– Aš jus pasodinsiu! – iš nevilties sušuko kapralas. Savanoris nusišypsojo.

– Atrodo, jūs norėtumėt pasodinti mane už tai, kad aš jus įžeidžiau? Tuomet būtumėt melagis, nes su savo protiniu bagažu jūs niekaip negalite pasakyti, kuo savo kalboje jus įžeidžiau, juo labiau kad jūs – galiu eiti lažybų iš ko tik norite! – nieko neatsimenate iš mūsų pokalbio. Jeigu aš jus pavadinsiu embrionu, šitą žodį jūs užmiršite – nesakysiu, kad tai atsitiks dar neprivažiavus artimiausios stoties, bet tai įvyks nespėjus šmėstelti nė arti-

miausiam telegrafo stulpui. Jūs – nykstantys smegenų griuvėsiai. Net ir labai norėdamas, negaliu įsivaizduoti, kad galėtumėt bent įmanomai papasakoti, apie ką jums kalbėjau. Antra vertus, galite paklausti, ką tik norite, ar užgavau aš kuo nors jus ir ar mano kalba buvo nors kiek įžeidžiama.

– Be abejonės,– patvirtino Šveikas. – Niekas nepratarė jums nė žodelio, kurį galėtumėt blogai išaiškinti. Visuomet išeina kažkaip absurdiškai, jei kas nors staiga pasijunta įžeistas. Sėdėjau aš vieną kartą „Tunelio" naktinėje kavinėje. Buvo kalbama apie orangutangus. Drauge su mumis sėdėjo vienas jūreivis ir pasakojo, kad orangutango dažnai negalima atskirti nuo kokio nors barzdočiaus, nes visas orangutango snukis apaugęs gaurais, kaip... „na, sako, kaip va, pavyzdžiui, pono prie gretimo stalo". Mes visi atsigręžėme, o barzdotasis ponas pakilo, priėjo prie jūreivio ir kad skels jam į snukį. Jūreivis čiupo butelį nuo alaus ir pramušė jam galvą. Barzdotasis ponas likosi gulėti be sąmonės, o aš su jūreiviu atsisveikinau, nes jis, pamatęs pritrenktą poną, pasiskubino išeiti. Paskui, kai jūreivis išėjo, mes tą poną atgaivinome ir, žinoma, kvailai padarėme, nes jis, tik atsigavęs, pašaukė policiją, nors mes čia buvome visiškai niekuo dėti, o policija mus nuvedė nuovadon. Ten jis vis tvirtino, esą mes jį palaikę orangutangu ir visą laiką apie jį ir tekalbėję. Mes sakėme, kad nieko panašaus ir kad jis ne orangutangas. O jis vis savo: „Ne, sako, orangutangas, pats girdėjau!" Tada aš paprašiau poną komisarą, kad jis pats tam ponui viską išaiškintų. Komisaras ėmė aiškinti gražiuoju, bet tas neleido jam kalbėti ir pareiškė, kad komisaras su mumis išvien. Tada ponas komisaras liepė jį pasodinti už grotų, kad prasiblaivytų, o mes buvome beeiną atgal į „Tunelį", bet neteko – mus taip pat pasodino už grotų... Štai matote, ponas kaprale, kas pasidaro iš menko nesusipratimo, dėl kurio nė burnos nėra ko aušinti. Arba, pavyzdžiui, Vokiečių Brodėje vienas pilietis iš Okruglicų įsižeidė, kai jį pavadino tigrine gyvate. Bet ar maža žodžių, už kuriuos niekas negali būti baudžiamas? Jeigu, pavyzdžiui, mes jums pasakytume, kad jūs – kiaunė, argi jūs galėtumėt už tai ant mūsų supykti?

Kapralas suriaumojo. To nebuvo galima pavadinti nei riksmu, nei staugimu. Tai buvo riaumojimas, išreiškiąs rūstybę, padūkimą ir neviltį. Šiam koncertiniam numeriui pritarė plonas švilpesys, kurį nosimi išdarinėjo knarkiąs karo kapelionas.

Po šito maurojimo kapralą apėmė visiška depresija. Jis atsisėdo ant suolo, o pavandenijusios neišraiškingos jo akys įsmigo pro langelį į tolį – girias bei kalnus.

– Ponas kaprale, – tarė savanoris, – šią akimirką, ilgesingai žiūrėdamas į aukštus kalnus ir gardžiakvapes girias, jūs panašus į Dantę. Tokie pat taurūs bruožai kaip poeto, gyva širdis ir dvasia, jautrumas visokiam kilnumui. Prašau jus sėdėti taip visą laiką, tai jums labai tinka. Jūsų žvilgsnyje nė menkiausio dirbtinumo, maivymosi, jūs žiūrite išsproginęs akis, su jaudinamu nuoširdumu į beslenkantį peizažą. Aišku, mąstote, kaip čia bus gražu pavasarį, kai šitose tuščiose vietose išsiskleis margų lauko gėlių kilimas...

– Drėkinamas upelio, – pridūrė Šveikas. – O ant kalno sėdės ponas kapralas, seilios pieštuką ir rašys „Mažojo skaitytojo" žurnalui eiles.

Tai neišjudino kapralo iš visiškos apatijos. Savanoris ėmė įtikinėti kapralą, kad jis, girdi, matęs jo galvos skulptūrą meno parodoje:

– Atleiskite, ponas kaprale, ar nepozavote jūs skulptoriui Štursai[50]?

Kapralas pažvelgė į savanorį ir liūdnai tarė:

– Ne.

Savanoris nutilo ir išsitiesė ant suolo. Sargybiniai lošė su Šveiku kortomis. Iš nusiminimo kapralas ėmė žvilgčioti pro lošiančiųjų pečius į kortas. Jis net teikėsi padaryti pastabą: esą Šveikas išėjęs tūzu ir, girdi, jam nederėję švietalu kirsti: tada būtų likusi septynakė atsimesti.

– Seniau, – tarė Šveikas, – smuklėse ant sienų būdavo labai gerų užrašų specialiai lošiančiųjų patarėjams. Atsimenu vieną: „Nelįsk, patarėjau, prie lošiančiųjų, nes gausi per dantis".

Karinis traukinys artėjo prie stoties, kur inspekcija tikrindavo vagonus. Traukinys sustojo.

– Ar aš nesakiau,– tarė negailestingasis savanoris, reikšmingai nužvelgęs kapralą, – inspekcija jau čia.

Į vagonus sulipo inspekcija.

Karinio traukinio viršininku buvo štabo paskirtas atsargos karininkas, matematikos mokslų daktaras Mrazas.

Tokiems kvailiems reikalams visuomet skirdavo atsargos karininkus. Šita tarnyba Mrazui visiškai apsuko galvą. Jam amžinai trūkdavo vieno vagono. Paskutinėj stoty komandą suskaičiavo pagal vagonus, bet kareivių kiekis skyrėsi nuo to skaičiaus, kokį susodino Budejovicų stotyje. Kai Mrazas patikrino inventoriaus sąrašą, pasirodė, kad nežinia iš kur atsirado dvi atliekamos lauko virtuvės. Šiurpas perėjo jam per nugarą nustačius, kad ir arklių kažkokiu neaiškiu būdu padaugėjo. Karininkų sąraše jam trūko dviejų jaunesniųjų karininkų. Priekiniam vagone, kur važiavo pulko kanceliarija,

negalima buvo surasti rašomosios mašinėlės. Nuo viso šito chaoso jam ėmė skaudėti galvą, jis jau išgėrė tris porcijas aspirino miltelių ir skausmingu veidu toliau inspektavo traukinį.

Drauge su traukinio komendantu įėjęs į areštuotųjų kupė ir patikrinęs raštus, jis išklausė nelaimingojo kapralo raportą, kad jis vežąs du areštuotuosius ir kad jo komandoje esą tiek ir tiek žmonių.

Paskui traukinio viršininkas pagal dokumentus patikrino, ar raportas teisingas, ir apžiūrėjo kupė.

– O ką jūs čia dar vežate?– griežtai paklausė jis, rodydamas į karo kapelioną, kuris miegojo apsivertęs ant pilvo, įžūliai atstatęs užpakalį tiesiog į inspekciją.

– Drįstu pranešti, ponas leitenante, – mikčiodamas sušvebeldžiavo kapralas. – Tai, tai...

– Koks čia „tai tai"?– nepatenkintas tarė Mrazas. – Kalbėkit aiškiau.

– Drįstu pranešti, ponas leitenante,– atsakė už kapralą Šveikas, – šitas ponėkas, miegąs ant pilvo, – kažkoks girtas karo kapelionas. Jis prie mūsų prisiplakė ir įlipo į vagoną, o mes negalėjome jo išmesti, nes, šiaip ar taip, jis priklauso vyresnybei ir tai būtų palaikyta vyresnybės negerbimu. Jis suklydo ir, užuot lipęs į štabo vagoną, pataikė į areštinę.

Mrazas atsiduso ir pasižiūrėjo į savo raštus. Raštuose nebuvo net užuominos, kad traukiniu į Briuką turėtų važiuoti karo kapelionas. Jam ėmė trūkčioti akis. Paskutinėj stoty staiga padaugėjo arklių, o dabar – štai! – areštuotųjų kupė nežinia iš kur atsiranda karo kapelionas.

Traukinio viršininkas nesugalvojo nieko geresnio, kaip tik įsakyti kapralui, kad tas miegantį ant pilvo karo kapelioną apverstų aukštielninką, nes kitaip nebuvo galima nustatyti jo asmenybės.

Ilgai stengęsis, kapralas pagaliau apvertė karo kapelioną ant nugaros, o šis tuo tarpu nubudo ir, pamatęs priešais karininką, ištarė: *„Eh, servus Fredy, was gibts neues? Abendessen schon fertig?"** Po to jis vėl užsimerkė ir nusisuko į sieną.

Mrazas bemat pažino, kad tai ėdrūnas iš vakarykščio karininkų pobūvio, žinomas visų karininkų pobūvių besotis, ir tyliai atsiduso:

– Už šitą jūs prisistatykite pulkininkui, – tarė jis kapralui ir pasisuko link durų.

Šveikas jį sulaikė:

* "A, tarnas Fredis; na, kas naujo? Ar vakarienė jau paruošta?" *(Vok.)*

– Drįstu pranešti, ponas leitenante, aš neprivalau čia liktis. Turėjau būti areštuotas ligi vienuoliktos, nes mano laikas šiandien pasibaigė. Aš daboklėn pasodintas trims dienoms ir dabar jau privalau būti su visais kitais gyvulių vagone. Kadangi vienuolika valandų jau seniai išmušė, tai nuolankiausiai prašau, ponas leitenante, išlaipinti mane iš traukinio arba perkelti į veršių vagoną, kur aš privalau būti. Arba pasiųskite pas poną vyresnįjį leitenantą Lukašą.

– Pavardė? – paklausė Mrazas, žiūrėdamas į savo raštus.

– Šveikas Josefas, drįstu pranešti, leitenante.

– Hm... Tai jūs, vadinasi, tas garsusis Šveikas, – tarė Mrazas. – Iš tikrųjų vienuoliktą valandą jūsų areštas turėjo baigtis, bet leitenantas Lukašas prašė mane, kad neišleisčiau jūsų ligi Briuko atsargumo sumetimais, nes kelionėje galite iškrėsti kokią nors išdaigą.

Inspekcijai išėjus, kapralas negalėjo susilaikyti nuo kandžios pastabos:

– Na ką, Šveikai, pagelbėjo jums kreipimasis į vyresnybę? Šuniui po uodega kišk savo skundą! Tik nenorėjau, būčiau galėjęs judviem kailį nunerti.

– Ponas kaprale, – tarė savanoris,– švaistytis dešinėn ir kairėn šuns uodega – daugmaž įtikinama argumentacija, tačiau inteligentiškas žmogus net susierzinęs ar ginčydamasis neturi griebtis panašių žodelių. O dėl šių juokingų grasinimų, kad jūs būtumėt galėjęs mudviem abiem kailį nunešti, tai kodėl gi, po šimts kalakutų, turėdamas tam reikalui visas sąlygas, ligi šiol jūs to nepadarėte? Turbūt tuo pasireiškė jūsų protinis brandumas ir nepaprastas delikatumas.

– Užteks! – pašoko kapralas.– Aš jus abu galiu už tai į teismą paduoti.

– Už ką gi, meldžiamasis? – nekaltai paklausė savanoris.

– Tai jau mano dalykas, už ką, – dėjosi drąsuoliu kapralas.

– Jūsų dalykas? – paklausė šypsodamasis savanoris.– Lygiai kaip ir mūsų. Lygiai kaip kortuojant: „Pinigėliai jūsų greit bus mūsų". Greičiausiai jus bus paveikęs įsakymas prisistatyti pulkininkui, o jūs norite išgiežti savo pyktį ant mūsų ir šūkaujate, piktnaudžiaudamas tarnybine padėtimi.

– Akiplėšos jūs, štai kas! – suriko kapralas, įsidrąsinęs ir nutaisęs griežtą veidą.

– Žinote, ką aš jums pasakysiu, ponas kaprale, – tarė Šveikas. – Aš, galima sakyti, esu senas kareivis, tarnavau prieš karą ir nežinau atsitikimo, kad iš plūdimosi kas nors gera išeitų. Prieš keletą metų, atmenu, mūsų kuopoje buvo būrininkas, toks Šreiteris. Tarnavo jis liktiniu. Jį jau seniai būtų paleidę namo su kapralo laipsniu, bet vaikystėje auklė, matyt, jį buvo su-

trenkusi. Lįsdavo jis prie mūsų, kibdavo kaip vantlapis prie užpakalio; čia tas ne taip, čia anas ne pagal instrukciją, – vienu žodžiu, kibo prie mūsų, kaip tiktai išmanė, ir visuomet plūsdavosi: „Vėplos jūs, ne kareiviai". Vieną dieną taip man įkyrėjo, kad aš nuėjau su raportu pas kuopos vadą. „Ko tau?" – klausia kapitonas. „Drįstu pranešti, ponas kapitone, su skundu prieš mūsų viršilą Šreiterį. Mes, šiaip ar taip, esame jo didenybės kareiviai, o ne vėplos. Mes teisingai tarnaujame jo didenybei imperatoriui, o ne dinderiuojame". – „Žiūrėk man, blusa, – atsakė kapitonas. – Lauk! Ir kad daugiau man akyse nesirodytum!" O aš į tai: „Nuolankiausiai prašau pasiųsti mane pas brigados vadą". Čia jis išsigando ir tučtuojau liepė pašaukti į raštinę mūsų viršilą Šreiterį, ir šiam teko visų karininkų akyse prašytis dovanojamam už žodį „vėpla". Paskui jis mane pasivijo kieme ir pareiškė, kad nuo šios dienos nesiplūsiąs, bet padarysiąs taip, jog aš atsidursiu drausmės batalione. Nuo to laiko visada buvau atsargus, bet vis dėlto neišsisaugojau. Stovėjau kartą sargyboje prie amunicijos sandėlio. Ant sienelės, kaip ir dera, kiekvienas sargybinis ką nors palieka atminimui: nupiešia, pavyzdžiui, moters kūno dalis arba kokias eilutes parašo. O aš nieko negalėjau sugalvoti ir iš nuobodumo pasirašiau po užrašu: „Viršila Šreiteris – niekšas". Viršila, šunsnukis, tučtuojau mane įskundė, nes sekiodavo iš paskos ir uostinėdavo mano pėdas kaip policijos šuo. Ir atsitik tu man, kad viršum šito užrašo buvo kitas: „Į karą mes nevyksim, ant jo visi mes nusišiksim!" O tatai įvyko 1912 metais, kai buvo rengiamasi mus siųsti prieš Serbiją dėl konsulo Prožaskos. Mane bematant išsiuntė į Tereziną, į karo teismą. Maždaug kokį penkiolika kartų ponai iš karo teismo fotografavo amunicijos sandėlio sieną su visais užrašais, taigi ir su mano parašu. Norėdami ištirti mano braižą, bent dešimt kartų liepė man parašyti: „Į karą mes nevyksim, ant jo visi mes nusišiksim" ir ne mažiau kaip penkiolika kartų turėjau jiems parašyti: „Viršila Šreiteris – niekšas". Galų gale atvažiavo ekspertas grafologas ir liepė man parašyti: „1897 metų birželio 29 dieną Kralovyj Dvuras patyrė stichinio Elbės potvynio grėsmę".

„Šito maža, – tarė teismo tardytojas. – Mums reikšmingesnis yra tas nusiš... Padiktuokite jam ką nors, kur būtų daug „š" ir „k". Ekspertas man padiktavo: „Šilkas, tašyk, dangiškas, krištolas, šlamštas". Teismo ekspertas, kaip matyt, visai surizgo ir tolydžio žvalgėsi į kareivį su šautuvu. Pagaliau jis pasakė, jog būtinai reikia, kad aš parašyčiau: „Saulelė jau ima kaitinti: ateina karštos dienos", ir kad tai bus nusiųsta į Vieną. Paskui visą medžiagą išsiuntė į Vieną, ir pagaliau paaiškėjo, kad užrašai – ne mano rankos dar-

bas, bet parašas iš tikrųjų mano. Šito dalyko ir aš pats nesigyniau. Mane nuteisė šešioms savaitėms, už tai, kad rašinėjau eidamas sargybą. Vadinasi, nebūčiau galėjęs apsaugoti man patikėto posto tą akimirką, kai rašiau ant sienos.

– Gerai, kad ir nubaudė jus, – ne be pasitenkinimo tarė kapralas. – Jūs – nusikaltėlis. Karo teismo vietoje... aš jums būčiau įkrėtęs ne šešias savaites, o šešerius metus.

– Nebūkite toks rūstus, – prabilo savanoris. – Geriau pamąstykite, kas jūsų laukia. Inspektuojant buvo pasakyta, kad turite prisistatyti pulko vadui. Praverstų jums pasiruošti šitam rimtam momentui ir apsvarstyti visą savo, kaip kapralo, egzistencijos nepatvarumą. Kas, tiesą sakant, esate jūs, palyginti su visata, ir jeigu atsiminsime, kad pati artimiausia nejudanti žvaigždė nuo šito karinio traukinio yra nutolusi du šimtus septyniasdešimt penkis kartus toliau negu saulė, o jos paralaksas sudaro kampą, lygų vienai sekundei? Jeigu įsivaizduotumėt save visatoj kaip nejudančią žvaigždę, jūs, aiškus dalykas, būtumėt toks menkas, kad net pro stipriausią teleskopą jūsų nepamatytum. Tokiam smulkumui išreikšti pasaulyje net vardo nėra. Per pusmetį dangaus skliaute jūs apibrėžtumėt tokį mažą lanką, o per metus tokią mažą elipsę, kad to nebūtų galima išreikšti skaičiumi dėl jų nereikšmingumo. Jūsų paralaksas būtų neišmatuojamai mažas.

– Tokiu atveju, – tarė Šveikas, – mūsų kapralas gali didžiuotis: jo niekas negali išmatuoti. Kad ir kas atsitiktų, kai prisistatys pulkininkui, ponas kapralas privalo liktis ramus ir susilaikyti nuo karščiavimosi, nes bet koks jaudinimasis kenkia sveikatai, o per karą kiekvienas privalo saugoti sveikatą. Negandos, atsiradusios dėl karo, reikalauja, kad kiekviena asmenybė nebūtų dvasna. Jeigu jus, ponas kaprale, pasodins,– kalbėjo toliau Šveikas, meiliai šypsodamasis, – arba iškrės ką nors panašaus, neprivalote nustoti dvasios žvalumo. Jie tegu laikosi savo nuomonės, o jūs – savo. Pažinojau aš vieną angliakasį Františeką Škvorą. Karo pradžioje jis drauge su manim buvo uždarytas Prahos policijos valdyboje už valstybės išdavimą. Vėliau jį nubaudė už pragmatinę sankciją. Kai per kvotą jį paklausė, ar neprieštaraująs dėl protokolo, pasakė:

– Tegul buvo, kaip buvo: juk vis tiek kaip nors buvo; niekuomet taip nebuvo, kad niekaip nebuvo.

Už tai jį uždarė į tamsią vienutę ir porą dienų nedavė jam nei valgyti, nei gerti, o paskui vėl nuvedė į kvotą. Bet jis laikėsi savo, kad „tegul buvo, kaip buvo: juk vis tiek kaip nors buvo; niekuomet taip nebuvo, kad niekaip ne-

buvo". Jį pasiuntė į karo teismą; galimas dalykas, kad ir į kartuves jis ėjo tą pat kalbėdamas.

– Dabar, sako, daug karia ir šaudo, – tarė vienas iš sargybinių. – Neseniai skaitė mums aikštėje įsakymą, kad Motole sušaudė vieną atsarginį Kudumą už tai, kad kapitonas kardu sukirto jo vaikiūkščiui, kurį ant rankų laikė jo žmona, jiems skiriantis Benešove, o jis, Kuduma, supyko už tai ant kapitono. Visus politinius paprastai areštuoja. Vieną redaktorių iš Moravijos sušaudė. Kuopos vadas mums sakė, kad ir kitų tas pat laukia.

– Viskam yra ribos, – tarė savanoris dviprasmiškai.

– Jūsų tiesa,– atsiliepė kapralas. – Taip jiems, redaktoriams, ir reikia. Tik žmones kursto. Užpernai, kai aš dar buvau grandinis, mano komandoje buvo vienas redaktorius. Jis manęs kitaip nevadindavo, kaip tik nusususia avimi, kuri visą kariuomenę teršianti. O kai aš jį ligi septinto prakaito mokiau laisvųjų pratimų, jis visuomet sakydavo: „Prašom mane gerbti kaip žmogų". Tada aš jam parodžiau, kas tai yra žmogus. Vienąsyk, kai visam kareivinių kieme telkšojo klanai, privedžiau jį prie balos ir sukomandavau „gulk!"; teko vaikinui pulti į klaną, kad net purvai tiško it maudyklėj. O po pietų visi jo daiktai turėjo blizgėti, munduras turėjo būti išvalytas kaip naujas. Na ir valė, stenėjo, bet valė; ir dar visokias pastabas teikėsi daryti. Kitą dieną vėl aš jį po purvą išvoliojau lyg kiaulę. Stoviu prie jo ir sakau: „Nagi, ponas redaktoriau, tai kas gi didesnis: nusususi avis ar jūsų išgarbintasis žmogus?" Tipiškas buvo inteligentas.

Kapralas pergalingai pažvelgė į savanorį ir kalbėjo toliau:

– Jam nulupo savanorio antsiuvus kaip tik už jo inteligentiškumą, už tai, kad rašė į laikraščius apie tyčiojimąsi iš kareivių. Bet kaip neužsisėsi ant jo, jeigu jis toks mokytas žmogus, o nemoka išardyti šautuvo spynos, nors dešimtį kartų jam rodyk! O kai pasakysi „lygiuok kairėn!", jis kreipia savo nosį lyg tyčia dešinėn ir žiūri į tave tartum varna. Šautuvo paimti nemoka, nežino, už ko pirmiau stvertis: už diržo ar už šovinyno. Išvers į tave veizolus kaip avinas į naujus vartus, kai jam parodai, kad ranka turi nuslysti diržu žemyn. Nežinojo net, ant kurio peties šautuvas nešiojamas; pagarbą atiduodavo it beždžionė. O jo posūkiai žygiuojant, Dieve tu mano! Sukomandavus „Aplink, marš!", jam būdavo vis tiek, katra koja suktis: šlept, šlept jau po komandos dar kokius šešis žingsnius vėžlina pirmyn, top, top, top... ir tik tada pasisuka tarsi vėjarodis gaidys. O rikiuotėje eidavo kaip podagrininkas arba vis šokčiodavo kaip sena merga sosto šventėje.

Kapralas nusispjovė.

– Tyčia parinkau jam gerokai parūdijusį šautuvą, kad išmoktų valyti. Jis trynė jį lyg šuo kalę, tačiau jei būtų nusipirkęs ir porą kilogramų pakulų, vis tiek nebūtų išvalęs. Kuo daugiau valė, tuo darėsi blogiau, ir šautuvas dar labiau rūdijo, o paskui raportuojant šautuvas eidavo karininkams iš rankų į rankas, ir visi stebėdavosi, kaip galima taip apleisti ginklą – vienos rūdys. Mūsų kapitonas visuomet jam sakydavo, kad iš jo kareivio nebūsią, kad geriausia jam būtų pasikarti, – tik be reikalo ėdąs kareivišką duoną. O jis iš po akinių tik dėbčioja. Jei kurią dieną nepakliūdavo darban arba karcerin, jam būdavo didelė šventė. Tokiomis dienomis jis paprastai rašydavo savo straipsniūkščius į laikraščius, įrodinėdamas, kad kareiviai engiami. Bet kartą ėmė ir padarė jo skrynutėje kratą. Na ir knygų ten rasta! Vis apie nusiginklavimą ir taiką pasaulyje. Už tai jį uždarė į įgulos kalėjimą, ir nuo to laiko mes juo atsikratėme. Tik sykį žiūrim – jis vėl pas mus, bet jau sėdėjo kanceliarijoj ir išrašinėjo kareiviams duonos davinius: jį ten paskyrė, kad neturėtų reikalų su komanda. Toks buvo liūdnas šito inteligento galas. O būtų galėjęs tapti žmogum, tik per savo kvailumą buvo degraduotas. Būtų galėjęs tapti jaunesniuoju leitenantu.

Kapralas atsiduso.

– Ir už ką: nemokėjo susidėti milinės klosčių. Tiek težinojo, kad išsirašinėjo iš Prahos visokių skysčių ir tepalų sagoms valyti. Ir vis tiek jo sagos buvo kaip Esafo. Bet liežuviu malti mokėjo, o kai pradėjo tarnauti kanceliarijoj, tai nieko daugiau neveikė, tik filosofuodavo. Ir anksčiau tokiems dalykams buvo pramušta jo galva. Vienu žodžiu, „žmogus", kaip esu jau sakęs. Kartą, kai jis pradėjo samprotauti priešais klaną, kur jam reikėjo griūti pagal komandą „Gulk!" – aš jam pasakiau: „Kai pradedama filosofuoti apie žmogų ir purvą, aš prisimenu, kad žmogus buvo sukurtas iš purvo, tai ten jam ir vieta".

Išsipasakojęs kapralas buvo labai patenkintas savimi ir laukė, ką pasakys savanoris. Tačiau pirmasis atsiliepė Šveikas:

– Už tokias išdaigas, už priekabes prieš keletą metų trisdešimt penktajame pulke kažkoks Koničekas nudūrė kapralą ir pats sau galą pasidarė. „Kurjeryje" tai buvo aprašyta. Kapralo kūne buvo apie trisdešimt durtuvo žaizdų, iš kurių daugiau kaip tuzinas mirtinų. O kareivis po to atsisėdo ant mirusio kapralo ir taip sėdėdamas nusidūrė pats. Kitas atsitikimas įvyko prieš keletą metų Dalmatijoj. Ten buvo papjautas kapralas, ir ligi šiol nežinom, kas tai padarė. Taip viskas ir paskendo nežinios tamsybėse, pa-

aiškėjo tik tai, kad papjautojo kapralo pavardė Fiala ir kad kilęs jis iš Drabovnės prie Turnovo. Paskui menu dar vieną atsitikimą su kapralu Reimaneku iš septyniasdešimt šeštojo pulko...

Malonų pasakojimą nutraukė garsus krenkštimas, sklindąs nuo suolo, kur miegojo karo kapelionas Lacina.

Karo kapelionas nubudo. Jis spindėjo visu savo grožiu ir taurumu. Jam bundant dėjosi dalykai, panašūs į tuos, kurie dėjosi keliantis jaunajam milžinui Gargantiua.

Karo kapelionas leido vėją, riaugėjo ir žiovavo, kad net visa apylinkė skambėjo. Pagaliau jis atsisėdo ir nustebęs paklausė:

– Trauk jus devynios, kurgi aš čia?

Kapralas su vergišku nuolankumu atsakė bundančiai vyresnybei:

– Drįstu pranešti, ponas karo kapelione, jūs teikiatės būti areštuotųjų vagone.

Karo kapeliono veide šmėstelėjo nuostaba. Valandėlę jis sėdėjo tylėdamas ir įtemptai mąstė, bet nieko neprisiminė. Tarp praėjusios nakties įvykių ir jo nubudimo vagone su grotuotais langais tyvuliavo užsimiršimo jūros. Pagaliau jis paklausė kapralą, dar vis priešais jį tebestovintį vergiškai nuolankia poza:

– O kieno įsakymu mane kaip kokį...

– Drįstu pranešti, be jokio įsakymo, ponas kapelione.

Kapelionas pakilo ir ėmė vaikščioti tarp suolų, murmėdamas, kad nieko nesuprantąs. Galų gale jis vėl atsisėdo ir paklausė:

– O kur mes, tiesą sakant, važiuojame?

– Drįstu pranešti, į Briuką.

– O ko mes ten važiuojame?

– Drįstu pranešti, kad ten perkeltas visas mūsų devyniasdešimt pirmasis pulkas.

Karo kapelionas pradėjo vėl įtemptai galvoti, kas gi jam atsitikę, kaip jis pakliuvęs į vagoną ir kodėl jis, tiesą sakant, važiuojąs į Briuką kaip tik su devyniasdešimt pirmuoju pulku ir su sargyba. Pagaliau jis taip išsipagiriojo, kad pastebėjo čia pat savanorį. Jis kreipėsi į jį:

– Jūs inteligentiškas žmogus, gal galite man paaiškinti nieko neslėpdamas, kaip aš čia pakliuvau!

– Mielai,– draugiškai atsakė savanoris.– Jūs paprasčių paprasčiausiai prie mūsų prisiplakėte rytą, sodinant mus į traukinį, kadangi buvote įkaušęs.

Kapralas griežtai pasižiūrėjo į savanorį.

– Jūs įlindote pas mus į vagoną, – kalbėjo toliau savanoris, – tai faktas. Atsigulėte ant suolo, o Šveikas pakišo jums po galva savo milinę. Paskutinėje stotyje tikrinusi traukinį inspekcija jus įtraukė į traukinyje esančių karininkų sąrašą. Jūs buvote, taip sakant, oficialiai atrastas, ir dėl to mūsų kapralas turės prisistatyti su raportu pulkininkui.

– Taip, taip, – atsiduso karo kapelionas. – Vadinasi, artimiausioje stotyje man reikia persėsti į štabo vagoną. O ką, pietus jau davė?

– Pietūs bus Vienoje, ponas kapelione, – įterpė kapralas.

– Tai atseit jūs padėjote man po galva milinę,– kreipėsi kapelionas į Šveiką. – Labai dėkui.

– Dėkingumo aš nenusipelniau,– atsakė Šveikas.– Pasielgiau taip, kaip privalo pasielgti kiekvienas kareivis, kai mato, kad vyresnybė nieko neturi po galva ir kad jai trūksta... Kiekvienas kareivis privalo gerbti savo vyresnybę, net jeigu jinai būtų ir be šulo. Aš su karo kapelionais esu labai patyręs, nes tarnavau karo kapeliono Oto Kaco pasiuntiniu. Jie linksmi ir nuoširdūs žmonės.

Pagiriojantį karo kapelioną ištiko demokratizmo priepuolis. Jis išsiėmė papirosą ir padavė jį Šveikui:

– Rūkyk! O tu,– kreipėsi jis į kapralą,– dėl manęs, sako, turi prisistatyti pulkininkui? Nieko, brolau, nebijok. O tave, – tarė jis Šveikui, – aš pasiimsiu: pas mane gyvensi kaip Dievo užantyje.

Ištiktas naujo didžiadvasiškumo priepuolio, jis prisiūlė visiems visokiausių gėrybių: savanoriui pažadėjo nupirkti šokolado, sargybiniams – romo, kapralą žadėjo perkelti į septintosios kavalerijos divizijos štabo fotografijos skyrių ir visus įtikinėjo, kad juos išvaduosiąs ir visuomet atsiminsiąs. Ir čia pat ėmė vaišinti papirosais iš savo portsigaro ne tik Šveiką, bet ir kitus, pareiškęs, kad leidžiąs visiems areštuotiesiems rūkyti. Jis žadėjo pasirūpinti, kad bausmė visiems būtų sutrumpinta ir kad jie grįžtų į normalų karinį gyvenimą.

– Nenoriu, kad mane minėtumėt bloguoju, – tarė jisai. – Pažinčių aš turiu daug, ir su manimi jūs nepražūsite. Apskritai jūs darote padorių, Viešpačiui Dievui patinkančių žmonių įspūdį. Jeigu ir nusidėjote, tai už savo nuodėmes atsiteisite ir, kaip matau, nuolankiai, nemurmėdami iškęsite, kas Dievo jums skirta.

– Kuo remdamiesi jus nubaudė?– kreipėsi jis į Šveiką.

– Dievas mane, ponas karo kapelione, nubaudė,– dievobaimingai atsakė Šveikas,– dėl nepriklausančio nuo manęs pavėluoto atvykimo į pulką. Savo įrankiu jis pasirinko pulkininką.

– Dievo gailestingumas ir teisingumas begalinis,– iškilmingai pasakė karo kapelionas.– Jis žino, ką baudžia, idant taip mums parodytų savo Apvaizdą ir visagalybę. O jūs už ką sėdite, savanori?

– Gailestingiausiasis Kūrėjas teikėsi man atsiųsti reumatą, ir aš pasikėliau į puikybę, – atsakė savanoris. – Atlikęs bausmę, būsiu paskirtas į pulko virtuvę.

– Ką tik Dievas daro, viskas į gerą,– patetiškai pareiškė kapelionas, išgirdęs apie virtuvę. – Padorus žmogus ir virtuvėje gali padaryti karjerą. Inteligentiški žmonės turi būti skiriami kaip tik virtuvėn, nes reikia įvairiau derinti; juk svarbu ne kaip verdama, o kad viskas būtų su meile derinama, pavyzdžiui, užkulas ir panašūs dalykai. Na, kad ir padažai. Inteligentiškas žmogus, taisydamas svogūnų padažą, pirmiausia deda visų rūšių daržovių po truputį, patroškina jas su sviestu, paskui įmeta šaknelių, pipirų, imbiero ir kitų prieskonių. O paprastas virėjas suvirins svogūnus, o paskui į juos pūkštels miltų, pakepintų su lajumi, ir baigta. Aš norėčiau jus matyti karininkų virtuvėje. Nekultūringą žmogų galima pakęsti gyvenime, jeigu jis nėra kulinaras. Vakar vakare Budejovicuose, karininkų namuose, mums, beje, davė inkstų su madera. Tas, kuris sugebėjo taip juos patiekti (tegul jam Viešpats Dievas už tai atleidžia visas nuodėmes!), buvo inteligentas tikra to žodžio prasme. Beje, tų karininkų namų virtuvėje iš tikrųjų tarnauja kažkoks mokytojas iš Skutčo. O tokių pat inkstų su madera aš vieną kartą esu valgęs šešiasdešimt ketvirtojo atsargos pulko karininkų valgykloje. Kad privarė į juos kmynų, na, vienu žodžiu, taip taiso inkstus su pipirais prasčiausioj smuklėj. O kas taisė? Kuo vertėsi, reik paklausti, jų virėjas prieš karą? Buvo dvaro gyvulių šėrikas!

Karo kapelionas stabtelėjo ir ėmė nagrinėti virimo problemas Senajame ir Naujajame Įstatyme, priminęs, kad senais laikais buvo kreipiamas ypatingas dėmesys į skanių valgių paruošimą po pamaldų ir bažnytinių švenčių. Paskui jis pasiūlė ką nors padainuoti, ir Šveikas mielai, bet kaip visada ne vietoj užtraukė:

Eina Marina
Iš Godonino.
Paskui ją mina,
Nešdamas vyną,
Kunigas juodas,
Galva kaip puodas.

Tačiau karo kapelionas nė kiek neįsižeidė.

– Jeigu čia pat būtų bent kiek romo, tai ir vyno nereikėtų, – tarė jis, draugiškai šypsodamasis, – o dėl Marinos, tai mes ir be jos apsieisime: su jomis tik nuodėmės.

Kapralas įbruko ranką milinės kišenėn ir atsargiai ištraukė paplokščią butelį romo.

– Drįstu pasiūlyti, ponas kapelione, – iš balso galėjai suprasti, kokia sunki jam buvo ta auka,– nepalaikykite tai įžeidimu...

– Nepalaikysiu, mielasis,– atsakė tasai, ir jo balse suskambėjo aiškus džiaugsmas. – Geriu už laimingą mūsų kelionę.

– Jėzau Marija! – atsiduso kapralas, pamatęs, kad, kapelionui patraukus gerą gurkšnį, dingo pusė butelio.

– Ak jūs, šioks ir toks, – pagrasė jam karo kapelionas, šypsodamasis ir reikšmingai mirksėdamas savanoriui. – Drįstate į savo kalbą vis įterpti Dievą niekinančių žodelių. Už tai Jis jus nubaus. – Kapelionas vėl truktelėjo iš butelio ir, paduodamas jį Šveikui, sukomandavo: – Pabaigti!

– Nieko nepadarysi – drausmė,– geraširdiškai tarė Šveikas kapralui, grąžindamas tuščią butelį. Kapralo akyse pasirodė ypatingas blizgesys, pastebimas tik psichinių ligonių akyse.

– O dabar aš valandėlę snustelsiu iki Vienos, – tarė karo kapelionas.– Pažadinkit mane, kai tik atvažiuosime į Vieną. O jūs, – kreipėsi į Šveiką, – nueikite į karininkų namų virtuvę, paimkite indus ir atneškite mano pietus. Pasakykite tenai, kad ponui karo kapelionui Lacinai. Pasistenkit gauti dvigubą porciją. Jei bus mėsos kukuliai, tai neimkite nuo viršaus – neapsimoka. Paskui atneškite man butelį vyno ir neužmirškite pasiimti katiliuko – tegul pripila romo.

Karo kapelionas Lacina ėmė krapštinėtis kišenėse.

– Paklausykit,– tarė jis kapralui,– aš neturiu smulkių, paskolinkit man auksinį!.. Taip, štai jums. Kuo pavarde?

– Šveikas.

– Štai jums, Šveikai, arbatpinigių. Kaprale, paskolinkit man dar vieną auksinį. Šitą, Šveikai, gausite, jeigu viską atliksit kaip reikiant. Be to, parūpinkit man tenai papirosų ir cigarų. Jei dalys šokoladą, iškaulykite dvigubą porciją, o jei konservus, tai, žiūrėkit, nučiupkite rūkyto liežuvio arba žąsų kepenėlių. Jeigu duos šveicariško sūrio, neimkit nuo krašto, o vengriškų dešrų tegul atpjauna ne iš galo, o iš vidurio, sultingesnį kąsnelį.

Karo kapelionas išsitiesė ant suolo ir po minutės užmigo.

– Tikiuosi, kad jūs esat visiškai patenkintas mūsų rastinuku, – tarė savanoris kapralui, kai karo kapelionas ėmė knarkti. – Puikus vyrukas.

– Atjunkytas, kaip sakoma,– įterpė Šveikas, – jau iš buteliuko čiulpia, ponas kaprale...

Kapralas valandėlę grūmėsi pats su savimi, bet staiga nusviedė nuo savęs meilikaujamo paklusnumo kaukę ir sausai tarė:

– Minkštai kloja...

– Smulkių, girdi, neturįs, – pasakė Šveikas.– Tai man primena vieną mūrininką iš Deivicų, tokį Mličką. Tas niekuomet neturėdavo smulkių, tik sykį ėmė ir įsivėlė į vieną istoriją, pakliuvo kalėjiman už sukčiavimą. Smulkių jis neturėjo, o stambius mokėjo pragerti.

– Septyniasdešimt penktajam pulke, – įsiterpė vienas iš sargybinių, – kapitonas prieš karą pragėrė visą pulko kasą, ir už tai jį išgujo iš kariuomenės. O dabar jis vėl kapitonas. Paskui dar vienas viršila apsivogė: nukniaukė atlapų gelumbės daugiau kaip dvidešimt skiaučių, o dabar – papraporščikis. O štai vieną eilinį Serbijoje neseniai sušaudė, kad vienu prisėdimu jis suvalgė visą konservų dėžutę, kurios turėjo užtekti trims dienoms.

– Tai nieko bendra neturi,– pareiškė kapralas. – Bet kas tiesa, tai tiesa: pasiskolinti iš vargšo kapralo porą auksinių arbatpinigiams, tai jau...

– Šekit tą savo auksinį, – tarė Šveikas, atiduodamas jam pinigą. – Nenoriu lobti jūsų sąskaita. O kai gausiu iš kapeliono antrą, jį taip pat jums grąžinsiu. Jums turi būti vien malonu, kad vyresnybė skolinasi iš jūsų išlaidoms. Jūs labai jau didelis egoistas. Juk kalbama tik apie kažkokius du nelaimingus auksinius... Aš norėčiau pamatyti, kaip jūs uždainuotumėt, jeigu tektų paaukoti gyvybę už vyresnybę. Pavyzdžiui, jei sužeistas viršininkas gulėtų anapus linijos, o jums tektų jį gelbėti ir nešti ant rankų iš ugnies linijos, o į jus šaudytų ne tik šrapneliais, bet ir kuo tik pakliuvo...

– Jūs tai jau tikriausiai kelnes pridirbtumėt,– gynėsi kapralas. – Juodnugaris!

– Per ataką daugelis kelnes prisidirba,– pasakė kažkas iš sargybinių. – Neseniai Budejovicuose mums vienas sužeistasis pasakojo, kad jis pats per puolimą prisidirbęs kelnes tris kartus paeiliui. Pirmą kartą, kai išlipo iš priedangos į aikštelę prieš spygliuotos vielos užtvaras; antrą kartą, kai juos ėmė dengti iš kulkosvaidžių, ir trečią, kai rusai atakavo durtuvais ir rėkė „ura!" Tada jie dengiami pasileido atgal, ir visoje kuopoje neatsirado nė vieno, kuris nebūtų prisidirbęs kelnių. O vienas užmuštas likosi begulįs tranšėjoj: jo kojos buvo nukarusios žemyn, per puolimą sviedinys jam nunešė pusę kiaušo – tartum peiliu nupjovė. Tas paskutinę akimirką tiek prisidirbo, kad iš kelnių krito per batus ir drauge su kraujais tekėjo į tranšėją, tiesiog ant tos pusiukės kiaušo su smegenimis. Čia, brolau, niekas nežino, kas kam atsitiks.

– O kartais, – tarė Šveikas,– per durtynes nei iš šio, nei iš to žmogui staiga taip pasidaro šleikštu, kad netenki jėgų. Prahoje, Pohorželeco gatvėje, „Panoramos" alinėje, vienas iš sveikstančiųjų sužeistas ties Peremyšliu, pasakojo, kaip jie kažkur prie vienos tvirtovės ėjo durtuvų atakon. Kur buvęs nebuvęs, užgriuvo jį rusų kareivis, milžinas žaliūkas, atkišęs šautuvą su durtuvu, o jo panosėje karojo didokas snarglys. Nelaimingasis tik žvilgtelėjo į tą jo didžiulę snargliuotą nosį, ir jam taip pasidarė šleikštu, kad turėjo bėgti į lauko ligoninę. Ten jam nustatė, kad serga cholera ir pasiuntė į Budapeštą, į choleros baraką, kur jis jau tikrai užsikrėtė cholera.

– Kas jis buvo: eilinis ar kapralas? – pasiteiravo savanoris.

– Kapralas, – ramiai atsakė Šveikas.

– Taip pat galėjo atsitikti ir kiekvienam savanoriui, – kvailai pratarė kapralas, pergalingai pasižiūrėjęs į savanorį, lyg sakytų: „Na ką, atsikandai? Ir grąžos neturi".

Tačiau savanoris neatsakė ir atsigulė ant suolo.

Traukinys artėjo prie Vienos. Kas nemiegojo, žiūrėjo pro langus į spygliuotų vielų užtvaras ir sutvirtinimus. Tai visiems darė slegiantį įspūdį. Net Kaspero kalnų „avinai" liovėsi šūkčioti dainelę: „*Wann ich kum, wann ich kum, wann ich wieda, wieda kum*", nes, pamatę spygliuotų vielų užtvaras aplink Vieną, ir jie pasidavė sunkiam jausmui.

– Viskas kaip reikia, – tarė Šveikas, žiūrėdamas į apkasus. – Viskas galutinai sutvarkyta. Tik vienas dalykas nepatogus: vykdami už miesto vieniečiai gali susidraskyti kelnes. Čia reikia būti labai atsargiam. Apskritai Viena – gana įžymus miestas, – toliau kalbėjo jis. – Pavyzdžiui, kad ir laukiniai žvėrys Šenbruno zoologijos sode. Kai prieš keletą metų man teko būti Vienoje, aš labiausiai mėgdavau žiūrėti beždžionių; bet kai pro šalį važiuoja koks nors imperatoriaus rūmų asmuo, tai nieko tenai pro policijos kordoną nepraleidžia, ir labai gaila. Su manimi buvo vienas siuvėjas iš Vienos, iš dešimtojo rajono, jį suėmė už tai, kad jis įsigeidė žūtbūt pasižiūrėti šitų beždžionių.

– O rūmuose jūs esate buvęs? – paklausė kapralas.

– Ten puiku,– atsakė Šveikas. – Aš tenai nesu lankęsis, man pasakojo vienas žmogus, kuris buvo. Įdomiausias dalykas ten – rūmų sargyba. Kiekvienas iš sargybinių turi būti dviejų metrų ūgio. Už tarnybą paskui gauna pensiją. O princesių ten kaip kalių.

Traukinys pralėkė pro kažkokią stotį, ir iš jos, pamažu tildami, įkandin sklido Austrijos himno garsai. Orkestras buvo pasiųstas į stotį pasitikti ešelono, matyt, per klaidą, nes, praėjus gerokam laiko tarpui, traukinys sustojo kitoje stotyje, kur ešelono laukė pietūs ir iškilmingas sutikimas.

Tačiau iškilmingi sutikimai jau ne tokie, kaip buvo karo pradžioje, mat tuomet vykstantys frontan kareiviai kiekvienoje stotyje gaudavo ko nors užkąsti. Visur juos sutikdavo ištisi pulkai mergaičių, aptaisytų idiotiškomis baltomis suknelėmis, dar idiotiškesniais veidais ir tokiomis pat idiotiškomis puokštėmis. Tačiau kvailiausios būdavo, aišku, damų, kurių vyrai dabartiniais laikais dedasi pseudopatriotais, sveikinamosios kalbos.

Iškilmingų sutiktuvių delegacija susidėjo iš trijų ponių – Austrijos Raudonojo Kryžiaus draugijos narių, dviejų ponių – kažkokio Vienos damų ir merginų karinio būrelio narių, vieno oficialaus Vienos magistrato atstovo ir vieno kariškio. Jų veiduose aiškiai matei nuovargį. Kariniai traukiniai važiuodavo dieną ir naktį, sanitarijos traukiniai su sužeistaisiais atvykdavo kas valandą, tuo pat metu stotyse nuo vieno kelio į kitą buvo permetinėjami traukiniai su belaisviais, ir visuose šiuose įvykiuose turėjo dalyvauti įvairių

draugijų ir korporacijų nariai. Dieną ir naktį kartojosi vis tas pat, ir ankstesnis entuziazmas virto žiovuliu. Nors šie žmonės nuolat keisdavosi, tačiau visose Vienos stotyse jie buvo vienodai išvargę, kaip ir tie, kurie šį kartą sutiko Budejovicų pulką.

Iš veršių vagonų, tartum eidami į kartuves, beviltiškai žvalgėsi kareiviai.

Prie vagonų ėjo damos ir dalijo kareiviams meduolius su cukriniais užrašais: *„Sieg und Rache", „Gott strafe England!", „Der österreicher hat eine Vaterland. Er liebt's und hat auch Ursach für Vaterland zu kämpfen"**.

Ir Kaspero kalniečiai su tokiais pat beviltiškais veidais rijo meduolius.

Paskui per kuopas nuvilnijo įsakymas eiti pietų prie lauko virtuvių, stovinčių už stoties. Ten pat stovėjo ir karininkų virtuvė, kur Šveikas nuėjo vykdyti karo kapeliono įsakymo. Savanoris pietų laukė vagone, nes du sargybiniai turėjo atnešti maisto visiems areštuotiesiems.

Šveikas tiksliai įvykdė įsakymą ir, grįždamas per stoties bėgius, pamatė vyresnįjį leitenantą Lukašą, kuris vaikštinėjo geležinkelio sankasa, tikėdamasis, kad karininkų virtuvėje ir jo daliai vis kas nors liks. Vyresnysis leitenantas Lukašas buvo patekęs į gana nepatogią padėtį, nes kartu su vyresniuoju leitenantu Kiršneriu laikinai turėjo vieną pasiuntinį. Šitas berniokas rūpinosi vien savo karininku ir būdavo visiškai abejingas, kai reikėdavo pasirūpinti vyresniuoju leitenantu Lukašu.

– Kam jūs tai nešate, Šveikai? – paklausė vargšas vyresnysis leitenantas, kai Šveikas numetė žemėn visą krūvą į milinę susuktų daiktų, kuriuos pagrobė iš karininkų virtuvės.

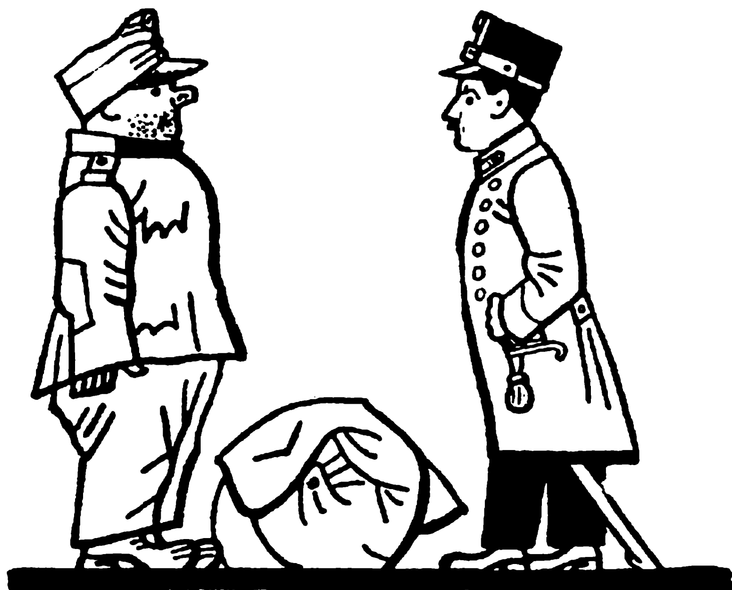
Šveikas akimirką buvo besutrinkąs, bet greitai susigriebė ir drąsiu, atviru veidu ramiai atsakė:

– Drįstu pranešti – jums, ponas vyresnysis leitenante. Tik va negaliu surasti jūsų kupė ir dar bijausi, kad ponas traukinio komendantas gali pasipriešinti, jeigu persėsčiau pas jus, – jis toks kiaulė.

Vyresnysis leitenantas Lukašas klausiamai pažvelgė į Šveiką. Šis tebekalbėjo familiariai ir geraširdiškai:

– Be niekur nieko kiaulė, ponas vyresnysis leitenante. Kai jis tikrino traukinį, aš jam nedelsdamas pranešiau, kad jau vienuolikta valanda, ir mano vieta veršių vagone, vadinasi, su jumis. O jis mane baisiai šiurkščiai nutraukė, liepdamas nelįsti į akis ir sėdėti vietoje. Jis sakė, kad aš bent jau

* „Pergalė ir kerštas", „Nubausk, Dieve, Angliją!", „Austrijos–Vengrijos sūnus turi tėvynę. Jis myli ją ir turi dėl ko už ją kautis" *(vok.)*.

kelyje jums sarmatos nedaryčiau. Šveikas skausmingai perkreipė burną. – Lyg aš jums, ponas vyresnysis leitenante, kada nors būčiau padaręs gėdą!

Leitenantas Lukašas atsiduso.

– Nė karto neatsitiko, kad aš jums gėdą būčiau padaręs, – kalbėjo Šveikas. – Jei kas nors ir pasitaikė, tai buvo vien atsitiktinumas, „Dievo Apvaizda", kaip pasakė Vaničekas iš Pelhržimovo, kai jį trisdešimt šeštą kartą sodino į kalėjimą. Niekuomet aš nieko nesu daręs tyčia, ponas leitenante. Aš visuomet stengdavausi viską daryti kuo sklandžiau ir geriau. Nejaugi aš kaltas, kad vietoj naudos mudu patirdavom tik skausmą bei kančią.

– Tik nepravirkite, Šveikai, – tarė leitenantas Lukašas kuo švelniau, nes abu jau buvo priėję štabo vagoną. – Aš sutvarkysiu, kad jūs vėl būtumėt pas mane.

– Drįstu pareikšti, ponas vyresnysis leitenante, aš neverksiu. Tik labai jau man skaudu: mudu esame patys nelaimingiausi žmonės šitam kare ir visam pasauly, ir abu dėl to nekalti. Kai pamąstau, kaip aš jumis rūpinausi, kaip stengiausi visą savo gyvenimą, koks vis dėlto žiaurus likimas...

– Nusiraminkite, Šveikai.

– Klausau, ponas vyresnysis leitenante. Jei ne drausmė, aš jokiu būdu negalėčiau nusiraminti, bet, laikydamasis jūsų įsakymo, nuolankiai pranešu, kad jau visiškai nusiraminau.

– Tai lipkit į vagoną.
– Klausau, lipu, ponas vyresnysis leitenante.

* * *

Mosto karo stovykloj viešpatavo nakties tyla. Kareiviai barakuose drebėjo nuo šalčio, o prikūrentuose karininkų barakuose dėl nepakeliamo karščio langai buvo atidarinėti iki galo.

Palei objektus buvo girdėti, kaip vaikščioja sargybiniai, tuo gindamiesi nuo miego.

Žemai, Moste prie Leitos, degė imperatoriškojo mėsos konservų fabriko žiburiai. Ten darbas virė dieną ir naktį: buvo perdirbama į konservus visokios atmatos, verdama sriuba, o vėjas nešė į stovyklą pūvančių sausgyslių, nagų ir kaulų smarvę.

Iš apleisto fotografo paviljono, kur prieš karą buvo daromos nuotraukos kareivių, jaunus metus praleidžiančių netoliese esančioj karinėj šaudykloj, atsivėrė reginys į Leitos slėnį ir į raudoną žibintą ties „Kukurūzo burbuolės" viešaisiais namais. Tuos namus 1908 metais didžiųjų manevrų palei Šoproną metu savo atsilankymu pagerbė erchercogas Steponas. Kasdien į juos rinkdavosi karininkai.

Tai buvo patys prašmatniausi miesto viešieji namai. Čia negalėjo lankytis paprasti kareiviai ir savanoriai. Šie eidavo į „Rožių namus". Tų namų žali žiburiai taip pat buvo matyti iš fotografo paviljono. Toks atsiribojimas išliko ir fronte, monarchija savo kariuomenei jau nepajėgė niekuo daugiau padėti, tik prie brigadų štabų įsteigė paleistuvybės namus, vadinamus pufais. Taip gyvavo imperatoriškieji karininkų pufai, imperatoriškieji puskarininkių pufai ir imperatoriškieji eilinių pufai.

Mostas prie Leitos buvo nušviestas žiburių. Kitoje Leitos pusėje švietė Kiralyhidos, Cisleitanijos ir Transleitanijos žiburiai[51]. Abiejuose miestuose – viename iš jų gyveno vengrai, o kitame – austrai – grojo čigonų kapelos, žmonės dainavo, gėrė. Kavinės ir restoranai žėrėjo ryškiomis šviesomis. Vietinė buržuazija ir valdininkai vesdavosi į kavines bei restoranus savo žmonas ir suaugusias dukteris, ir visas Mostas prie Leitos – „*Brück an der Leitha*",– lygiai kaip ir Kiralyhida, buvo ne kas kita, kaip tikri didžiuliai paleistuvybės namai.

Viename stovyklos karininkų barake Šveikas laukė savo leitenanto Lukašo, kuris vakare išėjo į teatrą ir ligi šiol vis negrįžo. Šveikas kiūtojo ant paklotos leitenanto lovos, o priešais, ant stalo, sėdėjo majoro Vencelio pasiuntinys.

Majoras Vencelis grįžo iš fronto atgal į pulką, kai Serbijoje prie Drinos įrodė nuostabų savo negabumą. Sklido gandai, kad jis įsakęs nuimti ir sunaikinti pontoninį tiltą, dar pusei jo bataliono nespėjus persikelti į kitą upės krantą. Šiuo metu jis buvo karinės šaudyklos Kiralyhidoje viršininkas, be to, dar ėjo kažkokias pareigas karinės stovyklos ūkio dalyje.

Tarp karininkų buvo kalbama, kad dabar majoras Vencelis pataisysiąs savo reikalus. Į Lukašo ir Vencelio kambarius ėjo bendri laiptai.

Majoro Vencelio pasiuntinys Mikulašekas, menkos išvaizdos, rauplių išvagotu veidu berniokas, sūpavo kojas ir plūdosi:

– Kas čia galėtų būti, kad senasis velnias vis negrįžta ir negrįžta. Įdomu, kur šitas senas skrabalas visą naktį bastosi? Galėjo bent buto raktą palikti. Būčiau galėjęs išsigerti ir numigti! Ir buteliuką praimčiau. Pas mus ten vyno, kiek nori.

– Sako, jis vagia, – prabilo Šveikas, kuris nieko nesivaržydamas rūkė savo leitenanto papirosus, nes tas jam buvo uždraudęs kambary rūkyti pypkę. – Tu, regis, turi žinoti, iš kur mes vyną gauname?

– Kur liepia, ten ir einu,– plonu balseliu tarė Mikulašekas. – Parašo reikalavimą, kad vynas ligoninei būtinas, o aš gavęs namo parnešu.

– O jeigu jis tau lieptų pulko kasą išvogti, tu irgi paklausytum? Čia tu plepi, kiek tau lenda, o prieš jį drebi kaip epušės lapas.

Mikulašekas ėmė mirkčioti mažytėmis savo akutėmis:

– Apie tai dar reiktų pagalvoti.

– Nėra ko čia galvoti, pienburni! – aprėkė jį Šveikas, bet bematant užsikirto.

Atsidarė durys, ir įėjo vyresnysis leitenantas Lukašas. Leitenantas buvo puikiai nusiteikęs; tą lengvai galėjai pastebėti iš jo atbulai uždėtos kepurės.

Mikulašekas taip persigando, kad pamiršo nušokti nuo stalo ir sėdėdamas atidavė pagarbą, be to, dar užsimiršęs, kad pats be kepurės.

– Turiu garbės pranešti, kad viskas sutvarkyta,– raportavo Šveikas, išsitempęs pagal visas taisykles, bet su burnoje styrinčiu papirosu.

Vyresnysis leitenantas Lukašas visiškai nesidomėjo Šveiku ir nuėjo tiesiai prie Mikulašeko, kuris, išsprogdinęs akis, sekė kiekvieną leitenanto judesį. Vis tebelaikydamas ranką prie smilkinio, jis atidavinėjo pagarbą, sėdėdamas ant stalo.

– Vyresnysis leitenantas Lukašas, – prisistatė leitenantas, eidamas prie Mikulašeko ne visai tvirtu žingsniu. – O kaip jūsų pavardė?

Mikulašekas neteko žado. Lukašas pasitraukė kėdę, atsisėdo priešais Mikulašeką ir, žiūrėdamas į jį, tarė:

– Šveikai, išimkite iš lagamino tarnybinį revolverį.

Kol Šveikas rausėsi lagamine, Mikulašekas, netardamas nė žodžio su siaubu spoksojo į leitenantą. Jis niekaip nesusivokė, kad sėdi ant stalo, ir būtų sumišęs dar labiau, jei būtų pamatęs, kad jo kojos įremtos į priešais sėdinčio leitenanto kelius.

– Kaip pavardė, aš klausiu?! – šaukė leitenantas, žiūrėdamas į Mikulašeką.

Bet šis tylėjo. Lukašui netikėtai įėjus, jį, kaip vėliau aiškinosi, ištiko stabas. Jis norėjęs nušokti nuo stalo, bet nepajėgęs; norėjęs atsakyti – irgi nepajėgęs; norėjęs ranką atitraukti nuo kaktos, tačiau neturėjęs jėgų.

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, – pasigirdo Šveiko balsas.– Revolveris neužtaisytas.

– Tai užtaisyk.

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, nėra šovinių, be to, bus sunkoka jį nukelti nuo stalo. Jums leidus, ponas vyresnysis leitenante, pranešu, kad tai Mikulašekas, – pono majoro Vencelio pasiuntinys. Jis visada, kai tik pamato ką nors iš ponų karininkų, netenka žado. Jis iš viso drovus kalbėti. Taip sakant, visiškai užuitas kūdikis. Vienu žodžiu – pienburnis. Ponas majoras Vencelis, išeidamas į miestą, jį verčia laukti ant laiptų. Todėl jis ir bastosi po pasiuntinių baraką. Svarbiausia, kad nėra ko bijotis, nes juk jis, tiesą sakant, nieko ypatinga nepadarė.

Šveikas nusispjovė; jo balse skambėjo didžiausia panieka majoro Vencelio pasiuntiniui, kuris parodė neapsakomą bailumą ir visiškai nesugebėjo kariškai laikytis.

– Jums leidus,– toliau kalbėjo Šveikas, – aš jį pauostysiu.

Šveikas nutempė nuo stalo Mikulašeką, kuris vis dar kvailai tebespoksojo į leitenantą, pastatė ant grindų ir apuostė jo kelnes.

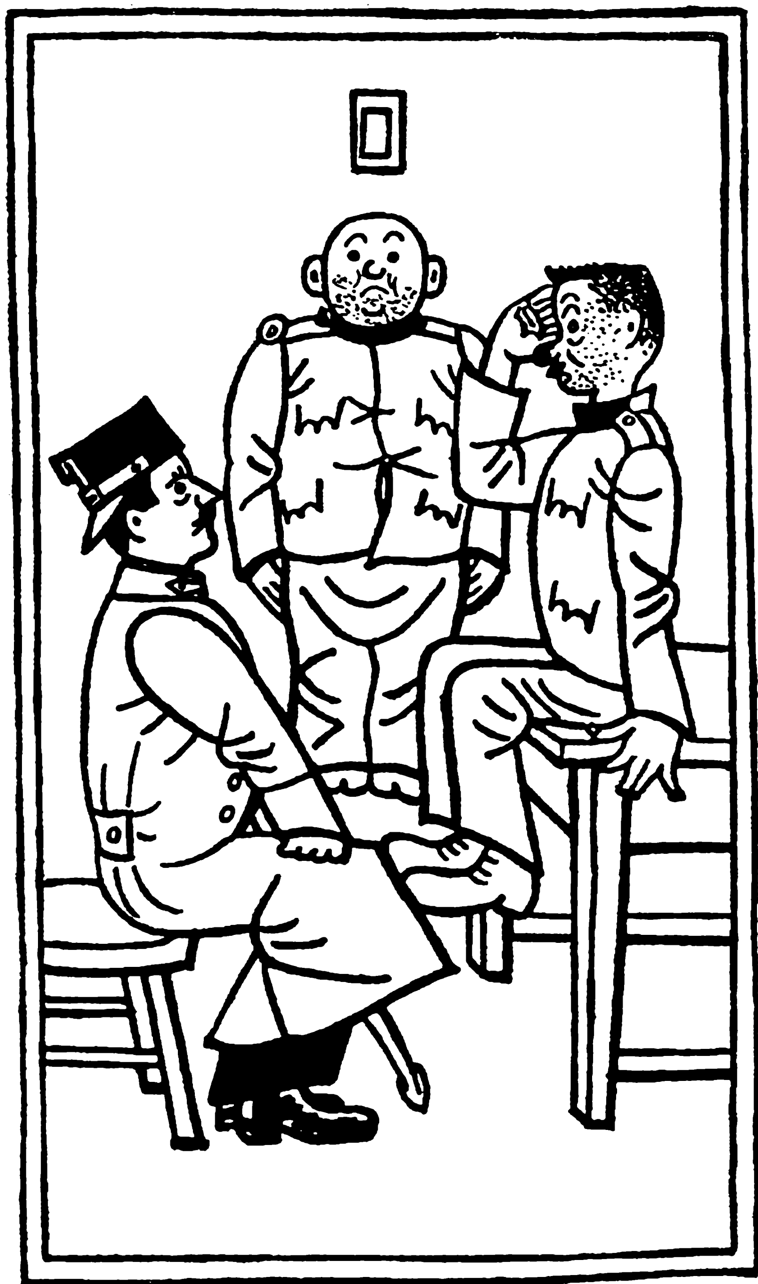
– Kol kas dar ne,– pranešė jisai,– bet jau pradeda. Įsakysite jį išmesti?

– Išmeskite, Šveikai.

Šveikas išvarė drebantį Mikulašeką ant laiptų, uždarė duris ir tarė jam:

– Štai, matai, žioply, aš tave nuo mirties išgelbėjau. Kai grįš ponas majoras Vencelis, žiūrėk, atnešk man už tai patyliukais buteliuką vyno. Be juokų. Aš tau gyvybę išgelbėjau. Kai mano ponas įdūksta, su juo menki juokai. Tuomet tik aš vienas galiu jį suvaldyti, o daugiau niekas.

– Aš... – buvo bepradedąs Mikulašekas.

– Uodegon tu, – paniekinamai nutraukė jį Šveikas. – Sėskis ant slenksčio ir lauk, kol grįš tavo majoras Vencelis.

– Nagi, pagaliau jūs grįžot,– sutiko Šveiką leitenantas Lukašas. – Man reikia su jumis pakalbėti. Tik neišsitempkite taip kvailai. Sėskitės, Šveikai, ir liaukitės su tuo savo „klausau". Tylėkit ir klausykitės atidžiai. Ar žinote, kur Kiralyhidoje Šopronės gatvė? Sakau, liaukitės su savo „drįstu pranešti, nežinau, ponas vyresnysis leitenante". Jei nežinote, tai tiesiog sakykit „nežinau"– ir viskas! Užsirašykit sau lapely: Šopronės gatvė, Nr. 16. Tuose pat namuose apačioje – geležies krautuvė. Ar žinote, kas tai yra geležies krautuvė?.. Trauk jus devynios, nesakykit „drįstu pranešti!", sakykit: „žinau" arba „nežinau". Ar žinote, kas tai yra geležies krautuvė? Žinote – tai puiku. Šita krautuvė priklauso vienam vengrui, jo pavardė Kokonis. Ar žinote, kas tai yra vengras? A, kad tave galas! Žinote ar nežinote?! Žinote – tai puiku. Viršuj parduotuvės yra butas, ir jis ten gyvena, girdėjot? Negirdėjot, trauk jus devynios, tai aš jums sakau, kad jis ten gyvena! Supratot? Supratot – tai puiku. O jei ne – aš jus uždaryčiau daboklėn. Užsirašėt, kad šito subjekto pavardė Kakonis? Gerai. Taigi rytoj rytą, maždaug kokią dešimtą valandą, jūs nueisite į miestą, susirasite šituos namus, užlipsite į antrą aukštą ir paduosite poniai Kakoniovai va šitą laišką.

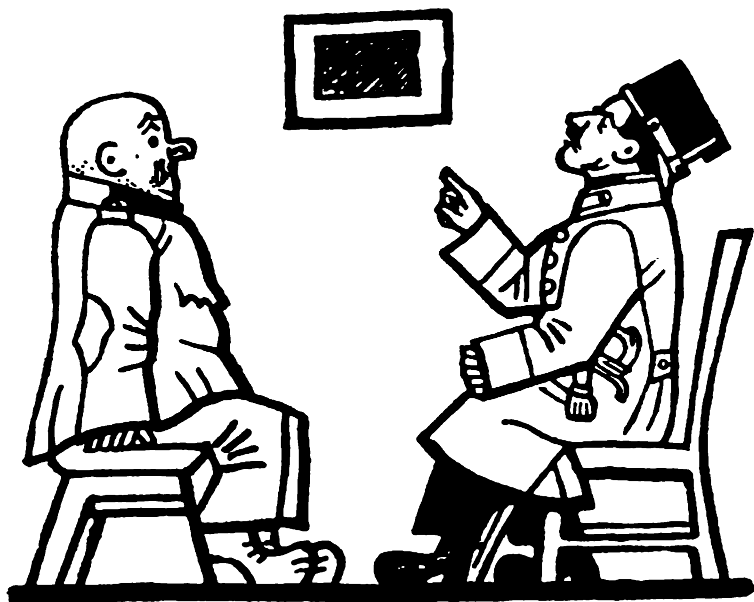
Leitenantas Lukašas išsiėmė piniginę ir žiovaudamas padavė Šveikui baltą užantspauduotą voką, ant kurio nebuvo jokio adreso.

– Dalykas nepaprastai rimtas, Šveikai, – mokė jį leitenantas. – Atsargumas visada ne pro šalį, ir dėl šito, kaip matot, ant voko nėra adreso. Visiškai pasikliauju jumis ir esu įsitikinęs, kad laišką įteiksite visai tinkamai. Ir dar užsirašykit, kad šitos damos vardas Etelka. Užsirašykit: ponia Etelka Kakoniova. Įsidėmėkite, jog šitą laišką jūs turite įteikti jai slapta, kad ir kažin kas būtų. Ir palaukit atsakymo. Ten laiške parašyta, kad palauksit atsakymo. Ką jūs norėjot pasakyti?

– O jeigu man atsakymo neduos, ponas vyresnysis leitenante, – ką man tada daryti?

– Sakykite, kad atsakymą turite būtinai gauti, – vėl nusižiovavęs visa burna, tarė leitenantas.– Na, aš einu gulti, šiandien gerokai nusikamavau. Kiek buvo išgerta! Kiekvienas po taip praleisto vakaro ir nakties nusikamuotų.

Leitenantas Lukašas iš anksto visai neketino kur nors užtrukti. Vakarop iš stovyklos jis išvyko į miestą, tenorėdamas pabūti vien Kiralyhidos teatre, kur ėjo kažkokia operetė. Svarbiausius vaidmenis joje vaidino storos žydės;

didžiausia jų vertybė buvo, kad šokdamos kojas kilnodavo aukščiau galvos ir neavėdavo nei triko, nei kelnių, o kad labiau priviliotų ponus karininkus, skusdavosi plaukus kaip totorės. Galerijai šito reginio, suprantama, netekdavo matyti, bet užtat kokį pasitenkinimą jis teikdavo sėdintiems parteryje artilerijos karininkams, kurie, bijodami, kad kartais nepraleistų kokios nors detalės iš atsiskleidžiančių prieš juos grožybių, eidami į teatrą, imdavosi lauko binoklius.

Tačiau leitenantas Lukašas šitomis nešvankybėmis negalėjo žavėtis, nes išsinuomotas iš bilietų kontrolieriaus binoklis buvo ne achromatinis, todėl vietoj šlaunų jis matė vien kažkokias besisukančias violetines dėmes. Per pertrauką, po pirmojo veiksmo, jo dėmesį labiau patraukė viena dama su vidutinio amžiaus ponu, kurį ji tempė į rūbinę, karštai reikalaudama tučtuojau eiti namo, nes daugiau tokių dalykų ji nežiūrėsianti. Jinai gana balsiai kalbėjo vokiškai, o jos palydovas atsakinėjo vengriškai:

– Taip, mano angele, tavo tiesa, einam. Tai iš tikrųjų nepadorus reginys.

– *Es ist ekelhaft*!* – piktinosi dama tuo metu, kai jos kavalierius vilko jai paltą.

* Tai šlykštu! (*Vok.*)

Jos akyse spindėjo pasipiktinimas tokiu begėdiškumu. Didelės tamsios akys puikiai tiko prie jos gražios figūros. Ji pažvelgė į leitenantą Lukašą ir dar kartą ryžtingai pasakė:

– *Ekelhaft, wirklich ekelhaft!**

Šią akimirką ir prasidėjo atsitiktinio romano užuomazga. Iš rūbininkės leitenantas Lukašas sužinojo, kad tai – vyras ir žmona Kokoniai ir kad jis, Kokonis, Šopronės gatvėje turi geležies krautuvę.

– O gyvena jis su ponia Etelka antrame aukšte,– pranešė rūbininkė su smulkmenomis kaip sena sąvadautoja.– Jinai Šopronės miesto vokietė, o jis vengras. Čia visi susimaišę.

Leitenantas Lukašas pasiėmė iš rūbinės peleriną ir nuėjo į miestą, kur „Erchercogo Alberto" restorane susitiko su keliais devyniasdešimt pirmojo pulko karininkais. Jis kalbėjo mažai, bet užtai daug gėrė, tylomis galvodamas, ką čia jam parašius šitai griežtai, dorai ir gražiai damai, į kurią jis linko daug labiau negu į šitas visas scenos beždžiones, kaip kad vadino operetės artistes kiti karininkai.

Būdamas gana pakilios nuotaikos, jis nuėjo į mažą „Šventojo Stepono kryžiaus" kavinę. Čia jis išsinuomojo atskirą kabinetą, išvijo iš ten kažkokią rumunę (ji siūlėsi nusirengsianti nuogutėlė ir leisianti daryti su ja, ką tik jis panorėsiąs), pareikalavo rašalo, butelio konjako ir, kruopščiai apgalvojęs, parašė tokį laišką, kuris, jo manymu, buvo labiausiai vykęs iš visų kada nors jo parašytų:

„Malonioji ponia!

Vakar aš dalyvavau miesto teatro vaidinime, kuris sukėlė jums tokį nuoširdų pasipiktinimą. Per visą pirmąjį veiksmą aš negalėjau atitraukti akių nuo jūsų ir jūsų vyro. Kaip pastebėjau..."

– Kodėl šitas subjektas turi tokią žavingą žmoną?– tarė pats sau leitenantas Lukašas. – Juk jis atrodo kaip nuskustas pavianas. Nagi, mes jį!.. – ir jis parašė:

„Jūsų vyras ne be pasitenkinimo ir su visišku palankumu žiūrėjo į visas tas šlykštynes, kurių buvo pilna pjesė, sukėlusi teisėtą jūsų, malonioji ponia, pasipiktinimą ir pasibjaurėjimą, nes tai buvo ne menas, o šlykštus pasikėsinimas į slapčiausius žmogaus jausmus..."

– Jos stuomuo nuostabus,– prisiminė leitenantas Lukašas. – Ech, reikia pamėginti!

* Šlykštu, iš tikrųjų šlykštu! *(Vok.)*

„Atleiskite man, malonioji ponia, kad, būdamas su jumis nepažįstamas, vis dėlto esu atviras. Gyvenime aš mačiau daug moterų, bet nė viena nepadarė man tokio įspūdžio kaip jūs, nes jūsų pažiūros ir sprendimai sutampa su manaisiais. Esu tvirtai įsitikinęs, kad jūsų vyras – pirmarūšis egoistas, tampantis jus paskui save..."

– Netinka, – tarė pats sau leitenantas Lukašas, perbraukė *„schlept mit"** ir vietoj to parašė: „...kuris, asmeninių interesų skatinamas, vedžioja jus, ponia, į teatro vaidinimus, atitinkančius išimtinai jo paties skonį. Aš myliu tiesumą ir atvirumą ir, anaiptol nesikišdamas į jūsų asmeninį gyvenimą, norėčiau neoficialioj aplinkoj pasikalbėti su jumis apie tikrąjį meną..."

– Viešbučiuose tai bus nepatogu. Teks ją vežtis į Vieną, – pamanė leitenantas.– Pasiimsiu komandiruotę.

„Todėl išdrįstu, ponia, prašyti jus nurodyti, kur ir kada mes galėtume susitikti ir susipažinti arčiau. Jūs neatsakysite tam, kurio artimiausioj ateity laukia sunkūs karo žygiai ir kuris, jeigu kilniaširdiškai pritarsite, kautynių įkaršty išlaikys gražiausią atsiminimą apie sielą, kuri jį suprato taip pat giliai, kaip ir jis ją buvo supratęs. Jūsų sutikimas bus man įsakymas, jūsų atsisakymas – lemiamoji gyvenimo akimirka".

Jis pasirašė, baigė gerti konjaką, pareikalavo dar butelio. Gerdamas stiklelį po stiklelio, pamažu perskaitė, ką parašęs, o skaitydamas paskutines savo laiško eilutes, net nuoširdžiai apsiašarojo.

* * *

Buvo jau devynios ryto, kai Šveikas pažadino leitenantą Lukašą:

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, jūs pramiegojote tarnybą, o man jau laikas su jūsų laišku eiti į Kiralyhidą. Aš jus jau žadinau septintą, paskui pusę aštuntos, paskui aštuntą, kai jau visi buvo išėję darban, o jūs tik ant kito šono apsivertėte. Ponas vyresnysis leitenante, ei, ponas vyresnysis leitenante!..

Kažką sumurmėjęs, leitenantas Lukašas vėl buvo besiverčiąs ant kito šono, tačiau tas jam nepavyko. Šveikas negailestingai purtė ir rėkė į pat ausį:

– Ponas vyresnysis leitenante, aš nešu šitą laišką į Kiralyhidą!

Leitenantas nusižiovavo:

– Laišką?.. Ak, taip! Bet tai paslaptis, supranti! Mūsų paslaptis. Aplink... marš!

---

* „tampantis paskui save" *(vok.)*.

Leitenantas įsivyniojo į apklotą, kurį nuo jo buvo nutraukęs Šveikas, ir vėl užmigo. O Šveikas išėjo į Kiralyhidą.

Surasti Šopronės gatvę ir šešioliktą namo numerį iš tikrųjų būtų buvę ne taip sunku, tik čia Šveikui sutrukdė pionierius Vodička, kuris buvo priskirtas prie kulkosvaidininkų, įkurdintų kareivinėse prie upės. Prieš keletą metų Vodička gyveno Prahoje, Bojištėje. Tokio susitikimo proga neliko nieko kita, kaip tik abiem užeiti į Briuko „Juodojo ėriuko" smuklę; ten dirbo pažįstama padavėja čekė Ruženka, labai mėgstama visų stovykloj gyvenančių čekų savanorių, kurie savo ruožtu visi ligi vieno buvo jai skolingi.

Pionierius Vodička, senas šelmis, pastaruoju metu jai meilinosi. Į savo įskaitą jis buvo įrašęs visas žygio kuopas, kurioms buvo numatoma išvykti iš stovyklos; jis eidavo per visus čekų savanorius, primindamas skolą, kad pafrontės sąmyšy jie kartais neišnyktų neatsiskaitę.

– Kur tave, atvirai kalbant, galas neša? – paklausė Vodička po pirmos gero vyno stiklinės.

– Tai – paslaptis, – atsakė Šveikas, – bet tau, kaip senam bičiuliui, galiu pasakyti...

Ir jis išaiškino Vodičkai viską ligi smulkmenų, o šis pareiškė, kad, kaip senas pionierius, Šveiko vieno palikti negalįs ir eisiąs drauge su juo laiško įteikti.

Abudu smagiai pasišnekėjo apie praeitį, ir kai išėjo iš „Juodojo ėriuko" (buvo jau pirma valanda dienos), viskas jiems rodėsi gana paprasta ir lengvai įveikiama. Abiejų širdys buvo kupinos drąsos. Beeinant į Šopronės gatvę, šešioliktąjį numerį, Vodička visą laiką degė didžiausia neapykanta vengrams ir nenuilsdamas pasakojo apie tai, kaip, kur ir kada jis su jais pešęsis arba kas, kada ir kur jam sukliudęs su jais pasipešti.

– Laikom vieną kartą mes tokį vengrišką snukį už Adomo obuolio. Tai atsitiko Pansdorfe, kur mes, pionieriai, buvome nuėję išgerti. Rengiuosi jau aš jam tamsoje traukti diržu per pakaušį (mat, kai tik prasidėjo riaušės, mes paleidome buteliu į lempą), o jis staiga kad suriks: „Tonda, juk tai aš, Purkrabekas, iš šešioliktojo atsarginio!" Taigi buvo beatsitinkanti klaida. Bet užtai prie Neziderio ežero mes su ta vengrų smulkme kaip reikiant atsiteisėme! Tenai buvome užsukę prieš tris savaites. Gretimame kaimelyje stovėjo kažkokio honvėdų pulko kulkosvaidininkų komanda, o mes netyčia užėjome į smuklę, kur jie drožė savo čardašą tarsi velnių apsėsti ir gerkles paleidę rėkė savo: „*Uram, uram, biró uram*" arba „*Lnok, lnok, lnok a falu-*

*ba"**. Mes susėdame priešais juos. Pasidėjome savo kareiviškus diržus ant stalo ir kalbamės tarp savęs: „Palaukit, šunsnukiai! Mes jums parodysim *„Inok"*. O vienas iš mūsiškių, Meisteršikas, kurio kumštis tartum Baltasis kalnas[52], čia pat pasisiūlė eisiąs šokti ir atmušiąs bet kuriam šitų valkatų iš po pat nosies merginą. O merginos buvo kaip reikiant – storablauzdės, pasturgaliai kaip kubilai, storašlaunės ir didžiaakės. Iš to, kaip jas šitie vengrų niekšai maigė, buvo matyti, kad jų krūtys stangrios lyg sviediniai ir kad tai joms patinka. Mūsų Meisteršikas, vadinasi, įšoko į ratelį ir puolėsi atimti iš vieno honvėdo pačią gražiausią mergiotę. Tas kažką suburbėjo, o Meisteršikas kad rėš jam sykį – tas ir išvirto iš klumpių. Mes, ilgai negalvodami, čiupome savo diržus, apsivyniojome juos apie rankas, kad nepamestume durtuvų, šokome į pačią tirštumą, o aš sušukau vyrams: „Kaltas, nekaltas – lupk visus iš eilės!" Ir ėjo, brolau, kaip iš pypkės. Vengrai ėmė šokinėti pro langus, mes juos gaudėme už kojų ir traukėme atgal į salę. Visiems svetimiesiems kaip reikiant įkrėtėme. Buvo bemėginą į tą dalyką kištis jų seniūnas su žandaru, tai ir tiedviem gerokai kliuvo per pasturgalius. Smuklininką taip pat išpliekėme, kai jis ėmė vokiškai keiktis, jog mes visą vakarėlį

* „Ponas, ponas, ponas teisėjau", „Mergelės, mergelės, kaimo mergelės" *(vengr.)*.

gadiną. Paskui nuėjome po kaimą gaudyti tų, kuriems atėjo į galvą nuo mūsų pasislėpti. Vieną jų puskarininkį atradome toli galukaimy, šiene pasislėpusį. Jį išdavė jo mergiūkštė už tai, kad smuklėje jis šoko su kita. Jinai ligi ausų įsimylėjo mūsų Meisteršiką ir nuėjo su juo Kiralyhidos pusėn. Ten pakeliui šieno daržinės. Užsitempė jį ant šieno prėslo, o paskui pareikalavo iš jo penkių kronų, tai jis ir skėlė jai į snukį. Meisteršikas mus pasivijo palei pat stovyklą ir pasakojo, jog anksčiau manęs, kad vengrės aistringos, o šitoji kiaulė gulėjusi kaip pagalys ir tik veblenusi kažką be atvangos.

– Trumpiau sakant, vengrai – šlamštas,– baigė savo pasakojimą senasis pionierius Vodička, o Šveikas pasakė:

– Vienas kitas vengras nekaltas dėl to, kad jis vengras.

– Kaip nekaltas?– ėmė karščiuotis Vodička. – Irgi leptelėjo! Kiekvienas už tai atsako. Norėčiau, kad ir tu patektum į tokią pat pirtį, kaip atsitiko man, kai pirmą dieną nuėjau į jų kursus. Dar tą pačią dieną po pietų sugrūdo mus tartum kokius galvijus į klasę, o kažkoks avigalvis ėmė mums lentoje braižyti ir aiškinti, kas tai yra blindažai, kaip kasami jų pamatai ir kaip jie matuojami. „O ryt rytą, – sako, – kas neturės nusibraižęs, ką aš aiškinau, tą liepsiu uždaryti ir prie stulpo pririšti". – „Po velnių, manau sau, kam aš, teisybę sakant, fronte įsirašiau į tuos kursus: ar kad pasprukčiau iš fronto, ar kad vakarais braižinėčiau sąsiuvinėly pieštuku kaip koks mokinukas?" Toks, brolau, įniršis mane pagavo – jėgų neužteko nusėdėti. Žiūrėti negalėjau į tą niekšą, kuris mums aiškino visa tai. Su džiaugsmu būčiau viską į dulkes sutrynęs – taip buvau įpykęs!.. Net vakarinės kavos nelaukiau, o kuo greičiau iš barako išdūmiau į Kiralyhidą ir iš pykčio vien tegalvojau, kaip čia mieste suradus kokią ramią vietelę, kur galima būtų prisilakt ligi soties, sukelti skandalą, drožti kam nors į snukį ir palengvėjusia širdimi grįžti namo. Bet, kaip sakoma, žmogus šaudo, o Dievas kulkas gaudo. Palei upę, tarp sodų, iš tikrųjų suradau tinkamą karčemėlę: tylu kaip bažnyčioje, rodos, tik imk ir pakelk skandalą. Tenai sėdėjo tiktai du žmonės ir kalbėjosi tarpusavy vengriškai. Tai mane dar labiau paskatino, ir aš nusilesiau greičiau ir labiau, negu pats buvau ketinęs, ir per girtumą net nepastebėjau, kad gretimais yra dar vienas kambarys, o ten, man imant dėl drąsos, susirinko kokie aštuoni husarai, kurie mane ir užgulė, vos tik aš abiem savo kaimynams užvažiavau po kartą į snukį. Niekšai husarai vaikėsi mane po visus sodus ir taip, brolau, apskaldė, kad namo parsiradau tik rytą ir – tiesiai į ligoninę. Čia vos išsimelavau, sakiau, kad buvau į plytų degamąją duobę įkritęs. Visą savaitę mane laikė į šlapias paklodes suvyniojęs, kol

strėnas atleido. Nelinkėčiau tau, brolau, pakliūti į tokių niekšų nagus. Argi tai žmonės? Tai – žvėrys!

– Kaip girioj šauksi, taip pagiry atsilieps,– tarė Šveikas. – Nėr ko čia stebėtis, kad jie supyko, nes jiems teko palikti visą vyną ant stalo ir vaikytis tave patamsy po sodus. Jie galėjo su tavim atsiteisti čia pat, o paskui išmesti. Galėjo su tavim atsiskaityti prie stalo, taip būtų buvę ir jiems geriau, ir tau. Pažinojau aš tokį smuklininką Paroubeką iš Libnės. Jo smuklėje kartą persigėrė nuo kadaginės bastūnas slovakas, pelių slastų dirbėjas, ir ėmė plyšoti, neva kadaginė silpna, nes smuklininkas skiedžiąs ją vandeniu. „Jeigu, – sako, – šimtą metų dirbčiau pelių slastus, o paskui už visą savo uždarbį nusipirkčiau kadaginės ir iš karto visą išgerčiau, tai ir tada dar galėčiau vaikščioti lynu, o tave, Paroubekai, paneščiau ant rankų". Be to, dar jis pasakė, kad Paroubekas esąs šunsnukis ir kraugerys. Tai išgirdęs Paroubekas čiupo paukštelį, sudaužė į jo makaulę pelėkautus, visą jo mantą išmetė lauk ir nusivijo iki Invalidų aikštės, vis kuldamas jį kartimi, kuria užtraukiamos geležinės langinės. Nuo Invalidų aikštės Paroubekas nubloškė jį per Karolinantalį į Žižkovą, o iš ten per Žydų Pečius[53] ligi Malešovicų, kur pagaliau, betvatydamas jį, sulaužė kartį ir tik tada grįžo į Libnę. Gerai! Bet įsikarščiavęs jis užmiršo, kad smuklėje likosi visa publika ir kad greičiausiai šitie niekšai pradės ten patys šeimininkauti. Tuo jis ir įsitikino, kai galų gale grįžo į smuklę. Geležinės langinės buvo perpus nuleistos, palei jas stovėjo du policininkai, taip pat gerai trukteléję, darydami viduj tvarką. Visos jo atsargos buvo kone išgertos, lauke ridinėjosi tuščia statinė nuo romo, o po prekystaliu drybsojo du nusigėrę subjektai, kurių policininkai nepastebėjo ir kurie, Paroubekui juos išvilkus lauk, norėjo užmokėti jam po du kreicerius: daugiau, girdi, degtinės jiedu neišgėrė... Taip, matai, nubaudžiamas karščiavimasis. Lygiai taip, brolau, ir kare: iš pradžių priešą sumušam ir vis lipam jam ant kulnų, o paskui ir patys nežinome, kaip čia pasprukti...

– Aš tų niekšų veidus gerai įsidėmėjau,– tarė Vodička. – Tepasipainioja man kuris nors iš šitų husarų po kojų, aš su juo mikliai atsiteisiu. Jeigu jau mums, pionieriams, kas nors galvon kvoštelėjo, puolame kaip žvėrys. Mes, brolau, ne kokie nors ten apsauginiai. Fronte ties Peremyšliu buvo pas mus kapitonas Jacbacheris – niekšas, kuriam lygaus pasauly nerasi. Jis, brolau, iš mūsų taip šaipydavosi, kad vienas mūsų kuopos kareivis, Biterlichas, per jį nusišovė... Nors ir vokietis, bet geras buvo vaikinas. Na, tai mes nusprendėme, kad, rusams pradėjus šaudyti, kapitonui Jacbacheriui bus galas. Ir iš tikrųjų nesuspėjo rusai pradėti ugnies, o mes, lyg ir netyčia, ėmėm

ir pavaišinom penketu šūvių. Gajus buvo, bjaurybė, kaip katė, – teko jį pribaigti dar dviem kulkom, kad paskui mums nekliūtų. Tik sumurmėjo kažką, bet taip, brolau, juokingai – tiesiog juokais leipk! – Vodička nusijuokė.– Fronte tokie dalykai neišnyksta iš darbotvarkės. Vienas mano draugas (dabar taip pat pionierius) pasakojo, kad kai jis dar buvo pėstininkas, palei Belgradą jo kuopa atakuodama peršovusi savo vyresnįjį leitenantą, taip pat gerą šunį, kuris pats žygio metu nušovęs porą kareivių, nes tie buvo netekę jėgų ir negalėję paeiti. Tas vyresnysis leitenantas, pamatęs, kad ateina jam galas, staiga davė signalą atsitraukti. Sako, dėl to signalo vyrai vos nemirę iš juoko.

Taip įdomiai ir pamokomai šnekėdamiesi, jiedu pagaliau atėjo iki pono Kakonio geležies krautuvės Šopronės gatvėje, Nr. 16.

– Tu geriau palauk šičia, – tarė Šveikas Vodičkai, – pas duris, o aš užbėgsiu į antrąjį aukštą, atiduosiu laišką, paimsiu atsakymą ir akimirksniu grįžtu atgal.

– Leisti tave vieną? – nustebo Vodička. – Menkai tu, brolau, pažįsti vengrus, kiek kartų aš tau esu sakęs! Su juo mes turime būti atsargūs. Aš jam ka-ad siūbtelsiu...

– Paklausyk, Vodička, – rimtai tarė Šveikas, – čia vengras niekuo dėtas, mums svarbiau jo žmona. Juk su tavimi ir padavėja sėdėdamas prie stalo aš paaiškinau, kad nešu savo vyresniojo leitenanto laišką ir kad tai didžiausia paslaptis. Man vyresnysis leitenantas prigrasė, kad nė gyva dvasia neturi to žinoti. Juk net padavėja pripažino, kad tai labai slaptas dalykas. Niekas neturi sužinoti, kad ponas vyresnysis leitenantas susirašinėja su ištekėjusia moterimi. O tu ir pats sutikai su tuo ir pritarei. Aš jums viską išaiškinau kaip pridera ir privalau tiksliai vykdyti vyresniojo leitenanto įsakymą, o dabar tu nori žūtbūt eiti su manim į viršų

– Menkai tu mane pažįsti, brolau,– taip pat visai rimtai atsakė senasis pionierius Vodička.– Jei kartą pasakiau, kad tave palydėsiu, tai žinok, jog mano žodis šventas. Dviem eiti visad saugiau.

– Aš tau, Vodička, įrodysiu, kad priešingai. Ar žinai Neklanovo gatvę Vyšehrade? Šaltkalvis Vobornikas ten turėjo savo dirbtuvę. Jis buvo žmogus, kokių reta, ir vieną kartą, po išgertuvių grįždamas namo, parsivedė nakvoti dar vieną ūžautoją. Po to jis ilgai gulėjo ir sirgo, o jo žmona kiekvieną dieną raišiojo jam žaizdą galvoje ir vis prikaišiojo: „Va matai, Tonička, jei būtum grįžęs vienas, aš su tavimi būčiau tik šiaip sau papokštavusi, o

dabar teko paleisti į galvą dešimtaines svarstykles!" O vėliau, kai jau galėjo kalbėti, jis atsakydavo: „Tavo, motin, tiesa: kitą kartą, eidamas iš pokylio, nieko nebeparsivesiu".

– Būtų gražu, kad šitas vengras įsigeistų paleisti mums kuo nors į galvą, – supyko Vodička. – Griebsiu jį už gerklės ir nuleisiu laiptais iš antrojo aukšto. Nulėks jis man kaip koks šrapnelis. Su vengrų chuliganais reikia elgtis ryžtingai. Nėra ko su jais terliotis.

– Vodička, juk tu ne tiek daug išgėrei. Aš išmaukiau dviem ketvirtinėm daugiau negu tu. Suprask, skandalo kelti mums negalima. Už tai atsakau aš. Juk čia kalbama apie moterį.

– Ir jai aš siūbtelsiu, man vis tiek. Tu nepažįsti senojo Vodičkos, brolau. Kartą Zabiehlicuose, „Rožių saloje", viena tokia marmūzė nenorėjo su manimi šokti – atseit mano snukis patinęs. Teisybė, aš buvau atėjęs tiesiai iš šokių Hostivaže, bet, pagalvok pats, tokia kekšė mat dar įžeidinės! „Malonėkit ir jūs, didžiai gerbiamoji panele, sakau, priimti vieną, nes jums skriauda bus." Sykelį jai taip tėkštelėjau, kad net apvirto stalelis, prie kurio ji sėdėjo drauge su tėveliu, mamyte ir dviem broliukais. Puodukai tik išlakstė. Bet man, brolau, visa „Rožių sala" nieko nereiškė. Buvo tenai pažįstamų vaikinų iš Vršovicų, jie man padėjo. Išdirbom kailį mes ten kokioms penkioms šeimoms drauge su vaikais. Turbūt ir Michlyje buvo girdėti. Paskui laikraščiuose rašė: „Tokioj ir tokioj gegužinėj, suruoštoje tokio ir tokio labdarybės būrelio narių, kilusių iš tokio ir tokio miesto..." Ir todėl, sakau, kaip man padėjo, taip ir aš visuomet savo draugui padėsiu, jeigu jau ligi to prieinama. Neatsitrauksiu nuo tavęs nė per žingsnį, kad ir kas atsitiktų. Menkai, brolau, vengrus pažįsti... Nemaniau, brolau, kad tu manęs norėsi atsikratyti: susitikome mudu po tiekos metų ir dar tokiomis aplinkybėmis...

– Na, gerai, einam jau drauge,– nusprendė Šveikas.– Bet viską reikia daryti atsargiai, kad neprisivirtume košės.

– Būk ramus, drauguži,– tyliai atsakė Vodička, priėjęs laiptus.– Aš jam ka–ad siūbtelsiu,– ir dar tyliau pridūrė:– Pamatysi: su šituo vengrišku snukiu nebus daug knibinio.

Priemenėje nebuvo nė vieno žmogaus, suprantančio čekiškai, todėl niekas ir neišgirdo, kaip Vodička ant laiptų gana balsiai ištarė savo šūkį: „Menkai tu, brolau, vengrus pažįsti!" Tas šūkis suskambo tylioj smuklėj prie Leitos upės, garsiosios Kiralyhidos soduose, supamuose kalvų, kurias, keikdami savo širdy, ligi pat mirties minės kareiviai, vaikščioję tenai prieš karą ir per karą į pratybas, kur juos teoriškai ir praktiškai mokė muštis ir skerdynių.

Šveikas su Vodička stovėjo prie pono Kokonio buto durų. Prieš paspausdamas skambučio mygtuką, Šveikas tarė:

– Ar esi girdėjęs kada nors, Vodička, patarlę, kad atsargumas – išminties tėvas?

– Man tas nesvarbu,– atsakė Vodička.– Negalima duoti laiko jam prasižioti...

– O ir man taip pat nėra noro su kuo ypatingai šnekėtis, Vodička.

Šveikas paskambino, o Vodička balsiai pasakė:

– Ein, cvei – ir nudardės laiptais.

Tarnaitė, atidariusi duris, paklausė vengriškai:

– Ko reikia?

– *Nem tudom**, – su panieka tarė Vodička. – Išmok, merga, kalbėti čekiškai.

– *Verstehen sie deutsch?*** – paklausė Šveikas.

– *A pischen****.

– *Also, sagen sie der Frau, ich will die Frau sprechen, sagen sie, dass ein Brief ist von einem Herr, draussen in Kong.* ****

– Tu mane stebini, – tarė Vodička, eidamas įkandin Šveiko į prieškambarį. – Kaip tu gali su kiekvienu mėšlu kalbėtis? Uždarę duris, abudu sustojo prieškambary. Šveikas tarė:

– Apstatyta gerai. Prie kabyklos net du skėčiai, o ana tas Jėzaus Kristaus paveikslas taip pat neblogas.

Iš kambario, kur buvo girdėti šaukštų ir lėkščių skambesys, vėl išėjo tarnaitė ir tarė Šveikui:

– *Frau ist gesagt, dass sie hat ka Zeit, wenn was ist, dass mir geben und sagen.* *****

– Also,– iškilmingai tarė Šveikas,– *der Frau ein Brief, aber halten Küschen.* ******

Jis išsiėmė leitenanto Lukašo laišką.

---

* Nesuprantu *(vengr.)*.

** Ar suprantate vokiškai? *(Vok.)*

*** Truputį *(vok.)*.

**** Tai pasakykit poniai, kad aš noriu su ja pasikalbėti; pasakykit, kad jai yra laiškas nuo vieno pono, čia, koridoriuje *(vok.)*.

***** Ponia sakė, kad neturi laiko, o jeigu kas yra, sakykit ir duokit man *(vok.)*.

****** Taigi laiškas poniai, bet prikąskite liežuvį *(vok.)*.

– *Ich*,– tarė jisai, rodydamas pirštu pats į save,– *Antwort warten hier in die Vorzimmer.**

– Ko tu nesisėdi? – tarė Vodička, jau įsitaisęs kėdėje palei sieną. – Pasiimk kėdę. Stovi lyg koks elgeta. Nesižemink prieš šitą vengrą. Bus dar su juo tąsymosi, pamatysi, bet aš, brolau, jam ka–ad siūbtelsiu...

– Klausyk,– paklausė jis truputį patylėjęs,– kurgi tu vokiškai išmokai?

– Pats per save,– atsakė Šveikas.

Vėl stojo tyla. Staiga iš kambario, kur tarnaitė buvo nunešusi laišką, pasigirdo baisus šauksmas ir triukšmas. Kažkoks sunkus daiktas smarkiai krito ant grindų, paskui aiškiai galėjai atskirti daužomų lėkščių ir stiklų skambesį, pro kurį buvo girdėti riaumojimas:

– *Baszom az anyät, baszom a istenet, baszom a Kristus Marjät, baszom az atyadat, baszom a vilagót!***.

Plačiai atsidarė durys, ir į prieškambarį įlėkė vidutinio amžiaus ponas su parišta servetėle, mosuodamas laišku.

Senasis pionierius sėdėjo arčiau durų ir įdūkęs ponas pirmiau užpuolė jį:

– *Was soll dass heissen, wo ist der verfluchter Kerl, welcher dieses Brief gebracht hat?****

– Ne taip smarkiai, – tarė Vodička, pakildamas nuo kėdės. – Ypač su mumis čia nesmarkauk, nes kitaip – išlėksi. Jei nori žinoti, kas atnešė laišką, paklausk draugą. Bet kalbėk su juo padoriau, o jei ne, kaipmat atsidursi už durų.

Dabar atėjo Šveiko eilė išklausyti įdūkusio pono su servetėle pakaklėj gražbylystės. Iš įniršio painiodamas žodžius, jis ėmė šaukti, kad jie ką tik sėdę pietauti.

– Mes girdėjome, kad jūs pietaujate, – darkyta vokiečių kalba sutiko su juo Šveikas ir pridūrė čekiškai: – Mes taip pat buvom bemaną, kad be reikalo atitraukiam jus nuo pietų.

– Nesižemink,– tarė Vodička.

Įsiutintas ponas taip gyvai mostagavo rankomis, kad jo servetėlė vos laikėsi pakaklėj. Jis šaukė, jog iš pradžių jam atrodė, kad laiške kalbama apie patalpas, priklausančias jo žmonai, kurios turėjo būti užleistos kariuomenei.

---

* Atsakymo aš palauksiu čia, prieškambary *(vok.)*.

** Vengriškas gatvės keiksmas.

*** Ką tai turėtų reikšti? Kur yra tas prakeiktasis niekšas, kuris šitą laišką atnešė? *(Vok.)*

– Kariuomenė čia įeitų padoriai, – tarė Šveikas.– Tačiau laiške apie tai nebuvo kalbama, kaip jūs, be abejo, jau suspėjote įsitikinti.

Ponas griebėsi už galvos ir prapliupo priekaištų srautu. Jis sakė, kad taip pat buvęs jaunesniuoju atsargos leitenantu ir kad mielai tarnautų kariuomenėj, bet sergąs inkstais. Jo laikais karininkai nebuvo tokie pasileidę ir neardydavo svetimų šeimų ramybės. Jis pasiųsiąs šitą laišką į pulko štabą, į karo ministeriją, paskelbsiąs jį spaudoj...

– Gerbiamasis, – pabrėždamas savo vertę, tarė Šveikas,– šitą laišką aš parašiau. *Ich geschrieben, kein Oberleutnant.** Parašas suklastotas. *Unterschrift, Name falsch.*** Man jūsų žmona labai patinka.*Ich liebe ihre Frau.**** Aš jūsų žmoną esu įsimylėjęs iki ausų, kaip rašo Vrchlickis. *Kapitales Frau!*****

Įdūkintas ponas šoko ant Šveiko, kuris stovėjo ramus ir patenkintas, bet senasis pionierius Vodička, stebėjęs kiekvieną jo judesį, pakišo jam koją, išplėšė iš rankų laišką, nes tasai visą laiką juo mosikavo, įsikišo jį sau į kišenę, ir dar ponas Kakonis nesuspėjo nė atsigosti, kaip Vodička jį sučiupo, nunešė prie durų atidarė jas viena ranka, ir... kažkas laiptais nudardėjo žemyn.

Viskas įvyko labai greitai, kaip pasakoje, velniui atėjus žmogaus pasiimti. Iš įdūkusio pono beliko vien servetėlė. Šveikas ją paėmė ir mandagiai pasibeldė į tą kambarį, iš kurio prieš penkias minutes išėjo ponas Kakonis ir iš kurio dabar sklido moters rauda.

– Atnešiau jums servetėlę,– gražiai pasakė Šveikas damai, verkiančiai ant sofos. – Kad jos kartais nesumindžiotų... Mano pagarba!

Sutrenkęs kulnim ir pakėlęs ranką prie snapelio, jis išėjo. Laiptuose nebuvo matyti jokių kovos žymių. Matyt, susidorota, kaip Vodička ir buvo numatęs, visiškai sklandžiai. Tik priemenės tarpdury Šveikas rado suplėšytą apykaklę. Tikriausiai čia, ponui Kakoniui beviltiškai įsikibus į duris, kad jis nebūtų išvilktas į gatvę, įvyko paskutinis šios tragedijos veiksmas.

Užtat gatvėje buvo pagyvėjimas. Poną Kakonį žmonės nutempė į tarpuvartę kitapus gatvės ir laistė vandeniu. O vidury gatvės kaip liūtas kovėsi senasis pionierius Vodička su keletu honvėdų ir honvėdinių husarų, kurie stojo ginti savo tautiečio. Gindamasis jis meistriškai tarsi spragilu mojavo savo durtuvu, laikydamas jį už galo diržo. Vodička buvo ne vienas. Petys į petį su juo grūmėsi keletas įvairių pulkų čekų, ėjusių pro šalį.

* Aš parašiau, ne vyresnysis leitenantas *(vok.)*.

** Parašas, pavardė – suklastoti *(vok.)*.

*** Aš myliu jūsų žmoną *(vok.)*.

**** Visapusiška moteris! *(Vok.)*

Šveikas (kaip vėliau pats tvirtino), nesuvokdamas kaip, atsidūrė pačiam tirštume, o kadangi neturėjo kardo, jo rankose, taip pat nežinia kaip, atsirado vieno apstulbusio žiūrovo lazda.

Truko tai gana ilgai, bet ir visokiam grožiui ateina galas. Atvyko policijos kordonas ir visus suėmė.

Šveikas ėjo greta Vodičkos su lazda, kurią kordono viršininkas pripažino esant *corpus delicti*. Šveikas ėjo patenkintas, nešdamas lazdą kaip šautuvą ant peties.

Senasis pionierius Vodička visą kelią atkakliai tylėjo. Tik žengdamas į daboklę, jis susimąstęs tarė Šveikui:

– Ar aš nesakiau, kad vengrus tu menkai tepažįsti!

4

NAUJOS KANČIOS

Pulkininkas Šrioderis ne be malonumo žvilgčiojo į išblyškusį, su dideliais ratilais paakiuose vyresniojo leitenanto Lukašo veidą. Šis iš suglumimo nežiūrėjo į pulkininką, bet vogčiomis, lyg kažką tyrinėdamas, akis buvo įsmeigęs į karinių dalinių išsidėstymo stovykloje planą. Šitas planas buvo vienintelis pulkininko kabineto papuošalas. Ant stalo priešais pulkininką gulėjo keletas laikraščių su mėlynu pieštuku pabraukytais straipsniais. Pulkininkas dar kartą permetė akimis šituos laikraščius ir, atidžiai žiūrėdamas į leitenantą Lukašą, tarė:

– Jums jau žinoma, kad jūsų pasiuntinys Šveikas suimtas ir kad jo byla, reik manyt, bus perduota divizijos teismui?

– Taip, žinoma, ponas pulkininke.

– Tačiau tuo, – reikšmingai tarė pulkininkas, žvelgdamas tiesiai į išblyškusį leitenanto Lukašo veidą, – viskas nesibaigia.

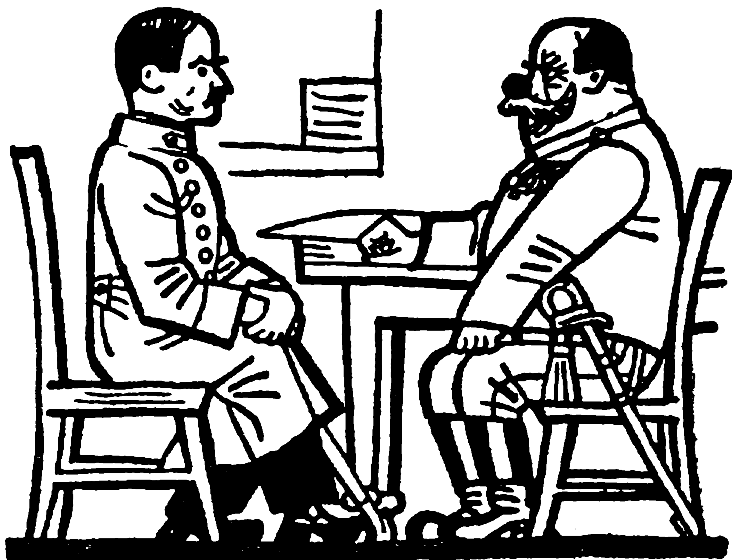
Incidentas su jūsų pasiuntiniu Šveiku sukėlė nerimą visoje vietos visuomenėje, ir visa šita istorija siejama su jūsų vardu, ponas leitenante. Iš divizijos štabo mums atsiuntė šitos bylos medžiagą. Štai laikraščiai, kuriuose rašoma apie šį incidentą. Perskaitykit man tai balsiai.

Pulkininkas padavė Lukašui laikraščius su pabraukytais straipsniais, ir leitenantas ėmėsi monotoniškai juos skaityti, tarytum būtų skaitęs posakius iš vaikų knygos: „Medus daug maistingesnis už cukrų ir lengviau už jį virškinamas".

– Kur mūsų ateities garantija?"

– Čia „Pester Loydas"?– paklausė pulkininkas.

– Taip, ponas pulkininke,– atsakė leitenantas Lukašas ir skaitė toliau: „Karas reikalauja visų Austrijos–Vengrijos imperijos gyventojų sluoksnių suderintų pastangų. Jei mes norime mūsų valstybės prieglobstyje būti saugūs, visos nacijos privalo viena kitą palaikyti. Mūsų ateities garantija – gera valia rodoma vienos tautos pagarba kitai. Milžiniškos mūsų kilniųjų kareivių aukos frontuose, kur jie nepaliaujamai slenka pirmyn, nebūtų buvusios galimos, jeigu užnugaris – šita šlove apgaubtų mūsų armijų maitinamoji ir politinė arterija – nebūtų buvęs vieningas, jeigu mūsų kariuomenės užnugaryje būtų pakėlę galvas elementai, skaldantys valstybės vienybę, savo piktavališka agitacija ardantys valstybės nedalomumą ir keliantys mūsų monarchijos tautų solidariosios atsakomybės netvarką. Šiuo istoriniu momentu mes negalime tylėdami žiūrėti į saujelę žmonių, kurie, nacionalistinių siekių skatinami, stengiasi, kad visos mūsų imperijos tautos pakriktų kovodamos su tais niekšais, kurie be jokio pagrindo užpuolė mūsų tėvynę, norėdami atimti iš jos visas kultūrines brangenybes ir civilizacijos laimėjimus. Mes negalime tylomis praeiti pro šlykščius darbus nesveikos psichologijos asmenų, besistengiančių išklibinti mūsų tautų solidarumą. Mes jau ne kartą esame atkreipę mūsų skaitytojų dėmesį į tai, kad karinės įstaigos privalo visu griežtumu pasisakyti prieš kai kuriuos čekų pulkų asmenis, kurie, niekindami garbingas pulko tradicijas, savo beprasmišku siautėjimu sėja mūsų vengriškuose miestuose pykčio sėklą prieš visą čekų tautą, kuri niekuo nekalta ir visada tvirtai stovėjo mūsų imperijos interesų sargyboje, kaip tai geriausiai rodo daugybė pasižymėjusių karvedžių, kilusių iš čekų. Tiktai prisiminkim šlovingąjį feldmaršalą Radeckį ir kitus Austrijos–Vengrijos valstybės gynėjus! Visiška šitų šviesių asmenybių priešingybė yra keletas niekšų, kilusių iš čekų tautos padugnių, kurie, pasinaudoję pasauliniu karu, įstojo savanoriais į kariuomenę, norėdami sukelti tarp monarchijos tautų vaidus ir drauge parodydami savo žemiausius instinktus. Mes jau atkreipėme skaitytojų dėmesį, kaip Debrečine siautėjo N pulkas..., kurio begėdystės buvo apsvarstytos ir pasmerktos Budapešto parlamente, pulkas, kurio vėliava buvo vėliau fronte... (cenzūros išbraukta). Kas kaltas dėl šitos gėdos?.. (Cenzūros išbraukta.) Kas įtraukė čekų kareivius? (Cenzūros išbraukta.) Kaip suįžūlėjo atklydę elementai mūsų vengrų žemėje, geriausiai parodo incidentas, įvykęs Kiralyhidos mieste prie Leitos, vengrų teritorijoje. Moste prie Leitos esančios stovyklos kareiviai užpuolė vietinį pirklį poną Diulą

Kakonį ir sumušė jį. Kokios tautybės jie buvo? Valdžios pareiga ištirti šitą nusikaltimą ir išaiškinti divizijos štabe, kuris, be abejo, jau yra pradėjęs šį dalyką tirti, kokį vaidmenį taip negirdėtai pjudant Vengrijos karalystės pavaldinius vaidina leitenantas Lukašas, su kurio vardu mieste siejami pastarųjų dienų įvykiai. Mūsų vietos korespondentas jau surinko daug medžiagos apie visą šitą dalyką, apie kurį šią svarbią valandą negalima tylėti. „Pester Loydo" skaitytojai, be abejonės, susidomėję seks šito dalyko tyrinėjimą, ir mes neužmiršime juos smulkiau supažindinti su tais milžiniškos reikšmės įvykiais. Drauge mes laukiame oficialių pranešimų apie Kiralyhidos nusikaltimą, įvykdytą prieš vengrų gyventojus. Mes neabejojame, kad šią bylą svarstys Budapešto parlamentas, idant pagaliau visiems būtų aišku, kad čekų kareiviai, vykstantys per Vengrijos karalystę į frontą, šv. Stepono karūnos sritį nedrįstų laikyti savo išsinuomota žeme. Jeigu kai kurie šitos tautybės asmenys, taip ryškiai pademonstravę Kiralyhidoje visų Austrijos–Vengrijos monarchijos tautų „solidarumą", dar ir dabar nepaiso politinės situacijos, tai mes jiems rekomenduotume nutilti. Karo metu kulka, kilpa, teismas ir durtuvas privers juos paklusti aukščiausiems mūsų bendros tėvynės interesams".

– Kieno parašas po straipsniu, ponas leitenante?

– Redaktoriaus, deputato Beli–Barabašo, ponas pulkininke.

– Žinomas bestija! Bet, prieš pakliūdamas į „Pester Loydą", šitas straipsnis jau buvo išspausdintas „Pešti Hirlape". Dabar man perskaitykite oficialųjį vengriško straipsnio vertimą, išspausdintą Šopronės laikraštyje „Šoproni Naplo".

Leitenantas Lukašas balsiai perskaitė straipsnį, kurį autorius labai uoliai papuošė tokiomis frazėmis: „valstybinės išminties įsakymas", „valstybės tvarka", „žmonijos ištvirkimas", „purvan sutrypta žmogaus vertė", „garbė", „žmogėdrų puota", „geriausiųjų visuomenės atstovų primušimas", „mameliukų gauja", „užkulisių machinacijos". Toliau viskas buvo vaizduojama, tartum vengrai savo gimtojoj žemėj persekiojami labiau negu visos kitos tautos. Lyg būtų buvę taip: atėjo čekų kareiviai, parsimetė redaktorių ir trypė jį savo kareiviškais batais. Nelaimingasis šaukė iš skausmo. Kažkas viską tuo metu stenografavo. „Daugelį svarbesnių faktų, – verkšlena „Šoproni Naplo", – Šopronės spauda išmintingai nutyli".

„Kiekvienas iš mūsų žino, kas čekų kareivis Vengrijoje ir koks jis fronte. Mes viską puikiai žinome, ką išdarinėja čekai, kieno ranka čia jaučiama ir kokios nuotaikos vyrauja tarp čekų. Tiesa, valdžios budrumas nukreiptas į kitus pirmaeilės reikšmės dalykus. Tačiau šie yra glaudžiai susiję su bendro pobūdžio reikalais, kurių priežiūrą reikia sustiprinti, kad nepasikartotų tai, ką matėme Kiralyhidoje. Vakarykštis mūsų straipsnis buvo penkiolikoje vietų cenzūros išbraukytas, ir mums nelieka nieko kita, kaip tik pareikšti, kad šiandien dėl techninio pobūdžio sumetimų neturime galimybės plačiai nušviesti Kiralyhidos įvykių. Mūsų pasiųstas korespondentas vietoje įsitikino, kad valdžia energingai ėmėsi šios bylos ir smarkiais tempais ją tiria. Stebina mus tik vienas dalykas, būtent: kai kurie šito žiauraus kankinimo dalyviai ligi šiol laisvi. Čia ypatingo dėmesio nusipelno tas ponas, kuris, kaip girdėti, dar ligi šiol tebėra stovykloje ir tebedėvi savo „papūgų pulko" uniformą[54]. Jo pavardė buvo pranešta prieš tris dienas „Pester Loyde" ir „Pešti Naplo". Tai išgarsėjęs čekų šovinistas Lukašas, dėl kurio siautėjimo Kiralyhidos srities deputatas Geza Šavanis įteiks interpeliaciją".

– Taip pat maloniai, ponas vyresnysis leitenante, – tarė pulkininkas Šrioderis, – apie jus rašo savaitraštis, išeinąs Kiralyhidoje, ir Presburgo laikraščiai. Bet, man rodos, jie jūsų jau nedomins, nes visi rašo vienodai. Politiškai tai lengvai išaiškinama, kadangi mūsų, austrų, kaip vokiečių, taip ir čekų santykiai su vengrais dar ligi šiol aštrūs! Suprantate, ponas leitenante? Čia matyti tam tikra tendencija. Jus labiau gali sudominti straipsnis „Komono vakariniame laikrašty". Ten tvirtinama, kad jūs mėginęs ponią Kako-

niovą išprievartauti tiesiog valgomajame per pietus, jos vyro akyse, kuriam jūs grasinęs kardu ir privertęs rankšluosčiu užkimšti žmonai burną, kad toji nerėktų. Tai pati paskiausia žinia apie jus, ponas leitenante. – Pulkininkas nusijuokė ir kalbėjo toliau: – Vietos valdžia neatliko savo pareigos. Preliminarinis vietinių laikraščių cenzūravimas taip pat vengrų rankose. Su mumis jie daro, ką nori. Mūsų karininkas yra beginklis prieš įžūlaus civilio vengrų žurnalisto įžeidinėjimus. Ir tik po mūsų griežto protesto, o galbūt po mūsų divizijos telegramos valstybinė Budapešto prokuratūra ėmėsi reikiamų priemonių, kad būtų suimti tam tikri asmenys visose minėtose redakcijose. Daugiausia teks už tai atsakyti „Komono vakarinio laikraščio" redaktoriui. Šitas tipas visą savo amžių atsimins savo vakarinį laikraštį. Divizijos teismas pavedė man, kaip jūsų viršininkui, iškvosti jus ir kartu siunčia man tardymo protokolą. Viskas eitų sklandžiai, jei ne šitas jūsų nelemtasis Šveikas. Su juo ten vazojosi kažkoks pionierius Vodička. Pas jį, po peštynių atvedus daboklėn, rado laišką, kurį jūs siuntėte poniai Kakoniovai. Ir šitas jūsų Šveikas kvočiamas teigė, kad tas laiškas esąs ne jūsų, o kad jį parašęs jis pats. O kai jam buvo liepta laišką perrašyti, kad būtų galima sulyginti jo braižą su laiško braižu, tai jis visą jūsų popieriaus lakštą prarijo. Iš pulko raštinės buvo pasiųsti į divizijos teismą jūsų raportai, kad juos būtų galima palyginti su Šveiko braižu. Ir štai kas atsitiko.

Pulkininkas ėmė sklaidyti bylą ir parodė leitenantui Lukašui tokią vietą:

„Kaltinamasis Šveikas atsisakė parašyti jam padiktuotą frazę, tvirtindamas, kad per naktį pamiršęs rašyti".

– Aš, ponas leitenante, neteikiu jokios reikšmės tam, ką pasakojo divizijos teisme jūsų Šveikas ir šitas pionierius. Šveikas ir pionierius teigia, kad viskas įvykę dėl kažkokios nereikšmingos išdaigos, kuri buvusi nesuprasta, kad juos užpuolę civiliai ir kad jiedu tik atsimušę, gindami uniformos garbę. Per tardymą paaiškėjo, kad nelemtėlis jūsų Šveikas yra nuostabus paukštis. Pavyzdžiui, į klausimą, kodėl neprisipažįstąs kaltas, jis, kaip protokolas rodo, atsakęs: „Mano padėtis dabar lygiai tokia, į kokią vieną kartą buvo patekęs akademiko dailininko Panuškos tarnas dėl kažkokio Mergelės Marijos paveikslo. Šiajam taip pat, kai jį prispyrė kampan dėl paveikslo, kurį neva buvo pavogęs, nieko kito neliko atsakyti kaip tik: „Tai ką gi man, krauju vemti?" Suprantama, jog aš, kaip pulko vadas, pasirūpinau, kad divizijos teismas savo vardu paskelbtų pranešimą, paneigiantį visų vietos laikraščių niekšingus straipsnius. Šiandien visa tai bus išsiuntinėta laikraščiams, ir manau, kad aš padariau viską, ką galėjau, kad užtušuočiau šitų šlykštūnų civi-

lių niekšingų vengrų laikraštininkų sukeltą triukšmą. Atrodo, kad šitai aš neblogai suredagavau:

„N divizijos teismas ir N pulko štabas pareiškia, kad straipsnis, išspausdintas jūsų laikraštyje apie N pulko kareivių tariamai įvykdytus chuliganiškus veiksmus, visiškai neatitinka tikrovės ir nuo pirmos ligi paskutinės eilutės yra pramanytas. Byla, iškelta prieš anksčiau minėtus laikraščius, leis griežtai nubausti kaltuosius".

– Divizijos teismo rašte, atsiųstame mūsų pulko štabui, – toliau kalbėjo pulkininkas, – yra išvada, kad stengiamasi sistemingai siundyti kariuomenės dalis, iš Cisleitanijos ateinančias į Transleitaniją. Be to, sulyginkite: kiek kariuomenės pasiuntėme į frontą mes ir kiek jie. Pasakysiu jums atvirai: čekų kareivis man daug labiau patinka negu šitas vengrų šlamštas. Juk aš gerai atsimenu, kad palei Belgradą vengrai šaudė į mūsų antrąjį žygio batalioną, kuris, nežinodamas, kad į jį šaudo vengrai, ėmė pliekti doičmeistrus[55] dešiniajame sparne, o doičmeistrai taip pat surizgo ir paleido ugnį į greta jų stovintį Bosnijos pulką. Tai, prisipažinsiu jums, buvo padėčiukė! Aš tuo tarpu pietavau brigados štabe. Išvakarėse mes turėjome pasitenkinti kumpiu ir konservų sriuba, o šitą dieną mums paruošė gerą vištienos sultinį, filė su ryžiais ir paplotėlių su vyno padažu. Šių pietų išvakarėse mes kaip tik pakorėme šitame miestely vieną serbų smuklininką, ir mūsų virėjai rado jo rūsyje seno trisdešimties metų vyno. Galite puikiai suprasti, kaip mes visi laukėme šių pietų. Buvome baigę sultinį ir ėmėmės vištos. Staiga susišaudymas, paskui patrankų ugnis, ir mūsų artilerija, kuriai nė galvon nebuvo dingtelėję, kad tai mūsų daliniai šaudo į savo dalinius, paleido ugnį į mūsų linijas, ir vienas sviedinys trenkė netoli paties brigados štabo. Serbai, matyt, nusprendę, kad pas mus plykstelėjęs sukilimas, pradėjo iš visų pusių supti mus ir keltis per upę. Brigados generolą iššaukė prie telefono, ir divizijos viršininkas pakėlė baisų skandalą – kas ten per galvijas sėdi brigados kautynių bare? Juk gautas armijos štabo įsakymas kairiajame serbų pozicijų sparne pradėti puolimą tik antrą valandą trisdešimt penkios minutės naktį. Mūsų pulkas numatytas palikti atsargoj, ir mes tučtuojau turim nutraukti ugnį. Na, kur tu čia, esant tokiai situacijai, nutrauksi ugnį! Brigados ryšių stotis praneša, kad nė vienam daliniui negali prisiskambinti, vien septyniasdešimt penktojo pulko štabas signalizuoja, jog iš divizijos gavęs įsakymą „laikytis iki galo", jog negali susisiekti su mūsų divizija, jog serbai užėmė 212, 226 ir 327 aukštumas, jog reikia permesti vieną batalioną ryšiams su mūsų divizija atkurti. Tučtuojau mėginome užmegzti ryšį su divizijos šta-

bu, bet ryšys jau buvo nutrauktas, kadangi serbai tuo tarpu užėjo abiem sparnais mums į užnugarį ir mūsų centrą suspaudė trikampiu, kuriame atsidūrė pėstininkai, artilerija, gurguolė su visa autokolona, maisto tiekimo sandėliai ir lauko ligoninės. Porą dienų aš nenulipau nuo arklio, o divizijos viršininkas drauge su mūsų brigados vadu pakliuvo į nelaisvę. O dėl viso to kalti vengrai, atidengę ugnį į antrąjį mūsų žygio batalioną. Savaime suprantama, paskui visą kaltę jie suvertė mūsų pulkui. – Pulkininkas nusispjovė. – Jūs patys dabar, ponas leitenante, įsitikinote, kaip apsukriai pasinaudojo jie visa šita istorija, atsitikusia jums Kiralyhidoje.

Leitenantas Lukašas nusiminęs sukosėjo.

– Ponas leitenante,– kreipėsi į jį pulkininkas intymiai, – padėjęs ranką prie širdies, pasakykit, kiek kartų jūs esate gulėjęs su madam Kakoniova?

Pulkininkas Šrioderis šiandien buvo labai gerai nusiteikęs.

– Nepasakokit, ponas leitenante, kad jūs dar tik buvote pradėjęs su ja susirašinėti. Jūsų metų, būdamas trijų savaičių topografijos kursuose Jėgeryje, visas tris savaites nieko daugiau neveikiau, kaip tik miegojau su vengrėmis. Kiekvieną dieną su kita: su jaunomis, netekėjusiomis, su solidesnio amžiaus damomis, ištekėjusiomis, – kokios tik pasisukdavo. Darbavausi taip sąžiningai, kad, kai grįžau į pulką, vos kojas pavilkau. Labiausiai nukamavo mane vieno advokato žmona. Ji man parodė, ką sugeba vengrės, be to, įkando į nosį ir visą naktį neleido akių sumerkti... „Pradėjau susirašinėti",– intymiai paplekšnojo pulkininkas leitenantui per petį, – žinom mes tai! Nekalbėkit, aš viską pats žinau. Pradėjote judu krykšti, jos vyras sužinojo apie tai, o čia jūsų kvailasis Šveikas... Žinote, ponas leitenante, jūsų Šveikas vis dėlto ištikimas vaikinas. Puikiai jis su jūsų laišku apsidirbo. Tokio žmogaus, atvirai kalbant, gaila. Va tai drausmė. Tuo jis man, tas vaikinas, patinka. Na, aiškus dalykas, tardymą reikia nutraukti. Jus, ponas leitenante, sukompromitavo spauda. Čia jums pasilikti negalima. Šią savaitę žygio batalionas bus išsiųstas į rusų frontą. Jūs paskirtas vyresniuoju leitenantu į vienuoliktąją kuopą. Šita kuopa vyks jūsų vadovaujama. Brigadoje jau viskas paruošta. Pasakykite vyresniajam raštininkui, tegul jums vieton Šveiko suieško kokį nors kitą pasiuntinį. Leitenantas Lukašas dėkingai pasižiūrėjo į pulkininką, kuris kalbėjo toliau: – Šveiką aš skiriu jūsų ryšininku. – Pulkininkas pakilo ir, paduodamas išblyškusiam leitenantui ranką, tarė:– Tuo visa jūsų byla baigiama. Linkiu sėkmės! Linkiu jums pasižymėti Rytų fronte. Jei dar kada nors pasimatysime, užeikite pas mus, nesišalinkite mūsų kaip Budejovicuose...

Eidamas namo, leitenantas Lukašas visą laiką pats sau kartojo: „Kuopos vadas, kuopos ryšininkas". Jam akyse aiškiai stovėjo Šveiko paveikslas.

Kuopos raštininkas Vanekas, kai leitenantas Lukašas liepė jam vieton Šveiko paieškoti kokį nors naują pasiuntinį, tarė: – O aš maniau, kad jūs, ponas vyresnysis leitenante, esate Šveiku patenkintas, – ir išgirdęs, kad pulkininkas Šveiką paskyręs ryšininku į vienuoliktąją kuopą, sušuko: – Viešpatie, pasigailėk!

* * *

Areštuotųjų barako prie divizijos teismo langai buvo su grotomis. Keldavosi visi tenai pagal tvarkaraštį septintą ryto ir imdavosi tvarkyti čiužinius, numestus tiesiog ant purvinų grindų: gultų nebuvo. Atitvertame grotomis ilgo koridoriaus kampe, kaip buvo nurodyta tvarkarašty, sudėdavo antklodes, šiaudinius čiužinius. Dabar tie, kurie buvo baigę ruošą, sėdėjo ant suolų pasieniais arba utėlinėjosi (atėjusieji iš fronto), o kiti stūmė laiką pasakodamiesi įvairius nuotykius. Šveikas su senuoju pionieriumi Vodička ir dar keliais įvairių pulkų bei ginklo rūšių kareiviais sėdėjo ant suolo palei duris.

– Pažiūrėkite, vyrai, – tarė Vodička, – į tą vengrų sukčių. Kur tenai, palei langą, kaip jis, šunsnukis, meldžiasi, kad jam viskas laimingai pasibaigtų. Nejaugi jums neniežti rankų tvokstelti jam į snukį?

– Už ką? Juk jis geras berniokas, – tarė Šveikas. – Pakliuvo čia už tai, kad nenorėjo eiti į kariuomenę. Jis smerkia karą, kažkoks sektantas, o uždarė jį, kad nenori nieko žudyti ir griežtai laikosi Dievo įsakymų. Na, bet jie jam parodys šituos Dievo įsakymus! Prieš karą gyveno Moravijoj vienas žmogus, pavarde Nemrava. Tai jis, paimtas į kariuomenę, atsisakė net šautuvą ant peties dėtis: nešioti ginklą – girdi, prieštarauja jo įsitikinimams. Ir vis dėlto išlaikė savo.

– Tai kvailys, – tarė senasis pionierius Vodička, – jis turėjo prisiekti, o paskui į viską nusispjauti. Ir į priesaiką taip pat. Aš jau tris kartus esu prisiekęs,– atsiliepė vienas pėstininkas, – ir štai jau trečią kartą sėdžiu už dezertyravimą. Jeigu neturėčiau pažymėjimo, kad prieš penkiolika metų netekęs nuovokos užpampinau savo tetą, mane jau bent tris kartus būtų sušaudę fronte. O dabar velionė tetulė visuomet ištempia mane iš bėdos. Galų gale, ko gero, ir iš šito karo išeisiu sveikas ir nenukentėjęs.

– O kurių velnių, drauguži,– įsiterpė Šveikas,– užpampinai savo tetulę?

– Kurių velnių užmušinėjami žmonės, – atsakė mielasis berniokas, – kiekvienam aišku: dėl pinigų. Šitoji senė turėjo penkias taupomąsias knygeles, ir jai kaip tik tuo metu atsiuntė nuošimčius, kai aš, apdraskytas ir nuplyšęs, atėjau pas ją į svečius. Nė vieno artimesnio žmogaus pasauly neturėjau, tik ją. Todėl ir atėjau jos paprašyti, kad man padėtų, o ji,– dvėsena! – „eik dirbti, toks jaunas, stiprus ir sveikas vaikinas". Na, žodis po žodžio aš jai keletą kartų taukštelėjau žarstekliu per galvą ir taip išdirbau marmūzę, kad nė pats negalėjau pažinti: tetulė ar ne tetulė. Sėdžiu aš tenai ant grindų ir vis kartoju: „Tetulė ar ne tetulė?" Taip mane rytojaus dieną ir atrado jos kaimynai. Paskui pakliuvau į Slupų beprotnamį. O vėliau, prieš karą, pašaukė mane į Bogincus komisijon, kur buvau pripažintas sveiku, ir turėjau atitarnauti kariuomenėje už praslampinėtus metus.

Pro šalį praėjo liesas, ištįsęs, nukamuotas žmogus su šluota.

– Tai mokytojas iš mūsų žygio kuopos, – pristatė jį šaulys, sėdįs netoli Šveiko.– Eina tvarkyti savo kambario. Nepaprastai padorus žmogus. Čia jis pateko už eilutes, kurias sukūrė.

– Ei tu, mokytojau! Eikš čionai, – pašaukė jis kareivį su šluota.

Tas rimtai priėjo prie suolo.

– Papasakokit mums apie utėles. Kareivis su šluota atsikosėjo ir pradėjo:

Po visą frontą knibžda utėlynas.
Įnirtę rumžiasi eiliniai ir vadai.
Pats generolas tartum liūtas ginas
Ir nusivilkęs krato mundurą dažnai.
O utėlėms čia, armijoj, kaip rojus,
Jos spjaudyt greit į unterius galės.
Ir prūsiškąją utėlę, prie gultų atsistojęs,
Utėlys austras verčia iš siūlės.

Iškankintas kareivis – buvęs mokytojas – prisėdo ant suolo ir atsiduso.

– Štai ir viskas. Ir dėl šito ponas kvotėjas jau keturis kartus mane kvotė.

– Teisybę sakant, apie tai net kalbėti nėra ko,– svariai tarė Šveikas.– Svarbiausia, ką jie tenai teisme laikys austrų utėlium. Gerai, kad jūs ten pridėjote apie saulę. Dėl šito jiems taip apsisuks galvos, kad jie visai suglums. Tik jūs jiems būtinai išaiškinkite, kad utėlys – utėlės patinukas ir kad prie utėlių patelės gali lįsti vien patinukas – utėlys. Kitaip neišsisuksite. Tą eilėraštį jūs parašėte, aišku, ne norėdami ką nors pajuokti, – tas tiesa. Po-

nui kvotėjui pasakykite, kad rašėte savo paties malonumui ir kaip kad kiaulės patinas vadinasi kuilys, taip utėlės patinas vadinasi utėlys.

Mokytojas sunkiai atsiduso.

– Ką aš galiu padaryti, jeigu šitas ponas kvotėjas nemoka kaip reikiant čekiškai. Jau aš jam panašiai aiškinau, bet jis mane baisiai užsipuolė. „Utėlių patinukas čekiškai vadinasi „utėlius", o visai ne „utėlys", – pareiškė man ponas kvotėjas. *Femininum, sie gebildeter Kerl, ist* „tas utėlė", tai *Masculinum* turi būti „ta utėlius". *Wir kennen unsere Pappenheimer**.

– Trumpiau sakant, – tarė Šveikas, – jūsų reikalai prasti, bet nustoti vilties nevertėtų, kaip kalbėjo čigonas Janečekas iš Pilzeno, mat jisai 1879 metais, norėdamas apiplėšti, nužudė du žmones ir buvo nuteistas pakarti. Viskas, girdi, gali pakrypti į gerą pusę! Ir atspėjo. Paskutinę akimirką jį nuvedė nuo kartuvių. O tai atsitiko va kaip: jo negalėjo pakarti tą dieną, nes tada buvo jo didenybės imperatoriaus gimimo šventė. Jį pakorė vėliau, po jo didenybės imperatoriaus gimimo dienos. Bet šitam čigonui teko dar didesnė laimė. Trečią dieną bausmė jam buvo dovanota, ir teko atnaujinti jo bylą, nes visi duomenys rodė, kad visa tai padaręs kitas Janečekas. Na, tai reikėjo jį iškasti iš areštuotųjų kapinių ir reabiLeitus palaidoti Pilzeno katalikų kapinėse. O kadangi paskui paaiškėjo, kad jis yra evangelikų tikėjimo, tai jį pervežė į evangelikų kapines, o paskui...

– Paskui aš tėkšiu tau į snukį,– atsiliepė senasis pionierius Vodička, – ko šitas jaunuolis tik neišsigalvoja! Žmogus suki galvą, ką reiks pasakyti divizijos teisme, o jis, niekšas, vakar, vedant mus kvosti, postringavo apie kažkokią Jerichono rožę.

– Betgi tai ne aš pats sugalvojau,– teisinosi Šveikas.– Dailininko Panuškos tarnas Matvejus taip kalbėjo vienai senei, kai ta jį paklausė, kaip atrodo Jerichono rožė. Jis jai paaiškino: „Paimkit sausą karvašūdį, padėkit jį į lėkštę, paliekit vandeniu, ir jis ims žaliuoti, tai ir bus Jerichono rožė!" Aš šitos nesąmonės neišsigalvojau, – gynėsi Šveikas,– bet juk reikėjo ką nors papasakoti, jeigu mudu drauge ėjome į kvotą. Aš tave, Vodička, tenorėjau nuraminti.

– Tu jau ramini! – niekinamai nusispjovė Vodička.– Žmogus nesugalvoji, kaip čia išsinarplioti iš šitos visos painiavos ir atgauti laisvę, kad galėtum kaip reikiant atsiteisti su šitais vengrų niekšais, o jis guodžia tave kažkokiu

* Moteriškoji giminė yra „tas utėlė", o vyriškoji „ta utėlius". Nenorėkit manęs taip pigiai nupirkti *(vok.)*.

karvašūdžiu. O kaipgi aš sėdėdamas čia atsiteisiu su šitais vengrų snargliais? Be to, prieš kvotėją dar reikia dėtis kone vengrų draugu. Ech, pasakysiu jums, šuniškas gyvenimas! Na, bet dar kaip nors paklius man į nagus koksai jaunuolis! Aš jį perspausiu kaip kačiuką! Aš jam parodysiu „*isten ald meg a magyart*"*. Aš su jais atsiteisiu! Aš dar priversiu apie mane kalbėti!

– Nėra ko jums jaudintis,– tarė Šveikas,– viskas bus gerai. Svarbiausias dalykas – niekada teisme nesakyti tiesos. Kas leidžiasi apmulkinamas ir prisipažįsta – tam amen. Iš prisipažinimo niekada nieko gero neišeina. Kai dirbau Moravijos Ostravoje, ten buvo toks atsitikimas. Vienas kalnų pramonės darbininkas prie keturių akių, be liudininkų, sumušė inžinierių. Gynęs jį advokatas visą laiką jam kalbėjo, kad užsigintų, kad jam nieko už tai nebūsią, o teismo pirmininkas tėviškai įtikinėjo, jog prisipažinimas esąs kaltę lengvinanti aplinkybė. Bet tas traukė savo dainą: negaliu prisipažinti – ir gana! Jį ir paleido remdamiesi tuo, kad jis įrodė savo alibi. Tą pačią dieną jis buvo Brno...

– Jėzus Marija! – sušuko įdūkęs Vodička.– Jau daugiau nebeiškęsiu! Kurių velnių tu visa tai pasakoji, aš niekaip negaliu suprasti. Vakar kvotoje su mumis buvo vienas lygiai toks pat. Jį kvotėjas klausia, ką veikęs prieš kariuomenę, o jis atsako: „Dūmus pūčiau pas Kryžių"– ir tas truko ištisą pusvalandį, kol paaiškėjo, kad pūtė dumples pas kalvį, kurio pavardė Kryžius. O paskui, kai kvotėjas paklausė: „Tai ką gi, jūs jo mokinys?" – jis atsakė: „Visiškai taip... tikras kankinys..."

Laiptuose subildėjo žingsniai, ir sargybinis šūktelėjo: – Naujas!

– Mūsų pulkas pagausėjo,– džiaugsmingai tarė Šveikas: – galbūt jis turi paslėpęs kokią nuorūką.

Durys atsidarė, ir kameroje atsirado savanoris, tas pats, kuris sėdėjo drauge su Šveiku areštuotas Budejovicuose, o paskui buvo paskirtas į vienos žygio kuopos virtuvę.

– Tegul bus pagarbintas Jėzus Kristus, – tarė jis įeidamas, o Šveikas už visus į tai atsakė:

– Per amžius amen!

Savanoris patenkintu veidu pasižiūrėjo į Šveiką, padėjo ant grindų apklotą, kurį atsinešė, ir atsisėdo ant suolo prie čekų kolonijos. Paskui atleido blauzdų vyturus, išėmė į autų klostės gražiai įsuktus papirosus ir visiems išdalijo. Paskui iš štibletų ištraukė fosforuotą degtukų dėžutės plokštelę ir

* „Palaimink, Viešpatie, vengrus!" *(vengr.)* – nacionalinio vengrų himno pradžia.

keletą degtukų gražiai perpjautų pusiau per galvutę, atsargiai užsirūkė papirosą, davė visiems prisidegti ir labai šaltai pareiškė:

– Aš kaltinamas sukilimu.

– Nebaisu, – nuramino Šveikas, – niekis.

– Suprantama, – tarė savanoris, – juk mes panašiai tikimės laimėti karą – įvairiais teismais. Jeigu jie žūtbūt nori su manimi bylinėtis, tegul bylinėjasi. Pagaliau viena byla daugiau ar mažiau – tai nieko nekeičia.

– O kaipgi tu sukilai?– paklausė pionierius Vodička, simpatingai žvelgdamas į savanorį.

– Atsisakiau valyti daboklės išvietes,– atsakė savanoris. – Nuvedė mane tiesiog pas pulkininką. Na, o tas – žinomas niekšas! – paleido gerklę, kad aš areštuotas remiantis pulko vado raportu ir todėl esąs paprasčiausias areštuotasis, kad jis iš viso stebisi, kaip mane žemė nešiojanti ir nesiliaujanti suktis iš gėdos, matydama kariuomenėje žmogų, dėvintį savanorio uniformą ir turintį teisę į karininko laipsnį. Savo elgesiu toks žmogus galįs sukelti vien viršininkų pasibjaurėjimą. Aš jam atsakiau, kad Žemės rutulio sukimosi negalima sustabdyti, jeigu atsiranda toks savanoris, koks esąs aš, ir kad gamtos įstatymai stipresni už savanorių antsiuvus. Norėčiau žinoti, – sakau,– kas gali mane priversti valyti išvietes, kurių aš nepribjaurojau, nors

turiu tam teisę, maitindamasis iš kiauliškos pulko virtuvės, tiekiančios supuvusius kopūstus ir pašvinkusią avieną. Taip pat dar pridūriau, kad mane truputį stulbina jo stebėjimasis, kaip galinti mane žemė nešioti, nes aišku, jog dėl manęs jokio žemės drebėjimo neįvyksią. Man kalbant, pulkininkas tik griežė dantimis lyg kumelė, kai jai į gerklę pakliūva sušalęs burokas, o paskui kad suriks: „Tai valysite išvietes ar ne?!" – „Ne, išviečių nevalysiu". – „Ne, valysite, nelaimingasis savanori!" – „Ne, nevalysiu!" – „Velniai jus teraunie, jūs man išvalysite ne vieną, o šimtą išviečių!" – „Ne. Nevalysiu nei šimto, nei vienos išvietės!" Taip ir ėjo be galo. „Valysite?" – „Ne, nevalysiu!" Mudu švaistėmės išvietėmis, lyg tai būtų buvę vaikiški posakiai iš Pavlos Moudros knygelės[56] jaunesniojo amžiaus vaikams. Pulkininkas lakstė po raštinę kaip apdujęs, pagaliau atsisėdo ir tarė: „Pasvarstykite atsidėjęs, nes aš jus atiduosiu divizijos teismui kaip maištininką. Nemanykit, kad jūs būsite pirmasis savanoris, sušaudytas per šį karą! Serbijoj mes pakorėme du dešimtosios kuopos savanorius, o vieną iš devintosios sušaudėme kaip ėriuką. O už ką? Vis už jų užsispyrimą! Tiedu, kuriuos pakorėme, atsisakė nudurti smuklininko čužako[57] žmoną ir vaiką, o devintosios kuopos savanoris buvo sušaudytas už tai, kad atsisakė eiti puoliman, atsikalbinėdamas, esą jis plokščiapadis ir jo kojos ištinusios. „Tai valysite išvietes ar ne?" – „Ne, nevalysiu!" Pulkininkas pasižiūrėjo į mane ir paklausė: „Klausykit, ar jūs ne slavofilas?" – „Ne!" Po to mane išvedė ir paskelbė, kad esu kaltinamas maištavimu.

– Geriausia bus,– tarė Šveikas,– jeigu apsimesi idiotas. Kai aš sėdėjau įgulos kalėjime, su manim drauge sėdėjo vienas protingas mokytas žmogus, prekybos mokyklos dėstytojas. Jis buvo pabėgęs iš mūšio lauko, ir jam norėjo surengti triukšmingą teismą, kuriame, kad įbaugintų kitus, jis turėjo būti pasmerktas ir nuteistas pakarti. Na, o jis iš viso to labai paprastai išsisuko. Apsimetė kenčiąs dėl paveldėtos ligos ir per patikrinimą štabo gydytojui pareiškė, kad jis visiškai nesąs pabėgėlis, o nuo vaikystės dienų mėgstąs bastytis ir jau nuo pat gimimo aistringai trokštąs kur nors kuo toliausiai nuklysti. Vienąsyk jis kažkaip nubudęs Hamburge, kitąsyk – Londone, pats nežinodamas, kaip ten pakliuvęs. Jo tėvas buvęs alkoholikas ir baigęs gyvenimą dar jam negimus nusižudydamas. Motina buvusi prostitutė, amžinai girta ir mirusi nuo baltosios karštligės. Jaunesnioji sesuo nusiskandinusi. Vyresnioji puolusi po traukiniu. Brolis šokęs nuo Vyšehrado geležinkelio tilto. Senelis užmušęs savo žmoną, apsipylęs žibalu ir susideginęs. Senelė iš kitos pusės basčiusis su čigonais ir kalėjime nusinuodijusi degtukų siera.

Pusbrolis keletą kartų buvęs teistas už padegimus ir Kartouzuose stiklo šuke persipjovęs miego arteriją. Pusseserė iš tėvo pusės iššokusi Vienoje iš šešto aukšto. Absoliučiai niekas nesirūpinęs jo auklėjimu. Iki dešimties metų nemokėjęs kalbėti, nes kai buvęs šešių mėnesių ir jį vystę ant stalo, visi iš kambario kažkur pasišalinę, o katė jį nutraukusi žemėn, ir krisdamas susitrenkęs galvą. Periodiškai jam pasikartoją stiprūs galvos skausmai, tokiomis valandėlėmis jis nesuvokiąs ką darąs. Kaip tik tokios būsenos išėjęs iš fronto į Prahą ir tik tada, kai jį „Fleko" kavinėj areštavusi karo policija, jis atsipeikėjęs. Būtumėt matę, su kokiu džiaugsmu jį atleido nuo karinės tarnybos! Kokie penki kareiviai, sėdėję su juo vienoj kameroj, dėl viso ko užsirašė į lapelius:

„Tėvas – alkoholikas. Motina – prostitutė.
I sesuo (nusiskandino).
II sesuo (traukinys).
III brolis (nuo tilto).
IV senelis+žmona (žibalas, padegė).
V senelė (čigonai, degtukai) ir t. t."

Vėliau vieną iš prekybos mokyklos dėstytojo metodų sekėjų, kai jis šitą nuobodžią pasaką ėmė ręsti štabo gydytojui ir dar nebuvo suspėjęs persiristi per pusbrolį, štabo gydytojas (tai buvo jau trečias atvejis!) nutraukė: „O tavo pusseserė iš tėvo pusės pasidarė sau galą Vienoje, šokdama iš šešto aukšto, tavo auklėjimu – tu nelemtas dykūne! – niekas nesirūpino, bet tave perauklės areštuotųjų kuopa". Na, perkėlė jį į areštuotųjų kuopą, surišo „ožiu" – ir kaip ranka atėmė ir blogą išauklėjimą, ir tėvą alkoholiką, ir motiną prostitutę, ir jis mielai sutiko eiti savanoriu į frontą.

– Dabar, – tarė savanoris, – karo tarnyboje jau niekas netiki įgimtu polinkiu į beprotybę, kitaip visus generalinius štabus tektų uždaryti į beprotnamį.

Už geležinių durų spragtelėjo raktas, ir į kamerą įėjo profosas:

– Pėstininkas Šveikas ir pionierius Vodička – pas poną kvotėją!

Jiedu pakilo. Vodička kreipėsi į Šveiką:

– Štai, bjaurybės, kiekvieną dieną kvota, o naudos jokios! Jau geriau – trauk tave devynios! – nuteistų mus ir nesikabinėtų kas mielą dienelę. Valkiojamės čia be darbo kiauras dienas, o aplinkui tiek daug vengrų padaužų laksto!..

Eidami kvoton į divizijos teismo kanceliariją, kuri buvo priešais, kitose kareivinėse, pionierius Vodička ir Šveikas svarstė, kada pagaliau jiedu stos prieš tikrą teismą.

– Vis kvota ir kvota, – niršo Vodička, – kad bent kokia nauda iš to būtų. Tik gadina šūsnis popieriaus, pūni čia už grotų, o tikro teismo nė matyt nepamatysi. Na, sakyk atvirai, ar galima tą jų srėbalą ėsti? O tuos jų kopūstus su sušalusiomis bulvėmis? Po velnių, tokio idiotiško pasaulinio karo aš dar niekuomet nesu matęs! Visa tai vaizdavausi visai kitaip.

– O aš patenkintas, – tarė Šveikas, – dar prieš keletą metų, kai buvau tikrojoj karo tarnyboj, mūsų viršila Salpera sakydavo: „Karo tarnyboje kiekvienas privalo žinoti savo pareigas! " – ir, būdavo, tai sakydamas kad rėš į snukį, jog ilgai minėsi! Arba velionis vyresnysis leitenantas Kvaizeris, būdavo, atėjęs apžiūrėti šautuvų, visuomet paskaito mums paskaitą, kad kareivis neturi teisės duoti valios jausmams: kareiviai tik galvijai, valstybė juos maitina, girdo kava, duoda tabako, – ir užtat jie privalo vilkti jungą kaip jaučiai.

Pionierius Vodička susimąstė ir po valandėlės tarė:

– Kai tave, Šveikai, pašauks pas kvotėją, nesumeluok, o pakartok, ką sakei per aną kvotą, kad nepatekčiau į kvailą padėtį. Svarbiausia: tu matei, kaip mane užpuolė šitie vengrai. Paskui – šiaip ar taip – mudu viską darėm bendrai.

– Nebūgštauk, Vodička, – ramino jį Šveikas. – Svarbiausias dalykas – būti ramiam ir nesijaudinti. Kas čia nepaprasta – stoti prieš kažkokį ten divizijos teismą! Tu būtum matęs, kaip anksčiau toks karo teismas veikė. Tarnavo pas mus mokytojas Heralis, ir jis, kai visam būriui neva už bausmę buvo uždrausta išeiti į miestą, gulėdamas lovoje pasakojo, jog Prahos muziejuj yra Marijos Teresės karo teismo protokolų knyga[58]. Ten parašyta, jog kadaise kiekvienas pulkas turėjęs budelį, kuris savo pulko kareivius bausdavęs pagalviui – po vieną Teresės talerį už galvą. Toksai budelis, kaip sakoma tuose protokoluose, kai kuriomis dienomis uždirbdavęs po penkis talerius.

– Savaime suprantama,– oriai pridūrė Šveikas, – tada pulkai buvo didesni ir tolydžio juos papildydavo kaimiečiai.

– Kai aš buvau Serbijoj, – tarė Vodička, – mūsų brigadoje už *čužakų* korimą duodavo papirosų. O karti galėdavo kas tik pasisiūlydavo: jei pakars vyrą – gauna dešimt „Sporto" papirosų, jei moterį ar vaiką – penkis. Paskui intendantūra ėmė taupyti ir pradėjo šaudyti urmu. Su manim tarna-

vo vienas čigonas, bet mes ilgai nežinojom, kad jis tuo verčiasi. Tik stebėdavomės, kad jį visada naktim šaukia į kanceliariją. Stovėjome mes tada prie Drinos. Ir štai naktį, kai jis išėjo, kažkas sugalvojo pasirausti jo daiktuose. Ogi šito akiplėšos krepšy – trys pilnos dėžutės „Sporto" papirosų, po šimtą kiekvienoj! Paryčiu jis sugrįžo į mūsų daržinę, ir mes su juo greitai susidorojome: parsimetėme, ir Balounas užsmaugė diržu. Gajus buvo kaip katė. – Senasis pionierius Vodička nusispjovė. – Nepavyksta mums jo pasmaugti – ir gana! Jau visas apsidirbo, akys iššoko, o vis dar gyvas kaip nebaigtas pjauti gaidys. Tada pradėjome jį draskyti kaip katę: dviese už galvos, dviese už kojų ir taip nusukom jam sprandą. Paskui užmovėme ant galvos maišelį su papirosais ir įmetėme kur giliau į Driną. Kas tokius papirosus rūkys?! O rytą ėmė jo ieškinėti...

– Jums reikėjo pranešti, kad jis pabėgo, – autoritetingai pridėjo Šveikas, – kad jis jau seniai tam rengęsis: kiekvieną dieną tik ir kalbėdavęs apie movimą.

– Verta čia mums buvo laiką gaišti, – atsakė Vodička. – Savo darbą padarėme, o toliau mums ne galvoj. Su tuo dalyku ten būdavo labai paprasta: kiekvieną dieną kas nors dingdavo, o jau iš Drinos nebežvejodavo. Maloniausiai plaukė Drina į Dunojų išsipūtęs maišas su mūsų sumaitotu atsarginiu. Nepatyrusiems, pirmą kartą tai pamačiusiems, šiurpas pagaugais nueina, tartum drugys nukrečia.

– Jiems reikia duoti chinino, – tarė Šveikas.

Taip kalbėdamiesi jiedu įėjo į baraką. Čia buvo divizijos teismas, ir palydovai bemat juos nuvedė į kanceliariją Nr. 8, kur prie ilgo stalo, apkrauto šūsnim raštų, sėdėjo kvotėjas Ruleris.

Priešais jį gulėjo Įstatymų rinkinio tomas, ant kurio buvo nebaigta gerti stiklinė arbatos. Dešinėje pusėje stovėjo dirbtinio dramblio kaulo kryžius su apdulkėjusiu Kristumi, beviltiškai žiūrinčiu į savo kryžiaus papėdę, kurioje buvo pribarstyta pelenų ir primėtyta papirosų nuorūkų. Kvotėjas Ruleris viena ranka stukseno nauju papirosu į tą kryžiaus papėdę, keldamas dar didesnę širdgėlą nukryžiuotajam Dievui, o kita plėšė stiklinę su arbata, kuri buvo prilipusi prie Įstatymų rinkinio. Atplėšęs stiklinę, jis tebesklaidė iš karininkų namų gautą knygą. Tai buvo F. S. Krauzės knyga daug žadančiu pavadinimu: *„Forschungen zur Entwicklungsgeschichte der geschlechtlichen Moral"**.

* „Lytinės dorovės vystymosi istorijos tyrinėjimai" *(vok.)*.

Kvotėjas susidomėjęs žiūrinėjo vyriškosios ir moteriškosios lyties organų naivių piešinių reprodukcijas su atitinkamais eilėraščiais, kuriuos mokslininkas F. S. Krauzė buvo atradęs vakarinių Berlyno geležinkelio stočių išvietėse. Jis nepastebėjo įėjusiųjų ir nuo reprodukcijų atsitraukė tik tada, kai Vodička sukosėjo.

– *Was geht los?** – paklausė jis, tebeskaitydamas ir ieškinėdamas naujų primityvių piešinių bei apybraižų

– Drįstu pranešti, ponas kvtoėjau, – atsakė Šveikas,– kolega Vodička nušalo ir kosti.

Tik dabar kvotėjas pažvelgė į Šveiką ir Vodičką. Savo veidui jis pasistengė suteikti griežtumo.

– Pagaliau atsivilkot, – tarė, rausdamasis šūsnyje bylų ant stalo. – Aš įsakiau jus pašaukti devintą, o dabar jau beveik vienuolika. Kaip tu stovi, asile? – kreipėsi jis į Vodičką, kuris išdrįso stovėti „laisvai". – Kai pasakysiu „laisvai", tada galėsi su savo žirklėmis daryti, ką tik nori.

– Drįstu pranešti, ponas kvotėjau, – atsiliepė Šveikas, – jis serga reumatu.

* Kas yra? *(Vok.)*

– Prikąsk liežuvį! – riktelėjo kvotėjas Ruleris. – Atsakysi, kai tave paklaus. Buvai pas mane jau tris kartus kvotoje, bet iš tavęs nieko neišpeši. Išaiškinsiu pagaliau šitą dalyką ar neišaiškinsiu? Ir turiu gi aš su jumis, niekšai, rūpesčio! Na, bet šitas jums veltui nesibaigs – šitaip užversti teismą tuščiu darbu! Na, tai klausykit, gyvatės išnaros, – pasakė jisai, iš krūvos aktų ištraukdamas didelę bylą su užrašu „Šveikas ir Vodička".– Nemanykit, kad dėl kažkokių kvailų peštynių jūs ir toliau vartysitės ant šonų divizijos kalėjime ir apsikasite čia laikinai nuo fronto. Dėl jūsų, pusgalvių, man reikėjo telefonuoti į armijos štabo teismą.

Kvotėjas atsiduso.

– Ko tu nutaisei tokį rimtą snukį – tartum nekaltas. Fronte dings tau noras peštis su honvėdais, – tarė kvotėjas Šveikui. – Judviejų abiejų byla nutraukiama, ir kiekvienas eisite į savo dalį, kur būsit nubausti drausmine nuobauda, o paskui su savo žygio kuopa vyksite į frontą. Tik pakliūkite man dar kartą, niekšai, į rankas! Aš jus taip pamokysiu, kad ilgai to nepamiršite! Štai jums paleidimo orderis, ir elkitės padoriai. Nuveskit juos į antrą numerį.

– Drįstu pranešti, ponas kvotėjau, – tarė Šveikas, – mudu visus jūsų žodžius įsidėjome giliai į širdį ir neapsakomai esame dėkingi už jūsų gerumą. Kad ne karinė tarnyba, aš leisčiau sau jus pavadinti auksiniu žmogum. Mudu daug kartų prašom jus atleisti, kad tiek daug su mumis teko terliotis. Tiesą sakant, mudu to nesame nusipelnę.

– Nešdinkitės abudu pagaliau po velnių! – sušuko Šveikui kvotėjas. – Jei nebūtų jūsų užtaręs pulkininkas Šrioderis, nežinau, kuo viskas būtų pasibaigę.

Vodička pasijuto besąs tas pats senasis Vodička tiktai koridoriuje, kai jiedu su sargyba ėjo į kanceliariją Nr. 2.

Juos lydįs kareivis, bijodamas pavėluoti pietų, paragino:

– Judu, vyrukai, truputį paspartinkit žingsnį. Velkatės kaip utėlės.

Tai išgirdęs, Vodička sargybiniui patarė taip labai nesidraskyti, tedėkojąs Dievui, girdi, kad jis čekas, o jei būtų vengras, sudraskytų jį kaip silkę.

Kadangi kariuomenės kanceliarijoje raštininkai buvo išėję pietų, sargybiniui, lydėjusiam Šveiką ir Vodičką, teko nuvesti juodu atgal į divizijos teismo areštinę. Sargybinis prakeiktinai plūdo nekenčiamų kariuomenės raštininkų padermę.

– Draugai vėl man visus spirgus iš sriubos išgraibys, – dejavo jis tragiškai, – o vietoj mėsos tik vienas gyslas paliks. Vakar štai irgi variau du į stovyklą, užtai kažkas surijo pusę mano davinio.

– Jūs divizijos teisme daugiau apie nieką negalvojate, kaip tik apie rijimą, – tarė visiškai atsigodęs Vodička.

Kai Šveikas ir Vodička papasakojo savanoriui, kaip pasibaigė jų byla, tasai sušuko:

– Tai, vadinasi, į žygio kuopą, draugai! „Gero vėjo jūsų ekskursijai", kaip čekų turistų žurnale parašytų. Paruošiamieji darbai jau baigti. Įžvalgi vadovybė viskuo pasirūpino. O judu užrašyti kaip ekskursijos į Galiciją dalyviai: vykite kelionėn linksmai nusiteikę, lengva, džiaugsminga širdimi. Šiltai sutikite tą sritį, kuri supažindins jus su apkasais. Puikus ir įdomus reginys. Tolimoj svetimoj šaly jūs pasijusite kaip namie, kaip gimtajam krašte, beveik kaip prie namų židinio. Su pakiliu jausmu judu įžengsite į sritis, apie kurias dar senasis Humboltas sakė: „Visam pasauly aš nemačiau puikesnio reginio už šitą kvailą Galiciją!" Didelė patirtis, įgyta mūsų pergalingai armijai atsitraukiant iš Galicijos po pirmojo žygio, be abejonės, bus kelrodė žvaigždė sudarant antrojo žygio programą. Vien pirmyn, tiesių tiesiausiai į Rusiją. Iš džiaugsmo išleiskite į orą visus šovinius!

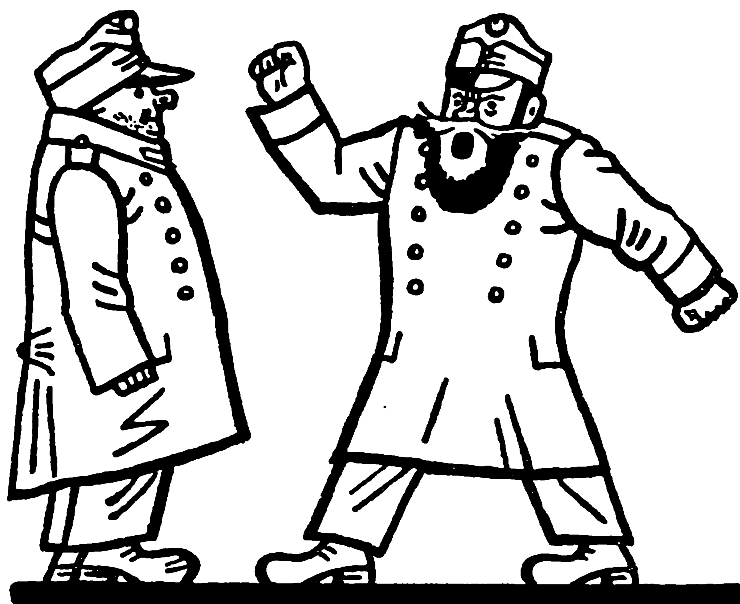
Po pietų Šveikui ir Vodičkai einant į kanceliariją, prie jų prisigretino nelaimingasis mokytojas, sukūręs eilėraštį apie utėles, ir, pasivedęs abu į šalį, paslaptingai pasakė:

– Nepamirškite, kai būsite rusų pusėje, nedelsdami pasakyti rusams: „Sveiki, broliai rusai, mes broliai čekai, mes ne austrai".

Išeinant jiems iš kareivinių, Vodička, norėdamas demonstratyviai išreikšti savo neapykantą vengrams ir parodyti, kad nė areštas nepajėgė išklibinti ir palaužti jo įsitikinimų, užmynė koją vengrui, iš principo atmetančiam karo tarnybą, ir suriko ant jo: „Apsiauk, bjaurybe!"

– Gaila, kad nieko neatsakė, – nepatenkintas tarė pionierius Vodička Šveikui. – Be reikalo nieko nepasakė. Būčiau visą jo vengrišką snukį skersai išilgai išdirbęs. O jis, vėplys, tyli ir leidžia mindžioti kojas. Po velnių. Šveikai, širstu aš, kad mudviejų nenuteisė! Vadinasi, iš mūsų juokiasi, šita byla su vengrais surūdijusio skatiko neverta. O juk mudu, teisybę sakant, kovėmės kaip liūtai. Tai vis tu kaltas, kad mudviejų nenubaudė, o davė tokį pažymėjimą, tartum mudu nė peštis kaip reikiant nemokame. Kuo jie mudu iš tikrųjų laiko? Šiaip ar taip, o vis dėlto buvo visai padorus konfliktas.

– Mano mielasis, – ramiai tarė Šveikas, – iš tikrųjų aš nepajėgiu suprasti, kaip tu nesidžiaugi, kad divizijos teismas mudu pripažino visai padoriais žmonėmis, į kuriuos jis nereiškia jokių pretenzijų. Tiesa, per kvotą visaip

išsisukinėjau, bet juk taip reikia. „Jūsų pareiga meluoti", – visuomet sakydavo advokatas Basas savo klientams. Kai kvotėjas mane paklausė: „Kodėl jūs įsibrovėte į pono Kakonio butą?" – tai aš jam visai paprastai atsakiau: „Maniau, kad mes artimiau susipažinsim su ponu Kakoniu, jei užeisim pas jį į svečius!" Po to kvotėjas daugiau nieko nebeklausinėjo. To jam visiškai pakako. Įsidėk, brolau, į galvą visam laikui, – tebesamprotavo Šveikas, – kariuomenės teismuose negalima prisipažinti. Kai aš sėdėjau įgulos teismo kalėjime, gretimoj kameroj vienas kareivis prisipažino. Kai kiti areštuotieji tai sužinojo, „pridengė jį drabužiais" ir privertė atsisakyti to savo prisipažinimo.

– Aš pasielgiau visai garbingai; kodėl man neprisipažinti, – tarė pionierius Vodička. – Na, o šitas tipas kvotėjas mane tiesiai klausia: „Pešėtės?" Aš jam ir atsakiau: „Taip, pešiausi". – „Sumušėte ką nors?" – „Tikrai taip, ponas kvotėjau". – „Ar sužeidėt ką nors?"–„Žinoma, ponas kvotėjau." Tegul žino, su kuo kalba! Kokia gėda, kad mus paleido! Atrodytų, lyg jis nenorėjo patikėti, kad šituos vengrų chuliganus aš savo diržu išvanojau, kad juos į košę sugrūdau ir nuklojau guzais bei mėlynėmis. Tu juk buvai tada, kai mane užpuolė trys vengrų palaižūnai ir kai po valandėlės jie visi voliojo-

si žemėje, o aš juos mindžiojau. Ir po viso šito kažkoks ten nusmurgęs kvotėjas nutraukia tardymą! Tai vis tas pat, lyg sakytų jis man: „Kiekvienas snarglius dar lenda muštis!" Kai tik pasibaigs karas ir būsiu civilis, aš jį, pusgalvį, surasiu ir parodysiu jam, ar moku muštis! Paskui atvažiuosiu čia, į Kiralyhidą, ir surengsiu tokias snukių daužynes, kokių pasaulis dar nėra matęs! Žmonės lįs slėptis į rūsius išgirdę, kad aš atėjau pasižiūrėti šių Kiralyhidos valkatų, šitų bastūnų, šitų šlykštūnų!

* * *

Kanceliarijoj viskas buvo bematant sutvarkyta. Viršila, dar nenusivalęs taukuotų nuo pietų lūpų, paduodamas Šveikui ir Vodičkai raštus ir nutaisęs nepaprastai rimtą veidą, nepamiršo pasakyti kelių žodžių, keliančių karinę jų dvasią. Savo kalbą (jis buvo Silezijos lenkas) viršila papuošė savo tarmės perlais, tokiais kaip *„marekvium"*, *„glupi rolmopsie"*, *„kraicová sedmina"*, *„svina porpana"* ir *„dum vm bene na mjesnjuckovi vasi gzichty"**.

Atsisveikinant Šveikas tarė Vodičkai:

* Apsirijėliai, kvaili rolmopsai, gilių septynakė, purvina kiaulė; tėkšiu antausį į jūsų kvailus snukius *(lenk.)*.

– Kai tik pasibaigs karas, aplankyk mane. Rasi mane kas vakarą nuo šeštos valandos Bojištėj, „Taurės" kavinėj.

– Žinoma, ateisiu,– atsakė Vodička, – ar skandalų tenai būna?

– Kasdien, – pažadėjo Šveikas, – o jeigu bus labai ramu, tai mudu, kiek išgalės leis, ką nors sulipdysim.

Draugai išsiskyrė, ir kai jau vienas nuo kito buvo gerokai nutolę, senasis pionierius Vodička šūktelėjo Šveikui:

– Tu jau ten pasirūpink, kad turėtum kuo mane palinksminti, kai ateisiu!

O Šveikas į tai suriko:

– Tai būtinai po karo ateik!

Nuėjo dar toliau vienas nuo kito, ir staiga iš už antros barakų eilės kampo pasigirdo Vodičkos balsas:

– Šveikai! Šveikai! O kokį „Taurėje" alų duoda?

Kaip aidas atsiliepė Šveikas:

– Didžiapopovickinį!

– O aš maniau, kad smichovkinį! – šaukė iš tolo pionierius Vodička.

– Yra ten ir merginų! – šaukė Šveikas.

– Tai, vadinasi, po karo šeštą valandą vakaro! – rėkė iš tolumos Vodička.

– Verčiau ateik pusę septintos, mat aš kartais galiu kur užtrukti! – atsakė Šveikas.

Paskui jau visai iš kažin kur atplaukė Vodičkos balsas:

– O šeštą negalėsi ateiti?

– Gerai, ateisiu šeštą! – išgirdo Vodička nutolusio draugo atsakymą.

Taip išsiskyrė šaunusis kareivis Šveikas su senuoju pionierium Vodička.

Wenn die Leute auseinander gehen,
*da sagen sie: „Auf Wiedersehen!"**

5

IŠ MOSTO PRIE LEITOS Į SOKALĄ

Įšėlęs vyresnysis leitenantas Lukašas lakstė po vienuoliktosios žygio kuopos raštinę. Šitam tamsiam daržinės užkampy, nuo koridoriaus atitvertame vien lentomis, ir įsikūrė kuopa. Raštinėje buvo dvi kėdės, stalas, butelis

* Kai skirtis reikia, „Iki pasimatant!" širdingai girdim draugus sakant *(vok.)*.

žibalo ir gultas. Priešais Lukašą stovėjo vyresnysis raštininkas Vanekas, kuris šiose patalpose sudarinėjo kareivių algų žiniaraščius, darė kareivių virtuvės ataskaitas, – žodžiu, buvo visos kuopos finansų ministras. Jis čia praleisdavo visą dieną, čia pat ir miegodavo. Prie durų stovėjo storas pėstininkas, visas barzdotas kaip Krakonošas[59]. Tai buvo Balounas, naujasis leitenanto pasiuntinys, prieš karą tarnavęs kažkur apie Česky Krumlovą malūnininku.

– Nėra ką sakyti, gerą suradote man pasiuntinį, – kreipėsi leitenantas Lukašas į vyresnįjį raštininką, – nuolankiai jums dėkoju už tokį malonumą. Pirmąją dieną pasiunčiau jį į karininkų virtuvę pietų, o jis, eidamas namo, pusę valgio surijo.

– Atleiskit, aš juos išliejau, – pareiškė storulis milžinas.

– Gerai, sakykim, kad išliejai. Išlieti galima sriubą arba padažą, bet ne Frankfurto kepsnį. Juk to kepsnio man atnešei tik tokį kąsnelį, kad jį galima po panage paslėpti. Na, o kur padėjai obuolių vyniotinį?

– Aš...

– Nemeluok. Tu jį suėdei!

Paskutinius žodžius leitenantas Lukašas ištarė taip griežtai ir taip energingai, kad Balounas nejučiomis pasitraukė per du žingsnius.

– Aš pasiteiravau šiandien virtuvėje, kas mums patiekta pietums. Buvo sriuba su kepenų frikadeliais. Kur dėjai frikadelius? Iškabinai benešdamas, čia aišku kaip dieną. Be to, dar buvo virtas kumpis su agurkais. Kur jis dingo? Taip pat surijai. Du gabalai Frankfurto kepsnio, o man parnešei tik pusę gabaliuko, na? Du gabalai obuolių vyniotinio! Kur dėjai? Prisirijai, šlykšti, purvina kiaule. Sakyk, kur dėjai obuolių vyniotinį? Gal ir jis tau purvan iškrito? Na, bjaurybe! Ar gali man parodyti tą vietą, kur tas gabalas guli purve? O gal, kaip tyčia, atbėgo šuo, rado tą gabalą ir nusinešė? Ak, tu, pone Dieve, aš taip suknežinsiu tau snukį, kad išsipūs kaip kiaulinė rėčka! Šita nusususi kiaulė dar drįsta man meluoti! Žinai, kas tave matė? Vyresnysis raštininkas Vanekas. Jis atėjo pas mane ir sako: „Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, kad jūsų pasiuntinys Balounas pietus ryja". Žiūriu pro langą, o jis kemša sau, lyg visą savaitę būtų burnoj nieko neturėjęs. Klausykit, raštininke, nejaugi negalėjote surasti man nieko kito, tik šitą galviją?

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, kad Balounas iš visos mūsų žygio kuopos man pasirodė tinkamiausias žmogus. Tai toks baslys, kad negalėjo įsiminti nė vieno šautuvo pratimo; duok jam į rankas šautuvą, dar kokių bėdų pridarys. Per paskutinį mokomąjį šaudymą tuščiais šoviniais, kad kiek, būtų peršovęs savo kaimynui akį. Maniau, kad jis bent jau šitai tarnybai tiks.

– Suryk tu man savo karininko pietus! – tarė Lukašas. – Lyg jam neužtektų savojo davinio. Na, dabar jau turbūt tu nealkanas?

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, kad aš visada esu alkanas. Jei kam nors atlieka duonos, aš tuojau išsimainau ją į papirosus ir vis man mažai. Toks jau esu apsigimęs. Viliuos kartais: na, dabar jau būsiu sotus, bet kur tau! Po valandėlės pilvas ima urgzti kaip ir prieš valgį ir, žiūrėk, kad jis vėl dvylika muša! Kartais manau, kad jau tikrai užteks, kad jau daugiau man nebelįs, bet kur tau! Kai tik pamatau, kad kas nors valgo, arba užuodžiu kokį nors kvapą, – iš karto pilvas kaip šluota iššluotas. Vėl skilvis ima savo teises reikšti. Tada įmanydamas vinis ryčiau! Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, kad jau ne kartą esu prašęs: ar negalėčiau gauti dvigubo davinio? Dėl šito dalyko Budejovicuose aš kreipiausi į pulko gydytoją, o tas vietoj dvigubo davinio paguldė mane porai dienų į ligoninę ir paskyrė man per dieną tik puodelį gryno sultinio. „Aš, – sako, – tau parodysiu, sukčiau, ką reiškia būti alkanam. Ateik tu čia man dar kartą, tai išeisi kaip skiedrelė!" Aš jokiu būdu, ponas vyresnysis leitenante, nega-

liu žiūrėti į gardžius valgius, bet ir prasti man kelia tokį apetitą, kad seilės varva. Drįstu nuolankiausiai jus, ponas vyresnysis leitenante, prašyti patvarkyti, kad man duotų dvigubą davinį. Jeigu jau mėsos nebūtų, tai tegul duoda bent bulvių frikadelių, truputį padažo, juk šitų dalykų visuomet lieka...

– Užteks, pakankamai prisiklausiau tavo įžūlumo, Balounai! – atsakė leitenantas Lukašas. – Ar esate matęs jūs, vyresnysis raštininke, kada nors akiplėšiškesnį kareivį kaip šitas griova? Surijo mano pietus ir dar nori, kad jam dvigubą davinį duotų. Na, palauk, Balounai, aš tau gerą davinį paskirsiu!

– Raštininke,– kreipėsi jis į Vaneką, – nuveskite jį pas kapralą Veidenhoferį, tegul jis jį vakare, kai dalys guliašą, pririša kiek galima tvirčiau kieme palei virtuvę. Tegul pririša kiek įmanoma aukščiau, kad jis galėtų stovėti tik ant galų pirštų ir stovėdamas matytų katile verdantį guliašą. Ir tegu sutvarko taip, kad šitas bjaurybė būtų pririštas tuo metu, kai bus dalijamas guliašas, tegu jam seilės varva kaip alkanai kalei, besisukinėjančiai apie dešrų parduotuvę. Pasakykit virėjui, tegul jo davinį paskiria kam kitam.

– Klausau, ponas vyresnysis leitenante. Einam, Balounai!

Jiems beišeinant, leitenantas sulaikė abudu tarpdury ir, tiesiai žiūrėdamas persigandusiam Balounui į veidą, pergalingai sušuko:

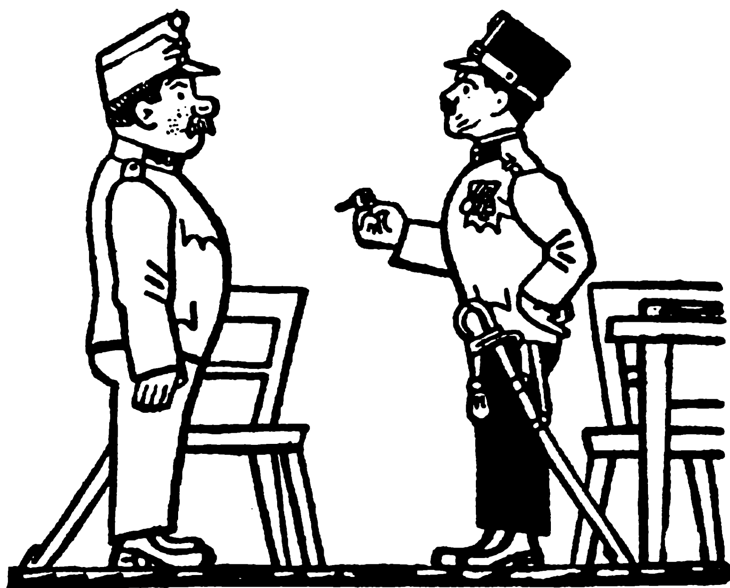
– Na ką, Balounai? Gavai, kas priklauso! Gero apetito! O jei man dar kartą iškrėsi tokią išdaigą, aš tave be niekur nieko nusiųsiu į karo lauko teismą!

Kai Vanekas grįžo ir pranešė, kad Balounas jau pririštas, leitenantas Lukašas tarė:

– Jūs mane, Vanekai, pažįstate, aš nemėgstu tokių dalykų, bet kitaip pasielgti negalėjau. Pirmiausia, jūs žinote, kad kai iš šunio atimi kaulą, jis urzgia. Aš nenoriu, kad greta manęs gyventų niekšas. Antra, tas pririšimas turės milžinišką moralinę ir psichologinę reikšmę visai komandai. Paskutiniu metu vyrukai, tik pakliuvę į žygio batalioną, jau žino, kad ryt arba poryt bus išsiųsti į pozicijas, todėl daro, kas tik jiems į galvas ateina.

Leitenantas Lukašas atrodė labai nusikamavęs ir tebekalbėjo tyliai:

– Užvakar per naktinius manevrus, kaip žinot, mes turėjome pulti mokomąją savanorių komandą už cukraus fabriko. Mano vadovaujamas pirmasis būrys, ėjęs plentu avangarde dar šiaip taip paisė tylos, bet antrasis, kuris turėjo eiti kairėn ir palei cukraus fabriką išstatyti patrulius, elgėsi taip, lyg būtų grįžęs iš kokių užmiesčio vaikštynių. Dainavo ir daužė kojomis, jog net stovykloje buvo girdėti. Be to, dešiniajame sparne ištirti vietovės palei mišką ėjo trečiasis būrys; jį nuo mūsų skyrė daugiau kaip dešimties minučių

kelias, o vis dėlto buvo aiškiai matyti, kad šitie niekšai rūko: visur tamsoje žiburėliai. O ketvirtasis būrys turėjo būti ariergarde, ir, velniai žino, kaip čia atsitiko, kad jis staiga atsidūrė priešais mūsų avangardą, todėl buvo palaikytas priešu, ir aš pats turėjau atsitraukti nuo mūsų pačių ariergardo, kuris mane puolė. Tai buvo vienuoliktoji žygio kuopa, pavesta man. Ką aš su tokia komanda galiu padaryti? Kaip jie elgsis per tikrą mūšį?

Tai sakydamas leitenantas Lukašas rankas buvo sudėjęs kaip maldai, jo veidas atrodė kaip kankinio, o nosies galas ištįsęs.

– Į tai, ponas vyresnysis leitenante, nekreipkite dėmesio, – mėgino jį nuraminti raštininkas Vanekas, – nesukit dėl to galvos. Aš jau esu štai buvęs trijose žygio kuopose, ir jos visos buvo sutriuškintos, o mus vėl siųsdavo formuotis. Visos šitos žygio kuopos viena už kitą buvo blogesnės ir nė kiek ne geresnės už jūsiškę, ponas leitenante. Blogiausia buvo devintoji. Ta drauge į nelaisvę nusitempė visus puskarininkius ir kuopos vadą. Aš tik vienas išlikau, nes buvau išvykęs į pulko gurguolę romo bei vyno, ir visa tai atsitiko be manęs.

O ar žinote, ponas leitenante, kad per tuos paskutinius naktinius manevrus, apie kuriuos jūs ką tik teikėtės papasakoti, savanorių komanda, kuri turėjo apeiti mūsų žygio kuopą, pasiklydo ir atsidūrė prie Neziderio ežero?

Žygiuoja sau vis tolyn ir tolyn ligi pat ryto, o žvalgų patruliai tiesiog sulindo į pelkę. O vedė ją pats ponas kapitonas Sagneris. Turbūt jie būtų nuėję ligi pat Šopronės, tik visa laimė, kad prašvito! – konfidencialiu balsu toliau pasakojo vyresnysis raštininkas, kuriam labai patiko tokie nuotykiai. Jis nė vieno tokio malonumo neišleisdavo iš savo akių.

– O ar žinote, ponas leitenante, – varė jis toliau, draugiškai mirkčiodamas Lukašui, – kad ponas kapitonas Sagneris bus paskirtas mūsų žygio bataliono vadu? Iš karto, – kaip apie tai pasakojo štabo viršila Hegneris, – visi manė, kad vadu būsite paskirtas jūs, kaip vyriausias iš mūsų karininkų, o paskui brigada neva gavusi įsakymą iš divizijos, kad esąs paskirtas ponas kapitonas Sagneris.

Leitenantas Lukašas prikando lūpą ir užsirūkė papirosą. Apie visa tai jis jau žinojo ir buvo įsitikinęs, kad su juo elgiamasi neteisingai. Kapitonas Sagneris jau porą kartų aplenkė jį rangu, tačiau raštininkui jis tiek tepasakė:

– Kapitonas Sagneris čia niekuo dėtas...

– Nelabai tai man patinka, – intymiai tarstelėjo vyresnysis raštininkas. – Pasakojo man viršila Hegneris, kad ponui kapitonui Sagneriui karo pradžioje kažkur Serbijoj šovė į galvą pasižymėti. Kulkosvaidžiams tratant, grūdęs jis savo bataliono kuopas vieną po kitos tiesiog į serbų pozicijas, nors tai buvo visiškai pragaištinga, pėstininkai iš viso neturėję ten ką veikti, nes serbus nuo tų uolų galėjusi nulaipinti vien artilerija. Iš viso bataliono likę tik aštuoniasdešimt žmonių; pačiam kapitonui ponui Sagneriui buvo sužeista ranka, paskui ligoninėje jis užsikrėtęs dar dizenterija ir tik po to pakliuvęs pas mus į Budejovicus; o vakar, vakarieniaujant karininkų klube, gyręsis svajojąs apie frontą ir pasiryžęs verčiau netekti viso bataliono, bet pasižymėsiąs ir laimėsiąs *signum laudis*. Serbų fronte jį ištikusi negarbė, bet dabar jisai arba padėsiąs galvą drauge su visu žygio batalionu, arba būsiąs pakeltas į papulkininkius, bet žygio batalionui būsią riesta. Aš manau, ponas leitenante, kad toks pavojus tikrai gresia. Neseniai viršila Hegneris pasakojo, kad jūs labai nesutariąs su ponu kapitonu Sagneriu ir kad mūšyje į pavojingiausias vietas jis pirmiausia pasiųsiąs mūsų vienuoliktąją kuopą.

Vyresnysis raštininkas atsiduso:

– Man rodosi, kad tokiame kare kaip šitas, kur tiek daug kariuomenės ir kur taip nusitęsusi fronto linija, pasisekimo greičiau galima sulaukti gerai manevruojant, negu žūtbūt atakuojant. Aš tai mačiau prie Duklo, kai buvau dešimtojoj žygio kuopoj. Tada viskas išėjo labai sklandžiai, buvo duota komanda „nešaudyti!" – mes nešaudėme, o laukėme, kol rusai prie mūsų

priartės. Mes jau būtume paėmę juos nelaisvėn be jokio šūvio, tiktai tada netoli mūsų kairiajame sparne stovėję idiotai apsauginiai taip išsigando ateinančių rusų, jog ėmė leistis nuo kalno sniegu, tiesiog kaip čiuožykloj; na, tada mes gavome įsakymą, kuriame buvo nurodyta, kad rusai pralaužę kairįjį sparną ir kad mes turime trauktis į brigados štabą. Aš tuo tarpu kaip tik buvau prisilakęs ten, brigados štabe: mat atnešiau pasirašyti kuopos maisto tiekimo knygą, kadangi niekur negalėjau surasti pulko gurguolės. Ir tuo laiku į brigados štabą kaip tik ėmė rinktis atbėgę pavieniai kareiviai iš dešimtosios žygio kuopos. Iki vakaro jų susirinko šimtas dvidešimt, o kiti, kaip pasakojo, atsitraukdami paklydę ir sniegu tiesiog nusileidę rusams į nagus, visiškai kaip toboganu nučiuožę. Ten tai prisibaiminome, ponas leitenante, nes rusų pozicijos Karpatuose buvo ir viršuj, ir apačioj. O paskui, ponas leitenante, ponas kapitonas Sagneris...

– Atstokit nuo manęs su tuo ponu kapitonu Sagneriu! – tarė leitenantas Lukašas.– Visa tai pats puikiai žinau. Ir nemanykit, meldžiamasis, kad, prasidėjus kokiam nors puolimui ar kautynėms, jūs vėl netikėtai atsidursite kur nors gurguolėje ir rūpinsitės romu bei vynu. Aš esu įspėtas, kad jūs baisus girtuoklis, ir, pažiūrėjęs į jūsų raudoną nosį, iš karto pamatai, kas jūs per vienas.

– Tai vis iš Karpatų, ponas vyresnysis leitenante. Tenai norom nenorom reikėjo taip daryti: pietus mums atnešdavo į kalną atšalusius, mūsų apkasai skendo sniege, ugnies kurti nebuvo galima, ir mus vien romas palaikydavo. Ir jei ne aš, tai ir su mumis būtų atsitikę tas pat kaip ir su kitomis žygio kuopomis, kur nebuvo romo. Ten žmonės sušalo. Todėl visiems mūsiškiams nuo romo nosys buvo raudonos, bet dėl to atsirado kitas nepatogumas, mat iš bataliono atėjo įsakymas žvalgybon siųsti tuos, kurių nosys raudonos.

– Dabar žiema jau praėjo, – reikšmingai tarė leitenantas.

– Romas, ponas leitenante, fronte visais metų laikais yra nepamainomas, lygiai kaip ir vynas. Jis, taip sakant, suteikia žvalumo. Už pusę katiliuko vyno ir ketvirtį litro romo kareivis eis kautis su kuo tik norite... Koks ten žioplys vėl beldžiasi į duris, argi negali perskaityti užrašo: „*Nicht klopfen*"*.

– *Herein!***

Leitenantas Lukašas pasisuko krėsle ir pamatė, kad durys pamažu ir tyliai veriasi. Ir taip pat tyliai į vienuoliktosios žygio kuopos raštinę įėjo

* „Nesibelsti!" *(Vok.)*

** Prašom! *(Vok.)*

šaunusis kareivis Šveikas, atiduodamas pagarbą dar tarpdury; jis tikriausiai atidavinėjo pagarbą jau belsdamasis į duris ir skaitydamas užrašą „*Nicht klopfen*".

Šveikas laikė ranką prie kepurės snapelio. Tai visiškai derinosi su be galo patenkinta, nerūpestinga jo veido išraiška. Jis buvo panašus į graikų piktadarių dievą, apvilktą kuklia austrų pėstininko uniforma.

Vyresnysis leitenantas Lukašas, išvydęs tą myluojantį šauniojo kareivio Šveiko žvilgsnį, nejučiomis valandėlei užsimerkė. Be abejo, su tokiu pat meilumu žvelgė palaidūnas prarastasis ir vėl sugrąžintasis sūnus į savo tėvą, kai šis jo garbei čirškino ant iešmo pasmeigtą aviną.

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, kad aš vėl čia, – prabilo tarpdury Šveikas su tokiu nevaržomu laisvumu, kad leitenantas Lukašas iš karto atsigodo.

Nuo tos akimirkos, kai pulkininkas Šrioderis pareiškė, kad vėl jam ant sprando užkars Šveiką, leitenantas Lukašas savo mintyse kasdien atidėliojo pasimatymą. Kiekvieną rytą jis sakydavo sau: „Šiandien jis nepasirodys, matyt, dar ko nors yra pridirbęs, ir jį dar palaikys tenai".

Visas šitas viltis Šveikas išblaškė taip meiliai ir paprastai atsirasdamas čia.

Šveikas iš pradžių žvilgtelėjo į vyresnįjį raštininką Vaneką. Su malonia šypsena Šveikas išsiėmė iš milinės kišenės raštus ir padavė jam.

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis raštininke, kad šituos raštus, kuriuos man išdavė pulko kanceliarijoj, privalau atiduoti jums. Tai dėl mano algos ir įtraukimo į maitinimo sąrašus.

Vienuoliktosios žygio kuopos raštinėje Šveikas laikėsi taip laisvai ir familiariai, tartum su Vaneku jiedu būtų buvę geriausi bičiuliai, o raštininkas į tai reagavo visai paprastai:

– Padėkit juos ant stalo.

– Būkit malonus, raštininke, palikite mudu su Šveiku vienus, – tarė atsidusdamas leitenantas Lukašas.

Vanekas išėjo, bet pasiliko prie durų pasiklausyti, apie ką jiedu kalbėsis.

Iš pradžių jis negirdėjo nieko, nes Šveikas ir leitenantas Lukašas tylomis ilgai žiūrėjo vienas į kitą. Lukašas žiūrėjo į Šveiką, tartum norėdamas jį užhipnotizuoti nelyginant gaidukas, stovįs priešais vištytę ir besiruošiąs ant jos šoktelti.

Šveikas kaip visada žiūrėjo savo šiltu švelniu žvilgsniu į leitenantą, lyg būtų norėjęs pasakyti jam: „Ir vėl mudu drauge, mano širdele, tai dabar jau niekas mudviejų neperskirs, balandėli tu mano".

Leitenantas vis tebetylėjo, o Šveiko akys jam kalbėjo su švelniu liūdesiu: „Tai sakyk ką nors, tu mano aukse, tark bent žodelį! “

Leitenantas Lukašas šitą kankinamą tylą nutraukė šiais žodžiais, atmiešdamas juos geroka porcija ironijos:

– Sveikas gyvas, Šveikai! Dėkoju už aplankymą. Galų gale jūs jau čia, ilgai lauktas svety!

Bet jis vis dėlto neišsilaikė ir visą pyktį, susikaupusį jame pastarosiomis dienomis, išgiežė, trenkdamas kumščiu į stalą. Rašalinė pašoko ir suliejo rašalu algų žiniaraštį. Vienu metu su rašaline pašoko ir leitenantas Lukašas ir, pribėgęs prie Šveiko, suriko:

– Galvijas!

Jis ėmė blaškytis po siaurą raštinę ir, prabėgdamas pro Šveiką, kiekvieną kartą vis nusispjaudavo.

– Drįstu pranešti, ponas leitenante,– tarė Šveikas, o leitenantas Lukašas tuo tarpu nesiliovė lakstęs po raštinę ir nirtulingai svaidęs kampan sumaigytus popieriaus lapus, kuriuos vis ėmė nuo stalo. – Laišką aš atidaviau visiškai tvarkingai. Laimė, kad namuose man pavyko rasti pačią ponią Kakoniovą, ir galiu pasakyti, kad tai gana graži moteris; tiesa, aš ją mačiau vien verkiančią...

Leitenantas Lukašas atsisėdo ant raštininko gulto ir kimiu balsu ištarė:

– Kada gi viskam bus galas!

Bet Šveikas apsimetė nenugirdęs ir kalbėjo uoliau:

– Paskui ten man atsitiko mažas nemalonumas, bet visą kaltę prisiėmiau aš. Jie nepatikėjo, kad aš susirašinėjąs su šita ponia, todėl, norėdamas užtrinti visus pėdsakus, palaikiau būsiant išmintingiausia per kvotą laišką praryti. Paskui dėl visiško atsitiktinumo – kitaip šito jokiu būdu negalima paaiškinti! – aš įsivėliau į nedideles tąsynes, bet išsisukau. Buvo pripažinta, kad aš nekaltas, mane pasiuntė pas pulkininką, ir divizijos teismas tardymą nutraukė. Pulko kanceliarijoj mane sutrukdė tiktai kokias porą minučių, kol atėjo pulkininkas, kuris mane truputį išbarė ir pasakė, kad nieko nelaukdamas turiu vykti pas jus, ponas vyresnysis leitenante, su raportu apie tai, kad esu paskirtas jūsų ryšininku. Be to, ponas pulkininkas man įsakė jums pranešti, kad tučtuojau vyktumėt pas jį žygio kuopos reikalais. Nuo to laiko jau praėjo daugiau kaip pusvalandis, bet juk ponas pulkininkas nežinojo, kad mane nutemps į pulko kanceliariją ir kad aš ten prabūsiu daugiau kaip ketvirtį valandos. O tai atsitiko todėl, kad už tą visą laiką man buvo sulaikę algą, kurią turėjo dabar išmokėti ne kuopoje, bet pulke, kadangi aš buvau laikomas pulko areštantu. Ten viską taip sumaišė ir supainiojo, kad galą žmogus gali gauti...

Išgirdęs, kad jau prieš pusę valandos jis turėjo būti pas pulkininką Šrioderį, leitenantas Lukašas pašoko, ėmė skubiai rengtis ir tarė:

– Ir vėl, Šveikai, man pasitarnavote!

Tai leitenantas pasakė tokiu liūdnu, beviltiško nusiminimo kupinu balsu, kad Šveikas pamėgino jį, bombos smarkumu iššokusį pro duris, draugiškai nuraminti, iš paskos sušukdamas:

– Nieko, ponas pulkininkas palauks, vis tiek be jūsų jam nėr kas daryti!

Leitenantui išėjus, po valandėlės į raštinę įėjo vyresnysis raštininkas Vanekas.

Šveikas sėdėjo kėdėje ir kurstė mažą geležinę krosnelę anglimis, mėtydamas jų gabalus į ugnį pro atviras dureles. Krosnelė rūko ir dvokė, o Šveikas vis tebežaidė visai nesidomėdamas Vaneku, kuris sustojęs kelias minutes stebėjo Šveiką, pagaliau neiškentęs užtrenkė koja krosnies duris ir liepė Šveikui nešdintis.

– Ponas vyresnysis raštininke, – oriai tarė Šveikas,– leiskite jums pareikšti, kad jūsų įsakymo nešdintis nei iš čia, nei iš stovyklos, ir labiausiai norėdamas, įvykdyti negaliu, nes turiu vykdyti aukštesnės instancijos įsaky-

mą. Juk aš čia esu štabo ryšininkas, – išdidžiai pridūrė Šveikas. – Ponas pulkininkas Šrioderis pats mane paskyrė į vienuoliktąją žygio kuopą pas poną vyresnįjį leitenantą Lukašą. Anksčiau buvau jo pasiuntinys, o dabar dėl savo įgimto inteligentiškumo esu pakeltas į štabo ryšininkus. Mudu su ponu vyresniuoju leitenantu jau seni pažįstami. O kuo jūs, ponas vyresnysis raštininke, vertėtės taikos metu?

Tas šauniojo kareivio Šveiko familiarus kaimyniškas tonas taip pakirto pulko raštininko Vaneko drąsą, kad jis, pamiršęs savo rangą, kuriuo labai mėgdavo pasirodyti prieš paprastus kareivius, atsakė, lyg būtų buvęs Šveikui pavaldus:

– Tarnavau Kralupo vaistinėje pardavėju. Mano pavardė Vanekas.

– Aš taip pat esu mokęsis vaistininko specialybės Prahoje, – atsakė Šveikas, – pas tokį poną Kokošką Perštine. Jis buvo baisus keistuolis, ir kai vieną kartą, kažkaip apsirikęs, aš padegiau statinę su benzinu ir viskas supleškėjo, jis mane išvijo, daugiau niekur negalėjau gauti darbo, ir dėl šitos kvailos statinės su benzinu man nepavyko baigti mokslo. Ar jums yra tekę ruošti vaistažoles karvėms?

Vanekas papurtė galvą.

– Mes karves gydydavome šventintais paveikslėliais. Mat mūsų šeimininkas ponas Kokoška buvo nepaprastai pamaldus ir kartą beskaitydamas patyrė, kad šventasis Pelegrinas gydąs galvijus nuo išpūtimo. Ir jis Smichovo spaustuvėje užsakė šventojo Pelegrino paveikslėlių, nunešė juos į Emauso vienuolyną ir ten už du šimtus guldenų juos pašventino; paskui mes juos dėdavome į vokelius su vaistažolėmis karvėms. Karvei šitas gydomąsias žoleles duodavo supylę į šiltą vandenį ir girdydavo ją iš geldelės. Drauge galvijui buvo kalbama maža maldelė į šventąjį Pelegriną; šitą maldelę buvo parašęs ponas Tauchenas, mūsų pardavėjas. Mat kai tie šventojo Pelegrino paveiksliukai buvo atspausdinti, kitoje pusėje reikėjo kokios nors maldelės. Ir štai vakare mūsų senis Kokoška pasišaukė poną Taucheną ir pasakė jam, kad iki kito ryto sukurtų kokią nors maldelę mūsų paveiksliukams ir vaistažolėms ir kad dešimtą ryto, kai ateis į krautuvę, viskas jau būtų paruošta, nes reikės pasiųsti į spaustuvę: karvės jau seniai laukiančios šitos maldelės. Viena iš dviejų: jei gerai sukursiąs – gausiąs guldeną alupinigių, jei ne – po keturiolikos dienų būsiąs atleistas iš darbo. Ponas Tauchenas visą naktį prakaitavo, o rytą neišsimiegojęs atėjo atidaryti parduotuvės ir dar nieko nebuvo parašęs. Maža to, jis net pamiršo, kaip vadinasi šitų vaistažolių šventasis. Iš tos bėdos jį išgelbėjo mūsų tarnas Ferdinandas. Tas buvo visų galų meistras. Kai mes ant aukšto džiovindavome ramunėles, tai jis, būdavo, lenda prie mūsų, išsiauna basas ir trypia tas ramunėles. Jis mums sakydavo, kad nuo to kojos nustojančios prakaituoti. Mokėjo jis gaudyti karvelius ant aukšto, mokėjo atsidaryti kontorėlę su pinigais ir mokydavo mus visokiausių machinacijų su prekėmis, – ir aš, vaikėzas, turėjau namuose tokią vaistinę, su kuria negalėjo lygintis nė „Gailestingieji“[60] (aš ją iš parduotuvės į namus suvilkau). Tai va šitas Ferdinandas ir išgelbėjo iš bėdos poną Taucheną. „Leiskit, – sako, – dirstelti“. Ponas Tauchenas tučtuojau pasiuntė mane parnešti jam alaus. Nesuspėjau dar aš alaus parnešti, o mūsų tarnas Ferdinandas buvo jau perpus tą darbą atlikęs ir mums perskaitė:

Plaukia iš dangaus paguoda,
Jau nutilo brazdesys.
Nes Kokoška jau parduoda
Stebuklingąsias šaknis.
O išgydo tos šaknelės
(Vienas guldenas – maišelis!)
Karves nuo visų ligų!
Ir be jokių daktarų.

Paskui, kai išgėrė alaus ir kaip reikiant palaižė karčiųjų lašų (su spiritu), viskas ėmė eiti kaip sviestu patepta ir akimirksniu buvo baigta:

Pelegrinas šventasis tą šaknį atrado,
Ir garbint už šitai visi jį suskato:
Valstiečiai ir karvės tavy viltį randa,
Saugok ir ginki tu menką mūs bandą!

Paskui, atsiradus ponui Kokoškai, ponas Tauchenas su juo nuėjo į kontorėlę, o išėjęs iš ten parodė mums du auksinius, o ne vieną, kaip buvo jam pažadėta. Ir jis norėjo pasidalyti juos pusiau su ponu Ferdinandu. Tačiau, kai tik tarnas Ferdinandas pamatė tuos du auksinius, jį bemat apėmė gobšumas. „Arba viskas, arba nieko", – tarė jis. Na, tada ponas Tauchenas nedavė jam nieko ir tuos du auksinius pasiliko sau. Paskui nusivedė jis mane į parduotuvę, rėžė į sprandą ir pasakė, kad aš gausiąs tokių smūgių šimtą, jei kada nors išdrįsiąs prasižioti, kad ne jis maldelę sukūręs; o jeigu Ferdinandas eitų skųstis mūsų šeimininkui, aš turįs sakyti, kad tarnas Ferdinandas melagis. Turėjau tai prisiekti prieš butelį su acto esencija. Na, o mūsų tarnas Ferdinandas pradėjo kerštauti už tas karvių vaistažoles. Maišydavome mes tas žoleles ant aukšto didelėse dėžėse, o jis, kur tik radęs, sušluodavo peliamėšlius ir įmaišydavo į šitas vaistažoles. Be to, rinkdavo gatvėje arklių mėšlą, džiovindavo jį namie, vaistažolių grūstuvėlyje sutrindavo ir taip pat suberdavo į galvijų vaistažoles su šventojo Pelegrino paveikslu. Ir šito jam neužteko. Į tas dėžes jis šlapindavosi, tuštindavosi, o paskui viską sumaišydavo. Būdavo panašu į sėlenų košę...

Suskambėjo telefonas. Vyresnysis raštininkas pribėgo ir pasišlykštėdamas numetė ragelį:

– Reikia eiti į pulko kanceliariją. Taip staiga. Čia man kažkas nepatinka!

Šveikas vėl likosi vienas.

Po valandėlės vėl telefonas.

Šveikas pradėjo kalbėtis telefonu:

– Vanekas?.. Jis išėjo į pulko kanceliariją. Kas prie telefono?.. Vienuoliktosios žygio kuopos ryšininkas. Sveikinu, kolega. Mano pavardė?.. Šveikas. O tavo? Braunas! Ar tai ne tavo giminaitis Braunas Kranto gatvėje Karline – kepurininkas. Ne? Nepažįsti tokio... Aš taip pat jo nepažįstu. Vieną kartą tramvajum važiavau pro šalį, ir jo iškaba krito man į akis. Kokios

naujienėlės?.. Aš nieko nežinau. Kada važiuojam? Aš dar su niekuo apie išvažiavimą nesu kalbėjęs. O kur mes turime važiuoti?

– Tai kvailys! Su kuopa į frontą!

– Apie tai aš dar nieko nesu girdėjęs.

– Nėr ką sakyti – geras ryšininkas! O ką tavo leitenantas?

– Ne leitenantas, o vyresnysis leitenantas.

– Tai vis tiek. Tavo vyresnysis leitenantas nuėjo pas pulkininką į pasitarimą?

– Jis jį ten pašaukė.

– Na tai matai: mūsiškis irgi tenai nuėjo, ir tryliktosios kuopos vadas taip pat. Aš ką tik kalbėjausi su jų ryšininku telefonu. Man kažkodėl šitas skubumas nepatinka!

– O ar nežinai, kad muzikantų komanda kraustosi?

– Aš nieko nežinau.

– Nekvailiok! Girdėjau, kad jūsų vyresnysis raštininkas jau gavęs važtaraštį. Juk tiesa? Kiek jūsų komandoje žmonių?

– Nežinau.

– Ech, tu avies galva, negi aš tave suėsiu, ar ką? (Buvo girdėti, kaip kalbantysis telefonu kreipėsi į kažką netoliese: „Frantai, imk antrą ragelį, pamatysi, koks vienuoliktosios kuopos ryšininkas kvailas".) – Alio! Miegi tu ten, ar kas? Tai atsakyk, jei tave kolega klausia. Tai, vadinasi, tu dar nieko nežinai. Neslėpk. Argi pulko raštininkas nesakė, kad jums duos konservų? Tu su juo apie tokius dalykus nekalbi? Tai žioplys! Argi tai tau neįdomu? (Girdėti juokiantis.) Ką, ar gal plytgalys nuo stogo tau į galvą pataikė! Na, o jei ką nors sužinosi, paskambink mums į dvyliktąją žygio kuopą, tu brangusis kvailiuk! Iš kur tu?

– Iš Prahos.

– Iš ten turėtum būti kiek protingesnis... Ir dar štai kas. Ar seniai išėjo į kanceliariją jūsų vyresnysis raštininkas?

– Jį ką tik pašaukė.

– Šit kaip. O anksčiau negalėjai man to pasakyti? Mūsų irgi ką tik išėjo. Kažką jie ten dirba. Su gurguole dar nekalbėjai?

– Ne.

– Viešpatie Jėzau Kristau! O dar sakaisi esąs iš Prahos. Tu visai niekuo nesirūpini. Kur tu visą dieną valkiojies?

– Aš tik prieš valandą atėjau iš divizijos teismo.

– Tai visai kita daina, drauguži! Tučtuojau atbėgsiu tavęs pasižiūrėti! Atskambink porą kartų.

Šveikas buvo beužsirūkąs pypkę, bet vėl suskambo telefonas. „Ak, kad jūs prasmegtumėt su tuo savo telefonu, – pamanė Šveikas, – didelis čia man smagumas su jumis terliotis!"

Telefonas vis nepermaldaujamai tebeskambėjo, ir pagaliau Šveiko kantrybė trūko. Jis paėmė telefono ragelį ir subliovė:

– Alio! Kas kalba? Čia vienuoliktosios žygio kuopos ryšininkas Šveikas!

Iš atsakymo Šveikas pažino savo leitenanto Lukašo balsą:

– Ką jūs ten veikiate? Kur Vanekas? Tučtuojau pašaukit prie telefono Vaneką.

– Drįstu pareikšti, ponas vyresnysis leitenante, kad telefonas ką tik dabar suskambo.

– Paklausykit, Šveikai, aš neturiu laiko su jumis kvailioti! Telefono pokalbiai karo metu jums ne pliurpalai, kur kas nors kviečia pietų. Pokalbis turi būti aiškus ir trumpas. Kalbantis telefonu, nepasakojama „drįstu pareikšti, vyresnysis leitenante". Aš jus klausiu, Šveikai, ar Vanekas čia? Tegul tučtuojau ateina prie telefono!

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, kad čia arti jo nėra. Jį neseniai, gal nė penkiolikos minučių nebus, iš mūsų kanceliarijos iškvietė į pulką.

– Palaukit, aš atėjęs jums parodysiu! Argi negalit pagaliau trumpiau atsakyti. Gerai įsidėmėkit, ką aš jums dabar sakysiu. Aiškiai girdite? Kad paskui man neatsikalbinėtumėt, neva telefone kažkas kurkė. Tą pat minutę, kai pakabinsite ragelį...

Pauzė.

Vėl skambina.

Šveikas paima telefono ragelį ir išgirsta, kad jį keikte keikia:

– Gyvuly, chuligane, niekše! Ką jūs veikiate? Kodėl nutraukėte pasikalbėjimą?

– Jūs teikėtės pasakyti, kad aš pakabinčiau ragelį.

– Po valandos aš grįšiu namo. Jūs tuo nesidžiaugsite! Tučtuojau eikit į kareivines, suraskite tenai kokį nors puskarininkį, kad ir Fuksą, ir pasakykit jam, kad jis tučtuojau susiieškotų dešimt kareivių ir eitų su jais į sandėlį pasiimti konservų. Pakartokit, ką jis turi padaryti.

– Turi eiti su dešimčia kareivių į sandėlį paimti kuopai konservų.

– Pagaliau pasidarėt šiek tiek protingesnis! Aš tuo tarpu paskambinsiu Vanekui į pulko kanceliariją, kad jis taip pat eitų į sandėlį paimti konservų. Jeigu jis per tą laiką grįžtų į baraką, tegul viską meta ir bėga. O dabar pakabinkit ragelį.

Šveikas ilgai negalėjo surasti nei Fukso, nei ko nors iš kitų puskarininkių. Visi jie šlaistėsi palei virtuvę, graužinėjo mėsą nuo kaulų ir šaipėsi iš pririšto Balouno, kuris, tiesa, stovėjo visa pėda ant žemės: jo pasigailėjo. Vis tiek ir šitaip buvo įdomus reginys. Vienas virėjas atnešė šonkaulį ir įkišo jam tiesiog į burną, o pririštas barzdotasis milžinas Balounas, negalėdamas pajudinti rankų, atsargiai žiautarojo kaulą burnoje, prilaikydamas jį dantimis ir smegenimis. Šitaip valgydamas jis buvo panašus į miškinį.

– Kuris čia būrininkas Fuksas? – paklausė Šveikas, kai pagaliau surado puskarininkius.

Puskarininkis Fuksas, pamatęs, kad jo klausia kažkoks eilinis pėstininkas, nerado reikalo atsiliepti.

– Aiškiai sakau jums,– sušuko Šveikas, – ar ilgai dar čia man reiks jūsų klausinėti?! Kur čia būrininkas Fuksas?!

Puskarininkis Fuksas žengė į priekį ir, rodydamas savo pranašumą, ėmė visaip koneveikti Šveiką, kad jis esąs ne būrininkas, o ponas būrininkas, kad negalima esą šaukti: „Kur būrininkas?” o reikia: „Drįstu paklausti, ar

čia yra ponas būrio puskarininkis?" Jeigu kas nors pamiršta jo būryje pasakyti „drįstu pranešti", tučtuojau gauna antausį.

– Atsargiau! – tarė Šveikas.– Tučtuojau susitvarkykit, nueikit į kareivines, susiraskit dešimt kareivių ir su jais bėgte marš į sandėlį pasiimti konservų.

Apstulbęs puskarininkis Fuksas perklausė:

– Kas?..

– Be jokių „kas",– atsakė Šveikas.– Aš esu vienuoliktosios žygio kuopos ryšininkas ir prieš valandėlę kalbėjau telefonu su ponu vyresniuoju leitenantu Lukašu. Ir jis pasakė: „Bėgte marš su dešimčia kareivių į sandėlį". Jeigu jūs neisite, ponas būrininke Fuksai, aš nedelsdamas einu skambinti telefonu. Ponas vyresnysis leitenantas reikalauja, kad jūs neatsikalbinėdamas eitumėt. Negali būti jokių atsikalbinėjimų! „Pokalbis telefonu, – sako ponas vyresnysis leitenantas Lukašas, – turi būti trumpas, aiškus". Jei būrininkui Fuksui pasakyta eiti, tai jis privalo eiti! Toks įsakymas jums tai ne kokie nors pliurpalai telefonu, kai kas nors kviečia pietų. Karinėj tarnyboje bet koks delsimas, ypač karo metu, – nusižengimas. „Jei būrininkas Fuksas tą pat akimirką, kai jūs apie tai jam pranešite, neis, tučtuojau man skam-

binkite, ir aš su juo susidorosiu! Iš būrininko Fukso tik dulkės beliks!" Branguti, jūs nepažįstate pono vyresniojo leitenanto!

Šveikas pergalingai nužvelgė puskarininkius, kuriuos jo kalba apstulbino ir pritrenkė.

Būrininkas Fuksas kažką nesuprantamai sumurmėjo ir skubiai išėjo. Šveikas jam įkandin sušuko:

– Tai galiu skambinti ponui vyresniajam leitenantui, kad viskas sutvarkyta?

– Tučtuojau su dešimčia kareivių būsiu sandėly, – atsakė būrininkas Fuksas.

Ir Šveikas, nė žodžio nesakydamas, išėjo, o puskarininkiai pasiliko apstulbę ne mažiau už būrininką Fuksą.

– Prasideda! – tarė žemaūgis kapralas Blažekas. – Teks kraustytis.

* * *

Šveikas sugrįžo į vienuoliktosios žygio kuopos kanceliariją, dar nesuspėjo išrūkyti pypkės, ir suskambo telefonas. Su Šveiku vėl kalbėjo leitenantas Lukašas.

– Kur jūs vaikštinėjate, Šveikai? Jau trečią kartą skambinu, ir niekas neatsiliepia.

– Visus išvijau, ponas vyresnysis leitenante.

– Tai ką, jau išėjo jie?

– Žinoma, išėjo, tik dar nežinau, ar nuėjo jie tenai. Gal dar kartą nubėgti.

– Ar suradote būrininką Fuksą?

– Suradau, ponas vyresnysis leitenante. Iš pradžių jis pasakė „Ką?", bet man paaiškinus, kad pasikalbėjimas telefonu turi būti trumpas ir aiškus...

– Nekvailiokite, Šveikai!.. Vanekas dar negrįžo?

– Negrįžo, ponas vyresnysis leitenante.

– Tik taip nešaukit į ragelį! Nežinote, kur dabar galėtų būti tas prakeiktas Vanekas?

– Nežinau, ponas vyresnysis leitenante, kur galėtų būti tas prakeiktas Vanekas.

– Jis buvo pulko raštinėje, bet kažkur išėjo. Manau, kad greičiausiai sėdi bufete. Eikite ten, Šveikai, ir pasakykit jam, kad jis tučtuojau spaustų į sandėlį. Taip, štai dar kas: suraskite tučtuojau kapralą Blažeką ir pasakykite, kad jis nedelsdamas atrištų Balouną ir atsiųstų jį man. Pakabinkite ragelį.

Šveikas nuėjo vykdyti įsakymo, surado kapralą Blažeką ir pranešė jam leitenanto įsakymą atrišti Balouną. Kapralas Blažekas ėmė niurnėti:

– Kad tik kas kiek, tuojau kinkos dreba!

Šveikas ėjo pasižiūrėti, kaip bus atrišamas Balounas, o paskui iškeliavo su juo drauge, nes tas ėjo pro valgyklą, kur Šveikas turėjo surasti vyresnįjį raštininką Vaneką.

Balounas žiūrėjo į Šveiką kaip į savo išgelbėtoją ir pažadėjo dalytis su juo visais savo siuntiniais, kuriuos gauna iš namų.

– Mūsų greitai skers kiaulę, – melancholiškai tarė Balounas. – Kokią dešrą su lašiniais mėgsti – kraujinę ar be kraujų? Sakyk, nesidrovėk, aš dar šį vakarą rašysiu namo. Mano kiaulė bus kokių šimto penkiasdešimties kilogramų svorio. Jos galva kaip buldogo, o tokios kiaulės – pati pirmoji rūšis. Su tokiomis kiaulėmis nuostolių neturėsi. Su šita veisle, brolau, nepraloši! Lašiniai jos – per kokius aštuonis pirštus. Būdamas namie, aš pats kimšdavau kepenines dešras, ir tada, būdavo, taip prisikemši įdaro, jog vos nesprogsti. Praėjusiais metais paskerdžiau kiaulę, kuri svėrė šimtą šešiasdešimt kilogramų. Tai, brol, buvo kiaulė! – susižavėjęs pasakojo jis, stipriai spausdamas Šveiko ranką.– O nupenėjau aš ją vienomis bulvėmis ir pats stebėte stebėjausi, kaip ji greitai tuko. Kumpį iš pradžių pamerkiau į sūrymą. Toks kąsnelis pačirškinto kumpiūkščio, išmirkusio sūryme, dar ir su bulvių frika-

deliais, užpiltas spirgučiais, o jei su kopūstais!.. Pirštus laižykis! Kiek po to alučio galima išgerti!.. Ne gyvenimas, o rojus! Ko žmogui po to dar reikia? Ir visa tai iš mūsų atėmė karas.

Barzdotasis Balounas sunkiai atsiduso ir nuėjo į pulko raštinę, o Šveikas pasuko sena liepų alėja į valgyklą.

Vyresnysis raštininkas Vanekas, palaimingai nusiteikęs, sėdėjo valgykloj ir aiškino pažįstamam raštininkui iš štabo, kiek būdavo galima uždirbti prieš karą emaliniais ir klijiniais dažais.

Štabo raštininkas buvo girtut girtutėlis. Mat dieną buvo atvažiavęs vienas turtingas dvarininkas iš Pardubicės, kurio sūnus tarnavo stovykloje, įbruko jam gražią sumelę ir visą rytą iki pietų vaišino mieste.

Dabar štabo raštininkas sėdėjo visiškai nusiminęs, nes jam dingo apetitas; jis nenumanė, apie ką kalbama, o į traktatą apie emalinius dažus visai nereagavo.

Jis buvo įnikęs į savo paties samprotavimus ir murmėjo panosėje apie kažkokią geležinkelio atšaką, kuri turėjusi eiti iš Tržebonės į Pelhržimovą ir atgal.

Įėjus Šveikui, Vanekas dar kartą pamėgino skaičiais paaiškinti štabo raštininkui, kiek galima uždirbti už vieną kilogramą cementinių dažų statybose, bet štabo raštininkas į tai atsakė visiškai iš kitos operos:

– Grįždamas atgal, jis numirė ir po mirties liko vien jo laiškai.

Pamatęs Šveiką, štabo raštininkas jį palaikė vienu iš tų, ant kurių griežė dantį, ir ėmė jį pravardžiuoti pilvaburiu.

Šveikas priėjo prie Vaneko, kuris taip pat buvo gerokai įkaušęs, bet dar maloniai ir meiliai šypsojosi.

– Ponas vyresnysis raštininke,– raportavo jam Šveikas, – tučtuojau eikit į amunicijos sandėlį, ten jau laukia jūsų būrininkas Fuksas su dešimčia kareivių; jie turi paimti konservus. Spauskite tenai tekinas, bėgte marš! Ponas vyresnysis leitenantas jau du kartus telefonavo.

Vanekas nusijuokė.

– Berneli tu mano, kas gi aš, idiotas ar ką? Juk už tai turėčiau pats save išplūsti, angele tu mano! Laiko viskam pakaks. Juk niekas nedega, aukseli tu mano! Tegul vyresnysis leitenantas Lukašas pirmiau išsiunčia tiek žygio kuopų kaip aš, o paskui kalba, tada jis prie nieko nekibs su savo „bėgte marš!" Aš jau esu pulko kanceliarijoj gavęs įsakymą, kad rytoj važiuojam, kad reikia dėtis daiktus ir pasiimti kelionei maisto. O ką, tu manai, aš padariau? Aš ramių ramiausiai užėjau čia išgerti pusbutelį vyno. Ramu čia man

sėdėti, ir tegul sau viskas klostosi savaime. Konservai ir pasiliks konservais. Maisto sandėlį aš pažįstu geriau negu ponas vyresnysis leitenantas ir susigaudau, ką kalbasi tarpusavy karininkai per pasitarimą pas poną pulkininką. Juk tik vienam ponui pulkininkui vaidenasi, kad maisto sandėly esama konservų. Mūsų pulko sandėly konservų atsargų niekada nebuvo. Mes jų retkarčiais gaudavome arba iš brigados, arba skolindavomės iš kitų pulkų, kokie tik pasipainiodavo po ranka. Vien tik Beneševo pulkui mes esame skolingi daugiau kaip tris šimtus dėžučių konservų. Cha-cha! Savo pasitarimuose tegul jie kalba, kas į galvą ateina! Kur skubėti? Juk vis tiek, kai ten mūsiškiai nueis, kaptenarmas pasakys, kad jie iš galvos išsikraustė. Nė viena žygio kuopa negavo kelionei konservų. Taip ar ne, tu supintusi bulve?– kreipėsi jis į štabo raštininką.

Tas, matyt, arba užsnūdęs buvo, arba jį ištiko nedidelis baltosios karštligės priepuolis, nes atsakė:

– Jinai ėjo iškėlusi virš galvos išskleistą skėtį.

– Geriausiai,– kalbėjo toliau vyresnysis raštininkas Vanekas, – į visa tai numoti ranka. Jei šiandien pulko kanceliarijoj pasakė, kad rytoj judinamės kelionėn, tai tuo nepatikės nė mažas vaikas. Argi mes galime išvažiuoti be vagonų? Aš girdėjau, kaip skambino į stotį. Tenai nėra nė vieno laisvo vagono. Bus viskas lygiai taip kaip su paskutine žygio kuopa. Sėdėjom mes tada porą dienų stotyje ir laukėm, gal kas nors mūsų pasigailės ir atsiųs traukinį. O paskui nežinojom, kur važiuojam. Net pats pulkininkas nieko nežinojo. Paskui, kai buvom pervažiavę visą Vengriją, vėl niekas nežinojo, kur mes važiuosim: į Serbiją ar į Rusiją? Kiekvienoje stotyje buvo kalbamasi tiesiog su divizijos štabu. O mus laikė vien tik lopu. Prilipino mus galų gale kažkur prie Duklo, ten į dulkes sumalė, ir mes vėl išvažiavome formuotis. Tik nereikia skubėti! Pamažu viskas paaiškės, o kol kas nėra ko skubėti: *Jawohl, nochmal!** Vynas čia jų puikus, – kalbėjo toliau Vanekas visai nesiklausydamas, kaip sau po nosim burba štabo raštininkas.

– *Glauben sie mir, ich habe bisher wenig von meinem Leben behabt. Ich wundere mich über diese Frage.***

– Ko gi bergždžiai jaudintis dėl žygio bataliono išvykimo?! Pirmoji žygio kuopa, su kuria aš važiavau, pasiruošė kelionėn per porą valandų. Kitos

* Taip, dar! *(Vok.)*

** Patikėkit manimi, ligi šiol aš maža esu patyręs džiaugsmo savo gyvenime. Šitas dalykas mane stebina *(vok.)*.

mūsų tuometinio žygio bataliono kuopos ruošėsi kiauras dvi dienas. O mūsų kuopos vadas leitenantas Peršenosilas (toks puošeiva buvo) mums tiesiog pasakė: „Vyrai, nesiskubinkite!" – ir viskas ėjo kaip iš pypkės. Tik pora valandų prieš traukiniui išeinant mes pradėjome daiktus dėtis. Geriausias dalykas – sėskite prie mūsų...

– Negaliu, – didvyriškai pasiaukodamas, atsakė šaunusis kareivis Šveikas, – turiu eiti į kanceliariją, – gali kartais kas nors paskambinti.

– Na, eikit, mano brangusis, tik įsidėmėkit visam gyvenimui, kad tai negražu ir kad tikras ryšininkas niekada neturi būti ten, kur jo reikia. Niekuomet taip karštai nevykdykit savo tarnybos pareigų. Iš tiesų nėra blogesnio dalyko kaip be reikalo lakstąs ryšininkas, kuris norėtų visą karą apžioti, mano mielasis.

Tačiau Šveikas buvo jau už durų ir skubėjo į savo kuopos kanceliariją.

Vanekas likosi vienas, nes jokiu būdu negalėjai sakyti, jog štabo raštininkas galėtų būti jam kompanionas. Pulko raštininkas visiškai nugrimzdo į vienumą ir, glostydamas grafiną nuo vyno, niurnėjo be jokio sąryšio keisčiausius dalykus tai čekiškai, tai vokiškai:

– Daug kartų esu vaikščiojęs po šitą kaimą, tačiau nė į galvą man nebuvo atėję, kad jis yra pasauly. *In einem halben Jahre ich meine Staatsprüfung hinter mir und meinen Doktor gemacht.** Pavirtau aš senu luošiu, dėkoju jums, Liucija. *Erscheinen sie in schön ausgestateten Bänden*** – galbūt atsiras, kuris tai atsimins.

Vyresnysis raštininkas nuobodžiaudamas ėmė pirštais barbenti kažkokį maršą, tačiau ilgai to daryti jam neteko, nes atsidarė durys, ir įėjo karininkų virtuvės virėjas Juraida. Jis atsisėdo kėdėn.

– Šiandien gavome įsakymą,– ėmė burbėti Juraida,– pasirūpinti kelionei konjako. Kadangi neturėjome atliekamo apipinto butelio nuo romo, tai mums teko vieną butelį romo ištuštinti. Teko gerokai pasispausti! Visa virtuvės tarnyba iš klumpių išvirtusi! Keliomis porcijomis apsirikau, o pulkininkas atėjo pavėlavęs, ir jam neišteko. Tai dabar jam ten taiso omletą. Pasakysiu, komedija!

– Įdomi avantiūra, – tarė Vanekas, kuris prie vyno visada mėgdavo įterpti puikų žodelį.

* Po pusės metų aš būsiu išlaikęs valstybinius egzaminus ir įgijęs daktaro laipsnį *(vok.)*.

** Jeigu jūs pasirodysit gražiu leidiniu *(vok.)*.

Virėjas Juraida leidosi filosofuoti, ir tai iš tiesų atitiko ankstesnę jo profesiją. Iki karo jis leido okultistinį žurnalą ir seriją knygų, pavadintų „Gyvenimo ir mirties klausimais". Kariuomenėje jam pavyko įsitrinti į karininkų virtuvę. Čia jis labai dažnai prisvilindavo kokį nors kepsnį, kai, būdavo, įsigilina skaityti senovės indų *„Sutei Pragna–Paramita"* („Išminties apsireiškimas"). Pulkininkas Šrioderis jį brangino kaip pulko retenybę. Ir iš tikrųjų, argi rasi karininkų virtuvę, galinčią pasigirti virėju okultistu, kuris, žvelgdamas į gyvenimo ir mirties paslaptis, visus stebindavo tokiu filė su grietine arba tokiu ragu, kad net mirtinai sužeistas prie Komarovo leitenantas Dufekas visą laiką šaukėsi Juraidos.

– Taip, – tarė nei iš šio, nei iš to Juraida, vos beišsilaikydamas ant kėdės: nuo jo per dešimt žingsnių trenkė romu,– kai šiandien neišteko ponui pulkininkui porcijos ir kai jis pamatė, jo belikę tik troškintos bulvės, jį apėmė gaki. Ar žinote, kas yra „gaki"? Tai alkanų dvasių būsena. Ir štai tada jam pasakiau: „Ponas pulkininke, ar užteks jums jėgų nugalėti likimą, būtent, kad jūsų daliai neišteko veršio inkstų? Karmos nulemta, kad jūs, ponas pulkininke, šiandien vakarienei gautumėt dievišką omletą su troškintomis kapotomis veršio kepenėlėmis".

– Mielas bičiuli, – po trumpos pauzės pusbalsiu jis kreipėsi į vyresnįjį raštininką, nejučiomis mosteldamas ranka viršum stalo ir išversdamas visas prieš jį stovėjusias stiklines. – Yra visų reiškinių, kūnų ir daiktų nebūtis,– niūriai tarė po šito mosto virėjas okultistas. – Forma yra nebūtis, o nebūtis yra forma. Nebūtis neatskiriama nuo formos, o forma neatskiriama nuo nebūties. Visa tai, kas yra nebūtis, yra ir forma, ir tai, kas yra forma, yra ir nebūtis. – Virėjas okultistas nugrimzdo į tylą, parėmė ranka galvą ir ėmė žiūrėti į aplaistytą stalą.

Štabo raštininkas vis tebemykė kažką be pradžios ir pabaigos:

– Javai dingo nuo laukų, dingo – *in dieser Stimmung erhielt er Einladung und ging zu ihr** – Trejybės šventė būna pavasarį.

Vyresnysis raštininkas Vanekas barbeno į stalą pirštais toliau, gėrė ir retkarčiais atsimindavo, kad prie maisto sandėlio jo laukia dešimt kareivių su būrininku. Tai atsiminęs, jis pats sau nusišypsodavo ir numodavo ranka.

Kai pagaliau jis grįžo į vienuoliktosios žygio kuopos kanceliariją, Šveiką rado prie telefono.

– Forma yra nebūtis, ir nebūtis yra forma, – vos ištarė jisai, nenusirengęs griuvo į gultą ir bemat užmigo.

---

* Šitaip nusiteikęs jis gavo iš jos kvietimą ir nuėjo pas ją *(vok.)*.

O Šveikas vis tebesėdėjo prie telefono, nes prieš porą valandų leitenantas Lukašas jam pranešė, jog jis vis dar tebesąs pasitarime pas poną pulkininką, bet pamiršo pasakyti, kad Šveikas galįs pasitraukti nuo telefono.

Paskui jam skambino būrininkas Fuksas, kuris su dešimčia kareivių ne tik tuščiai pralaukė vyresniojo raštininko, bet netgi maisto sandėlio duris rado uždarytas. Pagaliau jis kažkur nuėjo, ir dešimt kareivių vienas paskui kitą grįžo į kareivines.

Rętkarčiais Šveikas smaginosi tuo, kad nuimdavo telefono ragelį ir klausydavosi. Telefonas buvo kažkokios naujos, neseniai kariuomenėj įvestos sistemos ir turėjo tą ypatybę, kad galėjai aiškių aiškiausiai girdėti pokalbius visoje linijoje.

Gurguolė plūdosi su artilerijos kareivinėmis, pionieriai grasino kariniam paštui, poligonas koneveikė kulkosvaidžių komandą.

O Šveikas nesikeldamas vis sėdėjo ir sėdėjo prie telefono.

Pasitarimas pas pulkininką tebevyko.

Pulkininkas Šrioderis gvildeno naujausią lauko tarnybos teoriją, ypač pabrėždamas minosvaidžių reikšmę.

Graibstydamasis kur koja, kur ranka, jis kalbėjo apie fronto padėtį, buvusią pietuose ir rytuose prieš porą mėnesių, apie ryšių tarp dalių glaudumą, apie nuodingąsias dujas, apie priešo lėktuvų apšaudymą, apie kareivių aprūpinimą fronte, o paskui perėjo prie vidinių tarpusavio santykių kariuomenėje.

Įsikalbėjo apie karininkų santykius su kareiviais, kareivių santykius su puskarininkiais, apie perbėgėlius priešo pusėn, apie politinius įvykius ir apie tai, kad penkiasdešimt procentų čekų kareivių esą *politisch verdächtig**.

– *Jawohl, meine Herren, der Kramarsch, Schreiner und Klofatsch***.

Dauguma karininkų dabar manė, kad pagaliau senasis plepys liausis malęs niekus, tačiau pulkininkas Šrioderis teberezgė įvairias nesąmones apie naujus žygio batalionų kuopų uždavinius, apie kritusius mūšiuose pulko karininkus, apie cepelinus, apie spygliuotų vielų užtvaras, apie priesaiką...

Čia leitenantas Lukašas atsiminė, kad tuo metu, kai visas žygio batalionas prisiekė, šaunusis kareivis Šveikas nebuvo prisaikdintas, nes tada jį teisė divizijos teismas.

---

* Politiškai nepatikimi *(vok.)*.

** Taip, mano ponai, tokie kaip Kramaršas, Šreineris ir Klofačas *(vok.)* – čekų politikos veikėjai.

Tai atsiminęs jis staiga susijuokė. Tai buvo kažkoks isteriškas juokas, kuriuo užsikrėtė ir keletas greta jo sėdinčių karininkų. Šitas juokas patraukė dėmesį pulkininko, kuris ką tik buvo pradėjęs kalbėti apie patirtį, įgytą besitraukiant vokiečių armijoms Ardėnuose. Viskas jam surizgo, ir jis pabaigė:

– Ponai, čia nieko nėra juokinga.

Paskui visi patraukė į karininkų klubą, nes pulkininką Šrioderį pašaukė prie brigados štabo telefono.

Šveikas snaudė, tik staiga jį pažadino skambutis.

– Alio! – pasigirdo ragelyje. – Čia pulko kanceliarija?

– Alio! – atsakė Šveikas. – Čia vienuoliktosios žygio kuopos kanceliarija.

– Neužlaikyk,– pasigirdo balsas,– imk pieštuką ir rašyk. Priimk telefonogramą.

– Vienuoliktajai žygio kuopai...

Paskui pasigirdo vienas po kito kažkokie posakiai, nes telefonu tuo pat metu dvyliktoji žygio kuopa kalbėjosi su tryliktąja, ir telefonograma visiškai paskendo šitam garsų chaose. Šveikas negalėjo suprasti nė vieno žodžio. Pagaliau viskas nutilo, ir Šveikas išgirdo:

– Alio! Alio! Nagi, perskaityk ją ir neužlaikyk!

– Ką perskaityti?

– Ką perskaityti, stuobry? – Telefonogramą!

– Kokią telefonogramą?

– Kad tu kur sprandą nusisuktum! Kurčias tu, ar ką? Telefonogramą, kurią aš tau padiktavau, griova tu!

– Aš nieko negirdėjau, čia kažkas dar kalbėjo.

– Asilas tu, daugiau nieko! Ką gi, tu manai, kad aš su tavim čia kvailiosiu? Priimsi telefonogramą, ar ne? Turi pieštuką ir popieriaus? Ką?.. Neturi, gyvuly tu? Jei neturi, tai aš lauksiu, kol tu susirasi? Na ir kareiviai gi atsirado! Na, tai kaip? Ar jau pasiruošęs? Pagaliau išsijudinai. Tai klausyk: *11 Marschkumipanie** Pakartok!

– *11 Marschkumpanie*.

– *Kumpaniekommandant...*** Jau?.. Pakartok.

– *Zur Besprechung morgen.**** Jau parašei? Pakartok!

– *Zur Besprechung morgen*.

---

* Vienuoliktajai žygio kuopai *(vok.)*.

** Kuopos vadui *(vok.)*.

*** Rytoj rytą į pasitarimą *(vok.)*.

– *Um neun Uhr – Unterschrift.** Supranti, kas tai yra *Unterschrift*, tu pelėdgalvi? Tai parašas! Pakartok!

– *Um neun Uhr–Unterschrift.* Supranti, kas tai yra *Unterschrift*, tu pelėdgalvi? Tai parašas!

– Žiopleli, tu žiopleli! Tas parašas toks: *Oberst Schröder***, gyvuly! Parašei? Pakartok!

– Pulkininkas Šrioderis, gyvuly!

– Na, pagaliau, tu stuobry. Kas priėmė telefonogramą?

– Aš.

– *Himmelherrgott****, kas tas „aš"?

– Šveikas, kas gi kitas?

– Ačiū Dievui, daugiau nieko. Turėtum vadintis asilas. Kas pas jus naujo?

– Nieko. Viskas po senovei.

– Tau, regis, visa tai patinka? Pas jus šiandien, sako, kažką buvo pririšę?

– Vieną pono vyresniojo leitenanto pasiuntinį – jis jo pietus surijo. Ar nežinai, kada mes išvažiuojame?

– Žmogeli, tai paslaptis, to nežino nė pats senasis plepys. Labanakt! Ar pas jus ten blusų yra?

Šveikas pakabino ragelį ir ėmėsi žadinti vyresnįjį raštininką Vaneką, kuris pašėlusiai keikėsi, o kai Šveikas ėmė jį purtyti, tėškė šiam per nosį. Paskui apsivertė ant pilvo ir ėmė spardytis.

Šveikui vis dėlto pavyko jį tiek išbudinti, kad šis, trindamas akis, pasisuko į jį ir išsigandęs paklausė:

– Kas atsitiko?

– Nieko ypatinga,– atsakė Šveikas,– tik aš norėčiau su jumis pasitarti. Štai neseniai gavome telefonogramą, kad ponas vyresnysis leitenantas Lukašas rytoj devintą valandą privalo nuvykti į pasitarimą pas poną pulkininką. Aš nežinau, kaip čia pasielgti. Ar dabar eiti ir tučtuojau jam paduoti, ar ryt rytą? Aš ilgai svarsčiau, žadinti man jus, ar ne, juk jūs taip gražiai knarkėte... Bet paskui nusprendžiau, kad kur dvi galvos, tai vis ne viena...

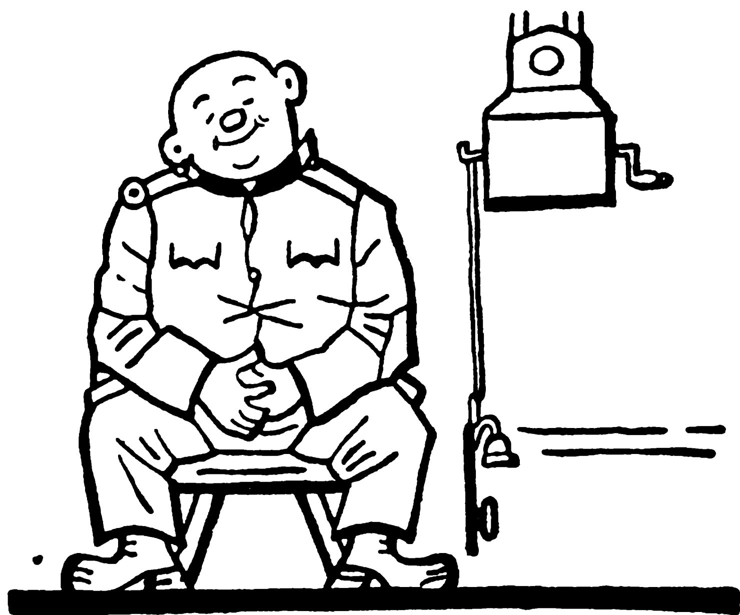
– Dėl Dievo meilės, prašau jūsų nekliudyti man micgoti, – sušvebeldžiavo Vanekas, žiovaudamas visa burna, – eikit pas jį ryt rytą ir nežadinkit manęs!

---

* Devintą valandą – parašas *(vok.)*.

** Pulkininkas Šrioderis *(vok.)*.

*** Kad tave perkūnas *(vok.)*.

Jis apsivertė ant kito šono ir bematant vėl užmigo.

Šveikas vėl atsisėdo prie telefono ir, pasidėjęs galvą ant stalo, ėmė snausti. Jį pažadino telefono skambutis.

– Alio! Vienuoliktoji žygio kuopa?

– Taip, vienuoliktoji žygio kuopa. O kas ten?

– Tryliktoji žygio kuopa. Alio! Kelinta valanda? Aš niekaip negaliu prisiskambinti į centrinę. Kažkodėl ilgai neateina manęs pakeisti.

– Mūsų laikrodis stovi.

– Lygiai kaip ir mūsų. Nežinai, kada pasijudinsim? Ar nekalbėjai su pulko kanceliarija?

– Šnipštą jie težino, kaip ir mes.

– Nešiurkštaukit, pancle. Jūs jau gavote konservų? Mūsiškiai ten buvo nuėję ir nieko neparsinešė. Maisto sandėlis buvo uždarytas.

– Mūsiškiai taip pat grįžo tuščiomis. Be reikalo tik paniką kelia. Kur, manai, važiuosime?

– Į Rusiją.

– O man rodos, kad greičiau į Serbiją. Tai paaiškės, kai būsim Budapešte. Jei mus veš dešinėn – tai į Serbiją, o jei kairėn – į Rusiją. Jau turite

maisto kuprines? Kalba, kad algą pakelsią. Žaidi iš trijų lapelių? Žaidi, tai ateik rytoj. Mes kertam kas vakaras. Keliese sėdite prie telefono? Vienas? Tai nusispjauk į viską ir eik gulti. Keista pas mus tvarka. Tu, regis, čia esi pakliuvęs kaip višta į sriubą? Na, pagaliau atėjo manęs pakeisti. Drunyk sau sveikas!

Šveikas iš tikrųjų saldžiai užsnūdo ant stalo prie telefono, užmiršęs pakabinti ragelį, todėl niekas negalėjo sutrukdyti jo miego, o telefonininkas pulko kanceliarijoj visą naktį plūdosi, kad negalįs prisiskambinti vienuoliktajai žygio kuopai ir perduoti naują telefonogramą, kad rytoj ligi dvyliktos valandos į pulko kanceliariją turįs būti pristatytas neskiepytų nuo šiltinės kareivių sąrašas.

Vyresnysis leitenantas Lukašas dar vis tebesėdėjo karininkų klube su karo gydytoju Šancleriu, kuris, apsižergęs kėdę, ritmingai bilsnojo biliardo lazda į grindis, kartodamas tokias frazes:

„Saracėnų sultonas Selachas–Edinas pirmasis pripažino sanitarijos dalinių neutralumą.

Sužeistiesiems reikia teikti pagalbą, nepriklausomai nuo to, katrai pusei jie priklausytų.

Kiekviena pusė privalo apmokėti kitai pusei vaistų ir gydymo išlaidas.

Turi būti leista į priešo pusę siųsti gydytojus bei felčerius, turinčius raštiškus generolų pažymėjimus, teikti pagalbos sužeistiesiems.

Patekusius nelaisvėn sužeistuosius reikia su apsauga ir generolų laidavimu grąžinti atgal arba jais pasikeisti; po to jie gali vėl likti aktyvioj tarnyboj.

Abiejų pusių ligonių neleidžiama nei žudyti, nei imti nelaisvėn, juos reikia nedelsiant nugabenti į saugias vietas ligoninėn; leidžiama prie jų palikti sargybą, kuri, kaip ir ligoniai, privalo grįžti su generolų pažymėjimais. Visa tai taikoma ir karo kapelionams, gydytojams, chirurgams, vaistininkams, felčeriams, sanitarams ir kitiems ligonims prižiūrėti paskirtiems asmenims; visų jų negalima imti nelaisvėn, ta pačia tvarka jie turi būti siunčiami atgal".

Gydytojas Šancleris jau buvo sulaužęs dvi biliardo lazdas ir vis negalėjo baigti savo keistos kalbos apie sužeistųjų apsaugą. Į savo šnekas jis nuolat brukdavo kažkokius generolų pažymėjimus.

Vyresnysis leitenantas Lukašas baigė gerti juodą kavą ir išėjo namo. Ten rado barzdotąjį milžiną Balouną, bečirškinantį dešrą katiliuke ant leitenanto Lukašo spiritinės lempelės.

– Išdrįsau,– užsikirsdamas tarė Balounas, – aš sau leidau, drįstu pranešti...

Lukašas smalsiai į jį pasižiūrėjo. Šią akimirką Balounas jam pasirodė esąs didelis kūdikis, naivus padaras, ir leitenantas Lukašas pasigailėjo, kad buvo įsakęs jį pririšti dėl jo baisaus apetito.

– Kepink, kepink, Balounai,– tarė Lukašas, nusisegdamas kardą, – nuo rytdienos įsakysiu skirti tau dar vieną duonos porciją.

Leitenantas atsisėdo prie stalo, ir jį apėmė tokia nuotaika, kad ėmėsi rašyti sentimentalų laišką savo tetai:

„Mieloji tetule!

Ką tik gavau įsakymą pasiruošti su savo žygio kuopa į frontą. Galbūt šis laiškas bus paskutinis, nes visur vyksta įnirtingos kautynės, ir mūsų nuostoliai dideli. Todėl sunku man baigti šitą laišką žodžiais „Iki pasimatymo!" Geriau tiktų pasiųsti tau paskutinį „Sudiev!"

– Pabaigsiu rytą, – pamanė sau leitenantas Lukašas ir nuėjo gulti.

Pamatęs, kad vyresnysis leitenantas Lukašas kietai užmigo, Balounas vėl ėmė šmižinėti ir šlepsėti po kambarį nelyginant koks tarakonas naktį; atsidarė leitenanto lagaminuką ir atsikando gabalą šokolado. Staiga leitenantas pro miegus pasijudino, Balounas išsigandęs greitai padėjo atkąstąjį šokoladą į lagaminuką ir aprimo.

Paskui patyliukais pasižiūrėjo, ką leitenantas parašė.

Jis perskaitė ir susigraudino, ypač dėl žodžio „Sudiev".

Atsigulęs ant savo šiaudinio čiužinio palei duris, prisiminė tėvų namus ir tas dienas, kai skersdavo kiaules.

Niekaip negalėjo atsiginti ryškaus paveikslo, kaip kadaise kimšo dešrą, varydamas iš jos orą, kad verdama nesprogtų.

O prisiminęs, kaip vieną kartą pas kaimynus bevirdama sprogo ir pasileido visa dešra, užmigo neramiu miegu. Sapnavo, kad pasikvietęs neįgudusį mėsininką, ir, šiajam bekemšant kepeninę dešrą, sprogusi žarna. Paskui mėsininkas tarytum užmiršęs pridėti kraujinių dešrų, dingusi kiaulės galva, o kepeninėms dešroms neužtenką šipuliukų. Paskui jis sapnavo karo lauko teismą: jį tartum sugavę, nes nudžiovęs iš žygio virtuvės gabalą mėsos. Pagaliau išvydo save pakartą po liepa karinės stovyklos alėjoje Briuke prie Leitos.

* * *

Šveikas nubudo brėkštant rytui, kuris veržėsi į kambarį su gaiviais konservuotos kavos kvapais, sklindančiais iš visų lauko virtuvių. Jis mechaniškai, lyg būtų vos baigęs pokalbį, pakabino ragelį ir atliko mažą rytmetinį pasi-

vaikščiojimą po kanceliariją. Vaikščiodamas Šveikas dainavo. Pradėjo jis iš karto nuo dainos vidurio, kaip kareivis persirengia mergina ir eina pas savo mylimąją į malūną, kur malūnininkas guldo jį miegoti drauge su savo dukteria, prieš tai dar šūkteldamas žmonai:

Duoki, mama, gardžios košės,
Kad viešnia mūs būtų soti.

Malūnininko žmona akiplėšiškam padaužai duoda valgyti, paskui prasideda šeimos tragedija:

Žiūri senis ankstų rytą,
Kas ant durų parašyta:
„Šiąnakt jūsų dukružėlė
Jau prarado vainikėlį".

Baigdamas dainą, Šveikas taip ėmė šaukti, kad visa kanceliarija atgijo, net vyresnysis raštininkas Vanekas nubudo ir paklausė:

– Kelinta valanda?

– Ką tik prieš valandėlę buvo rytmetinis trimitas.

– Kelsiuos po kavos, – nusprendė Vanekas, kuris visada viskam turėjo pakankamai laiko, – vis tiek vėl kabinėsis ir be reikalo vaikys kaip kad vakar su tais konservais.

Vanekas nusižiovavo ir paklausė:

– Ar nepriplepėjau aš ko nors nereikalinga grįžęs namo?

– Šiaip sau niekų, – tarė Šveikas. – Jūs visą laiką pats su savimi svarstėte kažkokias formas, kad forma nėra forma, o tai, kas nėra forma – yra forma, ir ta forma vėl nėra forma. Bet tai jus greitai nukamavo, ir jūs iš karto ėmėte knarkti, lyg pjūklu pjautute.

Šveikas nutilo, nuėjo prie durų, paskui sugrįžo prie vyresniojo raštininko gulto, čia sustojo ir pradėjo:

– O dėl manęs paties, ponas vyresnysis raštininke, tai kai išgirdau jus kalbant apie šitas formas, atsiminiau vieną žibintų prižiūrėtoją Zateką. Jis tarnavo Letnos dujų stoty. Jo pareiga buvo įžiebti ir užgesinti žibintus. Tai buvo išprusęs žmogus ir lankydavosi jis visokiausiose Letnos smuklėse: mat kol įžiebtus žibintus prireikia gesinti, praeina daug laiko, todėl nuo pat ryto dujų stotyje jis pradėdavo lygiai taip kalbėti kaip vakar jūs, pavyzdžiui: „Šitie

kaulai – tai žaidimui, nes juose matyt šonkaulių rėmai". Tai aš girdėjau savo paties ausimis, kai mane vieną kartą girtas policininkas už nesilaikymą gatvėje švaros per klaidą nutempė į dujų stotį, užuot nuvedęs į policijos komisariatą. Paskui,– pasakojo Šveikas tyliai, – šitas Zatekas nubaigė labai prastai. Įstojo jis į Marijos kongregaciją, su dangiškomis ožkomis[61] ėmė vaikščioti į Šventojo Ignoto bažnyčią Karlo aikštėje klausyti tėvo Jemelkio pamokslų. Kai vieną kartą į tą bažnyčią atvyko misionieriai, jis pamiršo užgesinti visus savo rajono dujų žibintus, ir jie tenai degė be pertrūkio tris dienas ir tris naktis iš eilės. Vargas, – toliau kalbėjo Šveikas,– kai žmogus staiga pradeda filosofuoti. Tai visada panašu į baltąją karštligę. Prieš keletą metų pas mus atkėlė vieną septyniasdešimt penktojo pulko majorą Bliucherį. Tas, būdavo, visada kartą per mėnesį sušaukia mus, išrikiuoja keturkampiu ir ima kartu su mumis filosofuoti apie tai, kas yra karininko rangas. Jis nieko daugiau negerdavo, tik slyvinę. „Kiekvienas karininkas, vyrai, – aiškindavo jis mums kareivinių kieme,– savaime tobuliausia būtybė, kuri apdovanota šimtą kartų didesniu protu, negu jūs visi kartu paėmus. Kad ir visą gyvenimą stengtumėtės, vis tiek negalėtumėt įsivaizduoti nieko tobulesnio už karininką. Kiekvienas karininkas – būtinas, tuo tarpu jūs, eiliniai, esate atsitiktinis elementas – jūs galite būti, bet neprivalote. Jei kiltų karas ir jūs žūtumėt už jo didenybę imperatorių – puiku! Nuo to niekas nepasikeistų, bet jei pirmon galvon žūtų jūsų karininkas, tada pajustumėt, kaip nuo jo priklausote ir koks didelis šitas nuostolis. Karininkas privalo gyventi, o jūs, beždžionės, už savo gyvenimą turite būti dėkingi vien ponams karininkams; jūs nuo jų priklausote, be jų negalite apsieiti, be savo viršininkų jūs nė pirstelėti negalite. Karininkas jums dorovės įstatymas – vis vien, ar jūs tą suprantate, ar ne; kiekvienas įstatymas turi savo leidėją. Jums toksai leidėjas yra karininkas, kuriam jūs priklausote ir kuriam privalote visur paklusti. Kiekvieną jo įsakymą be išimties reikia vykdyti, ar jums jis patinka, ar ne".

O vieną kartą, baigęs savo kalbą, jis ėmė eiti per visą keturkampį ir klausinėti vieną po kito: „Ką jauti, kai pavėluoji į kareivines?" Na, jam vyrai pripasakojo visokių nesąmonių: vienas sakėsi dar niekad nepavėlavęs, kitam pavėlavus kažkur pilve negerai darosi, o trečias atsakė, kad jaučia lyg areštą artinantis ir t. t. Visus šituos majoras Bliucheris įsakė tuojau nuvesti į šalį, kad paskui, po pietų, kaip bausmę jie atliktų gimnastikos pratimus, kam nemokėję pasakyti, ką jaučia. Dar nepriėjus mano eilei atsakyti, aš prisiminiau, ką jis paskutinį kartą buvo kalbėjęs. Paklaustas kuo ramiausiai

91

atsakiau: „Drįstu pareikšti, ponas majore, kad pasivėlavęs viduj jaučiu kažkokį nerimą, baimę ir sąžinės graužimą. O kai galiu nustatytu laiku grįžti iš miesto, mane apima palaiminga ramybė, širdį užplūsta vidinis pasitenkinimas".

Visi aplinkui nusikvatojo, o majoras Bliucheris ant manęs suriko: „Nebent blakės tave, žioply, užpuola, kai tu driuni savo gulte! Dar čia jis, šunsnukis, kvailios!" – ir tokias grandines man užbrūklino, kad tik laižykis!

– Kariuomenėje kitaip negalima,– tarė vyresnysis raštininkas, tingiai raivydamasis savo gulte,– taip jau nuo seno yra: kad ir ką sakytum, kad ir ką darytum,– visada virš tavo galvos tvyro debesys, kurie svaido į tave perkūnus ir žaibus. Kitaip nebūtų drausmės!

– Labai teisingai pasakyta, – pareiškė Šveikas.– Niekada neužmiršiu, kaip pasodino naujoką Pechą. Kuopos vadas pas mus buvo toksai leitenantas Mocas. Jis sušaukė visus naujokus ir klausinėja kiekvieną, kas iš kur. „Pirmų pirmiausia, geltonsnapiai, – kreipėsi jis į naujokus, – jūs turite išmokti atsakyti trumpai ir aiškiai, lyg botagu šmaukšteltum. Nagi, pradėsim. Iš kur jūs, Pechai?" Pechas buvo inteligentiškas vyrukas ir atsakė taip: „Žemutinis Bonsovas, *Unter Bautzen*, du šimtai šešiasdešimt septyni namai, tūkstantis devyni šimtai trisdešimt šeši čekų tautybės gyventojai, Jičino vaivadija, Sobotkos valsčius, buvusi Koščio tėvonija, keturioliktojo amžiaus Šventosios Kotrynos parapijos bažnyčia, restauruota grafo Vaclovo Bratislavo Netolickio, mokykla, paštas, telegrafas, geležinkelio prekių stotis, cukraus fabrikas, malūnas su lentpjūve, Valchos vienkiemis, šeši jomarkai per metus..." Leitenantas Mocas šoko prie jo ir ėmė skaldyti antausius šaukdamas: „Še tau pirmas jomarkas, še antras, trečias, ketvirtas, penktas, šeštas". O Pechas, nors dar tik naujokas, padavė raportą bataliono vadui. Vadas tada buvo majoras Rohelis. *„Also, was gibts?"** – paklausė jis Pechą, o tas išrėžė: „Drįstu pranešti, ponas majore, kad Žemutiniame Bonsove yra šeši metiniai jomarkai". Na, čia majoras Rohelis kad paleis gerklę, sutrepsėjo kojomis ir tučtuojau įsakė nuvesti jį karo ligoninėn į pamišėlių skyrių. Nuo to laiko Pechas pasidarė pats blogiausias, jis, rodos, ir sukurtas buvo vien bausmėms.

– Išauklėti kareivį nelengva, – tarė žiovaudamas vyresnysis raštininkas Vanekas. – Kareivis, kuris kariuomenėj nė karto nebuvo nubaustas, – ne kareivis. Galbūt taikos metu taip ir būdavo, kad kareivis, ištarnavęs kariuo-

* „Nagi, ko reikia?" *(Vok.)*

menėj be bausmės, civilinėj tarnyboj turėdavo visokių privilegijų. Dabar kaip tik priešingai: blogiausi kareiviai, kuriuos taikiu laiku vis bausdavo areštu, kare pasirodė besą patys geriausi. Atsimenu vieną pėstininką iš aštuntosios žygio kuopos, Silvanusą. Būdavo, kas miela dienelė vis bausmė, ir už ką? Nesidrovėdavo pavogti iš draugo paskutinio kreicerio. O kai pakliuvo į kautynes, pirmas perkirpo spygliuotų vielų užtvaras, tris paėmė nelaisvėn ir vieną čia pat bevarydamas nušovė, esą už tai, kad jam atrodęs nepatikimas. Jis gavo didįjį sidabro medalį, prisiuvo jam dvi žvaigždutes. Jeigu jo vėliau nebūtų pakorę palei Duklą, jau seniai būtų buvęs jūrininkas. O pakarti jį reikėjo, nes kartą po kautynių jis pasisiūlė į žvalgybą, o kito pulko patrulis užtiko jį apkraustinėjant lavonus. Rado pas jį apie aštuonis laikrodžius ir daugybę žiedų. Jį pakorė prie brigados štabo.

– Iš to darosi aišku, – didžiai susimąstęs tarė Šveikas, – kad kiekvienas kareivis privalo pats išsikovoti sau padėtį.

Suskambo telefonas. Vyresnysis raštininkas priėjo prie jo. Galėjai pažinti, kad kalba leitenantas Lukašas. Jis klausė, kaip su konservais. Paskui buvo girdėti, kaip ėmė nagan raštininką.

– Kad jų nėra, ponas vyresnysis leitenante! – šaukė telefonu Vanekas. – Iš kur ten jų bus, tai intendantūros fantazija. Buvo visiškai bergždžias darbas tenai kareivius siųsti. Aš norėjau skambinti jums. Ar aš buvau bare? Kas sakė? Virėjas okultistas iš karininkų virtuvės? Tiesa, aš teikiausi tenai užeiti. Ar žinote, ponas vyresnysis leitenante, kaip šitas patsai okultistas pavadino visą tą paniką dėl konservų? – Negimėlio siaubas. Visiškai ne, ponas vyresnysis leitenante, aš visiškai blaivus. Ką veikia Šveikas? Jis čia. Liepsite jį pašaukti?.. Šveikai, prie telefono, – suriko pulko raštininkas ir pašnibždomis pridūrė: – Jeigu paklaustų, kaip aš grįžau, sakykit, kad visiškai tvarkingai. Šveikas prie telefono:

– Šveikas, drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante.

– Klausykit, Šveikai, kaip ten yra su tais konservais? Viskas gerai?

– Nėra jų, ponas vyresnysis leitenante. Apie juos visai nieko negirdėti!

– Aš norėčiau, Šveikai, kad jūs, kol mes čia stovykloj, rytais pas mus atvyktumėt su raportu. Kai pasijudinsim kelionėn, jūs nuolatos būsite prie manęs. Ką veikėte naktį?

– Visą naktį sėdėjau prie telefono.

– Ar buvo kokių naujienų?

– Buvo, ponas vyresnysis leitenante.

– Šveikai, nekvailiokit vėl. Kas nors pranešė ką svarbaus, skubaus?

– Tikrai taip, ponas vyresnysis leitenante, pranešė, bet tik devintą valandą vakaro.

– Tai kodėl tučtuojau man to nepasakėt?

– Nenorėjau jūsų trukdyti, ponas vyresnysis leitenante, nedrįsau apie tai nė pamanyti.

– Tai sakykit, trauk jus devynios, kas gi svarbaus pranešta tą devintą valandą vakaro?

– Telefonograma, ponas vyresnysis leitenante.

– Nesuprantu jūsų, Šveikai.

– Aš turiu užsirašęs, ponas vyresnysis leitenante: „Priimkite telefonogramą. Kas prie telefono? Ar jau užrašei? Skaityk!" Ir dar kažkas panašiai.

– Trauk jus devynios, Šveikai! Man kankynė su jumis... Sakykite man telefonogramos turinį, nes atėjęs jus taip pakratysiu, kad... Na, tai kas ten buvo?

– Vėl kažkoks pasitarimas, ponas vyresnysis leitenante, šiandien devintą valandą ryto pas poną pulkininką. Buvau manęs jus žadinti naktį, bet paskui persigalvojau.

– To betrūko, kad dėl kiekvieno menkniekio mane žadintumėt. Tam pakankamai laiko būna ir rytą! *Wieder eine Besprechung, der Teufel soll das alles buserieren!** Nekabinkit ragelio, pašaukit man prie telefono Vaneką.

Vyresnysis raštininkas Vanekas prie telefono:

– Vyresnysis raštininkas Vanekas, ponas vyresnysis leitenante.

– Vanekai, suraskite man greitai kitą pasiuntinį. Niekšas Balounas šiąnakt surijo man visą šokoladą. Pririšti? Ne, atiduosime jį į sanitarus. Vaikinas kaip ąžuolas, tegul tampo sužeistuosius iš kautynių lauko. Bematant jį atsiųsiu jums. Sutvarkykit visa tai pulko kanceliarijoj ir tuoj grįžkit į kuopą. Kaip manote, ar greitai išvykstam?

– Skubėti nėra kur, ponas vyresnysis leitenante. Kai mes turėjome išvažiuoti su devintąja žygio kuopa, ištisas keturias dienas vadžiojo už nosies. Aštuntajai buvo tas pat. Tik su dešimtąja išėjo geriau. Buvome su visa kautynių apranga, dvyliktą valandą gavome įsakymą, o vakare jau pasijudinome, bet užtai paskui mus vaikė po visą Vengriją ir nežinojo, kokią skylę kuriam fronte mumis užkišti.

Kai leitenantas Lukašas tapo vienuoliktosios žygio kuopos vadu, jis pasijuto lyg būtų patekęs į sinkretizmo būklę, t. y. laikėsi tokios filosofijos,

* Vėl pasitarimas, velniop tą viską! *(Vok.)*

kuri stengėsi kompromisu, visiškai supainiojančiu požiūrius, suartinti nesuderinamas sąvokas.

Todėl jis šitaip atsakė:

– Na, gal taip ir bus. Jūsų manymu, šiandien nesijudinsime? Devintą valandą mūsų pasitarimas pas poną pulkininką. Tiesa, ar žinote, kad jūsų pareiga sudaryti visų važiuojančiųjų sąrašus. Aš tai sakau tik taip sau. Sudarykit man... Palaukit, ką jūs man galėtumėt sudaryti... Vadovaujančių asmenų sąrašą su nurodymu, nuo kurio laiko kiekvienas iš jų tarnauja... Paskui apie kuopos maisto atsargas... Tautybę? Taip, taip, ir tautybę nurodyti... O svarbiausia – atsiųskite man tą naują pasiuntinį. Ką šiandien jaunesnysis leitenantas Plešneris turi veikti su komanda? Pasiruošti kelionėn. Ką? Sąskaitos? Ateisiu po pietų pasirašyti. Į miestą nieko neišleiskit. Į stovyklos barą? Po pietų vieną valandą... Pašaukite čionai Šveiką!..

– Šveikai, jūs tuo tarpu liekatės prie telefono.

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, kad aš dar negėriau kavos.

– Tai atsineškite kavos ir pasilikit raštinėj prie telefono, kol aš jus pašauksiu. Ar žinote, kas yra ryšininkas?

– Tas, kuris laksto lyg be galvos, ponas vyresnysis leitenante.

– Taigi, todėl visuomet būkit čia, kada tik jums paskambinčiau. Priminkit dar kartą Vanekui, kad surastų man kokį nors pasiuntinį. Šveikai, alio! Kur jūs?

– Čia, ponas vyresnysis leitenante, man ką tik dabar atnešė kavos.

– Šveikai! Alio!

– Klausau, ponas vyresnysis leitenante. Kava visiškai šalta.

– Jūs gerai žinote, koks turi būti pasiuntinys, pakalbėkit su juo, o paskui man pasakysite, ko jis vertas. Pakabinkit ragelį.

Siurbčiodamas juodą kavą, į kurią iš butelio su užrašu „Rašalas" (dėl atsargumo) buvo įsipylęs romo, Vanekas pasižiūrėjo į Šveiką ir tarė:

– Mūsų vyresnysis leitenantas taip šaukia kalbėdamas telefonu, kad aš suprantu kiekvieną žodį. Jūs, Šveikai, iš visa ko atrodo, su ponu vyresniuoju leitenantu esate gerai pažįstami.

– Mudu laikom vieną ranką,– atsakė Šveikas.– Ranka ranką plauna. Ne sykį mes esame patekę į bėdą. Kiek kartų norėjo mus perskirti, o mes vis susieiname. Jis manim visur pasikliauja, kiek kartų aš net pats tuo stebėjausi. Ką tik girdėjote jį sakant, jog priminčiau jums, kad jam naują pasiuntinį surastumėt, o aš turiu jį patyrinėti ir pareikšti savo nuomonę, nes ponui vyresniajam leitenantui ne kiekvienas pasiuntinys įtiks.

* * *

Pulkininkas Šrioderis į pasitarimą sušaukė visus savo žygio pulko karininkus. Šito naujo pasitarimo jis laukė su nekantrumu, norėdamas tinkamai išsikalbėti. Be to, reikėjo kaip nors išspręsti bylą savanorio Mareko, kuris buvo atsisakęs valyti išvietes ir kurį pulkininkas Šrioderis kaip maištininką buvo atidavęs divizijos teismui.

Iš divizijos teismo Marekas tik vakar vakare buvo nugabentas dabokłėn, kur jį ir laikė suimtą. Drauge su juo pulko kanceliarijoj atsirado nežmoniškai supainiotas divizijos teismo raštas, kuriame buvo nurodoma, kad šiuo atveju nesą maišto žymių, kadangi savanoriai neprivalą valyti išviečių, bet čia pasireiškia drausmės pažeidimas, kurį jis galįs išpirkti pavyzdinga tarnyba fronte. Atsižvelgiant į tai, kas anksčiau išdėstyta, kaltinamasis savanoris Marekas grąžinamas atgal į savo pulką, o drausmės pažeidimo byla atidedama ligi pasibaigiant karui. Anksčiau bylą galima atnaujinti tik tuo atveju, jei savanoris Marekas vėl padarytų kokį nors nusikaltimą. Buvo dar viena byla. Tuo pat metu su savanoriu Mareku iš divizijos teismo dabokłėn pasiuntė apsišaukėlį būrininką Tevelesą, kuris neseniai pateko į pulką – atvyko iš kažkokios Zagrebo ligoninės. Jis turėjo didįjį sidabro medalį, savanorio

antsiuvus ir tris žvaigždutes. Jis daug pripasakojo apie didvyriškus šeštosios kuopos žygdarbius Serbijoje ir apie tai, kad iš visos kuopos gyvas išlikęs tik jis vienas. Tardymo buvo nustatyta, kad, prasidėjus karui, šeštojoje žygio kuopoje iš tikrųjų buvo kažkoks Tevelesas, neturįs savanorio teisių. Buvo pareikalauta žinių iš brigados, kuriai, skubiai atsitraukiant iš Belgrado 1914 metų gruodžio 2 dieną, buvo priskirta šeštoji žygio kuopa. Sužinota, kad pristatytųjų apdovanoti ir sidabro medaliais apdovanotųjų sąraše jokio Teveleso nėra. Tad klausimo, ar buvo eilinis Tevelesas Belgrado kampanijų metu pakeltas į būrininkus, išaiškinti nepavyko, nes visą šeštąją žygio kuopą su visais jos karininkais mūšyje prie Šventosios Savos bažnyčios sunaikino serbai. Divizijos teisme Tevelesas dangstėsi tuo, kad jam tikrai buvęs pažadėtas didysis sidabro medalis ir dėl to jis nusipirkęs jį iš vieno bosnio. O dėl savanorio galiono, tai jis sakėsi jį užsisiuvęs būdamas girtas ir toliau dėvėjęs, kadangi nuolatos gerdavęs, nes jo organizmas buvo nusilpęs nuo dizenterijos.

Prieš imdamasis svarstyti šituos du klausimus, pulkininkas Šrioderis, pradėdamas pasitarimą, nurodė, kad prieš išvykstant, o tai jau įvyks netrukus, reikia dažniau susitikti. Brigados štabas pranešė, kad ten kiekvieną valandą laukiama įsakymo iš divizijos. Kareiviai turį būti pasirengę kautynėms, o kuopų vadai privalą budriai sekti, kad niekas nepaspruktų. Paskui jis dar sykį pakartojo visa tai, apie ką kalbėjo vakar, vėl padarė karo lauko veiksmų apžvalgą ir išreiškė įsitikinimą, kad jokios aplinkybės negalinčios palaužti armijos kovinės dvasios ir karinės parengties.

Priešais jį ant stalo gulėjo karo lauko veiksmų žemėlapis, nusagstytas smeigtukais su vėliavėlėmis, tačiau vėliavėlės buvo išnaršytos ir frontų linijos sujauktos. Išlupinėti smeigtukai su vėliavėlėmis mėtėsi po stalu.

Naktį šiame žemėlapy įvairiausius karus kariavo katinas, kurį pulko kanceliarijoje mėgdavo laikyti raštininkai. Apdergęs naktį visą Austrijos–Vengrijos frontą ir norėdamas krūvelę apkapstyti, katinas išvartė vėliavėles ir išmatomis ištepliojo visas pozicijas, sudrėkino frontus bei priešakines linijas ir apibjaurojo visus kariuomenės korpusus.

Pulkininkas Šrioderis buvo didelis trumparegis.

Žygio bataliono karininkai susidomėję stebėjo, kaip pulkininko Šrioderio pirštas artinasi prie katino padarytos krūvelės.

– Iš čia, mano ponai, tiesiog į Sokalą prie Bugo, – oriai, lyg pranašas ištarė pulkininkas Šrioderis. Nežiūrėdamas jis nubraižė smiliumi liniją Karpatų link ir sukišo pirštą į vieną iš tų krūvelių, kuriomis katinas buvo stengęsis karo lauko veiksmų žemėlapį padaryti reljefingą.

– *Was ist das, meine Herren?** – nustebęs kreipėsi jis karininkus, pajutęs, kad kažkas jam prilipo prie piršto.

– *Warscheinlich, Katzendreck, Herr Oberst***, – už visus labai mandagiai atsakė kapitonas Sagneris.

Pulkininkas Šrioderis šoko į gretimą kanceliarijos kambarį. Iš ten pasigirdo griausmingi keiksmai ir baisūs grasinimai, kad jis priversiąs visą kanceliariją liežuviu išlaižyti katino pėdsakus.

Kvota buvo trumpa. Paaiškėjo, kad katiną prieš porą savaičių į kanceliariją atsinešė jaunesnysis raštininkas Zvibelfišas. Dalykui išaiškėjus, Zvibelfišas susirinko visus savo skudurus, o vyresnysis raštininkas nuvedė jį ir uždarė daboklėn, laukdamas kitų pono pulkininko nurodymų.

Šituo incidentu pasitarimas ir pasibaigė.

Sugrįžęs pas karininkus, visas išraudęs iš pykčio, pulkininkas Šrioderis užmiršo, kad dar reikia išspręsti savanorio Mareko ir apsišaukėlio būrininko Teveleso likimą.

Todėl jis tik pareiškė trumpai:

– Prašau ponus karininkus būti pasiruošusius ir laukti tolesnių mano įsakymų bei instrukcijų.

Taip ir likosi daboklėje savanoris ir Tevelesas. Kai vėliau prie jų prisidėjo Zvibelfišas, jie galėjo lošti preferansą, o baigę partiją kibti prie savo sargybinio reikalaudami, kad tas išgaudytų iš čiužinių blusas.

Vėliau pas juos įkišo tryliktosios žygio kuopos grandinį Peronteką, kuris vakar, stovykloj pasklidus gandui, kad batalionas išvyksta į frontą, dingo, o rytą patrulis jį surado Briuke, „Baltojoj rožėj". Jis teisinosi, kad prieš išvažiuodamas norėjęs pamatyti garsųjį grafo Haracho stiklo fabriką Briuke, o grįždamas atgal paklydęs ir tik rytą, visiškai nusikamavęs, parsigavęs iki „Baltosios rožės". O iš tikrųjų jis visą naktį praleido su „Baltosios rožės" Rožyte.

* * *

Padėtis vis tebebuvo neaiški. Išvyks pulkas ar ne? Šveikas telefonu vienuoliktosios žygio kuopos kanceliarijoj išgirdo šiuo klausimu pačių įvairiausių nuomonių: pesimistiškų ir optimistiškų. Iš dvyliktosios žygio kuopos telefonavo, neva kažkas iš kanceliarijos girdėjęs, kad pirmiau būsią šau-

---

* Kas gi čia, ponai? *(Vok.)*

** Atrodo, kad katino pribjaurota, ponas pulkininke *(vok.)*.

dymo į judantį taikinį pratimai, ir tik tuomet pulkas judinsis kelionėn. Tačiau šitai optimistinei pažiūrai nepritarė tryliktoji žygio kuopa, kuri telefonavo, kad kapralas Havlikas ką tik grįžęs iš miesto ir iš vieno geležinkelio tarnautojo girdėjęs, kad vagonai jau esą stotyje.

Vanekas piktai išlupo Šveikui iš rankų telefono ragelį ir sušuko, kad geležinkelininkai nieko nežiną ir kad jis pats ką tik parėjęs iš pulko kanceliarijos.

Šveikas pasiaukojamai ir su meile likosi savo poste prie telefono ir į klausimus „Kas naujo" atsakinėjo, kad dar nieko tikro nesą.

Taip jis atsakė ir į leitenanto Lukašo klausimą.

– Kas pas jus naujo?

– Dar nieko tikro nėra, ponas vyresnysis leitenante, – stereotipiškai atsakė Šveikas.

– Asilas! Pakabinkit ragelį.

Paskui buvo kelios telefonogramos, kurias po įvairiausių nesusipratimų Šveikas priėmė. Pirmiausia atėjo ta, kurios negalėjo padiktuoti jam naktį, nes jis nebuvo pakabinęs ragelio ir miegojo. Šitoji telefonograma reikalavo pasiskiepijusių ir nepasiskiepijusių nuo šiltinės sąrašo.

Paskui Šveikas priėmė pavėluotą telefonogramą dėl konservų. Šitas klausimas jau vakar buvo išaiškintas.

Paskui atėjo telefonograma visiems batalionams, kuopoms ir pulko dalims:

„Brigados telefonogramos Nr. 75 692 nuorašas. Įsakymas brigadai Nr. 172.

Atsiskaitant su lauko virtuvėmis, vietoj ankstesnės tvarkos (4 – džiovintos daržovės, 5 – šviežios daržovės) laikytis tokios: 1 – mėsa, 2 – konservai, 3 – šviežios daržovės, 4 – džiovintos daržovės, 5 – ryžiai, 6 – makaronai, 3 – kruopos ir manai, 8 bulvės".

Kai Šveikas visa tai perskaitė pulko raštininkui, Vanekas iškilmingai pareiškė, kad tokios telefonogramos metamos į išvietę:

– Tai sugalvoja koks nors žioplys iš armijos štabo, o paskui praneša visoms divizijoms, brigadoms ir pulkams.

Paskui Šveikas gavo dar vieną telefonogramą, kurią taip greitai diktavo, kad Šveikas tesuspėjo užrašyti bloknote kažką panašaus į šifrą:

*„In der Folge genauer erlaubt gewesen oder das selbst einem hingegen immerhin eingeholt werden"**.

– Visa tai nesvarbu, – tarė Vanekas, kai Šveikas, tris kartus perskaitęs savo užrašą, be galo nustebo. – Vien nesąmonės, nors – galas juos žino! – galbūt tai šifruota telefonograma. Mes kuopoje neturime šifruotojų skyriaus. Šitą taip pat galima išmesti.

– Aš irgi taip manau, – pritarė Šveikas,– jeigu pasakyčiau ponui vyresniajam leitenantui, kad jis tiksliau leidžia arba savarankiškai visais atvejais priklauso atlyginimui, tai jis dėl to įsižeistų.

– Kai kurie būna, pasakysiu aš jums, tokie ambicingi, kad baisu! – kalbėjo toliau Šveikas, vėl įnikdamas į atsiminimus. – Vieną kartą man teko važiuoti tramvajum iš Visočanų į Prahą, ir Libnėje įsėdo toksai ponas Novotnas. Vos tik aš jį pažinau, išėjau į vagono aikštelę ir ėmiau šnekinti, kad mudu esame kaimynai, abu iš Dražovo. Bet jis ėmė rėkti ant manęs, kad nelįsčiau prie jo, neva jis manęs nepažįstąs. Aš pradėjau jam aiškinti, kad jis atsimintų jog aš, dar mažas būdamas, ateidavau pas jį su savo motina, kuri vadinosi Antonija, o tėvas Prokopas, ir kad jis buvo dvaro nuomotojas. Bet jis ir po to nenorėjo pasisakyti, kad mes pažįstami. Tada aš jam kaip įrody-

---

* „Dėl to tiksliau leidžiama arba savarankiškai priešingai visais atvejais priklauso atlyginimui" – beprasmis vokiškų žodžių rinkinys.

mą papasakojau dar intymesnių smulkmenų, pavyzdžiui, kad Dražove buvę du Novotnai – Tonda ir Josefas – ir kad šis ponas Josefas, kaip man iš Dražovo rašė, nušovęs savo žmoną už tai, kad jinai nuolat jį bardavusi už girtavimą. Bet čia jis kad atsivėdės, bet aš pasilenkiau, ir nuo jo smūgio išbyrėjo priešakinės aikštelės stiklas, tas didysis, priešais vagono palydovą. Na, mudu išlaipino iš traukinio ir nuvedė policijos nuovadon, o ten paaiškėjo tokio didelio jo įsižeidimo priežastis: jis buvo visai ne Josefas Novotnas, o Eduardas Dubravas, kilęs iš Montgomerio miesto, Amerikos pilietis, o čia atvažiavo vien savo giminaičių aplankyti.

Jo pasakojimą nutraukė telefonas: kažkoks užkimęs balsas iš kulkosvaidžių komandos vėl klausė, ar važiuosią. Apie tai, girdi, nuo pat ryto tariamasi pas poną pulkininką.

Tarpdury pasirodė išbalęs kaip drobė jaunesnysis leitenantas Bigleris, kvailiausias iš visos kuopos, mokomojoje savanorių komandoje stengęsis pasirodyti savo išprusimu. Jis pamojo galva Vanekui, kad tas paskui jį išeitų ant laiptų. Ten jiedu ilgai kalbėjosi.

Sugrįžęs Vanekas paniekinamai šypsojosi.

– Tai tikras asilas! – tarė jis Šveikui, – nėra ko sakyti, puikus egzempliorius mūsų žygio kuopoj! Jis taip pat buvo pasitarime. Kai visi išsiskirstė, ponas vyresnysis leitenantas davė būrininkams nurodymą, kad visi kuo griežčiausiai patikrintų šautuvus. O šitas tipelis atėjo manęs pasiklausti, ar jis privaląs įsakyti pririšti Žlabeką prie stulpo už tai, kad tas išvalęs savo šautuvą žibalu. – Vanekas ėmė jaudintis. – Dėl tokio nieko teiraujasi manęs, nors žino, kad važiuojam į ugnies linijas! Ponas vyresnysis leitenantas vakar taip pat gerai padarė, ilgokai pagalvodamas, ar verta savo tarną pririšti. Šitam pienburniui pasakiau, kad pirmiausia gerai pasvarstytų prieš erzindamas savo komandą.

– Jeigu jau ėmėm kalbėtis apie tą pono leitenanto pasiuntinį, – tarė Šveikas, – tai pasakykit, ar suradote jam ką nors?

– Būkit protingas, – atsakė Vanekas, – laiko pakaks. Antra vertus, aš manau, kad ponas vyresnysis leitenantas su Balounu apsipras; retkarčiais jis šį tą jam suryja, bet vėliau, kai paklius į frontą, ir tas praeis. Ten dažnai nei vienam, nei kitam nebus ko ryti. Kai pasakysiu jam, kad Balounas pasilieka, nebus kas daugiau daryti. Tai mano dalykas, ir ponui vyresniajam leitenantui nėra ko rūpintis! Svarbiausia – nesiskubinti!

Vanekas vėl nuvirto į savo gultą ir tarė:

– Papasakokite, Šveikai, man kokį nors anekdotą iš kareivių gyvenimo.

– Būtų ne pro šalį, – atsakė Šveikas,– tik aš bijau, kad vėl kas nors mums nepaskambintų.

– Tai išjunkite telefoną: atsukite laidą arba nukabinkite ragelį.

– Gerai, – atsakė Šveikas, nukabindamas ragelį. – Aš jums šį tą papasakosiu, kas pritiks mūsų padėčiai. Tik tada vietoj tikro karo vyko manevrai, o siautė lygiai tokia pat panika kaip šiandien, nes nebuvo žinoma, kada išeisim iš kareivinių. Su manim drauge tarnavo toksai Šicas iš Poržičo, geras vyrukas, tik labai pamaldus ir bailus. Jis vaizdavosi, kad manevrai – kažkas baisaus ir kad kareiviai per juos krintą nuo troškulio kaip musės iš bado, o sanitarai juos renką žygio metu kaip nukritusius obuolius. Todėl jis prisigėrė atsargai, o kai išėjome iš kareivinių į manevrus ir atžygiavome iki Mnišeko, pasakė: „Šito, vyrai, aš neiškęsiu, tik Viešpats Dievas gali mane išgelbėti". Paskui atėjome į Horžovicus ir ten sustojome porą dienų pailsėti, kadangi buvo padaryta kažkokia klaida, ir mes nužygiavome taip toli į priekį, kad būtume galėję drauge su kitais pulkais, einančiais mūsų sparnuose, užimti visą priešo štabą ir būtume prisidirbę sau gėdos, nes mūsų armija turėjo prakišti, o priešininkui reikėjo mūšį laimėti: mat tarp jų maišėsi kažkoks ten erchercogas. Tai tas Šicas iškrėtė tokį pokštą: kai mes pasistatėme palapines, jis susiruošė ir išėjo į kaimą prie Horžovicų kažko nusipirkti ir į stovyklą grįžo apie pietus. Saulė kepinte kepino, ir jis gerokai supluko. Tada prie kelio pamatė koloną, ant kurios buvo uždėta maža skrynelė, o joje po stiklu mažutė švento Jono Nepomuko statulėlė. Pasimeldė jis šventajam Jonui ir sako jam: „Va turbūt karšta ir tau, ne pro šalį būtų ko nors išgėrus. Prieš saulutę tikriausiai irgi prakaituoji". Pakliukino savo žygio butelį, atsigėrė ir sako: „Palikau ir tau gurkšnelį, šventasis Jonai Nepomukai". Bet paskui susigriebė, viską išlakė ir šventajam Jonui Nepomukui nieko nepaliko. „Vajėzau Marija! – suriko, – šventasis Jonai Nepomukai, atleisk man, aš tau atsilyginsiu: pasiimsiu tave į stovyklą ir taip šauniai pagirdysiu, kad ant kojų nepastovėsi". Ir gerasis Šicas, gailėdamasis šventojo Jono, išdaužė stiklą, išėmė šventojo statulėlę, įsikišo užantin ir parsinešė į stovyklą. Paskui šventasis Jonas Nepomukas drauge su juo miegodavo ant šiaudų. Šicas, įsidėjęs kuprinėn, imdavosi jį į žygius, ir jam visada labai sekdavosi kortuojant. Kur tik sustodavom pailsėti, jis visada išlošdavo, tik va atėję į Prachenę, apsistojome Dragenicuose, ir čia jis, kaip sakoma, net ir kelnes pralošė. Kai anksti rytą pakilome žygiuoti toliau, prie kelio po kriauše kabojo šventasis Jonas Nepomukas pakartas. Štai jums ir anekdotas, o dabar pakabinsiu ragelį.

Ir telefonu vėl ėmė tekėti nervingas stovyklos gyvenimas. Ramybės harmonija buvo sutrikdyta.

Tuo pat metu vyresnysis leitenantas Lukašas savo kambaryje studijavo ką tik iš pulko štabo gautą šifrą su nurodymu, kaip jį iššifruoti, ir slaptą šifruotą įsakymą dėl žygio bataliono maršruto Galicijos sienos link (pirmas etapas):

7217–1238–475–2121–35=Mošonis

8922–375–7282=Rabas

4432–1238–7217–375–8922–35=Komarnas

7282–9299–310–375–7881–298–475–7979=Budapeštas

Bešifruodamas šitą įsakymą, leitenantas atsiduso:

– *Der Teufel soll das buserieren*!*

ANTROS DALIES PABAIGA

---

* Velniai jį teraunie! *(Vok.)*

Trečia dalis

IŠKILMINGA PYLA

1

VENGRIJOJE

Pagaliau atėjo valanda, kada visi buvo sugrūsti į vagonus. Kiekviename keturiasdešimt du žmonės arba aštuoni arkliai. Arkliams, žinoma, važiuoti buvo patogiau negu žmonėms, nes jie galėjo miegoti stati. Beje, tas neturėjo visiškai jokios reikšmės: karinis ešelonas vėl vežė į skerdynes Galicijon naują žmonių partiją.

Traukiniui pasijudinus, visoms šitoms būtybėms gerokai palengvėjo: vis dėlto pasidarė jau šiek tiek aiškiau. Ligi šios valandėlės buvo vien kankinama nežinia, panika: išvyksime šiandien, rytoj ar tik užporyt? Jau daug kas buvo pasijutęs kaip nuteistas mirti ir su siaubu kiekvieną akimirką laukęs pasirodant budelio. Dabar visi šiek tiek nurimo, kadangi tuojau viskas turės baigtis.

Gal dėl to vienas kareivis, persisvėręs iš vagono pro langą, bliovė kaip pamišęs:

– Važiuojam! Važiuojam!

Vyresnysis raštininkas Vanekas tikrai sakė teisybę Šveikui, kad nėra ko skubintis.

Praėjo kelios dienos, kol atėjo ta akimirka, kai visi galėjo sėstis į vagonus. Visą šį laiką nesiliovė kalbos apie konservus, bet Vanekas, matęs šalto ir karšto, tvirtino, kad tai vien tuščios kalbos. Kokie čia konservai? Va lauko pamaldos – kitas dalykas, nes ir anksčiau žygio kuopos būdavo išleidžiamos su pamaldomis. Jei atsirastų konservų, lauko pamaldų nebereikėtų, bet šiuo atveju jos atstoja konservus.

Ir štai vietoj mėsos konservų pasirodė vyresnysis karo kapelionas Iblis, kuris vienu šūviu tris zuikius nušovė. Lauko pamaldas jis atlaikė iš karto trims žygio batalionams. Du iš jų jis palaimino į žygį prieš serbus, o trečiąjį – prieš rusus.

Tada jis pasakė labai jausmingą pamokslą, kuriam medžiagos, kaip nesunku buvo suprasti, sėmėsi iš karo kalendoriaus. Tas jo pamokslas buvo toks graudingas, kad Šveikas, važiuodamas į Mošoną drauge su Vaneku viename vagone, atstojančiame improvizuotą kanceliariją, prisiminė jį ir prašneko į vyresnįjį raštininką:

– Kaip sau nori, bet iš tiesų bus puiku, karo kapeliono žodžiais tariant, kai diena slinks vakarop ir saulė su auksiniais spinduliais pasislėps už kalnų, o mūšio lauke, anot jo, bus girdėti vien paskutiniai mirštančiųjų atodūsiai, kritusių arklių žvengimas, sužeistų kareivių vaitojimas ir vietinių gyventojų aimanos, o trobos skęs ugnies liepsnose. Man baisiai patinka klausytis, kai šneka žmonės, virtę dvigubais idiotais.

Vanekas pritardamas linktelėjo galvą:

– Taip, tai buvo velniškai graudi kalba.

– Ji buvo labai graži ir pamokanti, – kalbėjo toliau Šveikas. – Visa tai aš puikiai įsidėmėjau ir, grįžęs po karo, viską būtinai papasakosiu „Taurėje". Ponas karo kapelionas, mums apie tai porindamas, stovėjo taip išsižergęs, jog mane buvo apėmusi baimė, kad jis paslys, kaukštels į kilnojamąjį lauko altorių ir prasiskels pakaušį į Aukojimo taurę. Jis mums papasakojo įstabių įvykių iš tų mūsų armijos laikų, kai dar joje tarnavo Radeckis ir mūšio lauke pleškančių trobesių liepsnos susiliedavo su saulėlydžio žaromis, – lyg visa tai jis savo akimis būtų matęs!

O vyresnysis karo kapelionas Iblis dar tą pat dieną atsidūrė Vienoje ir pasakojo kitam žygio batalionui tą pačią graudingą istoriją, kurią Šveikas prisiminė ir kuri jam taip baisiai patiko, jog pasakotoją jis pavadino dvigubu idiotu.

– Brangūs kareiviai,– kalbėjo vyresnysis karo kapelionas Iblis, – nuskriskime mintimis į 1848 metus ir įsivaizduokime pergalingai pasibaigusias kautynes prie Kustocos[62], kur po dešimties valandų atkaklaus mūšio Italijos karalius Albertas buvo priverstas krauju pasruvusį kovos lauką užleisti feldmaršalui Radeckiui, mūsų kareivių tėvui, aštuoniasdešimt ketvirtaisiais savo amžiaus metais laimėjusiam tokią puikią pergalę. Ir štai, žiūrėkite, brangūs mano kareiviai! Žilagalvis karvedys sustojo raitas aukštoje kalvoje priešais paimtą Kustocą. Aplink – ištikimieji jo generolai. Visi suprato momento svarbą, nes, mieli kareiviai, už poros žingsnių nuo maršalo gulėjo vienas karys, besigaluojąs mirtimi. Sunkiai sužeistas šiame šlovingame kovos lauke, sulaužytomis rankomis ir kojomis, vėliavininkas Hertas pajuto, kad feldmaršalas Radeckis žiūri į jį. Mirtinai sužeistas kilnusis vėliavinin-

kas jau stingstančia dešiniąja ranka džiūgaudamas dar suspaudė aukso medalį. Pamačius dievinamąjį maršalą, jo dar kartą blykstelėjo gęstanti gyvybė; sužeistas kūnas, ėmus rusenti paskutiniams jėgų likučiams, suvirpėjo, ir mirštantysis nežmoniškomis pastangomis mėgino prišliaužti prie savo maršalo.

– Nusiramink, kilnusis mano kary, – tarė feldmaršalas, nulipo nuo arklio ir padavė jam ranką.

– Deja, ponas maršale, – tarė karys, – abi mano rankos sulaužytos. Bet aš jus prašau tik vieno dalyko. Sakykit man tikrą tiesą: ar šiose kautynėse mes iš tiesų nugalėjome?

– Iš tiesų, mielasis mano brolau, – maloniai atsakė jam feldmaršalas. – Kaip gaila, kad tau džiaugsmą temdo sunkus sužalojimas.

– Deja, didžiai gerbiamasis vade, jau baigta, – silpstančiu balsu tarė mirštantysis, švelniai šypsodamasis.

– Turbūt nori gerti? – paklausė Radeckis.

– Taip, ponas maršale, diena buvo karšta, daugiau kaip trisdešimt laipsnių.

Tada Radeckis, paėmęs iš vieno savo adjutantų žygio gertuvę, padavė ją mirštančiajam, kuris gerokai iš jos gurkštelėjo.

– Tegul Dievas šimteriopai jums už tai atlygina! – sušuko jis, stengdamasis pabučiuoti savo karvedžio ranką.

– Ar jau seniai tarnauji? – paklausė šisai.

– Daugiau kaip keturiasdešimt metų, ponas maršale! Prie Asperno gavau aukso medalį. Koviausi ir prie Leipcigo, karo kryžių taip pat turiu. Penkis kartus buvau mirtinai sužeistas, bet dabar, matyt, jau atėjo paskutinioji. Bet koks džiaugsmas ir kokia laimė, kad sulaukiau šios dienos! Nebaisi man nė pati mirtis, nes pasiekėm tokią šlovingą pergalę, ir imperatorius vėl atgaus savo žemes!

Šią akimirką, mieli kareiviai, nuo stovyklos atsklido didingi mūsų himno „Saugok mums, Dieve, valdovą!" garsai. Galingai ir iškilmingai aidėjo jie kovos lauke. Mirštantis kareivis, atsisveikindamas su gyvenimu, dar kartą pamėgino atsikelti. „Tegyvuoja Austrija! – jausmingai sušuko jis.– Tegyvuoja Austrija! Giedokite, giedokite nuostabųjį mūsų himną. Šlovė mūsų karvedžiui! Tegyvuoja mūsų armija!"

Mirštantysis, dar kartą kilstelėjęs, prisispaudė prie dešiniosios maršalo rankos, pabučiavo ją, parkrito, ir paskutinis tylus atodūsis išsiveržė iš kilnios jo širdies. Karo vadas vienplaukis stovėjo prie vieno iš drąsiausių savo kareivių lavono. „Tokios gražios mirties galima tik pavydėti!" – jausmingai tarė feldmaršalas, nulenkdamas galvą ant maldingai sudėtų rankų.

Karo kapelionas taip baigė savo kalbą:

– Brangūs kareiviai, linkiu jums visiems sulaukti tokios gražios mirties!

Prisiminęs šitą vyresniojo karo kapeliono Iblio pamokslą, Šveikas buvo visiškai teisus, pavadindamas kapelioną dvigubu idiotu.

Paskui Šveikas ėmė kalbėti apie visus įsakymus, kuriuos jiems perskaitė prieš susodinant į traukinį. Pirmiausia tai buvo įsakymas armijai, pasirašytas Pranciškaus Juozapo, o paskui – vyriausiojo rytų armijos vado erchercogo Juozapo Ferdinando įsakymas. Tai įsakymai apie du dvidešimt aštuntojo pulko batalionus, kurie 1915 metų balandžio 3 d. prie Duklo drauge su karininkais, lydimi pulko orkestro, perėjo rusų pusėn.

Abudu įsakymai, išversti čekų kalbon, buvo perskaityti virpančiu balsu:

1915 METŲ BALANDŽIO 17 D. ĮSAKYMAS ARMIJAI

Apimtas gilaus sielvarto, įsakau išbraukti iš mano armijos sudėties dvidešimt aštuntąjį pėstininkų pulką už bailumą ir valstybės išdavimą, atimti iš užsitraukusio negarbę pulko jo vėliavą ir atiduoti ją į karo muziejų. Pulkas, jau savo tėvynėje morališkai susiteršęs ir į kautynių lauką išvykęs tik įvykdyti savo išdavikiškų kėslų, nuo šios valandos liaujasi egzistavęs.

Pranciškus Juozapas I

ERCHERCOGO JUOZAPO FERDINANDO ĮSAKYMAS ARMIJAI

Žygyje dalyvavę čekų kariniai daliniai nepateisino mūsų pasitikėjimo, ypač tais atvejais, kai reikėdavo ginti gerai paruoštas ir jau seniai užimtas pozicijas. Tokia padėtimi dažnai pasinaudodavo priešas, užmegzdamas su niekšiškais šitų dalinių elementais ryšius. Šitų niekšų padedamas, priešas savo puolimus fronte paprastai nukreipdavo prieš tuos dalinius, kuriuose būdavo daug išdavikų. Dažnai priešui pavykdavo mūsų dalinius užklupti netikėtai ir, taip sakant, be jokio pasipriešinimo prasiskverbti į mūsų priešakines pozicijas ir paimti nelaisvėn daug mūsų gynėjų.

Gėda, amžiais neišperkama gėda neapkenčiamiems išdavikams bei niekšams, išdrįsusiems išduoti savo imperatorių ir tėvynę ir savo piktadarybėmis suteršusiems ne tik mūsų didžiosios bei narsiosios armijos šlovingų pulkų garbę, bet ir garbę tos nacijos, kurios nariais jie save laiko.

Anksčiau ar vėliau vis tiek juos pasieks kulka arba budelio kilpa.

Kiekvieno dar garbingo čekų kareivio pareiga pranešti savo vadui apie tokį niekšą, kurstytoją ir išdaviką. Kas šito nepadarys, pats bus išdavikas ir niekšas.

Šitą įsakymą perskaityti visiems čekų pulkų kareiviams.

Imperatoriaus įsakymu dvidešimt aštuntasis karališkasis pėstininkų pulkas jau išbrauktas iš mūsų armijos eilių ir visi sugauti šito pulko pabėgėliai užmokės krauju už sunkius savo nusikaltimus.

Erchercogas Juozapas Ferdinandas

– Mums tas įsakymas buvo vėlokai perskaitytas! – pasakė Šveikas Vanekui. – Aš labai stebiuosi, kad jie mums tai paskelbė tik dabar, tuo tarpu jo didenybė imperatorius tą įsakymą išleido jau balandžio 17 dieną. Atrodo, lyg dėl kažkokių sumetimų mums nenorėjo tučtuojau jo perskaityti. Jeigu aš būčiau jo didenybė imperatorius, neleisčiau, kad mano įsakymai būtų taip vilkinami. Jeigu aš išleidžiu įsakymą balandžio 17 dieną, tai malonėkite visuose pulkuose ir perskaityti jį balandžio 17 dieną, nors ten jūs ir skradžiai prasmegtumėt.

Kitam vagono gale, priešais Vaneką, sėdėjo karininkų virtuvės virėjas okultistas ir kažką rašė. Užpakaly šio sėdėjo vyresniojo leitenanto Lukašo pasiuntinys barzdotasis milžinas Balounas ir telefonininkas Chodounskis, priskirtas prie vienuoliktosios žygio kuopos. Balounas čepsėdamas valgė kareiviškos duonos žiaunę ir baisėdamasis aiškino telefonininkui Chodounskiui nesąs kaltas, kad, sodinant į traukinį, tokioje spūstyje jis negalėjęs prasiskverbti į štabo vagoną pas savo vyresnįjį leitenantą.

Chodounskis jį gąsdino, girdi, dabar juokų su juo nedarysią, už tokius dalykus jis galįs sulaukti kulkos į kaktą.

– Kad bent ta kančia greičiau baigtųsi! – guodėsi Balounas. – Tokia nelaimė jau vieną kartą kad kiek mane būtų ištikusi manevruose prie Voticų. Žygiuodami vos galo mes ten negavom iš bado ir troškulio, ir, prijojus bataliono adjutantui, sušukau: „Duokit mums duonos ir vandens!" Taigi šitas adjutantas ėmė ir pasuko arklį mano pusėn sakydamas, kad jeigu tai būtų atsitikę per karą, man reiktų išeiti prieš rikiuotę, ir jis įsakytų mane sušaudyti, o dabar tik liepsiąs uždaryti į įgulos kalėjimą. Bet man tada gana gerai baigėsi: kai jis jojo į štabą apie visa tai pranešti, arklys pasibaidė, jis nukrito ir, ačiū Dievui, nusisuko sprandą.

Balounas sunkiai atsiduso, ir trupinys duonos įstrigo jam gerklėje. Jis ėmė kosėti, o atsipeikėjęs godžiai pasižiūrėjo į abi leitenanto Lukašo kuprines, kurios buvo pavestos jo globai.

– Ponai karininkai, – tarė jis melancholiškai,– gavo gerą davinį: kepenų konservų ir vengriškos dešros. Kad taip gabaliuką paragavus!

Tai sakydamas, skausmingo ilgesio kupinomis akimis jis žvilgčiojo į abi savo leitenanto kuprines tartum visų atstumtas šunelis, kuris lyg koks alkanas vilkas tupi prieš mėsinės duris ir uodžia verdančio kumpio kvapą.

– Būtų visai ne pro šalį, – tarė Chodounskis, – jeigu mūsų kur nors lauktų su gerais pietumis. Kai karo pradžioje važiavome į Serbiją, mes tiesiog apsirydavome kiekvienoje stotyje, taip puikiai mus visur vaišindavo. Iš geriausios žąsų mėsos mes išpjaustinėdavome kubelius ir jais ant šokolado plytelių žaisdavome „Vilkus ir avis". Oseke, Kroatijoje, į mūsų vagoną įlipo du veteranų sąjungos ponai ir atnešė didelį katilą troškintų kiškių. Čia mes nebegalėjome ilgiau ištverti ir visa tai išvertėme jiedviem ant galvų. Visą kelią mes nieko daugiau neveikėm tik rijom ir rijom, o paskui vėmėme pro vagonų langus. Kapralas Mateika iš mūsų vagono buvo taip prisirijęs, kad mums teko uždėti jam skersai pilvo lentą ir taip ant jos šokinėti, lyg būtume grūdę kopūstus, – tik tada jam ėmė atsipalaiduoti ir per viršų, ir per apačią.

O kai važiavome per Vengriją, kiekvienoje stotyje mums pro langus mėtė į vagonus keptas vištas, bet mes tik jų smegenis valgydavome. Kapošfalve vengrai ėmė svaidyti mums į vagonus didelius keptos kiaulienos gabalus, ir vieną iš mūsiškių kepta kiaulės galva taip pavaišino per pakaušį, kad tas, nusijuosęs diržą, vaikėsi dosnų aukotoją atsarginiais stoties bėgiais. O Bosnijoj mes net vandens negalėjome gauti: čia mus girdė vien visokiausių rūšių degtine, nors tatai buvo draudžiama, o vynas upeliais tekėjo. Atsimenu, vienoje stotyje kažkokios poniutės ir panelės mėgino mus pavaišinti alum, o mes ėmėm ir nusišlapinom į jų ąsotį. Tai kūrė jos nuo vagonų šalin.

Visą kelią mes buvome lyg apdują, aš net kortų negalėjau pažinti. Staiga nei iš šio, nei iš to – komanda išlipti! Nespėjom net partijos baigti. Visi išlipo iš vagonų. Vienas kapralas – dabar neatsimenu jo pavardės – šaukė visam daliniui, kad dainuotų *„Und die Serben müssen sehen, dass wir österreicher Sieger, Sieger sind!"** Čia kažkas jam taip .spyrė į užpakalį, kad jis išsitiesė skersai bėgių. O kapralas komanduoja toliau: „Šautuvus sustatyti piramidėmis". Bet tuo tarpu tuščias traukinys pasuko atgal ir, aišku, kaip per paniką paprastai būna, nusivežė visas mūsų poros dienų maisto atsargas. Ir čia pat, ne toliau kaip nuo šios vietos ligi anų štai medžių ėmė sproginėti sviediniai. Iš kito sparno atjojo bataliono vadas ir visus karininkus pašaukė į karinį pasitarimą. Paskui atėjo mūsų vyresnysis leitenantas Macekas, sieksninis vyrukas, šimtaprocentinis čekas, bet kalbąs tik vokiškai. Išbalęs kaip drobė, jis papasakojo, kad toliau važiuoti negalima, nes geležinkelis išardytas, naktį serbai persikėlę per upę ir dabar užėmę kairįjį sparną, bet dar nuo mūsų toli. Mes, girdi, gausią pastiprinimą ir juos ištaškysią. Bet jeigu kaip, niekas tegul nepasiduoda nelaisvėn: serbai esą nupjausto belaisviams ausis, nosis ir išbado akis. Tai, kad netoli mūsų sproginėja sviediniai, neturėtų gąsdinti – čia, girdi, mūsų artilerija prisitaikanti. Staiga kažkur iš už kalnelio suaidėjo: ta-tata-ta-ta-ta. Ten mat irgi prisitaiko mūsų kulkosvaidžiai. Paskui pasigirdo kanonada kairėje pusėje, ir mes bematant sukritom ant pilvų. Virš mūsų prašvilpė keletas patrankų sviedinių ir uždegė stotį, o iš dešinės pusės per mūsų galvas ėmė zvimbti kulkos, aiškiai girdėjai salves ir tarškant šautuvus. Vyresnysis leitenantas Macekas įsakė pasiimti sustatytus piramidėmis šautuvus ir juos užsitaisyti. Budėtojas priėjo prie leitenanto ir pareiškė, kad įsakymo įvykdyti niekaip negalima, nes visai nėra

* „Tegul serbai mato, kad mes, austrai, esame nugalėtojai!" *(Vok.)*

šovinių. Juk jis, leitenantas, puikiai žinąs, kad mes turėjome gauti šovinius tik kitame etapo punkte, netoli pozicijų. Traukinys su šaudmenimis važiavo pirma mūsų ir turbūt jau pakliuvo serbams į nagus. Vyresnysis leitenantas Macekas valandėlę pastėro, o paskui įsakė: *„Bajonett auf!"***, pats nežinodamas, kam to reikia – nebent tik tam, kad kas nors būtų daroma. Taip mes gana ilgokai išstovėjome pasirengę kautynėms, paskui sukritom tarp bėgių, nes pasirodė kažkoks lėktuvas, ir puskarininkiai suriko: *„Alles decken, decken!"*** Bet vėliau paaiškėjo, kad tai būta mūsų lėktuvo – jį per klaidą numušusi mūsų artilerija. Mes vėl pakilome, nors nebuvo įsakymo „laisvai!" Nuo sparno link mūsų šuoliavo kažkoks kavaleristas ir dar iš tolo šaukė: *„Wo ist Batallionskommando?"**** Bataliono vadas išjojo į priekį, raitelis padavė jam kažkokį raštą ir nujojo toliau į dešinę. Bataliono vadas, grįždamas atgal, perskaitė raštą ir staiga tartum iš galvos išsikraustė – išsitraukė kardą, pasileido prie mūsų ir suriko karininkams: *„Alles zurück! Alles zurück! Direktion Mulde! Einzeln abfallen!"***** Dabar tai prasidėjo! Iš visų pusių, lyg vien to būtų ir telaukę, pradėjo serbai pliekti į mus. Kairėje pusėje, kukurūzų lauke, virė tikras pragaras. Mes keturpėsti ropojom į slėnį, kuprines palikę ant tų prakeiktų geležinkelio pabėgių. Leitenantui Macekui iš šono kulka pataikė į galvą, ir jis nesuspėjo net aiktelti. Dar nepasiekus slėnio, daugelis mūsiškių buvo nukauti ir sužeisti. Juos mes taip ir palikom, o patys bėgome be atžvilgos ligi pat vakaro. Dar prieš mus mūsų kareiviai visame rajone jau buvo viską išgrobstę. Vienintelis dalykas, kurį mes ten pamatėme, buvo apiplėšta gurguolė. Kai pagaliau prasigavome iki stoties, mūsų laukė jau naujas įsakymas: sėsti į traukinį ir važiuoti atgal į štabą. Bet ir to mes niekaip negalėjom įvykdyti, nes, kaip kitą rytą sužinojom, visas štabas jau diena kaip pakliuvęs nelaisvėn. Taip mes pasilikome lyg kokie našlaičiai, niekas nenorėjo apie mus nieko žinoti; pagaliau mus priskyrė prie septyniasdešimt trečiojo pulko, vykstančio užnugarin, ir mes tuo labai apsidžiaugėme. Bet turėjome dar beveik visą dieną klumšėti, kol prisivijom tą septyniasdešimt trečiąjį pulką. Paskui mes...

Niekas jo daugiau nesiklausė. Šveikas su Vaneku lošė „Marijošių", karininkų virtuvės virėjas okultistas teberašė išsamų laišką savo žmonai, kuri,

* „Užsimauti durtuvus!" *(Vok.)*
** „Visiems slėptis, slėptis!" *(Vok.)*
*** „Kur bataliono vadas?" *(Vok.)*
**** „Visi atgal! Visi atgal! Daubos kryptimi! Perbėgti pavieniui!" *(Vok.)*

likusi viena, pradėjo leisti naują teosofijos žurnalą. Balounas snaudė ant suolo, todėl telefonininkui Chodounskiui nieko kita nebeliko, kaip tik pakartoti:

– Taip, to aš niekad neužmiršiu...

Paskui jis pakilo, priėjo prie lošiančiųjų ir ėmė žvalgytis į jų kortas.

– Tu galėtumei man bent pypkę uždegti, – draugiškai kreipėsi Šveikas į Chodounskį, – jei jau nori pasižiūrėti svetimų kortų. Lošti „Marijošių" – dalykas rimtas, rimtesnis negu tas visas jūsų karas ir prakeiktoji avantiūra prie Serbijos sienos. Ach, kokią kvailystę aš čia padariau, vertėtų pačiam sau skelti antausį! Nepasilaikiau karaliaus, o dabar kaip tik atėjo valetas. Ech, avies galva aš!

Tuo tarpu virėjas okultistas baigė savo laišką ir dar kartą jį perskaitė gėrėdamasis, nes laiškas buvo taip sumaniai parašytas, kad cenzūrai jis tikrai negalėjo kliūti:

„Brangioji žmonele!

Kai Tu gausi šį laiškelį, aš jau būsiu traukiny, nes mes važiuojame į frontą. Tas mane nelabai džiugina, nes tenka dykinėti ir negaliu būti naudingas, kadangi karininkų virtuvė nieko negamina, o valgį visi gauna stotyse. Su

kokiu malonumu aš būčiau pagaminęs, važiuodamas per Vengriją, ponams karininkams Segedino guliašą! Bet visos mano viltys žlugo. Galimas daiktas, kad, privažiavus Galiciją, man bus proga paruošti tikrą Galicijos šoletą, t. y. keptą žąsį su perlinių kruopų koše arba ryžiais. Patikėk manimi, brangioji Helena, aš, kiek tik leidžia mano jėgos ir sąlygos, stengiuos palengvinti mūsų ponams karininkams jų darbus ir rūpesčius. Mane iš pulko perkėlė į žygio batalioną, o to aš nuo seno karštai troškau, mat geidžiu karininkų virtuvę pakelti į deramą lygį, nors jos ištekliai ir kuklūs. Atsimeni, brangioji Helena, kaip Tu, mane pašaukus karo tarnybon, iš visos širdies troškai, kad aš patekčiau pas gerus viršininkus? Tavo troškimas išsipildė. Man ne tik netenka niekur skųstis, o priešingai: visi ponai karininkai yra tikri mūsų bičiuliai, o ypač mano – kaip tikri tėvai. Pirmai progai pasitaikius, Tau pranešiu mūsų lauko pašto numerį..."

Šitas laiškas atsirado dėl ypatingai susiklosčiusių aplinkybių. Virėjas okultistas pastaruoju laiku visiškai neteko pulkininko Šrioderio malonės, kuria anksčiau gana apsčiai naudojosi. Mat per žygio bataliono karininkų išleistuves dėl virėjo nelemto neapdairumo pulkininkui Šrioderiui pritrūko veršio inkstų kepsnio, ir „tikrasis tėvas" nustojusį malonės virėją drauge su žygio kuopa išsiuntė į frontą, o pulko karininkų virtuvėn paskyrė kažkokį nelaimingą Klarovo aklųjų instituto mokytoją.

Virėjas okultistas dar kartą permetė akimis ką parašęs. Laiškas jam atrodė pakankamai diplomatiškas ir jo autoriui garantavo deramą atstumą nuo kautynių lauko, nes šiaip ar taip kalbėsi, o fronte taip pat reikia mokėti išsisukinėti.

Tiesa, dar prieš pašaukiamas karo tarnybon, kai leido ir redagavo pomirtinį gyvenimą tyrinėjantį okultistinį žurnalą, jis buvo parašęs platų straipsnį apie tai, kad mirties baimė neturinti jokio pagrindo, taip pat straipsnį apie sielų persikėlimą, bet dabar visa tai buvo vien bereikšmiai žodžiai.

Dabar jis priėjo prie Šveiko ir Vaneko, norėdamas pasižiūrėti jų kortų. Šią valandėlę lošėjai nekreipė jokio dėmesio į savo rangų skirtumus. Dabar „Marijošių" lošė jau ne dviese, o trise, nes prisidėjo ir Chodounskis.

Ryšininkas Šveikas šiurkščiai barė vyresnįjį raštininką Vaneką:

– Aš tiesiog stebiuosi, kaip jūs taip žioplai lošiate! Juk matot, kad jis lošia tuščiomis; aš neturiu gilių, o jūs, užuot ėjęs aštuonake, kaip koks neraliuotas galvijas paleidot gilių valetą, ir štai jis išlošė!

– Tik pamanykit, kiek triukšmo dėl vieno pralošto kirčio! – pasigirdo mandagus vyresniojo raštininko atsakymas. – Jūs pats lošiate kaip avinas! Ką gi, gal iš piršto aš turėjau jums tą gilių aštuonakę iščiulpti, jeigu neturėjau nė vienos gilės, o buvo tiktai didieji pikai ir būgnai. Aišku jums, avies galva?

– Taigi, kad jau toks gudrus, reikėjo lošti be švietalų, – šypsodamasis atsakė Šveikas. – Lygiai taip vieną kartą buvo Valšo smuklėje. Ten irgi vienas toks mėmė turėjo rankose švietalus, o visą laiką mėtė vien prastąsias kortas! O kokias turėjo kortas! Visų spalvų vyriausias! Taip ir dabar, jei jūs loštumėt be švietalų, man nebūtų jokios naudos, kaip ir tada – nei man, nei kitiems. Vis šitaip jis ėjo, o mes tik mokėjom ir mokėjom. Pagaliau aš neiškenčiau ir sakau: „Ponas Heroldai, būkite malonus – loškite be švietalų ir nekvailiokit". O jis kad šoks ant manęs: jis girdi, galįs lošti, kaip norįs, tegul aš užsičiaupiąs, mat jis aukštąjį mokslą baigęs. Bet tai jam gana brangiai atsiėjo. Smuklės šeimininkas buvo mano pažįstamas, su padavėja mes taip pat palaikėme intymius santykius, todėl policijos patruliui pasiaiškinom kaip reikiant, ir viskas susiklostė puikiausiai. Pirmiausia apšaukėm jį chuliganu. Kaip galima kviesti patrulį ir trikdyti nakties ramybę tik todėl, kad jis pats susikruvinęs sau nosį, nes puolęs prie smuklės ant apledėjusio šaligatvio;

antra, mes prie jo nė piršto neprikišom, kai jis suko lošiant „Marijošių". Tik sučiuptas apgaudinėjant, jis staigiai šoko lauk, kad net išsitiesė palei slenkstį. Smuklės šeimininkas ir padavėja taip pat patvirtino, kad mes iš tikrųjų su juo elgėmės teisingai ir džentelmeniškai. Geresnio elgimosi jis nė nebuvo nusipelnęs, nes nuo septintos valandos vakaro ligi pusiaunakčio prasėdėjęs prie vieno bokalo alaus ir buteliuko selterio, drauge dėdamasis dievaižin kokiu ponu. Girdi, jis esąs universiteto profesorius, o apie „Marijošių" tiek išmanąs, kiek kiaulė apie debesis. Na, kieno dabar eilė dalyti?

– Dabar suloškime „Priperkamųjų", – pasiūlė virėjas okultistas: – Po penkis helerius ir po du.

– Geriau mums papasakokite,– tarė vyresnysis raštininkas Vanekas, – apie sielų persikėlimą. Juk šitai esate išdėstęs pulko krautuvėj padavėjai, kai susigrūdot sau nosį.

– Apie sielų persikėlimą man taip pat teko girdėti,– atsiliepė Šveikas. – Prieš keletą metų, kad neatsilikčiau nuo kitų, man buvo atėję į galvą pačiam, atleiskit už žodžius, kiek praprusti, todėl užėjau Prahos amatininkų draugijos skaityklon, bet visas buvau apiplyšęs, ir pro kelnių skyles švysčiojo užpakalis, tai iš prusinimosi nieko neišėjo. Manęs skaityklon visiškai neįleido, o išgrūdo pro duris lauk, nes įtarė, kad atėjau nukniaukti kieno nors žieminio palto. Tada apsivilkau išeiginiais drabužiais ir nuėjau į muziejaus biblioteką, ir ten mudu su draugu gavome kažkokią knygą apie sielų persikėlimą. Joje mes perskaitėme, kad vienas Indijos karalius po mirties perėjęs į kiaulę, o kiaulę paskerdus – į beždžionę, o iš beždžionės – į šunį, o iš šuns – į ministrą. Paskiau, tarnaudamas kariuomenėje, aš įsitikinau, kad čia yra dalis tiesos, nes kas tik turėjo ant savo antpečių bent vieną žvaigždutę, tasai kareivius vadindavo jūrų kiaulėmis arba kokiais nors kitais gyvulių bei žvėrių vardais. Iš to galima spręsti, kad prieš kokį tūkstantį metų paprasti kareiviai yra buvę kokie nors garsūs karo vadai. Tačiau per karą toks sielų persikraustymas – kvailas dalykas. Galas žino, kiek tokių persikėlimų žmogus patiria, kol jis pasidaro, pavyzdžiui, telefonininkas, virėjas arba pėstininkas! Ir staiga jį sudrasko koks nors sviedinys, o jo siela persikelia į artilerijos arklį. Ir štai, visai baterijai pasitraukus į kokią nors aukštesnę poziciją, vėl sprogsta šovinys ir užmuša tą arklį, į kurį mirusysis ką tik buvo persikraustęs, ir dabar jo siela persikelia į kokį nors gurguolės galviją, iš kurio virėjas ruoš guliašą visam daliniui, o iš galvijo – na, sakykim, į telefonininką, o iš telefonininko...

– Aš labai stebiuosi,– tarė telefonininkas Chodounskis aiškiai įsižeidęs, – kad jūs kaip tik mane pasirinkot kvailų sąmojų taikiniu.

– Ar kartais jums ne giminė tas Chodounskis iš Prahos, privataus sekimo biuro valdytojas, kurio firmos ženklas – akis, kaip Švenčiausiosios Trejybės? – paklausė Šveikas. – Man labai patinka privatūs sekliai. Aš pats prieš keletą metų drauge su vienu privačiu sekliu, tokiu Štendleriu, tarnavau kariuomenėj. Jo galva į pakaušį buvo tokia smaila, jog mūsų viršila sakydavo, kad per dvidešimt savo tarnybos metų jam teko matyti daug kareivių, kurių nenormalios galvos, bet tokio kankorėžio jis nė sapne nesapnavęs. „Klausykit, Štendleri, – sakydavo jis kartais sekliui,– jeigu šiais metais nebūtų manevrų, tai jūsų kankorėžis net karo tarnybai netiktų. Na, o dabar pagal kankorėžį bent artilerija galės taikyti, kada atsidursime tokioj vietoj, kur nebus nė vieno geresnio orientyro". Ir kiek prisikentėjo tas Štendleris nuo viršilos! Kartais bežygiuojant, būdavo, pasiunčia jį penkis šimtus žingsnių į priekį ir sako: „Kryptis – kankorėžio galva!" Bet šitam ponui Štendleriui ir kaip privačiam sekliui baisiai nesisekė. Kartais, sėdėdamas kareivių valgykloje, jis pasakodavosi, kiek jam tekę šioje tarnyboje iškęsti! Gauna jis, pavyzdžiui, tokią užduotį: atbėga koks nors klientas kaip be galvos į jo kontorą ir prašo iššniukštinėti, ar jo žmona nėra susiuosčiusi su kuo nors kitu, o jeigu susiuosčiusi, tai su kuo, kur ir kaip. Arba priešingai. Kokia nors, pavyzdžiui, pavydi boba užsimanys susekti, su kuo šlaistosi jos vyras, kad namuose galėtų jam dar didesnę pirtį iškelti. Štendleris buvo gana išprusęs žmogus, kalbėdamas apie šeimyninio gyvenimo ištikimybės pažeidimus, vartojo kuo įmantriausius posakius ir beveik verkdavo pasakodamas mums, kaip visi iš jo reikalavo nutverti „jį" arba „ją" *in flagranti**. Kitam, pavyzdžiui, iš džiaugsmo akys išsprogtų, jeigu jis užtiktų tokią porelę *in flagranti,* o Štendleris, jo paties žodžiais tariant, tokiais atvejais pats sutrikdavęs. Jis labai inteligentiškai pasakodavo, kaip jam darydavosi koktu žiūrint į šitas nešvankias niekšybes. O mes, būdavo, jam pradėjus pasakoti apie tas visas pozas, kuriose jis užtikdavęs poreles, seiles varvinam tarsi šunys, prieš savo snukį matydami kepto kumpio gabaliuką. Kai mus, pavyzdžiui, už bausmę uždarydavo kareivinėse, jis visa tai pasakodavo. „Tokia poza, sakydavo, aš mačiau tokią ir tokią ponią su tokiu ir tokiu ponu". Taip pat ir jų adresus nurodydavo. O klostydavo tokius dalykus nusiminęs. „Jūs nepatikėsite,– liūdnai sakydavo jis,– kiek antausių gaudavau nuo vieno ir nuo kito! Bet labiausiai mane kankino tai, kad ėmiau kyšius. Vieno tokio

* Nusikaltimo vietoje *(lot.)*.

atsitikimo su kyšiu ligi mirties neužmiršiu. Jis – nuogutėlis, kaip motinos pagimdytas, ji taip pat, – viešbučio numeryje, ir net durų neužsirakinę, baisūs žiopliai! Lovoje jiedu negalėjo sutilpti, nes abudu buvo storuliai, tai niurkėsi ant kilimo kaip kačiukai. O kilimas buvo visas ištryptas, dulkinas, ant jo primėtyta nuorūkų. Man įėjus, abudu pašoko, jis atsistojo prieš mane, vietoj figos lapelio prisidėjęs ranką, o jinai atsuko man nugarą, kurios odoje buvo atsispaudęs visas kilimo raštas ir prilipusi papiroso nuorūka. „Atleiskit, ponas Zamekai,– prabilau,– aš esu privatus Chodounskio biuro seklys Štendleris ir, jūsų žmonai paprašius, mano tarnybinė pareiga užklupti jus *in flagranti*. O ši dama, su kuria jūs čia turite nelegalius reikalus, yra ponia Grotova". Tokio šaltakraujo piliečio per visą savo amžių nebuvau matęs. „Atsiprašau, aš tučtuojau apsirengsiu, – tarė jis lyg niekur nieko. – Viso to vienintelė kaltininkė – mano žmona, kuri visai nepagrįstu pavydu pastūmėjo mane į šiuos nelegalius santykius, kuri, remdamasi savo tuščiais įtarinėjimais, įžeidinėja savo vyrą prasimanytais priekaištais bei šlykščiu nepasitikėjimu. Jeigu vis dėlto nebėra jokios abejonės ir gėda negalės ilgiau likti paslapty...

– Kur mano apatinukės? – ramiai paklausė jis. – Ant lovos". – Maudamasis apatinukes, jis kalbėjo toliau: „Kadangi gėdos nebeįmanoma nuslėpti, belieka viena – išsiskirti su ja. Bet šituo gėdos vis vien nenuplausi. Ką gi, išsiskyrimas apskritai keblus dalykas, – rengdamasis kalbėjo jis toliau,– todėl geriau būtų, jeigu žmona apsišarvuotų kantrybe ir neduotų pagrindo viešam pasipiktinimui. Antra vertus, darykit kaip norit. Aš jus palieku čia vienus su šita poniute". Ponia Grotova tuo tarpu šmurkštelėjo lovon, o ponas Zamekas paspaudė man ranką ir išėjo.

– Aš jau gerai neatsimenu,– varė toliau Šveikas,– ką mums ponas Štendleris dar pasakojo, tik jis labai inteligentiškai šnekėjęsis su lovoj gulinčia dama. Svarstę jiedu, pavyzdžiui, jog santuoka visiškai neturinti tikslo kiekvieną žmogų padaryti laimingą, jog kiekvieno sutuoktinio pareiga – vedybiniame gyvenime užgniaužti gašlumą ir įdvasinti kūno geidulius. „Taip besikalbant, – pasakojo Štendleris, – aš pradėjau pamažu nusirenginėti ir, kai jau buvau visiškai nuogas, apkvaišęs bei įšėlęs lyg rujojantis elnias, staiga į kambarį įėjo mano geras pažįstamas Štachas, taip pat privatus konkuravusio su mumis pono Šterno biuro seklys. Ponas Grotas į jį buvo kreipęsis pagalbos dėl savo žmonos, būdamas įsitikinęs, kad ji irgi turinti su kažkuo santykių. Tas Štachas tiek tepasakė: „Aha, ponas Štendleri, jūs esate *in flagranti* su ponia Grotova, sveikinu!" – tyliai uždarė duris ir išėjo. „Na, dabar

jums jau nėra ko apsirengti, o vietos šalia manęs užteks", – tarė ponia Grotova. „Man, brangioji poniute, daug vietos nė nereikia", – atsakiau, o paskui jau nė nemenu, ką kalbėjau. Tiktai prisimenu samprotavimus, girdi, jeigu vyras su žmona vaidijasi, tai nuo to kenčia vaikų auklėjimas".

Toliau ponas Štendleris mums pasakojo, kaip jis apsirengęs ir pasileidęs tekinas, norėdamas apie viską tuojau papasakoti savo šeimininkui ponui Chodounskiui. Bet pakeliui dar užsukęs pasistiprinti, o kai atėjęs į biurą, ten jau virusi tikra košė. Savo šeimininko pono Šterno pasiųstas, Štachas ten jau buvo suspėjęs atsilankyti ir suduoti smūgį savo konkurentui Chodounskiui. Jis pranešė, kas per vieni jo privataus sekimo biuro darbuotojai. O Chodounskis nieko geriau nesugalvojo, kaip tik kuo greičiausiai pašaukti pono Štendlerio žmoną, kad ta pati su juo atsiskaitytų, kaip pridera atsiskaityti su žmogumi, kuris pasiunčiamas tarnybos reikalais, o konkuruojančios įstaigos darbuotojas jį užtinka *in flagranti*. „Nuo to laiko, – visada sakydavo ponas Štendleris, prasidėjus apie tai kalbai, – mano galva dar labiau susmailėjo".

– Na tai kaipgi pagaliau – ar lošim po penkis, ar po dešimt helerių?

Jie pradėjo lošti.

Traukinys sustojo Mošono stotyje. Buvo jau vakaras, ir nieko neišleido iš vagonų.

Kai traukinys vėl pasijudino, iš vieno vagono pasklido garsus dainavimas, tarsi dainininkas būtų norėjęs perrėkti traukinio bildesį. Kažkoks Kašpero kalnų kareivis, graudžios vakaro nuotaikos pagautas, baisiai staugdamas apdainavo tylią naktį, atslenkančią į Vengrijos lygumas:

Gute Nacht! Gute Nacht!
Allen Müden sei's gebracht.
Neigt der Tag stille zur Ende,
ruhen alle fleisigen Hände,
bis der Morgen ist erwacht,
*Gute Nacht! Gute Nacht!**

---

* Mik saldžiai, miegok ramus
Ir sapnuok šviesius sapnus.
Ir nakties šešėliai renkas,
Pailsėkit, darbščios rankos, –
Ryt aušra vėl žadins mus...
Mik saldžiai, miegok ramus *(vok.)*.

– *Halt Maul, du Elender!** – kažkas riktelėjo sentimentaliam dainininkui, ir šis iš karto nutilo. Jį nutempė nuo lango gilyn.

Tačiau darbščios rankos nesiilsėjo sunertos ligi ryto. Tiek visame traukinyje, tiek ir šiame vagone, žvakėmis bei prie sienos kabančiomis žibalinėmis lempelėmis pasišviesdami, kareiviai lošė „Čapari". Kiekvieną kartą, kai tik kas nors pralošdavo, Šveikas stengdavosi paaiškinti, kad tai esąs teisingiausias lošimas, nes kiekvienas galįs prisipirkti tiek kortų, kiek tik norįs.

– Lošiant „Priperkamųjų", – tvirtino Šveikas, – galima imti vien tūzą ir septynakę, bet paskui belieka vien pasiduoti. Kitų kortų imti nebeapsimoka. Jeigu imsi, tai darai savo rizika.

– Nagi, sulošim „Po burnelę", kad būtų linksmiau, – visiems pritariant, pasiūlė Vanekas.

– Čirvų septynakė, – paskelbė Šveikas, pasiimdamas kortą. – Kiekvienas moka po penkis helerius, ir dalijama po keturias kortas. Stengsimės!

Visų veiduose spindėjo toks pasitenkinimas, lyg jokio karo visai nebūtų ir jie važiuotų ne traukiny, vežančiam juos į pozicijas, į kruvinus mūšius bei skerdynes, o sėdėtų kokioje nors Prahos kavinėje prie kortų stalo.

– Tai nesitikėjau, – kalbėjo Šveikas, išlošęs vieną partiją, – kad gausiu dar tūzą, kai ėjau nieko neturėdamas ir keisdamas visas keturias kortas. Ką jūs galėjote man padaryti su savo karalium?! Aš jį kertu pirmu ėjimu!

Tuo pat metu, kai čia karalius buvo mušamas tūzu, toli fronte karaliai, savo pavaldinių padedami, mušė vienas kitą.

* * *

Štabo vagone, kur buvo žygio bataliono karininkai, nuo pat išvykimo pradžios viešpatavo nepaprasta tyla. Dauguma karininkų buvo įnikę skaityti mažą kolenkoro aptaisais knygelę, pavadintą „*Die Sünden der Väter*", *Nowelle von Ludwig Ganghofer***. Beje, visi skaitė šimtas šešiasdešimt pirmąjį puslapį. Bataliono vadas kapitonas Sagneris stovėjo prie lango ir rankose turėjo tokią pat knygelę, taip pat atsiskleidęs šimtas šešiasdešimt pirmąjį puslapį. Jis gėrėjosi atsiveriančiu jo akims gamtovaizdžiu ir mąstė, kaip čia suprantamiau paaiškinus, ką ponai karininkai privalo su šia knyga daryti. Juk tai buvo griežtai konfidencialus dalykas.

Tuo tarpu karininkai spėliojo, ar tik pulkininkas Šrioderis nėra galutinai

* Užsičiaupk, nenaudėli! *(Vok.)*

** "Tėvų nuodėmės", Liūdvigo Ganghoferio romanas *(vok.)*.

išsikraustęs iš proto. Tiesa, jis jau seniai atrodė lyg kuoktelėjęs, bet niekaip negalėjai manyti, kad taip staiga jam galvoje ims maišytis. Prieš išeinant traukiniui, jis įsakė visiems karininkams susirinkti į paskutinį pasitarimą; ten jis pranešė, kad kiekvienam iš jų paskirta po vieną Liūdvigo Ganghoferio knygos „*Die Sünden der Väter*" egzempliorių ir kad šias knygas jis liepęs nunešti į bataliono kanceliariją.

– Mano ponai, – jis tada prabilo labai paslaptingu balsu, – niekada nepamirškite šimtas šešiasdešimt pirmojo puslapio! Įsigilinę į šitą puslapį, karininkai vis dėlto nieko negalėjo suprasti. Nurodytame puslapyje kažkokia Marta, priėjusi prie rašomojo stalo, išsitraukė iš jo kažkokią pjesę ir balsiai pamąstė, kad publika turi užjausti kenčiantį pjesės herojų. Paskui tame pat puslapyje dar pasirodė kažkoks Albertas, kuris be perstojo mėgino švaistytis sąmojais, bet nežinant jų ryšio su ankstesniu tekstu, jie atrodė tokie lėkšti, kad vyresnysis leitenantas Lukašas niršdamas perkrimto savo kandiklį.

– Galutinai sukvailiojo seniukas, – mąstė visi. – Baigta su juo. Dabar jį perkels į karo ministeriją.

Pagaliau sumetęs savo trumpo pranešimo planą, kapitonas Sagneris pasitraukė nuo lango. Didelio pedagoginio talento jis neturėjo, todėl jam teko sugaišti nemaža laiko, kol savo galvoje susidarė išsamų paskaitos apie šimtas šešiasdešimt pirmojo puslapio reikšmę planą.

Prieš pradėdamas kalbą, jis kreipėsi į karininkus „*Meine Herren*!"*. Taip mėgdavo daryti senasis pulkininkas, nors, prieš sulipant visiems į vagonus, kapitonas į karininkus buvo kreipęsis „*Kameraden*!"**

– *Also*, *meine Herren*... – ir ėmė aiškinti, kad vakar vakare jis gavo iš pulkininko instrukciją dėl Liūdvigo Ganghoferio knygos „*Die Sünden der Väter*" šimtas šešiasdešimt pirmojo puslapio.

– *Also*, *meine Herren!* – iškilmingai jis kalbėjo toliau. – Visiškai slapta informacija apie naują karo telegramų šifravimo sistemą.

Kadetas Bigleris bemat išsitraukė užrašų knygelę su pieštuku ir uolumo bei stropumo kupinu balsu pareiškė:

– Aš pasiruošęs, ponas kapitone.

Visi pasižiūrėjo į šitą kvailį, kurio uolumas jau savanorių mokykloje nesiskyrė nuo žioplumo. Jis į karą išėjo savanoriu ir, pirmai progai pasitaikius, kai mokyklos viršininkas domėjosi savo mokinių šeimynine padėtimi,

---

* „Ponai!" *(Vok.)*

** „Draugai!" *(Vok.)*

pareiškė, kad jo protėviai praeityje savo vardą rašę *Bügler von Leuthold,* o jų herbe buvęs pavaizduotas gandro sparnas su žuvies uodega.

Nuo to laiko, prisimindami jo protėvių herbą, niekas kitaip jo nevadino kaip tik „gandrasparniu su žuvies uodega". Jį visi piktai erzindavo, jis pasidarė visiems be galo nesimpatingas. Ši jo padėtis neteikė garbės jo tėvo firmai, prekiaujančiai kiškių ir triušių kailiukais. Nieko nepadėjo ir tai, kad šitas romantiškas ir jausmingas entuziastas sąžiningai ir uoliai stengėsi perprasti visą karo mokslą, pasižymėjo stropumu ir žinojo ne vien tai, ko buvo mokomas, bet ir pats savo iniciatyva vis labiau studijavo specialius veikalus apie karo meną ir karų istoriją. Jis prilygino save prie pačių aukščiausių karininkų.

– *Sie, Kadett**, – tarė Sagneris, – malonėkite tylėti, kol aš jums neleidau kalbėti ir kol jūsų niekas neklausia. Beje, jūs baisiai nuovokus karys. Aš jums duosiu visiškai slaptų informacijų, o jūs turite tai užrašyti į savo knygelę! Jeigu pamesite ją, atsidursite karo lauko teisme!

Be viso to, kadetas Bigleris turėjo bjaurų įprotį visuomet teisintis: jis stengdavosi kiekvieną įtikinti, kad turėjęs vien kilnių siekimų.

– Drįstu pareikšti, ponas kapitone, – atsakė jis, – kad net ir tuo atveju, jei užrašų knygelę pamesčiau, niekas negalėtų iššifruoti, kas ten parašyta, nes aš stenografuoju ir mano santrumpų niekas nepajėgia įskaityti. Vartoju anglišką stenografavimo sistemą.

Visi su panieka pasižiūrėjo į jį. Kapitonas Sagneris numojo ranka ir kalbėjo toliau:

– Aš jau esu atkreipęs jūsų dėmesį į naują karo lauko telegramų šifravimo sistemą. Jus turbūt stebino tai, kad aš rekomendavau skaityti Liūdvigo Ganghoferio romano „Tėvų nuodėmės" šimtas šešiasdešimt pirmąjį puslapį. Tai, ponai, raktas to naujo šifravimo metodo, įvesto sutinkamai su nauju potvarkiu, išleistu armijos korpuso štabo, kuriam mes priklausome. Kaip jums žinoma, fronte vartojama keletas svarbių pranešimų šifravimo metodų. Pats naujausias, kuriuo mes naudosimės, bus papildomasis skaitmenų metodas. Taigi atkrinta praėjusią savaitę iš pulko štabo jums atsiųsti šifrai ir jų šifravimo paaiškinimai.

– Aha, tai erchercogo Albrechto sistema, paimta iš Gronfeldo, Nr. 8922–R,– sumurmėjo pats sau sumanusis kadetas Bigleris.

– Šita naujoji sistema yra labai paprasta, – visame vagone skambėjo ka-

* Jūs, kadete *(vok.)*.

pitono balsas. – Iš pono pulkininko aš gavau antrą knygą su visa instrukcija. Jeigu mes, pavyzdžiui, turime naują įsakymą: *„Auf der Kote 223 Maschinengewehrfeuer linksrichten"**, tai ta telegrama skambėtų šitaip: *„Sache–mit–uns–das–wir–aufsehen–in–die–versprachen–die–Martha–dich–das–ängstlich–dann–wir–Martha–wir–den–wir–Dank–wohl–Regiekollegium–Ende–wir–versprachen–wir–gebessert–versprachen–wirklich–denke–Idee–ganz–herrscht–Stimme–letzten"***. Kaip matote, tai labai paprasta, be jokių nereikalingų kombinacijų. Telegrama iš štabo telefonu perduodama batalionui, batalionas savo ruožtu perduoda kuopai. Gavęs šitokią šifruotą telegramą, kuopos vadas ją iššifruoja taip: ima *„Die Sünden der Väter"*, atsiskleidžia šimtas šešiasdešimt pirmąjį puslapį ir prieš tai esančiame šimtas šešiasdešimtajame puslapyje iš viršaus ieško žodžio *„Sache"****. Štai, ponai! Pirmiausia, šimtas šešiasdešimtajame puslapyje *„Sache"*, paeiliui iš viršaus skaičiuojant, yra penkiasdešimt antrasis žodis, todėl priešingame šimtas šešiasdešimt pirmajame puslapyje reikia iš viršaus ieškoti penkiasdešimt antros raidės. Įsidėmėkite, kad toji raidė yra „a". Kitas žodis telegramoje yra *„mit"*****. Šimtas šešiasdešimtajame puslapyje iš eilės jis yra septintas, ir jį atitinka šimtas šešiasdešimt pirmojo puslapio septintoji raidė, t. y. raidė „u". Toliau eina žodis *„uns"******, o jis yra, prašau atidžiai sekti mane, aštuoniasdešimt aštuntasis žodis, atitinkąs aštuoniasdešimt aštuntąją šimtas šešiasdešimt pirmojo puslapio raidę „f". Taip esame iššifravę žodį *„auf"*******. Darbą tęsiame, kol bus iššifruotas visas įsakymas: „Nuo 223 kalvos kulkosvaidžių ugnį nukreipti kairėn!" Taigi, ponai, labai sąmojinga ir paprasta, ir jokiu būdu neįmanoma to iššifruoti be rakto, t. y. be Liūdvigo Ganghoferio „Tėvų nuodėmių" šimtas šešiasdešimt pirmojo puslapio.

Patylomis visi įknibo į tuodu nelaiminguosius puslapius ir susimąstė. Valandėlę viešpatavo tyla, tik staiga nepaprastai susirūpinęs kadetas Bigleris sušuko:

---

* Ant 223 kalvos kulkosvaidžių ugnį nukreipti kairėn *(vok.)*.

** „Dalykas – su mumis – kuris – mes – pamatyti – viduj – kuris – pažadėti – kuri – Marta – tave – šitas – bailiai – kada – mes – Marta – mes – tą – mes – dėkingumas – puikiai – kolegija – pabaigė – mes – pasižadėjom – mes – patobulintas – pasižadėjimas – tikrai–manau – idėja – visiškai – viešpatauja – balsas – paskutiniai" *(vok.)*.

*** „dalykas" *(vok.)*.

**** „su" *(vok.)*.

***** „mumis" *(vok.)*.

****** „ant" *(vok.)*.

– *Herr Hauptmann, ich melde gehorsam: Jesus Maria! Es stimmt nicht!** Ir iš tikro čia buvo kažkas mįslinga.

Nors ir kaip visi plušėjo, bet, išskyrus patį kapitoną Sagnerį, nė vienas iš karininkų šimtas šešiasdešimtajame puslapyje negalėjo surasti minėtųjų žodžių, kuriuos atitiktų šimtas šešiasdešimt pirmojo puslapio tam tikros raidės, – vadinasi, negalėjo rasti šifro rakto.

– *Meine Herren,* – sutrikęs tarė kapitonas Sagneris, kai įsitikino, kad kadetas Bigleris, taip beviltiškai sušukęs, buvo teisus,– kas čia? Mano Ganghoferio „Tėvų nuodėmėse" visa tai yra, o jūsų ne?

– Atleiskite, ponas kapitone,– vėl atsiliepė kadetas Bigleris, – drįstu atkreipti jūsų dėmesį į tai, kad Liūdvigo Ganghoferio romano yra dvi dalys. Malonėkite įsitikinti: tituliniame puslapyje išspausdinta: „Dviejų dalių romanas". Mes visi turime pirmąją dalį, o jūs – antrąją,– kalbėjo toliau sumanusis kadetas Bigleris. – Todėl aišku kaip dieną, kad mūsiškiai šimtas šešiasdešimtasis ir šimtas šešiasdešimt pirmasis puslapiai nesutampa su jūsiškiais. Mūsų knygose visiškai kitas tekstas. Jums pirmasis iššifruotosios telegramos žodis išeina „*auf*", o mums –„*heu*"!

* Ponas kapitone, drįstu pareikšti: Jėzus Marija! Nesiderina! *(Vok.)*

Dabar visiems pasidarė aišku, kad Bigleris ne toks jau kvailys.

– Aš gavau šią antrąją dalį brigados štabe, – tarė kapitonas Sagneris. – Ten turbūt bus įvykęs kažkoks nesusipratimas. Ponas pulkininkas jums užsakė pirmąją dalį. Matyt, – toliau kalbėjo jis, lyg jam viskas būtų buvę aišku dar gerokai prieš pradedant savo paskaitą apie naują ir visai paprastą šifravimo būdą, – matyt, brigados štabe bus visa supainioję. Pulkui nepranešė, kad reikia antrosios dalies, ir todėl įsivėlė klaida.

Tuo tarpu kadetas Bigleris pergalingai į visus pasižiūrėjo, o leitenantas Dubas pašnibždėjo vyresniajam leitenantui Lukašui, kad „gandrasparnis su žuvies uodega“ švariai nušluostęs kapitonui Sagneriui nosį.

– Keistas atsitikimas, ponai, – vėl pradėjo kapitonas Sagneris, tartum vien norėdamas užmegzti pokalbį, nes buvo stojusi slogi tyla.– Regis, brigados kanceliarijoje sėdi nevėkšlos.

– Leidžiu sau pažymėti, – pertarė jį kadetas Bigleris, norėdamas dar kartą parodyti savo išmintį, – tokie griežtai slapti dalykai neturėtų eiti iš divizijos štabo per brigados kanceliariją. Visi nurodymai apie pačius slapčiausius armijos reikalus turėtų būti pranešami slapčiausiais aplinkraščiais tik divizijų, brigadų, pulkų vadams. Aš žinau šifro sistemas, kuriomis buvo naudojamasi Sardinijos ir Savojos karuose, per anglų ir prancūzų kampaniją prie Sevastopolio, per boksininkų sukilimą Kinijoje ir paskutiniame Rusijos–Japonijos kare[63]. Šitos sistemos rėmėsi...

– Spjaut man į tas jūsų sistemas, kadete Bigleri, – alsiai ir nepatenkintas tarė kapitonas Sagneris. – Šiaip ar taip, bet visiškai aišku, kad ta sistema, apie kurią mes kalbėjomės ir kurią aš jums išaiškinau, yra viena iš geriausių, taip sakant, tiesiog nepakartojama. Visi priešo štabų kontržvalgybos darbuotojai dabar mums nebaisūs: jiems nepavyks išskaityti mūsų šifro, nors jie ir galą gautų besistengdami. Tai visiškai naujas dalykas. Šitas šifras neturi jokių pirmtakų.

Sumanusis kadetas Bigleris reikšmingai nusikosėjo.

– Išdrįstu, – tarė jis,– atkreipti jūsų, ponas kapitone, dėmesį į Kerikhofo knygą apie karinių dalykų šifrus. Šitą knygą kiekvienas gali užsisakyti karo technikos literatūros leidykloje. Ten smulkiai aprašomas, ponas kapitone, tas metodas, kurį jūs ką tik aiškinote. Šio metodo išradėjas yra pulkininkas Kirchneris, tarnavęs prie Napoleono I Saksonijos kariuomenėje. Knyga vadinasi „Kirchnerio šifruotosios telegramos”. Kiekvienas telegramos žodis išaiškinamas su prieš tai esančio puslapio raktu. Šį metodą patobulino vyresnysis leitenantas Fleisneris savo knygoje *„Handbuch der militärischen*

Kryptographie"*, kurią kiekvienas gali įsigyti Vienos karo akademijos leidykloje. Štai, prašom, ponas kapitone. – Kadetas Bigleris, pasirausęs savo lagaminėly, ištraukė knygą ir kalbėjo toliau: – Fleisneris duoda net tą pavyzdį, štai, tuo galite visi įsitikinti. Tas pats pavyzdys, kurį mes ką tik čia aptarėme:

Telegrama: „*Auf der Kote 223 Maschinengewehrfeuer linksrichten*".

Raktas: *Ludwig Ganghofer „Die Sünden der Väter". Zweiter Band.*

Prašom pasižiūrėti toliau. Šifras: „*Sache–mit–uns–das–wir–aufsehen–in–die–versprachen–die–Martha*" – ir t. t. Raidė raidėn tas pat, ką mes prieš valandėlę girdėjome.

Niekas negalėjo jam prieštarauti. Snargliuotasis „gandrasparnis su žuvies uodega" buvo visiškai teisus.

Armijos štabe, matyt, koks nors aukšto rango viršininkas palengvino sau darbą. Jis tiesiog nukopijavo iš Fleisnerio karinių šifrų knygos, ir viskas.

Lengvai galėjai pastebėti, kad viso šio pokalbio metu vyresnysis leitenantas Lukašas stengėsi nuslopinti kažkokį vidinį jaudulį. Jis kramtė lūpas, norėjo kažką pasakyti ir pagaliau pradėjo kalbėti, tačiau visai ne tą, ką iš pradžių buvo ketinęs pasakyti.

– Nereikia į visa tai taip tragiškai žiūrėti, – tarė jis kažkaip sumišęs. – Mums tebesant stovykloje, Briuke prie Litavos, buvo pakeistos kelios slaptųjų telegramų šifravimo sistemos, o kol pasieksim frontą, tikriausiai bus vėl kokia nors nauja sistema. Be to, man rodos, kad fronte nebus laiko tokiam slaptaraščiui šifruoti. Kol kuris nors iš mūsų tokį šifruotą įsakymą išskaitytų, neliktų nė ženklo ne tik iš kuopos ar bataliono, bet ir iš visos brigados. Praktiškai tokie šifravimai bereikšmiai.

Kapitonas Sagneris labai nenoromis linktelėjo galvą.

– Praktiškai,– pareiškė jis,– bent ką galiu pasakyti iš savo patirties Serbijos fronte, nė vienam nebuvo laiko telegramoms šifruoti. Žinoma, tai nerodo, kad šifras neturėtų reikšmės ilgiau sėdint apkasuose, kai kariuomenė įsitvirtina ir laukia. O kad šifrai dažnai kaitaliojami, čia taip pat tiesa.

Kapitonas Sagneris traukėsi visu frontu.

– Dabar, siuntinėjant įsakymus iš štabo į pozicijas, vis mažiau naudojamasi šifrais, nes mūsų lauko telefonai nepakankamai tobuli ir, ypač šaudant artilerijai, jie neaiškiai perduoda kai kuriuos skiemenis. Tada absoliučiai nieko negirdėti, ir išeina vien chaosas. – Jis nutilo.

* „Karinio slaptažodžio vadovėlis" *(vok.)*.

– Painiava – tai pats bjauriausias dalykas pozicijose, ponai, – pranašiškai pridūrė jis ir vėl nutilo.

– Po vienos kitos valandėlės mes būsim Rabo stotyje, – prabilo jis, vėl žiūrėdamas pro langą.– *Meine Herren!* Kareiviai čia gaus po šimtą penkiasdešimt gramų vengriškos dešros. Pusvalandis poilsiui.

Jis pasižiūrėjo į maršrutą:

– Traukinys išeina 4 val. 12 min. 3 val. 58 min. visi susėda į vagonus. Išlipti iš vagonų kuopomis: vienuoliktoji ir t.t. Eiti su būrių vadais. Maisto parduotuvė Nr. 6. Maisto išdavimui kontroliuoti skiriamas kadetas Bigleris.

Visi pasižiūrėjo į kadetą Biglerį, tartum sakydami:

– Teks tau, geltonsnapi, gerą ataką atlaikyti!

Bet kruopštusis kadetas jau buvo ištraukęs iš lagaminėlio lapą popieriaus, liniuotę, išbraižė popierių pagal žygio kuopas ir ėmėsi apklausinėti visų kuopų vadus, kokia jų dalinių sudėtis, tačiau niekas iš vadų atmintinai to nežinojo. Todėl visi jie Bigleriui galėjo pateikti tik neaiškius duomenis iš savo užrašų knygučių.

Nusiminęs kapitonas Sagneris ėmė skaityti nelaimingąją „Tėvų nuodėmių" knygą, o kai traukinys sustojo Rabo stotyje, jis užskleidė ją ir tarė:

– Šitas Liūdvigas Ganghoferis rašė neblogai.

Leitenantas Lukašas pirmasis išlipo iš štabo vagono ir pasuko į tą pusę, kur turėjo būti Šveikas.

* * *

Šveikas ir jo draugai jau seniai buvo metę lošti kortomis, ir Balounas, vyresniojo leitenanto Lukašo pasiuntinys, jau taip kentė badą, kad net ėmė murmėti prieš savo vyresnybę ir pliaukšti, girdi, jis puikiai žinąs, kad ponai karininkai gerai prisiryją ir kad dabar blogiau negu baudžiavos laikais. Anksčiau kariuomenėje buvę ne taip. Dar šešiasdešimt šeštųjų metų kare[64], kaip pasakojęs jam namie senelis, karininkai dalijęsi su kareiviais ir vištas, ir duoną. Jo verkšlenimui nebūtų buvę galo, bet čia Šveikui pasirodė reikalinga užstoti kareivių padėtį šiame kare.

– Jau labai jaunas tas tavo senelis, – maloniai tarė jis, traukiniui artinantis prie Rabo, – kad atsimena tiktai 1866 metų karą. O aš va pažinojau tokį Ranovskį. Jis turėjo senelį, tarnavusį Italijoj dar baudžiavos laikais. Atitarnavo jis tenai dvylika metų ir grįžo namo su kapralo laipsniu. Kadangi jokio darbo neturėjo, tai jį sūnus pasiėmė už berną. Ir štai vieną kartą jiedu išvažiavo pono rąstų vežti, o vienas rąstas, – kaip mums pasakojo tas bernavęs

savo sūnui senelis,– buvo toks storas, kad du vyrai vos apkabintų. Jie negalėjo pajudinti jo iš vietos, ir senelis sako: „Palikim jį, šitą bjaurybę, kas čia su juo kankinsis". Tačiau eigulys, tai išgirdęs, ėmė šaukti ir grasinti lazda, girdi, rąstą jiedu būtinai turį įkelti į ratus. Šitas mūsų Ranovskio senelis tiek tepasakė: „Klausyk, brolau, tu – pienburnis, o aš – senas atitarnavęs kareivis". Bet po savaitės jis gavo šaukimą ir vėl turėjo vykti į Italiją karo tarnybon. Ten išbuvo dar dešimt metų. Iš ten jis pranešė į namus, kad grįžęs kirviu perskels tam eiguliui galvą. Bet tasai išvengė nelaimės, pasimirdamas anksčiau.

Tą akimirką vagono tarpduryje pasirodė vyresnysis leitenantas Lukašas.

– Šveikai, eikit šen! – tarė jis. – Meskit kvailus savo tauškalus. Einam drauge – turėsite man šį tą paaiškinti.

– Tekinas einu, drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante.

Leitenantas Lukašas išsivedė Šveiką, žiūrėdamas į jį nieko gera nežadančiu žvilgsniu.

Kapitonui Sagneriui dar skaitant savo paskaitą, kuri jam taip nelemtai pasibaigė, leitenantas Lukašas padarė tam tikras sekliui būdingas išvadas. Jam nereikėjo labai sukti galvos, nes Šveikas dar prieš išvažiuojant buvo sakęs:

– Ponas vyresnysis leitenante, bataliono raštinėje yra kažkokių knygų ponams karininkams. Aš jas parnešiau iš pulko kanceliarijos.

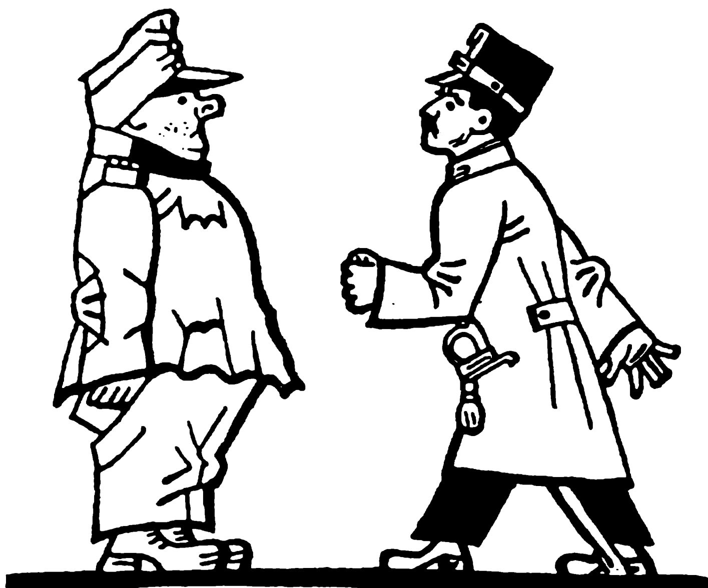
Kai jiedu perėjo antrąjį geležinkelio kelią ir užėjo už nekūrenamo garvežio, kuris jau savaitę čia laukė traukinio su šaudmenimis, leitenantas Lukašas be jokių užuolankų paklausė:

– Kaip tuomet, Šveikai, iš tikrųjų buvo su tomis knygelėmis?

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, kad tai gana ilga istorija, o jūs visuomet labai supykstate, kai aš jums ką nors pasakoju su visomis smulkmenomis. Atsimenat, kada jūs norėjote man atsakomai užvažiuoti per pakaušį ir suplėšėte raginimą pasirašyti karo paskolą, o aš jums buvau pradėjęs pasakoti, jog kažkada skaičiau vienoje knygelėje, kad anksčiau per karus piliečiai turėję mokėti už langus, pavyzdžiui, už kiekvieną langą po dvidešimt helerių, taip pat žąsis...

– Taip mudu, Šveikai, niekada nebaigsim, – nutraukė jį leitenantas Lukašas, norėdamas vėl grįžti prie apklausos. Beje, jis buvo nutaręs klausinėti taip, kad šitas avigalvis Šveikas nieko nesužinotų apie visiškai slaptą dalyką ir nepadarytų dar didesnės kvailystės.

– Ar jums žinomas Ganghoferis?

– O kas jis per vienas? – susidomėjęs paklausė Šveikas.

– Tai vokiečių rašytojas, kvaily! – atsakė leitenantas Lukašas.

– Dievaži, ponas vyresnysis leitenante, – tarė Šveikas, nutaisęs kankinio veidą, – aš pats nesu pažįstamas nė su vienu vokiečių rašytoju. Pats aš pažinojau tik vieną čekų rašytoją Vladislavą Hajeką iš Domažlicų. Jis mat redagavo „Gyvūnų pasaulį", ir aš jam sykį pardaviau paprastą kiemsargį šunį kaip grynakraujį špicą. Tai buvo labai linksmas ir padorus ponas. Jis lankydavosi vienoje smuklėje ir ten skaitydavo savo apsakymus, tokius liūdnus, kad visi juokais leipdavo, o jis pats tuo tarpu raudodavo ir už visus ten buvusius užmokėdavo, o mes turėdavom jam dainuoti:

Domažlicų bokštas
Raižiniais išpuoštas.
Tas, kurs papuošė jį dailiai,
Mergaites bučiavo meiliai.
Jo dabar nėra tenai,
Vargšas numirė seniai...

– Ko jūs rėkiate, Šveikai, kaip operos dainininkas, juk jūs ne teatre, – išsigandęs nutildė leitenantas Lukašas Šveiką, kai šis užtraukė paskutinį

sakinį „Jo dabar nėra tenai, vargšas numirė seniai...” – To aš jūsų neklausiu. Aš tik noriu žinoti, ar tos knygos, apie kurias jūs man pasakojote, Ganghoferio parašytos? Taigi, kaip su tomis knygomis buvo?– piktai išdrožė leitenantas.

– Ar su tomis, kur iš pulko kanceliarijos parnešiau į batalioną? – paklausė Šveikas. – Jos iš tikrųjų, ponas vyresnysis leitenante, buvo parašytos to, apie kurį jūs klausėte, ar aš kartais su juo nesu pažįstamas. Aš ką tik buvau gavęs telefonogramą iš pulko kanceliarijos. Mat jie tas knygas norėjo siųsti į bataliono kanceliariją, bet ten jau nė gyvos dvasios nerado, net ir budėtojo nebuvo, nes visi norėjo nueiti į valgyklą, kadangi, vykstant į frontą, niekas nežino, ar dar kada nors teks pasėdėti valgykloj. Todėl, ponas vyresnysis leitenante, jie visi sėdėjo ten ir gėrė, ir niekam, nė kitoms žygio kuopoms, negalėjau prisiskambinti. Bet jūs man, kaip ryšininkui, buvote įsakęs, kad nė žingsnio nesitraukčiau nuo telefono, kol mums dar nepriskirtas telefonininkas Chodounskis, todėl aš budėjau ir laukiau, kol mane pakeis. Iš pulko kanceliarijos keikėsi, kad negali niekam prisiskambinti ir kad gauta telefonograma žygio bataliono kanceliarijai atsiimti iš pulko kanceliarijos kažkokias knygeles, skirtas viso žygio bataliono karininkams. Žinodamas, ponas vyresnysis leitenante, kad karo tarnyboje reikia veikti greitai, pulko kanceliarijai atsakiau, kad pats ateisiu tas knygas parnešti į bataliono kanceliariją. O ten man užvertė tokią sunkią kuprinę, kad aš ją vos partempiau į bataliono kanceliariją. Čia aš jas apžiūrėjau, bet man reikėjo pagalvoti. Viršila pulko kanceliarijoj sakė, kad pagal telefonogramą, gautą pulke, bataliono kanceliarija žinosianti, kurias iš tų knygų pasiimti, t. y. kurią dalį. Mat tos knygos buvo dviejų dalių – pirma dalis atskirai ir antra dalis atskirai. Dar man niekada nebuvo tekę taip juoktis, nes daug knygų buvau savo gyvenime skaitęs, bet niekada nepradėdavau nuo antrosios dalies. O jis, tas viršila iš pulko kanceliarijos, man dar sako: „Štai pirmoji dalis, štai antroji. Katrą dalį reikia skaityti ponams karininkams, jie jau patys žino”. Aš pamaniau, kad visi nusigėrę, nes, norint pradėti skaityti knygą iš pradžių ir dar tokį romaną kaip „Tėvų nuodėmės” (nes aš, galima sakyti, suprantu vokiškai), reikia pradėti nuo pirmosios dalies – juk mes ne žydai, kad imtume skaityti iš galo. Todėl aš paskambinau jums, ponas vyresnysis leitenante, kai jūs grįžote iš karininkų klubo, pasakiau, kad parnešiau knygas, ir paklausiau, gal dabar karo tarnyboje viskas apvirto aukštyn kojom ir gal privalau knygas skaityti atvirkščiai: iš pradžių antrąją, o paskui pirmąją dalį. Bet jūs man atsakėt, kad aš esąs neraliuotas galvijas, jei nežinąs, kad pote-

riuose pirmiau eina „Tėve mūsų", o tik paskui „Amen". Ar jums negera, ponas vyresnysis leitenante? – su užuojauta paklausė Šveikas, pamatęs, kad leitenantas Lukašas, išblyškęs kaip drobė, įsikibo į laiptelius, kylančius į užgesusio garvežio rezervuarą.

Išblyškusiame Lukašo veide nebuvo matyti jokio pykčio; jame buvo vien beviltiškas nusiminimas.

– Vis viena, Šveikai... Pasakokit toliau, man jau geriau.

– Aš irgi, – vėl suskambo švelnus Šveiko balsas apleistoj geležinkelio linijoj, – kaip jau sakiau, laikiausi tokios pačios nuomonės. Vieną kartą nusipirkau tokį baisų romaną apie Rožą Šavaną iš Bakonų miško, ir jam trūko pirmosios dalies, tai pradžią man pačiam teko sugalvoti. Tada aš pamačiau, kad net tokiuose galvažudžių romanuose negalima apsieiti be pirmosios dalies. Man pasidarė visai aišku, kad iš tiesų būtų nei šis, nei tas, jei ponai karininkai pirmiau pradėtų skaityti antrąją dalį, o paskui pirmąją, ir kaip atrodytų kvaila, jei aš batalione pakartočiau, ką man buvo sakę pulko kanceliarijoj, būtent, kad ponai karininkai jau patys žinosią, kurią dalį jiems reikia skaityti. Iš viso, ponas vyresnysis leitenante, man ta istorija su knygomis pasirodė labai juokinga ir mįslinga. Aš juk žinojau, kad ponai karininkai iš viso mažai skaito, o čia dar prieš kautynes...

– Liaukitės su savo nesąmonėmis, Šveikai, – sudejavo leitenantas Lukašas.

– Juk aš, ponas vyresnysis leitenante, iš pradžių jus klausiau telefonu, ar iš karto norite abiejų dalių, ir jūs man atsakėte lygiai taip kaip dabar, girdi, liaukis nesąmones pliauškęs, nes kam gi ateisią į galvą terliotis su kažkokiomis knygpalaikėmis. Tai aš ir nusprendžiau: jeigu jūs taip manote, tai ir kiti ponai karininkai turi būti tokios pat nuomonės. Aš dar atsiklausiau mūsų Vaneko, nes jis jau buvęs fronte ir apie tokius reikalus daugiau išmano. Jis man paaiškino, kad iš pradžių visi ponai karininkai manė, jog karas – vieni niekai, ir veždavosi į frontą ištisas bibliotekas, tartum vasaroti važiuotų. Fronte jie dažnai gaudavo dovanų pilnus įvairių poetų raštų rinkinius, jų pasiuntiniai visa tai tempdavo net įsirężę ir keikdavo savo gimimo dieną. Vanekas taip pat pasakojo, kad tos knygos būdavo nei rūkyti, nei kam kitam netinkamos, nes atspausdintos ant labai gero storo popieriaus. Nuėjęs savo reikalu su tokiais eilėraščiais, atsiprašant, ponas vyresnysis leitenante, žmogus galėjai apsidraskyti sau užpakalį. Skaityti jų nebūdavo kada, nes visą laiką tekdavo nešdintis, todėl visas knygas išmesdavo. O vėliau atsirado naujas įprotis: tik išgirdęs kanonadą, pasiuntinys tuojau visą beletristiką iš lagamino išverčia lauk.

Kai man Vanekas tai papasakojo, aš norėjau dar kartą išgirsti jūsų, ponas vyresnysis leitenante, nuomonę ir klausiau telefonu, ką daryti su tomis knygomis, o jūs man atsakėte, kad jeigu jau aš ką įsikaląs savo kvailon galvon, tai tol nesiliaująs, kol gaunąs į snukį. Todėl aš, ponas vyresnysis leitenante, į bataliono kanceliariją nunešiau tiktai pirmąsias romano dalis, o antrąsias kol kas palikau pulko sandėlyje. Tai aš padariau su gerais ketinimais, kad, ponams karininkams perskaičius pirmąją dalį, būtų išduota antroji, kaip bibliotekose. Bet staiga atėjo pranešimas, kad važiuojame, ir visam batalionui buvo atsiųsta telefonograma: visa, kas tik nereikalinga, atiduoti pulko sandėlin. Tada dar paklausiau poną Vaneką, gal, jo manymu, antroji šio romano dalis nereikalinga. Jis atsakė, kad po liūdnos patirties Serbijoj, Galicijoj ir Vengrijoj jokių knygų pasiskaityti į frontą neimama, kad dabar naudingos tėra tik dėžės, į kurias sumetami perskaityti laikraščiai kareivių reikalams, nes laikraščių popierius tinka vynioti tabakui arba šienui, kurį kareiviai rūko apkasuose. Pirmosios šio romano dalys jau išdalytos batalionams, o antrosios liko sandėlyje.

Šveikas nutilo, bet tuoj pat pridūrė:

– Tenai, tame sandėly, ponas vyresnysis leitenante, visokių daiktų pilna, net Budejovicų sinagogos kantoriaus katiliukas, su kuriuo jis buvo atėjęs į komisiją...

– Paklausykit, Šveikai, ką aš jums pasakysiu, – sunkiai atsidusęs, prabilo leitenantas Lukašas. – Jūs visiškai negalvojat apie savo elgesio padarinius. Man jau net koktu pasidarė nuolat sakyti, kad jūs pusgalvis. Jūsų žioplumui apibūdinti trūksta žodžių ir kai aš jus vadinu žiopliu, tatai dar labai švelnu. Jūs padarėte tokį baisų dalyką, kad visi jūsų bjaurūs nusikaltimai, įvykdyti nuo mūsų pažinties pradžios, palyginti su paskutine išdaiga, yra tik graži angelų muzika. Jeigu jūs tik žinotumėt, Šveikai, ką esat pridirbęs!.. Bet jūs to niekada nesužinosit! Ir jei kada kiltų kalba apie knygas, tai nesusigalvokite žioptelti, kad neva aš jums telefonu liepęs nešti pirmąsias dalis... O jei kada imtų kas nors kalbėti apie pirmąsias ir antrąsias šių knygų dalis, apsimeskite, kad jums tai nė motais! Jums visai ne galvoj, apie ką ten kalbama, jūs nieko nežinote ir nieko neatsimenate! Kitaip mane įvelsite į tokią istoriją, kad... Žiūrėkit man!..

Leitenantas Lukašas kalbėjo tokiu balsu, lyg jį būtų krėtęs drugys. Vos tik jam baigus, Šveikas, tuo pasinaudodamas, nekaltai paklausė:

– Nuolankiai prašau, ponas vyresnysis leitenante, man atleisti, kad paklausiu: kodėl aš niekada netgi nesužinosiu, kokį baisų dalyką padariau?

Aš tik todėl, ponas vyresnysis leitenante, išdrįsau jūsų klausti, kad ateity tokių dalykų galėčiau išvengti. Juk, kaip sakoma, žmogus mokosi iš savo klaidų, kaip kad, pavyzdžiui, buvo atsitikę liejikui Adamecui Daneko fabrike, kai apsirikęs jis išgėrė druskos rūgšties...

Šveikas negalėjo baigti, nes leitenantas Lukašas nutraukė jo gyvenimišką pavyzdį.

– Asilo galva! Nieko aš jums neaiškinsiu. Lipkit atgal į vagoną ir pasakykit Balounui, kad jis, nuvažiavus mums į Budapeštą, atneštų į štabo vagoną kepenų paštetо su prancūziška bandele, kuri guli lagaminėlio dugne suvyniota į staniolį. Vanekui pasakykit, kad jis asilas. Tris kartus aš liepiau, kad jis duotų tikslias žinias apie kuopos žmonių skaičių, o kai šiandien man tų žinių prireikė, pasirodė, kad aš turiu tik senus praėjusios savaitės duomenis.

– *Zum Befehl, Herr Oberleutnant**, – karktelėjo Šveikas ir pamažu nuėjo prie savo vagono.

Leitenantas Lukašas nužingsniavo geležinkelio linija svarstydamas: „Vis dėlto turėjau aš jam skelti antausį, bet, užuot tai padaręs, plepu su juo kaip su lygiu!"

Nutaisęs orų veidą, Šveikas lipo į savo vagoną. Jis buvo kupinas pagarbos pats sau: juk ne kasdien pavyksta nusikalsti taip baisiai, kad net pats neturi teisės sužinoti, ką esi padaręs.

* * *

– Ponas raštininke, – tarė Šveikas, sėsdamas į savo vietą, – man rodos, kad ponas vyresnysis leitenantas Lukašas šiandien labai gerai nusiteikęs. Jis liepė man pasakyti, kad jūs esat asilas, nes jau trissyk prašė jūsų duoti jam tikslias žinias apie kuopos žmonių skaičių.

– Po velnių! – ėmė karščiuotis Vanekas. – Na, aš tiems būrių vadams parodysiu, iš kur kojos dygsta! Argi aš kaltas, kad kiekvienas būrininkas daro, kas jam į galvą ateina, ir neduoda man žinių apie savo būrį? Negi tas žinias iš piršto išlaušiu, ką? Tai bent tvarka mūsų žygio kuopoje! Kitos tokios kaip mūsų vienuoliktoji nerasi. Bet aš tai nujaučiau, užuodžiau! Aš nė valandėlės neabejojau, kad čia bus painiava. Šiandien virtuvėje trūksta keturių porcijų, rytoj, žiūrėk, trys atliks. Kad bent tie niekšai būtų pasistengę pranešti, jog toks ir toks kareivis išsiųstas ligoninėn! Praėjusį mėnesį įrašiau į sąrašus kažkokį Nikodemą ir tik algas mokėdamas sužinojau, kad tas Ni-

---

* Klausau, ponas vyresnysis leitenante *(vok.)*.

kodemas miręs greitąja džiova Budejovicų džiovininkų ligoninėje, o maistą jo daliai gaudavau visą laiką. Mes išdavėme ir jam skirtą mundiruotę, ir tik ponas Dievas žino, kur ji dingo. Ir kaip po viso to ponas leitenantas gali mane vadinti asilu, jei pats negali padaryti savo kuopoj tvarkos.

Vyresnysis pulko raštininkas Vanekas susijaudinęs vaikščiojo po vagoną:

– Jei aš būčiau kuopos vadas, man viskas eitų kaip iš pypkės! Kiekvienas kareivis būtų įtrauktas į sąrašus. Puskarininkiai turėtų man raportuoti du kartus per dieną. O ką gi dabar darysi, jei mūsų puskarininkiai šuns neverti! O visų blogiausias skyrininkas Žikas. Vien juokai ir anekdotai, bet pasakyk tu jam, kad Kolaržikas iš jo skyriaus perkeltas į gurguolę, kitą dieną jis vis tiek tau raportuoja, kad skyriaus sudėtis liko nepakitusi, lyg Kolaržikas ir toliau švaistytųsi jo kuopoje ir jo skyriuje. Ir štai tokie dalykai kartojasi diena po dienos, o mane dėl to vadina asilu. Šitaip ponas vyresnysis leitenantas neįsigis draugų. Vyresnysis kuopos raštininkas, turintis viršilos laipsnį, – tai ne koks nors grandinis, kuriuo bet kas gali sau pasišluostyti...

Balounas viso to klausėsi išsižiojęs ir dabar, matyt, norėdamas įsiterpti į pokalbį, Vaneko šneką palydėjo labai riebiu žodeliu, kurio Vanekas nebūtų pasiryžęs ištarti.

– Jūs geriau prikąskit liežuvį, – suriko susijaudinęs vyresnysis raštininkas.

– Klausyk, Balounai, – atsiliepė Šveikas, – aš turiu pasakyti, kad, kai tik nuvažiuosim į Budapeštą, ponui vyresniajam leitenantui į vagoną nuneštum kepenų pašteto su prancūziška bandele, kuri guli lagamino dugne suvyniota į staniolį.

Milžinas Balounas beviltiškai nuleido savo ilgas kaip šimpanzės rankas, sulinko per nugarą ir sustojo kaip stovėjęs.

– Jų jau nėra, – tarė jis tyliu, pilnu nusiminimo balsu, nepakeldamas akių nuo nešvarių vagono grindų.

– Jų jau nėra, – pakartojo trūksmingu balsu. – Aš maniau... aš jas dar neišvažiavus išvyniojau... norėjau tik pauostyti, ar nesugedusios... ir paskanauti... Ir suvalgiau! – suriko jis taip beviltiškai, kad visiems pasidarė viskas aišku.

– Jūs jas surijot drauge su stanioliu! – tarė vyresnysis raštininkas Vanekas, atsistojęs priešais jį. Vanekas buvo labai patenkintas, jog jam nereiks daugiau įrodinėti, kad ne jis vienas asilas, kaip, matyt, manė vyresnysis leitenantas, ir kad dešimtojo pulko sudėties svyravimo priežastis glūdi kitur. Jis buvo patenkintas, kad jų pokalbio tema pasikeitė, ir dabar bus kratinėjamas apsirijėlis Balounas bei tragiški jo nusikaltimo padariniai. Vanekui niežėjo liežuvį pasakyti Balounui kokį nors įkyrų pamokslą, bet okultistas virėjas Juraida jį aplenkė. Jis padėjo į šalį savo mėgstamos knygos – senovės indų *„Suter Pragna-Paramita"*– vertimą ir kreipėsi į prislėgtąjį Balouną, kuris nuo sunkios likimo naštos dar labiau susikūprino:

– Jūs, Balounai, turėtumėt būti budresnis, kad nenustotumėt pasitikėjimo savimi ir savo likimu. Jums nederėtų priskirti sau to, kas yra kitų nuopelnas. Kiekvieną kartą, susidūręs su panašia problema, vadinasi, kai ką nors būsite surijęs, visada paklauskit pats save: „Koks tarpusavio ryšys tarp manęs ir kepenų paštelo"?

Šveikui atrodė būsiant tinkama šį teorinį teiginį papildyti praktišku pavyzdžiu:

– Tu, Balounai, neseniai man pasakojai, kad jūsų namuose dabar kaip tik skers kiaulę ir kad, vos tik mes nuvyksime į vietą ir tu praneši lauko pašto numerį, tau atsiųs rūkytą kumpį. Dabar įsivaizduok: tą kumpį lauko paštas atsiuntė į mūsų kuopą ir mudu su ponu viršila vyresniuoju raštininku atsipjovėme sau po griežinėlį. Kumpis mudviem labai patiko, ir mes pjauname dar po griežinėlį, ir su šituo kumpiu atsitiko lygiai taip kaip su vienu mano pažįstamu paštininku Kozlu. Jam ėmė pūti kojos kaulas. Iš pradžių jam nupjovė koją ligi kulkšnies, paskui ligi kelio, paskui šlaunį, ir jeigu jis

nebūtų suspėjęs laiku numirti, jį būtų drožinėję kaip pieštuką su sutrūkusiu grafitu. Vadinasi, įsivaizduok: mudu būtume suriję tavo kumpį lygiai taip, kaip tu surijai pono vyresniojo leitenanto kepenėlių paštetą. Ką pasakysi?

Milžinas Balounas visus peržvelgė liūdnomis akimis.

– Tik mano pastangomis, – tarė Balounui vyresnysis raštininkas, – jūs likotės pono vyresniojo leitenanto pasiuntiniu. Jus buvo numatę perkelti į sanitarus, ir jums būtų tekę nešioti sužeistuosius iš kautynių lauko. Palei Duklą mūsų sanitarai tris kartus mėgino išnešti vieną jaunesnįjį leitenantą, kuris buvo sužeistas į pilvą palei spygliuotų vielų užtvarą, ir jie visi iki vieno ten liko – visiems kulkos pataikė į galvą. Tiktai ketvirtą kartą du sanitarai jį išnešė iš ugnies linijos, tačiau nesuspėjo jiedu nunešti jo į perrišimo punktą, o jaunesnysis leitenantas nukeliavo pas Abraomą.

Balounas jau nepajėgė susilaikyti ir ėmė šliurpsėti.

– Gėdytumeis bent, – su panieka tarė Šveikas. – O dar nori būti kareivis...

– Taigi, kad aš nesu sukurtas karui, – ėmė žliumbti Balounas. – Apsirijėlis aš nepasotinamas – ir vis dėl to, kad mane atitraukė nuo tvarkingo gyvenimo. Jau taip visoje mūsų giminėje. Velionis mano tėvas vienoje Protivino smuklėje buvo susilažinęs, kad vienu prisėdimu suvalgys trisdešimt dešrų ir du kepalus duonos, ir lažybas laimėjo. Aš taip pat susiginčijęs suvalgiau keturias žąsis ir porą dubenų su knedlikais bei kopūstais. Namuose po pietų, būdavo, užsimanai dar ko nors užkąsti – nueini į sandėliuką, atsipjauni mėsos gabalą, pasiunti parnešti ąsotį alaus ir surantai kaip niekur nieko porą kilogramų kumpio. Mūsų namuose tarnavo senas bernas Vomela. Jis mane graudendavo, kad taip aukštai nosies neriesčiau ir tiek neprisikimščiau, nes atsiminė, kaip jo senelis pasakodavo apie tokį pat apsirijėlį ir besotį. Kilus kažkokiam karui, aštuonerius metus buvo nederlius, duoną žmonės kepę su sėmenų išspaudomis, o jeigu į pieną galėdavo įtrupinti kiek varškės būdavusi šventė. Tas besotis valstietis, prasidėjus badui, per savaitę numiręs, nes jo skilvis nebuvo pratęs badauti...

Balounas liūdnai pasižiūrėjo į vagono lubas:

– Aš tikiu, kad Viešpats Dievas žmones baudžia už nuodėmes, tačiau jų neapleidžia.

– Viešpats Dievas išleido į pasaulį apsirijėlius, Viešpats Dievas jais ir pasirūpins, – įsiterpė Šveikas. – Vieną kartą tave jau buvo pririšę prie stulpo, o dabar jau užsitarnavai, kad tave išsiųstų į pirmąsias linijas. Man tarnaujant pono vyresniojo leitenanto pasiuntiniu, jis galėjo manim visu kuo pasikliauti. Jam nė į galvą neateidavo, kad aš galėčiau ką nors suryti. Jei duodavo dar ko nors prie davinio, man visados sakydavo: „Pasiimkit tą sau,

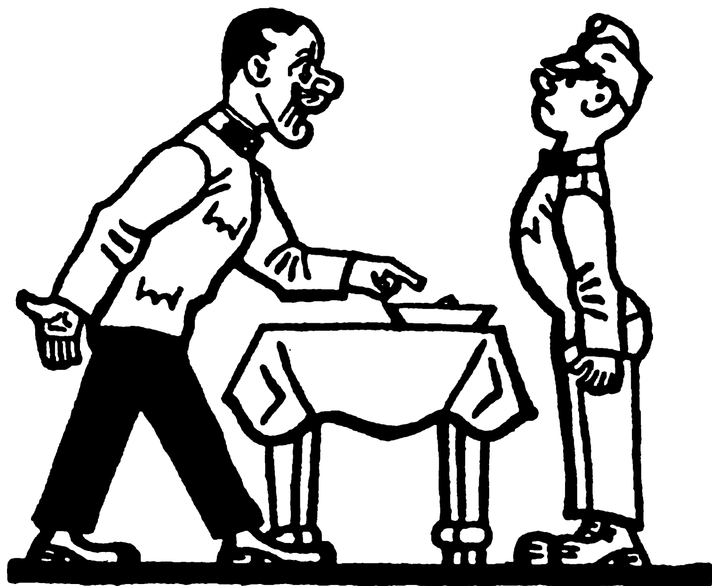

Šveikai" arba: „Ką ten, man to nelabai reikia. Duokit man gabalėlį, o su likusiu darykit, kaip tinkamas". O mums dar gyvenant Prahoje, kai jis, būdavo, pasiunčia mane į restoraną parnešti pietų, tai aš, jei porcija man pasirodydavo kiek mažoka, iš savo paskutinių pinigų pirkdavau jam dar vieną, kad jis sočiai pavalgytų ir kad nieko bloga apie mane nepagalvotų. Pagaliau vis dėlto jis apie tai sužinojo. Tai atsitiko šitaip. Kartais parnešdavau aš jam iš restorano meniu, ir jis iš jo rinkdavosi pietus. Vieną kartą pasirinko įdarytą karvelį. Kai man davė pusę karvelio, aš susigriebiau, kad ponas vyresnysis leitenantas gali pamanyti, jog antrą pusę aš surijau, todėl už savo pinigus jam nupirkau dar vieną porciją ir parnešiau tokius ištaigingus pietus, jog ponas vyresnysis leitenantas Šeba, tą dieną norėjęs gerai pavalgyti ir kaip tik tuo metu atėjęs pas mano leitenantą į svečius, taip pat pasisotino. Pavalgęs jis sako: „Tik nekalbėk man, kad tai viena porcija. Visam pasauly pagal meniu tu negausi viso įdaryto karvelio. Jei aš tik sugriebsiu šiandien kur pinigų, pasiųsiu į tavo restoraną parnešti pietų. Prisipažink atvirai, kad tai buvo dviguba porcija?" Ponas vyresnysis leitenantas prašė mane svečio akyse patvirtinti, kad jis man davęs pinigų tik vienai paprastai porcijai. Juk jis nežinojo, kad pas jį ateisiąs svečias. Aš, žinoma, patvirtinau, kad jis man davė pinigų tik paprastiems pietums. „Taigi matai,– tarė mano vyresnysis leitenantas,– bet čia menkniekis. Prieš keletą dienų Šveikas parnešė man pietums porą žąsies kulšių. Tad įsivaizduok: makaronai, jautiena su sardelių padažu, dvi žąsies kulšys, knedlikai, kopūstų tiesiog ligi lubų ir pagaliau dar spurgelės!"

– Ai-ja-jai! Kad tave kur galas! – čepsėjo Balounas.

Šveikas pasakojo toliau:

– Taigi dėl to ir apvirto viskas aukštyn kojomis. Ponas vyresnysis leitenantas Šeba kitą dieną iš tikrųjų pasiuntė savo pasiuntinį parnešti pietų iš mūsų restorano, ir tas antrojo patiekalo parneša mažą vištienos maltinio gabaliuką, lyg būtų šešių savaičių kūdikio vystyklėliuose pridaryta – na, apie pora šaukščiukų. Čia ponas vyresnysis leitenantas Šeba kad šoks ant jo, girdi, tu pusę surijai, o tas ginasi esąs nekaltas. Čia ponas vyresnysis leitenantas rėžė jam antausį ir kaip pavyzdį nurodė mane: žiūrėk, sako, kokias porcijas ponui vyresniajam leitenantui jo pasiuntinys neša! O šitas nekaltai išluptas kareivis kitą dieną, nuėjęs pietų parnešti, išklausinėjo restorane ir parėjęs viską papasakojo savo ponui, o tas savo ruožtu mano vyresniajam leitenantui. Sėdžiu aš vakare ir skaitau laikraštyje generalinių priešo štabų pranešimus iš kautynių lauko, tik staiga įsiveržia visas perbalęs mano vyresnysis leitenantas ir iš karto užpuola mane, kad tučtuojau pasakyčiau jam,

kiek tokių dvigubų porcijų restorane esu pirkęs. Jis jau seniai žinojęs, jog aš idiotas, bet kad dar būčiau beprotis, tai jam nė į galvą neatėję. Girdi, aš jam padaręs tokią gėdą, jog jis dabar degąs karščiausiu noru pirmiau nušauti mane, o paskui ir pats nusišauti. „Ponas vyresnysis leitenante, – tariau jam, – imdamas mane savo pasiuntiniu, pačią pirmąją dieną sakėte, kad visi pasiuntiniai vagys ir niekšai, o kadangi tame restorane iš tikrųjų duodavo labai mažas antrojo patiekalo porcijas, tai jūs būtumėt manęs, kad aš tikrai esu niekšas ir jus apėdu".

– Gailestingasis Dieve! – sušnibždėjo Balounas, pasilenkęs išsitraukė leitenanto Lukašo lagaminėlį ir nuėjo su juo vagono gilumon.

– Paskui vyresnysis leitenantas Lukašas, – toliau pasakojo Šveikas, – ėmė raustis visose savo kišenėse, bet, paaiškėjus, kad tai tuščios pastangos, išsiėmė iš liemenės kišenės sidabrinį laikrodį ir atidavė man – taip buvo susijaudinęs! „Kai tik gausiu algą, Šveikai, sako, parašykite sąskaitą, kiek aš skolingas. O šitas laikrodis – jums dovanų ir daugiau nedarykit kvailysčių!"

Bet vienąkart mudu patekome į tokią nelemtą bėdą, kad tą laikrodėlį turėjau užstatyti lombarde...

– Ką jūs ten veikiate, Balounai? – staiga sušuko vyresnysis raštininkas Vanekas.

Užuot atsakęs, vargšas užspringęs ėmė kosėti. Tuo metu jis jau buvo suspėjęs atsidaryti leitenanto Lukašo lagaminėlį ir sukimšti paskutinę jo bandelę...

* * *

Pro stotį praėjo kitas karinis traukinys, grūste prigrūstas doičmeistrų, siunčiamų į Serbijos frontą. Kareiviai dar nebuvo atsipeikėję po iškilmingų išleistuvių Vienoje ir todėl be perstojo nuo pat Vienos laidė gerkles:

Prinz Eugenius, der edle Ritter,
wolt' dem Kaiser wiedrum kriegen
Stadt und Festung Belegrad.
Er lies schlagen einen Brucken,
dass man kunt' hinüberrucken.
*Mit der Harmee wohl für die Stadt**.

* Princas – riteris drąsusis –
Prisiekė karaliui mūsų,
Kad laimės jis Belgrade.
Pastatys tuoj tiltą tvirtą.
Ir kariai žygiuos į mirtį
Tartum šventės parade *(vok.)*.

Kažkoks kapralas su dabitiškai užriestais ūsais, remdamasis alkūnėmis į kareivius, kurie sėdėjo vagono tarpdury nukorę kojas ir jomis maskatuodami, išslinko į lauką ir visa gerkle rėkė:

Als der Brucken war geschlagen,
dass man kunnt' mit Stuck und Wagen
frei passier'n den Donaufluss.
Bei Semlin schlug man das Lager.
Alle Serben zu verjagen... *

Šią akimirką jis neteko pusiausvyros, išpuolė iš vagono ir, visu smarkumu krisdamas, pilvu pataikė ant iešmo sverto rankenos, užsinėrė ant jos ir liko taip bekabąs. Traukinys dar kiek laiko važiavo toliau, o užpakaliniuose vagonuose buvo dainuojama kita daina:

Graf Radetzky, edler Degen,
schwur's Kaisers Feind zu fegen
aus der falschen Lombardei.
In Verona langes Hoffen,
als mehr Truppen eingetroffen,
fühlt und rührt der Held sich frei... **

O paniręs ant iešmo karingasis kapralas buvo jau nebegyvas. Bemat greta jo su užmautu durtuvu sargybon atsistojo jaunas kareivukas iš stoties dalinio ir rimtai vykdė savo užduotį. Palei iešmą jis stovėjo išsitempęs ir tokiu pergalingu veidu, tarsi kapralą pats savo rankomis būtų užmovęs ant iešmo.

Kadangi jis buvo vengras, tai, atėjus devyniasdešimt pirmojo pulko bataliono kareiviams pasižiūrėti tragiškai mirusiojo, jis ėmė plyšoti ant visos geležinkelio linijos:

---

* Greitai tiltą pasistatę,
Per Dunojų, sraunų, platų,
Nužygiavo mūs kariai.
Prie Zemlino jie sustojo,
Serbams kailį išvanojo... *(vok.)*.

** O Radeckis karaliui
Prisiekė, kad priešų galią
Jis Lombardijoj sumuš.
Laukia pulko prie Veronos,
O kada atvyko žmonės,
Jis atsikvėpė ramus... *(vok.)*.

– *Nem szabat! Nem szabat! Kommission militär nem szabat!**

– Na, tam viskas jau praėjo, – tarė šaunusis kareivis Šveikas, kuris, savaime suprantama, taip pat buvo tarp smalsuolių. – Jei žmogus gavo į pilvą geležies porciją, tai tas irgi ne be naudos – bent visi žino, kur jis palaidotas; gerai, kad prie pat geležinkelio, nereiks jo kapo ieškinėti po visus mūsų laukus. Jis visai gerai pasismeigė, – apeidamas kapralą iš kitos pusės, su dalyką išmanančio orumu pridūrė Šveikas, – žarnos liko kelnėse.

– *Nem szabat! Nem szabat! Komission militär nem szabat!* – šaukė jaunas vengrų kareivukas.

Staiga Šveiko užpakaly pasigirdo griežtas balsas:

– Ką jūs čia darote?

Priešais jį stovėjo kadetas Bigleris. Šveikas atidavė pagarbą.

– Drįstu pareikšti, apžiūrinėjame velionį, ponas kadete!

– O kokią agitaciją jūs čia varote? Kas jums čia rūpi?

– Drįstu pareikšti, ponas vyresnysis leitenante, – jausdamas savo vertę, atsakė Šveikas, – kad aš niekur nieko neagituoju.

Už kadeto nugaros keli kareiviai nusijuokė, ir priešais atsistojo vyresnysis raštininkas Vanekas.

– Ponas kadete, – tarė jisai, – ponas vyresnysis leitenantas Lukašas pasiuntė čia ryšininką Šveiką sužinoti ir jam pranešti, kas atsitiko. Aš dabar ką tik iš štabo vagono. Bataliono vado pavestas, jūsų ten ieško bataliono ryšininkas Matušicas. Jūs turite nedelsdamas vykti pas poną kapitoną Sagnerį.

Netrukus buvo duotas signalas sėsti į traukinį, ir visi ėmė skirstytis po vagonus.

Eidamas greta Šveiko, Vanekas tarė:

– Kai susirenka kur nors daugiau žmonių, jūs meskit šalin išvedžiojimus, nes galit sulaukti nemalonumų. Juk tas kapralas buvo iš doičmeistrų, o iš jūsų kalbos gali kas pamanyti, kad jūs tuo džiaugiatės. Šitas Bigleris – baisus čekų ėdikas.

– Bet juk aš nieko daugiau nepasakiau, – atsiliepė Šveikas tokiu balsu, kuris išblaškė bet kokius įtarimus, – tik tai, kad šitas kapralas gerai pasismeigė ir visos jo žarnos liko kelnėse... Jis galėjo...

– Ak, nekalbėkim daugiau apie tai, Šveikai, – ir vyresnysis raštininkas Vanekas nusispjovė.

– Juk vis viena, – dar pridūrė Šveikas, – ar žarnos jo didenybės imperatoriaus garbei iš pilvo išlindo čia, ar ten. Vienaip arba kitaip, bet savo pareigą jis atliko. O juk būtų galėjęs...

---

* Negalima! Negalima! Karinė komisija neleidžia *(vengr., vok. žargonas)*.

– Tik pažiūrėkit, Šveikai, – nutraukė jį Vanekas, – kaip bataliono ryšininkas Matušicas iškėlęs skiauterę vėl lekia prie štabo vagono. Stebiuosi, kaip jis dar neišsitiesė ant bėgių.

Kiek anksčiau tarp kapitono Sagnerio ir uoliojo kadeto Biglerio įvyko labai smarkus pokalbis.

– Aš stebiuosi jumis, kadete Bigleri, – tarė kapitonas Sagneris, – kodėl jūs neatvykote tučtuojau man pranešti, kad kareiviams neišduota po šimtą penkiasdešimt gramų vengriškos dešros. Man pačiam teko eiti sužinoti, kodėl kareiviai iš sandėlio grįžta tuščiomis. O ponai karininkai elgiasi taip, lyg įsakymas daugiau jau nebūtų įsakymas. Juk aš tiksliai buvau patvarkęs: „Į sandėlį eiti būriais, kuopa paskui kuopą". Tai reiškė, kad ir iš sandėlio, jei nieko negaunam, tokia pat tvarka grįžtame į vagonus. Aš įsakiau, kadete Bigleri, palaikyti tvarką, o jums ne tai galvoj. Jūs apsidžiaugėte, kad nereikės skaičiuoti dešros porcijų, ir ramių ramiausiai nuėjot pasižiūrėti, – aš tai mačiau pro langą,– pasismeigusio kapralo iš doičmeistrų. O kai paskui įsakiau jus pašaukti, jūs nieko geriau nesugalvojote, kaip tik, davęs laisvę savo fantazijai, nesąmones plepėti, esą ėjot įsitikinti, ar nevaroma kokia nors agitacija prie pasismeigusio kapralo...

– Drįstu pranešti, kad vienuoliktosios kuopos ryšininkas Šveikas...

– Atstokit nuo manęs su tuo Šveiku! – suriko kapitonas Sagneris. – Nemanykit, kadete Bigleri, kad jums pavyks regzti intrigas prieš vyresnįjį leitenantą Lukašą. Mes patys ten Šveiką pasiuntėm... Na, ko gi jūs žiūrite į mane, tartum aš būčiau ėmęs prie jūsų kabintis? Taip, aš prie jūsų kimbu, kadete Bigleri!.. Jeigu nemokate su derama pagarba laikytis prieš savo viršininką, jeigu jūs stengsitės jį visur kompromituoti, aš jums įtaisysiu tokią tarnybą, kad ilgai atsiminsite Rabo stotį! Aš jums parodysiu, ką reiškia girtis savo teoriniu išmanymu! Palaukit, kai atsidursim fronte, aš jus pasiųsiu su karininkų patruliu žvalgybon ligi pat spygliuotų priešo vielų užtvaros... Jūsų raportas? Netgi raporto iš jūsų negirdėjau, kai grįžot!.. Čia jums ne teorija, kadete Bigleri...

– Drįstu pranešti, ponas kapitone, kad vietoj šimto penkiasdešimties gramų vengriškos dešros kareiviai gavo po du atvirukus. Prašom, ponas kapitone.

Bigleris padavė bataliono vadui du atvirukus, išleistus Vienos karo archyvo direkcijos, kurios viršininkas buvo pėstininkų generolas Voinovičius. Vienoje atviruko pusėje buvo pavaizduota rusų kareivio karikatūra – barzdotas rusų mužikas, apglėbtas giltinės. Po karikatūra buvo parašyta: *„Der*

*Tag, an dem das perfide Russland krepieren wird, wird ein Tag der Erlösung für unsere ganze Monarchie sein"**. Kitas atvirukas buvo vokiškas. Tai vokiečių dovana Austrijos–Vengrijos kariams. Atviruko viršuje spindėjo užrašas: „*Viribus unitis*"**, po užrašu buvo paveikslas, vaizduojąs pakartą serą Eduardą Grėjų[65]. Iš abiejų kartuvių pusių stovėjo austrų ir vokiečių kareiviai, džiaugsmingai saliutuodami. Šiam atvirukui eilėraštukas paimtas iš Greinco knygelės „Šarvuotas kumštis". Tai buvo prieš mūsų priešus nukreiptų pamfletų rinkinys. Vokiečių laikraščiai rašė: „Greinco eilės čaižo kaip botagas, jos kupinos neišsenkamo humoro bei nepamėgdžiojamo sąmojo".

Po kartuvėmis eilėraštuko tekstas buvo toks:

Mūsų malonumui pakaruokliu tapęs,
Šičia pakabintas senas Grėjus – lapė.

Jau seniai šioj vietoj jam kaboti laikas,
Vieną aplinkybę tik paaiškinti reikia:

Mums nelengva buvo rasti tokią kartį,
Kad sutiktų Judą ant savęs pakarti.

Dar nespėjo kapitonas Sagneris perskaityti šio eilėraštuko, „kupino neišsenkamo humoro bei nepamėgdžiojamo sąmojo", kai į štabo vagoną įlėkė bataliono ryšininkas Matušacas.

Jį kapitonas Sagneris buvo pasiuntęs į geležinkelio stoties karo komendantūros telegrafą sužinoti, ar nėra gauta naujų įsakymų ešelonui. Ryšininkas parnešė brigados vado telegramą. Tačiau griebtis šifro nereikėjo, nes telegrama buvo nešifruota ir skelbė: „*Rasch abkochen, dann Vormarsch nach Sokal!*"***

Kapitonas Sagneris susirūpinęs pakraipė galvą.

– Drįstu pranešti,– tarė Matušicas,– stoties komendantas liepė jus paprašyti užeiti pas jį patį pasikalbėti. Ten gauta dar viena telegrama.

---

* „Ta diena, kurią išdavikė Rusija padvės, bus visos mūsų monarchijos išsivadavimo diena" (*vok.*).

** „Bendromis jėgomis" (*lot.*).

*** „Skubiai paruošti pietus, paskui žygiuoti Sokalo link" (*vok.*).

Paskui tarp stoties komendanto ir kapitono Sagnerio įvyko griežtai konfidencialus pokalbis.

Pirmoji telegrama, nors jos turinys gana keistas, turėjo būti įteikta batalionui atvykus į Rabo stotį. Ką gi tai galėjo reikšti: „Skubiai paruošti pietus, paskui žygiuoti Sokalo link"? Ji adresuota devyniasdešimt pirmojo pulko žygio batalionui, o jos nuorašas pasiųstas septyniasdešimt penktajam žygio batalionui, traukiančiam iš paskos. Parašas buvo tikras: „Brigados vadas baronas fon Herbertas".

– Visiškai slaptai, ponas kapitone, – paslaptingai tarė geležinkelio stoties komendantas, – iš jūsų divizijos gauta slapta telegrama, kad brigados vadas išprotėjęs. Jį išgabeno į Vieną, kai jis brigados vardu keletą tuzinų panašių telegramų išsiuntinėjo į visas puses. Budapešte, reikia manyti, jūs gausite dar vieną telegramą. Savaime suprantama, kad visas jo telegramas reikia anuliuoti, bet kol kas mes šiuo reikalu jokio įsakymo neturime. Esu gavęs, kaip sakiau, tik vienintelį įsakymą iš divizijos į nešifruotas telegramas nekreipti dėmesio. Įteikti jas aš privalau, mat šiuo reikalu iš savo vadovybės dar nesu gavęs jokių nurodymų. Per savo vadovybę paklausiau vyriausiąją kariuomenės vadovybę, ir tas dalykas jau tiriamas...

– Aš, buvęs kadrinis pionierių dalinio karininkas, – pridūrė jis, – dirbau Galicijoje prie strateginio mūsų geležinkelio statybos.

– Ponas kapitone, – tarė jis po valandėlės, – mums, seniams, karinę tarnybą pradėjusiems eiliniais kareiviais, kelias tik į frontą! Civilių inžinierių, išlaikiusių savanorių egzaminus, karo ministerijos geležinkelių tarnyboje dabar priviso kaip šunų... Beje, po ketvirčio valandos jums teks toliau važiuoti... Aš gerai atsimenu, kad, dar būdamas Prahos kadetų korpuso vyresnėje klasėje, kartą jums pagelbėjau per gimnastikos pamoką ant trapecijų. Juk jūs pešdavotės savo klasėje su vokiečiais... Su jumis drauge mokėsi ir Lukašas, judu labai draugavote... Kai telegrafu gavau sąrašą karininkų, kurie su žygio batalionu pravažiuos pro mano stotį, aš viską prisiminiau. Daug vandens nuo to laiko nutekėjo. Kadetas Lukašas man buvo labai mielas...

Kapitonui Sagneriui šis pokalbis padarė slogų įspūdį. Jis lengvai atpažino, kad komendantas yra jo klasės draugas, kuris kadetų korpuso mokykloje vadovavo opozicijai prieš austrus. Jis karjeros sumetimais vėliau to draugo atsisakė. O labiausiai jam nepatiko, kad buvo primintas vyresnysis leitenantas Lukašas, kurį, nežinia kodėl, visada aplenkdavo, kitus keldamas laipsniu ar apdovanodamas.

– Vyresnysis leitenantas Lukašas, – tarė kapitonas pabrėžtinai, – puikus karininkas. Kada mūsų traukinys išeina?

Stoties komendantas pasižiūrėjo į laikrodį.

– Po šešių minučių.

– Na tai aš eisiu,– tarė Sagneris.

– O aš maniau, kad jūs man ką nors pasakysite, Sagneri.

– *Also, nazdar!* – atsakė Sagneris ir pasišalino iš stoties komendantūros.

Kai kapitonas Sagneris, prieš išeinant traukiniui, sugrįžo į štabo vagoną, visi karininkai jau buvo savo vietose. Jie sėdėjo grupelėmis po keturis ir lošė kortomis, tiktai kadetas Bigleris nelošė. Rausėsi krūvoje pradėtų rankraščių; tai buvo karo veiksmų apžvalgos. Jis mat norėjo pasižymėti ne vien kautynių lauke, bet ir literatūriniais gabumais: aprašinėdavo įvairius žygių ir kautynių įvykius kaip tikras fenomenalus literatas. Mat šis „gandrasparnis su žuvies uodega" svajojo pasidaryti žymus karo rašytojas. Beje, kol kas jo literatūriniai bandymai pasireiškė vien daug žadančiomis antraštėmis, kuriose kaip veidrody atsispindėjo to laikotarpio militaristinės nuotaikos. Tačiau temos dar buvo neapdorotos, nes popieriaus lapuose margavo vien pavadinimai tų kūrinių, kuriuos reikėjo parašyti.

„Didžiojo karo dalyvių biografijos. – Kas pradėjo karą. – Austrijos–Vengrijos politika ir pasaulinio karo pradžia. Pastabos iš karo lauko. – Austrija–Vengrija ir pasaulinis karas. Karo pamokos. – Populiari karo kilmės priežasčių apžvalga. – Apmąstymai apie karą ir politiką. – Šlovingoji Austrijos–Vengrijos diena. – Slavų imperializmas ir pasaulinis karas. – Pasaulinio karo dokumentai. Medžiaga pasaulinio karo istorijai. – Pasaulinio karo dalyvio dienoraštis. – Vienos dienos karo įvykiai. – Pirmasis pasaulinis karas. – Mūsų dinastija pasauliniame kare. – Austrijos–Vengrijos tautos su ginklu rankoje. – Kova dėl pasaulinio viešpatavimo. – Mano patirtis pasauliniame kare. – Mano karo žygio kronika. – Kaip kariauja Austrijos–Vengrijos priešai. – Kas nugalės. – Mūsų karininkai ir kareiviai.– Kilnūs mano kareivių žygdarbiai. – Iš didžiojo karo laikų. – Karo audros. – Austrijos–Vengrijos karžygių almanachas. – Geležinė brigada. – Mano laiškeliai iš fronto. – Mūsų žygio bataliono karžygiai. – Vadovėlis kareiviams kautynių lauke.– Kovų ir pergalių dienos. – Ką aš mačiau ir patyriau kautynių lauke.– Priešakinėse linijose. – Karininkas pasakoja. – Pirmyn, Austrijos–Vengrijos sūnūs. – Priešo lėktuvai ir mūsų pėstininkai. – Po mūšio. – Mūsų artileristai, ištikimieji tėvynės sūnūs. – Kad ir visas pasaulis mus užgriūtų... – Gynybinis karas ir puolamasis karas. – Kraujas ir geležis. – Pergalė arba mirtis. – Mūsų kariai nelaisvėje".

Kapitonas Sagneris priėjo prie kadeto Biglerio ir, permetęs akimis rankraščius, paklausė, kam visa tai jis parašęs ir ką su tais raštais manąs daryti.

Kadetas Bigleris džiūgaudamas atsakė, kad kiekviena antraštė reiškianti pavadinimą knygos, kurią jis parašysiąs. Kiek antraščių – tiek knygų.

– Aš norėčiau, ponas kapitone, kad, žuvus man kovos lauke, išliktų mano atminimas. Mano idealas yra vokiečių profesorius Udas Kraftas. Jis gimė 1830 metais, dalyvavo šiame pasauliniame kare savanoriu ir 1914 metų rugpjūčio 22 dieną žuvo prancūzų fronte prie Anlojaus. Prieš mirtį jis išleido knygą „Pasirengimas mirti už imperatorių".

Kapitonas Sagneris nusivedė kadetą Biglerį prie lango.

– Nagi, parodykit, kadete Bigleri, ką jūs dar turite, mane labai domina jūsų veikla, – tarė kapitonas ironiškai. – Kokį sąsiuviniuką jūs čia įsibrukote į kišenę?

– Čia taip sau, niekniekiai, ponas kapitone, – atsakė kadetas Bigleris, rausdamas kaip vaikas. – Prašom, malonėkite pats įsitikinti.

Ant sąsiuvinėlio buvo parašyta:

Žymiausių ir šlovingiausių Austrijos–Vengrijos armijos mūšių schemos, sudarytos pagal oficialius imperatoriškosios bei karališkosios armijos karininko Adolfo Biglerio duomenis.

Pastabas ir paaiškinimus parengė imperatoriškosios bei karališkosios armijos karininkas *Adolfas Bigleris.*

Tos schemos buvo nežmoniškai primityvios. Sąsiuvinio pradžioje – mūšio prie Nerdlingeno 1634 m. rugsėjo 6 d. schema. Toliau ėjo mūšis prie Cento 1697 m. rugsėjo 11 d., tada mūšis prie Kaldjero 1805 m. spalio 31 d., mūšis prie Asperno 1809 m. gegužės 22 d., paskui prie Leipcigo 1813 m., prie Santa Lučijos 1848 m. gegužės mėn., prie Trutnovo 1866 m. birželio 27 d. Sąsiuvinis baigėsi Sarajevo paėmimu 1878 m. rugpjūčio 19 d. Visų šių mūšių brėžiniai ir planai niekuo vienas nuo kito nesiskyrė. Visuose brėžiniuose kadetas Bigleris buvo išbraižęs stačiakampius, kuriuose tušti langeliai vaizdavo vieną kariaujančią pusę, o užtušuoti – kitą. Abiejose pusėse buvo kairysis sparnas, dešinysis sparnas ir centras. Už kariuomenės linijų strėlės žymėjo rezervų judėjimą. Mūšis prie Nerdlingeno nė per nago juodymą nesiskyrė nuo mūšio prie Sarajevo, ir abu brėžiniai tartum vaizdavo žaidėjų pasiskirstymą futbolo rungtynių pradžioje, o strėlės atseit nurodinėjo, kur viena ar kita pusė turės siųsti sviedinį.

Tą panašumą kapitonas Sagneris taip pat pastebėjo ir tučtuojau paklausė:

– Jūs, kadete Bigleri, be abejo, žaidžiate futbolą?

Bigleris dar labiau paraudo, ėmė nervingai mirkčioti, ir atrodė, kad vos vos laikosi nepravirkęs.

Kapitonas Sagneris, su šypsena sklaidydamas sąsiuvinėlį, apsistojo prie pastabų po brėžiniais, vaizduojančiais Trutnovo kautynes. Tos kautynės vyko Prūsijos–Austrijos kare.

Kadetas Bigleris čia buvo užrašęs: „Prie Trutnovo pergalės nebuvo galima pasiekti todėl, kad kalnuota vietovė kliudė generolui Macuheliui išskleisti diviziją, kuriai grasino stiprios prūsų kolonos. Prūsai buvo sustoję kalvose, ir ta aplinkybė varžė austrų divizijos kairįjį sparną".

– Jūsų supratimu, – tarė kapitonas Sagneris šypsodamasis ir grąžindamas kadetui Bigleriui sąsiuvinėlį, – mūšis prie Trutnovo tik tuo atveju būtų buvęs sėkmingas, jei Trutnovas būtų buvęs lygumoje! Ech, jūs mažasis Budejovicų Benedeke![66] Ką gi, kadete Bigleri, labai gražu, kad jūs, taip trumpai pabuvęs kariuomenėje, stengiatės įsigilinti į strategijos paslaptis. Tik gaila, kad jums visa tai atrodo kaip tiems vaikams, kurie, žaisdami kareiviukus, patys save pakelia į generolus. Jūs savo laipsnį taip greit pakėlėt, kad tiesiog džiaugsmas ima. Imperatoriškasis bei karališkasis karininkas Adolfas Bigleris! Dar nesuspėsim nuvažiuoti į Budapeštą, o jūs, žiūrėk, jau būsit feldmaršalas, nors kiek čia praėjo laiko, kai judu su tėveliu namuose rūšiavote triušių kailiukus! Jo didenybės k a r i n i n k a s Adolfas Bigleris! Klausy-

kit, mielasis, juk jūs dar visiškai ne karininkas. Jūs kadetas! Jūs esat pakibęs tarp seržanto ir puskarininkio. Apsišaukdamas karininku, esate panašus į jefreiterį, kuris smuklėje liepia save vadinti „ponu štabo viršila".

– Klausyk, Lukašai! – kreipėsi jis į vyresnįjį leitenantą, – kadetas Bigleris tavo kuopoje, tad imkis jį truputį patempti. Jis tituluojasi karininku, tad tegul kautynėse šitą laipsnį ir užsitarnauja! Kai pragariškoj artilerijos ugny mums teks eit atakon, tegul tas *der gute Junge** su savo būriu praskins mums kelią pro spygliuotų vielų užtvaras... Aha, ta proga tave sveikina Cikanas, jis dabar Rabo stoties komendantas.

Kadetas Bigleris pamatė, kad pokalbis su juo baigtas, atidavė pagarbą ir, paraudęs kaip vėžys, nuėjo vagono koridorium, kol atsidūrė pačiame jo gale.

Tarsi lunatikas jis atsidarė klozeto duris. Skaitydamas vokišką ir vengrišką užrašą „Traukiniui stovint, naudotis klozetu draudžiama", ėmė šliurpsėti ir tyliai pravirko. Paskui nusileido kelnes, įsirėžė, nusišluostė ašaras ir... sunaudojo ligi paskutinio lapo sąsiuvinį su užrašu „Žymiausių ir šlovingiausių Austrijos-Vengrijos armijos mūšių schemos, sudarytos pagal oficialius imperatoriškosios bei karališkosios armijos karininko Adolfo Biglerio duomenis". Lapai dingo klozeto skylėje ir, krisdami ant bėgių, ėmė sūkuriuoti po lekiančiu kariniu traukiniu.

Kadetas Bigleris išvietės praustuvėje nusiplovė paraudusias akis ir išėjo koridoriun, nusprendęs būti tvirtas, pasiutusiai tvirtas. Jau nuo pat ryto jam skaudėjo galvą ir vidurius.

Jis pasuko į gretimą kupė, kur bataliono ryšininkas Matušicas su bataliono vado Sagnerio pasiuntiniu Baceru lošė kortomis „Vieniškąjį šnopsą" („Šešiasdešimt šešis").

Atsistojęs kupė tarpduryje, jis nusikosėjo. Abudu lošėjai pasižiūrėjo į jį, bet lošė toliau.

– Nejaugi nežinote, kas pridera?– paklausė kadetas Bigleris.

– Aš nieko negalėjau, *mi'is'd' Trump ausganga***,– atsakė kapitono Sagnerio pasiuntinys Baceras savo bjauriu Kašpero kalnų dialektu. – Pats žinau, kad pirmiau turėjau eiti būgnais, o paskui kirsti pikų karaliumi... Štai kas priderėjo!

Kadetas Bigleris, daugiau neprataręs nė žodelio, įsispraudė į savo kampą. Kai truputį palaukęs prie jo priėjo jaunesnysis leitenantas Plešneris,

---

* Mielasis berniukas *(vok.)*.

** Aš visus kozirius išleidau *(vok.)*.

siūlydamas pasivaišinti konjaku tiesiog iš butelio, išlošto kortuojant, jis labai nusistebėjo, pamatęs, su kokiu uolumu kadetas Bigleris skaito profesoriaus Udo Krafto knygą „Pasirengimas mirti už imperatorių".

Prie pat Budapešto kadetas Bigleris jau buvo taip nusigėręs, kad, išsikoręs per vagono langą, be perstojo šaukė tuštiems laukams: *„Frisch drauf! In Gottes Namen frisch drauf!"**

Paskui kapitonui Sagneriui įsakius, bataliono ryšininkas Matušicas nutempė Biglerį į kupė ir, pasiuntinio Bacero padedamas, paguldė jį ant suolo. Ten gulėdamas, jis susapnavo tokį sapną.

KADETO BIGLERIO SAPNAS, NEPRIVAŽIAVUS BUDAPEŠTO

Jis buvo apdovanotas aukščiausiu kariniu garbės ženklu – *signum laudis*, turėjo majoro laipsnį ir važiavo inspektuoti jam pavesto brigados baro. Jam pačiam buvo neaišku, kodėl jisai tik majoras, o turi vadovauti visai brigadai. Jam rodėsi, kad jis jau buvo gavęs generolo majoro laipsnį, bet dėl karo metotelegrafo ir pašto maišaties „generolas" kažkur nusimetęs tarp įvairių raštų šūsnių.

Širdyje jis juokėsi iš to, kaip traukiny, bevažiuojant į frontą, kapitonas Sagneris jam grasino, kad jis, Bigleris, turėsiąs pašalinti spygliuotų vielų užtvaras. Beje, kapitonas Sagneris drauge su vyresniuoju leitenantu Lukašu, remiantis jo – Biglerio – pranešimu štabui, jau seniai buvo perkelti į kitą pulką, į kitą diviziją, į kitą kariuomenės korpusą.

Kažkas dar jam papasakojęs, kad jiedu, sprukdami nuo priešo, negarbingai žuvę kažkur pelkėse.

Ir kai dabar jis automobiliu važiavo į frontą inspektuoti savo brigados, jam viskas buvo aišku. Jį, tiesą sakant, pasiuntė generalinis armijos štabas.

Pro šalį ėjo kareiviai ir dainavo dainą, kurią jis buvo skaitęs austrų karo dainų rinkiny *„Es gilt"***:

Halt euch brav, ihr tapf'ren Brüder,
werft den Feind nur herzhaft nieder,
*lasst des Kaisers Fahne weh'n!..****

---

* „Drąsiau pirmyn! Su Dievo pagalba drąsiau pirmyn!" *(Vok.)*

** „Tai ne pro šalį" *(vok.)*.

*** Laikykitės drąsiai, narsieji broliai,
Smokite į priešą iš peties,
Teplevėsuoja karaliaus vėliava! *(Vok.)*

Reginys buvo lygiai toks pat kaip ir „Wiener illustrierte Zeitung"* iliustracijos.

Dešinėje pusėje, palei kažkokią klėtį, buvo matyti artilerija, apšaudanti priešo apkasus palei kelią, kuriuo jie važiavo automobiliu. Kairėje stovėjo namas, iš jo buvo šaudoma, o priešo kareiviai stengėsi šautuvų buožėmis išlaužti jo duris. Šalia kelio degė priešo lėktuvas. Tolumoje buvo matyti kavalerija, degantis kaimas, be to, dar vieno žygio bataliono apkasai ir nedidelė kalvelė, nuo kurios kulkosvaidžiai šaudė į priešą. Kiek toliau vieškele vingiavo priešo apkasai. Tačiau vairuotojas važiuoja keliu tiesiai tolyn į priešą.

Generolas Bigleris pro garsintuvą šaukia vairuotojui:

– Argi nematai, kur važiuojam? Juk ten priešas.

Tačiau tas ramiai atsako:

– Ponas generole, tai vienintelis padorus kelias. Kelias geras. Lauko keliais padangos neišlaikytų.

Kuo labiau jie artėjo prie priešo pozicijų, tuo šaudymas stiprėjo. Šoviniai sproginėja ties apkasais, bet vairuotojas ramiai atsako per vamzdelį:

– Tai pirmos rūšies kelias, ponas generole, juo važiuojam kaip parketu. Jei pasuksim į kokį šunkelį, neišlaikys padangos. – Pažiūrėkit, ponas generole! – šaukia vairuotojas per vamzdelį. – Čia kelias taip puikiai išpiltas, kad nė trisdešimties su puse centimetrų pabūklai mums nieko nepadarys. Plentas tartum grendymas, o ten, tuose akmenuotuose lauko keliuose, mūsų padangos susproginėtų. Atgal grįžti mes taip pat negalim, ponas generole.

– Bzz–bum! – girdi Bigleris, ir automobilis padaro didžiulį šuolį.

– Argi aš nesakiau jums, ponas generole, – rėkia vairuotojas, – kad tai pasiutusiai geras kelias? Štai ką tik šalia mūsų sprogo trisdešimt aštuonių centimetrų sviedinys, o duobės nė ženklo, kelias kaip grendymas. O tik užtektų pasukti į laukus, ir po padangų. Dabar į mus šaudo iš keturių kilometrų atstumo.

– Bet kur mes iš tikrųjų važiuojam?

– Pamatysim, – atsakė vairuotojas, – kol kelias bus šitoks, aš už viską atsakau.

Staiga mašina pašoka, baisiai pašoka į orą ir sustoja.

– Ponas generole, – šaukia vairuotojas, – ar turite generalinio štabo žemėlapį?

* „Iliustruotas Vienos laikraštis" *(vok.)*.

Generolas Bigleris užsižiebia kišeninę lempelę ir mato, kad ant jo kelių guli generalinio štabo žemėlapis. Bet pasirodo, kad tai 1864 m. Helgolando pakraščių jūros žemėlapis. Tuo metu Austrija–Prūsija kariavo su Danija dėl Šlėzvigo.

– Čia kryžkelė, – kalba vairuotojas, – abu keliai eina į priešo pozicijas. Bet man tik viena svarbu – geras kelias, kad nenukentėtų padangos, ponas generole. Aš atsakau už štabo automobilį...

Paskui trenksmas, kurtinantis trenksmas, ir žvaigždės pasidaro didumo sulig ratais. Paukščių takas tirštas kaip grietinė.

Bigleris, sėdėdamas greta vairuotojo, kyla į padanges. Visa mašina palei pat sėdynę perkirpta pusiau kaip žirklėmis. Iš automobilio likęs tik priešakys.

– Tai dar laimė, – sako vairuotojas, – kad jūs man per petį rodėte žemėlapį. Jus sviedė link manęs, o užpakalinė dalis visa susprogo. Tai buvo keturiasdešimt dviejų centimetrų sviedinys. Aš iš karto tai pajutau. Jei tik privažiavai kryžkelę, tai kelias nė šuns uodegos nevertas. Po trisdešimt aštuonių centimetrų sviedinio gali būti tik keturiasdešimt dviejų. Juk didesnio kalibro ligi šiol dar negaminami, ponas generole.

– Kur jūs dabar sukate?

– Skrendam į dangų, ponas generole, ir mums reikia saugotis kometų. Jos baisesnės už keturiasdešimt dviejų centimetrų sviedinius.

– Dabar po mumis Marsas, – prabilo vairuotojas po ilgos pauzės.

Bigleris vėl pasijuto visiškai ramus.

– O jūs žinote tautų mūšio prie Leipcigo istoriją? – paklausė jis vairuotoją. – Kaip feldmaršalas kunigaikštis Švarcenbergas 1813 m. spalio 13 d. žygiavo į Liberikovicus ir kaip spalio 16 d. įvyko kautynės dėl Lindenau? Ar žinote, kaip teko kautis generolui Merveltui, kai austrų kariuomenė prasimušė į Vachavą ir kai spalio 19 d. buvo paimtas Leipcigas?

– Ponas generole, – rimtai prabilo vairuotojas, – mes esame prie pat dangaus vartų. Lipkit iš mašinos, ponas generole! Pro dangaus vartus negalime pravažiuoti, nes čia didžiausia spūstis – vieni kariškiai.

– Suvažinėk vieną kitą, – šaukia Bigleris vairuotojui, – tada žinos, jog reikia duoti kelią.

Ir, iškišęs galvą iš mašinos, subliovė:

– *Achtung, sie Schweinbande!** Tai galvijai: aiškiai mato, kad važiuoja generolas ir negali lygiuoti į dešinę!

Vairuotojas mėgina jį nuraminti:

– Tai sunku padaryti, ponas generole, mat daugeliui nukirstos galvos.

Generolas Bigleris tik dabar pastebėjo, kad susigrūdusi prie dangaus vartų minia – tikrai visokie invalidai, netekę kare įvairiausių kūno dalių – galvų, rankų, kojų – jas dabar jie nešiojasi kuprinėse. Kažkoks garbingas artileristas, stumdęsis palei dangaus vartus su sudraskyta miline, į kuprinę buvo susidėjęs visą savo pilvą su apatinėmis kūno dalimis. Čia pat trypė ir vienas pagarbus atsarginis. Iš jo kuprinės į generolą Biglerį kuo ramiausiai žvelgė pusė jo užpakalio, prarasto kautynėse prie Lvovo.

– Tai dėl tvarkos, – vėl pasakė vairuotojas, sprausdamasis su mašina pro tirštą minią,– jiems, matyt, reikės pereiti per Aukščiausiąją dangaus komisiją.

Pro dangaus vartus leido tik pagal slaptažodį *„Für Gott und Kaiser"***, kurį generolas Bigleris tučtuojau atsiminė. Automobilis įvažiavo į dangų.

– Ponas generole, – tarė vienas sparnuotas karininkas angelas, kai jiedu važiavo pro naujokų angelų kareivines, – jūs turite vykti į vyriausiąją karo būstinę.

---

* Dėmesio, jūs paršai! *(Vok.)*

** „Už Dievą ir imperatorių" *(vok.)*.

Toliau jiedu važiavo per parado aikštę, kur knibždėte knibždėjo angelų rekrūtų, mokomų sutartinai šaukti „Aleliuja". Paskui privažiavo grupę kareivių, kur rudaplaukis angelas kapralas lavino vieną vėplą naujoką angelą, daužydamas kumščiais jam į pilvą ir aprėkdamas: „Išsižiok kaip reikia, tu purvinas Betliejaus parše! Kas gi taip šaukia „Aleliuja"?! Nebent kukulis gerklėj tau įstrigo, ar kas? Būtų įdomu žinoti, koks asilas tave, neraliuotą galviją, čia į dangų įleido? Nagi, pamėgink tu man dar kartą riktelt „Hlahlehliuhja"! Ką tu, bestija, čia mums danguj šniaukrosi? Dar kartą pamėgink, tu Libano kedro basly!"

Jiedu važiavo toliau, ir užpakaly jų dar ilgai buvo girdėti sniaukrojančio naujoko angelo bailus „Hla-hle-hliu-hja" ir angelo kapralo riksmas: „Aleliuja, aleliuja, tu Jordano jauti!"

Paskui ties vienu dideliu pastatu, panašiu į Marijos kareivines Česke Budejovicuose, Bigleris pamatė akinamą milžiniško prožektoriaus šviesą. Viršum pastato skraidė du lėktuvai – vienas iš kairės, kitas iš dešinės, – o tarp jų buvo ištiestas milžiniškas audeklas su didingu užrašu: *K.u.K.* Gottes *Hauptquartier**.

---

* „Vyriausioji imperatoriškoji ir karališkoji Dievo būstinė" *(vok.)*.

Du angelai, apsivilkę lauko žandarų uniformomis, ištraukė Biglerį iš automobilio, pačiupo už pakarpos ir nutempė į antrąjį aukštą.

– Laikykitės padoriai Viešpaties Dievo akyse, – tarė jiedu Bigleriui, artindamiesi prie durų ir pastumdami jį vidun.

Salės vidury stovėjo Viešpats Dievas, o ant sienų kabojo Pranciškaus Juozapo, Vilhelmo, sosto įpėdinio Karlo, nužudytojo Pranciškaus Ferdinando, generolo Viktoro Danklo, erchercogo Frydricho ir generalinio štabo viršininko Konrado fon Hetcendorfo portretai.

– Kadete Bigleri, – pabrėžtinai tarė Viešpats Dievas, – jūs manęs nepažįstat? Aš buvęs jūsų kapitonas Sagneris iš vienuoliktosios žygio kuopos.

Bigleris apstulbo.

– Kadete Bigleri, – vėl pakėlė balsą Viešpats Dievas, – kas jums leido pasivadinti generolu majoru? Kodėl jūs, kadete Bigleri, štabo automobiliu važiavote per priešo pozicijas?

– Drįstu pranešti...

– Tylėkit, kadete Bigleri, kai su jumis kalba Viešpats Dievas!

– Drįstu pranešti...– dar kartą pamėgino Bigleris užsikirsdamas.

– Tai nenutilsit? – suriko ant jo Viešpats Dievas, atidarė duris ir šūktelėjo: – Duokit šen porą angelų!

Įėjo du angelai su šautuvais ant kairiojo peties, ir Bigleris pažino, kad tai Matušicas ir Baceras.

Iš Viešpaties Dievo lūpų nuskambėjo balsas:

– Išmeskit jį išvietėn!

Ir kadetas Bigleris nugarmėjo į kažkokią vietą, iš kurios ėjo nežmoniška smarvė.

* * *

Kitame suole priešais miegantį kadetą Biglerį sėdėjo Matušicas su kapitono Sagnerio pasiuntiniu Baceru ir be pertraukos lošė „Šešiasdešimt šešis".

– *Stink awer d'Kerl wie a'Stockfisch*, – tarė Baceras, kuris susidomėjęs stebėjo, kaip kadetas Bigleris miegodamas vis įtartinai raivosi, –*muss d'Hosen voll ha'n.**

– Tai gali kiekvienam atsitikti, – filosofiškai atsakė Matušicas. – Ko tu čia žiūri, negi ketini jį perrengti. Geriau dalyk kortas.

Jau buvo matyti Budapešto elektros lempų pašvaistė, o virš Dunojaus slankiojo prožektoriaus spindulys.

---

* Dvokia gi vyrukas kaip šeškas, matyt, jau pilnos kelnės *(vok.)*.

Kadetas Bigleris, matyt, jau sapnavo ką kita, nes per miegus murmėjo: *„Sagen sie meiner tapferen Armee, dass sie sich in meinem Herzen ein unvergängliches Denkmal der Liebe und Dankbarkeit errichtet hat!"**

Šitai murmėdamas jis vėl ėmė vartytis, ir Bacerui į nosį trenkė tokia smarvė, kad šis nusispjovė ir tarė: *„Stinkt a' Haizlputza, wie a' bescheissena Haizlputza"***.

O kadetas Bigleris vis neramiau ir neramiau raivėsi. Naujasis jo sapnas buvo nepaprastai fantastiškas: jis gynė Lincą Austrijos įpėdinystės kare. Sapnavo redutus, apkasus ir užtvaras aplink miestą. Jo štabo būstinė buvo paversta didžiausia ligonine. Visur pilna sužeistųjų, susiėmusių už pilvų. Palei Linco miesto užtvaras jodinėja Napoleono I prancūzų dragūnai.

O jis, įgulos komendantas, stovi vidury tų ligonių taip pat laikydamasis už pilvo, ir šaukia prancūzų parlamentarui:

– Praneškit savo imperatoriui, kad aš nepasiduosiu!

Paskui jam ima rodytis, kad pilvo skausmai praėję, ir su savo batalionu pro užtvaras jis veržiasi iš miesto, kur jo laukia šlovė ir pergalė, ir mato, kaip vyresnysis leitenantas Lukašas atstato savo krūtinę prieš prancūzų dragūno kardą, nukreiptą į jį, Biglerį, apsiausto Linco gynėją.

Vyresnysis leitenantas Lukašas miršta po jo kojomis sušukdamas: *„Ein Mann, wie Sie, Herr Oberst, ist nötiger als ein nichtsnutziger Oberleutnänt!"****

Susigraudinęs Linco gynėjas nusigręžia nuo mirštančio leitenanto, bet staiga kartečė smogia jam į sėdmenis. Bigleris nejučiomis pasičiupinėja kelnes, pajunta ranka kažką šlapia bei lipnu ir, šaukdamas „Sanitarai! Sanitarai!", krinta nuo arklio...

Baceras su Matušicu pakėlė nupuolusį nuo suolo kadetą Biglerį ir vėl paguldė į tą pačią vietą. Paskui Matušicas nuėjo pas kapitoną Sagnerį ir pranešė jam, kad kadetui Bigleriui dedasi kažkokie negeri dalykai.

– Tai ne nuo konjako, – pridūrė jis, – greičiausiai tai bus cholera. Kadetas Bigleris visose stotyse gėrė vandenį. Aš pats mačiau, kaip jis Mošone...

– Cholera taip greitai nesuims, Matušicai, – atsiliepė kapitonas. – Pasakykite gydytojui gretimam kupė, tegul apžiūri jį. Batalionui buvo paskirtas karo gydytojas, senas medikas ir buvęs korporantas Velferis. Jis mėgo išgerti

---

* „Pasakykite mano šauniajai armijai, kad širdyje aš pastačiau jai amžiną meilės ir dėkingumo paminklą" *(vok.)*.

** „Smirda kaip auksavežys, kaip mėšlinas auksavežys!" *(Vok.)*

*** „Toks žmogus kaip jūs, ponas pulkininke, yra vertingesnis negu niekam nereikalingas vyresnysis leitenantas!" *(Vok.)*

ir pasipešti, tačiau mediciną išmanė geriau už kitus. Buvo klausęs medicinos fakulteto kurso beveik visuose Austrijos–Vengrijos miestų universitetuose, praktikavosi įvairiausiose klinikose, tačiau gydytojo egzaminų nelaikė dėl vienos paprastos priežasties: velionio jo dėdės testamente buvo punktas, pagal kurį dėdės įpėdiniai privalėjo mokėti medicinos studentui Frydrichui Velferiui kasmetinę stipendiją, kol jis gaus gydytojo diplomą. Beje, toji stipendija buvo maždaug keturis kartus didesnė už ligoninės asistento ir medicinos mokslų kandidato algą. Todėl Frydrichas Velferis medicinos daktaro laipsnio įgijimą kiek galėdamas stengėsi atidėti vis toliau ir toliau.

Velionio dėdės įpėdiniai vos iš proto neišsikraustė. Jie stengėsi įrodyti, kad Velferis yra beprotis, mėgino jam išpiršti turtingų nuotakų – kad tik nusikratytų jo. Norėdamas tuos įpėdinius dar labiau paerzinti, Frydrichas Velferis, bent dvylikos korporacijų narys, išleido keletą itin gerų eilėraščių rinkinių Vienoje, Leipcige ir Berlyne, bendradarbiavo leidinyje „Simplicissimus" ir kuo ramiausiai studijavo sau toliau.

Bet štai kilęs karas negailestingai smogė jam iš pasalų. Eilėraščių rinkinių *„Lachende Lieder"**, *„Krug und Wissenschaft"***, *„Märchen und Parabeln"**** autorių be jokios atodairos pašaukė karan, o vienas iš pokštininko dėdės įpėdinių visomis išgalėmis pasistengė ir karo ministerijoj pasiekė, kad nerūpestingasis Frydrichas Velferis išlaikytų karo gydytojo egzaminus. Tie egzaminai buvo vien raštu: Velferiui atsiuntė keletą klausimų, į kuriuos jis turėjo atsakyti. Į visus klausimus jis atsakė stereotipiškai: *„Lecken Sie mir Arsch!"***** Po trijų dienų pulkininkas, egzaminų komisijos pirmininkas, pranešė Velferiui, kad jam pripažintas visų medicinos mokslo šakų daktaro diplomas, nes jis jau seniai yra nusipelnęs daktaro laipsnį, kad vyresnysis štabo gydytojas jį paskyręs į atsargos ligoninę ir kad tolesnė sėkminga jo karjera priklausysianti nuo jo paties elgesio; taip pat dar pridūrė, kad nors daugely miestų jis turėjęs su karininkais dvikovas, apie kurias karo vadovybei gerai žinoma, dabar, karo metu, visa tai užmiršta.

Eilėraščių rinkinio „Puodelis ir mokslas" autorius krimstelėjo sau lūpą ir pradėjo karo tarnybą.

---

* „Besijuokiančios dainos" *(vok.)*.
** „Puodelis ir mokslas" *(vok.)*.
*** „Pasakos ir parabolės" *(vok.)*.
**** „Pabučiuokit jūs man į užpakalį!" *(Vok.)*

Kai pakartotinai buvo konstatuota, jog daktaras Velferis pacientams kareiviams nepaprastai atlaidus ir stengiasi, kad jie ligoninėje kiek galima ilgiau išbūtų, jį su vienuoliktuoju pėstininkų žygio batalionu išsiuntė į frontą. Čia nebuvo atsižvelgta į paplitusį tarp kareivių posakį: „Ar kareiviai tvarsysis apkasuos, ar ligoninėj – vis tiek padvės".

Kadriniai bataliono karininkai jį laikė žemesniu padaru; atsargos karininkai, bijodami dar labiau pagilinti bedugnę tarp savęs ir kadrinių karininkų, taip pat jo šalinosi ir nesistengė užmegzti artimesnių santykių.

Kapitonas Sagneris, savaime aišku, jautėsi nepalyginamai viršesnis už šį buvusį medicinos studentą, kuris per ilgus savo studijų metus dvikovose buvo pasiuntęs į aną pasaulį nemaža visokių karininkų. Kai daktaras Velferis praėjo pro Sagnerį, šis net nepažvelgė į jį ir tebesišnekėjo su vyresniuoju leitenantu Lukašu apie visokius niekus: tvirtino, kad apie Budapeštą auginama daug moliūgų, o leitenantas Lukašas ta proga papasakojo, kad jis, dar būdamas kadetų korpuso trečiosios klasės auklėtinis, su keliais draugais važiavęs į Slovakiją, ir visi patekę pas evangelikų pastorių slovaką pietų. Tas kaip garnyrą prie keptos mėsos padavęs moliūgų. Paskui, pripylęs jiems vyno, pasakė:

Prie kiaulės, moliūgo
Tik vyno betrūko, –

dėl to jis, Lukašas, labai įsižeidęs.

– Budapešte mums daug ko pamatyti neteks, – tarė kapitonas Sagneris, – mus veža pro Budapeštą. Pagal tvarkaraštį mūsų traukinys čia turi stovėti tik porą valandų.

– Aš manau, kad sąstatą keis, – atsakė leitenantas Lukašas, – mes atvykstam į skirstomąją stotį „*Transport-Militärbahnhof*"*.

Pro šalį ėjo karo gydytojas Velferis.

– Tikri niekai! – tarė jis šypsodamasis. – Tuos ponus, kurie svajoja ilgainiui tapti karininkais ir kurie dar Briuke, karininkų klube, didžiavosi savo nusimanymu apie strategiją arba istoriją, reikėtų įspėti, kad kenksminga iš karto suvalgyti visą siuntinį saldumynų, mamytės atsiųstų į frontą. Kadetas Bigleris, kaip man pats prisipažino, išvažiavęs iš Briuko, suvalgė trisdešimt šokolado plytelių su kremu ir stotyse gėrė tik virintą vandenį. Tai, ponas kapitone, man primena vieną Šilerio eilėraštį: „*Wer sagt von...*"**

---

* „Karinė transporto stotis" *(vok.)*.
** „Kas kalba apie..." *(vok.)*.

– Palaukit, daktare, – pertraukė jį kapitonas Sagneris, – Šileris čia niekuo dėtas. Sakykit, kas, atvirai kalbant, yra kadetui Bigleriui?

Karo gydytojas Velferis nusišypsojo:

– Jūsų kadetas Bigleris, kandidatas į karininkus, taip sakant, pridėjo kelnes. Tai ne cholera ir ne dizenterija, o paprasčiausias atvejis. Nieko ypatinga, žmogus tik apsidirbo. Jūsų kadetas, ponas kandidatas į karininkus, išgėrė konjako daugiau, negu reikia, ir apsidirbo kaip mažas vaikas... Antra vertus, jis būtų apsidirbęs ir be jūsų konjako, nes surijo iš karto visą šokoladą su kremu, kurį jam buvo atsiuntę iš namų. Juk tai kūdikis. Karininkų klube, kiek žinau, išgerdavo ne daugiau kaip vieną taurelę vyno. Jis abstinentas.

Daktaras Velferis nusispjovė:

– Jis visuomet pirkdavosi Linco pyragaičių.

– Vadinasi, nieko rimta nėra? – dar paklausė kapitonas Sagneris. – Bet štai koks dalykas... Jeigu tai pasidarys visiems žinoma...

Vyresnysis leitenantas Lukašas pakilo ir tarė Sagneriui:

– Labai ačiū už tokį būrininką!

– Aš jam padėjau kiek atsigriebti, – tarė Velferis tebešypsodamas. – O toliau tesiteikia juo pasirūpinti ponas bataliono vadas. Aš pasiųsiu kadetą Biglerį į ligoninę. Duosiu pažymėjimą, kad jis serga dizenterija. Sunki dizenterijos forma – būtinai reikia izoliuoti. Kadetą Biglerį perkels į dezinfekcinį baraką...

– Šiaip ar taip, o bus vis tiek geriau, – kalbėjo toliau Velferis, vis taip pat nejaukiai šypsodamasis, – jei batalione bus kadetas, sergąs dizenterija, negu kadetas, prisidirbęs kelnes.

Kapitonas Sagneris oficialiu tonu tarė savo bičiuliui Lukašui:

– Ponas vyresnysis leitenante, jūsų kuopos kadetas Bigleris serga dizenterija ir lieka gydytis Budapešte.

Kapitonui Sagneriui atrodė, kad Velferis springsta iš juoko, tačiau, dirstelėjęs į karo gydytoją, pamatė nepaprastai abejingą jo veidą.

– Taigi viskas kaip reikiant, ponas kapitone, – ramiai tarė Velferis, – kandidatai į karininkus... – ir, numodamas ranka, pabaigė: – tokie pat žmonės, ir, užpuolus dizenterijai, visi leidžia į kelnes.

Štai kaip nutiko, kad šaunusis kadetas Bigleris buvo pasiųstas į Uj Budo karinį izoliatorių. Jo pridergtos kelnės nusitrynė kažkur pasaulinio karo sūkuryje. Jo svajonės apie milžiniškas pergales baigėsi vienoje iš izoliacinio barako palatų.

Sužinojęs, kad serga dizenterija, kadetas Bigleris ėmė nepaprastai džiūgauti. Juk ar ne vis viena, jeigu jis, atlikdamas savo pareigą jo didenybei imperatoriui, sužeistas arba susirgęs?

Ligoninėje jis patyrė nedidelį nemalonumą: kadangi dizenterijos barake visos vietos pasirodė užimtos, tai jį perkėlė į choleros baraką.

Kai kadetą Biglerį išmaudė vonioj ir jam pažastin įkišo termometrą, vienas štabo gydytojas vengras susimąstęs palingavo galva: 37°! Staigus temperatūros kritimas – tai blogiausias ženklas sergant cholera. Ligonis pasidaro apatiškas, nelinksmas...

Iš tikrųjų kadetas Bigleris nerodė jokių jaudinimosi ženklų. Jis buvo nepaprastai ramus, savo mintyse tolydžio kartojo, kad kenčiąs už jo didenybę imperatorių.

Štabo gydytojas liepė įkišti termometrą į išeinamąją angą.

– Paskutinė choleros stadija, – pamanė štabo gydytojas. – Agonijos simptomai, visiškas nusilpimas... Ligonis nesuvokia, kas aplinkui darosi, jo sąmonė temsta. Ligonis šypsosi priešmirtinėse kančiose...

Iš tikrųjų visos šios procedūros metu, kol buvo kišamas termometras išeinamojon angon, kadetas Bigleris nė nekrustelėjo, šypsojosi kankinio šypsena. Jis vaizdavosi esąs didvyris.

– Simptomai, sergant cholera, reiškią mirtį, – vis tebemąstė štabo gydytojas, – pasyvumas...

Norėdamas pasitikrinti, jis vengriškai paklausė vyriausiąjį sanitarą, ar maudydamasis kadetas Bigleris vėmęs ir ar paleidę jam vidurius.

Gavęs neigiamą atsakymą, jis įdėmiai pasižiūrėjo į Biglerį. Jeigu, sirgdamas cholera, ligonis neviduriuoja ir nevemia,– aiškus ženklas, kad tai – paskutinės priešmirtinės akimirkos.

Kai išimtą iš šiltos vonios kadetą Biglerį nuogą paguldė lovon, jam pasidarė šalta ir ėmė barškėti dantys. Visa jo kūno oda pašiurpo kaip žąsies.

– Na, matote, – tarė vengriškai štabo gydytojas, – jį baisiai krečia šaltis, stingsta rankos, kojos... Tai – galas.

Ir, pasilenkęs prie kadeto Biglerio, paklausė jį vokiškai:

– *Also, wie geht's?**

– *S-s-se-hr-hr gu-gu-gu-tt***, – sutarškino dantimis kadetas Bigleris. – *Ei-ne De-deck-cke****.

---

* Na, kaip laikotės? *(Vok.)*

** La-la-b-bai g-ge-r-ai! *(Vok.)*

*** A-ap-klo-klo-t-tą! *(Vok.)*

– Sąmonė kartais apglumus, kartais prašvinta, – vengriškai tarė štabo gydytojas. – Liesoko kūno. Lūpos ir nagai turėtų pajuosti... Tai jau trečias atsitikimas mūsų ligoninėj, kad mirštančio nuo choleros, nepajuosta lūpos ir nagai.

Jis vėl pasilenkė prie kadeto Biglerio ir vengriškai kalbėjo toliau:

– Širdies plakimo negirdėti.

– *Ei-ei-ne-ne De-de-de-cke-ke-ke*,– barškindamas dantimis, tarė kadetas Bigleris.

– Tai – paskutiniai jo žodžiai, – kreipdamasis į vyriausiąjį sanitarą, vengriškai pasakė štabo gydytojas. – Ryt mes jį palaidosim drauge su majoru Kochu. Tuoj pat jis neteks sąmonės. Jo dokumentai raštinėje?

– Tai bus ten, – ramiai atsakė vyriausiasis sanitaras.

– *Ei-ei-ne-ne De-de-de-cke-cke*, – barškindamas dantimis, pralemeno kadetas Bigleris įkandin nueinančiųjų.

Šešiolikos lovų palatoje gulėjo penki ligoniai. Vienas iš jų – lavonas; jis mirė prieš porą valandų ir buvo uždengtas drobule. Jo pavardė buvo tokia kaip ir profesoriaus, suradusio choleros bacilas. Tai buvo majoras Kochas, apie kurį štabo gydytojas kalbėjo, kad jį laidos rytoj drauge su kadetu Bigleriu.

Kadetas Bigleris truputį pasikėlė savo lovelėj ir pirmą kartą gavo progos pamatyti, kaip žmonės miršta už jo didenybę imperatorių nuo choleros. Iš keturių dar tebegyvų du čia pat mirdami duso, pamėlynavę iš visų jėgų kažką švokštė. Negalėjai suprasti, ką ir kokia kalba jie šneka. Tai labiau panėšėjo į užkimusio parpimą negu į kalbą.

Kiti du reagavo į viską labai audringai. Tai buvo ženklas, kad jie sveiksta. Jiedu buvo panašūs į sergančius karštlige: kažką nesuprantamai šūkavo ir iš po apkloto kaišiojo liesas kojas. Prie jųdviejų stovėjo barzdotas sanitaras ir savo Štirijos tarme (kaip kadetas Bigleris suprato) juos ramino:

– Aš irgi sirgau cholera, gerbiamieji, bet taip nesispardžiau. Dabar jau jums bus geriau. Gausite atostogų ir... Sakiau, nesispardyk! – suriko jis ant vieno iš ligonių, kuris taip bloškė apklotą koja, kad tas užkrito jam ant galvos. – Pas mus taip negalima. Džiaukis, kad tau karštligė, kitaip iš čia išvyktum su muzika. Judu laimingai išsikapstėte.

Jis apsidairė.

– Va aniedu jau mirė. Mes to ir laukėme, – geraširdiškai pridūrė jis. – Dėkokit Dievui, kad laimingai išsisukot. Na, eisiu paieškoti drobulių.

Grįžęs po valandėlės, jis drobulėmis pridengė mirusiuosius, kurių lūpos buvo visiškai pajuodusios, kryžmai sudėjo jiems rankas su pajuodusiais na-

gais ir gerokai paplušėjo, stengdamasis atgal sukišti išlindusius iš burnos liežuvius. Paskui atsiklaupė tarp lovų ir ėmė kalbėti: *„Heilige Marie, Mutter Gottes!"** Melsdamasis senasis štirietis sanitaras žvalgėsi į sveikstančius savo pacientus. Juos krėtė stiprus drugys, ir tai rodė, kad jie grįžta į naują gyvenimą.

– *Heilige Marie, Mutter Gottes!* – pamaldžiai kartojo sanitaras, tik staiga kažkoks nuogas žmogus ėmė plekšnoti jam per petį.

Tai buvo kadetas Bigleris.

– Klausykit... – tarė jis, – aš išsimaudžiau... tai yra, mane išmaudė... Man reikia apkloto... Man šalta...

– Tai labai retas atsitikimas, – po pusės valandos kalbėjo tas pats štabo gydytojas kadetui Bigleriui, gulinčiam po apklotu. – Jūs, ponas kadete, sveikstate. Rytoj mes jus pasiųsime į Tarnovo atsargos ligoninę. Jūs esate choleros bacilų platintojas... Mūsų mokslas yra tiek pažengęs į priekį, kad tai galima visiškai tiksliai nustatyti. Jūs – iš devyniasdešimt pirmojo pulko?

– Tryliktojo žygio bataliono vienuoliktosios kuopos, – atsakė vyresnysis sanitaras už kadetą Biglerį.

– Rašykit, – paliepė štabo gydytojas: „Kadetas Bigleris iš devyniasdešimt pirmojo pėstininkų pulko, tryliktojo žygio bataliono, vienuoliktosios kuopos siunčiamas ištirti į choleros baraką Tarnove kaip choleros bacilų platintojas..."

Taip trykštąs entuziazmu karys kadetas Bigleris virto choleros bacilų platintoju.

2

BUDAPEŠTE

Karinėje Budapešto stotyje Matušicas atnešė iš komendantūros kapitonui Sagneriui dar vieną telegramą, kurią nelaimingasis brigados vadas dar spėjo išsiųsti prieš išgabenant jį sanatorijon. Telegrama buvo nešifruota ir tokio pat turinio kaip gautoji paskutinėj stoty: „Skubiai paruošti pietus, paskui žygiuoti Sokalo link". Prie to dar buvo pridėta: „Gurguolę priskirti rytinei grupei. Žvalgomoji tarnyba pakeičiama. Tryliktasis žygio batalionas stato tiltą per Bugo upę. Smulkesnės žinios laikraščiuose".

* „Šventoji Marija, Dievo Motina!" *(Vok.)*

Kapitonas Sagneris tučtuojau nuvyko pas stoties komendantą. Meiliai šypsodamasis, jį pasitiko mažas kresnas karininkas.

– Na ir pridirbo juokų tas jūsų brigados generolas, – prabilo kvatodamas mažasis karininkas. – Vis dėlto aš privalėjau tas nesąmones jums pasiųsti, nes iš divizijos dar nesame gavę jokių nurodymų, kad jo telegramų nereikia įteikti adresatams. Vakar pravažiavo septyniasdešimt penktojo pulko keturioliktasis žygio batalionas, ir bataliono vadas gavo telegramą, kad visiems jo kareiviams būtų išdalyta kaip ypatinga dovana už Peremyšlį po šešias kronas; drauge buvo pridėtas potvarkis, kad kiekvienas kareivis iš tų šešių kronų čia pat kanceliarijoj po dvi kronas įmokėtų karo paskolai... Yra patikimų žinių, kad jūsų brigados generolą ištikęs paralyžius.

– Ponas majore, – pasiteiravo kapitonas Sagneris karinės stoties komendanto, – remiantis pulko įsakymu, mes važiuojam į Gedelę. Mūsų vyrai čia turi gauti po pusantro šimto gramų šveicariško sūrio. Paskutinėje stotyje kiekvienam kareiviui turėjo būti išdalyta po pusantro šimto gramų vengriškos dešros, tačiau niekas nieko negavo.

– Atrodo, kad ir čia vargu kas iš to išeis, – meiliai tebešypsodamas, atsakė majoras. – Aš nieko nežinau apie tokį įsakymą čekų pulkams. Antra vertus, aš čia niekuo dėtas, kreipkitės į tiekimo valdybą.

– Kada galėsim važiuoti toliau, ponas majore?

– Pirma jūsų stovi traukinys su sunkiąja artilerija, jis vyksta į Galiciją. Jį mes išleisim, ponas kapitone, po valandos. Trečiame kelyje stovi sanitarijos traukinys, jis turi išeiti po dvidešimt penkių minučių artilerijos traukiniui iš paskos. Dvyliktame kelyje yra traukinys su šaudmenimis, jis išeis po dešimties minučių, išleidus sanitarinį ir tada po dvidešimties minučių paskui jį eis jūsų traukinys. Žinoma, jei lig to laiko nebus kokių nors tvarkaraščio pakeitimų, – pridūrė majoras, vis taip pat maloniai tebesišypsodamas ir tuo galutinai prarasdamas visas kapitono Sagnerio simpatijas.

– Atleiskit, ponas majore, – paklausė Sagneris, – ar negalėtumėt man paaiškinti, kaipgi čia yra, kad jūs nieko nežinote apie įsakymą išduoti po pusantro šimto gramų šveicariško sūrio čekų pulkams?

– Tuo reikalu yra slaptas įsakymas,– atsakė kapitonui Sagneriui karinės Budapešto stoties komendantas, nė akimirką nesiliaudamas maloniai šypsojęsis.

„Vadinasi, gerokai apsikiaulinau, – mąstė kapitonas Sagneris, eidamas iš komendantūros. – Kurių velnių aš liepiau leitenantui Lukašui sušaukti visus būrių vadus ir drauge su jais eiti į maisto tiekimo sandėlį paimti po pusantro šimto gramų šveicariško sūrio kiekvienam kareiviui?"

Bet vienuoliktosios kuopos vyresnysis leitenantas Lukašas, vykdydamas kapitono Sagnerio įsakymą, dar nebuvo spėjęs paliepti visiems būrių vadams eiti į maisto sandėlį pasiimti po pusantro šimto gramų šveicariško sūrio kiekvienam kareiviui, kai staiga priešais jį atsirado Šveikas su nelaiminguoju Balounu.

Balouno visas kūnas tirtėte tirtėjo.

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, – tarė Šveikas su įprastu mandagumu,– reikalas, dėl kurio į jus kreipiuosi, neapsakomai rimtas. Todėl leiskit paprašyti, ponas vyresnysis leitenante, ar mes negalėtume jo sutvarkyti čia kur nors pašalėly, tariant vieno mano draugo Špatinos iš Zhoršo žodžiais. Mat jam kartą teko būti vestuvėse pajauniu ir bažnyčioje staiga jis užsimanė...

– Tai koks gi reikalas, Šveikai? – nutraukė jį leitenantas Lukašas, kuris jau buvo pradėjęs ilgėtis Šveiko kaip ir Šveikas jo. – Pasitraukim kur nuošaliau.

Balounas, nesiliaudamas virpėti, sekė jiems iš paskos. Šis milžinas buvo visiškai netekęs dvasios pusiausvyros ir, paskutinės nevilties apimtas, tik mostagavo rankomis.

– Na, kas atsitiko, Šveikai? – paklausė leitenantas Lukašas, kai jie paėjėjo kiek nuošaliau.

– Drįstu pareikšti, ponas vyresnysis leitenante,– tarė Šveikas, – kad visuomet geriau prisipažinti iš anksto, o ne laukti, kol viskas iškils aikštėn. Jūs griežčiausiai esat įsakęs, ponas vyresnysis leitenante, kad, prieš atvykstant į Budapeštą, Balounas jums atneštų kepenų pašteto su bandele.

– Gavai tu šitą įsakymą, ar ne? – kreipėsi Šveikas į Balouną.

Balounas dar labiau pradėjo mostaguoti rankomis, tartum gindamasis nuo puolančio priešininko.

– Šito įsakymo, ponas vyresnysis leitenante, – tarė Šveikas, – deja, nebuvo galima jokiu būdu įvykdyti. Tą jūsų paštetą surijau aš... Taip, aš jį surijau, – kartojo Šveikas, kumšteldamas į pašonę nustebusiam Balounui, – nes pamaniau, kad kepenėlių paštetas gali sugesti. Man ne kartą teko užtikti laikraščiuose, kad ištisos šeimos apsinuodija kepenėlių paštetu. Vieną kartą taip atsitiko Zderaže, kitą – Beroune, trečią – Tabore, ketvirtą – Mlado Boleslave, penktą – Pršybrame. Ir visi šie apsinuodijimai baigėsi mirtimi. Kepenėlių paštetas yra didžiausia bjaurybė...

Tai išgirdęs, Balounas, visas drebėdamas, pasitraukė kiek į šalį, įsikišo pirštą į burną ir kelis kartus išsivėmė.

– Kas jums, Balounai?

– Ma-ma-ne t-tą-s-so, po-po-nas vyr-es-ny-ny-sis lei-te-tenan-t-te,– bevemdamas protarpiais šaukė nelaimingasis Balounas. – Juk-juk aš jį vienas su-ri-ri-jau-jau, – iš nelaimingojo Balouno burnos lindo taip pat ir gniužulai staniolio, į kurį buvo suvyniotas paštetas.

– Kaip matot, ponas vyresnysis leitenante, – tarė Šveikas, nė kiek neprarasdamas dvasios pusiausvyros, – kiekvienas toksai surytas paštetas visada lenda lauk kaip yla iš maišo. Norėjau aš tą kaltę prisiimti, o jis, nevėkšla, pats išsidavė. Jis visiškai padorus žmogus, bet viską suris, ką tik jam paduosi saugoti. Kitados aš pažinojau dar vieną lygiai tokį – jis buvo banko kurjeris. Jam galėjai tūkstančius patikėti: vieną kartą jis turėjo parnešti iš kažkokio kito banko pinigus, jam buvo permokėta tūkstantis kronų, ir jis čia pat jas grąžino. Bet kai jį pasiųsdavo nupirkti už penkiolika kreicerių rūkytos dešros, tai grįždamas būtinai pusę sutaisydavo. Baisus buvo besotis! Arba jeigu jį pasiųsdavo kepeninių dešrelių, jis pakeliui su kišeniniu peiliuku tas dešreles išknaibydavo ir skyleles užlipdydavo anglišku kleisteriu. Bet juk kleisteris penkioms mažoms kepeninėms dešrelėms atsieidavo brangiau negu viena dešrelė.

Leitenantas Lukašas atsiduso ir jau ėjo sau.

– Ar nieko neįsakysite, ponas vyresnysis leitenante? – šaukė jam įkandin Šveikas, o tuo tarpu vargšas Balounas nesiliovė kaišiojęs pirštus į burną.

Leitenantas Lukašas numojo ranka ir patraukė link maisto sandėlio. Jam į galvą šovė keista mintis: jei kareiviai ėmė ryti savo karininkų kepenėlių paštetus, tai Austrija karo laimėti negali.

Tuo tarpu Šveikas nusivedė Balouną į kitą karinės stoties pusę. Ta proga jisai mėgino Balouną nuraminti, pažadėdamas tučtuojau su juo eiti apžiūrėti miesto ir nupirkti ponui leitenantui Debrečino dešrelių. O šita ypatinga dešrų rūšis nežinia kodėl Šveikui glaudžiai siejosi su Vengrijos karalystės sostinės vaizdu.

– Taigi, bet kad tik mūsų traukinys tuo tarpu neišeitų, – ėmė dejuoti Balounas, kurio ėdrumas puikiai derinosi su nepaprastu šykštumu.

– Kai vyksti į frontą,– pareiškė Šveikas,– niekada nepavėluoji, nes kiekvienas į frontą einąs traukinys, jei jis skubinsis, tai į paskutinę stotį nuveš tik pusę ešelono. Beje, aš tave aiškiai permatau, Balounai! Tu drebi dėl savo kišenės.

Tačiau jiedu niekur nenuėjo, nes tą pat valandėlę pasigirdo signalas sėsti į vagonus. Įvairių kuopų kareiviai grįžo nuo maisto sandėlio prie savo vagonų vėl tuščiomis rankomis. Vietoj pusantro šimto gramų šveicariško sūrio, kuris turėjo būti čia jiems išduotas, jie gavo po dėžutę degtukų ir po vieną atvirlaiškį, išleistą Austrijos karių kapų priežiūros komiteto (Viena XIX/4, Kanizijaus gatvė). Vietoj pusantro šimto gramų sūrio kiekvienas iš jų nešėsi rankoje Siedlicko karių kapų, esančių Vakarų Galicijoj, nuotrauką, vaizduojančią nelaimingų apsauginių paminklą, kurį pastatė skulptorius Solcas, įstojęs į kariuomenę savanoriu ir dabar turįs viršilos laipsnį.

Prie štabo vagono viešpatavo nepaprastas susijaudinimas. Žygio bataliono karininkai būriavosi aplink kapitoną Sagnerį, kuris jiems susijaudinęs kažką pasakojo. Jis buvo ką tik grįžęs iš stoties komendantūros ir rankoje turėjo visiškai slaptą brigados štabo telegramą su labai ilgomis instrukcijomis ir nurodymais, kaip elgtis susidarius naujoms aplinkybėms, kurios susiklostė Austrijai po 1915 metų gegužės 23 dienos.

Brigada telegrafavo, kad Italija paskelbė Austrijai–Vengrijai karą.

Dar Briuke prie Leitos karininkų klube per pietus ir vakarienę dažnai būdavo atvirai kalbama apie keistą Italijos poziciją, tačiau vis dėlto niekas nesitikėjo, kad išsipildys idioto kadeto Biglerio pranašiški žodžiai. Mat jis vieną kartą per vakarienę, atstūmęs lėkštę su makaronais, pareiškė: „Šitų dar aš iki valiai atsivalgysiu prie Veronos sienų".

Kapitonas Sagneris, susipažinęs su ką tik iš brigados štabo gauta instrukcija, įsakė trimituoti aliarmo signalą.

Susirinkę žygio bataliono kareiviai buvo išrikiuoti keturkampiu, ir kapitonas Sagneris nepaprastai iškilmingu balsu jiems perskaitė brigados įsakymą, gautą telegrafu:

„Nepasotinamo godulio skatinamas Italijos karalius įvykdė neturinčios pavyzdžio išdavystės aktą, užmiršęs savo broliškas priedermes, kurios jį, kaip sąjungininką, siejo su mūsų imperija. Nuo pat pradžios karo, kuriame jis privalėjo stoti petys petin su mūsų karžygiška kariuomene, Italijos karalius, ištikimybės laužytojas, vaidino užsimaskavusio išdaviko vaidmenį ir visą laiką vedė slaptas derybas su mūsų priešais. Šita išdavystė pasiekė savo apogėjų naktį iš gegužės 22 d. į 23 d., kai mūsų monarchijai buvo paskelbtas karas. Vyriausiasis mūsų kariuomenės vadas yra įsitikinęs, kad mūsų narsioji ir šlovingoji armija į gėdingą veidmainiško priešo išdavystę atsakys tokiu smūgiu, jog išdavikas supras, kad, negarbingai ir klastingai pradėjęs karą, jis kartu pražudė save. Mes tvirtai tikime, kad su Dievo pagalba greitai išauš diena, kada Italijos slėniai vėl pamatys nugalėtoją prie Santa Lučijos, Vičencos, Navaros, Kustocos. Mes norime nugalėti, mes privalome nugalėti ir mes tikrai nugalėsime!"

Po to ėjo įprastasis trikartinis „*Hoch!*"*, ir truputį sumišę kareiviai vėl sulipo į traukinį. Vietoj pusantro šimto gramų šveicariško sūrio ant jų pečių užvirto karas su Italija.

* * *

Vagone, kuriame važiavo Šveikas, vyresnysis raštininkas Vanekas, telefonininkas Chodounskis ir virėjas Juraida, prasidėjo įdomus pašnekesys apie Italijos įstojimą į karą.

– Prahoj, Taboro gatvėj, kartą taip pat buvo panašus atsitikimas,– pradėjo Šveikas.– Tenai gyveno prekybininkas Horšeišis. Netoli jo, beveik priešais, turėjo savo krautuvę prekybininkas Pošmournis, o tarp jų abiejų buvo įsitaisęs smulkių prekių krautuvininkas Havlasas. Kartą prekybininkui Horšeišiui atėjo į galvą susidėti draugėn su krautuvininku Havlasu prieš Pošmournį ir jis pradėjo tartis su Havlasu, kad jiedu galėtų savo krautuves sujungti į vieną firmą „Horšeišis ir Havlasas". Tačiau krautuvininkas Havlasas nuėjo pas prekybininką Pošmournį ir sako, kad Horšeišis duodąs jam 1200 kronų už krautuvėlę ir siūląs sudaryti su juo, Horšeišiu, kompaniją. Bet jeigu jis, Pošmournis, duotų jam 1500 kronų, tai jis verčiau dėtųsi su Pošmo-

* „Valio!" (*Vok.*)

urniu į kompaniją prieš Horšeišį. Sumanyta – padaryta. Tačiau Havlasas, išdavęs Horšeišį, ir toliau vis sukinėjosi apie jį, apsimesdamas geriausiu jo draugu, ir kai tik Horšeišis pradėdavo kalbėti, kada pagaliau jiedu pradės išvien prekiauti, jis atsakydavo: „Taigi, taigi, tą dalyką jau greitai sutvarkysim. Tik laukiu, kol grįš vasarotojai". Na, o kai tie vasarotojai grįžo, iš tikrųjų viskas jau buvo parengta prekiauti bendrai, kaip jis daug kartų Horšeišiui buvo žadėjęs. Ir štai, kai Horšeišis vieną rytą nuėjo atidaryti savo parduotuvės, virš konkurento krautuvės durų pamatė didžiulę iškabą, kurioje milžiniškomis raidėmis buvo išvedžiota firmos „Pošmournis ir Havlasas" pavadinimas.

– Pas mus taip pat kartą buvo toks atsitikimas,– įsiterpė kvaištelėjęs Balounas. – Gretimam kaime norėjau pirkti veršį ir buvau jau susiderėjęs, bet Votickų pirklys pagriebė man iš panosės.

– Dabar, kilus naujam karui, – pasakojo toliau Šveikas, – atsiradus naujam priešui ir naujam frontui, su šaudmenimis teks taupiau elgtis. „Juo daugiau šeimoje vaikų, juo daugiau reikia rykščių", – sakydavo Motolo senis Chovanekas, kuris rykštėmis plakdavo kaimynų vaikus, o tėvai jam už tą darbą šiek tiek atlygindavo.

– Mane tik vienas dalykas gąsdina, – prabilo Balounas visas drebėdamas. – Dėl šitos Italijos mums sumažins maisto davinį.

Vyresnysis raštininkas Vanekas susimąstė ir rimtai tarė:

– Gali visko būti, nes dabar mūsų pergalė tikriausiai kiek nusitęs.

– Štai kada mums praverstų naujas Radeckis, – tarė Šveikas. – Jis jau bent pažintų tas vietoves, pažintų silpnąsias italų puses, žinotų, ką ir kur atakuoti. Ne toks jau paprastas dalykas kur nors įlįsti. Įlįsti pataikys kiekvienas, bet atgal išlįsti – čia ir yra tikrasis karo menas. Kai žmogus kur nors lenda, jis privalo žinoti, kas aplink jį dedasi, kad staiga nenugrimztų į balą, vadinamą katastrofa. Vieną kartą mes – tada gyvenom dar senam bute – ant aukšto sučiupom vagį. Jis, bjaurybė, ten kardamasis, pastebėjo, kad mūrininkai remontuoja šviesliangį ties laiptų aikštele. Vagis jiems iš rankų išsprūdo, užmušė kiemsargę ir pastoliais nusileido į aikštelę, o iš ten jau niekur nebegalėjo ištrūkti. Ir mūsų tikrasis tėvas Radeckis pažinojo kiekvieną keliuką, jo niekas negalėjo sučiupti. Vienoje knygelėje apie šitą generolą viskas buvo surašyta – kaip jis dūmė iš Santa Lučijos, kaip italai paspruko ir kaip jis tiktai kitą dieną sužinojo, kad kautynes, tiesą sakant, jis išlošęs. Tik pro binoklį pasižvalgęs ir italų niekur nepamatęs, grįžo ir užėmė paliktą Santa Lučiją. Už šitą žygį jis ir buvo pakeltas į feldmaršalus.

– Nėra ko kalbėti, Italija – puiki šalis, – tarė virėjas Juraida. – Aš kartą buvau Venecijoje ir žinau, kad italai visus vadina kiaulėmis. Kai supyksta, jiems kiekvienas „*porco maladetto*"*. Net ir Romos popiežius jiems – „*porco*" ir „*madonna mia e porco*"**, „*papa e porco*"***.

Vyresnysis raštininkas Vanekas savo ruožtu irgi labai palankiai atsiliepė apie Italiją. Prieš karą Kralupuose, savo vaistinėj, jis pardavinėjęs citrinų sunką, kurią gamindavosi iš supuvusių citrinų, o pigiausių ir labiausiai supuvusių citrinų jis visada pirkdavęsis Italijoj. Dabar citrinų pristatymui iš Italijos į Kralupus baigta. Nesą jokios abejonės, kad karas su Italija iškrės nemaža išdaigų, kadangi Austrija stengsis Italijai atkeršyti.

– Lengva pasakyti – atkeršyti! – šypsodamasis įsiterpė Šveikas. – Dažnai žmogus mano, kad atkeršijo, o galų gale išeina taip, kad nukenčia tas, kurį jis išsirinko savo keršto įrankiu. Kai prieš keletą metų aš dar gyvenau Vinohraduose, tenai pirmam aukšte gyveno namų prižiūrėtojas, kuris vieną

---

* „nususi kiaulė" *(it.)*.
** „mano madona – kiaulė" *(it.)*.
*** „popiežius – kiaulė" *(it.)*.

kambarį buvo išnuomojęs kažkokiam banko tarnautojukui. Šitas tarnautojukas visada eidavo į aludę Krameriovo gatvėje. Čia jisai kartą išsiplūdo su vienu ponu, kuris Vinohraduose laikė šlapimo tyrimo laboratoriją. Tas ponas apie nieką daugiau negalvodavo ir nekalbėdavo, tik apie šlapimą, nuolatos nešiojosi buteliukus su šlapimu ir kiekvienam juos kaišiodavo po nosimi, kad ir jie nusišlapintų ir duotų jam savo šlapimą ištirti. Nuo tokio ištyrimo, girdi, priklausanti jo paties ir jo šeimos laimė, o be to, tai esą baisiai pigu: viskas atsieiną tik šešios kronos. Visi aludės lankytojai davė savo šlapimą ištirti, neatsiliko nė šeimininkas su šeimininke. Tik banko tarnautojukas vis spyrėsi, todėl tas ponas visur paskui jį sekiodavo, net į klozetą paskui jį lįsdavo ir labai rūpestingai jam kalbėdavo: „Nežinau, ponas Skorkovski, bet man jūsų šlapimas kažkodėl nepatinka. Nusišlapinkit, kol dar nevėlu, į šitą buteliuką!" Pagaliau jis jį prikalbėjo. Visa tai tarnautojukui atsiėjo tik šešias kronas, bet tas ponas su ta šlapimo analize jam įvarė nemaža baimės, taip, beje, jis darydavo ir visiems, aludės lankytojams, neišskirdamas nė alinės šeimininkų, kuriems pakirto prekybą. Kiekvieną savo analizę jis palydėdavo graudenimais, kad tai esąs labai rimtas atvejis iš jo praktikos, kad gerti nieko daugiau esą negalima, tik vandenį, rūkyti negalima, vesti negalima, o valgyti galima vien daržoves. Tai šitas tarnautojukas, kaip, aišku, ir visi kiti, baisiai supyko ant jo ir savo keršto įrankiu pasirinko tą namų prižiūrėtoją, labai žiaurų žmogų. Vieną kartą jis ir sako tam ponui, tyrinėjančiam šlapimą, kad namų prižiūrėtojas jau kuris laikas nesveikuojąs ir prašąs jį rytoj septintą valandą ryto užeiti paimti šlapimo. Ponas ir nuėjo tenai. Prižiūrėtojas dar miegojo. Ponas jį pažadino ir švelniai kreipėsi: „Reiškiu savo pagarbą, ponas Malekai, labas rytas! Štai atnešiau buteliuką, malonėkit nusišlapinti. Man už tai iš jūsų priklauso šešios kronos". Na ir prasidėjo!.. Prižiūrėtojas kad šoks iš lovos vienmarškinis, kad griebs tą poną už gerklės ir kad trenks jį į spintą! Tas joje taip ir įsispraudė, bet prižiūrėtojas ištraukė jį iš tenai, pasičiupo bizūną ir vienmarškinis pasileido paskui jį Čelabovskio gatve, o tas kaukia kaip šuo ant uodegos užmintas. Havličeko gatvėj pavyko jam įšokti į tramvajų, o prižiūrėtoją pačiupo policininkas, bet jis susipešė ir su policininku. Kadangi prižiūrėtojas buvo tik vienomis apatinukėmis ir jam viskas išlindo lauk, tai už viešo padorumo įžeidimą jį įkišo į pintinę ir taip nugabeno į policiją, o jis ir pintinėje kaip veršis bliovė: „Niekšai, aš jums dar parodysiu, kaip mano šlapimą tyrinėti". Jis išsėdėjo šešis mėnesius už smurtavimą viešoje vietoje ir už policijos įžeidimą, o kadangi, skelbiant teismo nuosprendį, įžeidė jo didenybės šeimą,

tai, galimas daiktas, dar ir šiandien tebesėdi, todėl aš ir sakau: „Kai kam nors keršiji, tai nuo to nukenčia nekaltas žmogus".

Balounas tuo tarpu buvo paskendęs savo mintyse, apie kažką įtemptai galvojo ir pagaliau baimingai paklausė Vaneką:

– Atleiskit, ponas vyresnysis raštininke, tai jūs manote, kad dėl šito karo su Italija mums tikrai sumažins maisto davinį?

– Tai aišku kaip dukart du – keturi,– atsakė Vanekas.

– Vajėzau Marija, – sušuko Balounas, parėmė galvą rankomis ir taip likosi tyliai besėdįs kampe.

Taip šitam vagone baigėsi debatai apie Italiją.

* * *

Pokalbis štabo vagone apie naują karinę padėtį dėl Italijos įstojimo į karą turėjo būti nuobodus ir blankus, nes jame nedalyvavo žinomas teoretikas kadetas Bigleris. Laimė, kad jį pavadavo trečiosios kuopos leitenantas Dubas.

Leitenantas Dubas prieš karą buvo čekų kalbos mokytojas ir jau tuo metu, kur tik galėdamas, stengėsi parodyti savo lojalumą. Rašomųjų darbų temas mokiniams jis duodavo iš Habsburgų dinastijos istorijos. Žemesniųjų

klasių mokinius gąsdino imperatorius Maksimilianas, kuris buvo užsirangęs ant kažkokios uolos ir niekaip negalėjo nuo jos nulipti, Juozapas II Artojas ir Ferdinandas Geraširdis. Vyresnių klasių temos būdavo daug sudėtingesnės, pavyzdžiui, septintos klasės rašinio tema: „Imperatorius Pranciškus Juozapas I – meno ir mokslo globėjas". Dėl šio rašinio vienas septintokas buvo pašalintas iš mokyklos be teisės stoti į kurią nors vidurinę Austrijos–Vengrijos monarchijos mokyklą, nes jis parašė, kad žymiausias šito monarcho darbas buvo imperatoriaus Pranciškaus Juozapo I tilto Prahoje pastatymas.

Dubas budriai stebėjo, kad visi jo mokiniai imperatoriaus gimimo dieną ir kitomis karališkų švenčių dienomis su entuziazmu giedotų Austrijos himną. Visuomenė jo nemėgo, nes aiškiai žinojo, jog jis išdavinėja savo darbo draugus. Mieste, kuriame Dubas mokytojavo, jis buvo laikomas didžiausiu idiotų ir asilų trejukės nariu. Į šitą trejukę įėjo jis pats, apskrities viršininkas ir gimnazijos direktorius. Šiame siaurame būrelyje Dubas išmoko politikuoti apie Austrijos–Vengrijos monarchijos interesus. Ir dabar savo pažiūras jis ėmė dėstyti užsispyrusio gimnazijos mokytojo balsu ir tonu.

– Apskritai Italijos žygis manęs visiškai nenustebino. To aš tikėjausi jau prieš tris mėnesius. Savaime aišku, kad Italija paskutiniu metu, po sėkmingo karo su Turkija dėl Tripolio, labai pasikėlė puikybėn. Be to, ji per daug pasitiki savo jūrų laivynu ir mūsų pajūrio sričių bei pietinio Tirolio gyventojais. Dar prieš karą aš esu kalbėjęs mūsų apskrities viršininkui, kad, mano nuomone, mūsų vyriausybė neįvertina iredentinio judėjimo[67] pietuose. Jis visiškai man pritarė, nes kiekvienas apdairus žmogus, kuriam rūpi mūsų imperijos saugumas, jau seniai turėjo numatyti, kur gali nuvesti besaikis atlaidumas panašiems elementams. Aš gerai atsimenu, kaip beveik prieš porą metų, kalbėdamasis su ponu apskrities viršininku, pareiškiau, jog Italija – tai buvo Balkanų karo metu, po incidento su mūsų konsulu Prochazka – vien laukia patogios progos klastingai mus užpulti. Štai dabar mes to ir sulaukėme! – sušuko jis, tartum visi būtų su juo ginčijęsi, nors iš tikrųjų visi čia esantys kadriniai karininkai į šito civilio plepio kalbą nekreipė jokio dėmesio. – Tiesa, – kalbėjo jis toliau ramesniu balsu, – daugeliu atvejų net mokyklų programose mes užmiršdavome ankstesnius mūsų santykius su Italija, užmiršdavome tas didžiąsias šauniosios mūsų armijos pergales, pavyzdžiui, 1848 m. ir 1886 m. Apie tai minima šios dienos brigados įsakyme. O dėl manęs, tai aš visuomet atlikdavau savo pareigą ir dar prieš mokslo

metų pabaigą, pačioje karo pradžioje, savo mokiniams daviau darbą tema „*Unsere Helden in Italien von Vincenza bis zur Custoza oder...*"* ir kvailys leitenantas Dubas iškilmingai pakėlė balsą: –*Blut und Leben für Habsburg! Für ein Österreich ganz, einig, gross!***

Dubas nutilo ir, matyt, laukė, kad visi esantys štabo vagone ims kalbėti apie naująją situaciją, o tada jis dar kartą jiems įrodys, jog prieš penkerius metus numatė, kaip Italija pasielgs su savo sąjungininke. Bet jis žiauriai apsiriko, nes kapitonas Sagneris, kuriam bataliono ryšininkas Matušicas buvo atnešęs iš stoties „Pester Loydo" vakarinį numerį, peržiūrėjęs laikraštį, tarė:

– Klausykit, šioji Veiner, kurią mes matėme gastroliuojančią Briuke, vakar pasirodė čia, mažajame teatre.

Tuo debatai apie Italiją štabo vagone buvo baigti.

* * *

Bataliono ryšininkas Matušicas ir kapitono Sagnerio pasiuntinys Baceras, taip pat sėdėję štabo vagono galiniame kupė, karą su Italija svarstė grynai iš praktiškosios pusės, nes dar labai seniai, taikos metu tarnaudami kariuomenėje, abudu dalyvavę kažkokiuose manevruose pietiniame Tirolyje.

– Sunkoka bus mums karstytis po tuos kalnus, – tarė Baceras, – kapitonas Sagneris turi visą vežimą lagaminų. – Aš pats esu kalnų gyventojas, bet visai kitas reikalas, kai, būdavo, paslėpęs šaudyklę po skvernu, eini medžioti kiškių kunigaikščio Švarcenbergo dvarų valdose.

– Taigi, kad mus permestų į Italijos pietus... Aš taip pat neturiu jokio noro karstytis po kalnus ir ledynus su įsakymais. O paskui – koks tenai bus bjaurus valgis: ta vienintelė miežinė košė su aliejum, – liūdnai kalbėjo Matušicas.

– O kodėl jie mūsų iš tikrųjų negali nugrūsti į tuos kalnus? – jaudinosi Baceras. – Mūsų pulkas jau yra buvęs ir Serbijoj, ir Karpatuose, ir ten aš jau gerokai prisitampiau, nešiodamas ant savo kupros pono kapitono lagaminus po kalnus; porą kartų jau man jie dingo: vieną kartą Serbijoj, kitą – Karpatuose, nes ten visi buvo kaip be galvų. Gal taip pat man atsitiks ir trečią kartą prie Italijos sienų. O kai dėl tų vietų valgio... Jis nusispjovė,

* „Mūsų karžygiai Italijoj nuo Vičencos ligi Kustocos, arba..." *(vok.)*.

** Kraujas ir gyvybė už Habsburgus! Už Austriją, vieningą, didžiulę, nedalomą! *(Vok.)*

pasislinko arčiau Matušico ir pradėjo: – Žinai, pas mus, Kašpero kalnuose, padaro va tokius mažus knedlikučius iš žalių bulvių, išverda, paskui pamirko išplaktuos kiaušiniuos, gerai apibarsto maltais sausainiais ir taukuose iškepa!

Paskutinius du žodžius jis ištarė kažkokiu paslaptingai iškilmingu balsu.

– Ir geriausia juos valgyti su raugintais kopūstais, – pridūrė melancholiškai,– o tuos jų makaronus – į išvietę!

Tuo ir čia pasibaigė pašnekesys apie Italiją...

* * *

Kadangi traukinys jau daugiau kaip porą valandų stovėjo, tai kituose vagonuose visi vieningai padarė išvadą, kad traukinį tikriausiai apgręš ir paleis nauja kryptimi – Italijon. Šitą spėjimą rėmė ir tas faktas, kad su ešelonu buvo išdarinėjami kažkokie keisti dalykai. Vėl visus išvarė iš vagonų, atvyko sanitarijos inspekcija su dezinfekuotojų daliniu, perėjo visą traukinį ir visus vagonus išlaistė lizoliu; dėl to kilo visuotinis nepasitenkinimas, ypač tuose vagonuose, kur buvo vežamas maistas. Įsakymas lieka įsakymu, bet sanitarijos komisija pareikalavo dezinfekuoti visus ešelono Nr. 728 vagonus, todėl lizoliu ramių ramiausiai buvo aplaistyta ir duona, ir ryžių maišai. Jau vien iš to galėjai numanyti, kad darosi kažkas nepaprasta.

Paskui vėl visus subruko į vagonus, o po pusvalandžio vėl visus išvarė, nes ešelono apžiūrėti atvažiavo toks senas generolas, kad Šveikui atrodė visiškai natūralu jį vadinti seneliu. Stovėdamas už pirmos eilės, jis tyliai sušnibždėjo vyresniajam raštininkui Vanekui:

– Na ir dvasna!

Senasis generolas, kapitono Sagnerio lydimas, apėjo rikiuotę, sustojo ties vienu jaunu kareiviu, norėdamas šituo savo dėmesiu pakelti visų kareivių dvasią, ir kreipėsi į jį klausdamas, iš kur esąs, kiek jam metų ir ar turįs laikrodį. Kad ir turėjo laikrodį, bet, tikėdamasis iš senuko gauti dar vieną, kareivis atsakė, kad neturįs. Į tai senutėlis generolas dvasnelė su kvailiausia šypsena, kokią mokėdavo puikiai nutaisyti Pranciškus Juozapas, atsakydamas į kokio nors burmistro sveikinimą, tarė:

– Tai gerai, tai labai gerai!

Paskui generolas meiliai prašnekino greta stovintį kapralą, pasiteiraudamas apie jo žmonos sveikatą.

– Drįstu pareikšti, – suriko būrininkas, – aš nevedęs!

Į tai generolas vėl kvailai nusišypsojo:

– Tai gerai, tai labai gerai!

Paskui suvaikėjęs generolas paprašė kapitoną Sagnerį parodyti jam, kaip kareiviai išsiskaičiuoja „pirmais antrais", ir po valandėlės jau skambėjo:

– Pirmas!

– Antras!

– Pirmas!

– Antras!

Dvasnelei generolui tai baisiai patikdavo. Namie jis turėjo du pasiuntinius, kuriuos susistatydavo priešais save ir liepdavo išsiskaičiuoti „pirmais antrais".

Tokių generolų Austrijoj – nors vežimu vežk.

Šios apžiūros metu generolas nešykštėjo pagyrų kapitonui Sagneriui, ir, jai laimingai pasibaigus, kareiviams buvo leista pasivaikščioti aplink stotį, nes gautas pranešimas, kad ešelonas pajudės tik po trijų valandų. Kareiviai slampinėjo po peroną, dairydamiesi į visas puses, ar negalėtų ko nors gauti. Stoty buvo daug publikos, todėl vienam kitam pavyko išsikaulyti papirosų.

Tai aiškiai rodė, kad iš džiaugsmo, trykšte tryškusio stotyse iškilmingai sutinkant ešelonus, mažai kas teliko: kareiviams teko prašinėti.

Pas kapitoną Sagnerį atvyko „Karžygių sveikinimo sąjungos" delegacija. Ją sudarė dvi baisiai nusikamavusios damos. Jos įteikė ešelonui dovanas: dvidešimt dėžučių, kvepiančių šaltmėtinėmis tabletėmis – vieno Budapešto saldainių fabriko reklaminę prekę. Skardinės dėžutės su šitomis kvepiančiomis šaltmėčių tabletėmis buvo puikios. Jų dangtely buvo išpieštas vengrų honvėdas, spaudžiąs ranką Austrijos apsauginiui, o virš abiejų spindėjo šventojo Stepono vainikas. Aplinkui vengriškai ir vokiškai buvo parašyta: „*Für Kaiser, Gott und Vaterland!*"*

Saldainių fabrikas buvo toks lojalus, kad į pirmąją vietą iškėlė imperatorių ir jam atidavė pirmenybę prieš Dievą. Kiekvienoje dėžutėje buvo aštuoniasdešimt tablečių, taigi beveik kiekvieniems trims kareiviams teko penkios tabletės. Be to, šitos susirūpinusios, nusikamavusios damos dar atnešė didelį ryšulį lapelių, kuriuose buvo išspausdintos dvi maldelės, sukurtos Budapešto arkivyskupo Gezos iš Satmar Budafalo. Šitos maldelės buvo parašytos vokiečių ir vengrų kalbomis ir baisiausiai keikė visus priešus. Jos skambėjo taip stipriai, kad pabaigoj betrūko vien vengriško keiksmo: „*Baszom a Kristusmarjt!***

Pagarbusis arkivyskupas troško, kad gailestingasis Dievas sukapotų rusus, anglus, serbus, prancūzus ir japonus, padarytų iš jų guliašą ar maltinius. Gailestingasis Dievas turėjo išžudyti visus priešus, kaip kadaise buvo išžudęs visus naujagimius žiaurusis Erodas, ir maudytis priešų kraujuose.

Jo šventenybė Budapešto arkivyskupas savo maldose vartojo tokius malonius posakius, kaip pavyzdžiui: „Tegul Viešpats Dievas palaimina durklus jūsų, idant jie giliai įsmigtų į jūsų priešų pilvus. Tegul nukreipia teisingiausiasis Viešpats artilerijos ugnį į priešų štabus. Tegul gailestingasis Viešpats padaro, kad visi mūsų priešai paskęstų savo pačių kraujuose, kuris plūs iš jūsų padarytų žaizdų". Šitoms maldoms pabaigoj betrūko vien jau minėto „*Baszom a Kristusmarjt!*"

Visa tai atidavusios damos pareiškė kapitonui Sagneriui, kad jos karščiausiai trokštą pačios šias dovanas įteikti kareiviams. Viena iš jų net išdrįso pasakyti, kad, dovanas teikdama, ji galėtų kreiptis su kalba į kareivius, kurių ji kitaip nevadino kaip vien *unsere braven Feldgrauen****.

---

* „Už imperatorių, Dievą ir tėvynę!" (*Vok.*)

** Nepadorus neišverčiamas vengriškas keiksmas.

*** Šauniosios mūsų pilkos milinės (*vok.*).

Abidvi labai įsižeidė, kai kapitonas Sagneris jų prašymą atmetė. Tuo tarpu jų dovanos jau buvo nugabentos į vagoną, atstojantį maisto sandėlį. Garbingosios damos apėjo kareivių eiles, ir viena iš jų, naudodamasi proga, paplekšnojo vienam barzdotam kareiviui per veidą. Tai buvo kažkoks Šimekas iš Budejovicų, kuris, nieko nežinodamas apie kilnią damų misiją, joms nuėjus, taip kreipėsi į savo draugus:

– Na ir įžūlios tos kekšės! Kad tokia šliundra būtų dar bent kiek į žmogų panaši, bet čia – vieni kaulai ir oda, kojos kaip gervės, o snukis – kaip septynios mirtinos nuodėmės! Ir tokia sena ragana dar meilinasi kareiviams!

Geležinkelio stotyje buvo didelis subruzdimas. Dėl to atsitikimo su Italija kilo panika: pora ešelonų su artilerija buvo sulaikyti ir pasiųsti į Štiriją. Stotyje dar stovėjo kažkoks bosnių ešelonas, kuris dėl neaiškių priežasčių jau porą dienų laukė išsiunčiamas, bet, matyt, buvo pamirštas ir visai išleistas iš akių. Bosniai jau dvi dienos, kai pritrūko maisto ir susimedžiodavo sau duonos, elgetaudami Naujajame Pešte. Aplinkui girdėjosi vien bjaurūs užmirštų, pasipiktinusių ir įnirtingai mostaguojančių bosnių keiksmai.

Pagaliau devyniasdešimt pirmojo pulko žygio batalionas vėl buvo suvarytas į krūvą ir susodintas į vagonus. Bet po valandėlės bataliono ryšininkas

Matušicas grįžo iš stoties komendantūros su pranešimu, kad traukinys išeina tik po trijų valandų. Dėl to vargais negalais suvarytiems kareiviams vėl buvo leista išlipti iš vagonų. Prieš pat traukiniui išeinant, į štabo vagoną įkopė baisiai susijaudinęs leitenantas Dubas ir ėmė prašyti kapitoną Sagnerį, kad tas tučtuojau lieptų areštuoti Šveiką. Leitenantas Dubas, žinomas skundikas dar iš gimnazijos laikų, dabar mėgdavo pasikalbėti su kareiviais, norėdamas sužinoti jų pažiūras ir drauge juos pamokyti bei paaiškinti, kodėl jie kariauja ir už ką kariauja. Šiandien budėdamas jis pamatė iš užpakalio Šveiką, stovintį už stoties kampo prie žibinto stulpo ir smalsiai žiūrinėjantį kažkokios karinės loterijos plakatą. Tas plakatas vaizdavo austrų kareivį, durtuvu prismeigusį prie sienos barzdotą kazoką.

Leitenantas Dubas paplojo Šveikui per petį ir paklausė, kaip jam tas plakatas patinka.

– Drįstu pareikšti, ponas leitenante, – atsakė Šveikas, – kad tai tikra kvailystė. Daug kvailų plakatų man teko matyti, bet tokios nesąmonės dar nemačiau.

– Kas gi jums būtent šiame plakate nepatinka? – paklausė leitenantas Dubas.

– Man čia, ponas leitenante, nepatinka šio kareivio elgesys su jam patikėtu ginklu. Juk jis gali į sieną durtuvą nulaužti, be to, šito visiškai nebereikia, jis dar gali būti nubaustas, nes rusas pakėlęs rankas ir pasiduoda. Jis yra belaisvis, o su belaisviais reikia elgtis tinkamai, nes, kad ir kaip kalbėsi, o jie vis dėlto irgi žmonės.

– Vadinasi, – leitenantas Dubas tebetyrinėjo toliau Šveiko įsitikinimus, – jums šito ruso gaila, ar ne?

– Man, ponas leitenante, abiejų gaila: ruso – todėl, kad nudurtas, o mūsiškio – todėl, kad jį už tai areštuos. Juk jo durtuvas tikriausiai nulūžo, ponas leitenante, nes dūrė juo mūro sieną, o plienas juk labai trapus. Dar prieš karą, ponas leitenante, kai aš tarnavau kariuomenėj, mūsų kuopoje buvo toks ponas leitenantas. Net mūsų viršila nesugeba taip pasakyti, kaip šitas ponas leitenantas mokėdavo. Mokymo aikštėj, būdavo, kad riktels: „Pasigirdus „*Habacht*", turite akis taip išsproginti kaip katė, dirbdama į pelenus!" O šiaip buvo labai geras žmogus. Tik vieną kartą per Kalėdas jis išėjo iš proto: kuopai buvo nupirkta visas vežimas kokoso riešutų, tai nuo to laiko aš ir gerai žinau, kad durtuvas labai trapus ginklas. Pusė kuopos sulaužė durtuvus į tuos riešutus, o mūsų vyresnysis leitenantas įsakė uždaryti daboklėn visą kuopą. Tris mėnesius mes negalėjom išeiti iš kareivinių, o ponas leitenantas gavo namų arešto.

Leitenantas Dubas nirtulingai pasižiūrėjo į širdingą šauniojo kareivio Šveiko veidą ir piktai paklausė:

– Ar jūs mane pažįstat?

– Taip, ponas leitenante, pažįstu.

Leitenantas Dubas išvertė akis ir sutrypė kojomis:

– O aš jums sakau, kad jūs manęs kaip reikiant dar nepažįstat!

Šveikas su nesudrumsčiama ramybe, tartum raportuodamas, antrą kartą pasakė:

– Drįstu pareikšti, ponas leitenante, kad aš jus vis dėlto pažįstu: jūs esate iš mūsų žygio bataliono.

– Jūs manęs dar nepažįstat! – suriko leitenantas Dubas dar kartą. – Gal jūs mane pažįstat iš gerosios pusės, bet dabar pažinsite ir iš blogosios. Aš ne toks geras, kaip jums atrodo. Palaukit, dar jūs man pastaugsit! Tai ką: dabar jau mane pažįstat, ar ne?

– Pažįstu, ponas leitenante.

– Paskutinį kartą jums sakau, kad manęs kaip reikiant nepažįstat, asile! Ar turit brolių?

– Drįstu pareikšti, ponas leitenante, vieną turiu.

Ramus, nerūpestingas Šveiko veidas varė leitenantą Dubą į pasiutimą, ir jis, visiškai nesivaldydamas, suriko:

– Tas jūsų brolis, matyt, toks pat neraliuotas galvijas kaip ir jūs pats! Ką jis veikė?

– Gimnazijoj dirbo mokytoju, ponas leitenante. Taip pat buvo pašauktas kariuomenėn ir išlaikė karininko egzaminus.

Leitenantas Dubas pažvelgė į Šveiką tokiomis akimis, tartum norėtų jį perverti. Šveikas oriai atlaikė įdūkusį leitenanto Dubo žvilgsnį ir visas jų pokalbis baigėsi trumpa komanda:

– *Abtreten!*

Abu, paskendę savo mintyse, nuėjo kas sau.

Leitenantas Dubas ketino pareikalauti, kad kapitonas Sagneris įsakytų areštuoti Šveiką, o Šveikas mąstė, jog savo gyvenime jis daug yra matęs kvailų karininkų, bet toks kaip leitenantas Dubas – net visam pulke retenybė.

Leitenantas Dubas, šiandien tvirtai pasiryžęs imtis kareivių auklėjimo, už stoties rado naujų aukų. Tai buvo du devyniasdešimt pirmojo pulko, tiktai kitos kuopos, kareiviai, kurie tenai patamsy darkyta vokiečių kalba derėjosi su dviem paleistuvėm (mat šių būriai slankiojo aplink stotį).

Eidamas tolyn, Šveikas labai aiškiai girdėjo skvarbų leitenanto Dubo balsą.

– Ar jūs mane pažįstate?! – O aš jums sakau, kad jūs manęs kaip reikiant dar nepažįstat!

– Galbūt jūs mane pažįstat iš gerosios pusės, bet dabar išmoksite pažinti ir iš blogosios.

– Palaukit, jūs man dar pastaugsit, asilai!

– Ar turit brolių?

– Tie jūsų broliai, matyt, tokie pat neraliuoti galvijai kaip ir jūs patys! Kas jie buvo? Gurguolininkai? Na, gerai. Visada atsiminkit, kad esate kareiviai. Ar jūs čekai? O ar jūs žinote, ką pasakė Palackis[68]: „Jei nebūtų Austrijos, tai mes turėtume ją sukurti!..“ *Abtreten!*

Leitenanto Dubo pastangos vis dėlto nedavė jokių apčiuopiamų rezultatų. Jis iš viso sulaikė dar tik tris kareivių būrius, bet pedagoginiai jo siekiai „privaryti juos iki ašarų“ visiškai sužlugo. Tai buvo medžiaga, siunčiama į frontą, ir iš kiekvieno kareivio akių leitenantas Dubas lengvai matė, kad jie apie jį nieko gero nemano. Jo savimeilė buvo įžeista. Viso to paveiktas, jis, prieš pat išeinant traukiniui, štabo vagone paprašė kapitoną Sagnerį

areštuoti Šveiką. Pagrįsdamas reikalavimą izoliuoti šaunųjį kareivį Šveiką, jis nurodė negirdėtai įžūlų jo elgesį, o atvirus bei nuoširdžius Šveiko atsakymus į jo klausimus, ypač apie brolį, pavadino akiplėšišku pasityčiojimu. Jeigu taip ir toliau dėsis, tai karininkai kareivių akyse nustosią bet kokio autoriteto; tuo, savaime aišku, neabejoja nė vienas ponas karininkas. Dar prieš karą jis yra kalbėjęs apskrities viršininkui, kad viršininkas savo valdinių akyse neturi nustoti autoriteto. Ponas apskrities viršininkas buvo tos pat nuomonės. O ypač dabar, karo metu, – juo labiau artėjame prie priešo, juo didesnėje baimėje turim laikyti kareivius. Dėl viso to jis prašo Šveiką nubausti drausmine bausme.

Būdamas kadrinis karininkas, kapitonas Sagneris negalėjo pakęsti visų šių atsargos karininkų, kilusių iš civilių, ir atkreipė leitenanto Dubo dėmesį į tai, kad tokie pareiškimai turi būti atliekami tik raporto forma, o ne kaip turguje, derantis dėl bulvių kainos. O šiuo atveju, dėl Šveiko, pirmoji instancija, į kurią reikia kreiptis, esąs ponas vyresnysis leitenantas Lukašas. Apskritai, tokie dalykai sprendžiami raportu – iš kuopos tas reikalas, kaip, jo manymu, ponui leitenantui žinoma, eina į batalioną. Jeigu Šveikas kuo nusikaltęs, šitai pirmiausia tvarkoma kuopoje, o jeigu jis skųsis, tada raportas persiunčiamas bataliono vadui. Bet jei ponas vyresnysis leitenantas Lukašas neprieštaraus ir sutiks pono leitenanto Dubo pasakojimą laikyti oficialiu pranešimu, tai savo ruožtu jis, kapitonas Sagneris, neprieštaraus, kad Šveikas būtų tučtuojau atvestas ir apklaustas.

Vyresnysis leitenantas Lukašas pareiškė neprieštaraująs, tik norėtų priminti, kad iš pasikalbėjimo su Šveiku jis gerai žinąs, jog Šveiko brolis tikrai buvo gimnazijos mokytojas ir atsargos karininkas.

Leitenantas Dubas suglumo ir pareiškė, kad jis reikalavęs bausmės plačiąja to žodžio prasme, o minėtasis Šveikas, galimas daiktas, nesugebąs kaip reikiant išreikšti savo minties, todėl jo atsakymas darąs akiplėšiškumo, kandumo ir vyresnybės negerbimo įspūdį. Beje, sprendžiant iš visos Šveiko išorės bei elgesio, galima manyti jį esant silpnaprotį.

Taip virš Šveiko galvos besitelkią grėsmingi debesys laimingai išsisklaidė, ir audra jį aplenkė.

Vagone, kur buvo bataliono kanceliarija ir sandėlis, vyresnysis žygio bataliono raštininkas Bautancelis maloningai įpylė dviem bataliono raštininkams po rieškučias kvepiančių pastilių iš tų pačių dėžučių, kurios turėjo būti išdalytos visiems bataliono kareiviams. Tai, žinoma, įprastas dalykas: su viskuo, kas tik buvo skiriama batalionui, kanceliarija atlikdavo tokią pat procedūrą kaip ir su šitomis nelaimingomis pastilėmis.

Vykstant karui, tat buvo taip įprasta, kad net tada, kai revizijai kur nors netikėtai atrodydavo, jog nieko nepavogta, kiekvienas vyresnysis kanceliarijos raštininkas būdavo įtariamas viršijęs biudžetą ir darąs visokias kombinacijas, kad tik kaip nors sudurtų galą su galu.

Kol raštininkai grūdosi į burnas kvepiančias pastiles, kad bent tuo pasmaguriautų, nes daugiau nebuvo ko iš kareivių vogti, Bautancelis pasakė kalbą apie baisius nepriteklius, kuriuos jie patiria šioje kelionėje.

– Man teko būti jau dviejose žygio bataliono kelionėse, – tarė jis, – bet tokios elgetystės aš dar niekada nepatyriau. Et, broliukai! Prešovas tada dar kažin kur būdavo, o mes dar turėdavome kalnus gėrybių, ko tik širdis geidžia! Tada aš pats buvau nudžiovęs dešimt tūkstančių „Memfio" papirosų, du rutulius šveicariško sūrio, tris šimtus dėžučių mėsos konservų, o paskui, kai prie Bardijevo sulindom į apkasus ir rusai nuo Mušino pusės atkirto mums ryšius su Prešovu, tai ėjo biznis! Iš viso to, dėl akių, dešimtą dalį atidaviau žygio batalionui, o visa kita pardaviau gurguolėje. Tarnavo tada pas mus toks majoras Soika, tikras kiaulė! Didvyriškumu jis nepasižymėjo ir mėgdavo daugiausia trintis tarp mūsų, gurguolėje, nes ten, viršuj, švilpė kulkos ir sproginėjo šrapneliai. Žiūrėk, jau ir ateina pas mus neva patikrinti, ar gerai batalionui gaminami pietūs. Paprastai jis čia atsirasda-

vo, kai tik gaudavo žinią, kad rusai vėl kažką ruošia; būdavo, visas dreba, ir pirmiau turėdavo išgerti romo, o tik paskui imdavosi revizuoti visas pulko virtuves, kurios stovėdavo arti gurguolės: ant kalvos palei apkasus nė negalvok jų statyti, ir pietus į pozicijas nešiodavo naktį. Tada buvo taip riesta, kad apie atskirą karininkų virtuvę negalėjo būti nė kalbos. Vienintelį laisvą kelią, jungiantį mus su užnugariu, turėjo užėmę vokiečiai, kurie sulaikydavo viską, ką tik geresnio mums siųsdavo, ir patys viską surydavo mums nieko nepalikdami. Žodžiu, visi mes gurguolėje tupėjom be karininkų davinio. Per visą tą laiką man nepavyko nieko daugiau sutaupyti mūsų kanceliarijos labui kaip tik vieną paršelį; jį mes patys pasipjovėm ir išsirūkėme, bet kad majoras Soika to neužuostų, laikėm jį pas artileristus, kur turėjau vieną pažįstamą kanonierių. Kai tik šis majoras, būdavo, ateina pas mus, pirmiausia griebiasi ragauti viralo. Tiesa, mėsos menkai turėdavom, nebent tais atvejais pagausėdavo, kai apylinkėje surasdavome kokią kiaulę ar prakaulią karvę. Bet ir tai prūsokai su mumis konkuruodavo: mat rekvizuodami gyvulius, jie mokėdavo du kartus brangiau negu mes. Kol stovėjome prie Bardijevo, supirkdamas gyvulius tesutaupiau 1200 kronų, nors daugiausia vietoj pinigų išduodavome kvitus su bataliono antspaudu. Ypač dažnai taip elgdavomės vėliau, kai sužinojom, kad rusai į rytus nuo mūsų užėmę Radvaną, o vakaruose – Podoliną. Didžiausias vargas su tokiais žmonėmis tame krašte. Jie nemoka nei skaityti, nei rašyti, o pasirašydami deda tik tris kryželius. Mūsų intendantūra tai gerai žinojo, todėl, siųsdamas ką nors paimti iš jos pinigų, negalėdavau pridėti kaip pateisinamų dokumentų suklastotų kvitų, lyg žmonėms būčiau sumokėjęs grynais pinigais. Taip galima daryti tik ten, kur žmonės labiau apsišvietę ir moka pasirašyti. Be to, kaip jau sakiau, prūsokai mokėdavo brangiau negu mes ir grynais pinigais, todėl į mus žmonės žiūrėjo kaip į plėšikus. Ir dar vienas dalykas: intendantūra išleido įsakymą, kad visi kvitai, pasirašyti kryžiukais, turi būti atiduoti karo apskaitos kontrolei. Na, o tokių kontrolierių pas mus netrūko, jų buvo kaip sparvų apie arklį! Ateis toks plevėsa, prisiryja, prisilaka, o kitą dieną, žiūrėk, jau tave įskundė. Tai šitas majoras Soika, būdavo, šniukštinėja po visas virtuves ir vieną kartą, tetrenkia mane perkūnas, ištempė iš katilo mėsą, kurios turėjo užtekti visai ketvirtai kuopai. Visa tai prasidėjo nuo kiaulės galvos: majoras pareiškė, kad ji nepakankamai minkšta, ir liepė dar pavirti. Tiesą sakant, tada daug mėsos nevirdavo, gerai, jei visai kuopai išeidavo dvylika gerų senų mėsos porcijų. Bet majoras jas visas surijo vienas, paskui paragavo sriubos ir pakėlė triukšmą, esą ji kaip vanduo ir kas čia per tvar-

ka, kad mėsiška sriuba be mėsos... Liepė įdėti kokio nors užkulo ir sumesti paskutinius makaronus, kuriuos buvau per visą tą laiką sutaupęs. Bet labiausiai mane supykino tai, kad tos sriubos užkului jis sugadino porą kilogramų sviesto, kuriuos susitaupiau nuo karininkų virtuvės. Tą sviestą laikiau ant lentynėlės virš gulto. Jis tuoj suriko, kam, girdi, šitai priklauso, o aš jam atsakiau, kad, pagal paskutinio divizijos įsakymo nuostatus, kiekvieno kareivio maistui pastiprinti priklauso penkiolika gramų sviesto arba dvidešimt vienas gramas taukų, bet kadangi tiek mes negauname, tai sviesto porcijas mes taupome tol, kol bus galima kareivių maistą pagerinti visa norma. Majoras Soika perpyko ir ėmė rėkti, kad aš, girdi, laukiąs, kol ateisią rusai ir atimsią iš mūsų du paskutinius kilogramus sviesto. Jis man įsakė sudėti visa tai viralan, kadangi viralas be mėsos. Taip aš netekau paskutinių savo atsargų. Ir tikėsit manimi ar ne, bet vos tik šis majoras pasirodydavo, visuomet pridarydavo man bėdos. Pamažu jo uoslė taip ištobulėjo, kad jis iš karto susekdavo visas mano atsargas. Vieną kartą sutaupiau nuo kareivių porcijų karvės kepenis, ir norėjau jas sau išsivirti, bet staiga jis palindo po lova ir ištraukė jas. Kad ims rėkti ant manęs, o aš jam sakau, jog kepenis reikia užkasti, nes jų negalima valgyti, – taip aiškinęs vienas kalvio pagalbininkas artileristas, mokęsis veterinarijos kursuose. Bet majoras pasiėmė iš gurguolės vieną eilinį, ir jiedu ant kalvos, prie uolų, ėmė katilėliuos virti tas kepenis. Tai jam brangiai atsiėjo. Rusai pastebėjo dūmus ir paleido į majorą bei jo katiliuką ugnį iš aštuoniolikos centimetrų patrankos. Nuėję vėliau ten pasižiūrėti, ant uolos radom išdrabstytas kepenis, tik nežinojom, kieno jos – galvijo ar pono majoro.

* * *

Atėjo pranešimas, kad ešelonas pasijudins tik po keturių valandų, nes kelio ruožas ligi Hatvano užtvenktas traukiniais su sužeistaisiais. Stotyje sklido gandai, kad traukinys, vežąs sužeistuosius ir ligonius, prie Jagro užlėkęs ant amunicijos traukinio ir kad iš Budapešto jau išėję traukiniai su pagalba.

Bematant šiuo klausimu įsiaudrino viso bataliono fantazija. Sklido gandai apie du šimtus mirusiųjų ir sužeistųjų, apie tai, kad tas susidūrimas buvęs tyčių darbas norint nuslėpti sukčiavimus, kurie vykę tiekiant maistą sužeistiesiems. Tai davė progos atsirasti kalboms apie blogą bataliono aprūpinimą maistu ir apie vagis kanceliarijose bei sandėliuose. Daugelis laikėsi nuomonės, kad vyresnysis bataliono raštininkas Bautancelis viską dalijasi pusiau su karininkais.

Štabo vagone kapitonas Sagneris pareiškė, kad pagal maršrutą jie jau iš tikrųjų turėtų būti prie Galicijos sienos. Jagre turėjo gauti kiekvienam kareiviui trim dienom duonos ir konservų, o ligi Jagro dar dešimt valandų kelio. Antra vertus, Jagre dėl puolimo prie Lvovo tikriausiai tiek daug traukinių su sužeistaisiais, kad, sprendžiant iš telegramų, ten negali būti nė vieno kareiviškos duonos kepalėlio, nė vienos konservų dėžutės. Kapitonas gavo įsakymą vietoj duonos ir konservų kiekvienam kareiviui išduoti po šešias kronas septyniasdešimt helerių, kurie turi būti išmokėti drauge su alga už devynias dienas, bet tik tuo atveju, jeigu iki to laiko jis gausiąs pinigų iš brigados. Tuo tarpu kasoje buvo tik apie dvylika tūkstančių kronų.

– Pulkas krečia vienas kiaulystes, – tarė vyresnysis leitenantas Lukašas. – Paleisti mus elgetomis į pasaulį...

Jaunesnysis leitenantas Volfas pašnibždom pasakojo vyresniajam leitenantui Kolaržui, kad pulkininkas Šrioderis per paskutines tris savaites padėjęs savo asmeninėn sąskaiton į kažkurį Vienos banką šešiolika tūkstančių kronų.

Vyresnysis leitenantas Kolaržas savo ruožtu ėmė aiškinti, kaip tokie dalykai daromi. Nuvagia, pavyzdžiui, nuo pulko šešis tūkstančius, ir sau į kišenę, o tuo tarpu visoms virtuvėms įsakoma sumažinti kiekvienam kareiviui žirnių porciją trimis gramais per dieną. Per mėnesį iš to susidaro devyniasdešimt gramų nuo kiekvieno kareivio, o kiekvienos kuopos virtuvėje sutaupoma šešiolika kilogramų atsargų. Na, o virėjas privalo šitas santaupas parodyti ataskaitoje kaip sunaudotas.

Leitenantas Kolaržas trumpai papasakojo Volfui apie kitus tikrus atsitikimus, kuriuos jis pats buvo matęs. Iš tikrųjų tokių faktų karinės administracijos veikloje buvo kiek nori, pradedant kokios nors nelaimingos kuopos vyresniuoju raštininku ir baigiant generolo uniformą dėvinčiu gobšu, kraunančiu sau kapitalą pokario gyvenimui.

Karas reikalavo drąsos ir vagiant!

Intendantai žvalgėsi vienas į kitą pilnais meilės žvilgsniais, tartum norėdami pasakyti: „Mes vienas kūnas ir viena siela, vagiam, draugai, sukčiaujam, broleliai, juk nieko nepadarysi, prieš srovę nepaplauksi! Jei tu nepačiupsi, pačiups kitas, ir dar pasakys, kad jau lig soties prisigrobei, užtat ir nevagi!"

Į vagoną įlipo kažkoks ponas su raudonais kelnių lampasais. Tai buvo vienas iš tų inspektuojančių generolų, kurie bastydavosi visais geležinkelio ruožais.

– Sėskitės, mano ponai, – jis meiliai linktelėjo džiaugdamasis, kad vėl užtiko traukinį, apie kurį nieko nežinojo.

Kai kapitonas Sagneris norėjo generolui raportuoti, šis tik ranka numojo.

– Jūsų ešelone netvarka. Jūsų ešelonas dar nemiega. Jūsų ešelonas jau privalėjo miegoti. Kai ešelonas stovi, kareiviai privalo eiti gulti devintą valandą kaip kareivinėse,– lakoniškai kalbėjo generolas, lyg kirviu kapodamas. – Prieš devynias reikia išvesti kareivius laukan, už stoties kampo, ir po to tegul eina gulti. Kitaip kareiviai naktį apterš geležinkelio liniją. Suprantate mane, ponas kapitone? Pakartokit man tai. Arba ne, nekartokite mano žodžių, o padarykit taip, kaip aš noriu. Duokit aliarmo signalą, išvarykit kareivius į išvietes, trimituokit skirstytis – ir gulti. Patikrinkit, kas nemiega! Nubauskit! Taip! Viskas? Vakarienę duokit šeštą valandą.

Paskui jis ėmė kalbėti apie seniai praėjusius dalykus, apie tai, ko iš viso niekada nėra buvę, kas vyko kažkur, taip sakant, už jūrų marių. Jis čia stovėjo lyg kažkokia šmėkla iš dausų pasaulio.

– Vakarienę duokit šeštą valandą, – kalbėjo jis toliau, žiūrėdamas į laikrodį, kuris rodė dešimt minučių dvyliktos. – *Um halb neun Alarm, Latrinenscheissen, dann schlafen gehen. Zum Abendessen um sechs Uhr Gullasch mit Kartoffeln statt fünfzehn Deka Emmentaler.**

Paskui įsakė pademonstruoti kovinį pasirengimą. Kapitonas Sagneris liepė duoti aliarmo signalą, ir generolas inspektorius, žiūrėdamas, kaip rikiuojasi batalionas, vaikštinėjo su karininkais po peroną ir be perstojo vis kartojo tą patį, tartum čia būtų stovėję idiotai, kurie iš karto nieko negali suprasti; be to, vis rodė į laikrodį ir kalbėjo:

– *Also, sehen Sie. Um halb neun scheissen und nach einer halben Stunde schlafen. Das genügt vollkommen.*** Šiuo pereinamuoju laikotarpiu kėdė kareiviams ir taip retas dalykas. Svarbiausia, pabrėžiu, – miegas: jis stiprina prieš tolimus žygius. Kol kareiviai traukiny, jie privalo pailsėti. Jei vagonuose nepakanka vietos, kareiviai privalo miegoti paeiliui. Trečdalis kareivių vagone patogiai sutelpa ir miega nuo devintos ligi vidurnakčio, o kiti stovi ir žiūri į juos. Paskui išsimiegojusieji užleidžia vietą kitam trečdaliui, kuris miega nuo vidurnakčio ligi trečios valandos ryto. O trečioji partija miega nuo trečios ligi šeštos valandos, paskui – signalas keltis, ir kareiviai eina praustis. Traukiniu važiuojant, iš vagonų ne–šo–ki–nė–ti! Ešelone pa-

* Pusę devintos aliarmas, gamtos reikalus atlikti ir gulti. Vakarienei šeštą valandą guliašas su bulvėmis vietoj šimto penkiasdešimties gramų šveicariško sūrio (*vok.*).

** Taigi malonėkit pažvelgti. Pusė devintos atlikti gamtos reikalus, o po pusvalandžio gulti. To visiškai pakanka (*vok.*).

statyti sargybą, kad kareiviai, traukiniui einant, neiššoktų! Jeigu kareiviui sulaužys koją priešas... – tai sakydamas, generolas paplekšnojo sau per koją, – tai gražus dalykas, bet už susižalojimą be reikalo šokant iš vagono, traukiniui einant visu greičiu, – baudžiama.

– Tai čia jūsų batalionas? – kreipėsi jis į kapitoną Sagnerį, žiūrėdamas į susnūdusias kareivių figūras. Daugelis iš jų negalėjo susivaldyti ir gaiviam nakties ore žiovavo. – Čia, ponas kapitone, kažkoks žiovautojų batalionas. Kareiviai privalo devintą valandą eiti gulti.

Generolas stabtelėjo prieš vienuoliktąją kuopą, kurios kairiajame sparne stovėjo Šveikas ir visa burna žiovavo; dėl padorumo burną jis buvo prisidengęs ranka, bet iš po rankos sklido tokie garsai, jog leitenantas Lukašas visas drebėjo iš baimės, kad generolas gali atkreipti į Šveiką ypatingą dėmesį. Jam pasirodė, kad Šveikas tyčia žiovauja.

Generolas, tartum visa tai žinojęs, lyg tyčia pasisuko į Šveiką ir priėjo prie jo:

– *Böhm oder Deutscher?**

---

* Čekas ar vokietis? *(Vok.)*

– *Böhm, melde gehorsam, Herr Generalmajor**.

– Gerai, – čekiškai tarė generolas, nes jis buvo lenkų kilmės, šiek tiek suprantąs čekiškai, – tu baubi kaip karvė šieno. Nutilk, užsičiaupk! Nebaubk! Ar jau buvai savo reikalu?

– Nebuvau, drįstu pranešti, ponas generole majore.

– Kodėl nėjai tuštintis drauge su kitais kareiviais?

– Drįstu pareikšti, ponas generole majore, kad dar Pyseko manevruose, kai kareiviai sulindo į rugius, ponas pulkininkas Vachtlis mums sakė, jog kareivis privalo negalvoti vien apie mėšlą, o turi žiūrėti, kaip į priešą kibti. Antra vertus, drįstu pareikšti, ką gi mes toje išvietėje galim daryti? Iš tuščio nieko neišspausi. Pagal maršrutą keliose stotyse turėjom gauti vakarienę, bet nieko negavome. O su tuščiu vėdaru į išvietę nė nemėgink!

Aiškindamas ponui generolui tokiais paprastais žodžiais bendrą padėtį, Šveikas į jį žiūrėjo taip atviraširdiškai, kad generolas pajuto būtiną reikalą kiek galima jam padėti. Iš tikrųjų, jeigu duodamas įsakymas rikiuotėje eiti išvietėn, tai tam įsakymui turi ir iš vidaus kokia nors atrama būti.

– Siųskite juos vėl į vagonus, – tarė generolas kapitonui Sagneriui. – Kaip gali būti, kad batalionas nėra gavęs vakarienės? Visi ešelonai, važiuojantys pro šitą stotį, turi gauti vakarienę: juk šioje stotyje yra maitinimo punktas. Kitaip jokiu būdu negali būti. Tai jau iš anksto numatyta.

Visa tai generolas pasakė tokiu balsu, kuris neleidžia prieštarauti. Nieko kito neliko, tik sulaikyti traukinį visą naktį ir visą dieną, ligi šeštos valandos vakaro (kadangi jau buvo maždaug vienuolikta valanda nakties, o vakarieniauti reikėjo šeštą, kaip jis pats anksčiau nurodė), kad būtų galima gauti guliašo su bulvėmis.

– Didžiausia blogybė, – kalbėjo toliau generolas nepaprastai rimtu balsu, – kai karo metu keliaujantys kareiviai neaprūpinami maistu. Mano pareiga išaiškinti tikrą dalykų padėtį ir sužinoti, kas iš tikrųjų dedasi stoties komendantūroje. Dažnai, mano ponai, būna kalti ir ešelono vadai. Revizuojant Subotištės stotį Bosnijos pietų geležinkelyje, pasirodė, kad šeši ešelonai negavo vakarienės vien dėl to, jog ešelonų vadai užmiršo jos pareikalauti. Šešis kartus stotyje buvo gaminamas guliašas su bulvėmis, bet niekas jo nepareikalavo. Tada visus katilus išliejo. Susidarė baisios krūvos guliašo su bulvėmis, o to paties traukinio kareiviai, kurie važiavo pro šituos guliašo kalnus, už trijų stočių, Subotištėje, kaip elgetos prašinėjo iš praeivių duo-

---

* Čekas, drįstu pareikšti, ponas generole majore *(vok.)*.

nos kąsnio. Šiuo atveju, kaip matote, kalta buvo ne karinė administracija! – Generolas numojo ranka: – Ešelonų vadai neatliko savo pareigos! Einam į komendantūros kanceliariją!

Karininkai nuėjo paskui jį svarstydami, kodėl visi generolai virsta bepročiais.

Komendantūroje paaiškėjo, kad iš tikrųjų ten apie guliašą nieko nežinoma. Tiesa, čia privalėjo gaminti guliašą visiems ešelonams, važiuojantiems pro šią stotį, bet paskui atėjo įsakymas kiekvienam kareiviui vietoj guliašo skirti po septyniasdešimt du helerius, todėl į kiekvieno pro stotį pravažiuojančio kareivio sąskaitą buvo įrašyta po septyniasdešimt du helerius, kuriuos intendantūra turėjo išmokėti drauge su artimiausia alga. O dėl tos duonos, tai kiekvienas kareivis jos gaus Vatijano stotyje po pusę kepaliuko.

Maitinimo punkto komendantas nebuvo iš bailiųjų. Jis pasakė generolui tiesiai į akis, kad įsakymai keičiami kas valandą. Kartais paruošiami pietūs ešelonui, bet, žiūrėk, ateina sanitarijos traukinys, parodo aukštesnės instancijos įsakymą, ir baigta – transporto ešelonas susiduria su tuščių katilų problema.

Generolas sutikdamas linktelėjo galvą ir pasakė, kad padėtis gerokai pasitaisiusi, nes karo pradžioje buvę kur kas blogiau. Visko iš karto nepasieksi, tam reikia daugiau patirties, praktikos. Tiesą sakant, teorija trukdo praktikai. Kuo ilgiau truks karas, tuo daugiau bus tvarkos.

– Aš jums galiu nurodyti pavyzdį iš savo praktikos, – tarė generolas su nepaprastu dvasios pakilimu, kad padarė tokį didelės svarbos atradimą, – prieš porą dienų pro Hatvanos stotį važiuojantys transporto traukiniai negavo duonos, o jūs rytoj ten gausite. Na, o dabar einam į stoties restoraną.

Restorane ponas generolas vėl nukreipė kalbą į išvietes ir į tai, kad bjauru žiūrėti į visoj geležinkelio linijoj pūpsančius tokius „kaktusus". Tai pasakodamas, valgė bifšteksą, ir visiems atrodė, tartum jis gromuliuoja vieną iš tų „kaktusų".

Generolas išvietėms skyrė tiek daug dėmesio, jog atrodė, kad nuo jų priklauso visos Austrijos–Vengrijos monarchijos pergalė.

Kalbėdamas apie naują situaciją, susidariusią Italijai įstojus į karą, generolas pabrėžė, kad kaip tik dėl išviečių mūsų kariuomenė pranašesnė už italus.

Austrijos pergalė turinti tekėti iš išviečių.

Ponui generolui visa tai atrodė labai paprasta ir aišku. Pergalės šlovė įgyjama pagal tokį receptą: šeštą valandą vakaro kareiviai gauna guliašo su bulvėmis, pusę devintos kariuomenė išvietėse išsituština, o devintą visi eina gulti. Nuo tokios armijos bet koks priešas lekia kaip akis išdegęs.

Generolas majoras susimąstė, užsirūkė cigarą ir ilgai ilgai žiūrėjo į lubas. Jis suko galvą, ką dar pasakius, jeigu jau čionai pakliūta, ir apie ką išdrožus pamokslą ešelono karininkams.

– Jūsų bataliono branduolys visiškai sveikas, – staiga pradėjo generolas, nors visi buvo įsitikinę, kad jis ir toliau tebežiūrės į lubas ir tebetylės, – jūsų kareivių būklė yra visiškai gera. Tas kareivis, su kuriuo aš kalbėjausi, savo tiesia kalba ir kariška laikysena vyresnybei teikia viltį, kad ir visas batalionas kausis ligi paskutinio kraujo lašo.

Generolas nutilo, vėl įsmeigė akis į lubas, atsirėmė į krėslo atkaltę ir ėmė kalbėti toliau (tuo tarpu tik vienas vyresnysis leitenantas Dubas, būdamas vergiškos sielos žmogus, drauge su juo žvelgė į lubas):

– Reikia, kad jūsų bataliono žygiai nenueitų užmarštin. Jūsų brigados batalionai jau turi savo istoriją, kurią ir jūsų batalionas turi tęsti. Tačiau jums trūksta žmogaus, kuris tiksliai užfiksuotų visus įvykius ir parašytų bataliono istoriją. Jo rankose turi susieiti visi siūlai, jis turi žinoti, ką yra nuveikusi kiekviena bataliono kuopa. Jis turi būti inteligentiškas žmogus. Pónas kapitone, turite paskirti bataliono istoriografą.

Paskui jis žvilgtelėjo į sieninį laikrodį, kurio rodyklės priminė snūduriuojančiai kompanijai, kad jau seniai laikas skirstytis.

Specialusis inspekcinis generolo traukinys stovėjo prie pat stoties. Generolas paprašė ponus karininkus jį palydėti į miegamąjį vagoną.

Stoties komendantas sunkiai atsiduso. Generolui nė į galvą neatėjo susimokėti už bifšteksą ir butelį vyno; dabar teks sumokėti pačiam komendantui. Tokių apsilankymų per dieną pasitaikydavo keletas. Tiems reikalams jis patylom jau paleido porą vagonų šieno. Liepė juos pastatyti į atsarginį kelią, nors ir buvo pardavęs karinio tiekėjo Levenšteino firmai. Valstybė tuos du vagonus atpirko, bet dėl visa ko, kad būtų tikriau, komendantas juos paliko ten pat, – ką gali žinoti, gal juos teks dar kartą parduoti Levenšteino firmai...

Dėl to visi kariniai inspektoriai, kurie tik važiuodavo pro centrinę Budapešto stotį, tvirtindavo, kad šios stoties komendantas gerai valgydina ir gerai girdo.

* * *

Kitos dienos rytą traukinys dar tebestovėjo. Nuskardėjo signalas keltis. Kareiviai ėmė praustis palei šulinius iš savo katiliukų. Generolas su savo traukiniu dar nebuvo išvažiavęs, jis ėjo patikrinti išviečių, į kurias kapitonas

Sagneris, norėdamas padaryti generolui majorui malonumą, buvo įsakęs tą dieną visam batalionui eiti *Schwarmweise unter Kommando der Schwarmkommendanten**.

Norėdamas suteikti džiaugsmo ir jaunesniajam leitenantui Dubui, kapitonas Sagneris jam pranešė, kad šiandien jį skiriąs budėtoju.

Taigi leitenantui Dubui teko žiūrėti tvarkos išvietėse.

Išvietes atstojo du lygiagrečiai iškasti grioviai, prie kurių galėjo sutilpti du kuopos skyriai, ir kareiviai su mielu noru sutūpė greta vienas kito ant griovių kraštų, lyg kregždės ant telefono vielų, kai rudenį rengiasi skristi į tolimą kelionę Afrikon.

Iš po nuleistų kiekvieno kareivio kelnių kyšojo nuogi keliai, ant kaklų kabojo diržai, tartum kareiviai būtų norėję tučtuojau pasikarti ir tik lauktų įsakymo. Šitas reginys iš tikrųjų rodė geležinę karinę drausmę ir organizuotumą.

Kairiajame sparne tupėjo Šveikas, kuris čia buvo atsidūręs atsitiktinai ir susidomėjęs skaitė Dievai žino kokio Ruženos Jesenskos romano išilgai perplėštą lapą:

...vietiniam pensione, gaila, tiktai damos
kui neaišku, iš tikrųjų galbūt daugiau
eidavo paprastai pati savyje suteikusi kar–
savo kambariuos, arba vaikščio–
tautinėje šventėje. O jeigu išmetė
ėjo vien žmogus ir tik ilgėjosi su
pagerėjo, arba nenorėjo su tokiu pasiseki–
uoti, lyg kad patys būtų to norėję
nieko neliko jaunajam Kržičkui...

Atitraukęs akis nuo šito popiergalio, Šveikas netyčia pažvelgė išvietės durų link ir nustebo: visu grožiu it parade ten stovėjo vakarykštis generolas majoras su savo adjutantu ir leitenantu Dubu, kuris uoliai kažką jiems aiškino.

Šveikas apsidairė. Visi ramiai tebesėdėjo savo vietose, tik puskarininkiai buvo lyg sustingę ir nejudėjo.

Šveikas pajuto visą padėties rimtumą.

---

* Skyriais, pagal skyrių vadų komandą *(vok.)*.

Jis pašoko su nuleistomis kelnėmis, su diržu ant kaklo ir, paskutinę akimirką suvartojęs savo popiergalį, suriko:

– *Einstellen! Auf! Hab acht! Rechts schaut!** – ir atidavė pagarbą. Du skyriai su nuleistomis kelnėmis ir diržais ant kaklų pakilo virš griovių.

Generolas majoras palankiai nusišypsojo ir tarė:

– *Ruht! Weitermachen!***

Viršila Malekas pirmasis parodė savo skyriui pavyzdį, užimdamas buvusią vietą. Tik Šveikas likosi bestovįs ir beatiduodąs pagarbą, nes iš vienos pusės prie jo grėsmingai artinosi jaunesnysis leitenantas Dubas, o iš kitos – šypsąs generolas majoras.

– Aš jau vakar jus mačiau, – kreipėsi generolas majoras į Šveiką, stovintį prieš jį tokia komiška poza. Tuo tarpu įdūkęs leitenantas Dubas kalbėjo generolui majorui:

– *Ich melde gehorsam, Herr Generalmajor, der Mann ist blödsinnig und als Idiot bekannt, ein fabelhaffter Dummkopf****.

---

* Stot! Ramiai! Lygiavimas dešinėn! *(Vok.)*

** Laisvai! Tęskite! *(Vok.)*

*** Drįstu pranešti, ponas generole majore, kad šitas kareivis yra silpnaprotis, žinomas idiotas, didžiausias kvailys *(vok.)*.

– *Was sagen Sie, Herr Leutnant?** – suriko ant jaunesniojo leitenanto Dubo generolas majoras ir užsipuolė jį, įrodinėdamas, kad kaip tik esą priešingai. – Eilinis kareivis žino, ką reikia daryti pamačius viršininką, tuo tarpu puskarininkis nepastebi ir ignoruoja jį. Tai visiškai tas pat kaip mūšio lauke, kur paprastas kareivis, pavojui gresiant, imasi vadovauti. Ir kaip tik jaunesniajam leitenantui Dubui priderėtų duoti komandą, kurią davė šitas paprastas kareivis: „*Einstellen! Auf! Hab acht! Rechts schaut!*"

– Jau nusišluostei užpakalį? – paklausė generolas majoras Šveiką.

– Drįstu pareikšti, ponas generole majore, kad jau, viskas sutvarkyta.

– *Więcej srać nie będziesz?***

– Drįstu pareikšti, ponas generole majore, ne.

– Na tai užsimauk kelnes ir vėl atsistok „ramiai".

Kadangi tą „ramiai" generolas majoras pasakė kiek garsiau, tai arčiau sėdintieji pradėjo stotis, tačiau generolas majoras jiems draugiškai mostelėjo ranka ir švelniu, tėvišku balsu tarė:

– *Aber nein, ruht, ruht, nur weitermachen****.

Šveikas, jau visiškai susitvarkęs, stovėjo prieš generolą majorą, ir šis vokiškai pasakė tokią kalbą:

– Vyresnybės gerbimas, tarnybos nuostatų mokėjimas ir sumanumas karinėje tarnyboje – viskas. O jeigu prie to prisideda dar ir narsumas, tada joks priešas mums nebaisus.

Baksnodamas pirštu Šveikui į pilvą, generolas majoras kreipėsi į leitenantą Dubą:

– Įsidėmėkite: šį kareivį, atvykus į frontą, tučtuojau paaukštinti ir, pasitaikius pirmai progai, pristatyti apdovanoti bronzos medaliu už gerą savo pareigų atlikimą ir žinojimą... *Wissen Sie doch, was ich schon meine... Abtreten!*****

Generolas majoras nuėjo nuo išviečių, tuo tarpu leitenantas Dubas garsiai rikiavo kareivius, kad girdėtų generolas majoras:

– *Erster Schwarm auf! Doppelreihen! Zweiter Schwarm******.

Šveikas tuo tarpu patraukė į savo vagoną. Praeidamas pro leitenantą Dubą, jis atidavė pagarbą kaip pridera, bet leitenantas vis dėlto jam suriko:

---

* Ką jūs kalbat, ponas leitenante? *(Vok.)*

** Daugiau neš...? *(Lenk.)*

*** Visai ne, laisvai, laisvai, tęskite toliau *(vok.)*.

**** Suprantate, ką aš turiu galvoj... Galite eiti! *(Vok.)*

***** Pirmasis skyrius – stoti! Gretas dvejink! Antrasis skyrius *(vok.)*.

– *Herstellt!**

Šveikas buvo priverstas iš naujo atiduoti pagarbą, bet ir vėl išgirdo:

– Pažįsti tu mane? Ne, tu manęs kaip reikiant nepažįsti! Tu mane pažįsti tik iš gerosios pusės, o dabar pažinsi ir iš blogosios. Pastaugsi dar tu man!

Šveikas grįžo prie savo vagono ir eidamas prisiminė, kad Karlino kareivinėse buvo toks leitenantas Hudavijas, kuris supykęs sakydavo: „Vyrai! Kai jūs mane pamatot, atsiminkit, kad aš jus ėsiu kaip šuo; ir ėsiu tol, kol jūs būsit kuopoj".

Šveiką, einantį pro štabo vagoną, pašaukė vyresnysis leitenantas Lukašas ir liepė pasakyti Balounui, kad tas greičiau atneštų jam kavos ir kad indą su konservuotu pienu vėl uždarytų kaip reikiant, nes konservai gali sugesti. Balounas tuo tarpu vyresniojo raštininko Vaneko vagone kaip tik ir virė ant mažos spiritinės lempelės leitenantui Lukašui kavą. Atėjęs pranešti leitenanto Lukašo įsakymo, Šveikas sužinojo, kad, jam išėjus, visas vagonas ėmėsi gerti kavą.

Leitenantui Lukašui priklausančios kavos ir konservuoto pieno dėžutės

* Palikti! *(Vok.)*

buvo jau pustuštės, o Balounas, siurbčiodamas kavą iš savo puodelio, šaukšteliu vis grabaliojo po dėžutes, norėdamas kavą dar labiau pagardinti.

Virėjas okultistas Juraida ir vyresnysis raštininkas Vanekas vienas kitam prisiekinėjo, kad, vos tik gausią kavos ir pieno konservų, tučtuojau atidėsią leitenantui Lukašui.

Šveikui taip pat buvo pasiūlyta kavos, bet jis atsisakė ir pareiškė Balounui:

– Ką tik gautas iš armijos štabo įsakymas, kad pasiuntinys, kuris pavogė savo karininko pieno arba kavos konservus, turi būti nedelsiant per dvidešimt keturias valandas pakartas. Pranešu tatai kartu su vyresniojo leitenanto įsakymu tučtuojau nešti jam kavos.

Persigandęs Balounas išplėšė iš telegrafisto rankų kavos puoduką, kurį tik prieš akimirką buvo jam pripylęs, šliūkštelėjo konservuoto pieno, ant lemputės pašildė ir tekinas nunešė į štabo vagoną.

Išvertęs akis, jis padavė leitenantui Lukašui kavos. Tuo tarpu knystelėjo galvon, kad leitenantas iš jo akių gali įspėti, kaip jis šeimininkauja su jo konservais.

– Aš užtrukau, – prabilo jis užsikirsdamas, – nes negalėjau iš karto atidaryti.

– Gal tu išliejai konservuotą pieną? – paklausė jį leitenantas Lukašas, ragaudamas kavą, – o gal srėbei su šaukštu kaip sriubą? Žinai, kas tavęs už tai laukia?

Balounas atsiduso ir sudejavo:

– Ponas leitenante, drįstu pranešti, namie turiu tris vaikus.

– Žiūrėk, Balounai, paskutinį kartą įspėju tave: pražūsi dėl to savo rajumo. Ar tau Šveikas nieko nesakė?

– Per dvidešimt keturias valandas mane gali pakarti,– atsakė Balounas, tirtėdamas visu kūnu.

– Nedrebėk taip, žiopleli, – šypsodamasis tarė leitenantas Lukašas, – ir stenkis pasitaisyti. Mesk tą savo rajumą ir perduok Šveikui, kad jis kur nors stotyje arba kur aplinkui paieškotų ko nors gardesnio užkąsti. Paduok jam tą dešimtinę. Tavęs nesiųsiu, nes valkiosies tol, kol pats prisirysi ligi soties. Ar nesurijai dar tos sardinių dėžutės? Nesurijai, sakai? Nagi, atnešk man parodyti.

Balounas paaiškino Šveikui, kad vyresnysis leitenantas siunčia jam šitą dešimtinę ir liepia paieškoti stotyje jam ko nors gardesnio. Dūsaudamas Balounas ištraukė iš lagamino dėžutę sardinių ir sunkia širdimi nunešė ją leitenantui apžiūrėti.

O jis, vargšas, jau buvo guodęsis viltimi, kad leitenantas Lukašas gal jau pamiršo šitas sardines, o dabar – sudie, viltie, viskas žuvę! Leitenantas Lukašas pasiliks jas savo vagone, ir jam, Balounui, jų nebeteks. Jis jautėsi apiplėštas.

– Štai, drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, jūsų sardinės, – tarė jis, su širdgėla atiduodamas jas leitenantui. – Liepsite atidaryti?

– Gerai, Balounai, atidaryti nereikia, nešk jas vėl senojon vieton. Aš tik norėjau įsitikinti, ar tu nebuvai įsikraustęs dėžutėn. Kai atnešei kavą, man pasirodė, kad tavo lūpos riebaluotos kaip nuo provanso aliejaus. Ar Šveikas jau išėjo?

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, jau išėjo, – visas švytėdamas atsakė Balounas. – Jis sakė, kad ponas vyresnysis leitenantas būsit patenkintas ir kad ponui vyresniajam leitenantui visi pavydės. Jis išėjo kažkur už stoties ir sakė pažįstąs visas vietas ligi pat Rakošaloto. O jei traukinys išeitų be jo, tai nužingsniuosiąs į autokoloną ir pavysiąs mus artimiausioje stoty automobiliu; prašė juo nesirūpinti. Puikiai žinąs savo pareigas, net savo paties sąskaita nusisamdytų fiakrą ir važiuotų juo paskui ešeloną kad ir ligi Galicijos; paskui tat būsią galima išskaičiuoti jam iš algos. Ponas vyresnysis leitenante, jums nėra ko juo rūpintis.

– Na, eik sau,– liūdnai tarė leitenantas Lukašas.

Iš stoties komendantūros atėjo pranešimas, kad traukinys pasijudins tiktai antrą valandą po pietų Cedelo–Ašovų kryptimi ir kad stotyje karininkams išduosią po du litrus raudonojo vyno ir po butelį konjako. Pasakojo, kad visa tai atrado kažkokiame pasiklydusiame Raudonojo Kryžiaus siuntinyje. Šiaip ar taip, bet šis vynas kaip iš dangaus nukrito, ir štabo vagone visi tučtuojau palinksmėjo. Konjakas buvo trijų žvaigždučių, o vynas – „Humpoldskircheno" markės.

Tiktai vienas leitenantas Lukašas negalėjo atgauti geros nuotaikos. Praėjo jau visa valanda, o Šveikas vis negrįžo. Paskui praslinko dar pusvalandis, ir iš stoties komendantūros pasirodė keista procesija, kuri artinosi prie štabo vagono. Prieky ėjo Šveikas, rimtas ir orus kaip pirmieji krikščionių kankiniai, vedami į areną. Iš abiejų pusių žingsniavo vengrų honvėdai su nuogais durtuvais, o kairiajame sparne – stoties komendantūros būrininkas. Užpakaly jų ėjo kažkokia moteris klostytu sijonu ir vengriškais batais apsiavęs vyriškis su apvalia kepure, pamušta akimi, rankose nešdamas gyvą, iš išgąsčio kudakuojančią vištą.

Visi sulipo į štabo vagoną, bet būrininkas vyriškiui su višta ir moteriai vengriškai suriko, kad tie pasiliktų lauke. Pamatęs leitenantą, Šveikas ėmė reikšmingai jam mirkčioti.

Būrininkas norėjo pasikalbėti su vienuoliktosios žygio kuopos vadu. Leitenantas Lukašas paėmė iš jo stoties komendantūroj surašytą aktą ir pabalęs perskaitė:

„Jo didenybės devyniasdešimt pirmojo pėstininku pulko vienuoliktosios žygio kuopos vadui tolesniam vykdymui. Drauge su šiuo raštu siunčiamas eilinis Josefas Šveikas, jo paties teigimu, to paties jo didenybės devyniasdešimt pirmojo pėstininkų pulko vienuoliktosios žygio kuopos ryšininkas, kaltinamas apiplėšus sutuoktinius Ištvanus, gyvenančius Išatarčioje, stoties komendantūros rajone. Pagrindas: pėstininkų pulko eilinis Josefas Šveikas pavogė vištą, belakstančią apie sutuoktinių Ištvanų (originale puikiai sudarytas vokiškas naujadaras – *Istwangatten*) namus Išatarčioje, stoties komendantūros rajone. Savininkui, kuris jį sulaikė norėdamas atimti iš jo vištą, nepasidavė ir kirto į dešiniąją akį. Paskui jis iškviesto patrulio buvo sulaikytas ir pristatytas į savo dalinį, o višta grąžinta savininkui.

Budintis karininkas (parašas)"

Leitenantui Lukašui, pasirašančiam raštą, kad priima Šveiką, suvirpėjo keliai. Šveikas, stovėdamas arti, pamatė, kad leitenantas Lukašas užmiršo pažymėti datą.

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, – prabilo Šveikas, – šiandien dvidešimt ketvirta. Vakar buvo gegužės dvidešimt trečia, nes vakar mums Italija paskelbė karą. Aš dabar buvau kaime, tai ten apie nieką daugiau ir nekalba.

Honvėdai su būrininku nuėjo sau, apačioje palei vagoną pasiliko tik Ištvanai – vyras ir žmona, – kurie įnirtingai stengėsi įkopti į vagoną.

– Jeigu, ponas vyresnysis leitenante, turėtumėte dar penkinę,– pradėjo Šveikas pasakoriaus tonu, – mes galėtume šitą vištą nupirkti. Tas girtuoklis nori už ją penkiolikos guldenų, mat jis priskaičiuoja ir savo mėlynę. Bet man rodos, ponas vyresnysis leitenante, kad dešimt guldenų yra daugoka už tokią mėlynpalaikę. Vieną kartą pas mus, „Senosios damos" aludėje, tekintojui Matejui už dvidešimt guldenų plyta išmušė visą apatinį žandikaulį su šešiais dantimis, o tada pinigai buvo brangesni kaip dabar. Pats Volšlėgeris pas mus karia žmogų už keturis guldenus. Eik šen, – pamojo Šveikas valstiečiui su išmušta akim ir su višta, – o tu, sene, palauk tenai.

Valstietis įlipo į vagoną.

– Jis truputį moka vokiškai, – pasakė Šveikas, – supranta visus keiksmus ir pats gana gerai vokiškai keikiasi.

– *Also, zehn Gulden*, – Šveikas kreipėsi į valstietį. – *Fünf Gulden Henne, fünf Auge. Öt forint už šitą kakariekū, öt forint kukuk, igen.** Čia štabo vagonas, supranti, plėšike? Duokš vištą!

Įspraudęs į ranką suglumusiam valstiečiui dešimt guldenų, jis paėmė vištą, nusuko jai galvą ir akies mirksniu išstūmė valstietį iš vagono; paskui draugiškai paėmė jo ranką ir, stipriai ją spausdamas, tarė:

– *Jo napot, baratom*, sudiev, nešdinkis dabar pas savo senę, kitaip išmesiu tave.

– Taigi matot, ponas vyresnysis leitenante, kad viską galima sutvarkyti, – tarė Šveikas leitenantui Lukašui. – Žinoma, geriausia būna, kai apsieini be skandalo, be jokių ceremonijų. Dabar mudu su Balounu išvirsim jums tokią sriubą, kad užkvips ligi pat Transilvanijos.

Leitenantas Lukašas ilgiau nebeiškentė. Jis išplėšė Šveikui iš rankų nelaimingąją vištą ir suriko:

---

* Taigi dešimt guldenų: penki guldenai už vištą, penki už akį *(vok. ir vengr.)*.

– Ar jūs žinot, Šveikai, kas laukia kareivio, karo metu apiplėšusio ramius gyventojus?

– Garbinga mirtis nuo parako ir kulkos! – iškilmingai atsakė Šveikas.

– Bet jūs, Šveikai, esate nusipelnęs tik virvės, nes jūs pirmas pradėjot plėšti. Jūs – niekšas, jūs... – aš tikrai nežinau, kuo jus pavadinti. Jūs užmiršot savo priesaiką. Ne, man šiandien galva sukasi.

Šveikas klausiamai pasižiūrėjo į leitenantą Lukašą ir greitai atsiliepė:

– Drįstu pareikšti, aš neužmiršau savo priesaikos, kurios mes, kariškiai, turime laikytis. Drįstu pareikšti, ponas vyresnysis leitenante, kad iškilmingai esu prisiekęs savo šviesiausiam kunigaikščiui ir jo didenybei Pranciškui Juozapui I ištikimai tarnauti, taip pat jo didenybės generolams, viršininkams ir apskritai visokiai vyresnybei būti ištikimas ir klusnus, juos gerbti ir ginti, jų potvarkius ir įsakymus visais atvejais tiksliai vykdyti; prieš kiekvieną priešą, nesvarbu, kas jis būtų, kur tiktai jo imperatoriškoji ir karališkoji didenybė pareikalautų, virš vandens, po vandeniu, žemėje, ore, dieną ir naktį, mūšyje, kovoje ir visais kitais galimais atvejais, visada ir visur...

Šveikas pakėlė nuo grindų vištą ir stačias, išsitiesęs, žvelgdamas leitenantui Lukašui tiesiai į akis, varė:

– ... kiekvienu metu ir kiekvienu atveju narsiai ir drąsiai kautis, savo kariuomenės, pulkų ir vėliavų bei patrankų niekados nepalikti, su priešu niekada jokių sandėrių nesudarinėti, visada elgtis taip, kaip reikalauja karo įstatymai ir dera geram kareiviui. Garbingai gyvensiu, garbingai ir mirsiu, padėk man, Dieve. Amen. O šitos vištos, drįstu pareikšti, aš nevogiau, neplėšikavau ir, atsimindamas savo priesaiką, elgiausi kaip pridera.

– Mesi tu tą vištą šalin, ar ne, gyvuly! – suriko Šveikui leitenantas Lukašas, suduodamas jam protokolu per ranką, kurioje tas laikė negyvą vištą, – pasiskaityk štai protokolą! Matai, juodu ant balto parašyta: „Drauge su šiuo raštu siunčiamas eilinis Josefas Šveikas, jo paties teigimu... vienuoliktosios žygio kuopos ryšininkas, kaltinamas plėšikavimu...” Negi ir dabar, plėšike, bjaurybe, sakysi man, kad nevogei. Aš tave kurią dieną užmušiu! Supranti! Užmušiu! Na, sakyk, žioplas begėdi, kaip tu galėjai taip užsimiršti?

– Drįstu pareikšti, – švelniai atsakė Šveikas, – kad tenai nieko daugiau nebuvo, tik paprasčiausias nesusipratimas. Kai tik išgirdau jūsų įsakymą paieškoti ir nupirkti jums ką nors skaniau pavalgyti, tuoj ėmiau galvoti, ką čia geresnio gavus. Prie stoties galėjai gauti vien arklinių dešrų ir rūkytos arklienos. Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, kad visa tai aš kaip reikiant apgalvojau. Į frontą vykstant reikia pasirūpinti ko nors itin maistingo, kad lengviau būtų iškęsti visokias karo negandas. Man kilo noras kiek galima daugiau suteikti jums džiaugsmo. Sugalvojau, ponas vyresnysis leitenante, jums išvirti vištienos sriubos.

– Vištienos sriubos! – griebdamasis už galvos, pakartojo leitenantas Lukašas.

– Tikrai, drįstu pareikšti, ponas vyresnysis leitenante, vištienos sriubos. Nusipirkau svogūnų ir penkiasdešimt gramų makaronų. Viską aš čionai turiu, prašom – šitoj kišenėj svogūnai, o šitoj makaronai. Druskos ir pipirų mes turime savo raštinėje. Taigi visko buvo, betrūko vien vištos... Nuėjau aš ten už stoties į Išatarčią. Iš tikrųjų tai visai ne miestas, o kaimas, nors pirmoje gatvėje ant lentelės parašyta: Išatarčia–varoš*. Perėjau viena gatve su darželiais, antra, trečia, ketvirta, penkta, šešta, septinta, aštunta, devinta, dešimta, vienuolikta, dvylikta, kol pagaliau tryliktos gatvės gale, kur už vieno namelio jau prasidėjo pievos, pamačiau driežlinėjant kelias vištas. Aš priėjau visai arti ir išrinkau didžiausią bei sunkiausią – teikitės pasižiūrėti į ją, ponas vyresnysis leitenante, vieni taukai, nė čiupinėti nereikia, iš karto,

* *Varoš* – miestas (*vengr.*).

akį užmetus, aišku, kad ji kaip reikiant lesinta grūdais. Aš ją imu nė kiek nesislapstydamas, matant visiems vietiniams gyventojams, kurie ant manęs kažką vengriškai rėkė, ir, laikydamas už kojų, klausiu vieno ir kito, čekiškai ir vokiškai, kieno ta višta, kad galėčiau nupirkti ją. Tik staiga tą akimirką iš to paskutinio namelio išbėga vyras su moterim ir kad ims mane visaip vengriškai ir vokiškai plūsti, kad aš jiems vidury dienos vištą pavogęs. Aš sakau, ko jie rėkia ant manęs, aš esu pasiųstas jos nupirkti ir paaiškinau, koks reikalas. O višta, kurią laikiau už kojų, staiga ėmė plumpsėti sparnais, norėdama pakilti, o kadangi aš ją laikiau lengvai, tai ji drauge ir mano ranką iškėlė aukštyn ir norėjo tūpti savo šeimininkui ant nosies. Na, o tas staiga ėmė rėkti, tarytum aš su višta rėžęs jam į snukį. Jo žmona visą laiką bliovė ir vis šaukė savo vištą: put put put, mano putiukė, put put! Kažkokie žiopliai, kurie čia buvo niekuo dėti, pašaukė honvėdų patrulį, ir aš jiems pats pasiūliau eiti drauge į stoties komendantūros valdybą, kad ten mano nekaltumas iškiltų aikštėn kaip taukai virš vandens. Tačiau su tuo ponu leitenantu, kuris ten budėjo, niekaip nebuvo galima susikalbėti. Kai paprašiau, kad jus paklaustų, ar tiesa, kad mane siuntėte ko nors gardesnio nupirkti, jis dar labiau užsipuolė, įsakė tylėti, nes ir be tų šnektų esą iš mano akių matyti, kad būsiu pakabintas ant šakos. Man rodos, jis buvo blogai nusiteikęs, nes pasakė, jog tik kareivis, kuris plėšikauja ir vagia, galįs turėti tokį apvalų snukį. Šioje stotyje įvykę jau daug vagysčių: tik užvakar kažkam netoliese dingęs kalakutas. O kai aš jam atsakiau, kad užvakar mes dar buvome Rabe, jis atkirto, jog į tokius išsisukinėjimus jam tik nusispjauti. Tada mane pasiuntė pas jus. Be to, dar mane ten aprėkė kažkoks grandinis, kurio aš nepastebėjau, girdi, kokia čia velniava, ar aš nematąs, kas prieš mane stovi? Aš jam atsakiau, kad jis, grandinis, jei priklausytų šaulių daliniui, būtų patrulio viršininkas, o jei artilerijai, – vyresnysis kanonierius.

– Šveikai, – po valandėlės prabilo leitenantas Lukašas, – jūs esat pridirbęs tiek visokių nelaimių ir negandų, tiek, kaip jūs pats sakot, „klaidų" ir „klaidelių", kad nuo tų visų nelaimių jus gali išgelbėti vien tik kilpa ant kaklo su visa kariška pagarba, karė. Suprantat?

– Labai gerai, ponas vyresnysis leitenante, karė yra vadinamasis užsklęstas batalionas, sudaromas iš keturių kuopų, tik išimties atvejais – trijų arba penkių kuopų. Kaip malonėsite, ponas vyresnysis leitenante, ar į tą sriubą daugiau dėti makaronų, kad tirščiau būtų?

– Šveikai, įsakau jums tučtuojau dingt man iš akių su savo višta, kitaip aš jums smogsiu ja per galvą, idiotiškas pusgalvi!

– Kaip įsakote, ponas vyresnysis leitenante, tik salierų, drįstu pranešti, negavau, morkų – taip pat. Į bulves įdė...

Šveikas, nebaigęs sakyti „siu", išlėkė kartu su višta iš štabo vagono. Leitenantas Lukašas vienu mauku išgėrė stiklinę konjako.

Eidamas pro štabo vagono langus, Šveikas, pridėjęs ranką prie kepurės, atidavė pagarbą ir nužingsniavo toliau.

* * *

Po laimingai pasibaigusios vidinės kovos Balounas buvo besiruošiąs tuoj pat atidaryti savo pono sardinių dėžutę, tik staiga pasirodė višta nešinas Šveikas, sukeldamas, savaime aišku, visų vagone esančių žmonių susidomėjimą. Visi jį pasitiko tokiais žvilgsniais, lyg būtų norėję paklausti: „Kur tu ją pavogei?"

– Aš ją nupirkau ponui vyresniajam leitenantui, – atsakė Šveikas, traukdamas iš kišenių svogūnus ir makaronus. – Norėjau išvirti jam vištienos sriubos, bet jis jos atsisakė ir padovanojo tą vištą man.

– Ar tik ji nepastipusi? – įtariamai paklausė vyresnysis raštininkas.

– Pats savo rankomis nusukau jai galvą, – atsakė Šveikas, imdamas iš kišenės peilį.

Balounas su pagarba ir dėkingumu pasižiūrėjo į Šveiką ir tylėdamas ėmė ruošti spiritinę leitenanto viryklėlę. Paskui pastvėrė kelis kibirėlius ir išdūmė vandens.

Prie Šveiko priėjo telefonininkas Chodounskis ir pasisiūlė padėti nupešti vištą, šnipšteldamas paslapčia į ausį:

– Ar toli nuo čia? Per tvorą reikia lipti, ar tiesiog gatvėje?

– Aš juk ją pirkau.

– Nepūsk į akis dūmų, geriau atvirai prisipažink! Mes juk matėm, kaip tave vedė.

Tačiau telefonininkas Chodounskis uoliai padėjo vištą pešti. Prie iškilmingos ruošos prisidėjo ir virėjas okultistas Juraida – jis supjaustė svogūnus ir bulves į sriubą.

Leitenantas Dubas apžiūrinėjo vagonus, ir išmestos plunksnos patraukė jo dėmesį.

Jis šūktelėjo į vagoną, kad pasirodytų vištos pešėjas, ir pro vagono duris pasirodė ramus Šveiko veidas.

– Čia kas? – suriko leitenantas Dubas, pakeldamas nuo žemės nupjautą vištos galvą.

– Drįstu pareikšti, – atsakė Šveikas, – tai yra juodosios italų veislės vištos galva. Jos gerai deda, ponas leitenante, – ligi dviejų šimtų penkiasdešimties kiaušinių per metus. Malonėkit pažiūrėti, kokios puikios buvo jos kiaušidės. – Šveikas vištos žarnas kyštelėjo leitenantui Dubui panosėn.

Dubas nusispjovė ir nuėjo, bet po valandėlės sugrįžo:

– Kam verdate šitą vištą?

– Patys sau, drįstu pareikšti, ponas leitenante. Pažiūrėkit, kokia ji riebi.

Leitenantas pasitraukdamas sumurmėjo:

– Na, dar mudu susitiksime.

– Ką jis tau sakė? – paklausė Juraida Šveiką.

– Paskyrė man pasimatymą. Šitie dideli ponai daugiausia pederastai.

Virėjas okultistas pareiškė, kad tiktai estetai būna homoseksualistai, nes tai išplaukia iš pačių estetikos pagrindų. Vyresnysis raštininkas Vanekas savo ruožtu ėmė pasakoti, kad Ispanijos vienuolynuose auklėtojai prievartaują vaikus.

Nors vanduo katiliuke ant spiritinės lempelės jau buvo užviręs, Šveikas vis pasakojo, kaip Vienos pamestinukų kolonija buvo pavesta vienam auklėtojui, kuris ištvirkino visą koloniją.

– Tai lyg kokia liga. Bet blogiausia, kai toks pasileidimas užeina moterims. Prieš keletą metų Antrojoj Prahoj gyveno dvi vienišos moterys, išsiskyrusios su vyrais, nes buvo baisios kekšės, – tokia Moyrkova ir Šouskova. Vieną kartą vakare, Roštoko alėjoje žydint vyšnioms, jos sučiupo seną impotentą, šimtametį rylininką, nusitempė į Roštoko miškelį ir ten jį išprievartavo. Ir ko jos ten su juo neišdarinėjo! Žižkove gyveno vienas profesorius, ponas Aksamitas, jis tame miškely kasinėjo, ieškojo kapų su sutrauktais lavonais ir keletą tokių skeletų jau buvo iškasęs. Tai jos, šitos kekšės, tą rylininką įsitraukė į vieną iš tų atkastų kapų, ten jį nukamavo ir išprievartavo. Kitą dieną ateina profesorius Aksamitas ir žiūri: kape kažkas guli. Jis jau buvo beapsidžiaugiąs radiniu, bet pasirodė, kad tai vargšas rylininkas, kurį šitos išsiskyrusios poniutės buvo užkamavusios. Aplink jį mėtėsi vien skudurai. Po penkių dienų tas rylininkas numirė, o šitos bjaurybės buvo tokios begėdės, kad išdrįso ateiti į jo laidotuves. Tai jau iškrypimas!

– Ar druskos dėjai? – kreipėsi Šveikas į Balouną, kuris, pasinaudodamas tuo, kad visi buvo susidomėję Šveiko pasakojimu, kažką paslėpė savo maišelyje. – Ką tu ten darai?

– Balounai, Balounai, – rimtai tarė Šveikas, – ką tu nori daryti su ta vištos koja? Pažiūrėkite į jį! Pavogė vištos koją, kad paskui, slapstydamasis

nuo mūsų, ją išsivirtų. Ar supranti, Balounai, ką tu padarei? Ar žinai, ką daro per karą tam, kuris fronte apvagia savo draugą? Jį pririša prie patrankos vamzdžio ir iššauna į padanges. Dabar jau vėlu dūsauti. Kai tik fronte sutiksim artileriją, tu prisistatysi pirmam pasitaikiusiam vyresniajam patrankininkui. O kol kas teks man pačiam tave palamdyti. Lipk iš vagono!

Nelaimingasis Balounas išlėkė iš vagono, o Šveikas, atsisėdęs tarpdury ir nukoręs kojas, komandavo:

– *Habtacht! Ruht! Habtacht! Rechts schaut! Habtacht!** Žiūrėk tiesiai! *Ruht!*** Dabar pamėginsim laisvus pratimus... *Rehts um!**** Na ir karvė gi iš tavęs, brolau! Tavo ragai turėtų būti ten, kur anksčiau buvo dešinysis petys! *Herstellt! Rechts um! Links um! Halbrechts!***** Ne taip, jauti! *Herstellt! Halbrechts!****** Na, matai, tu asile, jau geriau eina. *Halblinks! Links*

* Ramiai! Laisvai! Ramiai! Lygiuok dešinėn! Ramiai! *(Vok.)*

** Laisvai! *(Vok.)*

*** Dešinės sukimu, aplink! *(Vok.)*

**** Palikt! Dešinės sukimu, aplink! Kairės sukimu, aplink! Pusiau dešinėn! *(Vok.)*

***** Palikt! Pusiau dešinėn! *(Vok.)*

*um! Front! Front!** Bukagalvi, nežinai, kas yra *„Front"?* Tiesiog į mane! Sukis aplink! *Kniet! Nieder! Setzen! Auf! Setzen! Nieder! Auf! Setzen! Auf! Ruht!***

– Na, matai, Balounai, tai labai sveika, padeda virškinimui!

Aplink juodu jau susirinko žiūrovų, kurie nesitvėrė džiaugsmu.

– Malonėkit, gerbiamieji, duoti vietos! – sušuko Šveikas.– Jis ims vaikščioti. Na, Balounai, žiūrėk, kad nereikėtų iš naujo. Aš nenoriu be reikalo žmonių kankinti. Nagi: *Direktion Bahnhof!**** Žiūrėk, kur rodau! *Marschieren marsch! Glied-halt!***** Stok, kad tu skradžiai prasmegtum, kitaip aš tave į karcerį uždarysiu! *Glied-halt*! Pagaliau aš tave, asilo galva, sustabdžiau! *Kurzer Schritt!****** Tu nežinai, kas tai yra *„Kurzer Schritt"?* Aš tau, brolau, tokį *„Kurzer Schritt"* parodysiu, kad tėvas motina nepažins. *Voller Schritt*! *Wechselt Schritt*! *Ohne Schrttt*!****** Ak tu, gvėra! Kai komanduoju *„Ohne Schritt"*, tu privalai savo kanopomis minti vietoje!

Aplink susirinko mažiausiai pora kuopų. Balouną mušė prakaitas, jis nejuto savo kojų. O Šveikas komandavo toliau:

– *Gleicher Schritt! Glied rückwärts marsch!*

– *Glied halt!*

– *Laufschritt!*

– *Glied marsch!*

– *Schritt!*

– *Glied halt!*

– *Ruht!*

– *Habtacht! Direktion Bahnhof! Laufschritt marscht Nalt! Kehrt euch! Direktion Waggon! Laufschritt marsch! Kurzer Schritt! Glied halt! Ruht!******** Dabar truputį kvėptelk, paskui iš naujo pradėsim. Reikia tik noro, o pasiekti viską galima.

---

* Pusiau kairėn! Kairės sukimu, aplink! Frontu! Frontu! *(Vok.)*

** Klauptis! Gultis! Sėstis! Keltis! Sėstis! Gultis! Keltis! Sėstis! Keltis! Laisvai! *(Vok.)*

*** Stoties kryptimi! *(Vok.)*

**** Žingsniu marš! Skyriau, stok! *(Vok.)*

***** Trumpu žingsniu! *(Vok.)*

****** Pilnu žingsniu! Keisti koją! Vietoje! *(Vok.)*

******* Į koją! Skyriau, aplink marš! Skyriau, stok! Bėgte marš! Skyriau, žingsniu marš! Skyriau, stot! Laisvai! Dėmesio! Stoties kryptimi bėgte marš! Stot! Aplink! Vagonų kryptimi bėgte marš! Trumpu žingsniu! Skyriau, stok! Laisvai! *(Vok.)*

– Kas čia darosi? – staiga neramiai suriko leitenantas Dubas, pribėgęs prie kareivių minios.

– Drįstu pranešti, ponas leitenante, mes po truputį kartojam rikiuotės pratimus, kad nepamirštume ir kad veltui neleistume brangaus laiko.

– Lipkit iš vagono! – įsakė leitenantas Dubas. – Man jau įgriso su jumis terliotis. Aš jus perduosiu bataliono vadui.

Tą pat akimirką, Šveikui įėjus į štabo vagoną, leitenantas Lukašas pro kitas duris išlipo į peroną. Kai leitenantas Dubas pranešė kapitonui Sagneriui, kad šaunusis kareivis Šveikas įsidėmėtinai (kaip jis pareiškė) leidžia laiką, kapitonas buvo labai gerai nusiteikęs, nes „Humpoldskirchen" vynas iš tikrųjų veikė puikiai.

– Tai, vadinasi, jūs nenorite veltui gaišti brangaus laiko? – reikšmingai nusišypsojo jis. – Matušicai, eikit šen!

Ir bataliono ryšininkas gavo įsakymą pašaukti dvyliktosios kuopos viršilą Nasaklą, visam batalione pagarsėjusį baisų nevidoną, ir greit surasti Šveikui šautuvą.

– Va šitas kareivis, – tarė kapitonas Sagneris viršilai Nasaklui, – nenori veltui gaišti brangaus laiko. Nusiveskit jį už vagono ir kokią valandėlę pasimiklinkit, atlikdami pratimus su šautuvu. Tiktai be jokio gailesčio, be atvangos! Svarbiausia, sujunkit du pratimus: *An*! *Setzt ab*! *An! Setz ab!**

– Štai pamatysit, Šveikai, nuobodu nebus, – tarė kapitonas atsisveikindamas. Ir po valandėlės iš už vagono sklido trumpa, kapota komanda, iškilmingai aidinti aplinkui. Viršila Nasaklas, kuris buvo įsivaręs lošti „Dvidešimt vieną" ir kurį nuo lošimo atitraukė laikant jam banką, plyšojo visa gerkle: *Beim Fuss! – Schultert! – Beim Fuss! – Schultert!***

Akimirką komanda liovėsi, ir pasigirdo ramus, protingas Šveiko balsas:

– Visa tai aš jau prieš keletą metų išmokau aktyviojoj tarnyboj. Komanduojant „*Beim Fuss*", šautuvas stovi prie dešinės kojos taip, kad buožės galas su kojos pirštais sudaro tiesią liniją. Dešinė ranka laisvai sugniaužta ir šautuvą laiko taip, kad nykštys apkabintų spyną, o kiti pirštai – buožės priešakinę dalį; komanduojant „*Schultert*", šautuvas laisvai užkabinamas ant dešinio peties vamzdžiu į viršų, o buožė kiek atmetama.

– Užteks plepėti! – suskambo viršilos Nasaklo komanda: *Habt acht*! *Rechts schaut!* Po velnių! Kaip jūs tai atliekat... – Su komanda „*Schultert" ir „Rechts schaut*" mano dešinė ranka diržu slysta žemyn ir laiko už buožės

* Pakelt! Nuleist! Pakelt! Nuleist! *(Vok.)*

** Prie kojos! – Ant peties! – Prie kojos! – Ant peties! *(Vok.)*

kaklelio, o galvą pasuku dešinėn; komanduojant „*Habt acht!*" mano ranka vėl prilaiko diržą, o galva atsukta tiesiai į jus.

Vėl suskambo viršilos komanda:

– *In die Balanz! Beim Fuss! In die Balanz! Schultert! Bajonett auf! Bajonett ab! Fällt das Gewehr! Zum Gebet! Vom Gebet! Kniet nieder zum Gebet! Laden! Schieren! Schiessen halbrechts! Ziel Stabswaggon! Distanz 200 Schritt! Fertig! An! Feuer! Setzt ab! An! Feuer! An! Feuer! Setzt ab! Aufsatz normal! Patronen versorgen! Ruht!**

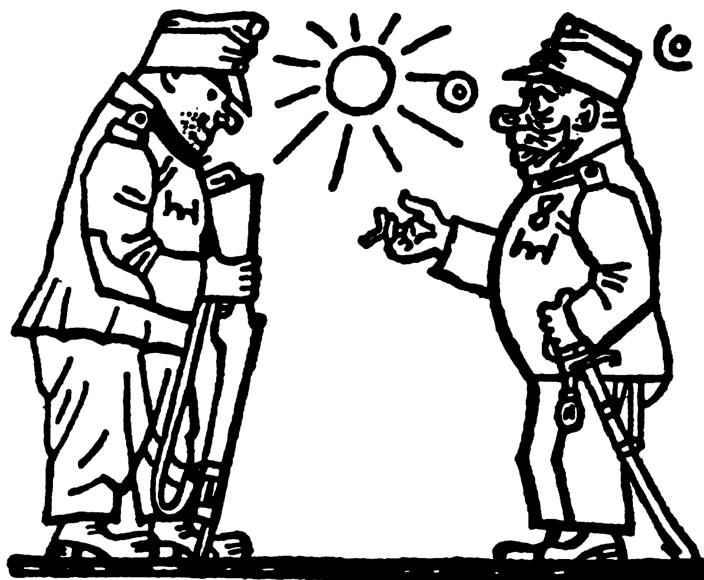
Viršila ėmė suktis papirosą.

Tuo tarpu Šveikas, apžiūrinėdamas šautuvo numerį, staiga sušuko:

– Keturi tūkstančiai du šimtai šešiasdešimt aštuntas numeris! Tokį pat numerį turėjo vienas garvežys Pečkuose, stovėjęs šešioliktame kelyje. Šį garvežį turėjo nugabenti remontui į Lisos prie Elbės depą, bet taip paprastai šio reikalo neatliksi, ponas viršila, kadangi vyresnysis mašinistas, turėjęs garvežį nuvaryti į depą, labai sunkiai atsimindavo skaičius. Tuo metu ruožo meistras pasišaukia jį savo kanceliarijon ir sako: „Šešioliktam kely stovi garvežys Nr. 4268. Aš žinau, kad jūs sunkiai įsimenate skaičius, o parašius jums kokį nors skaičių raštelyje, tą raštelį jūs beregint pametat. Todėl gerai klausykit. Kadangi jūs sunkiai atmenate skaičius, tai aš jums pasistengsiu nurodyti, kaip labai lengvai galima įsiminti bet kurį numerį. Žiūrėkit: tą garvežį jūs turite nuvaryti į Lisos prie Elbės depą, jo numeris 4268. Dabar gerai klausykit. Pirmas skaitmuo 4, antras – 2. Taigi įsidėmėkit, 42, t. y. dukart du – keturi, tai pirmasis skaitmuo, kurį padaliję iš dviejų, vėl gaunam du, tad, vadinasi, vėl greta 4 yra 2. Dabar neišsigąskit! Kiek bus dukart keturi? Aštuoni. Juk taip? Tad gerai įsidėmėkite, kad aštuoni skaičiuje 4268 iš eilės bus paskutinis skaitmuo. Dabar, kai jūs įsidėmėjote, kad pirmasis skaitmuo 4, antrasis – 2, ketvirtasis – 8, belieka rasti būdą įsidėmėti šitą šešetuką, kuris stovi prieš aštuonis. O tai labai paprasta. Pirmas skaitmuo 4, antras – 2, o keturi plius du yra šeši. Dabar jūs tikrai žinot, kad antrasis skaitmuo nuo galo yra šešetukas. Ir dabar šita skaitmenų eilė jau niekada neišdulkės iš galvos. Dabar skaičius 4268 jūsų atminty pasiliks amžinai. Bet tuos pačius rezultatus jūs galite gauti ir daug paprasčiau...

---

* Pasiruošt šauti! Prie kojos! Pasiruošt šauti! Ant peties! Durtuvus užsimauti! Durtuvus nuimti! Šautuvą nuleisti! Maldai kepures nusiimt! Užsidėti! Maldai – klauptis! Užsitaisyti! Šauti! Šaudymas pusiau dešinėn! Taikinys – štabo vagonas! Atstumas 200 žingsnių! Pasiruošta! Į taikinį! Ugnis! Nuleisti! Į taikinį! Ugnis! Į taikinį! Ugnis! Nuleisti! Taikiklis normalus! Pasiruošti šovinių! Laisvai! *(Vok.)*

Viršila liovėsi rūkęs, išvertė akis ir tik sušvebeldžiavo: „*Kappe ab!*"*

Šveikas rimtai pasakojo toliau:

– Jis ėmė aiškinti mašinistui tą paprastesnį būdą, kaip įsidėmėti garvežio numerį 4268. Iš aštuonių atimti du – šeši. Dabar jūs jau žinote 68. Iš šešių atėmus du lieka 4. Taigi jau žinoma 4–68. Į jų tarpą belieka įstatyti tą dvejetuką, ir tada jau turėsim 4–2–68. Nelabai sunku tą pat padaryti dauginant arba dalijant, – gausim tą patį rezultatą. Atsiminkit, tarė ruožo viršininkas, kad dukart 42 yra 84. Metai turi dvylika mėnesių. Dabar iš 84 atimkit tuos dvylika ir gausit 12, dar kartą iš šio skaičiaus atimkit tuos dvylika mėnesių ir liks 60. Taip gaunam tikrą skaičių 6, o nulį galim nubraukti. Dabar jau turim 42–6–84. Kadangi nubraukėm nulį, lygiai taip pat galim gale nubraukti ir 4 ir aiškiausiai vėl gausim 4268, t. y. numerį garvežio, kurį turite nugabenti į Lisos prie Elbės depą. Kaip jau sakiau, taip pat labai lengva ir dalijant. Atmetę koeficientą pagal muitinės tarifą... Kas jums yra, ponas viršila, blogai jaučiatės? Jeigu norit, aš pradėsiu kad ir nuo „*General! de charge! Fertig! Hoch an! Feuer!*"** Po velnių! Ponui kapitonui nereikėjo mūsų siųsti prieš pat saulę. Reikia bėgti neštuvų!

* Kepurę nusiimti (*vok.*).

** „Uraganinė ugnis! Pasiruošta! Taikyti! Ugnis!" (*Vok.*)

Atėjęs daktaras nustatė, kad viršila apalpo nuo saulės smūgio arba nuo ūmaus smegenų plėvės uždegimo.

Vos tik viršila atsipeikėjo, Šveikas, atsistojęs šalia jo, varė toliau:

– Na, dabar aš baigsiu. Jūs manot, ponas viršila, kad tas mašinistas įsidėmėjo? Jis, atsiminęs dieviškąją Trejybę, suklydo: viską padaugino iš trijų ir garvežio nesurado. Tas garvežys ir dabar ten stovi šešioliktam kely.

Viršila vėl užsimerkė.

Kai Šveiko, grįžusio į savo vagoną, paklausė, kur taip ilgai buvęs, jis atsakė:

– Kas kitą moko „Bėgte marš!", tam pačiam tenka šimtą kartų daryti „Ant peties!".

Balounas visas virpėjo pačiam vagono kampe. Mat, kai višta jau buvo apvirus, jis surijo pusę Šveiko porcijos.

* * *

Prieš traukiniui išeinant, į stotį atbildėjo kitas karinis ešelonas, sudarytas iš įvairių kariuomenės dalių. Tai buvo pavėlavę arba išėję iš ligoninių ir besiveją savo dalis kareiviai, taip pat įvairūs įtariami tipai, grįžtą į frontą iš komandiruočių arba arešto.

Iš šito traukinio išlipo savanoris Marekas, kaltinamas pakėlęs maištą, kadangi nenorėjo valyti išviečių, bet divizijos teismo paleistas. Nutraukus bylą, dabar jis atvyko į štabo vagoną, norėdamas prisistatyti bataliono vadui. Savanoris Marekas ligi šiol nebuvo įtrauktas į jokią tarnybą, nes visą laiką buvo vadžiojamas iš vieno kalėjimo į kitą.

Kapitonas Sagneris, pamatęs savanorį ir priėmęs iš jo komandiruotės dokumentus, kur buvo visiškai slaptai pažymėta „*Politisch verdachtig! Vorsicht*"*, didelio džiaugsmo nepatyrė. Bet čia jis netyčia atsiminė „išviečių generolą", taip atkakliai reikalavusį papildyti asmeninę bataliono sudėtį specialiu bataliono istoriografu.

– Jūs esat baisiai atžarus, savanori, – tarė kapitonas Marekui. – Savanorių mokykloje pasirodėte besąs nususусi avis, su jumis turėta daug bėdos. Užuot stengęsis pasižymėti ir įsigyti mokslo laipsnį, jūs tik keliaujate iš vieno kalėjimo į kitą. Jūs tik gėdą pulkui darote, savanori. Bet galite savo nusikaltimus išpirkti, jei ateityje sąžiningai atliksite savo pareigas ir tapsite pavyzdingu kareiviu. Atiduokit batalionui visas savo jėgas ir širdį. Aš pasi-

* „Politiškai nepatikimas! Atsargiai!" (*Vok.*)

stengsiu jums padėti. Jūs jaunas, inteligentiškas žmogus, be abejo, puikiai valdot plunksną, turit gerą stilių. Štai ką aš jums pasakysiu. Kiekvienam batalionui fronte būtinai reikia žmogaus, kuris rašytų visų, tiesiogiai susijusių su batalionu karo veiksmų, įvykių apžvalgą. Būtinai reikia aprašyti visus pergalėmis apvainikuotus žygius, visus žymesnius įvykius, kuriuose batalionas dalyvavo arba kuriuose suvaidino lemiamą ar bent reikšmingą vaidmenį. Taip pamažu kaupiama medžiaga mūsų armijos istorijai. Jūs mane suprantate?

– Drįstu pareikšti, kad taip, ponas kapitone. Jūs turite galvoje, kiek aš suprantu, visų kariuomenės dalių gyvenimo epizodus. Batalionas turi savo istoriją; remdamasis savo batalionų istorija, pulkas sudaro savo istoriją; remiantis pulkų istorija, sukuriama brigados istorija, o remiantis brigadų istorija, sukuriama divizijos istorija ir taip toliau. Šiam reikalui aš skirsiu visas savo jėgas, ponas kapitone.

Savanoris Marekas pridėjo ranką prie savo širdies.

– Su nuoširdžia meile aš užfiksuosiu visus laimingus mūsų bataliono žygdarbius, ypač dabar, kada visu įkarščiu rengiamasi puolimui, kada diena po dienos reikia laukti įnirtingų kautynių, kuriose mūsų batalionas kovos lauką nuklos savo karžygių sūnų kūnais. Su visiška dalyko svarbos nuovoka aš užfiksuosiu visų būsimų įvykių eigą, ir mūsų bataliono istorijos puslapiai pasipuoš laurų vainikais.

– Jūs, savanori, skiriamas į bataliono štabą. Jūsų pareiga bus pažymėti tuos, kurie buvo pristatyti apdovanoti, pažymėti – suprantama, mums nurodžius, – tuos žygius, iš kurių būtų galima spręsti apie nepaprastą mūsų bataliono kovinį pajėgumą ir geležinę drausmę. Tas ne taip lengva, savanori, tačiau turiu vilties, kad būsite toks įžvalgus, jog, gaudamas iš manęs apibrėžtas direktyvas, sugebėsite mūsų batalioną iškelti virš kitų pulko dalių. Aš pasiųsiu pulkui telegramą, kad jūs skiriamas bataliono istoriografu. Eikit pas vyresnįjį vienuoliktosios kuopos raštininką Vaneką ir pasakykit, kad jis priimtų jus į savo vagoną. Ten palyginti daug vietos. Paprašykit Vaneką ateiti pas mane. Taigi būsite paskirtas į bataliono štabą. Tai bus padaryta įsakymu.

* * *

Virėjas okultistas Juraida jau miegojo; Balounas be perstojo drebėjo, nes leitenanto sardinių dėžutę jau buvo atidaręs. Vyresnysis raštininkas Vanekas išėjo pas kapitoną Sagnerį, o telefonininkas Chodounskis, kažkur sto-

tyje paslapčiom nučiupęs butelį kadaginės, ją išgėrė ir dabar sentimentaliai dainavo:

Jaunystės mano metai kilnūs!
Tada aš poetu buvau.
Ir lūkesčių, troškimų pilnas
Vien apie meilę dainavau.
Deja, buitis negailestinga
Sutriuškino manas viltis,
Ir mano šypsenos laimingos
Dabar jau niekas nematys.

Paskui jis pakilo, priėjo prie vyresniojo raštininko Vaneko stalo ir ant popieriaus lapelio didelėmis raidėmis parašė:

„Šiuo nuolankiausiai prašau mane paskirti bataliono trimitininku.

Telefonininkas Chodounskis".

* * *

Kapitono Sagnerio pokalbis su vyresniuoju raštininku Vaneku buvo trumpas. Kapitonas tik atkreipė raštininko dėmesį, kad bataliono istoriografas savanoris Marekas laikinai gyvens vienam vagone su Šveiku.

– Noriu jums tik vieną dalyką pranešti, kad šitas Marekas, kaip čia pasakius, įtariamas žmogus – „*politisch verdächtig*". Betgi Dieve tu mano! Dabar tai visai nenuostabu. Apie kokį žmogų dabar tokių dalykų nepasakojama! Bet čia vien spėliojimai. Jūs mane suprantate! Tik į vieną dalyką atkreipiu jūsų dėmesį. Jeigu jis apie ką nors ims kalbėti, kas galėtų... Jūs suprantat, ką aš noriu pasakyti?! Iš karto jį nukirskite, kad man dėl jo nereikėtų turėti kokių nors nemalonumų. Pasakykit jam stačiai, kad liautųsi plepėjęs, ir baigta! Aš nenoriu pasakyti, kad dėl kiekvieno nieko bėgtumėt pas mane. Pakalbėkit su juo draugiškai, tai kur kas labiau gelbsti negu kokie nors kvaili skundai. Vienu žodžiu, aš nenoriu nieko apie tai girdėti, nes... Suprantate! Tokie dalykai temdo visą batalioną.

Sugrįžęs į vagoną, Vanekas pasišaukė savanorį Mareką kiek nuošaliau ir pasakė jam:

– Žinote, mielas drauguži, jūs laikomas politiškai nepatikimu žmogum, bet tai – smulkmena. Tik nekalbėkit nieko nereikalinga prie telefonininko Chodounskio.

Vos spėjo Vanekas tai pasakyti, prie jo metėsi Chodounskis, puolė į glėbį ir ėmė pasikūkčiodamas verkšlenti:

Apleistas, pamirštas visų,
Skriaudas ir liūdesį pažinęs,
Tada raudojau aš balsu
Prie mylimos švelnios krūtinės.

Ir ugnimi jausmų šventų
Užsidegė jos mielos akys,
O rausvos lūpos man pasakė:
„Mes būsim amžinai kartu".

– Mes amžinai su tavim! – vogravo Chodounskis, – visa, ką tik per telefoną išgirsiu, visa tučtuojau jums papasakosiu. Į uodegą tegu lenda su ta priesaika!

Kampe Balounas iš siaubo ėmė žegnotis ir balsu melstis:

– Dievo Motina, neatmesk karštų mano maldų! Esi gailestinga, todėl išklausyk mane! Būk mano paguoda ir prieglauda! Padėk man nelaimingajam! Kreipiuos į Tave su gyvu tikėjimu, tvirta viltim ir karšta meile! Dangaus Karaliene, būk man gailestinga, kad ligi savo gyvenimo pabaigos nenustočiau Tavo globos ir Dievo malonės!

Gailestingoji Mergelė Marija iš tikrųjų juo rūpinosi, nes savanoris iš savo skurdžios kuprinės išsitraukė keletą dėžučių sardinių ir išdalijo kiekvienam po vieną.

Balounas ramia širdimi atsidarė leitenanto Lukašo lagaminą ir padėjo į jį iš dangaus nukritusias sardines.

Tačiau kai visi atsidarė dėžutes ir ėmė pasigardžiuodami valgyti sardines, Balounas neatsispyrė pagundai, atidarė lagaminą, paskui dėžutę ir viską sušveitė.

O dabar gailestingiausioji ir saldžiausioji Mergelė Marija nuo jo nusigręžė, nes vos tik jis spėjo išlaižyti iš dėžutės aliejų, prie vagono atsirado bataliono ryšininkas Matušicas ir pašaukė:

– Balounai, tučtuojau nešk savo leitenantui sardines!

– Na, gausi antausių, – tarė raštininkas Vanekas.

– Tuščiomis rankomis geriau jam nesirodyk, – pridūrė Šveikas. – Pasiimk bent kokias penkias tuščias dėžutes.

– Kuo jūs taip nusikaltęs, kad Dievas taip baudžia? – paklausė savanoris. – Jūsų praeity turi būti kokia nors didelė nuodėmė. Ar nesate apiplėšęs bažnyčios, o gal nukniaukėte savo parapijos klebono rūkytą kumpį! O gal jo rūsy išgėrėt bažnytinį vyną? Galbūt dar vaikas būdamas, lindote į jo sodą obuolių skinti?

Kančios iškreiptu veidu, Balounas beviltiškai numojo ranka. Šitas užguitas žmogus, į kurį pažiūrėjus širdis plyšo, rodos, klausė: „Kada baigsis tos kančios?"

– O taip yra todėl, – kalbėjo toliau savanoris, supratęs nelaimingąjį Balouną, – kad jūs, drauguži, esat praradęs saitus su Viešpačiu Dievu. Jūs nemokat iš visos širdies melsti Dievo, kad kuo greičiau jus iš šio pasaulio pasišauktų.

Šveikas savo ruožtu papildė:

– Balounas ligi šiol nesiryžta pavesti savo kareiviško gyvenimo, savo kareiviškų minčių, savo žodžių, poelgių ir savo kareiviškos mirties Viešpaties Dievo tėviškos Širdies malonei. Taip mėgdavo sakyti karo kapelionas Kacas, kai nusigėręs gatvėje užpuldavo kokį nors kareivį.

Balounas ėmė dejuoti, kad nustojęs tikėti Dievą, nes jau kiek kartų meldęs jėgų, kantrybės ir kad jo skilvis kaip nors būtų užrauktas.

– Šitas rajumas ėmė mane kankinti dar gerokai prieš karą, – sielvartingai guodėsi Balounas, – tai sena liga. Dėl šitos bjaurybės mano žmona su vaikais ėjo melstis net į Klokotus.

– Tas vietas aš žinau, – tarė Šveikas, – tai netoli Taboro. Ten turtinga Dievo Motina Marija su netikrais briliantais. Vienas bažnyčios tarnas, kažkur iš Slovakijos, kartą norėjo Ją apvogti. Jis atėjo į Klokotus, bet, būdamas labai dievobaimingas, pamanė, jog viskas geriau pasiseks, jeigu jis pirmiau apsivalys nuo senųjų nuodėmių. Todėl pasiryžo pirma atlikti išpažintį ir drauge pasisakė, kad rytoj ketinąs apvogti Mergelę Mariją. Bet jis dar nespėjo sukalbėti tris šimtus kartų „Tėve mūsų", kuriuos jam uždavė ponas klebonas, kad jis nespėtų paspruktí, bažnyčios tarnai pačiupo jį ir nuvedė žandarmerijos valdybon.

Virėjas okultistas pradėjo ginčytis su telefonininku Chodounskiu dėl to, ar išpažinties paslapties išdavimas yra dangaus keršta sukeliantis nusikaltimas ir ar iš viso reikėjo apie tai pranešti žandarmerijon, nes juk briliantai buvo netikri. Pagaliau jis įrodė Chodounskiui, kad tai buvusi karma, t. y. likimas, einąs iš tolimos nežinomos praeities, kai nelaimingasis bažnyčios tarnas iš Slovakijos dar buvo buožgalvis kažkokioje svetimoje planetoje, ir,

antra vertus, likimas tokiu pat būdu jau seniai nulėmęs Klokotų klebonui (jis tada greičiausiai dar buvo dygliakiaulė arba koks nors sterblinis, dabar visiškai išnykęs žinduolis), kad jis privaląs išduoti išpažinties paslaptį, nors Bažnyčios teisių požiūriu, kanonų teisės akimis, nuodėmės atleidžiamos net ir tada, kai pavagiamas vienuolyno turtas.

Šveikas prie šito pašnekesio pridėjo vieną tokią paprastą pastabą:

– Ką čia ir kalbėti! Nė vienas žmogus nežino, ką jis padarys po kelių milijonų metų, todėl jis nuo nieko negali atsisakyti. Vyresnysis leitenantas Kvasnička, mums dar būnant atsargos batalione Karline, per mokymą mėgdavo sakyti: „Nemanykit, jūs nepasivelkančios karvės, vengrų kuiliai, kad karo tarnybą baigsite šiame pasaulyje. Ne, vyručiai, mes dar ir aname pasaulyje pasimatysim, ir aš jums tokią pirtį suruošiu pragare, kad jūs iš galvos išsikraustysit, kiaulės!"

Tuo tarpu Balounas, apimtas visiškos nevilties ir manydamas, kad kalbama vien apie jį, toliau varė savo išpažintį:

– Net Klokotai man nieko nepadėjo. Žmonai su vaikais grįžus iš kelionių po šventas vietas ir ėmus skaičiuoti vištas, žiūrėk, vienos arba dviejų trūksta. Bet aš nieko negalėdavau padaryti. Juk puikiai žinojau, kad vištų reikia namų ūkiui, kiaušiniams dėti, tačiau vos išeinu į kiemą, pasižiūriu į jas ir pajuntu viduriuose kiaurymę; po kokios valandos man pasidaro gera, bet vištos jau nėra. Vieną kartą visa mūsų šeima išėjo į Klokotus ir meldėsi už mane, kad aš, jų tėvelis, vėl namie ko nors nesuryčiau ir nepadaryčiau ūkiui nuostolių. Vaikščioju po kiemą ir staiga man pasipainioja kalakutas. Tą kartą vos gyvas išlikau. Įstrigo man gerklėje to kalakuto kojos kaulas, ir jei ne samdinys, dar visai mažas berniūkštis, tą kaulą man iš gerklės ištraukęs, nesėdėčiau dabar čia su jumis ir šio pasaulinio karo nebūčiau sulaukęs. Tikrai. Tas mano samdinys berniūkštis žvalus buvo. Toks mažas bamblys, storas, petingas rubuilis.

Šveikas priėjo prie pat jo:

– Parodyk liežuvį!

Balounas iškišo liežuvį, ir tada Šveikas kreipėsi į visą vagoną:

– Aš jau iš karto atspėjau, kad jis ir savo samdinį surijo! Prisipažink, kada jį suėdei! Kai visi namiškiai buvo išėję į Klokotus! Tiesa!

Nusiminęs Balounas pakėlė ranką ir sušuko:

– Pasigailėkit, draugai! Tokius kaltinimus patirti, ir dar iš savo draugų!

– Mes jūsų už tai nesmerkiame, – tarė savanoris, – kaip tik priešingai, tai rodo, kad iš jūsų bus drąsus kareivis. Kai prancūzai per Napoleono karus buvo apsiautę Madridą, ispanas Madrido tvirtovės komendantas, ne-

norėdamas atiduoti tvirtovės, iš bado be druskos suvalgė savo adjutantą. Tai iš tikrųjų didelis pasiaukojimas, nes sūdytą adjutantą, aišku, būtų buvę kur kas lengviau suvalgyti. Sakykit, ponas raštininke, kuo pavarde mūsų bataliono adjutantas? Cigleris? A, jis yra baisiai liesas, iš tokio nė vienai kuopai neišeis porcijų.

– Pasižiūrėkit, – tarė vyresnysis raštininkas Vanekas, – Balounas jau rožančiaus nusitvėręs.

Iš tikrųjų, jausdamas didelį sielvartą, Balounas išsigelbėjimo ieškojo mažuose rožančiaus karoliukuose, kuriuos buvo pagaminusi Vienos Morico-Levenšteino firma.

– Rožančius taip pat iš Klokotų, – tarė nusiminęs Balounas, – kai man jį parnešė, ką tik buvau sukirtęs porą žąselių, bet aš jums sakau, tai buvo ne mėsa, ne, tai vienas minkštimėlis!

Netrukus per visą traukinį nuskambėjo įsakymas po ketvirčio valandos būti pasiruošusiems išvažiuoti. Kadangi niekas nebenorėjo tuo tikėti, tad, nepaisant viso budrumo, kai kas atsiliko. Traukiniui pajudėjus, trūko aštuoniolikos žmonių. Tarp jų buvo ir dvyliktosios žygio kuopos viršila Nasaklas; mat jis, traukiniui jau seniai dingus už Išatarčios, akacijų miškely už stoties, negilioj dauboj, vis dar tebesiginčijo su kažkokia kekše, kuri už čia pat suteiktą patarnavimą reikalavo penkių kronų, o jis siūlė jai tik vieną kroną arba porą antausių.

Galų gale viršila su ja atsiskaitė antausiais taip energingai, kad į jos riksmą žmonės ėmė tekini bėgti net iš stoties.

3

NUO HATVANOS LIGI GALICIJOS SIENOS

Batalionas važiavo ligi Laborco upės Rytų Galicijoj, iš kur pėsti turėjo eiti į frontą, kad kautynių lauke įgytų šlovę. Visą kelią tame vagone, kur buvo savanoris ir Šveikas, vis netilo keistos, daugiau ar mažiau išdavikiškos kalbos. Mažesniu mastu tas pat dėjosi ir visuose kituose vagonuose. Netgi štabo vagone viešpatavo nepasitenkinimas, nes Fizešabonėje pulkas gavo armijos įsakymą, pagal kurį vyno davinys karininkams buvo sumažintas aštuntadaliu litro. Beje, nebuvo užmiršti ir eiliniai kareiviai: jiems sago porcija buvo sumažinta po dešimt gramų kiekvienam. Paskutinis įsakymas buvo ypač mįslingas, nes sago nuo pat karo pradžios niekas nebuvo matęs.

Vis dėlto šį įsakymą sužinojo ir vyresnysis raštininkas Bautancelis, kuris ta proga pasijuto baisiai nuskriaustas ir apiplėštas, nes, jo paties žodžiais tariant, sago dabar labai retas produktas ir už kilogramą jis galėtų gauti mažiausiai aštuonias kronas.

Fizešabonės stoty paaiškėjo, kad vienoje kuopoje dingusi lauko virtuvė, o tuo tarpu kaip tik šioje stotyje turėjo virti guliašą su bulvėmis. Šį dalyką „išviečių generolas" buvo labai įvertinęs. Viską ištyrus, paaiškėjo, kad nelaimingoji lauko virtuvė pasiliko Briuke ir, reik manyt, ligi šiol tebestovi kur nors išmesta ir užmiršta už barako Nr. 186.

Šitos lauko virtuvės personalas dieną prieš batalionui išvykstant buvo uždarytas daboklėn už peštynes mieste. Areštuotieji sugebėjo taip tvarkytis, kad vis dar tebesėdėjo daboklėje, o jų žygio kuopa jau keliavo per Vengriją.

Likusią be virtuvės žygio kuopą priskyrė prie kitos lauko virtuvės, o tai, savaime aišku, kėlė nemaža vaidų. Paskirti iš abiejų kuopų bulvių skusti kareiviai kone susipešė, nes ir vieni, ir antri tvirtino nesą tokie mulkiai, kad dirbtų kitų labui. Galų gale paaiškėjo, kad visa ta istorija su guliašu ir bulvėmis, atvirai kalbant, buvo tik manevras pratinti kareivius nenustebti, kai fronte, atsidūrus palei pat priešo pozicijas, beverdant guliašą, ateis įsakymas „*Alles zurück*!"*, o guliašą teks išlieti, net jo nepalaižius.

Tai buvo bandymas, apsiėjęs be tragiškų padarinių, tačiau vis dėlto pamokomas. Tik pradėjus guliašą dalyti, pasigirdo komanda „Į vagonus!", ir traukinys pasijudino Miškovicų link. Bet ir ten guliašo nedavė, nes gretimam kely stovėjo traukinys su rusų belaisviais, tad kareivių neleido iš vagonų. Todėl visi ėmė fantazuoti, kad guliašą duos privažiavus Galiciją, kai reiks lipti iš traukinio, – tada jis bus pripažintas surūgęs, netinkamas valgyti ir išlietas laukan.

Guliašas buvo išvežtas toliau – į Tišalaką, Samborą, ir kai jau niekas daugiau nebesitikėjo jo gauti, traukinys staiga sustojo Šatoraljauhelyje, kur po katilu vėl buvo sukurta ugnis, guliašas sušildytas ir pagaliau išdalytas.

Stotis buvo perpildyta. Pirmiausiai turėjo būti išleisti du traukiniai su šaudmenimis, paskui du artilerijos ešelonai ir vienas traukinys su pontoniniais daliniais. Apskritai reikia pasakyti, kad čia susitelkė traukiniai su visomis armijos dalimis ir su visomis ginklų rūšimis.

---

* „Atsitraukti!" *(Vok.)*

Honvėdų husarai, apsivilkę paradine uniforma, už stoties sugavę du Lenkijos žydus, atėmė iš jų pintinę su degtine ir dabar, būdami gerokai įsismaginę, užuot užmokėję, daužė jiems antausius. Matyt, jie taip darė jų vyresnybei sutikus, nes visai netoli stovėjo rotmistras ir, žiūrėdamas į šią sceną, be galo patenkintas šypsojosi; tuo pat metu už sandėlio kiti du husarai primuštoms tų žydų juodaakėms dukroms traukė sijonus.

Stotyje taip pat buvo vienas traukinys su aviacijos daliniais. Kitame kelyje stovėjo vagonai, pakrauti sudaužytų lėktuvų ir patrankų dalių. Tai buvo numušti lėktuvai ir daugiausia sudaužytos haubicos. Visi nauji daiktai važiavo į frontą, o sudužusios šlovės liekanos buvo siunčiamos į krašto gilumą remontuoti bei rekonstruoti.

Susirinkusiems apie sudaužytas patrankas bei lėktuvus kareiviams leitenantas Dubas aiškino, kad visa tai esąs karo grobis. Tačiau ne per toliausiai jis pamatė susitelkusį kitą būrį, kuriam kažką aiškino Šveikas. Jis priėjo prie šio būrio ir išgirdo Šveiką rimtų rimčiausiai dėstant:

– Sakyk, ką nori, o čia vis dėlto yra ir pasiliks karo grobis. Iš pirmo žvilgsnio atrodo gana keista, kai pamatai ant lafeto užrašą „*K. u. K. Artilleriedivision*"*. Bet, matyt, atsitiko šitaip: ta patranka buvo pakliuvus rusams į na-

* „Jo didenybės artilerijos divizija" *(vok.)*.

gus, ir mums teko ją vėl atkovoti, o toks grobis daug vertingesnis, nes... – čia jis pamatė leitenantą Dubą ir pakeltu balsu kalbėjo toliau: – nes nieko negalima palikti priešo rankose. Atsiminkit Peremyšlį arba nuotykį su kareiviu, kuriam kautynėse priešas iš rankų išplėšė butelį. Tai atsitiko dar Napoleono karų metais. Tada tas kareivis naktį prasiskverbė į priešo stovyklą ir susigrąžino savo žygio butelį atgal; jis dar ir laimėjo, nes priešas tą naktį dalijo savo kareiviams degtinę.

Leitenantas Dubas tiek tepasakė:

– Žiūrėkit, Šveikai, kad tučtuojau iš čia dingtumėt! Kad daugiau aš jūsų nepamatyčiau!

– Klausau, ponas leitenante, – Šveikas pasitraukė prie kitų vagonų ir savo kalbą baigė tokiais žodžiais, kuriuos išgirdęs leitenantas Dubas būtų iš kailio nėręsis, nors tai buvo tik niekuo dėtas Biblijos posakis: „Praeis valandėlė, ir jūs mane regėsit, o praeis valandėlė, ir jūs manęs neberegėsit".

Šveikui nuėjus, leitenantas Dubas savo idiotiškus tauškalus varė toliau. Rodydamas į pašautą austrų lėktuvą, ant kurio metalinės plokštelės aiškiai buvo matomas užrašas *„Wiener Neustadt"**, jis kareiviams kalbėjo:

– Tai rusų lėktuvas, kurį mes numušėm ties Lvovu.

Tuos jo žodžius išgirdo leitenantas Lukašas, kuris, priėjęs taip arti, kad būtų galima aiškiai girdėti, pridūrė:

– Be to, abudu rusų lakūnai sudegė gyvi.

Ir, nė žodžio daugiau netaręs, nuėjo sau galvodamas: „Na ir kvailys tas leitenantas Dubas!"

Palei kitą vagoną jis susidūrė su Šveiku ir norėjo jį aplenkti, nes iš Šveiko veido Lukašas pamatė karštą jo norą daug ką papasakoti.

Šveikas ėjo tiesiog prie leitenanto.

– *Ich melde gehorsam, kompanieordonanz Schwejk bittet um weitere Befehle***. Drįstu pareikšti, ponas vyresnysis leitenante, kad aš jūsų jau ieškojau štabo vagone...

– Klausykit, Šveikai, – šaižiu ir piktu balsu ištarė leitenantas Lukašas. – Ar žinote, kas jūs esat? Jūs turbūt jau pamiršot, kaip aš esu jus pavadinęs?!

– Drįstu pareikšti, ponas vyresnysis leitenante, kad tokių dalykų aš niekada nepamirštu, nes aš ne toks kaip tas savanoris Geležinis... Tai įvyko dar gerokai prieš karą, tada gyvenau Karlino kareivinėse, ir mūsų pulkininkas buvo toks Flidleris fon Bumerangas ar kažkoks kitoks... rangas.

---

* Austrijos firmos ženklas *(vok.)*.

** Drįstu pareikšti, kuopos ryšininkas Šveikas laukia tolesnių įsakymų *(vok.)*.

Leitenantas Lukašas nenoromis nusišypsojo iš to „...rango", o Šveikas pasakojo toliau:

– Drįstu pareikšti, ponas vyresnysis leitenante, mūsų pulkininkas buvo perpus mažesnis už jus, su bakenbardais kaip kunigaikštis Lobkovicas, vienu žodžiu, panašus į tikrą beždžionę, o kai, būdavo, įpyksta, iššoka dukart aukščiau savęs. Todėl mes jį praminėm „guminiu seniu". Tai įvyko kaip tik gegužės pirmąją. Mes buvome su pilna kautynių apranga, o išvakarėse aikštėje jis mums pasakė didelę kalbą, kad ryt mes visi turime liktis kareivinėse, niekur neišklysti, idant, ištikus reikalui, pagal aukščiausią įsakymą galėtume iššaudyti visą socialistų bandą. Todėl kas pavėluos ir laiku negrįš į kareivines, o bastysis ligi ryto, būsiąs savo tėvynės išdavikas, nes toksai girtuoklis šaudant nepataikysiąs nė į vieną žmogų ir dar, Dieve gink, imsiąs pliekti į viršų. Savanoris Geležinis atėjo į kareivines ir sako: „Tas „guminis senis" neblogą mintį pakišo. Juk iš tikrųjų: jeigu ryt į kareivines nieko neleis, tai geriau visai negrįžti". Ir drįstu jums pranešti, ponas vyresnysis leitenante, jis savo žodį ištesėjo, kaip garbingam žmogui ir dera. Na, o pulkininkas Flidleris buvo toks bestija, Dieve duok jam dangaus karalystę, jog kitą dieną lakstė po Prahą ir dairėsi, ar nepamatys ko nors iš mūsų pulko, išdrįsusio pasprukti iš kareivinių. Savo laimei, jis netoli Prašna Branos užtiko Geležinį ir tuoj užsipuolė jį: „Aš tau parodysiu, aš tave išmokysiu, paminėsi tu mane!" Daug jis ten ant jo visaip prirėkė ir nusitempė į kareivines, pakeliui visokiomis šlykštybėmis drabstydamasis, bausmėmis grasindamas ir vis klausdamas, kuo jis pavarde. „Kelešini, Kelešini, dabar tu pajusi, aš labai džiaugiuos, kad tu pakliuvai, aš tau parodysiu *„den ersten Mai"**. Kelešini, Kelešini, dabar tu mano saujoj, aš tave į karcerį uždarysiu, kad net staugsi". Geležinis mato, kad jau vis tiek galas. Todėl, kai tik, beeidami Poržiču, jiedu pasiekė Rozvaržilą, jis spruko į vieną tarpdurį ir tuoj atsidūrė kitoj gatvėj, tuo „guminiam seniui", svajojusiam jį uždaryti daboklėn, sudrumsdamas nuotaiką. Pulkininkas, jam pabėgus, taip įdūko, kad net užmiršo sučiuptojo nusikaltėlio pavardę, viskas jam susijaukė, o grįžęs į kareivines, ėmė šokinėti ligi lubų (lubos buvo žemos). Bataliono budėtojas stebėjosi, kodėl „senis" nei iš šio, nei iš to staiga ėmė kalbėti darkyta čekų kalba ir vis šaukė: „Varinį į karcerį! – Alavinį į karcerį! – Švininį į karcerį!" Ir taip dienų dienas kankinosi „senis" – vis klausinėjo, ar nesugavę Varinio, Cinkinio, Alavinio, ir įsakė visam pulkui išsirikiuoti, tačiau Geležinis, kadangi jo istoriją visi

---

* gegužės pirmąją *(vok.)*.

žinojo, buvo pasiųstas ligoninėn – mat jis buvo dantų technikas. Taip viskas ir praėjo, bet štai kartą vienam mūsų pulko kareiviui pasisekė viename Briuko restorane perdurti dragūną, kuris buvo besigretinąs prie jo merginos. Na, tada mus visus suvarė į aikštę, išrikiavo keturkampiu. Būtinai turėjo visi sueiti, net sergantieji iš ligoninės; kas buvo labai silpnas, tą dviese prilaikė. Nebuvo kas daryti, – teko ir Geležiniui išeiti į aikštę. Aikštėje visam pulkui perskaitė maždaug tokio turinio įsakymą: dragūnai taip pat esą kareiviai, ir neleidžiama jų badyti, nes jie mūsų karinės tarnybos draugai. Vienas savanoris visa tai vertė į čekų kalbą, o pulkininkas dairėsi aplinkui kaip tigras. Iš pradžių jis apėjo iš priekio, paskui iš užpakalio, apsuko visą keturkampį ir staiga užtiko Geležinį, kuris buvo sieksninio ūgio, todėl, ponas vyresnysis leitenante, buvo labai juokinga, kai pulkininkas jį tempė į keturkampio vidurį. Savanoris liovėsi vertęs įsakymą, o mūsų pulkininkas ėmė šokinėti prieš Geležinį lyg koks įniršęs šuniukas ant arklio ir rėkti: „Tu man nepaspruksi, tu niekur nuo manęs nepaspruksi, dabar tu vėl sakysi, kad esi Kelešinis, o aš vis sakiau – Varinis, Švininis, Alavinis. Bet tu esi Kelešinis, Kelešinis, ir aš tau parodysiu, tu Varini, ne, Švinini, ne, tu kiaule, bjaurybe, Kelešini!" Na, paskui jam užvelėjo mėnesį arešto. Ir atsitik tu man, kad po

dviejų savaičių pulkininkui ėmė skaudėti dantis. Čia jis atsiminė, kad Geležinis dantistas, todėl įsakė jį atvesti iš areštinės į ligoninę ir liepė ištraukti dantį. Geležinis dantį jam traukė maždaug pusvalandį, ir senį teko apie tris kartus net vandeniu perlieti. Nuo tada jis pasidarė romus kaip ėriukas ir dovanojo Geležiniui likusią dviejų savaičių bausmę. Tai štai kas pasidaro, ponas vyresnysis leitenante, kai viršininkas užmiršta savo pavaldinio vardą. Bet ir pavaldiniui niekada nedera užmiršti savo viršininko vardo, kaip mums dažnai sakydavo tas pats mūsų ponas pulkininkas. Mes visą amžių atsiminsime, kad kažkada esame turėję pulkininką Flidlerį. Ar mano pasakojimas nebuvo per ilgas, ponas vyresnysis leitenante?

– Žinote ką, Šveikai, – atsakė leitenantas Lukašas, – kuo ilgiau aš jūsų klausausi, tuo vis labiau įsitikinu, kad jūs savo viršininkų visai negerbiate. Ir po daugelio metų kareivis apie buvusius viršininkus privalo vien gerai atsiliepti.

Buvo aišku, kad leitenantui Lukašui šis pašnekesys ima patikti.

– Drįstu pareikšti, ponas vyresnysis leitenante, – nutraukė jį Šveikas lyg teisindamasis, – juk jis, ponas pulkininkas Flidleris, jau seniai miręs, bet jeigu jūs, ponas vyresnysis leitenante, norite, aš jį vien geruoju minėsiu. Jis buvo, ponas vyresnysis leitenante, kareiviams tikras angelas. Buvo toks gailestingas kaip šventasis Martynas, kuris savo žąsis išdalijo neturtingiems ir badaujantiems. Savo pietumis iš karininkų virtuvės jis dalydavosi su pirmu sutiktu aikštėje kareiviu; kai mes visi būdavome atsivalgę knedlikų, liepdavo pietums ruošti kiaulienos su troškintomis bulvėmis. Bet visą savo širdies gerumą jis parodydavo mums per manevrus. Kartą, mums atvykus į Nižny Kralovicus, liepė savo sąskaita išgerti visą tenykštės daryklos alų. O per savo gimimo ar vardo dieną įsakė visam pulkui paruošti pietums kiškienos su grietine ir miltiniais knedlikais. Jis buvo toks geras savo kareiviams, kad vieną kartą, ponas vyresnysis leitenante...

Leitenantas Lukašas lengvai plekštelėjo Šveikui per ausį ir bičiuliškai pasakė:

– Na, eik sau, nedorėli, užteks.

– *Zum Befehl, Herr Oberleutnant**.

Šveikas pasuko prie savo vagono. Tuo tarpu palei vieną vagoną, kur buvo sudėti telefono reikmenys ir laidai, įvyko tokia scena. Tenai stovėjo sar-

* Klausau, ponas vyresnysis leitenante! *(Vok.)*

gyba, nes, kapitono Sagnerio įsakymu, viskas turėjo būti kaip žygio metu. Saugomi daiktai buvo vertingi, todėl sargybiniai stovėjo iš abiejų vagono pusių, iš bataliono kanceliarijos jie gavo slaptažodį ir parolį.

Tą dieną parolis buvo „*Kappe*", o slaptažodis „*Hatvana*". Saugoti telefono aparatus buvo liepta kažkokiam Kolomų lenkui, nežinia kaip pakliuvusiam į devyniasdešimt pirmąjį pulką. Jis neturėjo jokio supratimo, kas yra „*Kappe*", bet kadangi šiek tiek nusimanė apie mnemotechniką, tai vis dėlto įsidėmėjo, kad tas žodis prasideda „K", ir kai leitenantas Dubas, tos dienos bataliono budėtojas, paklausė slaptažodžio, jis drąsiai atsakė „Kava". Tai buvo visiškai natūralu, nes tas Kolomų lenkas dar lig šiol negalėjo užmiršti rytinės ir vakarinės kavos Briuko stovykloj.

Dar kartą surikęs „Kava", leitenantui Dubui einant prie jo vis artyn ir artyn, lenkas, atsimindamas savo priesaiką ir tai, kad jis stovi sargyboj, grėsmingai suriko: „*Halt!*"* Kai leitenantas Dubas žengė prie jo dar porą žingsnių ir vėl pareikalavo slaptažodžio, jis atstatė į jį šautuvą ir, gerai nemokėdamas vokiškai, suriko lenkų ir vokiečių kalbų mišiniu:

– *Bendze šaisn, bendze šaisn!***

Leitenantas Dubas suprato grasinimą ir, traukdamasis atatupstas, suriko:

– *Wachkommandant! Wachkommandant*!***

Atsirado būrininkas Jelinekas, nusivedė lenką sargybos būstinėn ir pats paklausė jį slaptažodžio; paskui savo ruožtu to paklausė ir leitenantas Dubas; nusiminęs lenkas į jų klausimus taip skardžiai rėkė „Kava! Kava!", kad buvo girdėti visoje stotyje.

Iš visų ešelono vagonų ėmė šokinėti kareiviai su katiliukais (manė, jog šaukia pasiimti kavos), ir kilo baisiausia panika, kuri baigėsi tuo, kad sąžiningąjį kareivį nuginklavo ir nuvedė į areštuotųjų vagoną.

Leitenantas Dubas aiškiai įtarė Šveiką, nes matė jį pirmąjį iššokant iš vagono su katiliuku, ir galvą guldė, jog girdėjęs Šveiką šaukiant: „Lipkit su katiliukais! Lipkit su katiliukais!"

Po pusiaunakčio traukinys išėjo į Ledovicą, paskui į Prebišovą. Čia anksti rytą jį pasitiko sveikindamas būrelis veteranų, palaikiusių šitą žygio batalioną keturioliktuoju vengrų honvėdų pulko batalionu, kuris jau pravažiavo pro šią stotį naktį. Savaime aišku, kad veteranai buvo gerokai patraukę

* Stok! (*Vok.*)
** Šausiu, šausiu! (*Vok., lenk.*)
*** Sargybos viršininką! Sargybos viršininką! (*Vok.*)

ir savo stūgavimais *„Iste áld meg a kiályt!"** pažadino visą ešeloną. Vienas kitas sąmoningesnis kareivis pasirodydavo pro vagono langą ar duris ir sušukdavo jiems: „Pabučiuokit mums į užpakalį! *Eljen!"*** O veteranai taip staugė *„Eljen! Eljen a tizenegyedik regiment!"****, kad net stoties langai skambėjo.

Po penkių minučių traukinys pajudėjo toliau Humenos kryptimi. Čia jau aiškiai buvo matomos mūšių žymės, likusios rusams puolant Tisos slėnį. Šalimais vingiavo primityvūs apkasai; čia vienur, čia kitur styrojo sudegusios valstiečių sodybos, greta kurių paskubomis sukaltos pašiūrės rodė, kad šeimininkai vėl grįžo į savo lizdus.

Apie vidudienį traukinys privažiavo Humenos stotį, taip pat nukentėjusią nuo mūšių. Pradėta gaminti ešelonui pietus. Ir čia kareiviai gavo progą savo akimis pamatyti, kaip vietos valdžios organai po rusų atsitraukimo elgiasi su vietos gyventojais, kurių kalba ir religija buvo panaši į rusų kareivių.

Vengrų žandarų apsupta, perone stovėjo Vengrijos rusinų grupė. Tai buvo keli popai, mokytojai ir gretimų apylinkių valstiečiai. Visų rankos užpakaly suveržtos virve, o patys poromis surišti vienas su kitu. Daugumos nosys buvo sukruvintos, galvos gumbuotos – tai žandarų dovana areštuotiesiems.

Netoliese vengrų žandaras krėtė išdaigas su vienu popu. Žandaras buvo pasirišęs jį už kairės kojos virve ir, už jos prilaikydamas bei pagrūmodamas šautuvo buože, vertė šokti čardašą. Šiam bešokant, žandaras patraukdavo virvę, ir popas krisdavo nosimi į žemę. Kadangi jo rankos buvo užpakaly surištos, jis negalėdavo atsikelti ir beviltiškai stengdavosi apsiversti aukštielninkas, kad būtų lengviau pakilti. Žandaras iš tos savo išdaigos kvatojo susiriesdamas, net ašaros tryško jam iš akių. Kai dvasininkas jau būdavo beatsikeliąs, jis vėl patraukdavo už virvės, o tas vėl krisdavo ant nosies.

Pagaliau šias kankynes nutraukė žandarų karininkas įsakęs, prieš ateinant traukiniui, nuvesti areštuotuosius už stoties į tuščią sandėlį, kad niekas nematytų, kaip jie kankinasi.

Apie šitą įvykį ėmė šnekėti net štabo vagone ir, reikia pasakyti, dauguma visa tai pasmerkė.

Jaunesnysis leitenantas Krausas manė, kad jeigu jie iš tikrųjų valstybės išdavikai, tai juos reikia be jokių kankinimų pakarti. Tačiau leitenantas Du-

* „Tegyvuoja karalius!" *(Vengr.)*
** „Šlovė!" *(Vengr.)*
*** „Šlovė! Šlovė keturioliktajam pulkui!" *(Vengr.)*

bas anam dalykui visiškai pritarė; susiedamas šiuos įvykius su pasikėsinimu Sarajeve, jis aiškino, kad Humenos stoties vengrų žandarai keršiją už sosto įpėdinio erchercogo Pranciškaus Ferdinando ir jo žmonos nužudymą. Norėdamas suteikti savo žodžiams daugiau svarbos, jis pareiškė, kad prenumeravęsis vieną žurnalą („Šimačeko keturlapis"), kuriame dar prieš karą, liepos mėnesio numeryje, buvę rašoma, jog neturinti pavyzdžio Sarajevo piktadarystė ilgam paliks žmonių širdyse neužgydomą žaizdą, ypač skausmingą ne tik dėl to, kad tas nusikaltimas atėmė gyvybę vykdomosios valdžios atstovui bei jo ištikimai ir karštai mylimai draugei, bet ir dėl to, kad šių dviejų gyvybių sunaikinimu buvo sugriauta laiminga šeima, o visų mylimi vaikai liko našlaičiai.

Leitenantas Lukašas pats sau sumurmėjo, kad, matyt, Humenos stoties žandarai taip pat prenumeravę „Šimačeko keturlapį" ir skaitę tą jaudinantį straipsnį. Apskritai jam viskas pasirodė taip bjauru ir šlykštu, kad jis pajuto tik vieną troškimą – gerai nusigerti ir išsivaduoti iš savo pasaulinio sielvarto. Jis išlipo iš vagono ir nuėjo ieškoti Šveiko.

– Klausykit, Šveikai, – suradęs kreipėsi į jį, – ar kartais nežinot, kur čia gavus kokį butelį konjako? Kažkodėl jaučiuos ne visai sveikas.

– Tai vis nuo oro permainos, drįstu pareikšti, ponas vyresnysis leitenante. Galimas daiktas, kad, pasiekus karo lauką, jums bus dar blogiau. Juo labiau žmogus nutolsta nuo savo buvusios karinės bazės, juo blogiau jam darosi. Vienas sodininkas iš Strašnicos, Juzefas Kalenda, kartą irgi buvo pasitraukęs iš savo namų. Jis ėjo iš Strašnicos į Vinohradus ir pakeliui stabtelėjo „Poilsio vietos" smuklėj, bet ten dar jautėsi gerai. O kai atėjo Sosto gatve ligi vandens bokšto, staiga ėmė lakstyti iš smuklės į smuklę ligi pat šventosios Liudmilos bažnyčios, kol pajuto, kad jėgos jį apleido. Tačiau dėl to jis nenusiminė, kadangi praėjusį vakarą Štrašnicoje, „Stotelės" smuklėje, buvo sukirtęs lažybų su vienu tramvajaus konduktorium, kad per tris savaites pėsčias apkeliausiąs pasaulį. Dėl to jis vis labiau ėmė tolti nuo savo namų židinio, kol atsidūrė „Juodajam aludary", Karlo aikštėje, paskui patraukė į Mala Straną, „Švento Tomo" aludę, iš ten pasuko į „Pirmadienio" restoraną ir, aplankęs „Brabanto karaliaus" smuklę, nuvyko į „Puikųjį reginį", o pagaliau – į Strachovos vienuolyno alaus daryklą. Bet čia dėl oro permainos jam ėmė gelti kaulus. O kai nusigavo ligi Loretos aikštės, jį apėmė toks namų ilgesys, kad griuvo žemėn, ėmė voliotis šaligatvy ir šaukti: „Gerieji žmonės, toliau neisiu! Nusispjauti man (atleiskit, ponas vyresnysis leitenante, už šiurkštumą) į šitą kelionę aplink pasaulį!" O jeigu norite, ponas

vyresnysis leitenante, aš jums konjako paieškosiu, tik bijausi, kad kartais traukinys neišeitų.

Leitenantas Lukašas garantavo Šveikui, kad traukinys neišeisiąs anksčiau kaip po dviejų valandų. O konjakas pardavinėjamas buteliais iš po skverno čia pat už stoties; kapitonas Sagneris ten jau siuntęs Matušicą, kuris už penkiolika kronų jam parnešęs butelį visai padoraus konjako. Jis davė Šveikui penkiolika kronų ir įsakė nieko nelaukiant eiti, tik niekam nesakyti, kad tai nešąs jam, leitenantui Lukašui, ar kad jis jį, Šveiką, siuntęs, nes tai, tiesą sakant, draudžiama.

– Būkit ramus, ponas vyresnysis leitenante, viskas bus padaryta kaip reikiant. Man labai patinka uždrausti dalykai, ir dažnai nė nepasijuntu, kaip į juos įsipainioju. Vieną kartą Karlino kareivinėse mums uždraudė...

– *Kehrt euch – marschieren marsch!** – nutraukė jį leitenantas Lukašas.

Šveikas nuėjo už stoties, pakeliui iš eilės kartodamas visus savo ekspedicijos uždavinius: pirma, konjakas turi būti geras, todėl iš pradžių reikia jo paragauti; antra, pirkti uždrausta, todėl reikia būti atsargiam.

Bet vos tik jis pasuko iš perono, vėl susidūrė su leitenantu Dubu.

– Ko čia valkiojies? – paklausė jis Šveiką. – Ar nepažįsti manęs?

– Drįstu pareikšti, – atsakė Šveikas, atiduodamas pagarbą, kad nenorėčiau jūsų pažinti iš blogosios pusės.

Leitenantą Dubą šis atsakymas įvarė į siaubą, bet Šveikas, vis tebelaikydamas ranką prie kepurės snapelio, stovėjo ramiai ir kalbėjo toliau:

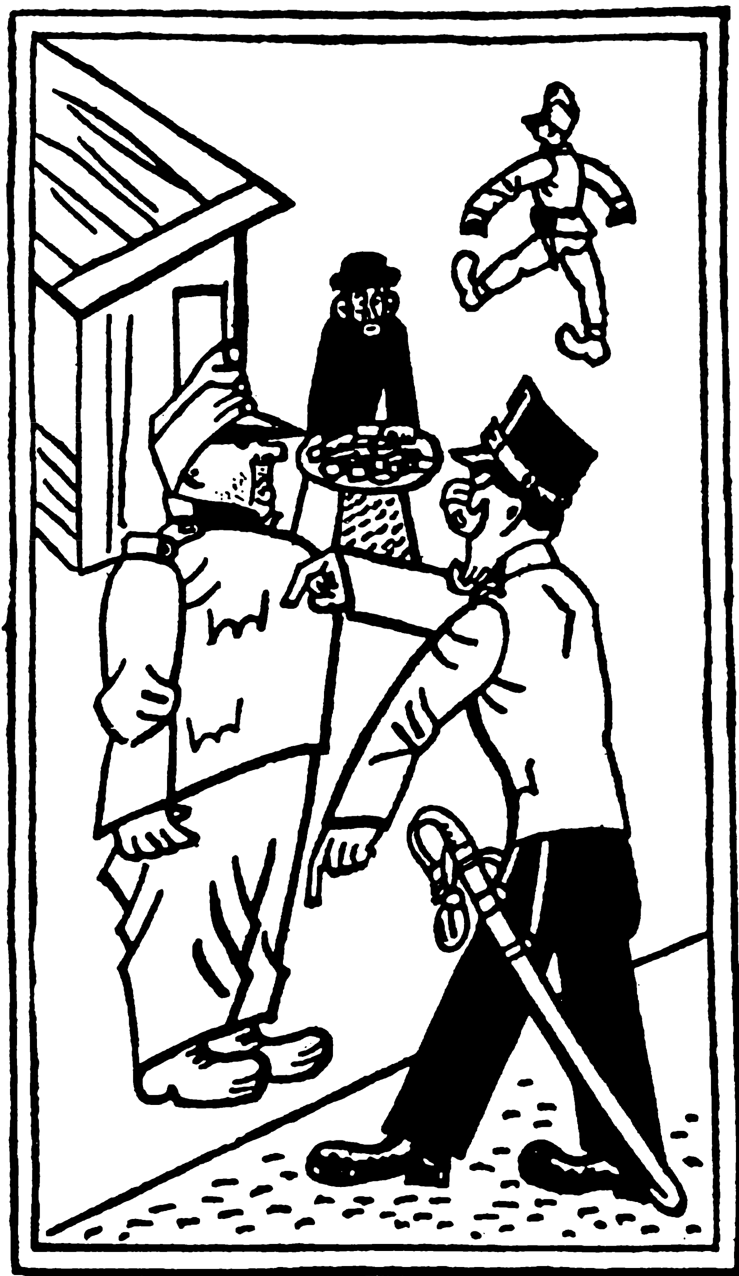
– Drįstu pareikšti, ponas leitenante, noriu jus pažinti vien iš gerosios pusės, kad man nereikėtų dėl jūsų ašaroti, kaip kad paskutinį kartą esate sakęs.

Dėl tokio Šveiko įžūlumo leitenantui Dubui ėmė suktis galva, ir, pasipiktinimo apimtas, jis tegalėjo šūktelt:

– Išnyk greičiau man iš akių, niekše! Palauk, dar aš su tavim pasikalbėsiu!

Šveikas nuėjo už stoties, leitenantas Dubas susizgribęs taip pat nuėjo paskui jį. Už stoties, čia pat prie kelio, stovėjo keletas didelių pintinių, dugnais apverstų aukštyn, ant kurių pūpsojo nedidelės plokščios pintinėlės su išdėliotais įvairiais saldumynais, nekeliančiais jokio įtarimo, lyg šios gėrybės būtų buvę skirtos mokykliniam ekskursuojančiam jaunimui. Ten buvo šaltmėtinių saldainių, vaflinių dūdelių, krūvelės rūgščių pastilių, tai šen, tai ten gulėjo išdėliotos kelios riekelės juodos duonos su dešra, neabejotinai

* Aplink, marš! *(Vok.)*

pagaminta iš arklienos. Tačiau po didžiosiomis pintinėmis buvo paslėptos įvairios alkoholinių gėrimų rūšys: konjakas, romas, kadaginė, likeris, degtinė ir kitokie gėrimai.

Čia pat, už griovelio, stovėjo maža būdelė. Joje kaip tik ir buvo prekiaujama visais tais uždraustais vaisiais.

Kareiviai pirmiau susitaria prie šitų pintinių, paskui koks nors žydas su ilgomis žandenomis ištraukia iš po pintinės nekaltai kyšantį butelį, pasikišęs po skvernu nusineša į būdelę, o jau čia kareivis nepastebimai paslepia jį kelnėse arba po palaidine.

Čia patraukė ir Šveikas, o tuo tarpu kaip tikras seklys nuo stoties jį lydėjo leitenantas Dubas.

Šveikas paėmė šaltmėtinių saldainių, sumokėjo ir įsidėjo juos į kišenę, o vyriškis su žandenomis tuo metu jam pašnibždėjo:

– *Schnaps hab' ich auch, gnädiger Herr Soldat.**

Derybos greitai baigėsi. Šveikas nuėjo į būdelę, bet pinigus užmokėjo tik tada, kai vyras atkimšo butelį ir Šveikas paragavo. Konjakas jam pasirodė geras. Pasibrukęs butelį po palaidine, jis grįžo į stotį.

– Kur buvai, niekše? – pastojo jam kelią į peroną leitenantas Dubas.

– Drįstu pareikšti, ponas leitenante, buvau saldainių pirkti. – Šveikas kyštelėjo ranką į kišenę ir ištraukė saują purvinų, dulkėtų saldainių.

– Jei ponas leitenantas nesibjaurėtų... aš jų ragavau, neblogi. Jie turi, ponas leitenante, tokį ypač malonų skonį. Kaip marmeladas, ponas leitenante.

Pro Šveiko palaidinę buvo matyti butelio kontūrai. Leitenantas Dubas paplekšnojo per palaidinę:

– Ką čia, niekše, neši? Ištrauk!

Šveikas ištraukė butelį su gelsvu skysčiu ir visiškai aiškia, į akis krintančia etikete „*Cognac*"**.

– Drįstu pareikšti, ponas leitenante, – atsakė tas nė kiek nesumišęs, – kad į tuščią konjako butelį aš įsileidau iš siurblio truputį geriamo vandens. Vakarykštis guliašas mane baisiai troškina. Tik to šulinio, kaip matot, ponas leitenante, vanduo kažkoks gelsvas. Matyt, bus geležuotas. Toks vanduo labai sveika ir naudinga gerti.

– Jei tave, Šveikai, taip baisiai troškina, – velniškai nusišypsojęs, tarė

* Degtinės taip pat turiu, gerbiamasis ponas kareivi *(vok.)*.

** „Konjakas".

leitenantas Dubas, norėdamas kiek galima ilgiau nutęsti sceną, turėjusią baigtis visišku Šveiko sutriuškinimu, – tai atsigerk iki soties. Išgerk visą šį butelį iš karto!

Leitenantas Dubas jau iš anksto vaizdavosi, kaip Šveikas išgers kelis gurkšnius ir daugiau nebepajėgs. Ir tuomet jis, leitenantas Dubas, pasijus nugalėtojas ir pasakys: „Duok man butelį, aš irgi noriu gurkštelti, mane taip pat troškina". Jis labai norėjo pamatyti, kaip šitas sukčius Šveikas atrodys tą baisią jam valandėlę. O paskui raportuos ir t. t.

Šveikas atsikimšo butelį, prisidėjo jį prie lūpų, ir gėrimas gurkšnis po gurkšnio dingo jo gerklėje. Leitenantas Dubas sustingo. Šveikas čia pat, jo akyse, net nemirkteldamas išmaukė visą butelį, numetė jį į tvenkinį kitapus kelio, nusispjovė ir, tartum būtų išgėręs stiklinę mineralinio vandens, tarė:

– Drįstu pareikšti, ponas leitenante, kad tas vanduo iš tikrųjų turėjo geležies skonį. Kamikoje prie Vltavos vienas aludininkas vasarą savo lankytojams visai paprastai pagamindavo geležuoto vandens: primesdavo į šulinį senų pasagų.

– Aš tau parodysiu senas pasagas! Parodyk šulinį, iš kurio tu sėmeisi šitą vandenį!

– Jis visai netoli, ponas leitenante, kaip tik štai už tos medinės būdelės.

– Eik pirma, niekše, kad galėčiau matyti, kaip eini!

„Tikrai nuostabu! – manė leitenantas Dubas. – Pažvelgęs į šitą nenaudėlį, nieko nesuprasi".

Šveikas ėjo pirmas atsidavęs Dievo valiai. Kažkoks paslaptingas balsas jam kuždėjo, kad ten šulinys turi būti, todėl jis nelabai ir nustebo, kai jį iš tikrųjų rado. Buvo net ir siurblys, o kai Šveikas ėmė pumpuoti, iš vamzdžio paplūdo gelsvas vanduo, ir jis iškilmingai galėjo pareikšti:

– Štai jis, ponas leitenante, tas geležuotasis vanduo.

Priėjo išsigandęs vyriškis su žandenomis, ir Šveikas liepė jam atnešti stiklinę ponui leitenantui atsigerti.

Leitenantas Dubas apstulbo išgėręs pilną stiklinę vandens su arklių šlapimo ir mėšlo skoniu. Galutinai pakvaišęs dėl viso to, ką patyrė, leitenantas už tą stiklinę vandens žydui davė penkias kronas. Atsisukęs į Šveiką, jis suriko:

– Ko čia spoksai? Nešdinkis!

Praslinkus penkioms minutėms, Šveikas atsirado štabo vagone šalia leitenanto Lukašo, paslaptingais gestais išvadino jį į peroną ir raportavo:

– Drįstu pareikšti, ponas vyresnysis leitenante, kad po penkių, o daugiausia po dešimties minučių aš būsiu visiškai girtas, bet gulėsiu savo vagone. Drįstu prašyti jus, ponas vyresnysis leitenante, kad bent kokias tris valandas manęs nešauktumėt ir jokių darbų man neskirtumėt, kol visiškai išsimiegosiu. Viskas gerai, tik mane sugavo ponas leitenantas Dubas. Aš jam sakiau, kad tai vanduo, todėl man teko jo akyse tą butelį konjako vienu mauku išgerti, mat reikėjo jį įtikinti, kad tai iš tikro vanduo. Viskas gerai, aš nieko neišdaviau, atsargus irgi buvau, bet dabar drįstu pareikšti, ponas vyresnysis leitenante, kad kojos jau nenori manęs klausyti. Tačiau, drįstu pareikšti, ponas vyresnysis leitenante, kad lakti aš esu pratęs, nes su ponu karo kapelionu Kacu...

– Nešdinkis, bjaurybe! – sušuko leitenantas Lukašas visai nepykdamas. Dabar leitenantas Dubas neteko maždaug penkiasdešimties procentų jo simpatijų.

Šveikas atsargiai įlipo į savo vagoną, atsigulė ant milinės ir kuprinės, po to kreipėsi į vyresnįjį raštininką bei visus kitus:

– Gyveno kartą žmogus. Jis nusigėrė ir paprašė, kad jo niekas nežadintų.

Tai pasakęs nusisuko į sieną ir ėmė knarkti. Riaugėdamas leido dujas, kurios pasklido po visą patalpą, ir virėjas okultistas Juraida, uostinėdamas orą, pareiškė:

– Galas žino, čia kvepia konjaku!

Prie sudedamojo staliuko sėdėjo savanoris Marekas, po ilgų kančių pagaliau gavęs bataliono istoriografo vietą. Jis dabar kūrė didvyriškus bataliono žygdarbius, ir buvo matyti, kokį didelį džiaugsmą jam kelia žvilgsnis į ateitį.

Vyresnysis raštininkas Vanekas susidomėjęs stebėjo, kaip savanoris uoliai rašo, ir leipo juokais. Vanekas pakilo ir priėjo prie rašančiojo, o šis ėmė jam aiškinti savo darbą:

– Žinote, baisiai smagu rašyti bataliono istoriją iš anksto, taip sakant, atsargai. Svarbiausia tokiam darbe, kad viskas eitų sistemingai. Visur turi būti sistema.

– Sisteminga sistema? – įsiterpė vyresnysis raštininkas Vanekas, niekinamai šypsodamasis.

– Taip, – atsainiai pareiškė savanoris, – rašant bataliono istoriją, reikia laikytis sistemingos sistemos. Iš pat pradžių negalima rodytis su didele pergale. Viskas turi eiti pamažu, pagal nustatytą planą. Mūsų batalionas negali vienu šuoliu laimėti šito pasaulinio karo. *Nihil nisi bene**. Svarbiausias dalykas tokiam rimtam istorikui kaip aš – sudaryti pergalių planą. Pavyzdžiui, čia aš vaizduoju, kaip mūsų batalionas – tai įvyks tikriausiai per porą artimiausių mėnesių – vos nepereina rusų sienos, kurią saugo stiprios priešo pajėgos, sakykim, Dono kazokų pulkai. Tuo pat metu kelios priešo divizijos užeina mums iš užpakalio. Iš karto pažvelgus, atrodo, kad mūsų batalionas žuvęs, kad jį su žemėm sumaišys, bet tuo tarpu kapitonas Sagneris duoda batalionui tokį įsakymą: „Dievas nenori, kad mes čia žūtumėm, bėkim!" Mūsų batalionas bėga, bet priešo divizija, kuri buvo mums užėjusi iš užpakalio, dabar atsidūrusi prieky ir, manydama, kad mes ją puolam, taip pat sprunka ir be jokio šūvio pakliūva mūsų kariuomenės rezervams į rankas. Va, tiesą sakant, nuo šio momento ir prasideda mūsų bataliono istorija. Menkas nuotykis, ponas Vanekai, pranašiškai tariant, – didelių dalykų pradžia. Mūsų batalionas žygiuoja nuo vienos pergalės prie kitos. Labai bus įdomu, kaip mūsų batalionas naktį užpuls miegantį priešą, – tiesa, tai reiks aprašyti „Iliustruoto karo korespondento" stiliumi. Šitą žurnalą leido Vilemekas rusų–japonų karo metu. Mūsų batalionas puola miegančio priešo stovyklą. Kiekvienas mūsų kareivis susiieško po vieną priešo kareivį ir iš visų jėgų suvaro jam į krūtinę durtuvą. Puikiai išgaląstas durtuvas lenda į

* Nieko kito, vien gera *(lot.)*.

žmogų kaip į sviestą, tik vienur kitur girdėti šonkaulius braškant. Miegančio priešo kūnas ima tirtėti, akimirką jis išsprogina išsigandusias, bet jau nieko nereginčias akis, sukriokia ir išsitiesia visu ilgumu. Ant lūpų pasirodo kruvinos putos, tuo viskas baigiasi, mūsų batalionas nugali. Bet dar puikesnis dalykas bus maždaug po trijų mėnesių, kai mūsų batalionas paims nelaisvėn rusų carą, tačiau apie tai pasikalbėsim, ponas Vanekai, vėliau, o kol kas reikia paruošti atsargai kelis smulkius epizodus, rodančius negirdėtą mūsų karžygiškumą. Tam reikalui man teks sugalvoti visiškai naujų karinių terminų. Vieną tokį jau esu sugalvojęs. Tai mūsų karių, varpyte išvarpytų sviedinių skeveldromis, pasiryžimas aukotis. Sprogdama priešo mina vienam mūsų būrininkui, pavyzdžiui, dvyliktosios ar tryliktosios kuopos, nutraukia galvą.

– *A propos**, – susigriebė savanoris, pliaukšteldamas sau ranka per kaktą, – vos neužmiršau! Ponas vyresnysis raštininke, arba, sakant civilių kalba, ponas Vanekai, jūs turit man sudaryti visų puskarininkių sąrašą. Pasakykit man kokį nors viršilą iš dvyliktosios kuopos. Kas? Huska? Gerai, šitam Huskai toji mina sprogdama nutrauks galvą, galva nusiris, tačiau jis dar žengs kelis žingsnius, nutaikys ir pašaus priešo lėktuvą. Savaime suprantama, kad šios pergalės ateityje turės būti iškilmingai atšvenčiamos siauram šeimos rately Šenbrune. Austrijos kariuomenėj daug batalionų, bet taip pasižymės vienintelis batalionas, būtent mūsų. Jo didenybės imperatoriaus rūmuose jam pagerbti bus suruoštos mažos intymios iškilmės. Kaip matote iš mano užrašų, šį dalyką aš vaizduojuos taip. Erchercogienės Marijos Valerijos šeima tuo tikslu iš Vaizės persikels į Šenbruną. Kadangi iškilmės yra visiškai intymaus pobūdžio, tai jos vyks salėje, esančioje greta monarcho miegamojo. Šitoji salė apšviečiama baltomis vaškinėmis žvakėmis, nes, kaip žinoma, rūmuose nemėgstama elektros lempelių dėl trumpo susijungimo, prieš kurį senasis monarchas yra nusiteikęs. Šeštą valandą vakaro prasideda iškilmės šauniojo mūsų bataliono garbei. Šiuo metu į salę, kuri, tiesą sakant, yra amžinybėn iškeliavusios imperatorienės apartamentų dalis, įvedami jo didenybės anūkai. Dabar kyla klausimas, kas dar, be imperatoriškosios šeimos, dalyvaus šiose iškilmėse. Jose turi dalyvauti monarcho generaladjutantas grafas Paras, ir jis iš tikrųjų dalyvaus. Kadangi tokiose šeimose ir intymiose iškilmėse paprastai kam nors pasidaro negera, – tik tuo aš visai nenoriu sakyti, kad grafas Paras ims vemti, – tai būtinai turi būti gydy-

* Beje *(pranc.)*.

tojas, rūmų patarėjas daktaras Kercelis. Tvarkos dėlei, kad rūmų tarnai neimtų valiūkauti su rūmų damomis, dalyvaujančiomis priėmime, kviečiami oberhofmeisteris baronas Ledereris, kamerheras grafas Belegardas ir vyriausioji rūmų freilina grafienė Bombelesa, kuri rūmuose vaidina tokį pat vaidmenį kaip „madam" „Šuko" viešuosiuose namuose. Šitai diduomenės draugijai susirinkus, tuoj apie tai bus pranešta imperatoriui, kuris ateis su savo anūkais, atsisės prie stalo ir pakels taurę mūsų žygio bataliono garbei. Po to prabils erchercogienė Marija Valerija, kuri ypač gerai atsilieps apie jus, ponas vyresnysis raštininke. Vis dėlto, kaip matyti iš mano pastabų, mūsų batalionas turės didelių ir skaudžių nuostolių, nes batalionas be žuvusiųjų – ne batalionas. Būtinai dar teks parašyti skyrių apie kautynėse kritusius mūsų karius. Bataliono istorija neturi susidėti vien iš sausų faktų apie pergales, kurių jau iš anksto esu susižymėjęs per keturiasdešimt dvi. Pavyzdžiui, jūs, ponas Vanekai, žūsite prie mažos upytės, o štai Balounas, kuris taip keistai į mus žiūri, žus savotiška mirtimi, ne nuo kulkos, ne nuo šrapnelio ir ne nuo sviedinio. Jį pasmaugs arkanas, kurį nuleis priešo lėktuvas kaip tik tuo metu, kai Balounas ris savo leitenanto Lukašo pietus.

Balounas, sumojavęs iš nusiminimo rankomis, pasitraukė ir prislėgtas prabilo:

– Ką aš galiu daryti, kad toks apsigimiau. Tarnaudamas aktyviojoj tarnyboj, būdavo, kokius tris sykius iš eilės lįsdavau virtuvėn pietų, kol pagaliau mane uždarė daboklėn. Vieną dieną pietums aš nučiupau tris porcijas krūtingalio, o paskui už tai visą mėnesį ištupėjau... Tegul būna šventa Viešpaties valia!

– Nenuogąstaukit, Balounai, – guodė jį savanoris, – bataliono istorijoj nebus nurodyta, kad jūs žuvot rydamas pakeliui iš karininkų virtuvės į apkasus. Jūs būsit paminėtas drauge su visais mūsų bataliono kareiviais, padėjusiais galvą už mūsų imperijos garbę kaip, sakysim, vyresnysis raštininkas Vanekas.

– Kokią mirtį man esat numatęs, Marekai?

– Tik nesiskubinkit, ponas vyresnysis raštininke, tas dalykas taip greit neina.

Savanoris susimąstė:

– Jūs esat iš Kralupų, ar ne? Na, tai rašykit namo į Kralupus, kad jūs dingsit be žinios, tik rašykit kiek galima atsargiau. O gal jums geriau patinka būti sunkiai sužeistam, liktis gulėti už spygliuotų vielų užtvarų? Gulite jūs ten su peršauta koja visą dieną. Naktį priešas apšviečia mūsų pozicijas

prožektorium, pamato jus ir, įtardamas jus vykdant žvalgybos uždavinį, ima spraginti sprogstamaisiais sviediniais bei šrapneliais. Šitaip jūs padarot mūsų armijai milžinišką paslaugą, nes priešas dėl jūsų išeikvoja tokią daugybę šaudmenų, kurių užtektų visam batalionui išguldyti. Jūsų kūno dalys nuo uraganiškos priešo ugnies laksto po orą, sukeldamos viesulą ir dainuodamos didžios pergalės dainą. Trumpai sakant, kiekvienas mūsų bataliono karys gaus savo dalį ir kiekvienas vienaip ar kitaip pasižymės. Taigi šlovingi mūsų bataliono istorijos puslapiai bus kupini pergalių. Aš labai nenorėčiau be reikalo jų skaičių dauginti, bet nieko nepadarysi, visa reikia kruopščiai surašyti, kad apie mus liktųsi atminimas, ir visa tai turi būti baigta greit, sakysim, prieš rugsėjo mėnesį, kada iš mūsų bataliono jau bus nieko nelikę, vien tik šie šlovingi istorijos puslapiai. Jie vieni visų austrų širdims bylos, kad visi, kurie savo gimtinės jau niekad nebepamatys, yra kovęsi taip pat narsiai ir drąsiai. Pačią pabaigą, nekrologą, žinot, ponas Vanekai, aš jau esu sukūręs. Amžinas atminimas žuvusiems! Jų meilė monarchijai – pati švenčiausioji meilė, nes ją apvainikavo mirtis. Jų vardai bus tariami su didžia pagarba, kaip, pavyzdžiui, Vaneko vardas. O tie, kurie ypač skaudžiai nukentėjo dėl savo maitintojų mirties, tenusišluosto ašaras didžiuodamiesi, nes brangūs jų velioniai buvo mūsų bataliono karžygiai.

Telefonininkas Chodounskis ir virėjas Juraida su dideliu dėmesiu klausėsi savanorio kalbos apie būsimąją bataliono istoriją.

– Eikšekit arčiau, ponai, – tarė savanoris, sklaidydamas savo užrašus, – štai penkioliktasis puslapis: „Telefonininkas Chodounskis žuvo rugsėjo 3 d. drauge su bataliono virėju Juraida". Klausykite toliau: „Neturintis pavyzdžio žygdarbis. Rizikuodamas savo gyvybe, pirmasis blindaže gina telefono laidus, neatsitraukdamas nuo telefono kiauras tris dienas. Antrasis, matydamas visiems gresiantį pavojų, būtent, kad priešas užeina iš sparno, puola su katilu verdančios sriubos, sukelia priešo eilėse išgąstį ir apšutina kareivius. Abiejų mirtis graži. Pirmąjį sudrasko mina, antrasis miršta nuo nuodingųjų dujų, kurių jam pakišo po pat nosim, kai jis nebeturėjo visai kuo gintis. Abudu žūsta šaukdami: „*Es lebe unser Batalionskommandant!**" Aukščiausiajai karo vadovybei nelieka nieko kita, kaip kasdien reikšti jiems padėką įsakymais, kad ir kitos kariuomenės dalys sužinotų apie mūsų bataliono narsumą ir sektų mūsų pavyzdžiu. Galiu jums paskaityti ištrauką iš įsakymo, kuris bus paskelbtas visose kariuomenės dalyse. Visai panašų įsakymą

* „Tegyvuoja mūsų bataliono vadas!" (*Vok.*)

1805 metais, stovėdamas su savo kariuomene prie Padujos, išleido erchercogas Karolis. Po šito įsakymo rytojaus dieną jis gavo kaip reikiant į kailį. Taigi klausykit, ką skaitys apie mūsų batalioną – narsų, pavyzdingą visos kariuomenės dalinį: „Tikiuosi, kad visa kariuomenė paseks pirma minėto bataliono pavyzdžiu, kad ji pasisems iš jo ypatingo pasitikėjimo savo jėgomis, atsparumo, ištvermės pavojuose, nepalyginamo karžygiškumo, meilės ir atsidavimo savo vadovybei, – visų šių dorybių, kuriomis pasižymėjo šis batalionas ir kurios jį atvedė iki nuostabių žygių, mūsų valstybės laimės ir pergalės. Tepaseka visi jo pavyzdžiu!"

Iš kampo, kur gulėjo Šveikas, pasigirdo garsus žiovavimas ir pro miegus tariami žodžiai:

– Jūsų tiesa, ponia Miulerova, žmonės panašūs vieni į kitus. Kralupuose gyveno toks Jarošas. Jis ir laikrodininkas Leihancas iš Pardubicų buvo panašūs kaip du vandens lašai, o Leihancas vėl baisiai panėšėjo į Piskorą iš Jičino, o visi trys drauge į vieną nepažįstamą savižudį, kurį rado pasikorusį ir visiškai susileidusį kažkokiam tvenkiny palei Jindžichovo Hradecą, prie pat geležinkelio pylimo. Mat jis greičiausiai palindęs po traukiniu...

Vėl pasigirdo žiovavimas ir pabaiga:

– Paskui visus juos nubaudė didele pinigine bauda, o rytdienai išvirkit, ponia Miulerova, makaronų sriubos... – Šveikas apsivertė ant kito šono ir knarkė sau toliau. Tuo tarpu virėjas okultistas Juraida ir savanoris Marekas pradėjo ginčytis dėl ateities.

Okultistas Juraida manė, kad nors iš pradžių ir beprasmiška atrodo, jog žmogus tik juokaudamas rašo apie tai, kas galėtų įvykti ateity, tačiau, be jokios abejonės, ir tokiame juokavime glūdi pranašiškų dalykų, nes žmogaus dvasios žvilgsnis, paslaptingų jėgų veikiamas, prasiskverbiąs pro nežinomos ateities uždangą. Po šių žodžių Juraidos kalba pasidarė perdėm mistiška. Kas antras sakinys vis pasirodydavo kažkokia ateities uždanga, kol pagaliau jis priėjo ligi regeneracijos, t. y. ligi žmogaus kūno atsinaujinimo, nurodydamas infuzorijų gebėjimą atnaujinti savo kūno dalis, ir pabaigė pareikšdamas, kad kiekvienas žmogus galįs nutraukti driežui uodegą, ir ji vėl ataugantі.

Telefonininkas Chodounskis į tai pasakė, kad žmonės sau pirštus iš džiaugsmo laižytų, jeigu jiems pavyktų pasiekti tai, ką gali driežai su savo uodega. Pavyzdžiui, kare žmogui nutraukiama galva arba kita kuri nors kūno dalis. Ši kūno dalių atsinaujinimo savybė būtų labai paranki karo vadovybei, nes neliktų jokių invalidų. Vienas austrų kareivis, kuriam vis užaugtų

tai ranka, tai koja, tai galva, būtų nepalyginamai vertingesnis už visą dabartinę brigadą.

Savanoris Marekas pareiškė, kad dabar, kai taip ištobulėjusi karo technika, reikalui esant, visai lengvai galima padalyti žmogaus kūną skersai į tris dalis. Juk egzistuoja dėsnis apie kai kurių infuzorijų kūno atsinaujinimą: kiekviena atskira dalis atsinaujina atsiaugindama naujus organus, ir išsivysto visiškai savarankiškas organas. Panašiu būdu Austrijos kariuomenė po kiekvienų kautynių, kuriose ji dalyvautų, patrigubėtų, net dešimteriopai padidėtų, ir iš kiekvienos kareivio kojos atsirastų naujas pėstininkas.

– Jeigu Šveikas dabar jus išgirstų, – tarė vyresnysis raštininkas Vanekas, – tai būtinai nurodytų kokį nors pavyzdį.

Šveikas, išgirdęs savo vardą, tuojau atsiliepė murmteldamas „*Hier!*", ir, tuo parodęs savo drausmingumą, vėl ėmė knarkti. Vagono tarpdury pasirodė jaunesniojo leitenanto Dubo galva.

– Ar Šveikas čia? – paklausė jis.

– Taip, ponas leitenante. Miega, – atsakė savanoris.

– Kai aš klausiu, tai jūs, savanori, privalote tučtuojau pašokti ir jį pašaukti.

– Nieko nebus, ponas leitenante, jis miega.

– Tai pažadinkit jį! Aš labai stebiuosi, kad jums pačiam tai neatėjo į galvą, savanori. Galėjote parodyti daugiau palankumo savo vyresnybei. Jūs manęs dar nepažįstat... Bet kai pažinsite...

Savanoris ėmė žadinti Šveiką:

– Šveikai, gaisras, kelkitės!

– Kai degė Odkoleko malūnas, – sumurmėjo Šveikas, apsiversdamas ant kito šono, – tai net iš Visočanų atvažiavo ugniagesiai...

– Štai, patys matot, – kreipėsi savanoris į leitenantą Dubą, – žadinu, bet nieko iš to neišeina.

Leitenantas Dubas įšėlo:

– Kaip jūsų pavardė, savanori? Marekas? Aha, tai jūs esat tas pats savanoris Marekas, kuris nuolat sėdėdavo daboklėje, ar ne?

– Taip, ponas leitenante. Išsėdėjau, taip sakant, vienų metų kursą kalėjime ir buvau reabilituotas, t. y. kai divizijos teismas, ištyręs mano nekaltumą, paleido mane, buvau paskirtas bataliono istoriografu, paliekant man savanorio laipsnį.

– Neilgai jūs toks būsit! – subaubė leitenantas Dubas, ir jo veidas pasidarė tamsiai raudonas, tartum čia pat kas nors būtų jam šėręs per žandą. – Tuo aš pasirūpinsiu!

– Prašau, ponas leitenante, nusiųsti mane pagal instanciją raportu, – tarė rimtai savanoris.

– Nemanykit su manim juokauti! – tarė leitenantas Dubas. – Aš jums parodysiu raportą! Mudu dar susitiksim, ir iš to jums bus velniškai maža džiaugsmo! Tada jūs su manim susipažinsit kaip reikiant, jei dabar dar nepažįstat!

Įsirdęs ir susijaudinęs leitenantas Dubas pasitraukė šalin, visiškai užmiršęs, kad prieš valandėlę buvo nusprendęs pasišaukti Šveiką ir pareikalauti: „Papūsk į mane!" Tai buvo paskutinė priemonė patikrinti, ar Šveikas nusikalto neteisėtai gerdamas alkoholį. Dabar jau buvo per vėlu, nes, kai po pusvalandžio jis atėjo prie vagono, kareiviai gėrė juodą kavą su romu. Šveikas jau buvo atsikėlęs ir, leitenanto Dubo pašauktas, kaip jauna stirna liuoktelėjo iš vagono:

– Papūsk į mane! – suriko jam leitenantas Dubas:

Šveikas papūtė į jį, kiek tik turėjo jėgos, – tai buvo tartum karštas vėjas, kuris išnešioja po laukus visus spirito varyklos kvapus.

– Kuo tu, bjaurybe, atsiduodi?

– Drįstu pareikšti, ponas leitenante, romu.

– Pakliuvai, paukšteli! – piktai džiaugdamasis suriko leitenantas Dubas. – Galų gale aš tave sučiupau.

– Tikrai taip, ponas leitenante, – visiškai ramiai tarė Šveikas, – mes ką tik gavome romo su kava, ir aš pirmiau išgėriau romą, bet jei, ponas leitenante, yra išėjęs toks naujas potvarkis, kad pirmiau reikia gerti kavą, o paskui romą, prašom atleisti. Kitą kartą taip nedarysiu.

– O kodėl tu knarkei, kai prieš pusvalandį aš buvau čia? Tavęs negalėjo pažadinti.

– Drįstu pareikšti, ponas leitenante, kad visą naktį buvau nemiegojęs, nes prisiminiau manevrus netoli Vesprimo. Tada pirmasis ir antrasis armijos korpusai, vaidinę priešą, prasiveržė per Štiriją ir apsupo ketvirtąjį mūsų korpusą, kuris buvo apsistojęs Vienoje ir jos apylinkėse. Ten visose vietose turėjome įtvirtinimus, bet jie mums užėjo iš užpakalio ir net prasigavo iki tilto, kurį mūsų pionierių batalionas buvo pastatęs iš dešinės pusės per Dunojų. Mes privalėjom pulti, į pagalbą turėjo atskubėti daliniai iš šiaurės, paskui iš pietų, nuo Voseko. Paskui dar buvo perskaitytas įsakymas, jog mums į pagalbą einąs trečiasis armijos korpusas, kad, pradėjus pulti antrąjį armijos korpusą tarp Plateno ežero ir Presburgo, mums nesuduotų į kailį.

Bet visa tai buvo tuščios pastangos, nes, kai tik mes turėjome laimėti, ėmė trimituoti, ir nugalėtojais išėjo baltaraiščiai.

Leitenantas Dubas nieko neatsakė. Linkčiodamas galvą, susimąstęs jis nuėjo, bet tučtuojau grįžo ir šūktelėjo Šveikui:

– Atsiminkit visi, kad ateis laikas, dėl manęs staugsite! Daugiau jis nieko negalėjo sugalvoti ir tučtuojau vėl nuėjo prie štabo vagono. Ten kapitonas Sagneris tardė vieną nelaimingą dvyliktosios kuopos kareivį, kurį buvo atvedęs viršila Štrandas. Tas nelaimingasis kareivis, kad apsisaugotų nuo kulkų apkasuose, iš kažkur nuo stoties atsitempė skarda apmuštas kiaulidės duris. Dabar jis stovėjo išsigandęs, išsproginęs akis ir teisinosi, kad norėjęs tas duris pasiimti į apkasus kaip priedangą nuo šrapnelių, kad būtų drąsiau.

Naudodamasis proga, leitenantas Dubas pradėjo ilgą pamokslą, kaip turi elgtis kareivis, kokios jo pareigos tėvynei ir monarchui, kuris esąs aukščiausias viršininkas ir vyriausiasis karo vadas. Jei batalione privisę tokių tipų, juos būtinai reikia pašalinti, nubausti ar pasodinti į kalėjimą.

Tie jo plepalai buvo tokie nevykę, kad kapitonas Sagneris tik paplojo nusikaltėliui per petį sakydamas:

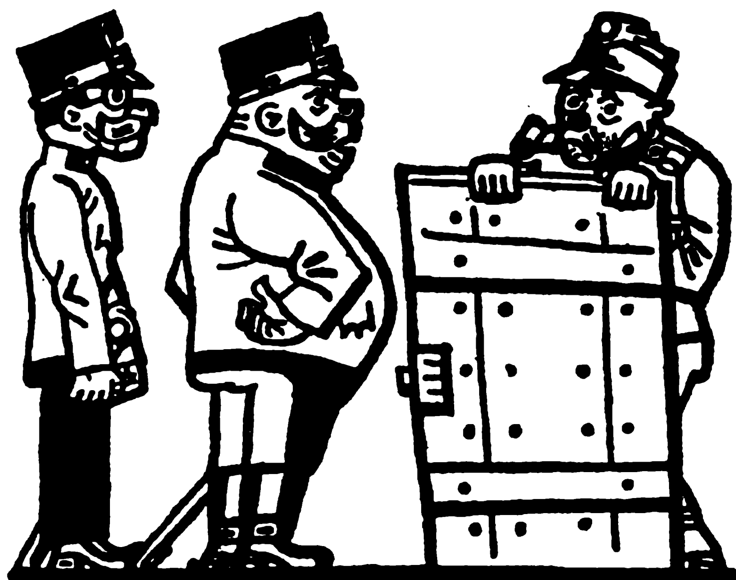
– Jeigu ką nors gudriai sugalvoji, iš anksto nevykdyk, nes tai kvailystė. Duris neneškit atgal, iš kur buvot paėmęs, ir eikit po velnių!

Leitenantas Dubas ėmė kandžiotis lūpas. Dabar įsitikino, kad tik jis gali išgelbėti krintančią bataliono drausmę. Todėl dar kartą apėjo visą stoties rajoną. Netoli vieno sandėlio, ant kurio didelėm raidėm vengriškai ir vokiškai buvo užrašyta, kad rūkyti draudžiama, jis išvydo kareivį, sėdintį ant žemės ir skaitantį laikraštį. Kareivis buvo taip užsidengęs laikraščiu, kad nesimatė jo antpečių. Leitenantas Dubas jam šūktelėjo: *„Habtacht!"**. Kareivis, pasirodė, priklausė Humenoj stovinčiam rezerviniam vengrų pulkui.

Leitenantas Dubas papurtė jį už pečių: kareivis pakilo ir net nerado reikalo atiduoti pagarbos; jis įsikišo laikraštį į kišenę ir pasuko savo keliu. Leitenantas Dubas kaip apkvaišęs nusekė paskui jį; vengras paspartino žingsnį, atsigręžė ir šaipydamasis pakėlė rankas aukštyn, kad leitenantas Dubas nė valandėlės neabejotų, jog jis iš karto pažino Dubą priklausant kuriam nors čekų pulkui. Paskui vengras greitai dingo tarp namų, stovinčių kitoje kelio pusėje.

---

* „Ramiai!" *(Vok.)*

Leitenantas Dubas, norėdamas kaip nors įrodyti, kad su šia scena neturįs nieko bendra, išdidžiai įėjo į mažą krautuvėlę, sumišęs parodė į juodų siūlų ritę, įsidėjo ją į kišenę ir sumokėjęs grįžo į štabo vagoną. Ten jis liepė bataliono ryšininkui pašaukti jo pasiuntinį Kunertą, kuriam, atiduodamas siūlus, tarė:

– Man pačiam tenka viskuo rūpintis. Tikriausiai jūs esat užmiršęs pasiimti siūlų.

– Drįstu pranešti, ponas leitenante, kad aš tų ričių turiu visą tuziną.

– Tai parodykit man jas kuo greičiausiai, tučtuojau atneškit! Negi manot, kad aš jumis tikiu?

O kai Kunertas grįžo su pilna dėžute baltų ir juodų siūlų ričių, leitenantas Dubas pasakė:

– Nagi, įsižiūrėk, brolau, kaip reikiant į tuos siūlus, kuriuos tu atnešei, ir į mano didžiąją ritę. Matai, tavo siūlai plonučiai, jie lengvai trūksta. O dabar pažiūrėk į manuosius, kiek reikia darbo, kad juos nutrauktum. Fronte šlamšto nereikia, ten viskas turi būti pirmos rūšies. Pasiimk visus siūlus ir lauk mano įsakymų. Atsimink, kitą kartą nieko nedaryk, manęs neatsiklausęs, o prireikus ką nors pirkti, ateik pas mane ir pasiklausk! Nelinkiu aš tau susipažinti su manim, tu manęs dar nepažįsti iš blogosios pusės.

Pasiuntiniui Kunertui išėjus, leitenantas Dubas kreipėsi į vyresnįjį leitenantą Lukašą:

– Mano pasiuntinys gana inteligentiškas vyrukas. Vienur kitur suklysta, bet galvą turi. Geriausia jo ypatybė – nepriekaištingas sąžiningumas. Dar mums būnant Briuke, kartą gavau iš kaimo nuo svainio siuntinį – kelias keptas žąsis. Patikėsite ar ne, jis nė iš tolo į jas nepasižiūrėjo, o kadangi aš jų greitai suvalgyti negalėjau, tai jis verčiau leido joms pašvinkti. Štai ką reiškia drausmė! Karininkų pareiga – auklėti kareivius.

Leitenantas Lukašas, norėdamas parodyti, kad šito kvailio plepalų nesiklauso, nusigręžė į langą ir tarė:

– Ak, tiesa, juk šiandien trečiadienis.

Tada leitenantas Dubas, jausdamas reikalą pasikalbėti, kreipėsi į kapitoną Sagnerį draugišku balsu:

– Klausykit, kapitone Sagneri, ką jūs manote apie...

– *Pardon*, valandėlę, – tarė kapitonas Sagneris ir išėjo iš vagono.

* * *

Tuo tarpu Šveikas ir Kunertas šnekėjosi apie savo karininkus.

– Kur tu buvai dingęs visą laiką, kad tavęs niekur nebuvo matyt? – paklausė Šveikas.

– Negi nežinai, – atsakė Kunertas, – su savo senu kvailiu aš nuolatos turiu darbo. Kas minutėlę šaukiasi ir teiraujasi tokių dalykų, kurie man visai ne galvoj. Pavyzdžiui, klausinėjo mane, ar nedraugauju su tavim. Atsakiau, kad mudu labai retai matomės.

– Tai labai malonu, kad jis teiraujasi apie mane. Aš jį, tą tavo poną leitenantą, labai myliu. Jis toks mielas, geros širdies, kareiviams tiesiog tikras tėvas, – rimtai atsakė Šveikas.

– Tu taip manai? – priešinosi Kunertas. – Jis – tikras kiaulė, o kvailas – kaip bato aulas. Apkarto jis man kaip krienas, vis kimba ir kimba prie manęs.

– Eik jau, eik – nusistebėjo Šveikas, – o aš laikiau jį tokiu doru žmogum! Tu kažkaip keistai apie savo leitenantą kalbi, – bet tai turbūt visų pasiuntinių ypatybė, tokie jau jie apsigimę. Pavyzdžiui, majoro Vencelio pasiuntinys: jis savo pono kitaip nevadina, kaip tik „šitas prakeiktas, idiotiškas kvailys", o pulkininko Šrederio pasiuntinys, kalbėdamas apie savo poną, jį tevadina vien smirdančia pabaisa arba smirdaliumi. O tai vis dėl to, kad kiekvienas pasiuntinys mokosi iš savo pono. Jei ponas jo taip neplūstų, ir tarnas paskui jį nekartotų. Budejovicuose mano laikais buvo toks leitenantas Pro-

chazka, jis keikėsi mažai, o savo pasiuntiniui, būdavo, tik tiek pasako: „Ak tu, nuostabi karve". Kitokių keiksmų jo pasiuntinys Hibmanas iš savo pono negirdėjo, todėl taip priprato prie šito, kad, atleistas iš kariuomenės, jis taip vadino ir tėtę, ir mamą, ir seserį: „Ak tu, nuostabi karve!" Apšaukė jis taip ir savo nuotaką, ši su juo išsiskyrė ir padavė jį į teismą už asmens įžeidimą, nes jis taip pavadino ją, jos tėtę, mamą kažkokiame šokių vakare visiems girdint. Nedovanojo jinai jam ir teisme, girdi, jeigu jis ją būtų pavadinęs „nuostabia karve" tik tarp savęs, gal ir taikytųsi su juo, na, o dabar – gėda prieš visą Europą. Tarp mūsų kalbant, Kunertai, aš apie tavo leitenantą nebūčiau taip manęs. Pirmą kartą su manim kalbėdamas jis padarė labai malonų įspūdį lyg kvepianti, ką tik iš rūkyklos gauta dešra, o kai antrą kartą kalbėjausi, pasirodė man toks apsiskaitęs, toks dvasingas... Iš kurgi tu iš tikrųjų kilęs? Tiesiog iš pačių Budejovicų? Man patinka, jei kas nors yra tiesiog iš kur nors. O kur ten gyveni? Po arkadomis. Tai gerai, ten bent vasarą vėsu. Vedęs? Aha, žmona ir trys vaikai. Tai tu laimingas, drauguži, bent bus kam apverkti, kaip sakydavo mano karo kapelionas Kacas per pamokslą. Ir tai teisybė. Kartą girdėjau Briuke kalbantis vieną pulkininką ir atsarginį, vykstančius į Serbiją. Pulkininkas sakė, kad kareivis, kuris palieka namie šeimą ir žūsta mūšio lauke, nutraukia su šeima visus ryšius. Jam išėjo taip: „Kai jis liafonas, jis liafonas šeimai, ryšys su šeima nėra, jis daugiau kaip *„ein Held"**, nes safo gyfybę *„hat geopfert"*** už didesnis šeima, už *„Vaterland"****. Tu gyveni ketvirtame aukšte? Pirmame? Tiesa, tiesa, dabar aš irgi atsimenu, kad prie Budejovicų aikštės nėra nė vieno keturaukščio namo. Ar jau rengies išeiti? Aha, tavo ponas karininkas stovi palei štabo vagoną ir žiūri į čia. Jeigu jam dabar ateitų į galvą paklausti tave, ar aš kartais nesu apie jį kalbėjęs, tai sakyk, kad taip, ir neužmiršk pridurti, kaip gražiai esu apie jį atsiliepęs, kad mažai esu matęs tokių karininkų, kurie būtų tokie draugiški ir tėviški kareiviui kaip jis. Neužmiršk jam pasakyti, kad aš jį laikau labai apsiskaičiusiu, taip pat pasakyk, kad jis labai inteligentiškas. Ir dar pasakyk, jog aš tave paakinau, kad būtum padorus ir bematant išpildytum kiekvieną jo norą. Ar atsiminsi?

Šveikas įlipo į vagoną. O Kunertas su siūlais nuėjo į savo landynę.

---

* didvyris *(vok.)*.

** paaukojo *(vok.)*.

*** už tevynę *(vok.)*.

Po ketvirčio valandos jie važiavo toliau į Nova Čabiną pro sudegintus Brestovo ir Veliky Radvano kaimus. Aiškiai buvo matyti, kad čia vyko įnirtingi mūšiai. Karpatų kalnų atšlaitės buvo išraižytos apkasų linijų, einančių iš vieno slėnio į kitą palei visą geležinkelio liniją su naujais pabėgiais. Abiem kelio pusėm vis šmėkščiojo didelės sviedinių išmuštos duobės. Skersai upelių, įtekančių į Laborecą (lygiagrečiai jo aukštupiui ėjo geležinkelio linija), vienur buvo matyti nauji tiltai, kitur styrojo apdegę senų tiltų poliai.

Visas Medzilaboreco slėnis buvo išraustas ir išraižytas apkasų, tartum čia būtų darbavusis gigantiškų kurmių armija. Plentas už upelio buvo irgi išknaisiotas, o laukai už jo visur ištrypti – mat ten ritosi kariuomenės lavina.

Po liūčių sviedinių išmuštose duobėse plaukiojo karinės austrų uniformos skiautės. Už Nova Čabinos senos apdegusios pušies šakose karojo austrų pėstininko batas su blauzdos galu.

Visur buvo matyti artilerijos ugnies žymės: miškai styrojo be lapų, be spyglių, medžiai be viršūnių, čia vienur, čia kitur riogsojo sugriauti vienkiemiai.

Traukinys ėjo pamažu nauju, greitomis supiltu geležinkelio pylimu, todėl batalionui buvo gera proga kaip reikiant suvokti ir iš anksto pajusti visus karo džiaugsmus, o matydami karių kapines su kryželiais, baltuojančiais lygumose ir nuniokotų kalvų atšlaitėse, kareiviai galėjo pamažu pasiruošti sutikti tą kautynių lauko šlovę, kurią vainikuoja purvais aptaškyta austriška kepurė, maskatuojanti ant balto kryžiaus.

Kašpero kalnų vokiečiai, sėdintys galiniuose vagonuose, kurie, įvažiuodami į Milovicus, rėkavo savo„*Wann ich kum, wann ich wieda kum*", nuo Humenos jau ėmė tilti, nes suprato, kad ne vienas iš tų, kurių kepurės dabar puošė kapus, irgi kažkada dainavo tą patį: kaip bus malonu grįžti gimtinėn ir visam laikui pasilikti namie su mylimąja.

Medzilaborece traukinys sustojo už sudaužytos, sudegusios stoties, pro kurios aprūkusias sienas kyšojo sulankstytos geležinės sijos.

Naujas ilgas medinis barakas, greitosiomis sukaltas vietoj sudegusios stoties, buvo nukabinėtas plakatais, visomis kalbomis skelbiančiais: „Pasirašykit Austrijos karo paskolą!"

Kitame ilgame barake buvo Raudonojo kryžiaus stotis; iš ten išėjusios dvi gailestingosios seserys leipo juokais iš storulio karo gydytojo, kuris, linksmindamas jas, mėgdžiojo įvairių gyvulių balsus ir gana nevykusiai kriuksėjo.

Geležinkelio pylimo apačioje, upelio slėny, gulėjo sudaužyta lauko virtuvė.

Rodydamas į ją, Šveikas kreipėsi į Balouną:

– Dirstelk, Balounai, kas mūsų laukia artimiausioj ateity. Va ką tik ruošėsi duoti pietus, bet atūžė sviedinys ir ištaškė šitą virtuvę.

– Stačiai baisu, – atsiduso Balounas, – aš niekad nė manyt nemaniau, kad pateksiu į tokią keblią padėtį. O dėl viso to kalta mano puikybė. Juk aš, šitoksai padaras, užsimaniau praeitą žiemą Budejovicuose nusipirkti odines pirštines. Man jau buvo per menka nešioti ant savo kaimiškų letenų senas megztas pirštines, kokias nešiojo velionis tėtukas, tai įsigeidžiau odinių, miestiškų... Tėtukas šveisdavo žirnius, o aš nė į tą pusę pažiūrėti nenorėjau. Duok man paukštienos. Paprasta kiauliena irgi netiko mano nosiai; žmona turėjo, atleisk man, Viešpatie, nuodėmes, gaminti ją su alum.

Balounas, didžiai nusiminęs, atliko tarsi viso gyvenimo išpažintį:

– Aš keikdavau šventuosius Malšos smuklėje, o Dolny Zahajuj sumušiau kunigą. Dievą dar tikėjau, to nesiginu, bet Juozapo šventumu suabejojau. Visus šventuosius namuose pakenčiau, tik šventojo Juozapo paveikslą nukabinau, ir štai dabar Viešpats mane nubaudė už visas nuodėmes ir nedorybes. Kiek šitų nedorybių pridirbau malūne, kaip dažnai plūsdavau tenai savo tėtušį ir apkartinau jam paskutines dienas, kiek kibdavau prie žmonos.

Šveikas susimąstė:

– Jūs esat malūnininkas, ar ne taip? Tai turėtumėt žinoti, kad Dievo malūnas mala pamažu, vadinasi, tikrai tik per jus kilo šitas pasaulinis karas.

Savanoris įsikišo į kalbą:

– Piktžodžiaudamas, Balounai, ir nepripažindamas visų šventųjų, be abejonės, jūs smarkiai sau pakenkėt, nes privalėjot žinoti, kad Austrijos armija nuo seno yra grynai katalikiška, o šviesų pavyzdį jai teikia vyriausiasis vadas. Kaip jūs, nešiodamas širdy neapykantos kai kuriems Dievo šventiesiems nuodus, iš viso išdrįsote eiti į karą. Juk žinojote, kad karo ministerija įgulų valdybose įtraukė jėzuitų pamokslus ponams karininkams, ir patys matėte kariuomenę einant į rezurekcijas? Ar suprantate mane kaip reikiant, Balounai? Ar įsisąmoninote, kad jūs, tiesą sakant, nusistatęs prieš mūsų šaunios armijos dvasią. Tarstelsim žodelį ir dėl šventojo Juozapo, nes minėjote, kad jo paveikslui neleidot kabėti savo troboj. Juk jis, Balounai, patronas tų, kurie nori išsisukti nuo fronto. Jis buvo dailidė, o juk žinote patarlę: „Ieškok, kur dailidė paliko skylę". Kiek jau žmonių pasidavė į nelaisvę su šituo šūkiu, nematydami kito išsigelbėjimo, ne egoistiniais sumetimais, o turėdami galvoj visos armijos tikslus, kad paskui, grįžę iš nelaisvės, galėtų pasisakyti jo didenybei imperatoriui: „Mes esam čia ir laukiam tolesnių įsakymų". Suprantat dabar, Balounai, kas per dalykas?

– Nesuprantu, – atsiduso Balounas, – buka mano makaulė. Man kad taip dešimt sykių pakartotų.

– Gal truputį nusileisi? – paklausė Šveikas. – Tada aš tau dar kartą paaiškinsiu. Čia tu girdėjai, kad turi laikytis dvasios, kuri viešpatauja armijoj, kad privalai tikėti šventąjį Juozapą, o kai tave priešas apsups, ieškok skylės, kurią paliko dailidė, norėdamas išsaugoti tave jo didenybės imperatoriaus naujiems karams. Dabar turbūt jau supratai ir gerai padarytum, jeigu mums nuodugniau išpažintum savo nedorybes, kurių tu pridarei savo malūne, tik žiūrėk, ne taip kaip ta mergina anekdote. Mat ji nuėjo išpažinties pas kunigą, o pasakiusi visokias nuodėmes, susisarmatijo ir pridūrė, kad kiekvieną naktį nedorai elgdavosi. Žinia, vos kunigas išgirdo, jam ėmė tekėti seilės, ir jis sako: „Nesigėdyk, miela dukterie, aš esu Dievo vietininkas, smulkiai apsakyk man savo nuodėmes". O ji prapliupo verkti, gėdijasi, girdi, čia tokia baisi nedorybė. Kunigas vėl jai stengėsi įkalbėti, kad jis yra jos dvasios tėvas. Pagaliau, drebėdama visu kūnu, ji pasakė, kad visada nusirengdavo ir įlisdavo į lovą. Ji pradėjo žliumbti dar labiau, ir kunigas vėl negalėjo išgauti iš jos nė vieno žodžio. Jis ir vėl savo – tegu ji nesigėdija, juk žmogus nuo pat gimimo nuodėmių indas, bet Dievo gailestingumas begalinis. Pagaliau jinai įsidrąsino ir verkdama sako: „Kai nusirengusi atsiguldavau į lovą, visada krapštydavau iš kojų tarpupirščių nešvarumus ir juos uostydavau". Čia ir buvo visa jos nedorybė. Bet aš manau, Balounai, kad malūne tokių dalykėlių nedarei ir papasakosi mums ką nors rimtesnio, tikrų nedorybių.

Iš Balouno kalbos paaiškėjo, kad malūne jis elgdavosi su valstietėms nedorai, primaišydavo joms blogų miltų. Šitai jis dėl savo širdies paprastumo ir vadino nedorybe. Už visus daugiausia nusivylęs buvo telefonininkas Chodounskis, kuris vis kamantinėjo, ar iš tikrųjų taip jau nieko ir nebūdavo su valstietėmis ant miltų maišų, o Balounas, kratydamas rankas, į tai atsakė:

– Tam buvau per daug kvailas.

Kareiviams buvo pranešta, kad pietaus už Palotos, Lupkovo perėjoj. Dėl to bataliono ūkio viršila su kuopų virėjais ir leitenantu Caithamliu, tvarkančiu viso bataliono ūkį, išvyko į Medzilaboreco kaimą. Juos saugoti turėjo keturi kareiviai.

Nė pusvalandžiui nepraslinkus, jie sugrįžo su trimis už paskutinių kojų surištais paršais ir raudančia Vengrijos rusino šeima, iš kurios buvo rekvizuoti paršai. Drauge ėjo ir nutukęs gydytojas iš Raudonojo kryžiaus barako, kuris kažin ką temperamentingai aiškino leitenantui Caithamliui, bet tas tik gūžčiojo pečiais.

Ginčas pasiekė viršūnę prie štabo vagono, kur gydytojas kapitonui Sagneriui pareiškė, kad šitie paršai priklauso Raudonojo kryžiaus ligoninei. Valstietis nieko nenorėjo žinoti ir reikalavo grąžinti paršus, nes jie yra paskutiniai, ir jis nieku gyvu negalįs atiduoti jų už tuos pinigus, kuriuos jam sumokėjo.

Valstietis kaišiojo kapitonui Sagneriui gautus už paršus pinigus, o jo žmona laikė kapitoną už antros rankos. Ji bučiavo jam ranką, nusižeminusi, kaip šiame krašte nuo seno buvo įprasta.

Visa šita istorija kapitoną Sagnerį išgąsdino, ir tik po geros valandėlės jam pavyko atstumti seną valstietę. Naudos iš to buvo maža; į jos vietą stojo jaunos jėgos, kurios iš naujo ėmė žįsti jam ranką.

– Šitam mužikui dar liko dvylika paršų ir jam buvo visiškai teisingai sumokėta pagal paskutinį divizijos ūkio dalies įsakymą Nr. 12 420. Pagal šio įsakymo šešioliktąjį paragrafą karo nepaliestose vietose už kiaules reikia mokėti ne brangiau kaip po dvi kronas šešiolika helerių už vieną kilogramą gyvo svorio. Karo paliestose vietose vienam kilogramui gyvo svorio reikia pridėti trisdešimt šešis helerius, taigi už vieną kilogramą mokėti dvi kronas penkiasdešimt du helerius. Pastaba: jeigu bus nustatyta, kad karo paliestose vietose kiaulininkystė nenukentėjusi, tai kiaulės gali būti panaudotos aprūpinti pražygiuojančioms dalims; už paimtas kiaules mokėti kiek ir nuo karo nenukentėjusiose vietose, su ypatinga priemoka po dvylika helerių už vieną kilogramą gyvo svorio. Jeigu padėtis ne visai aiški, čia pat vietoje reikia sudaryti komisiją iš suinteresuotų asmenų, pražygiuojančios dalies vado ir karininko arba viršilos (jeigu kariuomenės dalis yra maža), kuriam priklauso ūkio dalis.

Leitenantas Caithamlis visa tai perskaitė iš divizijos įsakymo nuorašo, kurį visada nešiodavosi, tad jį mokėjo atmintinai. Fronto ruože už kilogramą morkų kaina pakeliama ligi penkiolikos helerių, o už žiedinius kopūstus, perkamus „*Offiziersmenageküchеabteilung*"* – ligi vienos kronos septyniasdešimt penkių helerių už kilogramą.

Tie, kurie Vienoj rašė šitą įsakymą, fronto ruožą įsivaizdavo kaip kraštą, pertekusį morkų ir žiedinių kopūstų.

Leitenantas Caithamlis visa tai perskaitė susijaudinusiam valstiečiui, žinoma, vokiškai ir paklausė, ar jis supranta, o kai šis papurtė galvą, sušuko:

– Tai nori komisijos?

---

* „Karininkų virtuvei" *(vok.)*.

Tasai suprato žodį „komisija" ir linktelėjo galvą. Tuo metu, kai jo paršus nuvedė į lauko virtuvę įvykdyti jiems mirties bausmės, jį patį apsupo priskirti prie rekvizicijos kareiviai su durtuvais, ir komisija patraukė į ūkį nustatyti, ar jis turi gauti už kilogramą dvi kronas penkiasdešimt du helerius, ar dvi kronas dvidešimt aštuonis helerius.

Bet, jiems dar nepasiekus kelio į jo ūkį, lauko virtuvėje priešmirtiniu balsu tris kartus sužvigo paršai.

Valstietis, supratęs, kad viskam galas, nusiminęs sušuko:

– *Davajte mnie za každuju svinju dva rinskija*!*

Keturi kareiviai dar glaudžiau jį apsupo, o visa šeima užtvėrė kelią kapitonui Sagneriui ir leitenantui Caithamliui, atsiklaupdama prieš juos vidury dulkėto kelio. Motina su dviem dukterim apkabino abiejų kelius, vadino juos geradariais, kol valstietis suriko ant jų ukrainietiška ugrorusinų tarme, kad jos atsistotų, o kareiviai tegul sau ryja paršus ir pastimpa.

Taip komisija baigė savo veiklą. Tačiau valstietis staiga įsismarkavo ir ėmė grasinti kumščiais, todėl vienas kareivis jam taip stuktelėjo šautuvo buože, kad net jo kailiniai suskambėjo, o visa šeima persižegnojusi pasileido kartu su tėvu bėgti.

Po dvidešimties minučių bataliono ūkio viršila drauge su bataliono ordonansu Matušicu jau smaguriavo savo vagone paršų smegenimis ir, apsirydami jomis, tarpais sviesdavo raštininkams kandų žodelį:

– Ėstumėt ir jūs, ar ne? Na, brolyčiai, tokie skanumynai tai tik puskarininkiams. Virėjams kepenys ir inkstai, smegenys ir galva ponams ūkio viršiloms, o raštininkams tik dviguba porcija kareiviams skirtos mėsos.

Kapitonas Sagneris jau buvo davęs įsakymą karininkų lauko virtuvei: „Kiauliena su kmynais; parinkti geriausią mėsą, tik ne per daug riebią!"

Šit kodėl, Lupkovo perėjoj dalijant pietus, kiekvienas kareivis savo sriuboj rasdavo du mažus kąsnelius mėsos, o gimęs po dar nelaimingesne žvaigžde, sužvejodavo tik gabaliuką odos.

Virtuvėj viešpatavo karinis nepotizmas. Kas buvo artimas valdančiajai klikai, tas naudodavosi visomis gėrybėmis. Pasiuntiniai vaikštinėjo po Lupkovo perėją taukuotomis lūpomis. Kiekvieno ordonanso pilvas buvo išsipūtęs kaip būgnas. Dėjosi dangaus keršto šaukiantys dalykai.

Savanoris Marekas, norėdamas būti teisingas, pakėlė virtuvėj skandalą. Kai virėjas į jo katiliuką su sriuba įdrėbė padorų gabalą virtos nugarinės

* Duokit man už kiekvieną kiaulę po du guldenus! *(Rus.)*

pridurdamas, kad čia mūsų istorikui, šis atsakė, kad kare visi kareiviai lygūs. Tai sukėlė visuotinį pritarimą ir davė progą išplūsti virėjus.

Savanoris įmetė gabalą mėsos atgal į katilą, sakydamas, kad atsisako bet kokios protekcijos. Bet virėjas šito nesuprato, jis pamanė, kad bataliono istorikas nepatenkintas, todėl šnibžtelėjo, kad tas ateitų vėliau, išdavus pietus, tada gaus gabalą kumpio.

Raštininkų srėbtuvės švytėjo, sanitarai apsunkę pūkštė, ir šitą palaimingą būklę temdė tik paskutinių mūšių pėdsakai. Visur mėtėsi šovinių tūtelės, skardinės dėžutės nuo konservų, rusiškų, austriškų ir vokiškų mundurų skudurgaliai, sulaužytų vežimų dalys, ilgos kruvinos tvarsčių juostos ir vata.

Senoje pušy, šalia buvusios stoties, iš kurios liko tiktai degėsių krūva, karojo įsmigusi nesprogusi granata. Visur buvo prisėta granatų skeveldrų, o kur nors čia pat netoli turėjo būti užkasti žuvę kareiviai, nes trenkė nepakenčiamu puvimo tvaiku.

Kadangi čia apsistodavo pražygiuojantys daliniai, tai visur kūpsojo tarptautinės kilmės žmogaus išmatų krūvelės – visų Austrijos, Vokietijos ir Rusijos tautų. Šitos visų tautų ir religijų atstovų krūvelės gulėjo sau gretimais arba gunksojo viena ant kitos ir nė nemanė vaidytis.

Pusiau sugriautas vandentiekio bokštas, medinė sargo būdelė ir visa, kas turėjo kokias nors sienas, buvo išvarpyta kulkų. Dar labiau papildydami džiaugsmingą karo vaizdą, už netolimos kalvelės vertėsi dūmų debesys. Atrodė, lyg ten būtų degęs ištisas kaimas ar vykę didelės karo operacijos. Tenai degė choleros ir dizenterijos barakai. Šituo gaisru labai džiaugėsi tie ponai, kurie turėjo ką nors bendra su šitos ligoninės statyba, globojama erchercogienės Marijos. Jie vogė ir kimšo sau kišenes, pateikdami sąskaitas už neegzistuojančių choleros ir dizenterijos barakų statybą.

Dabar viena barakų grupė atsimokėjo už visas kitas, ir kartu su degančių šiaudinių čiužinių dūmais į padanges kilo visos erchercogienės globotos piktadarybės.

Už stoties ant uolos vokiečiai pasiskubino pastatyti paminklą kritusiems brandenburgiečiams su užrašu „*Den Helden von Lupkapass*"*, su didžiuliu vokišku ereliu iš bronzos, be to, ant postamento buvo pažymėta, kad šitas paminklas nulietas iš rusiškų patrankų, paimtų vokiečių pulkams vaduojant Karpatus.

---

* Lupkovo perėjos didvyriams *(vok.)*.

Esant tokiai keistai ir ligi šiol neįprastai padėčiai, batalionas ilsėjosi, o kapitonas Sagneris, bataliono adjutanto padedamas, vis dar nepajėgė šifruotomis telegramomis susišnekėti su brigados baze dėl tolesnės bataliono kelionės. Nurodymai ateidavo tokie neaiškūs, jog galėjai pamanyti, kad batalionui nereikėjo važiuoti per Lupkovo perėją, o nuo Šatoraljauhelio jie turėjo vykti visai kita kryptimi, nes telegramose buvo minimi Čopo, Kišbereznos ir Užoko miestai.

Po dešimties minučių paaiškėjo, kad ten, brigados bazėj, sėdintis štabo karininkas yra tikras gvoša, nes iš ten buvo gauta šifruota telegrama, kurioj klausiama, ar su brigada kalba septyniasdešimt penktojo pulko aštuntasis žygio batalionas (karinis šifras G 3). Brigados gvoša labai stebėjosi atsakymu, kad su juo kalba devyniasdešimt pirmojo pulko septintasis žygio batalionas, ir klausė, kas jiems įsakė važiuoti į Mukačevą Stryjo geležinkeliu, nes jų maršrutas eina per Lupkovo perėją į Sanoką Galicijoj.

Gvoša, baisiai nustebęs, kad jam telegrafuoja iš Lupkovo perėjos, pasiuntė šifruotą telegramą: „Maršrutas nepakeistas: Lupkovo perėja – Sanokas. Laukti tolesnių nurodymų".

Grįžus kapitonui Sagneriui, štabo vagone imta svarstyti apie painiavą, ir padarytos aiškios užuominos, kad jeigu čia nebūtų vokiečių, tai visa rytų grupė galutinai pamestų galvas.

Leitenantas Dubas bandė ginti netekusį galvos austrų štabą ir kažką malė apie tai, kad šis kraštas labai nusiaubtas nesenų mūšių, ir geležinkelis dar nesutvarkytas.

Visi karininkai žiūrėjo į jį su užuojauta, tarsi norėdami pasakyti: „Argi šis ponas kaltas, kad jis idiotas". Nesutikdamas prieštaravimų, leitenantas Dubas toliau rentė apie tai, kokį didžiulį įspūdį jam padarė šitas nuniokotas kraštas, rodantis geležinio mūsų kariuomenės kumščio jėgą. Ir vėl niekas jam neatsakė, o jis tęsė: „Taip, aišku, rusai čia traukėsi su baisia panika".

Kapitonas Sagneris nusprendė, kad, pasitaikius pirmai progai, kai situacija apkasuose bus itin pavojinga, pasiųs Dubą su žvalgyba už spygliuotų vielų užtvaros ištyrinėti priešų pozicijų. Kapitonas Sagneris šnibždėjo vyresniajam leitenantui Lukašui, kuris, kaip ir jis, buvo užsikoręs ant lango:

– Ir atsiuntė velnias ant mūsų galvų šituos civilius! Kuo mokytesnis, tuo didesnis baslys.

Atrodė, kad leitenanto Dubo kalboms nebus galo. Jis toliau dėstė karininkams viską, ką buvo skaitęs apie mūšius Karpatuose ir apie kovą dėl Karpatų perėjų per visą austrų–vokiečių puolimą prie Sano upės.

Pasakojo taip, tarsi pats būtų šituose mūšiuose ne tik kad dalyvavęs, bet netgi visoms šitoms operacijoms vadovavęs. Ypač kokčios buvo tokios jo šnekos:

– Paskui mes pasistūmėme Bukovsko link, kad įtvirtintume Bukovsko–Dynovo liniją, turinčią ryšį su Bardejevo grupe prie Velka Polankos, kur mes sutriuškinom priešo Samaros diviziją.

Vyresnysis leitenantas Lukašas neišlaikė ir paklausė leitenanto Dubo:

– Apie tai jau prieš karą turbūt kalbėjai su savo apygardos viršininku.

Leitenantas Dubas piktai nužvelgė vyresnįjį leitenantą Lukašą ir išėjo iš vagono.

Karinis traukinys stovėjo ant pylimo, o apačioj, keletą metrų žemiau, pašlaitėj gulėjo įvairūs daiktai, pamesti bėgančių rusų kareivių, kurie, matyt, traukėsi šituo grioviu. Visur galėjai matyti surūdijusių arbatinukų, puodukų, šovinynų. Čia pat, greta šitų daiktų, gulėjo spygliuotos vielos ritiniai ir kruvini tvarsčių bei vatos gabalai. Vienoje vietoje ties grioviu buvo susispietusi krūvelė kareivių. Leitenantas Dubas pastebėjo, kad tarp jų stovi Šveikas ir kažką jiems pasakoja.

Jis nuėjo ten.

– Kas atsitiko? – leitenantas Dubas atsistojo priešais Šveiką ir paklausė griežtu balsu.

– Drįstu pranešti, ponas leitenante, – už visus atsakė Šveikas, – žiūrime.

– Į ką žiūrite? – sušuko leitenantas Dubas.

– Drįstu pranešti, ponas leitenante, žiūrime žemyn, į griovį.

– O kas jums šitą leido?

– Drįstu pranešti, toks yra mūsų pulkininko Šreiderio iš Briuko noras. Kai mes vykom į frontą, jis atsisveikindamas savo kalboje liepė, kad mes, žygiuodami pro buvusių mūšių vietas, į viską gerai įsižiūrėtume ir, stebėdami jas, šio to pasimokytume. Ir va čia, jums leidus, ponas leitenante, šitame griovy matom, ką tenka kareiviui bebėgant numesti. Mes čia aiškiai matom, drįstu pranešti, ponas leitenante, kaip kvaila kareiviui tempti visokius nereikalingus daiktus. Jis tuo be galo save apsunkina. Nuo to nuvargsta; su tokia našta ir kariauti nelengva.

Leitenantui Dubui blykstelėjo viltis, kad pagaliau jis galės Šveiką atiduoti karo lauko teismui už antimilitaristinę išdavikišką propagandą, ir todėl greitosiomis paklausė:

– Jūs, vadinasi, manote, jog kareivis turi švaistyti šovinius, kurie mėtosi čia lomoj, arba durtuvus, kaip ana ten?

– Jokiu būdu ne, ponas leitenante, – maloniai šypsodamasis, atsakė Šveikas,– teikitės geriau pažiūrėti ten, žemiau, į tą skardinį naktinį puodą.

Ir iš tiesų pašlaitėj, tarp įvairių šukių iššaukiamai gulėjo išėstas rūdžių naktinis puodas apdaužyta emale. Visus šituos daiktus, netinkamus apyvokai, pasėdavo čia stoties viršininkas kaip medžiagą būsimoms archeologų diskusijoms. Mat atkasus šitą stovyklą, visi turėtų apkvaišti, o vaikai mokyklose imtų mokytis apie emaliuotų puodų šimtmetį.

Leitenantas Dubas pasižiūrėjo į šitą daiktą, ir jam nieko daugiau neliko, kaip konstatuoti, jog čia tikrai vienas iš tų invalidų, kurie savo jaunystę praleido po lova.

Visiems tas padarė milžinišką įspūdį. Kadangi leitenantas Dubas tylėjo, Šveikas kreipėsi į jį:

– Drįstu pranešti, ponas leitenante, kad kartą su tokiu naktiniu puodu Podebradų kurorte atsitiko labai linksmas pokštas. Apie jį mums pasakojo Vinohradų smuklėje. Kaip tik tuo metu Podebraduose pradėjo eiti laikraštukas „Nepriklausomybė", kurio vyriausioji galva buvo podebradiškis vaistininkas, o redaktorius – Vladislavas Hajekas iš Domažlicų. O tas vaistininkas buvo toksai keistuolis, rinko senus puodus ir kitokius panašius niekus, net jo namai virto tikru muziejumi. Ir va sykį tasai Domažlicų Hajekas pasikvietė svečiuosna į Podebradus vieną savo draugą, kuris taip pat rašė į laikraščius. Na, abu jie gerokai sriūbtelėjo, nes buvo nesimatę jau visą savaitę, ir tas draugas jam pažadėjo už vaišes parašyti „filitoną" į tą „Nepriklausomybę", į nepriklausomą laikraštį, kurio redaktorius buvo Hajekas. Ir va jisai parašė „filitoną" apie vieną kolekcionierių, kuris Labos kranto smėlyje radęs seną naktinį puodą, palaikęs jį šventojo Vaclovo šalmu ir sukėlęs tokį triukšmą, kad to puodo pasižiūrėti su procesija ir vėliavomis atvykęs vyskupas Brynichas iš Hradeco. Podebradų vaistininkas nutarė, kad čia taikoma jam, ir padavė Hajeką į teismą.

Leitenantas Dubas labai mielai būtų Šveiką nustūmęs į griovį, bet susilaikė ir suriko ant visų:

– Įsakau jums čia nespoksoti! Jūs nė vienas manęs nepažįstate, bet dar pažinsite!

– Jūs, Šveikai, pasilikit čia, – rūsčiu balsu tarė Dubas, kai Šveikas su kitais norėjo eiti prie vagono.

Jie liko stovėti vienas prieš kitą, ir leitenantas Dubas ėmė galvoti, ką čia tokio baisaus pasakius. Tačiau Šveikas jį pralenkė:

– Drįstu pranešti, ponas leitenante, būtų gerai, jeigu toks oras ilgiau pasilaikytų. Dieną ne per daug karšta, o naktį visiškai smagu, taigi tinkamiausias metas kariauti.

Leitenantas Dubas ištraukė revolverį ir paklausė:

– Žinai, kas čia?

– Taip, ponas leitenante, žinau. Mūsų vyresnysis leitenantas Lukašas turi lygiai tokį pat.

– Tai atsimink, niekše, – griežtai ir oriai pasakė leitenantas Dubas, kišdamas revolverį į dėklą. – Žinok, kad tau gali labai liūdnai baigtis, jeigu tu ir toliau varysi savo propagandą.

Leitenantas Dubas nueidamas kartojo sau:

– Aš jam tinkamai pasakiau: pro-pa-gan-dą, taigi pro-pa-gan-dą!..

Prieš lipdamas į savo vagoną, Šveikas dar valandėlę pavaikštinėjo murmėdamas sau po nosim:

– Prie kurios grupės tą Dubą priskirti? – ir kuo toliau jis galvojo, tuo daugiau jam ryškėjo pravardė „puspirdalis".

Karo žodyne „pirdalis" nuo seno buvo vartojamas su dideliu malonumu. Šituo garbingu vardu, kuris reiškė pravardės „išpendėjęs seniokas" aukštesnį laipsnį, vadindavo pulkininkus ir pagyvenusius kapitonus bei ma-

jorus. Be šito epiteto, žodis „seniokas“ būdavo maloninis vardas. Juo vadindavo pulkininkus arba majorus, kurie smarkiai rėkaudavo, tačiau vis dėlto mylėdavo savo kareivius ir gindavo juos nuo kitų pulkų kareivių, ypač nuo svetimų patrulių, susemiančių jų dalinio kareivius smuklėse, kai jie tenai užsibūdavo ilgiau negu leidžiama. “Seniokas” rūpindavosi kareiviais, žiūrėdavo, kad jų valgis būtų geras. Bet jis visuomet turėdavo kokią nors mėgstamą keistenybę, ir tik užkliudyk, jau ir baigta. Nepataikyk jam kokį žodį pasakyti, tuojau užsidega kaip ugnis. Dėl to ir pravardžiuodavo jį „senioku”.

Bet jeigu „seniokas” be reikalo kabinėdavosi prie kareivių ir puskarininkių, išsigalvodavo naktinius pratimus ir panašius niekus, tai jis iš paprasto „senioko” jau virsdavo „bjauriu senioku”. Aukštesnė padūkimo, priekabumo ir kvailumo pakopa buvo jau „pirdalis”. Šis žodis reiškė viską. Be to, buvo didelis skirtumas tarp civilio ir kariško „pirdalio”.

Civilis „pirdalis” – taip pat viršininkas. Taip jį paprastai pravardžiuoja įstaigų tarnautojai ir žemesnieji valdininkai. Tai filisteris biurokratas, užkuriąs pirtį, pavyzdžiui, už tai, kad rašalas nepakankamai nuspaustas sugeriamuoju popieriu ir pan. Tai kvaiša, bukaprotė būtybė, besistengianti rodyti, kad ji viską supranta, viską gali paaiškinti ir dėl visko įsižeidžia.

Tačiau kas tarnavo kariuomenėj, tasai supras, koks skirtumas yra tarp šios būtybės ir „pirdalio" su kariška uniforma. Čia šita pravardė reiškia „senioką”, kuris yra bjaurus, tikrai bjaurus, visada šoka kaip akis išdegęs, bet susvyruoja prieš kiekvieną kliūtį. Kareivių jis nemėgsta, nesėkmingai su jais kovoja, neturi tarp jų jokio autoriteto, kokį turi „seniokai” arba iš dalies net „bjaurūs seniokai”.

Kai kuriose įgulose, pavyzdžiui, Tridento, vietoj „pirdalio” sakydavo „mūsų sena išvietė”. Visais šiais atvejais būdavo kalbama apie pagyvenusius asmenis, ir Šveikas, mintyse pavadinęs leitenantą Dubą „puspirdaliu”, pasielgė visiškai logiškai, nes leitenantui Dubui ir pagal amžių, ir pagal laipsnį, ir apskritai pagal visa kita ligi tikrojo pirdalio trūko 50%.

Su šitokiomis mintimis grįždamas į savo vagoną, Šveikas susitiko pasiuntinį Kunertą. Kunerto veidas buvo ištinęs. Jis neaiškiai sumurmėjo, jog ką tik susikirtęs su ponu leitenantu Dubu, kuris nei iš šio, nei iš to jį apskaldęs: girdi, esama aiškių faktų, jog Kunertas palaikąs santykius su Šveiku.

– Jeigu šitaip, – ramiai pasakė Šveikas, – einam raportuoti. Austrų kareivis privalo kęsti antausius tik nustatytais atvejais. Tavo ponas peržengė visas leistinas ribas, kaip sakydavo senasis Eugenijus Savojietis: „nuo čia

ligi čia". Dabar tu pats privalai eiti raportuoti, o jeigu neisi, tada aš tau užvošiu keletą antausių, kad žinotum, kas tai yra drausmė armijoj. Karlino kareivinėse buvo leitenantas Hausneris. Jis turėjo pasiuntinį, kuriam daužydavo snukį ir kurį spardydavo. Kartą jis taip apskaldė savo pasiuntinį, jog tas visiškai pakvaišo ir pareiškė einąs raportuoti, o raportuodamas surizgo ir pasakė, jog buvo apspardytas. Na, o tas jo karininkas įrodė, kad pasiuntinys meluoja, nes jis tą dieną nesispardė, o tik antausius skaldė. Žinoma, šitas mielas pasiuntinys už neteisingą skundą buvo pasodintas trims savaitėms. Bet dėl to niekas nepasikeičia, – kalbėjo toliau Šveikas. – Juk čia tas pats dalykas, apie kurį kalbėdavo daktaras Houbička. Jis sakydavo, kad vis tiek pat, ar patologijos institute skrosi žmogų pasikorusį ar nusinuodijusį. Taigi aš eisiu su tavim. Keletas antausių viršaus karo metu daug reiškia.

Kunertas visai pakvaišo ir leidosi nuvedamas prie štabo vagono.

Leitenantas Dubas, iškišęs galvą pro langą, užriko ant jų:

– Ko jums čia reikia, niekšai?

– Laikykis oriai, – mokė Šveikas Kunertą, stumdamas jį artyn prie vagono.

Vagono koridoriuje pasirodė vyresnysis leitenantas Lukašas, o už jo – kapitonas Sagneris.

Vyresnysis leitenantas Lukašas, tiek jau turėjęs reikalų su Šveiku, baisiai nustebo, nes Šveiko veide nebuvo kaip paprastai geraširdiškos rimties, jis neturėjo visiems pažįstamos meilios išraiškos. Jo veidas greičiau rodė, kad įvyko naujų nemalonių dalykų.

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, mes atėjom raportuoti.

– Tik nekvailiok, Šveikai! Man jau tai įkyrėjo.

– Jums leidus, aš esu jūsų žygio kuopos ryšininkas, o jūs teikiatės būti vienuoliktosios kuopos vadas. Žinau, kad atrodo labai keista, bet taip pat žinau ir tai, kad ponas leitenantas Dubas yra jūsų pavaldinys.

– Iš proto išsikraustėt! – nutraukė jį vyresnysis leitenantas Lukašas. – Jūs girtas, ir bus geriau, jeigu dingsit iš čia. Suprantat, kvaily, gyvuly!

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, – tarė Šveikas, išstumdamas prieš save Kunertą, – čia visai panašu į bandymus, kurie kadaise buvo vykdomi Prahoj, kai prie tramvajaus pritvirtindavo apsaugines groteles, kad jis nesuvažinėtų žmonių. Šitam bandymui pasiaukojo pats išradėjas, o paskui miestas turėjo išmokėti jo našlei pašalpą.

Kapitonas Sagneris nežinojo, ką sakyti, ir tik kinkavo galvą pritardamas, tuo tarpu vyresniojo leitenanto Lukašo veidas rodė visišką nusiminimą.

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, apie viską reikia raportuoti, – nepermaldaujamai varė Šveikas. – Dar Briuke jūs, ponas vyresnysis leitenante, man sakėt, kad aš, kaip kuopos ryšininkas, turiu ir kitų pareigų, ne tik visokius ten įsakymus. Aš privalau būti informuotas apie viską, kas darosi kuopoj. Remdamasis šituo jūsų paliepimu, leidžiu sau pranešti jums, ponas vyresnysis leitenante, kad ponas leitenantas Dubas nei už šį, nei už tą apausavo savo pasiuntinį. Aš apie tai, drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, nieko nebūčiau sakęs, bet, žinoma, ponas leitenantas Dubas yra jūsų pavaldinys, ir dėl to nusprendžiau, kad privalau jums raportuoti.

– Keista istorija,– tarė kapitonas Sagneris, – bet kodėl gi jūs, Šveikai, visą laiką kumščiuojate Kunertą.

– Drįstu pranešti, ponas bataliono vade, apie viską reikia raportuoti. Jis kvailys, ponas leitenantas Dubas jam apdaužė žandus, o jis nedrįsta pats raportuoti. Teikitės pažvelgti, ponas kapitone, kaip tirta jo keliai, jis vos gyvas iš baimės, ir jeigu ne aš, niekada ir nebūtų ryžęsis raportuoti kaip tas Bytouchovo Kudelis, kuris, tarnaudamas kariuomenėj, tolei vaikščiojo su raportu, kol jį perkėlė į jūrininkus. Laivyne jis išsitarnavo ligi korneto, bet vėliau vienoje Ramiojo vandenyno saloje buvo paskelbtas dezertyru. Ten jis vedė, ir keliautojas Havlasas, kuris su juo kalbėjosi, niekaip negalėjo atskirti jo nuo čiabuvių. Apskritai labai liūdna, kad dėl kelių kvailų antausių reikia raportuoti. Jis, tiesą sakant, nenorėjo čionai eiti, visą laiką spyrėsi. Taip priprato prie šitų antausių, kad netgi nežino, apie kuriuos antausius čia kalbama. Pats niekad nebūtų atėjęs ir nenorėjo eiti raportuoti. Leistų ir toliau save daužyti, kiek tik telpa. Drįstu pranešti, ponas kapitone, pasižiūrėkit į jį. Iš baimės jis pridirbo į kelnes. Antra vertus, jis turėjo pasiskųsti, kad gavo keletą antausių. Tačiau nedrįso, nes manė, kad geriau būti, kaip pasakė vienas poetas, „kuklia žibute". Jis juk yra pono leitenanto Dubo pasiuntinys.

Stumdamas Kunertą priekin, Šveikas pasakė jam:

– Nedrebėk kaip epušės lapas!

Kapitonas Sagneris paklausė Kunertą, kaip ten buvo. Tačiau Kunertas, virpėdamas visu kūnu, pareiškė, kad kapitonas gali pasiklausti leitenantą Dubą. Ponas leitenantas visai jo neapausavo. Nepaliaudamas drebėti, Juda Kunertas netgi pasakė, kad visa tai išgalvojo pats Šveikas.

Šitam nesmagiam incidentui galą padarė patsai leitenantas Dubas, kuris atsirado čia staiga ir užriko ant Kunerto:

– Vėl nori gauti į ausį!

Padėtis pasidarė aiški, ir kapitonas Sagneris visai paprastai pareiškė leitenantui Dubui:

– Kunertas nuo šios dienos skiriamas į bataliono virtuvę, o dėl naujo pasiuntinio kreipkitės į vyresnįjį raštininką Vaneką.

Leitenantas Dubas atidavė pagarbą ir nueidamas pasakė Šveikui:

– Kertu lažybų, kad jūs neišsisuksit iš kilpos!

Nuėjus leitenantui Dubui, Šveikas maloniu, draugišku balsu kreipėsi į vyresnįjį leitenantą Lukašą:

– Mnichovo Hradišče taip pat buvo vienas toks ponas, kuris panašiai kalbėjosi su kitu ponu, o tasai jam atrėžė: „Susitiksim ant ešafoto".

– Na ir idiotas jūs, Šveikai! – pasakė vyresnysis leitenantas Lukašas. – Tik nedrįskit man atsakyti, kaip esate įpratęs: „Klausau, esu idiotas".

– *Frappant!** – sušuko kapitonas Sagneris, iškišdamas galvą pro langą. Jis mielai būtų pasitraukęs atgal, bet buvo per vėlu, nes, jo nelaimei, po langu jau stovėjo leitenantas Dubas.

Leitenantas Dubas pradėjo nuo to, jog jam labai gaila, kad kapitonas Sagneris nuėjo neišklausęs jo išvadų dėl puolimo Rytų fronte.

– Jeigu mes norime kaip reikiant suprasti šitą milžinišką puolimą, – rėkė pro langą leitenantas Dubas,– privalom turėti galvoj, kaip puolimas prasidėjo balandžio pabaigoj. Mes turėjom pralaužti rusų frontą ir patogiausią vietą tam numatėm tarp Karpatų ir Vyslos.

– Dėl šito su tavim nesiginčiju, – sausai atsakė kapitonas Sagneris ir pasitraukė nuo lango.

Kai po pusvalandžio traukinys toliau riedėjo Sanoko link, kapitonas Sagneris išsitiesė krėsle ir apsimetė miegąs, kad leitenantas Dubas užmirštų savo nuvalkiotus išvedžiojimus apie puolimą.

Vagone, kuriame važiavo Šveikas, trūko Balouno. Jis išmeldė leidimą su duona išgrandyti katilą, kuriame buvo viręs guliašas. Dėl to įlipo į vagoną, kuriame stovėjo lauko virtuvė. Čia jis pateko į keblią situaciją, kadangi, traukiniui truktelėjus, stačgalviais įkrito į katilą, ir lauke liko styroti tik kojos. Bet apsiprato su šitokia padėtimi, ir iš katilo sklido vien čepsėjimas, tarytum ežys būtų medžiojęs tarakonus. Vėliau pasigirdo maldaujantis Balouno balsas:

---

* Nuostabu *(pranc.)*.

– Dėl Dievo, draugužiai, būkite geručiai. pamėtėkit man dar kąsnelį duonos. Čia dar tiek daug padažo.

Šita idilė truko ligi artimiausios stoties. Vienuoliktoji kuopa valgyti atvyko su taip išvalytais katilais, kad jų vidus blizgėte blizgėjo.

– Duok Dieve jums sveikatos, draugai, – širdingai dėkojo Balounas. – Nuo to laiko, kai aš kariuomenėj, pirmą kartą man pasitaikė tokia laimė.

Ir tikrai jis sakė teisybę. Lupkovo perėjoje Balounas gavo dvi porcijas guliašo. Vyresnysis leitenantas Lukašas irgi buvo patenkintas, nes Balounas atnešė iš karininkų virtuvės nepaliestus pietus, ir todėl paliko jam geroką pusę savo pietų. Balounas buvo visiškai laimingas. Makalavo kojomis, nukoręs jas iš vagono, ir karo tarnyba staiga pasidarė jam miela ir jauki.

Virėjas ėmė iš jo šaipytis. Jis pranešė, kad, atvykę į Sanoką, jie iš karto virs vakarienę ir dar vienus pietus, nes šitą vakarienę ir pietus jie turi gauti už tas vakarienes ir pietus, kurių negavo kelionėje. Balounas pritardamas tik lingavo galvą ir šnibždėjo:

– Pamatysit, draugai, kad Viešpats Dievas neapleis mūsų. Visi iš to ėmė atvirai kvatotis, o virėjas, sėdėdamas ant lauko virtuvės, uždainavo:

Župaidija, župaida,
Dievas saugos visada;
Jei suries į ožio ragą,
Tai išgelbės pats nabagą,

Jei išves iš kelio mus;
Pats padės surast namus.
Župaidija, župaida,
Dievas saugos visada.

Už Ščavnės stoties slėniuose vėl pasitaikydavo karių kapinių. Prie Ščavnės iš traukinio buvo matyti akmeninis kryžius su Kristumi be galvos, kurios Jis neteko apšaudant geležinkelį.

Traukinys ėmė riedėti greičiau, skubėdamas loma žemyn į Sanoką. Akiratis platėjo, ir iki pat Siroko abiejose geležinkelio pusėse vis dažniau ir dažniau pasitaikydavo sugriautų kaimų.

Žemai upėje prie Kulašnės gulėjo sudužęs Raudonojo kryžiaus traukinys, nuvirtęs nuo pylimo.

Balounas išsprogino akis ir, labai susidomėjęs, žiūrėjo į apačioj išmėtytas garvežio dalis. Kaminas buvo įsmigęs į pylimą ir kyšojo tarytum dvidešimt aštuonių centimetrų patranka.

Šituo vaizdu susidomėjo visas vagonas, kuriame važiavo Šveikas. Už visus labiausiai jaudinosi virėjas Juraida:

– Argi galima apšaudyti Raudonojo kryžiaus vagonus?

– Negalima, bet leistina, – paaiškino Šveikas. – Pataikyta gerai, na ir kiekvienas gali pasiteisinti, kad tai įvyko naktį, kai raudono kryžiaus nebuvo matyti. Pasaulyje daug kas negalima, bet leistina. Svarbiausia – pabandyti, ar pavyks padaryti tai, kas uždrausta. Imperatoriškųjų manevrų palei Pyseką metu atėjo įsakymas, kad žygyje nevalia kareivių rišti „ožiu". Bet mūsų kapitonas manė, kad taip daryti galima, nes tas įsakymas yra stačiai juokingas. Juk kiekvienam lengva suprasti, kad „ožiu" surištas kareivis negali žygiuoti. Taigi jis, tiesą sakant, šito įsakymo ir nelaužydavo, o surištus „ožiu" kareivius tiesiog sumesdavo į gurguolės vežimus ir taip su jais traukdavo toliau. Arba dar va atsitikimas, įvykęs prieš penkerius šešerius metus mūsų gatvėj. Pirmame aukšte ten buvo įsikūręs ponas Karlikas. O viršuj gyveno labai padorus žmogus, konservatorijos studentas Mikešas. Mikešas

buvo baisus mergišius ir pradėjo suktis apie pono Karliko dukrelę. O šisai turėjo transporto kontorą ir cukrainę, be to, kažkur Moravijoj, prisidengęs kažkokia svetima pavarde, laikė knygrišyklą. Ponas Karlikas, sužinojęs, kad konservatorijos studentas sukasi apie jo dukterį, nuėjo pas jį į butą ir tarė: „Aš jums, driskiau, neleisiu vesti mano dukters. Aš jums neduosiu jos". – „Gerai, – atsakė jam ponas Mikešas, – ką gi padarysi, jeigu jau negalima vesti jūsų dukters. Vadinasi, reikės pasitraukti". Po dviejų mėnesių ponas Karlikas vėl apsilankė pas jį, be to, dar atsivedė savo žmoną, ir abudu vienu balsu sušuko: „Niekše! Jūs nuplėšėt mūsų dukters garbę". – „Visiškai teisingai, – atsakė jis į tai, – aš, gerbiamoji ponia, sugadinau mergaitę". Ponas Karlikas, nors dabar iš to nebuvo jokios naudos, ėmė rėkti, kad jis įspėjo Mikešą neleisiąs jam dukters vesti, neduosiąs jos. O tasai visai teisingai Karlikui atsakė, kad ir pats jos tokios neims, o tuokart juk nebuvo kalbėta, ką jis gali dukteriai padaryti. Apie tai iš viso nebuvo jokios kalbos tarp jųdviejų, bet jisai savo žodį išlaikys, tegul jie nesirūpina: jis nenori jų dukters, žmogus jis su charakteriu, o ne koks nors vėjavaikis, ir ką pasakė, tai šventa. O jeigu jį už tai persekios, jam tik nusišnypšt, nes jo sąžinė švari, jis dar velionei motinai mirties patale prisiekė, kad niekada gyvenime nemeluos. Jis tą motinai prižadėjo paduodamas ranką, o tokios priesaikos nelaužomos. Jo šeimoj niekas nėra melavęs. Ir mokykloj jis visada turėjo labai gerą pažymį iš elgesio. Taigi iš to matote, kad daug kas yra negalima, bet leistina, o būdai gali būti įvairūs, tik norai turi būti vienodi.

– Mieli draugai, – tarė savanoris, kuris atsidėjęs užsirašinėjo kažkokias pastabas, – nėra to blogo, kas neišeitų į gerą! Šitas susprogdintas, apdegęs ir nuo pylimo nublokštas Raudonojo kryžiaus traukinys ateityje praturtins šlovingą mūsų bataliono istoriją. Įsivaizduoju, kad maždaug rugsėjo šešioliktąją, kaip aš jau pasižymėjau savo užrašuose, iš kiekvienos mūsų bataliono kuopos savanoriškai pasisiūlys keliolika paprastų kareivių su kapralu priešaky, kad susprogdintų šarvuotą priešo traukinį, mus apšaudantį ir trukdantį keltis per upę. Persirengę valstiečiais, jie šauniai įvykdo savo uždavinį.

– Ką aš regiu! – sušuko savanoris, žiūrėdamas į savo užrašus. – Kaip čia pateko Vanekas? Pasiklausykit, ponas vyresnysis raštininke, koks puikus bataliono istorijos skyrius skirtas jums! Man rodos, kad jūs šitoj istorijoj jau buvot kartą minėtas, bet šįkart kur kas geriau ir ryškiau.

Savanoris perskaitė patetišku balsu:

„DIDVYRIŠKA VYRESNIOJO RAŠTININKO VANEKO MIRTIS

Į drąsų žygį – susprogdinti šarvuotą priešo traukinį – pasisiūlė vyresnysis raštininkas Vanekas ir dėl to, kaip ir kiti, persirengė valstiečiu. Jis buvo sprogimo pritrenktas, o atsipeikėjęs išvydo esąs apsuptas priešų, kurie tuoj pat jį nuvarė į savo divizijos štabą. Ten, žvelgdamas mirčiai į akis, jis atsisakė duoti bet kokius parodymus apie mūsų kariuomenės išdėstymą ir jėgas. Kadangi jis buvo paimtas persirengęs, jį kaip šnipą nuteisę pakarti, o ši bausmė, atsižvelgus į jo aukštą laipsnį, buvo pakeista sušaudymu. Mirties bausmė netrukus buvo įvykdyta prie mūrinės kapinių sienos, ir šaunusis vyresnysis raštininkas Vanekas tiktai paprašė, kad jam neužrištų akių. Paklaustas, koks jo paskutinis noras, jis atsakė: „Pasveikinkite per parlamentarą paskutinį kartą mano batalioną. Pasakykite, kad mirštu tvirtai tikėdamas, jog mūsų batalionas toliau žengs pergalių keliu. Dar praneškite kapitonui Sagneriui, kad, remiantis paskutiniu brigados įsakymu, padidinama konservų dienos porcija ligi pustrečios dėžutės vienam žmogui".

Taip numirė mūsų vyresnysis raštininkas Vanekas, paskutiniu savo sakiniu paskleidęs paniką priešų pusėje, kur buvo manoma, kad, trukdydami mums persikelti per upę, jie atkerta mus nuo maisto tiekimo bazės ir tuo sukelia mūsų eilėse badą ir demoralizaciją.

Kaip ramiai jis žvelgė mirčiai į akis, patvirtina tas faktas, kad prieš bausmės įvykdymą lošė preferansą su priešo štabo karininkais. „Mano išloštus pinigus atiduokite rusų Raudonajam kryžiui", – pasakė įsmeigęs akis į atsuktus į jį šautuvų vamzdžius. Šitas didžiadvasiškumas ir kilnumas ligi ašarų sujaudino kariškius, turėjusius jį sušaudyti".

– Dovanokit, ponas Vanekai, – kalbėjo toliau savanoris, – kad leidau sau taip sutvarkyti jūsų išloštus pinigus. Iš pradžių maniau, ar nevertėtų juos atiduoti Austrijos Raudonajam kryžiui, bet, man rodos, humaniškumo požiūriu yra vis viena, svarbu, kad pinigai atsidurtų labdaringoje įstaigoje.

– Mūsiškis velionis, – tarė Šveikas, – būtų galėjęs pinigus paaukoti nemokamai Prahos valgyklai, bet šitaip gal ir geriau, nes miesto galva už tuos pinigus būtų nusipirkęs kepeninės dešros pusryčiams.

– Vis tiek visur vagia, – tarė telefonininkas Chodounskis.

– Daugiausia vagia Raudonajame kryžiuje, – pasipiktinęs sušuko virėjas Juraida. – Briuke turėjau pažįstamą virėją, kuris gamindavo valgį gailestin-gosioms seserims, dirbančioms ligoninėse. Jis man pasakojo, kad ligoninės

vedėja ir vyriausiosios seserys siųsdavo namo ištisas dėžes malagos ir šokolado. Vagį padaro aplinkybės; taip jau lemta. Kiekvienam žmogui per begalinį gyvenimą įvyksta nesuskaitoma daugybė metamorfozių ir vieną kartą šitam pasauly tam tikru savo gyvenimo momentu jis tampa vagimi. Pats aš vieną tokį momentą jau išgyvenau.

Virėjas okultistas Juraida iš savo maišiuko išsitraukė butelį konjako.

– Čia jūs matote, – tarė jis, atkimšdamas butelį, – nesugriaunamą mano teiginio įrodymą. Pasiėmiau aš butelį, išeidamas iš karininkų virtuvės. Konjakas geriausios rūšies, jis turėjo būti panaudotas cukriniam tortų glajui. Tačiau likimas jam lėmė būti pavogtam, lygiai kaip ir man buvo lemta tapti vagimi.

– Visai neblogai, – atsiliepė Šveikas, – kad mums būtų lemta tapti jūsų bendrininkais. Aš bent turiu tokią nuojautą.

Ir likimo lemtis išsipildė. Butelis, nepaisant vyresniojo raštininko Vaneko protestų, ėmė eiti aplink. Vanekas tvirtino, kad konjaką reikia gerti iš katiliuko, teisingai jį padalijus, kadangi vienam buteliui tenka penki žmonės. Turint galvoj nelyginį skaičių, lengvai gali atsitikti, kad kuris patrauks iš butelio vienu gurkšniu viršaus. Šveikas į tai atsakė: „Labai teisingai, ir jeigu ponas Vanekas nori lyginio skaičiaus, tai tegul išeina iš kompanijos, kad nebūtų dingsties nesusipratimams ir ginčams".

Vanekas tada atsisakė savo projekto ir pasiūlė kitą, didžiadvasišką, – gerti tokia tvarka, kad vaišintojas Juraida galėtų gerti du kartus. Tai sukėlė protestų audrą, nes Juraida jau kartą gurkštelėjo ragaudamas tik atkimštą butelį.

Pagaliau buvo priimtas savanorio projektas gerti pagal abėcėlę. Savanoris savo pasiūlymą grindė tuo, kad vienokia ar kitokia pavardė taip pat yra aiški lemtis.

Butelį pirmas pagal abėcėlę atakavo Chodounskis, į kurį rūstų žvilgsnį įrėmė Vanekas: mat jis buvo apskaičiavęs, kad jam, pagal abėcėlę paskutiniam, klius vienu gurkšniu daugiau, bet tai buvo didžiulė matematikos klaida, nes gurkšnių buvo dvidešimt vienas.

Paskui žaidė paprastą trijų kortų cviką, o savanoris, nukirtęs kozirį, kiekvieną kartą pacituodavo ką nors iš Šventojo Rašto. Nukirtęs valetą, jis pabylojo:

– Viešpatie, palik šitą valetą ir šiems metams, kad jį galėčiau apkasti, pamėžti, ir tegul jis duoda man vaisių.

Kai jam prikišo, kad nukirto aštuonakę, jis didžiu balsu sušuko:

– Argi moteris, turėdama dešimt skatikų ir pametusi vieną, neuždega žibinto ir neieško jo stropiai, kol suranda? O suradusi suvadina savo kaimynes ir bičiules ir sako joms: „Džiaukitės drauge su manim, nes, nukirtusi aštuonakę, pripirkau dar kozirių karalių ir tūzą". Taigi duokit šen kortas, visi jūs prakišot.

Savanoriui Marekui iš tiesų smarkiai sekėsi. Kai kiti nukirsdavo vienas kito kozirius, jis paimdavo juos dar didesniu koziriu. Jo partneriai vienas po kito pralošinėjo, o jis ėmė kirtį po kirčio, kalbėdamas nugalėtiesiems:

– Ir kils didelis išgąstis miestuose, badas ir maras visoj žemėj, ir pasirodys ženklai danguje.

Pagaliau atsibodus, metė lošti, o Chodounskis pralošė algą net už pusę metų priekin. Jis dėl to labai susijaudino, ypač kad savanoris pareikalavo raštelio, jog vyresnysis raštininkas Vanekas Chodounskio algą turi išmokėti jam.

– Nebijok, Chodounski, – guodė jį Šveikas. – Jeigu tau pasiseks, tu krisi pirmame susirėmime, ir Marekas galės tik nusišluostyti nosį tuo rašteliu. Nesibijok, rašyk!

Šitie žodžiai pataikė Chodounskiui į pačią širdį, ir jis tvirtai pareiškė:

– Aš negaliu būti nukautas: esu telefonininkas, o telefonininkai visą laiką sėdi blindaže. Laidus tiesia arba telefoną taiso visada jau po mūšio.

Į tai savanoris pasakė, kad yra kaip tik atvirkščiai, – telefonininkams gresia didžiuliai pavojai, ir priešo artilerija ypač griežia dantį ant telefonininkų. Nė vienas telefonininkas savo blindaže nėra apdraustas nuo pavojaus. Tebūnie šitie blindažai nors ir dešimt metrų po žeme, vis tiek priešo artilerija juos suras. Telefonininkai tirpte tirpsta kaip krušos ledai lietuje. Geriausias šito įrodymas – jam išvažiuojant iš Briuko, ten kaip tik buvo atidaryti dvidešimt aštunti kursai telefonininkams.

Chodounskis žiūrėjo nusiminęs. Tai paskatino Šveiką tarti keletą draugiškų paguodos žodžių:

– Gerokai tave apmovė!

Chodounskis ramiai atsakė:

– Užsičiaupk, dėdule!

– Pasižiūrėsim į pastabas apie bataliono istoriją pagal raidę „Ch". Chodounskis... hm... Chodounskis... aha, čionai: „Chodounskis minos užbertas žemėmis. Iš savo kapo telefonuoja štabui: „Mirdamas siunčiu sveikinimą. Sveikinu savo batalioną su pergale!"

– Šitiekos iš tavęs pakanka, – tarė Šveikas, – o gal nori pats dar ką nors pridurti? Atsimeni telefonininką iš „Titaniko", kuris garlaiviui jau grimztant į dugną, vis dar telefonavo žemyn į apsemtą virtuvę: „Kada gi pagaliau bus pietūs?"

– Man vis tiek, – pasakė savanoris, – jeigu norite, galima priešmirtinius Chodounskio žodžius dar papildyti, pavyzdžiui, jis gale šaukia į ragelį: „Pasveikinkit nuo manęs mūsų geležinę brigadą".

4

*MARSCHIEREN! MARSCH!**

Atvažiavus į Sanoką, buvo manoma, kad vagone, kur stovėjo pakrauta vienuoliktosios kuopos lauko virtuvė ir kur sotus Balounas, gerai nusiteikęs, gadino orą, visi gaus vakarienę ir duonos davinį už visas tas dienas, už kurias batalionas nieko nėra gavęs. Visiems išlipus iš vagonų, paaiškėjo, kad kaip tik Sanoke yra apsistojęs „geležinės brigados" štabas, kuriam priklausė devyniasdešimt pirmojo pulko batalionas. Kadangi susisiekimas geležinkeliu nuo čia ligi Lvovo ir į šiaurę ligi Veliky Mostų nenutrauktas, buvo tikra mįslė, kodėl rytinio ruožo štabas įsakė „geležinei brigadai" savo žygio pulkus sutelkti užnugaryje, šimto kilometrų atstumu nuo fronto, nes pozicijos traukėsi nuo Brodo ligi Bugo ir upe į šiaurę Sokalo link.

Šisai didžiai įdomus strateginis klausimas buvo labai paprastai išspręstas, kapitonui Sagneriui nuvykus Sanoke į brigados štabą pranešti, kad žygio batalionas jau čia.

Budėtojas buvo brigados adjutantas kapitonas Tairlė.

– Labai stebiuosi, – tarė kapitonas Tairlė, – kad jūs negavote tikslių nurodymų. Maršrutas tiksliai nustatytas. Apie savo žygio liniją jūs, suprantama, turėjote pranešti mums iš anksto. Priešingai vyriausiojo štabo dispozicijai, jūs atvažiavote dviem dienom anksčiau.

Kapitonas Sagneris truputį nuraudo, bet jam ir į galvą neatėjo pateikti visų tų šifruotų telegramų, kurias jis gavo kelyje.

– Jūs mane stebinate, – tarė kapitonas Tairlė.

– Kiek man žinoma, – atsakė kapitonas Sagneris, – karininkai tarp savęs vienas kitam sako „tu".

* Žengte marš! *(Vok.)*

– Sutinku, – tarė kapitonas Tairlė, – bet pasakyk man, kadrinis tu ar atsarginis? Kadrinis? Tai visai kas kita... Juk ant kaktos neparašyta. Pro čia pravažiavo tiek šitų idiotų atsargos leitenantų. Kai mes traukėmės nuo Limanovo ir Krasniko, visi tie „leitenantėliai" netekdavo galvos, pamatę kazokų patrulį. Štabe mes nemėgstam šitų parazitų. Koks nors pienburnis, baigęs gimnaziją, galų gale tampa kadriniu arba, dar būdamas civilis, išlaiko karininko egzaminus, tupi civilinėj tarnyboj ir pasilieka toks pat mulkis, koks ir buvo. O kai kyla karas, iš jo išeina ne leitenantas, o bailys, kuris leidžia į kelnes.

Kapitonas Tairlė nusispjovė ir draugiškai patapšnojo kapitonui Sagneriui per pečius.

– Pabūkite čia porą dienelių. Aš jums viską aprodysiu. Pašoksim. Turim mes čia dailių mergiščių – *„Engelhuren"**. Yra čia vieno generolo duktė, kuri anksčiau mylėjosi lesbine meile. Mes visi persirengsim moteriškais drabužiais, ir tu pamatysi, kokius pokštus ji išdirbinėja. Pažiūrėti – džiūsna, dvasna, niekad ir nepagalvotum! Bet savo darbą moka, drauguži! Tai, brolau, geras diegas! Na, pagaliau pats pamatysi!.. *Pardon*, – sumišo jis, – eisiu ožių plėšti, šiandien jau trečią kartą.

Norėdamas įrodyti, kaip čia linksmai gyvenama, grįžęs Tairlė pasakė kapitonui Sagneriui, kad tai dėl vakarykščių išgertuvių, kuriose dalyvavo ir inžinerijos dalinio karininkai.

Su šito dalinio viršininku, irgi kapitonu, Sagneris susipažino labai greitai. Į raštinę įlėkė žardas su karininko uniforma ir, nepastebėjęs kapitono Sagnerio, draugiškai kreipėsi į Tairlę:

– Ką veiki, paršeli? Neblogai tu vakar apdirbai mūsų grafienę! – Jis atsisėdo į krėslą ir ėmė steku pliauškinti sau per blauzdą. – Tik prisimenu, kaip tu jai privėmei į sterblę... – juokėsi susiriesdamas.

– Taip, – pritarė Tairlė, – vakar buvo gana linksma.– Ir tik dabar jis susiprato kapitoną Sagnerį supažindinti su karininku. Visi iš brigados štabo raštinės išėjo į kavinę, kuri greitosiomis buvo suręsta iš buvusios aludės.

Jiems einant per raštinę, kapitonas Tairlė paėmė iš inžinerijos dalinio viršininko steką ir sudrožė juo per ilgą stalą, aplink kurį, tarsi pagal komandą pašokę, išsitempė dvylika raštininkų. Tai buvo ramaus, nepavojingo darbo armijos užnugary išpažintojai, ekstra uniformomis, dideliais, patenkintais pilvais.

---

* „angeliškų kekšių" *(vok.)*.

Norėdamas pasipuikuoti prieš Sagnerį ir antrąjį kapitoną, kapitonas Tairlė kreipėsi į šituos dvylika nutukusių, vengiančių fronto apaštalų:

– Nemanykit, kad jūs čia laikomi penėjimui, kiaulės jūs! Mažiau ėsti ir gerti, daugiau bėgioti!

– Dabar parodysiu jums kitą dresūros numerį, – paskelbė Tairlė savo kompanionams. Jis sudavė steku į stalą ir paklausė: – Kada jūs sprogsite, paršai?

Visi dvylika unisonu išpoškino:

– Kada įsakysite, ponas kapitone.

Juokdamasis iš savo paties kvailiojimų, kapitonas Tairlė išėjo iš raštinės.

Kavinėj visiems susėdus, Tairlė liepė atnešti butelį šermukšninės ir pakviesti atliekamų panelių. Pasirodė, kad kavinė yra ne kas kita kaip viešnamis. O kadangi visos panelės buvo užimtos, tai kapitonas Tairlė baisiai įširdo ir prieškambary šiurkščiai iškoneveikė „madam" reikalaudamas, kad jam pasakytų, kas dabar yra pas panelę Elą. Kai jam pasakė, kad pas ją kažkoks leitenantas, jis prapliupo dar labiau keiktis.

Pas panelę Elą buvo leitenantas Dubas. Žygio batalioną apgyvendinus gimnazijoj, leitenantas Dubas surinko savo žmones ir pasakė jiems ilgą kalbą, kurioje atkreipė savo klausytojų dėmesį į tai, jog rusai atsitraukdami visur pristeigė viešųjų namų su personalu, užsikrėtusiu venerinėmis ligomis, norėdami austrų armijai tuo padaryti didelių nuostolių. Jis įsakė kareiviams nesilankyti panašiose vietose ir pažadėjo pats tikrinti šituos namus, kad kas nenusižengtų jo įsakymui. Kadangi jie yra fronto ruože, tai kiekvienas ten sugautas bus perduotas karo lauko teismui.

Leitenantas Dubas nuėjo ten pats įsitikinti, ar kas nenusižengė jo įsakymui, ir turbūt dėl to savo kontrolės pradiniu punktu pasirinko Elos kambarį, esantį vadinamosios miesto kavinės pirmame aukšte. Ten ant kušetės jie taip meiliai ir smaginosi.

Tuo tarpu kapitonas Sagneris grįžo į savo batalioną. Tairlės kompanija iširo. Kapitono Tairlės buvo ieškoma visoj brigadoj. Brigados vadas jau daugiau kaip valandą negalėjo rasti savo adjutanto.

Iš divizijos atėjo naujų įsakymų, ir būtinai reikėjo nustatyti galutinį devyniasdešimt pirmojo pulko maršrutą, nes anksčiau jam paskirtu maršrutu pagal naują dispoziciją turėjo vykti šimtas antrasis pulkas.

Viskas buvo be galo supainiota. Rusai labai skubėdami traukėsi iš Šiaurės Rytų Galicijos, tad kai kurie austrų daliniai čia pakriko. Kai kuriose vietose pleištais buvo įsibrovusios vokiečių armijos dalys. Chaosą didino nauji žygio

batalionai ir kiti daliniai, atvykę į frontą. Tas pats dėjosi ir fronto ruožuose, esančiuose giliau užnugary, pavyzdžiui, Sanoke, į kurį staiga atvyko vokiečių Hanoverio divizijos rezervas, vadovaujamas pulkininko tokiomis piktomis akimis, kad brigados vadas visiškai pasimetė. Hanoverio divizijos rezervo pulkininkas pateikė savo štabo potvarkį, pagal kurį jo dalinys turi būti apgyvendintas gimnazijoj, kur buvo apsistojęs devyniasdešimt pirmojo pulko batalionas. Savo štabui jis pareikalavo ištuštinti Krokuvos banko rūmus, kuriuose kaip tik šeimininkavo brigados štabas.

Brigados vadas susijungė tiesioginiu laidu su divizija, tiksliai išdėstė situaciją, po to su divizija derėjosi piktaakis hanoverietis. Po šitų pasikalbėjimų brigada gavo įsakymą: „Brigada išvyksta iš miesto šeštą valandą vakaro Turovo–Volsko–Liskoveco–Starasolio–Samboro kryptimi ir tenai gaus naujus nurodymus. Kartu su ja išžygiuoja devyniasdešimt pirmojo pulko žygio batalionas, sudarydamas priedangą. Išvykimo tvarką nustato brigada pagal šią schemą: avangardas išeina pusę šešių Turovo kryptimi, atstumas tarp pietinio ir šiaurinio dengiamųjų sparnų – trys su puse kilometro. Ariergardas išvyksta penkiolika minučių septintos".

Gimnazijoj prasidėjo sąmyšis. Bataliono karininkų pasitarime trūko tik leitenanto Dubo, kurį surasti buvo pavesta Šveikui.

– Tikiuosi, – tarė Šveikui vyresnysis leitenantas Lukašas, – kad jūs surasite jį be jokių sunkumų, nes judu visada turit kažkokių bendrų reikalų.

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, prašyčiau duoti raštišką kuopos vado įsakymą. Jo kaip tik dėl to ir reikia, kad mudu visada turim bendrų reikalų.

Kol vyresnysis leitenantas Lukašas savo bloknote rašė leitenantui Dubui įsakymą tuoj pat atvykti į pasitarimą, Šveikas klostė toliau:

– Pranešu, kad jums, ponas vyresnysis leitenante, kaip ir visada, nėra ko nerimauti. Aš jį surasiu. Kadangi kareiviams uždrausta eiti į viešnamius, tai jis tikrai yra viename iš jų, kad įsitikintų, ar nenori kas nors iš jo būrio pakliūti į karo lauko teismą, kuriuo jis paprastai graso. Jis pats paskelbė savo būriui, kad apeis visus paleistuvystės namus ir vargas tam, kurį sugaus. Tasai pažins jį iš blogosios pusės. Beje, aš žinau, kur jis yra. Va ten, priešais, toje kavinėje. Juk jo būrys visuomet stebi, kur jis pirmiausia užsuks.

„Suvienyti pramogų namai ir miesto kavinė", arba verslovė, kurią ką tik minėjo Šveikas, buvo padalyta į du skyrius. Kas nenorėjo eiti per kavinę, tas ėjo pro užpakalines duris, kur prieš saulę šildėsi sena dama, vokiškai, lenkiškai ir vengriškai sveikindama atvykusiuosius maždaug šiais žodžiais:

– Eikšekite, eikšekite, kareivėliai, mūsų panelės gražutės. Kareivėliui įžengus vidun, senė palydėdavo jį laiptais į priimamąjį ir pašaukdavo vieną iš panelių, kuri atbėgdavo vienais marškiniais; panelė pirmiausia pareikalaudavo pinigų ir, kareivėliui segantis durtuvą, juos čia pat atiduodavo damai.

Karininkai eidavo per kavinę. Jų kelias buvo sunkesnis: jis ringavo koridoriumi pro užpakalinius kambarius, kur įkurdinta karininkams skirta partija. Čia marškinėliai mezginiuoti, čia geriamas vynas ir likeris. Dama šičia nieko neleisdavo daryti, o viskas buvo atliekama viršuj, kambarėliuose. Ten ant sofos, rojuje, pilname blakių, vienomis apatinėmis kelnėmis tvarsėsi ir leitenantas Dubas. Panelė Ela, kaip paprastai tokiais atvejais, jam pasakojo išgalvotą savo gyvenimo tragediją: jos tėvas buvo fabrikantas, ji – licėjaus mokytoja Budapešte, o šituo keliu nuklydo dėl nelaimingos meilės.

Leitenanto Dubo galvūgaly po ranka ant mažo staliuko stovėjo butelis šermukšninės ir stikliukai. Butelis buvo dar tik perpus ištuštintas, o Ela ir leitenantas Dubas jau rezgė visokias nesąmones. Tad aišku, jog leitenantas nedaug tepakeldavo. Iš jo žodžių buvo matyti, kad jam viskas susimaišė ir Elą jis palaikė savo pasiuntiniu Kunertu; jis taip Elą ir vadino, o iš papratimo grasino įsivaizduojamam Kunertui:

– Kunertai, Kunertai, bestija, pažinsi tu mane iš blogosios pusės.

Šveikui norėjo pritaikyti tokią pačią procedūrą kaip ir kitiems kareiviams, kurie čia ateidavo pro užpakalines duris, tačiau jis meiliai išsisuko iš kažkokios vienmarškinės merginos rankų. Merginai suklikus, atlėkė dama ir šiurkščiai suriko Šveikui, kad tarp svečių jokio pono leitenanto nėra.

– Gerbiamoji ponia, nesiskėtriokit čionai taip labai ant manęs, – maloniai šypsodamasis tarė Šveikas, – nes gausit į snukį. Pas mus Platneršskos gatvėj šitokią damą negyvai pritalžė. Sūnus ieškojo ten savo tėvo Vondračeko, pneumatinių padangų pirklio. Tos damos pavardė buvo Kržovan. Kai ją atgaivino ir greitosios pagalbos stoty paklausė pavardės, ji pasakė kažkokį žodį, prasidedantį raide „Ch". O leiskite sužinoti jūsų pavardę?

Gerbiamoji ponia pradėjo baisiai klykti, kai Šveikas po šitų žodžių ją atstūmė ir oriai ėmė kopti mediniais laiptais į antrą aukštą.

Apačioj atsirado pats viešųjų namų savininkas, nuskurdęs lenkų dvarininkas. Jis nusivijo laiptais Šveiką ir ėmė tempti jį už palaidinės, šaukdamas vokiškai, kad kareiviams eiti viršun uždrausta, kad ten tik ponams karininkams, o kareiviams apačioj.

Šveikas atkreipė jo dėmesį į tai, kad jis čia atėjo skatinamas armijos interesų ir ieško vieno pono leitenanto, be kurio armija negali išvykti į mūšio

lauką. Šeimininkui darantis vis agresyvesniam, Šveikas nuvertė jį nuo laiptų ir leidosi tikrinti kambarėlių. Jis įsitikino, kad visi kambarėliai tušti, ir tik pačiame koridoriaus gale, pabeldus į duris ir paėmus už rankenos, atsiliepė spiegiantis Elos balsas: „*Besetzt!*"*. Tučtuojau sugaudė ir žemas bosas „*Herein!*"**. Tai buvo leitenantas Dubas. Mat jisai turbūt manė tebesąs savo kambary stovykloj.

Šveikas įžengė, priėjo prie sofos, padavė leitenantui Dubui bloknoto lapelį ir, šnairuodamas į lovos kampe sumestas uniformos dalis, raportavo:

– Drįstu pranešti, ponas leitenante, kad pagal įsakymą, kurį čia jums įteikiu, privalote tuojau apsirengti ir vykti į mūsų kareivines gimnazijoj. Ten svarbus karinis pasitarimas.

Leitenantas Dubas išvertė savo akis su mažais vyzdžiais, tačiau dar nebuvo tiek nusilesęs, kad nepažintų Šveiko. Jam čia pat šovė mintis, kad Šveiką atsiuntė raportuoti, dėl to pasakė jam:

– Aš bematant tave, Šveikai, sutvarkysiu! Pamatysi... kas... tau... bus!..

Jis išgėrė ir, sudraskęs raštišką įsakymą, ėmė kvatoti:

---

* „Užimta!" *(Vok.)*

** „Prašau!" *(Vok.)*

– Čia... pasiteisinimas? Pas... mus... pasiteisinimai... negalioja! Mes... kariuomenėj, o ne mokykloje. Taigi... aš tave... sučiupau... viešnamy. Prieik... Šveikai... arčiau... aš tau... duosiu... į snukį... O kuriais metais... Pilypas Makedonietis... nugalėjo romėnus... nežinai... tu kumely?!

– Drįstu pranešti, ponas leitenante, – varė nenumaldomasis Šveikas, – kad yra griežčiausias brigados įsakymas: ponams karininkams apsirengti ir atvykti į bataliono pasitarimą, nes mes išžygiuojam, ir jau dabar turi būti nuspręsta, kuris dalinys bus avangarde, kuris sparne ir kuris ariergarde. Dabar tatai bus sprendžiama, ir aš manau, kad jūs, ponas leitenante, taip pat turite pasisakyti tuo klausimu.

Šis diplomatinis pokalbis leitenantą Dubą pamažu prablaivė, ir jis ėmė suvokti esąs ne kareivinėse, bet iš atsargumo vis dėlto paklausė:

– Kurgi aš esu?

– Jūs teikiatės būti viešnamy, ponas leitenante! Viešpaties keliai nesuprantami.

Leitenantas Dubas sunkiai atsiduso, nusiropštė nuo sofos ir ėmė rengtis. Šveikas jam padėjo. Kai jis pagaliau apsivilko, abu išėjo. Bet Šveikas po akimirkos grįžo ir, nekreipdamas dėmesio į Elą, kuri šitą jo žygį visai kitaip suprato ir iš nelaimingos meilės bemat atsigulė lovon, vienu atsikvėpimu išgėrė iš butelio šermukšninės liekanas ir vėl nusekė paskui leitenantą.

Gatvėje leitenantui Dubui vėl mušė į galvą, nes buvo labai karšta. Jis be jokio sąryšio ėmė pliaukšti visokius niekus. Sakė, kad namie turįs Helgolando pašto ženklą, kad, gavęs brandos atestatą, tuoj pat su draugais nuėjo žaisti biliardo ir nepasisveikino su klasės auklėtoju. Po kiekvieno sakinio jis pridurdavo: „Tikiuosi, jūs mane teisingai supratot?"

– Visiškai jus suprantu, – atsakinėjo Šveikas. – Jūs kalbate lygiai kaip skardininkas Pokorinis iš Budejovicų. Kai jį paklausdavo: „Ar jau maudėtės šiemet Malšoje?", tasai atsakydavo: „Nesimaudžiau, bet užtat šie metai bus slyvingi". Arba jeigu jo paklausdavo: „Ar jau valgėt šiemet grybų", jisai atsakydavo: „Nevalgiau, užtat naujasis Maroko sultonas, sako, – labai geras žmogus".

Leitenantas Dubas sustojo ir pasakė:

– Maroko sultonas? – Jam jau baigta, – jis nusišluostė nuo kaktos prakaitą ir, žiūrėdamas drumstomis akimis į Šveiką, suniurzgėjo: – Net žiemą taip dar neprakaitavau. Sutinkat? Suprantat mane?

– Visiškai suprantu, ponas leitenante. Pas mus „Taurės" smuklėje lankydavosi vienas senas ponas, kažkoks atitarnavęs patarėjas iš Krašto valdy-

bos, tai jis irgi tvirtindavo tą patį. Visada sakydavo, kad jį stebina temperatūros skirtumas žiemą ir vasarą ir jis tiesiog apstulbęs, jog žmonės ligi šiol to nemato.

Gimnazijos tarpuvartėj Šveikas paliko leitenantą Dubą vieną. Tasai svirduliuodamas užlipo laiptais į mokytojų kambarį, kur vyko karinis pasitarimas, ir tuoj pat pranešė kapitonui Sagneriui, kad esąs visiškai girtas.

Per pasitarimą jisai smurgsojo nukoręs galvą, o vykstant debatams, retkarčiais pakildavo ir riktelėdavo:

– Jūsų požiūris, ponai, teisingas, bet aš visiškai girtas.

Sudarius veiksmų planą ir vyresniojo leitenanto Lukašo kuopą paskyrus į avangardą, leitenantas Dubas staiga krūptelėjo, atsistojo ir pareiškė:

– Niekada, ponai, neužmiršiu savo klasės auklėtojo. Ilgiausių jam metų! Ilgiausių metų! Ilgiausių, ilgiausių, ilgiausių, ilgiausių metų!

Vyresnysis leitenantas Lukašas pamanė, kad bus geriausia, jeigu pasiuntinys Kunertas paguldys Dubą fizikos kabinete, kur prie durų stovėjo sargybinis ir saugojo, kad niekas nepavogtų jau beveik išgrobstytos mineralų kolekcijos. Brigada nuolatos į tai atkreipdavo pražygiuojančių dalių dėmesį.

Šito atsargumo imtasi tada, kai vienas honvėdų batalionas, apsistojęs gimnazijoj, ėmė grobstyti kabinetą. Ypač honvėdams patiko mineralų kolekcija – margi kristalai ir akmenėliai, kuriuos jie iškaišiojo į savo maišelius.

Karių kapinėse ant vieno balto kryžiaus yra užrašyta: „Laslas Garganis”. Ten miega amžinu miegu vienas honvėdas, kuris, grobstydamas gimnazijos kolekcijas, išgėrė visą denatūruotą spiritą iš butelio, kuriame buvo užkonservuoti visokie ropliai.

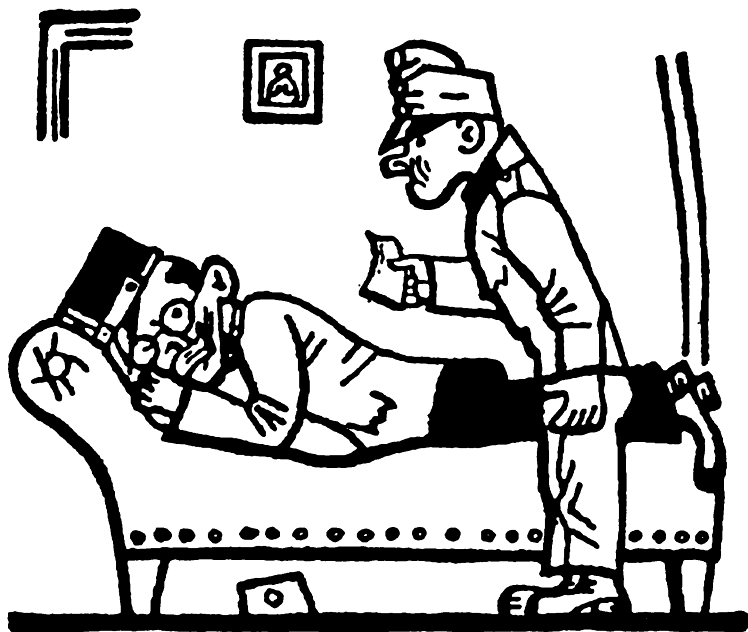
Pasaulinis karas žudė žmonių giminę netgi gyvačių antpilu.

Visiems išsiskirsčius, vyresnysis leitenantas Lukašas liepė pašaukti leitenanto Dubo pasiuntinį Kunertą, kad išsivestų savo leitenantą ir paguldytų jį ant kušetės.

Leitenantas Dubas staiga pasidarė švelnus kaip kūdikis. Paėmęs Kunerto ranką, jis ilgai žiūrėjo į delną tikindamas, kad iš delno įspės jo būsimos žmonos pavardę.

– Kaip jūsų pavardė? Išimkite iš mano palaidinės kišenės užrašų knygutę ir pieštuką. Jūsų pavardė Kunertas. Ateikite po ketvirčio valandos, čia paliksiu jums lapelį su jūsų būsimos žmonos pavarde.

Tai pasakęs, jis pradėjo šnarpšti, bet ūmai prabudo ir pieštuku ėmė kažką čyrinti savo užrašų knygutėj, paskui išplėšė ką parašęs, metė ant grindų ir, paslaptingai pridėjęs pirštus prie lūpų, kliūvančiu liežuviu suvapėjo:

– Kol kas dar ne, bet po ketvirčio valandos... Geriausiai lapelio ieškoti užrištomis akimis.

Kunertas buvo toks kvailas, kad po ketvirčio valandos iš tiesų atėjo ir, išskleidęs lapelį, perskaitė leitenanto Dubo keverzojimus: „Jūsų būsimos žmonos pavardė – ponia Kunertova".

Kai Kunertas lapelį tučtuojau parodė Šveikui, tasai patarė jį gerai paslėpti, nes tokius dokumentus, gautus iš viršininkų, reikia branginti: taikos metu kariuomenėj nebuvo atsitikimo, kad leitenantas susirašinėtų su savo pasiuntiniu ir dar vadintų jį ponu.

* * *

Kai visi pasiruošimai prieš žygį pagal duotus nurodymus buvo baigti, brigados generolas, kurį taip gražiai iškraustė hanoveriškis pulkininkas, sušaukė visą batalioną, išrikiavo jį kaip visada keturkampiu ir pasakė prakalbą. Generolas labai mėgo sakyti kalbas. Jis ėmė malti visokius niekus, kokie tik užėjo jam ant seilės, o kai gražbylystės šaltinis išseko ligi dugno, užsiminė apie lauko paštą.

– Kareiviai, – griaudė jo balsas prieš išsirikiavusį keturkampį, – mes nūnai artėjame prie priešo fronto, nuo kurio mus dabar skiria tik keleto dienų žygis. Kareiviai, ligi šiol žygiuodami jūs negalėjote pranešti artimiesiems savo adresų, jie nežinojo, kur jums rašyti, ir jūs negalėdavot džiaugtis savo brangiųjų namiškių laiškais...

Jis nesumojo, kaip išklampoti iš šito sakinio, ir be galo kartojo: „Mylimi, tolimi, brangūs giminės, mylimi palikti artimieji" ir t. t., kol galų gale rado išeitį iš šito užburto rato, galingai riktelėdamas: „Tam ir turime fronte lauko paštą!"

Visą jo tolesnę kalbą galima nusakyti maždaug tokiais žodžiais: visi šitie žmonės pilka uniforma turi su didžiausiu džiaugsmu duotis užmušami jau vien dėl to, kad fronte yra lauko paštas. Ir jei granata nutrauktų kuriam nors abi kojas, tai mirti jam turi būti malonu, prisiminus, kad jo lauko pašto numeris yra septyniasdešimt antras, ir tenai tikriausiai guli laiškas iš namų arba nuo toli paliktų giminių su siuntiniu, kuriame yra gabalėlis rūkytos mėsos, lašinių ir naminių sausainių.

Po šitos prakalbos, karo orkestrui sugrojus himną, kareiviai sušuko imperatoriui „valio" ir šita kaimenė žmonių, paskirtų skerdynėms kur nors prie Bugo, išžygiavo atskiromis grupėmis įsakyme nurodyta tvarka.

Vienuoliktoji kuopa išvyko pusę šeštos Turovo–Volsko kryptimi. Šveikas vilkosi užpakaly su kuopos štabu ir sanitarijos daliniu, o vyresnysis leitenantas Lukašas jodinėjo aplink visą koloną, vis grįždamas į kolonos galą pasižiūrėti, kaip brezentu dengtame vežimėlyje sanitarai naujiems didvyriškiems žygiams į nežinomą ateitį veža leitenantą Dubą, bei tam, kad sutrumpintų laiką pokalbiais su Šveiku, kuris kantriai nešė savo kuprinę ir šautuvą, pasakodamas Vanekui, kaip smagu buvo prieš keletą metų žygiuoti manevruose ties Veliky Meziržičiu.

– Vieta buvo lygiai tokia pati kaip čia, tik mes nėjome taip *„feldmessig"*;* mes tada netgi nežinojom, kas tai yra atsarginiai konservai; jeigu kur nors ir gaudavom konservų, surydavome juos per pirmą nakvynę ir vietoj jų prisikraudavom į kuprines plytų. Vienam kaime mus užklupo inspekcija, išmėtė iš kuprinių visas plytas, o jų buvo tiek daug, kad kažkas ten iš jų pasistatė namuką.

Po valandėlės Šveikas guviai žingsniavo greta vyresniojo leitenanto Lukašo arklio ir postringavo apie lauko paštą:

---

* „Žygio tvarka" *(vok.)*.

– Puiki buvo kalba, ir, žinoma, kariuomenėj kiekvienam malonu gauti švelnų laišką iš namų. Bet kai aš prieš keliolika metų tarnavau Budejovicuose, tai per savo karo tarnybą gavau tik vieną laišką. Ir dabar turiu jį.

Šveikas išėmė iš nešvarios odinės piniginės taukuotą laišką ir pradėjo skaityti, stengdamasis eiti į koją su leitenanto Lukašo arklin, kuris bėgo lengva ristele:

– „Tu, niekingas berne, žmogžudy ir nevidone! Ponas kapralas Kržižas parvažiavo į Prahą atostogų, aš su juo šokau „Kocanuose", ir jis man sakė, kad tu Budejovicuose šoki „Žaliojoj varlėj" su kažkokia šliundra ir mane visiškai pametei. Žinok, šitą laišką rašau išvietėj ant lentos prie skylės, tarp mūsų viskas baigta. Tavo buvusi Božena.

Kad neužmirščiau, tasai kapralas paims tave nagan. Jis čia turi galią, ir aš jį šito prašiau. Ir dar kad neužmirščiau, parvažiavęs atostogų, manęs jau gyvos nerasi".

– Suprantama, – varė Šveikas, kicendamas paskui Lukašą smulkia ristele, – kai parvažiavau atostogų, ji buvo gyva ir dar kaip! Aš ją vėl radau „Kocanuose". Su ja trynėsi du kareiviai iš kito pulko, ir vienas iš jų buvo toks mitrus, kad atvirai, visų akyse, įkišo ranką po korsetu, tarytum norėdamas, drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, pasisemti iš ten jos nekaltybės žiedadulkių, kaip sakytų Venceslavas Lužicka arba kaip panašiai pareiškė, garsiai pravirkusi, viena jaunutė, maždaug šešiolikos metų mergelė per šokių pamoką vienam gimnazistui, kuris įžnybo jai į petį: „Jūs, pone, nutrynėt mano skaistybės žiedadulkes". Na, žinoma, visi ėmė juoktis, o jos mamytė, kuri ją tenai prižiūrėjo, išsivedė ją į „Basedos" koridorių ir apkumščiavo savo mulkei pašones. Aš, ponas vyresnysis leitenante, padariau išvadą, kad kaimo merginos atviresnės už tas sulysusias miesto paneles, lankančias šokių pamokas. Prieš keliolika metų, mums stovyklaujant prie Mniševo, aš eidavau šokti į „Senąjį kuiną" ir ten sukausi prie Karolinos Veklovos. Tik aš ne per labiausiai jai patikau. Kartą sekmadienio vakare nuėjau su ja prie tvenkinio ir susėdome ant užtvankos. O saulei leidžiantis, aš paklausiau, ar myli ji mane. Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, oras buvo toks šiltas, visi paukščiai čiulbėjo, o ji velniškai nusikvatojo ir atsakė: „Myliu tave kaip šiaudą užpakaly. Baisiai jau tu kvailas!" Ir tikrai buvau drūčiai kvailas, toks kvailas, kad, drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, vaikštinėdamas su ja laukais, tarp aukštų rugių, kur mūsų negalėjo matyti joks žmogus, nė karto su ja netgi neprisėdau, o tik rodydavau į šitą Dievo dovaną ir, kaip kiekvienas mulkis, kaimo mergai aiškindavau, kad čia va rugiai, čia kviečiai, ana ten avižos.

Ir, tartum patvirtindami Šveiko žodžius apie avižas, prieky suskambėjo jo kuopos kareivių balsai. Kareiviai užtraukė dainą, su kuria kadaise prie Solferino čekų pulkai ėjo lieti kraujo už Austriją:

Tu, naktele, kai ateisi,
Aviža išlys iš maišo.
Župaidija, župaida,
Mergė duos man visada!

Kiti pritarė:

Duos, duos, kaip neduos,
Ir kodėl gi ji neduos?
Duos ji du bučkius vaikinui
Nesispyrus, nesigynus.
Župaidija, župaida,
Mergė duos man visada.
Duos, duos, kaip neduos,
Ir kodėl gi ji neduos?

Po to vokiečiai šitą dainą užtraukė vokiškai.

Tai buvo sena daina, kurią kareiviai visomis kalbomis turbūt dainavo jau per Napoleono karus. Dabar ji skriejo per Galicijos lygumą dulkėtu Turovo–Volsko keliu, kur abiejose plento pusėse, ligi toli toli pietuose stūksančių kalvų, dirvas buvo ištrypę ir nusiaubę arklių kanopos ir tūkstančių tūkstančiai kareiviškų batų.

– Štai ir mes kartą per manevrus ties Pyseku irgi šitaip išgadinom laukus, – tarė Šveikas, žvalgydamasis aplinkui. – Žygiavo ten su mumis vienas erchercogas. Jis buvo toks teisingas, kad kai su savo štabu strateginiais sumetimais jodavo per dirvas, jo adjutantas, sekdamas iš paskos, įkainodavo padarytus nuostolius. Vienas valstietis, pavarde Picha, kurio toks vizitas nė kiek nenudžiugino, nepaėmė iš iždo aštuoniolikos kronų už išmindžiotas penkias dešimtines ir, šekit, ponas vyresnysis leitenante, įsigeidė eiti į teismą ir už tai gavo aštuoniolika mėnesių kalėjimo. O aš manau, ponas vyresnysis leitenante, kad jis vis dėlto turėtų būti laimingas, jeigu imperatoriaus šeimos narys apsilanko jo paties ūkyje. Kitas, sąmoningesnis valstietis, visas savo dukras aprengtų baltomis suknelėmis kaip per procesiją, įspraustų

joms į rankas gėlių, išstatinėtų savo laukuose, ir kiekviena iš jų turėtų sveikinti aukštąjį poną. Skaičiau, kad Indijoj, pasirodžius valdovui, jo pavaldiniai puola po dramblio kojomis, kad juos sutryptų.

– Ką jūs ten tauškiate, Šveikai? – riktelėjo leitenantas Lukašas nuo arklio.

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, kad aš turėjau galvoj tą dramblį, ant kurio nugaros jojo tasai valdovas, apie kurį skaičiau.

– Kaip jūs, Šveikai, mokate viską teisingai išaiškinti, – pasakė vyresnysis leitenantas Lukašas ir nujojo į priekį. Ten kolona buvo iširusi. Po poilsio traukinyje žygis pilna kautynių apranga visus nuvargino: kareiviams paskaudo pečiai, ir kiekvienas kaip išmanydamas stengėsi sau palengvinti žygį. Kareiviai kilnojo šautuvus nuo vieno peties ant kito, dauguma jau nešė juos ne užsikabinę, o ant pečių kaip grėblius ar šakes. Kai kurie manė, kad palengvins sau kelią eidami grioviu arba šalikele, kur kojos jautė minkštesnę žemę.

Dauguma žengė iš nuovargio nuleidę galvas, visus kankino troškulys. Nors saulė jau buvo nusileidusi, tačiau tvanka ir karštis laikėsi kaip vidudieny, ir jau nė vienas nebeturėjo butely nė lašo vandens. Tai buvo pirmoji žygio diena, ir neįprasta būklė, tarsi žadėdama dar didesnes kančias, juo toliau, juo labiau vargino ir alsino. Jie liovėsi dainuoti ir tik skaičiavo atstumą ligi Turovo–Volsko, kur tikėjosi rasti nakvynę. Kai kurie sėsdavos į griovį ir, kad neatrodytų, jog ilsisi, imdavo raišioti batus. Iš pirmo žvilgsnio galima buvo pamanyti, kad jie nori pasitaisyti susigarankščiavusius autus, tarsi žygiuojant jiems būtų itin spaudę kojas. Kiti trumpindavo bei lygindavo šautuvų dirželius arba atsiraišiodavo kuprines ir perdėliodavo jose daiktus, įtikinėdami patys save, jog taip daro norėdami išlyginti krūvį, kad kuprinių dirželiai nenusvertų čia vieno, čia antro peties. Kai prie jų pamažu artėdavo vyresnysis leitenantas Lukašas, jie atsistodavo ir pareikšdavo, kad jiems spaudžia ar šiaip koks nepatogumas atsitiko. Dažniausiai jiems netekdavo teisintis, nes koks nors kadetas arba būrininkas, iš tolo pamatęs vyresniojo leitenanto Lukašo kumelę, juos nuvydavo į priekį.

Prajodamas leitenantas Lukašas švelniai pasiūlydavo jiems keltis, girdi, ligi Turovo–Volsko belikę dar trys kilometrai, ir ten jie sustosią poilsio.

Tuo metu nuo nepaliaujamo kratymo sanitarijos dviračiame vežimėly leitenantas Dubas atsipeikėjo, tiesa, ne visiškai, bet jau galėjo pasikelti. Jis išsikišo iš vežimėlio ir ėmė šaukti ant kuopos štabo žmonių, kurie be nešmenų žingsniavo šalimais, nes visi, pradedant Balounu ir baigiant Chodounskiu, savo maišelius buvo sudėję į dviratį. Vienas tik Šveikas noriai drožė sau

pirmyn su maišeliu ant pečių. It dragūnas užsikabinęs šautuvą ant krūtinės, jis rūkė pypkę ir traukė žygio dainą:

Jaromieržan ėjom tiesiai,
Nors galbūt ir netikėsit,
Vakarienės gavom...

Už kokių penkių šimtų žingsnių nuo leitenanto Dubo vieškelyje kilo debesys dulkių, kuriose šmėsčiojo kareivių figūros. Leitenantui Dubui vėl grįžo entuziazmas. Jis iškišo galvą iš dviračio ir ėmė rėkti į tuos dulkių debesis:

– Kareiviai, jūsų garbingas uždavinys sunkus, jūsų laukia varginantis žygis, nepritekliai, visokios kančios, bet mes tvirtai tikim jūsų valios jėga ir patvarumu.

– Prasmegtum tu su savo kvailumu, – surimavo Šveikas.

Leitenantas Dubas rėkė toliau:

– Jums, kareiviai, nėra kliūčių, kurių neįstengtumėt įveikti. Kareiviai, dar sykį kartoju, aš jus vedu ne į lengvą pergalę! Tai bus kietas riešutas, bet jūs perkąsit jį! Istorija įrašys jūsų vardus į savo aukso knygą!

– Žiūrėk, tuoj imsi ožius lupti,– vėl įsiterpė Šveikas.

Tarsi atsakydamas į jo žodžius, leitenantas persikorė per vežimėlio kraštą ir ėmė vemti į kelio dulkes. Išsituštinęs jis sušuko dar kartą:

– Kareiviai, pirmyn! – ir vėl atsigulė ant telefonininko Chodounskio maišelio ir pūtė į akį ligi pat Turovo–Volsko, kur, įsakius vyresniajam leitenantui Lukašui, jį iškėlė iš vežimėlio ir pastatė ant kojų. Su vyresniuoju leitenantu Lukašu jis turėjo ilgą ir nemalonų pokalbį. Leitenantas Dubas jau tiek prasiblaivė, kad pagaliau pajėgė paskelbti:

– Logiškai mąstant, aš padariau kvailystę, kurią išpirksiu susitikęs su priešu.

Turbūt jis dar nebuvo visiškai išsipagiriojęs, nes, eidamas į savo būrį, vyresniajam leitenantui Lukašui pasakė:

– Jūs manęs kaip reikiant nepažįstate, bet pažinsite!..

– Ką jūs esate pridaręs, galite sužinoti iš Šveiko, – atsakė vyresnysis leitenantas Lukašas.

Grįždamas į savo būrį, leitenantas Dubas nuėjo ieškoti Šveiko, kurį rado su Balounu ir vyresniuoju raštininku Vaneku. Balounas kaip tik pasakojo, kad jų namuose, malūne, šuliny visada būdavo butelis alaus. Alus taip

atšaldavo, kad geriant net dantis užgeldavo. Kituose malūnuose tokiu alumi užgerdavo varškę, bet jis iš apsirijimo, už kurį Viešpats Dievas dabar jį taip nubaudė, po varškės dar suvalgydavo geroką gabalą mėsos. Dievas jį nubaudė, ir už tai jis dabar turi gerti šiltą, dvokiantį vandenį iš šulinio Turove–Volske. Kareiviai, sėmę vandenį savo daliniams, kad apsisaugotų nuo choleros, turėjo į jį įpilti citrinos rūgšties, kuri jiems ką tik buvo išdalyta.

Balounas pareiškė, jog šita citrinos rūgštis duodama tikriausiai tam, kad žmonės labiau jaustų alkį. Tiesa, Sanoke jis šiek tiek pasisotino, nes vyresnysis leitenantas jam vėl perleido pusę porcijos veršienos, kurią Balounas atnešė iš brigados. Tačiau dabar baisu, o jis, atvykęs čionai, kur jų laukia poilsis ir nakvynė, tikėjosi, kad vėl bus kas nors verdama. Tuo įtikėjo, kai virėjai sėmė į katilus vandenį. Jis tuoj pat nuėjo į virtuvę pasiteirauti, kas ir kaip, bet virėjai jam atsakė, kad kol kas įsakyta pripilti vandens, o po valandėlės gali būti gautas naujas įsakymas šitą vandenį išlieti.

Čia priėjo leitenantas Dubas ir, nežinodamas ką sakyti, paklausė:

– Šnekučiuojatės?

– Šnekučiuojamės, ponas leitenante, – už visus atsakė Šveikas. – Pašnekesys pačiame įkarštyje. Guodžiam sau širdį. Dabar kaip tik kalbėjomės apie citrinos rūgštį. Be šnekų nė vienas kareivis negali apsieiti, šnekučiuodamasis jis greičiau užmiršta visus vargus.

Leitenantas Dubas paprašė Šveiką paėjėti su juo: norįs Šveiką šio to paklausti. Pasitraukus į šalį, leitenantas labai netvirtu balsu paklausė jį:

– Ar nesikalbėjote jūs apie mane?

– Apie jus – nė žodžio, ponas leitenante, tik apie šitą citrinos rūgštį ir apie rūkytą mėsą.

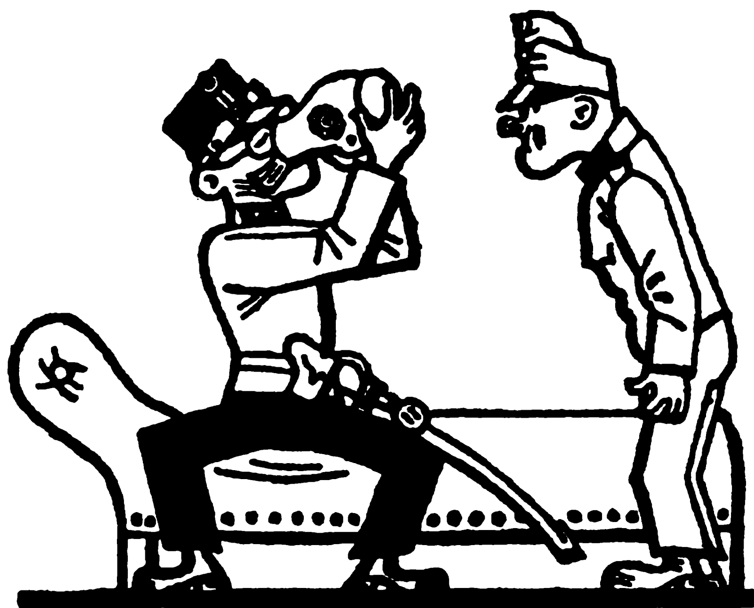
– Man vyresnysis leitenantas Lukašas sakė, kad esu kažką padaręs ir kad jūs, Šveikai, gerai apie tai žinote.

Šveikas atsakė labai rimtai ir reikšmingai:

– Jūs nieko nesate padaręs, ponas leitenante, jūs tik vizitavote vienus viešuosius namus. Bet tai greičiausiai buvo tik apsirikimas. Kai skardininkas Pimpra iš Ožkų aikštės išeidavo į miestą pirkti skardos, jo visada ieškodavo ir paprastai jį rasdavo, kaip ir jus, panašioje vietoje – „Šuho" ir „Dvoržako" kavinėse. Apačioj būdavo kavinė, o viršuj, kaip ir šituo atveju, – mergiščios. Jūs, ponas leitenante, turbūt nežinojot, kur iš tikrųjų esat. Buvo labai karšta, ir jeigu žmogus nepratęs, tai šitokiame karšty jis pasigeria nuo paprasto romo, o jūs, ponas leitenante, gėrėt šermukšninę. Aš gavau įsakymą nunešti jums pakvietimą į pasitarimą ir jus radau pas tą mergi-

ną viršuj. Per šitą karštį ir šermukšninę jūs manęs netgi nepažinot ir ten gulėjot nusivilkęs ant sofos. Ypatingo jūs ten nieko nedarėt ir net nesakėte: „Jūs dar nežinote, su kuo turite reikalą". Tokių dalykų gali kiekvienam pasitaikyti tokiame karšty. Vienas nuo to labai kenčia, o antram kad nors kas! Kad jūs būtumėt pažinęs senąjį Veivodą, dešimtininką iš Vršovicų. Tasai, drįstu pranešti, ponas leitenante, nutarė niekada neimti į burną nieko, nuo ko galėtų pasigerti. Išmetė jis namuos maukelį dėl drąsos ir pasileido ieškoti gėralo be alkoholio. Pirmiausia apsistojo „Stotelės" smuklėj, užsisakė ketvirtį vermuto ir ėmė atsargiai klausinėti šeimininką, ką iš tikrųjų geria abstinentai. Jis visiškai teisingai manė, kad grynas vanduo net ir abstinentams per žiaurus gėrimas. Šeimininkas jam išaiškino, kad blaivininkai geria sodos vandenį, limonadą, pieną, paskui nealkoholinį vyną, šaltą česnakų sriubą ir kitus nealkoholinius gėrimus. Iš jų visų senajam Veivodai labiausiai patiko nealkoholiniai vynai. Jis paklausė, ar yra nealkoholinės degtinės, ištuštino dar vieną ketvirtį vyno ir su šeimininku padarė išvadą, kad dažnai pasigerti iš tiesų nuodėmė. Šeimininkas jam į tai atsakė, kad jis viską galįs pakęsti, tik ne girtą žmogų, kuris ateina pas jį išsipagirioti buteliu sodos vandens, o paskui dar pakelia triukšmą. „Prisisiurbk pas mane, – kalbėjo šeimininkas, – tada tu mano svečias, o kitaip aš tavęs ir pažint nenoriu!" Senasis Veivoda baigė gerti ir nuėjo toliau, kol, ponas leitenante, atsidūrė Karlo aikštės vyninėj. Ten jis ir pirmiau užsukdavo. Dabar senis paklausė, ar nėra nealkoholinio vyno. „Nealkoholinio vyno neturime, ponas Veivoda, atsakė jam, – bet vermuto ir šeri yra". Senajam Veivodai pasidarė kažkaip nepatogu, ir jis išgėrė ketvirčiukę vermuto ir ketvirčiukę šeri ir, ten sėdėdamas, susipažino, ponas leitenante, su vienu blaivininku. Žodis po žodžio – išgėrė dar po ketvirčiukę šeri ir pagaliau taip išsišnekėjo, kad tasai pasakė Veivodai vieną vietą, kur yra nealkoholinio vyno. „Tai Bolzano gatvėj. Reikia nusileisti laiptais žemyn, ten groja gramofonas". Už tokią malonią žinią ponas Veivoda pastatė jam visą butelį vermuto ir paskui abudu nukako į Bolzano gatvę, kur reikia nusileisti laiptais žemyn ir groja gramofonas.

Ten iš tiesų pardavinėjo tik vaisių vyną, ne tik kad be spirito, bet ir visiškai be alkoholio. Pirmiausia kiekvienas liepė duoti po pusę litro agrastų vyno, paskui po pusę litro serbentų, o kai išragavo, dar po pusę litro nealkoholinio agrastų vyno, tai jiems nuo tų visų anksčiau prisiragautų vermutų ir šeri visiškai pakirto kojas. Jie ėmė rėkauti ir reikalauti oficialaus liudijimo, kad tai, ką čia geria, yra nealkoholinis vynas. Jie esą abstinentai, ir jeigu tuoj pat jiems neparodysią tokio liudijimo, tai jie viską suteškinsią į

šipulius kartu su gramofonu. Policininkai turėjo juos paskui išvilkti laiptais į viršų, į Bolzano gatvę, įkišo į pintinę ir patupdė vienutėse. Abu, kaip abstinentus, nuteisė už girtavimą.

– Kuriems galams jūs man visa tai pasakojate? – riktelėjo leitenantas Dubas, nuo šitos šnekos visiškai išsiblaivęs.

– Drįstu pranešti, ponas leitenante, kad tas nieko bendra su jumis neturi, bet jeigu jau išsikalbėjome...

Leitenantui Dubui tą valandėlę pasirodė, kad Šveikas vėl jį įžeidė. Kadangi jis visiškai atsigavo, tai užriko ant Šveiko:

– Aš tau parodysiu, kas aš! Kaip tu stovi?

– Drįstu pranešti, kad stoviu blogai, užmiršau, drįstu pranešti, kulnis suglausti. Tuojau tą padarysiu. – Ir Šveikas išsitempė pagal statutą.

Leitenantas Dubas ėmė galvoti, ką čia dar pasakius, bet galų gale tepridūrė:

– Žiūrėk, kad tai man būtų paskutinis kartas! – ir lyg papildydamas pridėjo savo seną priežodį: – Tu dar nežinai, su kuo turi reikalą! Bet aš, brolau, žinau, kas tu toks.

Leitenanto Dubo pagiringoj galvoj kilo mintis: „Gal jį būtų smarkiau

paveikę, jeigu būčiau pasakęs: „Tave, brolau, aš jau seniai pažįstu iš blogosios pusės".

Po to leitenantas Dubas pasišaukė savo pasiuntinį Kunertą ir liepė jam atnešti ąsotį vandens.

Kunerto garbei reikia pasakyti, kad jis sugaišo nemaža laiko ieškodamas Turove–Volske ąsočio ir vandens.

Ąsotį galų gale jam pavyko pavogti iš kunigo, o vandens jis pasisėmė iš lentomis aklinai užkalto šulinio. Kad tai padarytų, jis turėjo numušti keletą lentų. Šulinys buvo taip rūpestingai užkaltas todėl, kad visi įtarė vandenį esant užkrėstą šiltine.

Tačiau leitenantas Dubas išgėrė visą ąsotį, ir nieko jam neatsitiko. Tuo buvo patvirtinta patarlė: „Gera kiaulė nuo visko tunka".

* * *

Visi žiauriai apsiriko, vildamiesi, kad Turove–Volske nakvos. Vyresnysis leitenantas Lukašas pasišaukė telefonininką Chodounskį, vyresnįjį raštininką Vaneką, kuopos ryšininką Šveiką ir Balouną. Įsakymas buvo paprastas: palikti savo ginklus sanitarijos vežimėly ir tuoj pat vykti Maly Polaneco kryptimi lauko keliais, po to paupiu pavandeniui pietryčių kryptimi Liskoveco link. Šveiką, Vaneką ir Chodounskį paskyrė butininkais. Jie privalėjo parūpinti nakvynę kuopai, kuri atvyks paskui juos po valandos, vėliausiai – po pusantros. Balounas turi taip patvarkyti, kad ten, kur nakvos jis, t. y. vyresnysis leitenantas Lukašas, iškeptų žąsį, o kiti trys privalo žiūrėti, kad Balounas nesurytų pusės tos žąsies. Be to, Vanekas su Šveiku įpareigojami nupirkti kuopai kiaulę tokio svorio, kiek priklauso visai kuopai mėsos. Naktį gamins guliašą. Vietas nakvynei reikia parinkti tinkamas, vengti trobų su utėlėmis. Kuopa turi pailsėti kaip reikiant, kadangi iš Liskoveco jinai jau pusę septynių ryto išžygiuos per Kroscienką į Starasotį.

Pinigų batalionui netrūko. Brigados intendantūra Sanoke išmokėjo batalionui avansą už būsimas skerdynes. Kuopos kasoje buvo daugiau kaip šimtas tūkstančių kronų, ir vyresnysis raštininkas Vanekas gavo įsakymą, atvykus į vietą, tai yra į apkasus, apskaičiuoti ir išmokėti kuopai prieš mirtį neginčijamai priklausančius pinigus už negautus pietus ir duonos davinius.

Tuo metu, kai visas ketvertas rengėsi į kelionę, į kuopą atėjo vietinis kunigas ir išdalijo kareiviams lapelius su „Lurdo giesme" įvairiomis kalbomis, priklausomai nuo jų tautybės. Visą šūsnį lapelių su šita giesme išdalyti pražygiuojantiems daliniams jam pavedė aukštas dvasininkas, kuris su kažkokiomis merginomis važiavo automobiliu per nuniokotą Galicijos kraštą.

Ten, kur į slėnį kalnai nusileidžia,
Varpas palaimintą gaudesį skleidžia:
Ave, ave Marija! Ave Marija!

Mergelę Bernardą veda dvasios šventos
Į žaliąją pievą ant upelio kranto.
Ave!
Mato mergelė prie kalno olos
Grakščią stovylą skaisčiuos spinduliuos.
Ave!
Baltos lyg rūkas jos apdaro klostės,
Kaspinu mėlyno šilko sujuostos.
Ave!
Kabo rožančiai ant rankos balčiausios
Motinos Dievo, Mergelės Švenčiausios.
Ave!
Ak, ir nubalo Bernarda tada!–
Spindi šventoji šviesa jos veide.
Ave!
Meldžias Bernarda parpuolus ant kelių,
O Motina Dievo sako mergelei:
Ave!
Mielas vaikeli! Nekaltai prasidėjus,
Noriu aš būti jums, vargšams, globėja.
Ave!
Minios žmonių čia mane teaplanko.
Man pagarbiai tegul galvas nulenkia.
Ave!
Ir tesužino pamaldūs žmonės,
Kad čia aš reikšiu savo malonę.
Ave!
O tu čiurlenki, tyras upeli,
Neški visiems mano meilę ir valią.
Ave!
Pagarbintas būki, slėny iš slėnių,
Papuoštas dievišku žiedu švelniu.
Ave!

Kilnybės paveikslas – Tavoji ola,
Iš jos spinduliuoja mums Tavo valia!
Ave!
Džiaugsmingos dienos pagaliau mes sulaukėm:
Procesijos Tau nusilenkti atplaukia.
Ave!
Tu prieš Aukščiausiąjį užtari mus,
Laimina mus Tavo žvilgsnis ramus.
Ave!
Tu lyg žvaigždelė vakarė skaisti
Mus prie Aukščiausiojo sosto vedi.
Ave!
O neapleiski, šventoji, žmonių,
Globki visus savo mielu žvllgsniu.
Ave!

Turove–Volske buvo daug išviečių, ir visose mėtėsi lapeliai su „Lurdo giesme".

Kapralas Nachtigalis, kilęs iš Kašpero kalnų, sumedžiojo iš išgąsdinto žydo butelį degtinės, surinko keletą draugų, ir visi ėmė giedoti „Lurdo giesmės" vokišką tekstą be refreno „Ave" pagal „Princo Eugenijaus" gaidą.

Kelias buvo velniškai bjaurus; sutemus visas ketvertas vienuoliktosios kuopos butininkų atsidūrė mažame miškely prie upelio, kuris turėjo tekėti Liskoveco link.

Balounas pirmąkart pateko į tokią padėtį, kada eini nežinia kur, viskas – ir tamsa, ir pats išsiuntimas į priekį ieškoti butų nakvynei – atrodė nepaprastai paslaptingai; jį staiga apėmė baisus įtarimas, kad kažkas čia ne taip.

– Draugai, – sušnibždėjo jis, nuolat klupdamas ant kelio, einančio papupiu, – mus parinko aukomis.

– Ką? – tyliai riktelėjo ant jo Šveikas.

– Draugužiai, nešūkaukim taip, – maldaujamai sukuždėjo Balounas, – aš jaučiu, jie mus išgirs ir ims šaudyti, jau šitą aš žinau. Jie pasiuntė mus į priekį ištirti, ar nėra čia priešo, o kai išgirs šaudymą, žinos, kad toliau eiti negalima. Mes, draugai, esame žvalgybos patruliai, kaip mane mokė kapralas Terna.

– Tad žygiuok pirmas, – pasakė Šveikas, – mes eisim iš paskos, kad tu uždengtum mus savo kūnu, jeigu jau esi toks milžinas. O kai į tave šaus, tai

duok mums žinią, kad galėtume laiku atsigulti. Na, koks gi čia kareivis, bijąs šūvio. Kiekvieną kareivį tai privalo tik džiuginti, kiekvienas kareivis turi žinoti, kad kuo daugiau priešas į jį šaudys, tuo mažiau liks priešui šovinių. Kiekviena žaizda, kurią tau padaro priešo kareivis, mažina jo kovinę galią. Pagaliau ir jis pats yra patenkintas, kad gali į tave pašaudyti, kad jam bent neteks tąsyti šovinių, na ir bėgti bus lengviau.

Balounas sunkiai atsiduso:

– Bet aš namie turiu ūkį!

– Spjauk į ūkį, – patarė jam Šveikas, – geriau atiduok gyvybę už imperatorių! Argi tavęs to nemokė kariuomenėj?

– Apie tai jie tik buvo užsiminę, – tarė puskvaišis Balounas, – jie tik vaikė mane po aikštę, o vėliau aš nieko panašaus nesu girdėjęs, nes tapau pasiuntiniu. Kad nors jo didenybė imperatorius mus geriau maitintų!

– Ak, tu prakeikta, nepasotinama kiaule! Kareiviui prieš mūšį iš viso negalima duoti valgyti, šitą mums jau prieš daugelį metų mokykloj išaiškino kapitonas Untergrycas. Jis nuolat mums tvirtindavo: „Prakeikti pašlemėkai! Jeigu eisite į karą ir jums teks stoti į mūšį, tai neįsimanykite prieš tai prisiėsti. Kuris per daug prisikirs ir bus sužeistas į pilvą, tam jau baigta, nes visos sriubos ir duona išlįs iš žarnų pro žaizdą, – ir iš karto juodligė. O kai skilvyje nieko nėra, tokia žaizda pilve lyg vapsvos įgėlimas, vienas malonumas!"

– Aš greitai suvirškinu, – atsakė Balounas, – mano skilvyje niekada nieko nelieka. Aš, jeigu nori, drauguži, galiu sušveisti visą dubenį knedlikų su kiauliena ir kopūstais, o po pusvalandžio daugiau nepridarysiu kaip tris valgomus šaukštus. Visa kita dingsta manyje. Kitas, sakysim, prisivalgo voveraičių, tai jos išeina laukan tokios, kad tiktai perplauk ir iš naujo patiek su rūgščiu padažu, o man atvirkščiai. Prisikemšu aš tų grybų tiek, kad kitas sprogtų, o kai paskui nueinu į išvietę, tai pridedu tik truputį geltonos košelės sakytum kūdikėlis, o visa kita dingsta manyje. Mano viduriuose, drauguži, – patikliai dėstė Balounas, – ištirpsta žuvų kaulai ir slyvų kauliukai. Kartą aš tyčia suskaičiavau. Suvalgiau septyniasdešimt slyvinių knedlikų su kauliukais, o kai, atėjus metui, nulėkiau už klojimo, tai išrausęs krūvelę su šakaliu, kauliukus atidėjau į šoną ir suskaičiavau. Iš septyniasdešimties kauliukų manyje ištirpo didesnė pusė.

Iš Balouno lūpų išsprūdo tylus, ilgas atodūsis:

– Mano žmona darydavo slyvinius knedlikus iš bulvių tešlos, į kurią įdėdavo varškės, kad būtų sočiau. Ji visada labiau mėgo knedlikus, apibarsty-

tus aguonom negu trintu sūriu, o aš atvirkščiai. Už tai aš kartą jai daviau ausin. Nemokėjau branginti savo šeimos laimės!

Balounas sustojo, pačepsėjo, apsilaižė ir liūdnai, švelniai tarė:

– Žinai, drauguži, dabar, neturėdamas jokių knedlikų, manau, kad žmona sakė teisybę: su aguonom buvo geresni. Tada man vis atrodė, kad šitos aguonos lenda tarp dantų, o dabar pasvajoju, – tegul tik lenda... Mano žmona daug nuo manęs prisikentėjo! Kiek ji prisiverkė, kai, būdavo, reikalaudavau daugiau mairūno dėti į kepeninę dešrą... Jai visada kliūdavo už tai nuo manęs! Kartą ją, vargšelę, taip pritalžiau, kad dvi dienas išgulėjo, mat nenorėjo vakarienei pjauti kalakuto, užteks, girdi, tau ir gaidžio.

– Ak, drauguži, – įsikūkčiojo Balounas,– kad dabar būtų kepeninės dešros nors ir be mairūno ir bet koks gaidys... Ar tu mėgsti krapų padažą? Dėl jo, būdavo, keldavau triukšmą, o dabar išgerčiau jį kaip kavą.

Balounas pamažu užmiršo įsivaizduotą pavojų ir nakties tyloje, leisdamasis žemyn į Liskovecą, susijaudinęs vis pasakojo Šveikui, ko jis anksčiau nevertino, o dabar šveistų, kad net ausys lapsėtų.

Paskui juos ėjo telefonininkas Chodounskis ir vyresnysis raštininkas Vanekas.

Chodounskis dėstė Vanekui, kad, jo nuomone, pasaulinis karas – kvailystė. Blogiausias dalykas šitame kare, kad, sugedus telefono laidams, tu juos turi taisyti naktį.

Ankstesniuose karuose nors prožektorių nebuvo, o dabar kai tik imi taisyti tuos prakeiktus laidus, priešas su prožektorium vienu akimoju tave suranda ir pliekia iš visos savo artilerijos.

Apačioj kaime, kur jie turėjo surasti nakvynę kuopai, buvo tamsu. Šunys sujudo loti iš visų pusių. Tai privertė ekspediciją sustoti ir pagalvoti, kaip atsiginti nuo šitų bjaurybių.

– O ką, jeigu grįžtume? – sušnibždėjo Balounas.

– Balounai, Balounai, jeigu mes taip padarytume, tave sušaudytų už bailumą! – atsakė Šveikas.

Kuo toliau, tuo šunys lojo smarkiau ir smarkiau, o pagaliau ėmė loti ir pietuose, už Ropos upės, atsiliepė ir Kroscienkoj, ir kituose kaimuose, nes Šveikas nakties tyloje rėkė ant jų „Nutilkit! Gult į būdą!" Mat kadaise, prekiaudamas šunimis, taip rėkdavo ant jų.

Nuo šitų šauksmų šunys dar daugiau įsiuto, ir vyresnysis raštininkas Vanekas tarė Šveikui:

– Neplyšok taip ant jų, Šveikai, o tai visa Galicija ims loti.

– Panašiai,– atsiliepė Šveikas, – atsitiko mums kartą per manevrus Taboro apygardoj. Atėjom kartą naktį į vieną sodžių, o šunys kad pakėlė aliarmą. Apylinkė ten tankiai gyvenama, tad šunų balsai plito iš kaimo į kaimą, vis tolyn ir tolyn. Šunys tame kaime, kur įsikūrė mūsų stovykla, jau buvo benutylą, bet, užgirdę lojant kažkur toli, na, sakysim, Pelhržimove, vėl pasileido amsėti, ir po kelių minučių lojo Taboro, Pelhržimovo, Budejovicų, Tiumpoleco, Tržebonio ir Ihlavo apylinkės. Mūsų kapitonas, labai nervingas dėdulė, negalėjo pakęsti šunų lojimo, nemiegojo visą naktį, vis vaikščiojo ir klausinėjo patrulius: „Kas loja, ko loja?" Kareiviai raportavo, kad loja šunys, ir tai jį taip įširdino, kad visiems, tuokart ėjusiems sargybą, grįžus iš manevrų, buvo uždrausta išeiti iš kareivinių. Po šito atsitikimo jis visada sudarydavo „šunų komandą" ir pasiųsdavo ją į priekį. Šitai komandai pavesdavo įspėti nakvynei numatyto kaimo gyventojus, kad jų šunys naktį nedrįstų loti, nes bus nušauti. Aš irgi sykį patekau į tokią komandą ir, atvykęs į vieną kaimą Milevsko rajone, supainiojau ir pranešiau kaimo seniūnui, kad kiekvienas šeimininkas, jeigu jo šuo naktį sulos, bus strateginiais sumetimais sunaikintas. Seniūnas išsigando, liepė tuoj pat pakinkyti arklį ir išdardėjo į vyriausiąjį štabą prašyti malonės. Į štabą jis nebuvo įleistas, o sargybiniai jo vos nenušovė. Jis grįžo namo, ir, dar prieš mums ateinant į kaimą, jo liepimu visiems šunims snukiai buvo aprišti skudurais. Nuo to trys šunys pasiuto.

Jie įžengė į kaimą. Visi sutiko su Šveiku, kad šunys naktį bijo cigaretės ugnies. Nelaimei, niekas iš jų nerūkė cigarečių, tad Šveiko patarimų pasinaudoti negalėjo. Pasirodė, kad šunys loja iš džiaugsmo: jie su meile prisimindavo pražygiavusius dalinius, iš kurių visada gaudavo ko nors ėsti.

Jie iš tolo suuosdavo artinantis šitas būtybes, kurios išeidamos palikdavo kaulų ir padvėsusių arklių.

Staiga, tarsi iš žemės išdygę, šalia Šveiko atsirado keturi šunys, kurie, užrietę uodegas, bičiuliškai ėmė šokinėti apie jį. Šveikas glostė, plekšnojo juos ir kalbėjosi tamsoje kaip su vaikais:

– Šit mes ir čia atėjome padaryti čiūčia liūlia, paniamniuoti, duosim jums kaulelių, plutelių ir anksti rytą išžygiuosim toliau link priešo.

Trobose ėmė degti žiburius. Jie pabeldė į pirmos pirkios duris, norėdami sužinoti, kur gyvena seniūnas. Iš vidaus atsiliepė spiegiantis, nemalonus moteriškas balsas. Lyg lenkiškai, lyg ukrainietiškai jiems buvo paaiškinta, kad jos vyras išėjęs į karą, vaikai serga raupais, ir maskoliai viską paėmę, o vyras, išeidamas į karą, įsakė jai naktį nieko neįsileisti. Tik jiems ėmus stip-

riau remti duris ir pareiškus, kad atvyko butininkai, kažkieno nežinoma ranka atidarė duris. Suėjus vidun, pasirodė, kad čia kaip tik ir gyvena seniūnas, kuris uoliai stengėsi įrodyti Šveikui nepamėgdžiojęs šito spiegiamo moteriško balso. Jis teisinosi miegojęs ant šieno, o jo žmona, staiga išbudinta, nežinanti, ką kalbanti. O dėl nakvynės visai kuopai, tai kaimas toks mažas, kad nė vienas kareivis netilps. Visiškai nėra kur miegoti. Pirkti čia irgi nieko negaus: maskoliai viską paėmė.

Jeigu ponai geradariai nepaniekintų jo patarimo, tai jis nuvestų juos į Kroscienką, ten dideli ūkiai. Nuo čia tik trys ketvirčiai valandos kelio, vietos ten užtenkamai, kiekvienas kareivis gaus po katiliuką pieno, vanduo ten irgi geras. Ponai karininkai galės miegoti pilyje. O čia Liskovece?.. Vargas, niežai ir utėlės! Jis pats kadaise turėjo penkias karves, bet maskoliai paėmė visas. Ir jis pats, kai reikia pieno sergantiems vaikams, priverstas eiti į Kroscienką.

Tarytum patvirtindamos šituos žodžius, šalimais tvarte subaubė karvės, ir pasigirdo spiegiantis moteriškas balsas, užrikęs ant nelaimingų karvių: „Kad jus kur cholera suriestų!"

Seniūnas nesumišo ir, audamasis batais, kalbėjo toliau:

– Vienintelę karvutę turi kaimynas Voiciekas, ir ji, kaip jūs, ponai geradariai, teikėtės išgirsti, ką tik užbliovė. Bet šita karvė ligota, nuliūdusi. Maskoliai atėmė iš jos veršiuką. Nuo to laiko pieno ji daugiau neduoda, bet šeimininkams gaila ją pjauti, tikisi, kad Čenstachovos Dievo Motina viską pakreips į gera.

Taip kalbėdamas, jis apsivilko palaidiniu.

– Einam, ponai geradariai, ligi Kroscienkos netruks nė trijų ketvirčių valandos, pagaliau ką aš čia, nusidėjėlis, tauškiu, ir pusvalandžio nereikės! Aš žinau kelią per upelį, paskui per beržynėlį pro ąžuolą... Kaimas didelis, ir degtinė smuklėse labai stipri. Einam, ponai geradariai! Kam gaišti? Jūsų šaunaus pulko ponai kareiviai būtinai turi išsimiegoti kaip pridera, patogiai. Imperatoriškajam ir karališkajam kareiviui, kovojančiam su maskoliu, reikia, be abejo, švarios, patogios nakvynės. O pas mus?.. Utėlės! Niežai! Raupai ir cholera! Vakar mūsų prakeiktame kaime nuo choleros pajuodo trys vaikai... Užsirūstino gailestingasis Dievas ant Liskoveco!

Čia Šveikas didingai mostelėjo ranka:

– Ponai geradariai! – tarė jis, mėgdžiodamas seniūno balsą. – Skaičiau aš kartą vienoj knygelėj, kad švedų karų metu buvo sakyta pulkus apgyvendinti tokiame ir tokiame kaime, tačiau seniūnas atsikalbinėjo ir atsisakinėjo pagelbėti, vis kaišiodamas butininkams pagalius į ratus. Jį pakorė ant artimiausio medžio. Be to, vienas lenkas kapralas pasakojo man šiandien Sanoke, kad, atvykus butininkams, seniūnas privalo sušaukti dešimtininkus, o tie su butininkais eina per trobas ir sako paprastai: „Čia apsistos trys, čia keturi, kunigo name apsigyvens ponai karininkai", – ir per pusvalandį viskas turi būti baigta.

– Ponas geradari,– rimtai kreipėsi Šveikas į seniūną, – kur čia artimiausias medis?

Seniūnas nesuprato, ką reiškia žodis „medis", ir dėl to Šveikas jam paaiškino, kad tai yra beržas, ąžuolas, kriaušė, obelis, trumpai sakant, kas turi tvirtas šakas. Seniūnas vėl nesuprato, o kai išgirdo kai kurių vaismedžių vardus, išsigando, nes trešnės jau buvo prinokusios, ir dėl to pasakė, kad nieko tokio nežinąs, o tiktai nurodė prieš savo pirkią augantį ąžuolą.

– Gerai, – pasakė Šveikas, ranka darydamas kilpos ženklą, – mes tave pakarsim prieš tavo lūšną, nes tu privalai suprasti, kad dabar karas, ir mes gavome įsakymą miegoti čia, o ne kažkokioj Kroscienkoj. Tu, broliuk, nekaitaliosi mūsų strateginių planų, kitaip teks tau siūbuoti taip, kaip parašyta toje knygelėje apie švedų karus... Buvo, ponai, kartą toks atsitikimas per manevrus ties Veliky Meziržiču...

Čia Šveiką pertraukė vyresnysis raštininkas Vanekas:

– Šitą papasakosi mums vėliau, Šveikai, – ir kreipėsi į seniūną: – Na, o dabar aliarmą ir patalpas!

Seniūnas ėmė drebėti ir mikčiodamas murmėjo, kad norėjo savo geradarius apgyvendinti geriau, bet jeigu kitaip negalima, tai kaime šio to rasis, ir ponai gali būti ramūs. Jis kaipmat atneš žibintą.

Kai jis išėjo iš kambario, skurdžiai apšviesto mažos žibalinės lemputės, kabančios ties paveikslu, kuriame buvo pavaizduotas kažkoks susirietęs lyg luošas šventasis, Chodounskis staiga sušuko:

– Kurgi Balounas?

Tačiau, dar nespėjus jiems apsidairyti, už krosnelės tyliai prasivėrė į kiemą vedančios durys ir pro jas prasispraudė Balounas, apsižvalgė, ar nėra seniūno, ir sniaukrodamas, lyg su baisia sloga, pasakė:

– A-aš buvau sandhėly, įkhišau į khažką hanką, phisighūdau pilną buhną, o dabah man philipo phie gomuhio. Nei saldhu, nei sūhu, ten buvo thešla dhuonai.

Vyresnysis raštininkas Vanekas apšvietė jį elektriniu žibintuvėliu, ir visi įsitikino, kad savo gyvenime dar nebuvo matę tokio murzino austrų kareivio. Jie išsigando pastebėję, kad Balouno palaidinė išsipūtusi taip, lyg jis būtų nėščias paskutinį mėnesį.

– Kas tau, Balounai, atsitiko? – su užuojauta paklausė Šveikas, baksnodamas į jo išpampusį pilvą.

– Čia aguhkai,– švokštė Balounas, dusdamas nuo tešlos, kuri nėjo nei į tą, nei tą pusę.– Atsahgiai, čia hauginti aguhkai, aš podhėly suvalgiau this, o khitus atnešiau jhums.

Balounas ėmė traukti iš užančio agurką paskui agurką ir dalijo juos aplink.

Ant slenksčio stovėjo seniūnas. Išvydęs šitą sceną, jis persižegnojo ir suklykė:

– Maskoliai atiminėjo, ima ir mūsiškiai!

Visi nuėjo į kaimą, lydimi gaujos šunų. Šunys atkakliai laikėsi prie Balouno ir lindo prie jo kišenės, kurioje buvo gabalas lašinių, taip pat nučiuptų sandėliuke, tačiau iš godumo nuslėptų nuo draugų.

– Ko čia prie tavęs šunys lenda?– paklausė Šveikas Balouną.

Valandėlę pamąstęs, Balounas atsakė:

– Jaučia, kad geras žmogus.

Tačiau jis nepasakė, kad jo ranka laiko kišenėje lašinius, o vienas šuo tuo tarpu dantimis stvarstė jam už rankos... Ieškant patalpų, buvo nustatyta, kad Liskovecas yra didelė gyvenvietė, iš tikrųjų smarkiai karo nualinta. Jis nenukentėjo nuo gaisrų, abi kariaujančios pusės kažin kokiu stebuklu neįtraukė jo į karo veiksmų sferą, už tai čia buvo prisikimšę gretimų sunaikintų Chirovo, Grabovo ir Holublos kaimų gyventojų.

Kai kuriose pirkiose gyveno ligi aštuoneto šeimų baisiai skursdamos, nes grobuoniškas karas, praūžęs per šias vietas lyg didžiulis potvynis, visiems pridarė daugybę nuostolių.

Kuopai teko apsistoti mažoje apleistoje degtinės varykloje kitame kaimo gale. Fermentavimo skyriuje sutilpo tik pusė kareivių. Kitus išskirstė po dešimt žmonių į didelius ūkius, kur turtingi šlėktos neįsileido nelaimingų, elgetomis tapusių bėglių.

Kuopos štabas su visais karininkais, vyresniuoju raštininku Vaneku, pasiuntiniais, telefonininkais, sanitarais, virėjais ir Šveiku apsistojo pas kleboną, kuris taip pat neįsileido nė vienos nuskurdusios šeimos iš apylinkės, ir dėl to pas jį buvo daug vietos.

Tai buvo aukštas, liesas senis, vilkįs nublukusia, taukuota sutana, iš šykštumo beveik nieko nevalgęs. Tėvas įskiepijo jam didžiulę neapykantą rusams, tačiau, jiems pasitraukus ir atėjus austrų kariuomenei, šitą neapykantą kaip ranka atėmė, nes austrų kariuomenė suvalgė visas jo žąsis ir vištas, kurių rusai nepalietė, nors pas jį ir gyveno keletas gauruotų Užbaikalės kazokų.

O kai į sodžių atvyko vengrai ir iškopinėjo iš avilių visą medų, jis dar labiau ėmė neapkęsti austrų kariuomenės. Su didele neapykanta žiūrėjo į neprašytus nakties svečius. Jam buvo itin malonu sukinėtis aplink juos ir, gūžčiojant pečiais, su piktu džiaugsmu kartoti: „Aš nieko neturiu. Aš elgeta, jūs, ponai, pas mane nerasite nė kriaukšliuko duonos".

Už visus labiausiai buvo susikrimtęs Balounas, kuris vos neapsiverkė matydamas tokį skurdą. Jo mintyse vis šmėsčiojo vaizdas paršiuko, kurio paskrudusi odelė traška lyg varis ir kvepia. Balounas knapsėjo nosimi kunigo virtuvėj, į kurią kas valandėlę įkišdavo galvą ištįsėlis vaikis, ėjęs drauge berno ir virėjo pareigas. Jam buvo griežtų griežčiausiai įsakyta žiūrėti, kad kas nors ko nors nepavogtų.

Balounas ir virtuvėj nieko nesurado, tik užtiko ant druskinės padėtą popierėlį su kmynais, tai ir juos susibėrė į burną. Kmynų kvapas sužadino jam vaizdingas paršiuko haliucinacijas. Mažos degtinės varyklos kieme lauko virtuvėse kūrenosi ugnis ir katiluose kunkuliavo vanduo, tik niekas šitam vandeny nevirė.

Vyresnysis raštininkas su virėju lakstė po visą kaimą, tuščiai ieškodami kiaulių. Visur jie gaudavo tą patį atsakymą, kad maskoliai viską atėmė ir suvalgė.

Buvo prisikeltas ir karčemos žydas, kuris ėmė rautis žandenas ir apgailestauti, kad negali patarnauti ponams kareiviams. Galų gale prikibo prie jų siūlydamas pirkti iš jo seną, liesą, vos gyvą šimtametę karvę – vieni kaulai ir oda. Užsiprašė už ją didžiulę sumą, rovėsi barzdą ir prisiekinėjo, kad tokios karvės nerasi visoj Galicijoj, visoj Austrijoj ir Vokietijoj, visoj Europoj ir visame pasauly. Jis kaukė, verkė ir dievagojosi, kad tai riebiausia karvė, kokia Jehovos valia yra kada nors atsiradusi pasauly. Prisiekinėjo visais protėviais, kad šitos karvės pasižiūrėti atvažiuoja žmonės iš paties Voločisko, kad visame krašte apie ją kalba lyg apie pasakų karvę, jog čia netgi ne karvė, o riebiausias buivolas. Pagaliau atsiklaupė prieš juos, apkabindamas čia vieno, čia kito kojas, ir šaukė:

– Geriau užmuškit seną nelaimingą žydą, tik neišeikit, nenupirkę karvės!

Jo vaitojimas taip jiems sumaišė protus, kad jie galų gale nusitempė į lauko virtuvę šitą dvėselieną, kuria pasišlykštėtų kiekvienas kailialupys. Pinigams jau atsidūrus žydo kišenėj, jis dar ilgai virkavo prieš juos, kad jį

galutinai pražudę, sunaikinę, kad pats save apiplėšęs ir taip pigiai jiems pardavęs šitokią puikią karvę. Prašė, kad jį pakartų už tai, jog senatvėj padarė tokią kvailystę, dėl kurios jo protėviai turėtų grabe apsiversti.

Jis dar pasivoliojo prieš juos dulkėse, staiga nusikratė sielvartą, nuėjo namo ir kamarėlėj pasakė žmonai:

– *Elsaleben**, kareiviai kvaili, o tavo Natanas išmintingas!..

Su karve buvo daug terlionės. Tarpais atrodė, kad ją nulupti stačiai neįmanoma. Diriant kailį, tasai sutrūkinėjo, ir po juo pasirodė raumenys, sudiržę tartum išdžiūvę garlaivio lynai.

Tuo metu iš kažkur buvo atvilktas maišas bulvių ir, nesitikėdami nieko gero, kareiviai pradėjo virti šitas sausgysles ir kaulus, o greta, mažesnėj virtuvėj, visiškos nevilties apimtas virėjas tuo tarpu gamino karininkams pietus iš šito skeleto gabalų.

Ta nelaiminga karvė, jeigu iš viso galima tuo vardu pavadinti šitą retą padarą, ilgam liko visų pokylio dalyvių atminty, ir nesvyruojant galima tvirtinti, kad jeigu vėliau prieš mūšį prie Sokalo, vadai būtų paminėję kareiviams Liskoveco karvę, tai visa vienuoliktoji kuopa su baisiu įniršiu staugdama būtų durtuvais puolusi priešą.

Karvė pasirodė tokia begėdė, kad net sriubos nebuvo galima iš jos išvirti; kuo ilgiau virė mėsa, tuo ji tvirčiau laikėsi prie kaulų, suaugdama su jais į vieną visumą, sukaulėjusią kaip biurokratas, praleidęs visą gyvenimą prie raštinės popierių ir maitinęsis vien aktais.

Šveikas, ėjęs kurjerio pareigas, palaikė nuolatinį ryšį tarp štabo ir virtuvės, kad sužinotų, kada išvirs mėsa, ir pagaliau pranešė vyresniajam leitenantui Lukašui:

– Ponas vyresnysis leitenante, iš jos jau pasidarė porcelianas. Šitos karvės mėsa tokia kieta, kad ja galima raižyti stiklą. Virėjas Pavličekas kartu su Balounu jau mėgino šitos mėsos, tai vienas išsilaužė priešakinį dantį, o kitas – krūminį.

Balounas susirūpinęs priėjo prie vyresniojo leitenanto Lukašo ir žagsėdamas padavė jam savo išlūžusį dantį, suvyniotą į „Lurdo giesmę":

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, padariau viską, ką galėjau. Šitą dantį išsilaužiau ragaudamas karininkų pietus, kai kartu su virėju mėginom sužinoti, ar iš tos mėsos galima pagaminti bifšteksą.

Sulig tais žodžiais iš krėslo, stovėjusio prie lango, pakilo rūškanas pavidalas.

---

* Elza, mano gyvenime *(vok.)*.

Tai buvo leitenantas Dubas, kurį sanitarijos vežimėlis atvežė visiškai sumankytą.

– Prašau tyliau,– pasakė jis kupinu nevilties balsu,– man bloga!

Jis vėl sukniubo į seną krėslą, kurio plyšiuose margavo tūkstančiai blakių kiaušinėlių.

– Aš pavargęs,– prabilo jis tragišku balsu,– aš nusilpęs ir sergu, prašau nekalbėti prie manęs apie išlūžusius dantis. Mano adresas: Smichovas, Kralovskos gatvė, 18. Jeigu nesulauksiu rytdienos, prašau atsargiais žodžiais apie tai pranešti mano šeimai ir neužmirškite ant mano kapo užrašyti, kad prieš karą buvau karališkosios gimnazijos dėstytojas.

Jis saldžiai užmigo, ėmė garsiai šnarpšti ir neišgirdo, kaip Šveikas padeklamavo pakasynų giesmę:

Tu Marijai dovanojai,
Ir plėšiką Tu užstojai,
Viltimi mums spinduliuoji!

Po to vyresnysis raštininkas Vanekas pranešė, kad visiems žinoma karvė turi virti dar dvi valandas karininkų virtuvėj, o apie bifšteksą negali būti nė kalbos – vietoj jo gamins guliašą.

Buvo nuspręsta, kad kuopa eis miegoti prieš trimituojant vakarienės, nes vis tiek vakarienė bus paruošta tik paryčiu.

Vyresnysis raštininkas Vanekas iš kažin kur atsinešė glėbį šieno, pasiklojo sau klebono valgomajame ir, nervingai sukdamas ūsą, tyliai pasakė vyresniajam leitenantui Lukašui, besiilsinčiam ant senos kanapos:

– Patikėkit manimi, ponas vyresnysis leitenante, šitokios karvės nesu ėdęs per visą karą...

Virtuvėj prie uždegto bažnytinio žvakigalio sėdėjo Chodounskis ir rašė namo atsarginį laišką, kad nereikėtų vargti vėliau, kai pagaliau turės lauko pašto numerį. Jis rašė:

„Mylima ir brangi žmona, brangiausioji Boženka!

Naktis, ir aš be atvangos galvoju apie Tave, lygiai kaip ir Tu galvoji apie mane, žiūrėdama į tuščią patalą šalia savęs. Privalai man atleisti, kad man ir šis, ir tas ateina į galvą. Gerai žinai, nuo pat karo pradžios esu kariuomenėj ir visokiausių dalykų prisiklausau iš savo draugų, kurie buvo sužeisti ir paleisti atostogų, o parvykę namo geriau norėtų gulėti po žeme, negu matyti,

kaip koks nors šliundra valkiojasi paskui jų žmonas. Man labai skaudu, kad turiu Tau, brangioji Boženka, apie tai rašyti. Tau aš apie tai ir nerašyčiau, bet tu pati gerai žinai, nes man esi prisipažinus, jog nebuvau pirmas, kuris su Tavimi turėjo rimtą pažintį, ir kad prieš mane Tave turėjo ponas Krausas iš Mikulašo gatvės. Ir štai dabar, šią naktį, kai pagalvoju, kad tasai akiplėša, naudodamasis tuo, kad manęs nėra, gali pareikšti Tau kokias nors pretenzijas, man ima atrodyti, brangioji Boženka, kad galėčiau jį pasmaugti vietoje. Ilgai kentėjau, bet pagalvojus, kad jis vėl gali lįsti prie Tavęs, man suspaudžia širdį. Atkreipiu Tavo dėmesį tik į vieną, kad nepakęsiu šalia savęs tokios kiaulės, kuri šlaistysis su pirmu pakliuvusiu ir darys gėdą mano vardui. Atleisk man, brangioji Boženka, už griežtus žodžius, bet saugokis, kad neišgirsčiau apie Tave ko nors blogo. Kitaip būčiau priverstas jums abiem paleisti žarnas, nes esu viskam pasiryžęs, nors dėl šito man reikėtų ir gyvybę padėti. Bučiuoju Tave tūkstantį kartų, sveikinu tėtę ir mamą.

Tavo Tonoušas

P. S. Neužmiršk, kad Tu turi mano pavardę".

Jis parašė dar vieną atsarginį laišką:

„Mieliausioji mano Boženka!

Kai gausi šitą mano laišką, žinok, kad baigėme didelį mūšį, kuriame karo laimė pakrypo į mūsų pusę. Be kita ko, mes numušėm dešimt priešo aeroplanų ir nušovėm vieną generolą su didele karpa ant nosies. Baisiausio mūšio metu, kada virš mūsų sproginėjo šrapneliai, aš prisiminiau Tave, brangioji Boženka, ką tu veiki, kaip gyveni, kas naujo namuose. Visada prisimenu, kaip mudu buvome Tomašo alinėj ir kaip Tu vedei mane namo, o kitą dieną Tau skaudėjo rankas iš nuovargio. Šiandien mes vėl einame į mūšį, todėl neturiu kada tęsti laiško. Viliuosi, kad Tu esi man ištikima, nes gerai žinai, kad neištikimybės nepakęsiu.

Jau metas žygiuoti. Bučiuoju Tave tūkstantį kartų, brangioji Boženka, ir tikiuosi, kad viskas baigsis laimingai!

Širdingai tave mylįs Tonoušas".

Telefonininkas Chodounskis ėmė knapsėti nosimi ir užmigo ant stalo.

Nemiegojęs ir visą laiką vaikštinėjęs po namus klebonas atidarė virtuvės duris ir iš taupumo užpūtė šalia Chodounskio baigiantį degti bažnytinį žvakigalį.

Iš visų esančių valgomajame miegojo tik leitenantas Dubas. Vyresnysis raštininkas Vanekas, gavęs Sanoke brigados raštinėj naują potvarkį dėl kariuomenės aprūpinimo produktais, kruopščiai jį studijavo ir pastebėjo, kad kuo labiau artėja kariuomenė prie fronto, tuo smarkiau mažėja daviniai. Jį paėmė juokas dėl vieno paragrafo, kuris draudė, verdant sriubą dėti šeprono ir imbiero. Potvarkyje, be to, buvo pastaba, kad lauko virtuvės privalo rinkti kaulus ir siųsti juos užnugarin į divizijos sandėlius. Buvo kiek neaišku, apie kokius kaulus čia kalbama: apie žmonių ar kitų pjaunamų gyvulių.

– Klausykit, Šveikai,– tarė vyresnysis leitenantas Lukašas, žiovaudamas iš nuobodumo, – kol duos valgyti, jūs galėtumėt man papasakoti kokią nors istoriją.

– Oi, oi,– atsakė Šveikas,– kol mums duos valgyti, aš galėčiau, ponas vyresnysis leitenante, papasakoti visą čekų tautos istoriją. Kol kas galiu papasakoti vieną labai trumpą istoriją apie Sedlčansko pašto viršininko žmoną, kuri po vyro mirties buvo paskirta į jo vietą. Ta istorija man atėjo į galvą, išgirdus kalbas apie lauko paštą, nors šiaip ji nieko bendra su lauko paštu neturi.

– Šveikai, – nuo kanapos atsiliepė leitenantas Lukašas, – jūs vėl pradedate ręsti kvailystes.

– Taip, ponas vyresnysis leitenante, drįstu pranešti, kad iš teisybės tai baisiai kvaila istorija. Pats nežinau, kaip man šovė į galvą papasakoti tokią kvailystę. Ar čia dėl įgimto kvailumo, ar čia vaikystės atsiminimai mane užplūdo. Mūsų Žemės rutulyje, ponas vyresnysis leitenante, yra visokių charakterių, o vis dėlto virėjas Juraida kalbėjo teisybę, kai Briuke girtas įvirto į griovį ir negalėjo iš ten išsirepečkoti: „Žmogaus pašaukimas–pažinti teisybę, savo dvasia jis turi viešpatauti amžinosios visatos harmonijai, nuolat bręsti, tobulėti ir pamažu kilti į aukštesnes sferas, į proto ir meilės pasaulį". Kai mes norėjom iš griovio ištraukti, jis draskėsi ir kandžiojosi. Manė esąs namie. Ir tik kai mes jį vėl bloškėme į griovį, ėmė maldauti, kad ištrauktume.

– Bet kas atsitiko pašto viršininko žmonai?– nusiminęs sušuko vyresnysis leitenantas Lukašas.

– Ji buvo labai gera moteris, bet vis dėlto šunsnukė, ponas vyresnysis leitenante. Visas savo pareigas pašte ji atlikdavo kaip reikiant, tik turėjo vieną trūkumą: ji manė, kad ją visi persekioja ir kėsinasi paimti. Todėl po darbo rašydavo ant visų skundus, kuriuose su visomis smulkmenomis aprašinėdavo, kaip visa tai esą atsitikdavę. Kartą iš ryto ji išsiruošė į mišką

grybauti ir eidama pro mokyklą pastebėjo, kad mokytojas jau nemiega. Jis pasisveikino su ja ir paklausė, kur ji taip anksti išsirengusi. Išgirdęs, kad einanti grybauti, jis pasakė ateisiąs iš paskos. Iš viso to ji nusprendė, kad mokytojas prieš ją, seną bobą, turįs kažkokių nešvarių kėslų. O pamačiusi jį iš tikrųjų lendant iš tankumyno, išsigandusi pabėgo ir negaišdama parašė mokyklos tarybai skundą, kad mokytojas ją norėjo išprievartauti. Mokytoją tardė disciplinarine tvarka, o kad nebūtų viešo skandalo, jo tardyti atvažiavo pats mokyklų inspektorius, kuris kreipėsi į žandarmerijos vachmistrą, ar, jo nuomone, mokytojas galėjo taip pasielgti. Žandarmerijos vachmistras pasižiūrėjo į bylas ir pareiškė, kad jokiu būdu ne. Mat kartą šitą mokytoją buvo apkaltinęs kunigas, jog jis kimbąs prie jo dukterėčios, kartu su juo gyvenančios. Tačiau mokytojas gavo iš apygardos gydytojo pažymėjimą, jog jis impotentas, nes, būdamas šešerių metų, nukrito nuo aukšto išskėstomis kojomis ant vežimo ienos. Tada šita šunsnukė apskundė žandarmerijos vachmistrą, apygardos gydytoją ir mokyklų inspektorių, kad jie visi yra mokytojo papirkti. Šitie ją patraukė į teismą, ji buvo nuteista. Bet paskui ji apeliavo remdamasi tuo, kad yra nepakaltinama. Ji taip pat buvo medicinos ekspertų apžiūrėta, ir tie padarė išvadą, kad ji idiotė, tačiau gali užimti bet kokią valdišką tarnybą.

Vyresnysis leitenantas Lukašas sušuko:

– Jėzau Marija! – ir dar pridūrė: – pasakyčiau jums žodelį, tik nenoriu gadinti sau vakarienės.

Į tai Šveikas atsakė:

– Aš jus perspėjau, ponas vyresnysis leitenante, kad papasakosiu baisiai kvailą istoriją.

Leitenantas Lukašas tik numojo ranka ir tarė:

– Iš jūsų pakankamai prisiklausiau kvailysčių.

– Ne kiekvienas gali būti protingas, ponas vyresnysis leitenante,– įtikinamai pasakė Šveikas,– kaip išimtis egzistuoja ir kvailiai, nes jeigu visi būtų protingi, tai pasaulyje būtų tiek protingų, kad dėl šito kas antras žmogus taptų tikru idiotu. Jeigu, pavyzdžiui, drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, visi žinotų gamtos dėsnius ir galėtų nustatyti dangaus šviesulių nuotolius, tai tuo vieni kitiems be galo įkyrėtų kaip toks ponas Čapekas, kuris lankydavosi „Taurės" smuklėj. Naktį jis visada išeidavo iš alinės į gatvę, spoksodavo į žvaigždėtą dangų, o sugrįžęs eidavo nuo vieno prie kito ir sakydavo: „Šiandien skaisčiai spindi Jupiteris. Tu, storžievi, net nenutuoki, kas yra viršum tavo galvos. Tai toks nuotolis, kad jeigu tave, pašlemėke,

įkištų į patranką ir iššautų, tu lėktum sviedinio greičiu milijonų milijonus metų". Jis būdavo toks akiplėša, kad paprastai pats išlėkdavo iš smuklės elektrinio tramvajaus greičiu, t. y. maždaug dešimt kilometrų per valandą. Arba, sakykim, ponas vyresnysis leitenante, pavyzdžiui, skruzdėlės...

– Stebiuosi, kodėl nuolat su jumis kalbu, Šveikai. Juk taip jau seniai jus pažįstu...

Šveikas pritardamas linktelėjo galvą.

– Įpratimas, ponas vyresnysis leitenante. Svarbiausia, kad mes vienas kitą seniai pažįstam ir daug išgyvenom kartu. Mes drauge jau nemažai iškentėjom ir visados ne dėl savo kaltės. Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, – toks likimas. Ką jo didenybė imperatorius daro, viskas gerai. Jis mus paskyrė drauge į vieną kuopą, ir aš nieko daugiau netrokštu, kad tik būčiau jums kuo nors naudingas. Ar jūs ne alkanas, ponas vyresnysis leitenante?

Leitenantas Lukašas, kuris tuo metu vėl išsitiesė ant senos kušetės, pasakė, kad paskutinis Šveiko klausimas yra geriausia šito varginančio pokalbio atomazga, ir tegul jis nueina sužinoti, kaip ten yra su valgiu. Bus tikrai geriau, jeigu Šveikas išeis ir paliks jį vieną, nes visos šitos kvailystės, kurias jis girdi iš Šveiko, jį vargina labiau negu visas žygis nuo Sanoko. Jis norėtų trumpą valandėlę nusnūsti, tik negali.

– Užmigt negalite per blakes, ponas vyresnysis leitenante. Yra toks senas prietaras, kad blakės veisiasi nuo kunigų. Niekur nerasi tiek blakių kiek kunigų namuos. Kunigas Zamastilas, gyvenęs Horne Stodulkose, parašė apie blakes visą knygą. Jos šliaužiojo jo drabužiais net per pamokslus.

– Ką gi aš jums sakiau, Šveikai, eisit jūs į virtuvę ar ne?

Šveikas išėjo, ir įkandin jo iš už kampo kaip šešėlis nuslinko pirštų galais Balounas...

Kai anksti rytą batalionas išžygiavo iš Liskoveco į Starasolį ir Samborą, lauko virtuvė vežėsi nelaimingąją karvę, kuri dar nebuvo išvirusi. Buvo nutarta virti ją kelyje ir suvalgyti poilsio metu pusiaukelyje iš Liskoveco į Starasolį.

Kelionei kuopa išgėrė juodos kavos.

Leitenantą Dubą vėl vežė sanitarijos dviratyje, nes po vakar dienos jam pasidarė dar blogiau. Daugiausia nuo jo kentėjo pasiuntinys, kuris turėjo visą laiką bėgti šalia dviračio. Leitenantas Dubas neužsičiaupdamas plūdo Kunertą, kad vakar visiškai juo nesirūpinęs, ir grasino susitvarkysiąs su pasiuntiniu, kai atvyksią į paskyrimo vietą. Kas valandėlę leitenantas reikalaudavo vandens, o išgėręs čia pat išvemdavo.

– Iš ko... iš ko jūs juokiatės? – plyšojo jis vežimėlyje. – Aš jus pamokysiu, kaip su manim juokauti. Pažinsit mane!

Vyresnysis leitenantas Lukašas jojo, o šalimais žingsniavo Šveikas. Jis taip smarkiai spaudė pirmyn, tarsi iš paskutiniųjų geistų susikauti su priešu. Eidamas pasakojo:

– Jūs pastebėjot, ponas vyresnysis leitenante, kad kai kurie mūsų žmonės yra nelyginant musės. Ant nugaros nė trisdešimt kilogramų neneša, o negali išlaikyti. Jūs turėtumėt jiems paskaityti tokią paskaitą, kokią mums paskaitė velionis ponas vyresnysis leitenantas Buchanekas, nusišovęs dėl užstato, kurį jis gavo vedyboms iš būsimo uošvio ir iššvaistė su kitomis mergiotėmis. Paskui jis gavo užstatą iš kito būsimo uošvio, bet su šitais pinigėliais jau elgėsi taupiau. Po truputį juos pralošinėjo kortomis, o merginas paliko ramybėj. Šitie pinigai taip pat ilgai neišsilaikė, ir jis buvo priverstas užstato kreiptis į trečią būsimą uošvį. Už šituos pinigus nusipirko arabišką eržilą, negrynakraujį...

Vyresnysis leitenantas Lukašas nušoko nuo arklio.

– Šveikai, – suriko grasindamas, – jeigu pradėsit kalbėti apie ketvirtą užstatą, įstumsiu jus į griovį.

Jis vėl užšoko ant arklio, o Šveikas rimtai kalbėjo toliau:

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, kad apie ketvirtą užstatą negali būti jokios šnekos, nes po trečio užstato jis nusišovė.

– Pagaliau, – tarė vyresnysis leitenantas Lukašas.

– Kad neužmirštume, apie ką kalbėjome,– tarė Šveikas, – mano kukliu manymu, derėtų visai kuopai paskaityti tokias paskaitas, kokias nuolat skaitydavo ponas vyresnysis leitenantas Buchanekas, žygio metu kareiviams krintant iš nuovargio. Sustojus poilsio, sušaukdavo jis mus visus kaip viščiukus aplink perekšlę ir pradėdavo: „Jūs, netikšiai, nevertinate to, kad žygiuojate per Žemės rutulį, nes esate tokia neapsišvietusi kaimenė, jog man bloga darosi į jus bežiūrint. Kad taip pažygiuotumėte Saulėje, kur žmogus, sveriąs mūsų skurdžioje planetoje šešiasdešimt kilogramų, svertų apie tūkstantį septynis šimtus kilogramų, pakratytumėte kojas. Tada jūs ne taip žygiuotumėt, kai kuprinė svertų du šimtus aštuoniasdešimt kilogramų, o šautuvas – apie pusantro centnerio, ten jūs paaikčiotumėt ir iškištumėt liežuvius kaip užvyti šunys!" Buvo tenai tarp mūsų vienas nelaimingas mokytojas, kuris išdrįso tarti žodį: „Jums leidus, ponas vyresnysis leitenante, Mėnulyje šešiasdešimties kilogramų žmogus svertų tik trylika kilogramų. Mėnulyje mums būtų lengviau žygiuoti, nes mūsų kuprinė svertų tik keturis kilogra-

mus, Mėnulyje mes tiesiog sklandytume oru, o ne žygiuotume". – „Tai baisu, – atsakė velionis ponas vyresnysis leitenantas Buchanekas, – tu, niekingas berne, pasiilgai antausio? Džiaukis, kad aš tau skelsiu tik paprastą žemišką antausį, o jeigu užtėkščiau mėnuliškąjį, tu su savo lengvu svoriu nulėktum kur nors link Alpių ir iš tavęs tik šlapia vieta liktų... O jeigu tau vožčiau sunkųjį Saulės antausį, tavo munduras virstų košė, o galva nulėktų tiesiog į Afriką". Jis skėlė jam paprastą žemišką antausį. Tasai ėmė bliauti, o mes nužygiavome toliau. Visu keliu jis raudojo, ponas vyresnysis leitenante, ir šnekėjo apie kažkokią žmogaus vertę, kad su juo elgiamasi nelyginant su nebyliu padaru. Paskui, vyresniajam leitenantui pasiuntus jį raportuoti, jis buvo pasodintas dviem savaitėms, po to turėjo atitarnauti dar šešias savaites, bet neištarnavo. Mat kareivinėse reikėjo vartytis ant skersinio, o kadangi jis turėjo trūkį, tai šito neišlaikė ir ligoninėj mirė kaip simuliantas.

– Iš tiesų keista, Šveikai, – tarė vyresnysis leitenantas Lukašas, – jūs turite papratimą, kaip jau ne kartą sakiau, kažkaip ypatingai žeminti karininkus.

– Tokio papratimo neturiu,– atvirai atsakė Šveikas. – Aš tik norėjau jums papasakoti, ponas vyresnysis leitenante, kaip anksčiau kariuomenėj žmonės patys sau prisišaukdavo nelaimę. Tasai žmogus manė, kad jis mokytesnis už vyresnįjį leitenantą, ir norėjo su tuo Mėnuliu pažeminti jį kareivių akyse. O kai jis gavo žemišką antausį, tai visi su palengvėjimu atsiduso, niekam nebuvo nemalonu, atvirkščiai, visus pralinksmino vyresniojo leitenanto sąmojis su tuo žemišku antausiu. Taip buvo išgelbėta padėtis. Žmogus tučtuojau turi ką nors sugalvoti, ir baigtas kriukis. Priešais Prahos karmelitų vienuolyną, ponas vyresnysis leitenante, prieš keliolika metų ponas Jenomas turėjo triušių ir įvairių paukščių parduotuvę. Jis susipažino su knygrišio Bileko dukterimi. Ponui Bilekui šita pažintis nepatiko, ir jis viešai smuklėje paskelbė, kad jeigu ponas Jenomas ateis prašyti jo dukters rankos, tai nuritins jį nuo laiptų taip, kaip dar pasaulis to nematė. Ponas Jenomas išsigėrė ir vis dėlto nuėjo pas poną Bileką, kuris jį pasitiko prieškambary, laikydamas rankoj didelį peilį, kuriuo apipjaustydavo knygas. Tas peilis atrodė kaip žmogžudžio. Bilekas ėmė rėkti ant pono Jenomo, ko jam čia, girdi, reikia, o mielasis ponas Jenomas taip griausmingai paleido vėją, kad net sieninio laikrodžio švytuoklė sustojo. Ponas Bilekas ėmė juoktis, atgavo gerą nuotaiką, padavė jam ranką ir pasakė: „Meldžiu užeiti, ponas Jenomai, prisėskit, tikiuos, kad neprivarėt į kelnes. Aš ne toks jau piktas žmogus. Tiesa, norėjau jus išmesti, bet dabar matau, kad esate labai malonus žmogus ir didelis

originalas. Esu knygrišys, perskaičiau daug romanų ir apysakų, bet nė vienoj knygoj neskaičiau, kad jaunikis taip prisistatytų". Jis juokėsi net už pilvo susiėmęs ir su džiaugsmu pasakė, kad jam atrodo, jog jie pažįstami nuo pat gimimo, sakytum būtų tikri broliai. Pavaišino jį cigaru, pasiuntė parnešti alaus, dešrelių ir, pašaukęs žmoną, pristatė jį, papasakodamas visas smulkmenas apie griausmingą vėjo paleidimą. Toji nusispjovė ir išėjo. Paskui jis pašaukė dukterį ir pasakė jai: „Šitas ponas taip ir taip atėjo prašyti tavo rankos". Duktė čia pat pravirko ir pareiškė, kad jo nepažįsta ir nenori net matyti. Ir jiems abiem nieko daugiau neliko, kaip baigti alų, suvalgyti dešreles ir išsiskirti. Po to ponas Jenomas dar buvo apjuoktas smuklėje, kur lankydavosi Bilekas, ir pagaliau visas kvartalas pradėjo jį vadinti pirdžium Jenomu. Visur ėmė šnekėti, kaip jis norėjo išsigelbėti iš padėties. Žmonių gyvenimas toks sudėtingas, drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, toks sudėtingas, kad vieno žmogaus gyvenimas nevertas nė dvylekio. Mūsų Bojištės „Taurės" smuklėje dar prieš karą lankydavosi vienas vyresnysis policininkas, ponas Hubička, ir vienas redaktorius, kuris rankiojo sulaužytas kojas, suvažinėtus žmones, savižudžius ir apie visa tai rašydavo į laikraštį. Jis buvo toks linksmas ponas, kad daugiau sėdėdavo policijos budėtojo kambary negu savo redakcijoj. Jis kartą nugirdė vyresnįjį policininką Hubičką ir virtuvėje pasikeitė su juo drabužiais. Tad policininkas likosi civiliais drabužiais, o iš pono redaktoriaus pasidarė policininkas. Jis uždengė tik revolverio numerį ir išdrožė į Prahą patruliuoti. Reslovos gatvėj, už buvusio Sviatoslavo kalėjimo, nakties tyloje sutiko senyvą poną su katiliuku ir skranda. Tasai po ranka vedėsi pagyvenusią damą su kailiniu paltu. Abu skubinosi namo, nieko nekalbėdami. Jis užpuolė juos ir užkriokė tam ponui į ausį: „Nerėkaukit taip, arba nuvesiu jus į policiją!" Įsivaizduokit, ponas vyresnysis leitenante, jų išgąstį. Bergždžiai jie aiškinosi jam, kad čia, matyt, koks nors apsirikimas, nes grįžtą iš rauto, vykusio pas poną generalgubernatorių. Ekipažas juos atvežęs ligi Nacionalinio teatro, o dabar jie norį prasivėdinti. Gyveną netoli Moranės, ir jis esąs vyresnysis generalgubernatoriaus kanceliarijos patarėjas, o čia jo žmona. „Jūs manęs nelaikykit kvailiu,– rėkė ant jų persirengęs redaktorius. – Jums tuo labiau turi būti gėda, jeigu jūs, kaip sakote, esate vyresnysis generalgubernatoriaus patarėjas, o elgiatės kaip gatvės vaikėzas. Aš jau seniai jus seku, mačiau, kaip jūs daužėte lazda į visų krautuvių geležines štoras, o šitoji, jūsų žodžiais tariant, žmona jums padėjo". – „Bet aš juk neturiu, kaip matote, jokios lazdos. Turbūt kas nors ėjo prieš mus". – „Iš kur jūs turėsite lazdą, – atsakė persi-

rengėlis, – savo akimis mačiau, kad ten, už kampo, sulaužėte ją į senę, kuri nešioja po restoranus keptas bulves ir kaštainius." Dama net nepajėgė pravirkti, o ponas patarėjas taip įpyko, kad ėmė kažką kalbėti apie storžieviškumą, po to buvo areštuotas ir perduotas artimiausiam patruliui, sutiktam Salmovos gatvės komisariato rajone. Persirengęs redaktorius liepė šitą porą nuvesti į komisariatą, pats jis, girdi, yra iš Šventojo Jurgio rajono ir tarnybiniais reikalais buvo nuėjęs į Vinohradus, sugavo juos trikdant ramybę ir keliant naktines peštynes. Be to, jiedu dar nusikalto, įžeisdami patrulį. Jis sutvarkys savo reikalus Šventojo Jurgio komisariate ir po valandos ateis į Salmovos komisariatą. Taip juos abu patrulis nuvedė į savo komisariatą, kur jie išsėdėjo ligi ryto laukdami vyresniojo policininko, o šis aplinkiniu keliu grįžo į „Taurę" Bojištėje, pažadino vyresnįjį policininką Hubičką ir su visu atsargumu jam apsakė, kas atsitiko ir koks triukšmas iš to kiltų, jeigu jis nelaikys liežuvio už dantų...

Vyresnįjį leitenantą Lukašą šis pašnekesys, atrodė, jau nuvargino, bet, prieš paspausdamas pentinais arklį ir nujodamas į kolonos priešakį, jis pasakė Šveikui:

– Jeigu jūs kalbėtumėte ligi vakaro, jūsų pasakos kaskart būtų vis kvailesnės.

– Ponas vyresnysis leitenante, – sušuko Šveikas nujojančiam leitenantui, – nejaugi jums neįdomu sužinoti, kuo viskas baigėsi?

Vyresnysis leitenantas Lukašas tik spustelėjo pentinais arklį.

Leitenanto Dubo savijauta tiek pasitaisė, kad jis išsirangė iš sanitarijos vežimėlio, sušaukė aplink save visą kuopos štabą ir tartum apdujęs ėmė sakyti pamokslus. Jis kreipėsi į žmones be galo ilga kalba, kuri daug daugiau juos apsunkino negu amunicija.

Tai buvo visokių prilyginimų šiupinys.

– Kareivių meilė ponams karininkams,– pradėjo,– neįtikimas aukas padarė galimas, bet ne čia esmė, o atvirkščiai, jeigu šita meilė nėra įgimta, tai ją reikia priverstinai sukelti. Civiliniame gyvenime priverstinė meilė vieno kitam, sakysim, mokinio meilė mokytojų personalui, tveria tiek laiko, kiek tveria išorinė jėga, reikalaujanti tos meilės. Kariuomenėj matome kaip tik priešingai: karininkas negali leisti, kad nors truputį sumažėtų tiek kareivio, tiek jo paties meilė, siejanti kareivį su jo vyresnybe. Šita meilė yra ne paprasta meilė, tai pagarba, baimė ir drausmė.

Šveikas visą laiką ėjo iš kairės pusės ir, kol leitenantas Dubas kalbėjo, galvą buvo pasukęs į dešinę, į leitenantą.

Leitenantas Dubas iš pradžių to nepastebėjo ir kalbėjo toliau:

– Šitą kareivio drausmę, priedermę klausyti ir privalomą meilę karininkui galima išreikšti labai trumpai, nes santykiai tarp kareivio ir karininko yra nesudėtingi: vienas paklūsta, kitas įsakinėja. Mes seniai žinom iš karo meno knygų, kad kariškas lakoniškumas, kariškas paprastumas yra dorybės, kurios turi būti būdingos kiekvienam kareiviui, noromis nenoromis mylinčiam savo viršininką, kuris jo akyse turi būti tobulas, susikristalizavęs tvirtos ir stiprios valios pavyzdys.

Tik dabar leitenantas Dubas pastebėjo, kad Šveikas lygiuoja į dešinę. Jam tai buvo baisiai nemalonu, nes staiga pajuto, kad surizgo kalbėdamas ir negali išsikapanoti iš tos kareivio meilės viršininkui. Dėl to jis užriko ant Šveiko:

– Ko spoksai į mane kaip avinas į naujus vartus?!

– Jūsų įsakymu, drįstu pranešti, ponas leitenante, jūs pats kartą man nurodėte, kad, jums kalbant, aš turiu akis įsmeigti į jus. Kadangi kiekvienas kareivis privalo vykdyti savo viršininko įsakymus ir niekad jų neužmiršti, aš buvau priverstas taip daryti.

– Žiūrėk, – rėkė leitenantas Dubas,– į kitą šoną. O į mane nedrįsk žiūrėti, kvaily! Tu žinai, kad aš to nemėgstu, nepakenčiu tavo žioplo snukio. Aš tau parodysiu, iš kur kojos dygsta...

Šveikas pasuko galvą į kairę ir lyg sustingęs tebežingsniavo šalia leitenanto Dubo.

Leitenantas Dubas suriko:

– Kur žiūri, kai aš su tavim kalbu?

– Drįstu pranešti, ponas leitenante, kad, jums įsakius, lygiuoju į kairę.

– Ak,– atsiduso leitenantas Dubas,– tikra kančia man su tavim. Žiūrėk prieš save ir galvok pats sau: „Aš esu toks mulkis, kad neturiu ko prarasti". Atsiminsi?

Šveikas, žiūrėdamas prieš save, paklausė:

– Drįstu paklausti, ponas leitenante, ar galiu į tai atsakyti?

– Ką tu sau leidi?– sušuko ant jo leitenantas Dubas. – Kaip drįsti šitaip su manim kalbėti, ką norėjai tuo pasakyti?

– Drįstu pranešti, ponas leitenante, kad turėjau galvoj tik jūsų įsakymą vienoj stoty, jog iš viso neatsakinėčiau, net jeigu jūs ir baigėte savo kalbą.

– Vadinasi, tu bijaisi manęs! – tarė nudžiugęs leitenantas Dubas. – Tačiau manęs dar kaip reikiant nepažįsti! Prieš mane drebėdavo ne tokie kaip tu, įsidėk šitai į galvą. Aš numalšindavau ne tokius šmaikštuolius... Užsičiaupk ir eik užpakaly, kad tavęs nematyčiau!

Šveikas atsiliko užpakaly pas sanitarus, patogiai įsitaisė dviračiame vežimėly ir važiavo ligi poilsio vietos, kur pagaliau visi sulaukė sriubos ir tos įžymios karvės mėsos.

– Šitą karvę reikėjo bent dvi savaites mirkyti acte, o jeigu ne karvę, tai tą žmogų, kuris ją nupirko,– pareiškė Šveikas.

Iš brigados atlėkė raitelis su nauju įsakymu vienuoliktajai kuopai, būtent, kad maršrutas pakeistas – žygiuoti į Felštyną; Voraličę ir Samborą reikia palikti šone, nes ten nebus galima apgyvendinti kuopos. Ten jau ir taip apsistoję du Poznanės pulkai.

Vyresnysis leitenantas Lukašas davė atitinkamą įsakymą kuopai. Vyresnysis raštininkas Vanekas su Šveiku turėjo surasti kuopai nakvynę Felštyne.

– Tik vėl ko nors, Šveikai, neiškrėskite kelyje,– pasakė vyresnysis leitenantas Lukašas. – Svarbiausia, elkitės mandagiai su vietos gyventojais.

– Drįstu pranešti, ponas vyresnysis leitenante, pasistengsiu. Šiandien paryčiu, auštant, truputį prisnūdau, ir prisisapnavo man bjaurus sapnas. Sapnavau geldas, iš kurių visą naktį tekėjo vanduo į koridorių ir kaip tik tuose namuose, kur aš gyvenau. Vanduo ištekėjo visas, ir sudrėko savininko buto lubos, o rytą jis man liepė išsikelti. Toks atsitikimas kartą iš tikrųjų buvo Karline, už viaduko...

– Duok mums ramybę, Šveikai, su savo kvailom kalbom. Geriau su Vaneku pažiūrėkit į žemėlapį, kur jums reikės eiti. Matot šitą kaimą. Nuo jo pasuksite į dešinę ligi upelio ir pasroviui eisite vėl ligi artimiausio kaimo, o nuo čia, nuo pirmo intako žiočių, kurios liks jūsų dešinėj, eisite lauko keliu prieš kalną tiesiog į šiaurę. Paklysti čia negalima. Jūs pataikysit tiesiai į Felštyną. Įsidėmėjot?

Šveikas su vyresniuoju raštininku Vaneku iškeliavo nurodytu maršrutu.

Buvo po pusiaudienio; įkaitus žemė sunkiai alsavo, o iš blogai užpiltų kareivių kapų sklido puvimo kvapas. Jie pasiekė tą vietą, kur Peremyšlio prieigose vyko mūšiai ir kulkosvaidžiai šienaute šienavo batalionus. Miškeliai prie upelio buvo nuniokoti uraganinės artilerijos ugnies. Visur – plačiose lygumose ir kalnų šlaituose – vietoj medžių stirksojo stuobriai, ir visa šita dykynė buvo išraižyta apkasų.

– Čia kitaip atrodo negu Prahos apylinkėse, – tarė Šveikas, kad tik kaip nors sutrikdytų tylą.

– Pas mus jau po rugiapjūtės,– pasakė vyresnysis raštininkas Vanekas. – Kralupe pradėdavome pjauti anksčiau kaip kitur.

– Čia po karo bus geras derlius, – po valandėlės prabilo Šveikas. – Nereikės pirkti kaulamilčių. Valstiečiams labai naudinga, kai jų laukuose pūva visas pulkas; trumpai sakant, iš to jiems duona. Bijau tik vieno, kad šitie valstiečiai nesiduotų apmulkinami ir iš kvailumo neparduotų kareivių kaulų cukraus fabrikui. Karlino kareivinėse buvo vyresnysis leitenantas Holubas, toks mokytas, kad visi kuopoje jį laikė puskvaišiu, nes per savo mokytumą jis net neišmoko keiktis ant kareivių ir apie viską kalbėdavo tik moksliškai. Sykį kareiviai jam pranešė, kad gautos duonos negalima valgyti. Kitas karininkas dėl tokio akiplėšiškumo įširstų, o jis – ne, liko ramus, nieko netgi nepavadino kiaule ar neraliuotu galviju, niekam nedavė į snukį. Tik sušaukė visus savo kareivius ir prabilo maloniu balsu: „Jūs, kareiviai, pirmiausia turite žinoti, kad kareivinės – tai ne gastronomijos krautuvė, kur galite pasirinkti marinuotų ungurių, sardinių ir sumuštinių. Kiekvienas kareivis turi būti toks protingas, kad nemurmėdamas ėstų viską, kas duodama, ir turi būti toks drausmingas, kad negalvotų, kokia ėdamo daikto kokybė. Įsivaizduokite, staiga karas. Žemei, į kurią jus užkas po mūšio, visiškai tas pat, kokio davinio jūs prieš mirtį pripampot. Žemė motinėlė jus supūdys ir suvirškins kartu su batais. Pasaulyje niekas neišnyksta. Iš jūsų, kareiviai, išauga rugiai kitų kareivių duonai, kurie, kaip ir jūs, gal bus ja nepatenkinti, eis skųstis ir užkops ant tokio viršininko, kuris juos taip prigriebs, kad net akyse jiems pažaliuos, nes tam jis turi teisę. Tai va, kareiviai, dabar aš jums viską dailiai išaiškinau, ir turbūt nereiks jums to kartoti. Jeigu ateityje įsigeis kas pasiskųsti, tas taip gaus į kailį, kad laikys didele malone, galėdamas vėl išvysti dienos šviesą!" – „Kad nors būtų mus išplūdęs", – kalbėjo tarp savęs kareiviai, mat tie visokie pono leitenanto švelnumai visiems smarkiai įsipyko. Ir va kartą mane kuopa išrinko, kad jam kaip nors pasakyčiau, jog jį visi labai myli, bet kokia čia kariuomenė, jeigu niekas nekoneveikia. Taigi nuėjau pas jį į butą ir ėmiau prašyti, kad nesivaržytų, karo tarnyba turi plakti kaip diržu, kareiviai įpratę, kad jiems kas dieną būtų primenama, jog jie šunys ir paršai, kitaip ims nebegerbti savo viršininkų. Iš pradžių jis atsikalbinėjo, šnekėjo kažką apie inteligentiškumą, apie tai, kad šiandien jau negalima tarnauti su rimbu, bet pagaliau davėsi įtikinamas, apskaldė man ausis ir, kad pakeltų savo autoritetą, išgrūdo už durų. Kai pranešiau apie savo apsilankymo padarinius, visi labai nudžiugo, bet kitą dieną tas leitenantas išsklaidė visą šitą džiaugsmą. Prieina jis prie manęs ir visų akyse sako: „Šveikai, vakar aš pasikarščiavau, šekit guldeną ir išgerkit į mano sveikatą. Su kareiviais reikia mokėti elgtis".

Šveikas apsidairė aplinkui.

– Man rodos, kad mes einam neteisingai. Ponas vyresnysis leitenantas juk taip gražiai mums išaiškino. Turim eiti į kalną, žemyn, paskui į kairę, į dešinę, paskui vėl į dešinę, po to į kairę, o mes visą laiką traukiam tiesiai. O gal viską praėjom ir beplepėdami nepastebėjom... Aš aiškiai matau prieš save du kelius į Felštyną. Siūlyčiau dabar eiti šituo keliu į kairę.

Kaip paprastai būna dviem žmonėms atsidūrus kryžkelėj, vyresnysis raštininkas Vanekas ėmė tvirtinti, kad reikia sukti į dešinę.

– Maniškis kelias patogesnis už jūsų,– tarė Šveikas.– Aš eisiu palei upelį, kur auga neužmirštuolės, o jūs dūlinsit išdeginta žeme. Aš laikausi pono vyresniojo leitenanto patarimo, kad mes iš viso negalime paklysti, o jeigu negalima paklysti, tai kuriems galams aš karsiuos kažin kur ant kalvos. Trauksiu sau ramiai lankelėmis, užsikišiu už kepurės gėlelę ir priskinsiu puokštę ponui vyresniajam leitenantui. O vėliau pamatysim, kurio iš mūsų teisybė. Tikiuosi, kad mes čia išsiskirsim kaip geri draugai. Čia tokia apylinkė, kad visi keliai veda į Felštyną.

– Neik iš galvos, Šveikai, – tarė Vanekas, – čia, kaip sakiau, pagal žemėlapį turime pasukti į dešinę.

– Žemėlapis taip pat gali suklysti, – atsakė Šveikas, leisdamasis į slėnį.– Kartą dešrininkas Krženekas pagal Prahos planą grįžo iš Mala Stranos „Montagų" namo į Vinohradus, o rytą apsižiūrėjo besąs Rozdelove palei Kladną. Čia jis buvo rastas sustiręs rugiuose, kur nuvirto iš nuovargio. Jeigu jūsų niekaip negalima perkalbėti, ponas vyresnysis raštininke, ir jūs laikotės savo, tai imkim čia pat išsiskirkim ir susitiksim jau vietoje, Felštyne. Tik pasižiūrėkit į laikrodį, kad žinotume, katras anksčiau ateis. Jeigu pakliūsit į pavojų, šaukit, kad žinočiau, kur esate.

Pavakare Šveikas pasiekė mažą tvenkinį, čia jis užklupo besimaudantį vieną pabėgusį rusų belaisvį, kuris, pamatęs Šveiką, šoko iš vandens ir plikas leidosi, kiek kojos neša.

Šveikui pasidarė įdomu, ar tinka jam rusiška uniforma, kuri gulėjo čia pat po žilvičiu. Jis nusirengė ir apsivilko nelaimingo belaisvio uniformą. O belaisvis mat buvo pabėgęs iš karo belaisvių ešelono, apsistojusio kaime už miško. Šveikas panoro kaip reikiant atsižiūrėti į savo atvaizdą vandeny. Jisai slankiojo tvenkinio užtvanka, kol jį čia užtiko žandarmerijos sargybiniai, ieškoję pabėgusio ruso. Žandarai buvo vengrai. Nepaisydami Šveiko protesto, jie nuvarė jį Chirovan į etapų valdybą. Ten jis buvo paskirtas į rusų belaisvių transportą, atsiųstą taisyti geležinkelio.

Visa tai įvyko taip greit, kad tik kitą dieną Šveikas suvokė savo padėtį ir ant baltos sienos mokykloje, kur buvo apgyvendinta dalis belaisvių, anglimi užrašė:

„Čia nakvojo Josefas Šveikas iš Prahos, devyniasdešimt pirmojo pulko vienuoliktosios kuopos ryšininkas, kuris kaip butininkas per apsirikimą pateko į austrų nelaisvę".

Ketvirta dalis

IŠKILMINGOS PYLOS TĘSINYS

1

ŠVEIKAS RUSŲ BELAISVIŲ TRANSPORTE

Kai Šveikas, dėl rusiškos milinės ir kepurės per apsirikimą palaikytas rusų belaisviu, pabėgusiu iš kaimo ties Felštynu, rašė anglimi ant sienos nevilties kupinas aimanas, niekas nekreipė į tai dėmesio. Tačiau kai Chirovo etape, dalijant kietą kukurūzų duoną, jis norėjo pro šalį einančiam karininkui viską smulkiausiai paaiškinti, vienas vengrų kareivis, sergėjęs belaisvių transportą, tvojo jam šautuvo buože į kuprą ir užriko: „*Baszom az élet**, stok į eilę, rusiška kiaule!"

Toks vengrų elgesys su rusų belaisviais, kurių kalbos jie nesuprato, buvo įprastas. Šveikas sugrįžo į eilę ir kreipėsi į greta stovintį belaisvį:

– Šitas žmogus vykdo tarnybos pareigas, tačiau jis užsitraukia sau pavojų. O ką, jeigu šautuvas užtaisytas ir spyna užtaisyta? Juk lengvai gali atsitikti, kad kai jis su šautuvu daužo žmogų per pečius, o vamzdis atsuktas į jį patį, gaidukas gali spragtelėti, ir visas užtaisas sulėktų jam į koserę. Taip ir žūtų žmogus eidamas tarnybos pareigas. Šumove, vienoje akmenų skaldykloje, darbininkai vogdavo dinamito kapsules, kad žiemą būtų lengviau rauti kelmus. Sargui buvo įsakyta iškratyti kiekvieną akmenskaldį, šiam einant iš darbo, ir jis šito ėmėsi su tokiu uolumu, kad, sučiupęs pirmą akmenskaldį, pradėjo taip smarkiai ploti jam per kišenes, jog dinamito kapsulės sprogo, ir akmenskaldys kartu su sargu išlėkė į orą. Atrodė, tartum paskutinį akimirksnį jie būtų viens kitą apsikabinę.

Belaisvis rusas, kuriam Šveikas visa tai išklostė, suglumęs žiūrėjo į jį, ir buvo aišku, kad iš visos kalbos jis nesuprato nė žodžio.

– Nesuprasti, aš Krymo totorius, *Allach achper.* – Totorius atsisėdo ant žemės, sukryžiavo kojas ir, sudėjęs ant krūtinės rankas, ėmė melstis.– *Al-*

* Nešvankus vengriškas keiksmas.

*lach achper – Allach achper – bezmila – arachman – arachim – malinkin mustafir**.

– Taigi, tu esi totorius,– su užuojauta tarė Šveikas,– na ir pasisekė tau. Kaip tu suprasi mane, o aš tave, jeigu tu totorius? Hm... pažįsti Jaroslavą iš Šternberko? Netgi tokio vardo negirdėjai, totorių išpera? Tasai įkrėtė jums į užpakalį prie Hostyno. Tada jūs, totorių išperos, skuodėte nuo mūsų iš Moravijos, kad net kulnys mirgėjo. Matyt, jūsų knygose apie tai nerašoma. Žinai Hostyno Dievo Motiną? Aišku, kad nežinai. Jinai irgi tenai buvo. Jus, totorių veislę, jie čia nelaisvėj visus apkrikštys!

Šveikas kreipėsi į kitą belaisvį:

– Ar tu irgi totorius?

Paklaustasis, supratęs žodį „totorius", papurtė galvą:

– Totorius ne, čerkesas, tikras čerkesas, kapoju galvas.

Šveikui pasisekė: jis atsidūrė įvairių Rytų tautų atstovų draugijoj. Ešelone buvo gruzinų, osetinų, čerkesų, mordvių ir kalmukų.

Nelaimei, Šveikas su niekuo iš jų negalėjo susikalbėti. Su visais kitais jį nuvarė į Dobromilą, kur turėjo pradėti remontuoti Peremyšlio–Nižankovičių geležinkelį.

Dobromilo etapo raštinėj ėmė juos visus iš eilės surašinėti. Tai vyko gana lėtai, nes iš visų trijų šimtų belaisvių, pakliuvusių į Dobromilą, niekas nesuprato prie stalo sėdinčio viršilos kalbos. Viršila anksčiau buvo apsiskelbęs, kad moka rusų kalbą, ir dabar Rytų Galicijoj ėjo vertėjo pareigas. Lygiai prieš tris savaites jis užsisakė vokiečių–rusų kalbų žodyną ir rusų kalbos vadovėlį, bet ligi šiol jų vis negavo. Kol kas jis grabaliojosi darkyta slovakų kalba, kurios šiaip taip buvo pramokęs būdamas vienos firmos atstovu ir Slovakijoj pardavinėdamas šventojo Stepono paveikslus, indus švęstam vandeniui ir rožančius.

Su šitais keistais subjektais niekaip negalima buvo susišnekėti, jis tiesiog sutriko. Išėjo iš raštinės ir visa gerkle riktelėjo belaisviams:

– *Wer kann deutsch sprechen*?**

Iš minios išėjo Šveikas ir nudžiugusiu veidu puolė prie viršilos. Tasai liepė tuoj pat eiti paskui jį į raštinę.

Viršila atsisėdo prie stalo, ant kurio gulėjo šūsnis blankų su belaisvių

---

* Alachas didis, alachas didis. Gailestingo, maloningo alacho vardu. Pomirtinio gyvenimo viešpats... *(arab.)*.

** Kas moka vokiškai? *(Vok.)*

vardų, kilmės ir pilietybės grafomis. Tarp jų prasidėjo juokingas pašnekesys vokiškai:

– Juk tu žydas? Taip? – paklausė jis Šveiką.

Šveikas papurtė galvą.

– Nesigink,– tvirtai įsitikinęs kalbėjo viršila vertėjas, – kiekvienas jūsų belaisvis, mokantis vokiškai, yra žydas, ir baigtas kriukis. Kaip tavo pavardė? Šveichas? Na, matai, ko gi tu ginies, jeigu tavo pavardė tokia žydiška? Čia tu nebijok prisipažinti žydu. Austrijoj nerengia žydų pogromų. Iš kur tu? Aha, iš Prahos, žinau, žinau, prie Varšuvos. Prieš kokią savaitę čia buvo du žydai iš Prahos prie Varšuvos. O koks tavo pulko numeris? Devyniasdešimt pirmas?

Viršila paėmė informacinę knygelę, pavartė ją:

– Devyniasdešimt pirmas Erevanės pulkas, Kaukazas, papildomas Tiflise; stebiesi, kad mes čia viską žinome?

Šveiką iš tikrųjų stebino visa šita istorija, o viršila su didžiausiu rimtumu kalbėjo toliau, paduodamas Šveikui savo nuorūką:

– Čia tabakas kitoks negu ta jūsų machorka. Aš čia, žydeli, esu aukščiausias viršininkas. Jeigu aš ką pasakiau, visi dreba. Mūsų kariuomenėj kitokia drausmė negu jūsų. Jūsų caras šlamštas, o mūsiškis – šviesi galva! Tuojau parodysiu tau, kokia čia drausmė.

Jis atidarė duris į kitą kambarį ir pašaukė:

– Hansai Lefleri!

– *Hier!** – atsiliepė balsas, ir į kambarį įėjo didžiagurklis kareivis, kilęs greičiausiai iš Štirijos, užguitu bukaprotišku veidu. Etapo raštinėj jis buvo visų galų tarnas.

– Hansai Lefleri, – paliepė viršila, – paimk ten mano pypkę, įsikąsk ją, kaip šunys nešioja, ir bėgiok keturpėsčias aplink stalą, kol pasakysiu „*Halt!*"** Bėgiodamas lok, tik kad pypkė iš burnos neiškristų, o tai liepsiu tave pririšti.

Gurklingasis kareivis ėmė visom keturiom repečkoti ir amsėti.

Viršila pergalingai pasižiūrėjo į Šveiką:

– Ką, ar nesakiau, žydeli, matai, kokia čia drausmė?

Ir viršila su pasitenkinimu žiūrėjo į nebylų karišką padarą, kuris čia pateko iš piemenų lūšnos tolimosiose Alpėse.

---

* Klausau *(vok.)*.

** Sustok! *(Vok.)*

– Sustok! – pagaliau pasakė. – Dabar tarnauk šuniškai ir atnešk pypkę. Gerai, o dabar pajodliuok.

Kambary ėmė skardenti staugimas: *„Holarijo, holarijo..."*

Pasibaigus vaidinimui, viršila išėmė iš stalčiaus keturis „Sporto" papirosus ir didžiadvasiškai padavė juos Hansui, o Šveikas darkyta vokiečių kalba čia pat viršilai papasakojo, kad viename pulke vienas karininkas turėjo tokį paklusnų pasiuntinį, jog tas darė viską, ką tik panorėdavo jo ponas, o kai jį kartą paklausė, ar jis nesuėstų su šaukštu savo pono išmatų, jo palieptas, tai tas atsakė: „Jeigu man ponas leitenantas įsakytų, tai klausydamas suėsčiau, tik jose neturėtų būti nė vieno plaukelio; mane greitai pykina, ir aš kaipmat susivemčiau".

Viršila nusijuokė:

– Jūs, žydai, mokate sąmojingų anekdotų, bet aš galiu kirsti lažybų, kad drausmė jūsų kariuomenėj ne tokia kaip čia. O dabar eisim prie svarbiausio: aš tave skiriu transporto viršininku. Ligi vakaro surašysi visų likusių belaisvių pavardes. Imsi produktus, išdalysi juos kiekvienai dešimčiai žmonių ir žiūrėsi, kad niekas nepabėgtų, nes atsakysi! Jeigu kas pabėgs, aš tave, žydeli, nušausiu!

– Aš norėčiau su jumis pasikalbėti, ponas viršila, – tarė Šveikas.

– Tik nepradėk derėtis, – atsakė viršila. – Aš to nemėgstu, o tai pasiųsiu tave į belaisvių stovyklą. Labai jau greitai tu čia Austrijoj aklimatizavaisi. Nori su manim kalbėti privačiai... Kuo žmogus su jumis, belaisviais, geriau elgiesi, tuo blogiau... Kaipmat nešdinkis, še tau popieriaus, pieštuką ir sudaryk sąrašą!.. Ko dar nori?

– *Ich melde gehorsamst, Herr Feldwebl**...

– Išnyk! Matai, kiek turiu darbo!

Viršilos veidas pasidarė kaip nusidirbusio žmogaus.

Šveikas atidavė pagarbą ir išėjo pas belaisvius, manydamas, kad kantrybė duos vaisių.

Dar blogiau buvo su sąrašo sudarymu, nes belaisviai ilgai nesuprato, kad reikia pasakyti savo vardą. Šveikas daug matė savo gyvenime, bet šitos totoriškos, mordviškos ir gruziniškos pavardės niekaip nelindo jam į galvą. „Niekas manimi nepatikės, – pamanė Šveikas, – kad pasaulyje kas būtų galėjęs turėti tokias pavardes kaip šitie totoriai: Muhlahalėjus Abdrachmanovas – Beimuratas Allahali – Dreredžė Čerdedžė – Davlatbalėjus Nurda-

---

* Drįstu pranešti, ponas viršila *(vok.)*

galejevas ir t.t. Mūsų pavardės daug geresnės, pavyzdžiui, to kunigo iš Židohauštės – Vobeida*".

Paskui jis ėmė eiti per eiles išsirikiavusių belaisvių, vienas po kito šaukė savo vardus ir pavardes: Džindralėjus Hanemalėjus – Babamulėjus Mirzahali ir t.t.

– Kaip tu sau liežuvio nenusikandi, – su šypsena kiekvienam sakydavo Švеikas. – Kur kas geresni mūsų vardai ir pavardės: Boguslavas Štepanekas, Jaroslavas Matoušekas arba Rožena Svobodova.

Kai pagaliau po baisios kankynės Švеikas surašė visus šituos Babulus Halėjus, Chudžius Mudžius, jis ryžosi dar sykį pamėginti viršilai vertėjui paaiškinti, kad jis apsirikimo auka, kad jau ne kartą kelyje, varomas drauge su belaisviais, bergždžiai ieškojęs teisybės.

Viršila vertėjas, kuris jau iš ryto buvo ne visai blaivus, dabar visai prarado nuovoką. Pasiguldęs priešais kažkokį vokišką laikraštį su skelbimais, jis dainavo skelbimus Radeckio maršo gaida: „Mainau gramofoną į vaikišką vežimėlį! – Perku balto ir žalio lakštinio stiklo šukes! – Kiekvienas išmoks buhalterijos, jei baigs neakivaizdinį kursą!" ir t. t.

* Chuliganas *(ček.)*.

Kai kuriems skelbimams maršo gaida netiko, tačiau viršila visomis jėgomis stengėsi šitą kliūtį įveikti, dėl to beldė taktan kumščiais į stalą ir dundeno kojomis. Abu jo ūsai, sulipę nuo degtinės, styrėjo abipus žandų, tarytum į kiekvieną skruostą būtų įsmeigti sudžiūvę klijų teptukai. Jo užgriuvusios akys, tiesa, pastebėjo Šveiką, bet jis visiškai į jį nereagavo, tik liovėsi būbnijęs kumščiais ir trankęs kojomis. Užtat ėmė barškinti kėdę pagal gaidą *„Ich weiss nicht, was soll es bedeuten"** naują skelbimą: „Karolina Dréger, pribuvėja, siūlo savo paslaugas visoms didžiai gerbiamoms damoms bet kokiu atveju".

Jis dainavo vis tyliau ir tyliau, paskui visai patyliukais, kol galų gale nuščiuvo ir pastiręs ėmė spoksoti į didelį skelbimų puslapį, leisdamas Šveikui papasakoti savo bėdą, kuriai išklostyti jam vos ne vos užteko tų kelių sakinių, kuriuos jis mokėjo darkyta vokiečių kalba.

Šveikas pradėjo nuo to, kad, be abejonės, jo buvo teisybė, ir į Felštyną reikėjo eiti palei upelį. Jis pats niekuo nekaltas, kad kažkoks rusų kareivis pabėgo iš nelaisvės ir nuėjo maudytis į tvenkinį, pro kurį jis, Šveikas, turėjo praeiti, kadangi jo, butininko, pareiga buvo pasiekti Felštyną trumpiausiu keliu. Rusas, vos jį pamatęs, nukūrė ir savo uniformą paliko krūmuose. Jis, Šveikas, ne kartą girdėjo, kad net pozicijose žvalgybai panaudojami žuvusių priešų drabužiai, dėl to apsivilko paliktais drabužiais, norėdamas įsitikinti, ar tokiu atveju būtų jam patogu su svetima uniforma.

Išaiškinęs šitą savo klaidą, Šveikas suprato kalbėjęs visiškai bergždžiai, nes viršila užmigo dar Šveikui nepriėjus tvenkinio. Šveikas draugiškai prisiartino prie viršilos, palietė jo pečius, ir šito visiškai užteko, kad tasai nusiristų nuo kėdės ant grindų ir toliau ramiai sau pūstų į akį.

– Atsiprašau, ponas viršila,– tarė Šveikas, atidavė pagarbą ir išėjo iš raštinės.

Anksti rytą pionierių dalinio vadovybė pakeitė nurodymus ir įsakė belaisvių grupę su Šveiku išsiųsti tiesiog į Peremyšlį remontuoti Peremyšlio–Lubačovo geležinkelio.

Viskas liko po senovei. Šveikas tęsė savo odisėją su rusų belaisviais. Vengrų patruliai visus smarkiai varė pirmyn.

Viename kaime per poilsį belaisviai susitiko su gurguolės daliniu. Prie vežimų stovėjo karininkas ir žiūrėjo į belaisvius. Šveikas iššoko iš rikiuotės, atsistojo prieš karininką ir sušuko:

---

* „Nežinau, ką tai reikšti galėtų" *(vok.)* – H. Heinės eilėraščio „Lorelei" pirmoji eilutė.

– *Herr Leutnant, ich melde gehorsamst.**

Daugiau pasakyti jis nesuskubo, kadangi tuoj pat prišoko du vengrų kareiviai ir kumščiais į nugarą nubloškė jį atgal pas belaisvius.

Karininkas numetė jam papiroso nuorūką, kurią tačiau greitai pastvėrė kitas belaisvis ir įsikišo į burną. Karininkas paaiškino greta stovinčiam kapralui, kad Rusijoj yra vokiečių kolonistų ir jie taip pat turi kariauti.

Toliau per visą kelionę iki paties Peremyšlio Šveikui nepasitaikė progos kam nors pasiskųsti, kad jis iš tiesų yra devyniasdešimt pirmojo pulko vienuoliktosios žygio kuopos ryšininkas. Proga pasitaikė tik Peremyšlyje, vakare juos suvarius į vieną sugriuvusį mažą fortą vidinėj tvirtovės zonoj, kur buvo išlikusios forto artilerijos arklidės.

Pakreiktuose šiauduose knibždėte knibždėjo utėlės. Jos tąsė trumpus šiaudgalius tarsi skruzdėlės, nešančios šapus skruzdėlynui statyti.

Belaisviams davė juodo bizalo iš grynos cikorijos ir po kriaukšlę sužiedėjusios kukurūzų duonos.

---

* Ponas leitenante, drįstu pranešti *(vok.)*.

Po to juos perėmė majoras Volfas, tikras viešpats visų belaisvių, dirbančių Peremyšlio tvirtovėj ir jos apylinkėse prie geležinkelio remonto. Tai buvo itin nuovokus žmogus. Jis turėjo pasitelkęs visą štabą vertėjų, kurie rinko iš belaisvių specialistus geležinkeliams statyti, remiantis jų sugebėjimais ir išprusimu.

Jis buvo tvirtai įsitikinęs rusų belaisvius slepiant savo sugebėjimus, nes į jo klausimą: „Ar moki statyti geležinkelį?", išverstą į rusų kalbą, visi belaisviai atsakydavo stereotipiškai: „Nieko nežinau, nieko apie tai negirdėjau, gyvenau sąžiningai ir garbingai".

Kai belaisviai išsirikiavo prieš majorą Volfą ir visą jo štabą, jis pirmiausia paklausė belaisvius, kas iš jų moka vokiškai. Šveikas ryžtingai išėjo į priekį, atsistojo prieš majorą, atidavė pagarbą ir raportavo, kad moka vokiškai.

Majoras Volfas, aiškiai nudžiugęs, iš karto paklausė Šveiką, ar jis ne inžinierius.

– Drįstu pranešti, ponas majore, – atsakė Šveikas, – aš ne inžinierius, bet devyniasdešimt pirmojo pulko vienuoliktosios žygio kuopos ryšininkas. Aš patekau pas savuosius nelaisvėn. Tai atsitiko taip, ponas majore...

– Ką? – užbliovė majoras.

– Drįstu pranešti, ponas majore, tai atsitiko taip...

– Jūs čekas, – toliau bliovė majoras, – jūs persivilkot karine rusų uniforma?

– Drįstu pranešti, ponas majore, taip ir yra. Aš tikrai džiaugiuosi, kad ponas majoras iš karto supratot mano padėtį. Gal mūsiškiai ten jau kaunasi, o aš čia be jokios naudos galiu prasistumdyti visą karą. Leiskite, ponas majore, dar kartą paaiškinti viską iš eilės.

– Užteks, – nukirto majoras Volfas, pašaukė du kareivius ir liepė jiems tuoj pat nuvesti šitą žmogų į daboklę. Jis pats, kalbėdamasis su vienu karininku ir smarkiai mosikuodamas rankomis, pamažu nusekė paskui Šveiką. Kiekviename sakiny jis minėjo čekų šunis. Antrasis karininkas iš majoro kalbos pajuto, kad šis labai džiaugiasi įžvalgiai sučiupęs vieną iš tų paukštelių, apie kurių išdavikišką veiklą užsienyje jau keliolika mėnesių siuntinėjamos slaptos instrukcijos dalinių vadams, kad buvo nustatyta, jog kai kurie perbėgėliai iš čekų pulkų, užmiršę savo priesaiką, įstoja į rusų kariuomenės eiles ir tarnauja priešui, suteikdami jų žvalgybai vertingiausių paslaugų. Austrijos vidaus reikalų ministerija, ieškodama karinės perbėgėlių organizacijos, veikė apgraibomis. Ji dar nieko nežinojo apie revoliucines organizacijas

užsieny, ir tik rugpjūčio mėnesį Sokalo–Miliatino–Bubnovo linijoj batalionų vadai gavo slaptą aplinkraštį, kad buvęs Austrijos profesorius Masarikas pabėgo į užsienį[69], kur varo propagandą prieš Austriją. Kažkoks pusgalvis divizijoj papildė slaptą aplinkraštį dar tokiu įsakymu: „Jeigu būtų sulaikytas, tuoj pat pristatyti į divizijos štabą".

Majoras Volfas tuo metu dar ir supratimo neturėjo, ką rengia Austrijai perbėgėliai, kurie, vėliau susitikę Kijeve bei kitose vietose, vienas kito paklausti: „Ką tu čia veiki?", linksmai atsakydavo: „Išdaviau jo didenybę imperatorių".

Jis iš anų slaptų aplinkraščių žinojo tik apie perbėgėlius šnipus, iš kurių vienas, dabar vedamas į daboklę, taip lengvai pateko jam į nagus. Majoras Volfas buvo bent kiek tuščiagarbis ir vaizdavosi, kaip gaus iš vyresnybės padėką, bus apdovanotas už budrumą, atsargumą ir sumanumą.

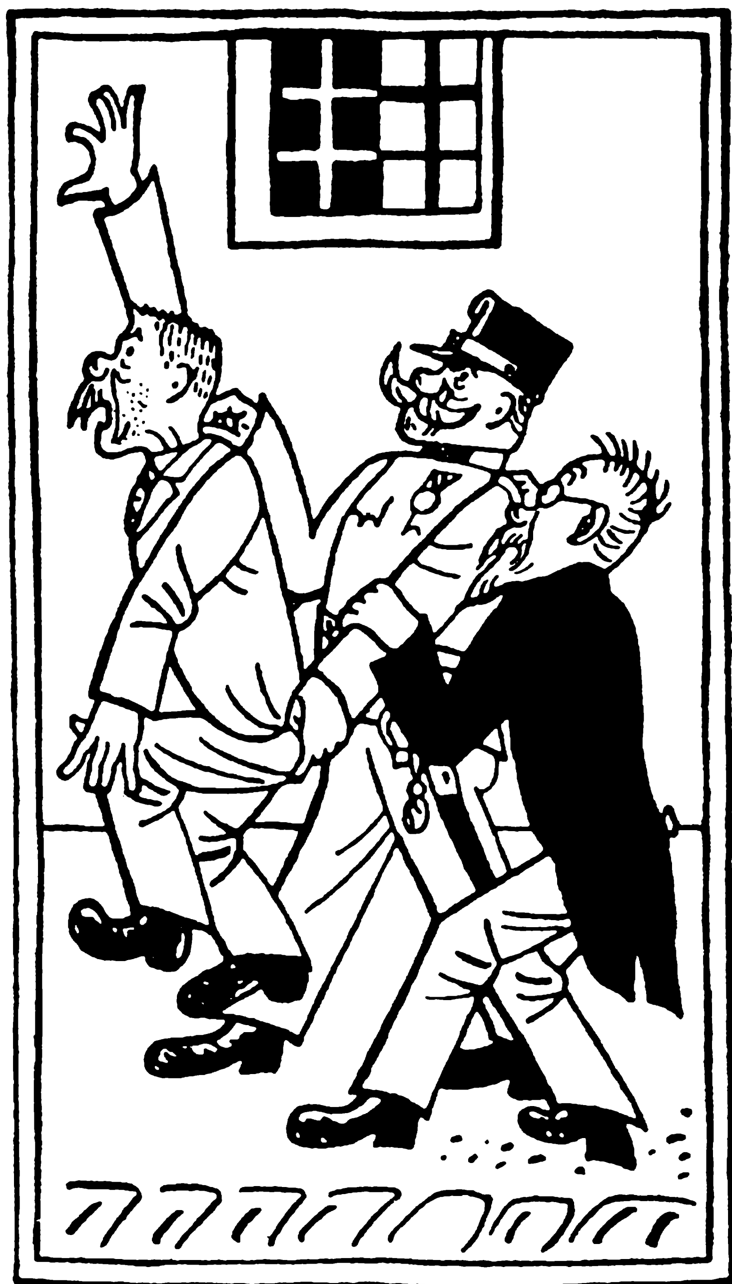
Dar nenuėjęs iki daboklės, jis pats įsitikino, kad klausimą: „Kas moka vokiškai?" davęs tyčia, nes, tik pažvelgus į belaisvius, tasai tipas jam iš karto pasirodęs įtartinas.

Majorą lydėjęs karininkas, kinkuodamas galva, pasakė, kad apie areštą būtinai reikia pranešti įgulos vadovybei, kuri kaltinamąjį ištardys ir pasiųs aukščiausiajam kariuomenės teismui. Jokiu būdu negalima pasielgti taip, kaip siūlo majoras: ištardyti jį ir čia pat, už daboklės, pakarti. Jis bus pakartas, tačiau teisėtai, pagal karo teismo įstatus. Smulkus tardymas prieš pakariant leis atskleisti jo ryšius su kitais panašiais nusikaltėliais. Niekas nežino, kas dar gali iškilti aikštėn.

Majoras Volfas staiga užsispyrė. Pagautas sielos gelmėse ligi tol tūnojusio žvėriško žiaurumo, jis pareiškė, kad perbėgėlį šnipą tučtuojau pakars savo atsakomybe. Jis gali tai sau leisti, nes turi pažinčių aukštose sferose, ir į viską jam tik nusišnypšti. Čia vis tiek kaip fronte. Jeigu šitas šnipas būtų sugautas ir išaiškintas fronte, tai ištardžius jis tučtuojau būtų pakartas, nė kiek su juo nesiterliojant. Beje, ponui kapitonui tikriausiai žinoma, kad karo veiksmų bare kiekvienas vadas, aukštesnio laipsnio už kapitoną, turi teisę karti visus įtariamus asmenis.

Tačiau majoras Volfas, samprotaudamas apie aukštųjų karininkų teisę karti, truputį apsiriko.

Rytų Galicijoj, artėjant frontui, šitą teisę gaudavo vis žemesnio laipsnio karininkai. Būta ir tokių atsitikimų, jog vadovavęs patruliui kapralas liepė pakarti dvylikametį berniuką, kuris pasirodė jam įtartinas, nes ištuštėjusio ir sunaikinto kaimo apgriuvusioj lūšnoj virė sau bulvienę.

Ginčas tarp majoro ir kapitono aštrėjo.

– Neturite šitos teisės! – įsikarščiavęs šaukė kapitonas. – Jis bus pakartas karo teismo sprendimu.

– Bus pakartas be sprendimo! – švokštė majoras Volfas.

Šveikas, vedamas kiek atšakiau ir girdėdamas visą šitą įdomų pokalbį, pasakė jį lydintiems sargybiniams:

– Ropė ne saldesnė už ridiką. Kartą mes vienoje Libnio smuklėje kalbėjomės apie kepurininką Vašaką, per šokius visada keliantį skandalus, ir svarstėme, ar jį išmesti tuojau pat, tik pasirodžius jam tarpduryje, ar išgrūsti tada, kai užsisakęs alaus užsimokės ir išgers; o gal palaukti, kol jis pašoks pirmą ratą, ir tik tuomet numauti jam batus. Smuklės šeimininkas pasiūlė jį išjoti vidury šokių, kad turėtų nuostolių, nes bus jau užsimokėjęs. Ar žinote, ką mums šitas niekdarys ištaisė? Neatėjo. Ką į tai pasakysite?

Abu kareiviai, kurie buvo kažkur nuo Tirolio, vienu balsu atsakė:

– *Nix böhmisch*.*

– *Verstehen* sie *deutsch*?** – ramiai paklausė Šveikas.

– *Jawohl****, – atsakė abudu, o Šveikas pridūrė: – Tai gerai, tarp savųjų bent nepražūsi.

Taip draugiškai besišnekučiuodami, visi atėjo į daboklę, kur majoras Volfas tęsė ginčus su kapitonu dėl Šveiko likimo. O šis tuo metu kukliai sėdėjo užpakaly ant suolo.

Majoras Volfas galų gale leidosi kapitono įtikinamas, kad tasai žmogus turi kaboti tiktai po tolesnės procedūros, kuri vadinama tokiu mielu vardu: teisėtas būdas.

Jeigu Šveiką būtų paklausę, ką pats apie tai mano, jis būtų atsakęs:

– Man labai nemalonu, ponas majore, nors jūs ir aukštesnio laipsnio už kapitoną, bet teisybė yra pono kapitono. Skubėti žalinga. Kartą vienas Prahos apygardos teismo teisėjas išėjo iš proto. Tik ilgai iš jo elgesio nieko negalima buvo suprasti. Beprotystė iškilo aikštėn jam nagrinėjant vieną asmens įžeidimo bylą. Kažkoks Znamenačekas, susitikęs gatvėje kapelioną Hortiką, kuris per tikybos pamoką apskaldė jo sūnelį, pasakė: „Jūs, galvijau, juodoji baidykle, religinis kvaily, degloji kiaule, parapijos ožy, Kristaus

* Čekiškai nesuprantam *(vok.)*.

** Ar suprantate vokiškai? *(Vok.)*

*** Taip *(vok.)*.

mokslo išniekintojau, sutanotas veidmainy ir šarlatane". Pamišęs teisėjas buvo labai religingas žmogus. Jis turėjo tris seseris, visos jos tarnavo kunigams už virėjas, o jis buvo visų jų vaikų krikšto tėvas. Dėl visų tų įžeidimų jis taip susijaudino, kad staiga neteko proto ir suriko teisiamajam: „Jo didenybės imperatoriaus ir karaliaus vardu nuteisiu jus pakarti. Teismo nuosprendis neapskundžiamas. Ponas Horačekai, – šūktelėjo jis teismo prižiūrėtojui, – paimkit šitą poną ir pakarkit jį, ten, na, žinote, ten, kur dulkinami kilimai, o paskui grįžkite čia, gausite alui!" Savaime suprantama, kad ponas Znamenačekas ir teismo prižiūrėtojas stovėjo kaip įbesti, teisėjas treptelėjo koja ir užbliovė: „Klausysit ar ne?!" Čia prižiūrėtojas taip persigando, kad ėmė tempti Znamenačeką žemyn, ir jeigu ne advokatas, kuris įsikišo ir pašaukė greitosios pagalbos karietą, nežinau, kuo visa tai būtų pasibaigę. Kai teisėją sodino į greitosios pagalbos karietą, jis vis teberėkė: „Jeigu nerasit virvės, pakarkit jį su paklode, už kurią jums bus atlyginta po pusmetinės ataskaitos".

Šveikas sargybos buvo nuvestas į įgulos komendantūrą. Ten pasirašė majoro Volfo paruoštą protokolą, kad jis, Austrijos armijos kareivis, sąmoningai ir niekieno neverčiamas persirengė rusų uniforma ir lauko žandarmerijos buvo sulaikytas pafrontės ruože.

Visa tai buvo tikra tiesa, ir Šveikas, kaip sąžiningas žmogus, negalėjo prieš tai protestuoti. Kai, surašant protokolą, Šveikas pamėgino jį papildyti pastaba, kuri, galimas daiktas, būtų tiksliai paaiškinusi situaciją, majoras įsakmiai suriko:

– Užsičiaupkit, aš jūsų neklausiu! Man viskas aišku.

Šveikas kaip visada atidavė pagarbą ir raportavo:

– Klausau, užsičiaupiau, viskas aišku.

Po to jį nuvedė į tvirtovės komendantūrą ir patupdė į kažkokią skylę, kur anksčiau buvo ryžių sandėlis ir pelių pensionas. Ant grindų visur buvo pribarstyta ryžių, ir pelės, nė trupučio nebijodamos Šveiko, linksmai šmižinėjo aplink, rinkdamos grūdus. Šveikas dar turėjo atnešti šiaudinį čiužinį, ir, akims apsipratus su tamsa, jis pamatė į jo čiužinį keliantis visą pelių šeimą. Nebuvo abejonės, kad jos nori susisukti naują lizdą sudūlėjusio austriško čiužinio šlovės liekanose. Šveikas ėmė belsti į užrakintas duris. Atėjo kapralas lenkas, ir Šveikas paprašė perkelti jį į kitą patalpą, nes čia jis gali nugulti peles savo čiužiny ir tuo padaryti valdžiai nuostolių, nes viskas, kas yra kariniuose sandėliuose, priklauso valdžiai.

Lenkas iš dalies suprato, pagrasė Šveikui kumščiu į užrakintas duris, kažką paminėjo apie *„dupa zasrana"** ir nuėjo, piktai murmėdamas apie cholerą, lyg Šveikas dievaižin kaip būtų jį įžeidęs.

Naktis praėjo ramiai, nes pelės nereiškė į Šveiką didelių pretenzijų. Matyt, savo naktinę programą jos vykdė gretimame sandėly, kur buvo sukrautos kariškos milinės ir kepurės. Būdamos visiškai tikros dėl savo saugumo, jos graužė jas kaip įmanydamos. Intendantūra susivokė tik po metų ir į karinius sandėlius prileido valdiškų kačių, nepretenduojančių į pensiją; katės intendantūroj buvo įrašytos į skyrelį *„K. u. K. Militärmagazinkatzen"***. Tiesą sakant, šitas kačių laipsnis buvo tik atgaivinta senoji institucija, panaikinta po šešiasdešimt šeštųjų metų karo.

Seniau, Marijos Teresės karų metais, kariniuos sandėliuos taip pat buvo kačių, kad ponai iš intendantūros visas savo išdaigėles su mundurais galėtų suversti ant nelaimingų pelių.

Tačiau imperatoriškosios ir karališkosios katės dažniausiai neatlikdavo savo pareigų, ir atsitiko taip, kad, valdant imperatoriui Leopoldui, Porželcų kariniame sandėly karo teismo sprendimu buvo pakartos šešios katės. Esu tikras, kad tada šypsojosi į ūsus visi tie, kurie buvo prikišę pirštus prie to sandėlio.

* * *

Rytą po kavos, į skylę pas Šveiką įstūmė kažkokį žmogų su rusiška kepure ir rusiška kareiviška miline.

Tasai žmogus kalbėjo čekiškai su lenkišku akcentu. Tai buvo vienas iš niekšų, tarnaujančių armijos korpuso kontržvalgyboj. Korpuso štabas buvo įsikūręs Peremyšlyje. Šitas subjektas, slaptas karo policijos narys, visiškai net nesistengė kaip nors gudriau kvosti Šveiko. Jis tiesiog pradėjo:

– Į šitą kiaulystę įklimpau per savo neatsargumą. Tarnaudamas dvidešimt aštuntajame pulke, perėjau pas rusus, ir velnias mane pakurstė taip kvailai įkliūti. Pasisiūliau rusams eiti žvalgybon... Tarnavau šeštojoje Kijevo divizijoje. Kuriame rusų pulke tu, drauguži, tarnavai? Man dingojas, kad mes kažin kur Rusijoj tikrai buvom susitikę. Kijeve pažinau daug čekų, su kuriais mes kartu atžygiavom į frontą, o paskui drauge perbėgom į rusų armi-

---

* mėšlina sėdimoji *(lenk.)*.

** „Imperatoriškosios ir karališkosios karinių sandėlių katės" *(vok.)*.

ją, tačiau dabar negaliu prisiminti nei jų pavardžių, nei iš kur jie. Gal prisimeni kuriuos nors iš sutiktųjų, norėčiau žinoti, kas ten tokie iš mūsų dvidešimt aštuntojo pulko?

Užuot atsakęs, Šveikas susirūpinęs pridėjo savo ranką prie jo kaktos, paskui pačiupinėjo pulsą, pagaliau privedė jį prie mažo langelio ir paprašė iškišti liežuvį. Visai šitai procedūrai niekšas nesipriešino, manydamas, kad čia esama sąmokslininkų sutartinių ženklų. Paskui Šveikas ėmė būgnyti į duris, o kai atėjęs sargybinis paklausė, kam jis kelia tokį triukšmą, jis čekiškai ir lenkiškai pareikalavo, kad kuo greičiausiai pašauktų daktarą, nes tasai žmogus, čia pasodintas, kliedi.

Tačiau naudos iš to nebuvo jokios, šito žmogaus išsivesti neatėjo niekas. Jis kuo ramiausiai sėdėjo ir kažką zaunijo apie Kijevą, tvirtindamas tikrai ten matęs Šveiką, žygiuojantį su rusų kareiviais.

– Jūs greičiausiai atsigėrėt vandens iš pelkės, – tarė Šveikas,– kaip tas jaunasis Tyneckis, žmogus apskritai protingas. Kartą jis leidosi į keliones ir nusidangino net į pačią Italiją. Jis apie nieką daugiau nekalbėjo kaip tik apie Italiją, kad tenai vanduo vien iš pelkių ir kad nieko ten nėra įsidėmėtino. Ir nuo to pelkių vandens jis gavo drugį. Krėsdavo jį drugys keturis kartus per metus: per Vėlines, Juozapines, Petrines ir Žolinę. Kai ims, būdavo, jį krėsti, visi nepažįstami ir visiškai svetimi žmonės pasidaro jam pažįstami lygiai kaip jums... Pavyzdžiui, tramvajuj prikimba prie kokio nors žmogaus ir įrodinėja, kad matęs jį Vienos stoty. Visus, kuriuos susitikdavo gatvėj, būdavo matęs arba Milano stoty, arba gėręs su jais Štirijos Hradco vyninėj prie rotušės. Kai tas pelkių drugys jį suimdavo sėdintį smuklėj, tai jis pažindavo visus svečius, visus būdavo matęs garlaivy, plaukusiam į Veneciją. Nuo to negelbėdavo jokie vaistai, tik naujasis sanitaras iš Kateržinkų sugalvojo būdą, kuris šiek tiek padėdavo. Jis gavo globoti vieną ligonį su suminkštėjusiu proteliu, kuris per dienų dienas kriošėdavo kampe ir skaičiuodavo: „Viens, du, trys, keturi, penki, šeši". Ir vėl iš pradžios: „Viens, du, trys, keturi, penki, šeši". Tai buvo kažin koks profesorius. Sanitaras iš piktumo kone sprogdavo, kad tasai pamišėlis negali per šešis persiristi. Pirmiausia pradėjo su juo gražiuoju, prašydamas pasakyti septynis, aštuonis, devynis, dešimt. Kur ten! Profesoriui tas nė motais. Kiurkso sau kamputy ir skaičiuoja: „Vienas, du, trys, keturi, penki, šeši". Sanitaras neištvėrė, prišoko prie savo globotinio, ir, kai tas pasakė „šeši", šėrė jam į sprandą. „Va jums septyni, – sako, – ir va jums aštuoni, devyni, dešimt". Kas skaičius, vis į

sprandą. Ligonis susigriebė už galvos ir klausia, kurgi jis yra. Sanitarui pasakius, kad beprotnamy, prisiminė viską, – į beprotnamį patekęs dėl kažin kokios kometos, kuri, jo apskaičiavimu, turi pasirodyti birželio aštuoniolikt ą dieną šeštą valandą ryto, o kiti jam įrodinėjo, kad šita kometa sudegė prieš keletą milijonų metų. Aš su šituo sanitaru buvau pažįstamas. Kai profesorius visiškai atgavo protą ir jį išleido, jis pasiėmė sanitarą tarnu. Tarnas neturėjo kito darbo, kaip tik kiekvieną rytą sudrožti profesoriui keturis kartus į sprandą. Tai jis atlikdavo sąžiningai ir tiksliai.

– Aš pažinau visus jūsų bičiulius Kijeve, – nenuvargdamas varė savo kontržvalgybos agentas,– ar nebuvo tenai su jumis vienas toksai storas, o kitas toksai laibas? Dabar neprisimenu jų pavardžių ir iš kurio pulko...

– Neimkit į galvą, – guodė jį Šveikas, – kiekvienam gali atsitikti, kad neatsiminsi visų storų ir visų laibų. Laibus, žinoma, sunkiau atsiminti, nes pasauly jų daugiau. Jie, kaip sakoma, sudaro daugumą.

– Drauge,– verksmingu balsu prašneko imperatoriškasis ir karališkasis šunsnukis,– tu manimi netiki. O juk mudviejų laukia vienodas likimas.

– Dėl to mes ir esam kareiviai, – nerūpestingai tarė Šveikas,– dėl to juk ir motinos mus pagimdė, kad būtume apvilkti mundurais ir į gabalus sukapoti. Ir mes tatai sutinkam su džiaugsmu, nes žinom, kad mūsų kaulai ne veltui pus. Mes žūsim už imperatorių ir jo prakilnią šeimą, dėl kurios ir Hercegoviną atkovojom. Mūsų kaulus sumals į kaulamilčius ir atiduos cukraus fabrikams; tai mums prieš keletą metų jau sakė ponas leitenantas Cimeris. „Jūs, kiaulių kaimene, – kalbėjo jis, – nekultūringi meitėliai, niekingos indolentiškos beždžionės, jūs savo šleivėmis taip trypiate, lyg jos neturėtų jokios vertės. Kai žūsite mūšio lauke, iš kiekvieno jūsų blauzdikaulio pagamins pusę kilogramo kaulamilčių, o iš vieno kareivio, krūvon sudėjus kaulus ir nagus, išeis daugiau kaip du kilogramai. Per jus, idiotai, cukraus fabrikuose filtruos cukrų. Jūs nė nutuokt nenutuokiate, kiek po mirties atnešite naudos savo palikuonims. Jūsų vaikai gers kavą su cukrum, kuris bus perfiltruotas per jūsų kaulus, avigalviai". Aš tada susimąsčiau, o jis kad riktels ant manęs, apie ką aš, girdi, galvoju. „Drįstu pranešti,– sakau,– manau, kad kaulamilčiai iš karininkų turės būti brangesni už kareiviškus kaulamilčius". Už tai gavau tris paras patupėti vienutėj.

Šveiko bendrininkas pabeldė į duris ir apie kažką pasišnibždėjo su sargyba, kuri viską pranešė į raštinę. Netrukus štabo viršila atėjo išsivesti Šveiko bendrininko, ir Šveikas pasiliko vienas.

Išeidamas šitas padaras garsiai pasakė viršilai, rodydamas Šveiką:

– Tai senas mano draugas iš Kijevo.

Ištisas dvidešimt keturias valandas Šveikas išbuvo vienų vienas. Tik kelias minutes jis praleido su sargybiniu, atnešusiu jam valgyti.

Naktį jis įsitikino, kad kariška rusų milinė šiltesnė už austrišką ir kad, pelei uostinėjant miegančiojo ausį, neatsitinka nieko nemalonaus. Šveikui tai atrodė švelnus šnabždesys, kurį nutraukė sargybinis, auštant atėjęs jo išsivesti.

Šveikas ligi šiol negali pasakyti, kas tai buvo per teismas, kuriame jis atsidūrė apyaušry. Tačiau neteko abejoti, kad tai buvo karo teismas. Teisme posėdžiavo kažkoks generolas, pulkininkas majoras, vyresnysis leitenantas, leitenantas, viršila ir kažkoks pėstininkas, kuris nieko daugiau neveikė, tik degiojo kitiems papirosus.

Šveiko daug neklausinėta.

Labiausiai juo domėjosi majoras, kalbantis čekiškai.

– Jūs išdavėt jo didenybę imperatorių, – užkriokė jis ant Šveiko.

– Jėzau Marija, kada?– sušuko Šveikas.– Aš išdaviau jo didenybę imperatorių, mūsų šviesiausiąjį monarchą, dėl kurio aš tiek iškentėjau?

– Užtenka kvailysčių,– tarė majoras.

– Drįstu pranešti, ponas majore, išduoti jo didenybę imperatorių – ne kvailystė. Mes, kariškiai, prisiekėm jo didenybei imperatoriui ištikimai tarnauti, ir, kaip dainuojama teatre, laikiausi tos priesaikos kaip ištikimas vyras.

– Va kur, – tarė majoras, – va čia jūsų nusižengimo įrodymai ir teisybė. – Tai sakydamas, jis parodė į didžiulę šūsnį popierių.

Svarbiausią medžiagą teismui pateikė žmogus, sėdėjęs drauge su Šveiku.

– Jūs ir dabar nenorite prisipažinti?– paklausė majoras. – Juk anksčiau jūs tvirtinote, kad, priklausydamas Austrijos armijai, savo noru apsivilkote rusų uniformą. Klausiu jus paskutinį kartą: ar jus vertė kas nors tai daryti?

– Aš tai padariau niekieno neverčiamas.

– Savo noru?

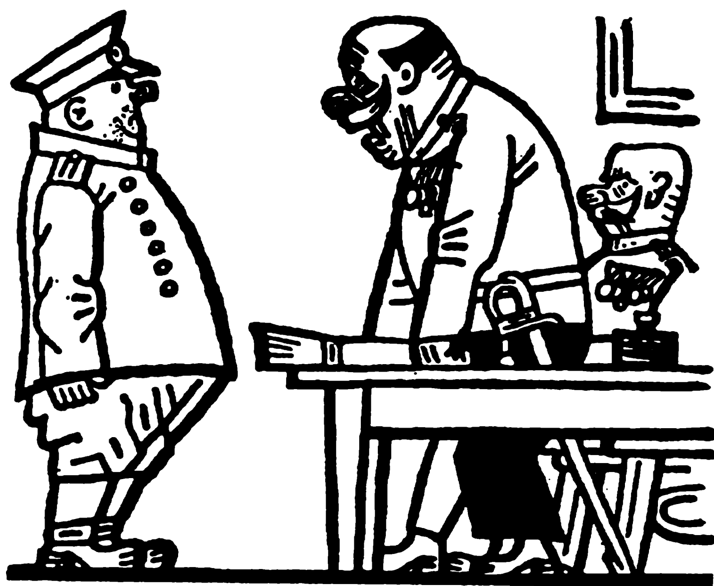
– Savo noru.

– Be prievartos?

– Be prievartos.

– Žinote, kad jūs dingęs?

– Žinau: devyniasdešimt pirmajame pulke manęs neabejotinai ieško, bet leiskite, ponas majore, trumpai paaiškinti, kaip žmonės savo noru per-

sirengia svetimais drabužiais. 1908 metų liepos mėnesį knygrišys Božetechas gyvenantis Prahoje, Pržičnos gatvėj, maudėsi senojoj Berounkos atšakoj. Drabužius pasikabino ant žilvičio ir buvo labai patenkintas, kad po kiek laiko į vandenį įbrido dar vienas ponas. Žodis po žodžio – jie įsikalbėjo, ėmė siausti, taškytis ir pūškinosi ligi pat vakaro. Tas ponas išlipo pirma, girdi, reikia eiti vakarienės. Ponas Božetechas, dar valandėlę pamirkęs vandeny, nuėjo prie žilvičio rengtis ir ten vietoj savo drabužių rado valkatos skarmalus su rašteliu: „Ilgai svarsčiau, imti – neimti, juk drauge taip smagiai praleidom laiką vandeny. Čia aš nusiskyniau ramunę, ir paskutinis nurautas lapelis buvo imti! Dėl to aš ir apsikeičiau su jumis savo skudurais. Nebijokite vilktis. Jie išutėlinėti prieš savaitę Dobržišo apskrities kalėjime. Kitą kartą maudydamasis būkite atsargesnis. Vandeny kiekvienas nuogas žmogus panašus į deputatą, nors jis būtų galvažudys. Jūs taip pat nežinojot, su kuo maudėtės. Dėl tų maudynių taip ir atsitiko. Dabar į vakarą vanduo pats geriausias. Įlįskite dar kartą ir atsipeikėsit". Ponui Božetechui nieko daugiau neliko, tik palaukti sutemstant. Tada jis apsirengė valkatos skarmalais ir pasileido į Prahą. Jis vengė plento, ėjo pievomis, takeliais, bet čia sutiko žandarus iš Chuchlos. Šie areštavo valkatą ir kitą dieną anksti nuvedė jį į Zbraslavo apskrities teismą, nes juk kiekvienas gali pasivadinti

Josefu Božetechu, knygrišiu, gyvenančiu Prahoje, Pržičnos gatvėje, Nr. 16.

Sekretorius, ne per geriausiai mokėdamas čekiškai, pamanė, kad kaltinamasis duoda savo bendrininko adresą, ir dėl to dar kartą paklausė:

– *Ist das genau Prag, Nr. 16, Josef Božetech?**

– Ar ten dar tebegyvena – nežinau,– atsakė Šveikas, – bet tuomet, 1908 metais, gyveno. Knygas aptaisinėdavo labai gražiai, bet ilgokai užtrukdavo, nes iš pradžių jas perskaitydavo, o paskui pagal turinį ir įrišdavo. Jeigu knygos kraštus nudažydavo juodai, tai jos nevertėdavo nė skaityti. Iškart buvo aišku, kad romano pabaiga yra labai bloga. Gal pageidaujat sužinoti dar ką nors smulkiau? Kad neužmirščiau: jis kiekvieną dieną sėdėdavo „Flekuose" ir pasakodavo visų jo įrištų knygų turinį.

Majoras priėjo prie sekretoriaus ir kažką pašnibždėjo. Po to šis protokole užbraukė tariamo sąmokslininko Božetecho adresą.

Toliau šitas keistas teismas, pirmininkaujamas generolo Finko fon Finkenšteino, vyko kaip tikras karo lauko teismas.

Kai kurie žmonės turi maniją rinkti degtukų dėžutes, o šitas ponas generolas turėjo maniją organizuoti karo lauko teismus, nors dažniausiai tas prieštaraudavo karo statutui.

Šitas generolas mėgdavo sakyti, kad jam nereikia jokių kvotėjų, kad jis pats sušauks teismą, ir po trijų valandų kiekvienas kaltinamasis turės kaboti. Kol jis buvo fronte, karo lauko teismų niekad nestokodavo.

Esama žmonių, kurie kasdien turi būtinai sulošti šachmatų, biliardo ar „Marijošiaus" partiją, o šitas įžymusis generolas kasdien rengė žaibiškus karo lauko teismus. Jis pats pirmininkaudavo ir su didžiausia rimtimi bei džiaugsmu skelbdavo kaltinamajam matą.

Žmogus, norėdamas būti sentimentalus, apie šitą generolą parašytų, kad jo sąžinę slegia dešimtys žmonių gyvybių. Ypač jis pasidarbavo Rytuose. Ten, jo paties žodžiais tariant, jis kovojo prieš didžiarusių agitaciją tarp Galicijos ukrainiečių. Tačiau viską vertindami jo požiūriu, negalėtume pasakyti, kad jį kankina sąžinė.

Sąžinės graužimo jis nepatirdavo. Savo paties lauko teismo sprendimu įsakęs pakarti mokytoją, vyrą ar moterį, stačiatikių šventiką arba visą šeimą, jis ramių ramiausiai grįždavo namo. Taip ramiai grįžta tik azartiškas „Marijošiaus" lošėjas iš smuklės, su pasitenkinimu galvodamas, kaip jam davė „fleką , o jis davė „re", jie –„supre", o jis –„tuti", jie „botus" ir kaip po

---

* Ar toks adresas tikslus: Praha, Nr. 16, Josefas Božetechas? *(Vok.)*

to jis išloše ir surinko šimtą septynias akis. Korimas jam buvo kažkoks paprastas ir visiškai natūralus daiktas, tartum kasdieninė duona; skelbdamas nuosprendį, dažnai užmiršdavo jo didenybę imperatorių ir, užuot pasakęs: „Jo imperatoriškosios didenybės vardu jūs nuteisiamas mirti pakariant", jis tiesiog skelbdavo: „Aš nuteisiu jus..."

Korimas nestokodavo ir komiškų momentų, apie tai sykį jis parašė savo žmonai į Vieną: „...arba, pavyzdžiui, mano brangioji, tu negali įsivaizduoti, kaip neseniai baisiai prisijuokiau, kai prieš keletą dienų nuteisiau vieną mokytoją už šnipinėjimą. Turiu čia patyrusį žmogų, kuris yra be galo įgudęs karti, tai vienas viršila, ir jis tą atlieka iš meilės sportui. Buvau savo palapinėj, po nuosprendžio atėjo pas mane šitas viršila paklausti, kur pakarti mokytoją. Atsakiau, kad ant artimiausio medžio, ir dabar įsivaizduok sau komišką situaciją. Buvome apsistoję vidury stepės, kur nieko daugiau nepamatysi, tik žolę, ir per visą mylią aplink nėra nė vieno medžio. Tačiau įsakymas lieka įsakymu, ir viršila pasiėmė mokytoją, sargybinius ir išvažiavo ieškoti medžio. Grįžo jie tik vakare ir su mokytoju. Viršila ateina pas mane ir klausia: „Ant ko įsakysite pakarti šitą sukčių? Aš jį išplūdau ir priminiau, kad juk buvo įsakyta: ant artimiausio medžio. Jis atsakė, rytoj pamėginsiąs tai įvykdyti, o iš ryto atėjo perbalęs ir pranešė, kad mokytojas naktį dingo. Tai mane taip pralinksmino, ir aš visiems sargybiniams dovanojau, dar netgi pašmaikštavau, kad šitas mokytojas, matyt, išėjo ieškoti medžio. Tai matai, brangioji, mes čia nenuobodžiaujam, ir pasakyk mūsų mažiukui Viliui, kad tėtė jį bučiuoja ir netrukus atsiųs jam gyvą rusą, ant kurio Vilius galės jodinėti kaip ant arkliuko. Dar, mano brangioji, prisiminiau tokį juokingą atsitikimą. Kartą korėme vieną žydą už šnipinėjimą. Sučiupome šitą sukčių ant kelio, jis ėmė teisintis pardavinėjąs papirosus, nes iš tiesų ten ir nebuvo ko šnipinėti. Bet jis vis tiek buvo pakartas, tačiau kabojo vos keletą sekundžių, nes virvė nutrūko ir jis nukrito ant žemės. Čia kaipmat atsipeikėjo ir suriko: „Ponas generole, aš einu namo. Mane jau pakorė ir pagal įstatymus aš negaliu būti kariamas du kartus už tą patį dalyką". Aš ėmiau kvatoti, ir žydą paleidom. Pas mus linksma, brangioji..."

Tapęs Peremyšlio tvirtovės komendantu, generolas Finkas jau neturėjo tiek progų rengti panašių vaidinimų, dėl to jis su dideliu džiaugsmu stvėrėsi už Šveiko bylos. Šveikas dabar stovėjo prieš šitą tigrą, kuris, sėdėdamas vidury prie ilgo stalo, dūmė papirosus vieną po kito, liepdavo išversti Šveiko atsakymus ir, išklausęs jų, pritariamai kinkuodavo galva.

Majoras pasiūlė telegrafu paklausti brigadą, kur šiuo metu yra devyniasdešimt pirmojo pulko vienuoliktoji žygio kuopa, kuriai pagal parodymus priklausąs kaltinamasis. Generolas prieštaravo, tvirtindamas, kad tuo uždelsiamas greitas teismo sprendimo vykdymas ir iškraipoma šito renginio prasmė. Juk pats kaltinamasis prisipažino, kad jis apsivilko rusiška uniforma, be to, dar yra svarbus liudininkas, kuriam kaltinamasis pasakė buvęs Kijeve. Generolas pasiūlė tuojau pradėti pasitarimą, priimti nuosprendį ir čia pat jį įvykdyti.

Majoras vis dėlto laikėsi savo, primygtinai reikalaudamas nustatyti kaltinamojo asmenybę, nes visa šita byla turi nepaprastai svarbią politinę reikšmę. Išaiškinus kaltinamojo asmenybę, bus galima atskleisti jo ryšius su buvusiais draugais iš to dalinio, kuriam jis priklausė.

Majoras buvo romantikas svajotojas. Jis kalbėjo, kad reikia rasti siūlų galus, kad neužtenka vien nuteisti žmogų. Nuosprendis yra tardymo rezultatas, o tardymas užčiuopia siūlus, ir tie siūlai... Jis nepajėgė iš tų siūlų išsiraizgyti, tačiau visi, net ir pats generolas, jį suprato ir pritardami lingavo galvomis. Generolui tie siūlai taip patiko, kad jis ėmė vaizduotis ant majoro siūlo kabančius naujus karo lauko teismus. Dėl to jau nebeprieštaravo, kad būtų pasiteirauta brigadoj, ar iš tikrųjų Šveikas priklauso devyniasdešimt pirmajam pulkui ir kada, kurių vienuoliktosios kuopos operacijų metu, jis perėjo pas rusus.

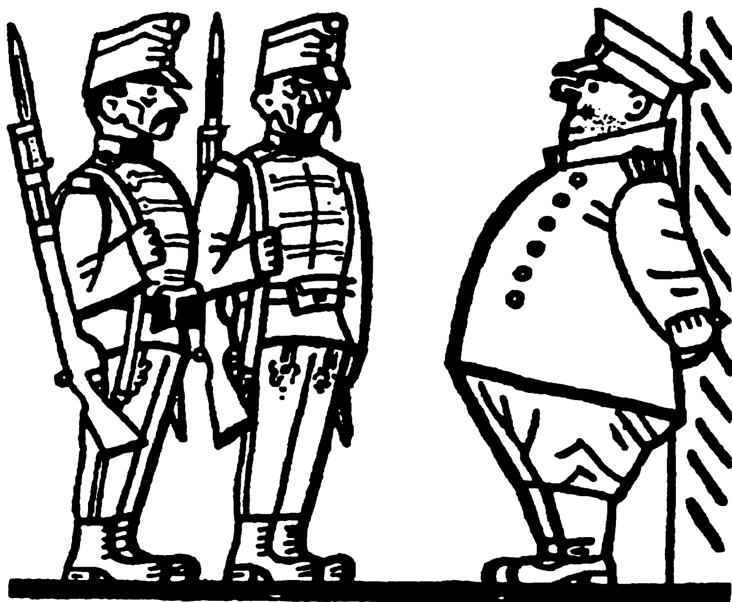
Šveikas per visus debatus išstovėjo koridoriuj, saugomas dviejų durtuvų, paskui vėl buvo įvestas, pastatytas prieš teismą ir dar kartą paklaustas, kuriam pulkui jis priklauso. Po to jį perkėlė į įgulos kalėjimą.

Grįžęs namo po nepasisekusio karo lauko teismo, generolas Finkas atsigulė ant sofos ir ėmė svarstyti, kaip, tiesą sakant, paspartinti visą šitą procedūrą.

Jis buvo tvirtai įsitikinęs, kad atsakymas ateis netrukus, bet vis dėlto nebus tos spartos, kuria pasižymėdavo ankstesnieji jo teismai, nes, kol kunigas suteiks kaltinamajam sielos paguodą, nuosprendis bus įvykdytas dar dviem valandom vėliau.

– Pagaliau vis tiek tas pats,– pagalvojo generolas Finkas,– sielos paguodą jam galima suteikti prieš nuosprendį, dar negavus žinių iš brigados. Vis tiek jis kadaros.

Generolas liepė pakviesti karo kapelioną Martinecą. Tai buvo nelaimingas tikybos mokytojas ir mokyklos kapelionas, kilęs kažkur iš Moravijos. Jo vyresnysis buvo toks nedorovingas klebonas, kad jis nutarė geriau

eiti į kariuomenę. Naujasis karo kapelionas buvo iš tikrųjų religingas žmogus, su širdgėla prisimenąs savo buvusį kleboną, kuris lėtai, bet nenukrypstamai smuko žemyn. Prisimindavo jis, kaip klebonas negyvai nusigerdavo nuo slyvinės, o kartą naktį žūtbūtinai norėjo įkišti jam į lovą valkataujančią čigonę, kurią pasigavo už kaimo, kai svirduliuodamas grįžo iš spirito varyklos.

Karo kapelionas manė, kad, mūšio lauke suteikdamas paskutinius sakramentus sužeistiems ir mirštantiems, jis drauge išpirks nuodėmes ir savo ištvirkusio klebono, kuris naktį grįžęs ne kartą žadindavo jį kalbėdamas: „Jenička, Jenička! Rubuilė mergiščia – visas mano gyvenimas".

Jo viltims nebuvo lemta išsipildyti. Jį mėtė iš vienos įgulos į kitą, kur jis neturėdavo kitokio darbo, kaip tik sykį per dvi savaites pasakyti prieš mišias pamokslą įgulos kareiviams ir kovoti su pagundomis, kerojančiomis karininkų klube, kur vykdavo tokie pokalbiai, jog klebono „rubuilės mergiščios" palyginti su jais, buvo nekalta malda angelui sargui.

Paprastai jį pašaukdavo pas generolą Finką, vykstant didelėms operacijoms fronte, kai reikėdavo iškilmingai atšvęsti kokią nors austrų armijos pergalę. Generolas Finkas lauko mišias organizuodavo su tokiu pat malonumu kaip ir karo lauko teismus.

Bjaurybė Finkas buvo toks smarkus Austrijos patriotas, kad už vokiečių ar turkų ginklo pergalę nesimelsdavo. Kautynes prieš prancūzus ar anglus laimėjus vokiečiams, iškilmingos maldos nuo altoriaus neaidėdavo.

Nedidelį sėkmingą austrų žvalgybos susirėmimą su priešakiniu rusų daliniu štabas išpūsdavo lyg muilo burbulą ligi viso rusų korpuso pralaimėjimo, ir tas suteikdavo generolui Finkui dingstį laikyti iškilmingas pamaldas. Nelaimingam karo kapelionui Martinecui susidarė įspūdis, kad generolas Finkas tuo pačiu metu yra ir Peremyšlio Katalikų Bažnyčios galva.

Generolas Finkas pats nustatydavo tokių iškilmingų mišių tvarką: kad jos būtų laikomos kaip per Devintines – su oktava.

Jis, beje, turėjo įprotį po Pakylėjimo atšuoliuoti raitas per aikštę prie altoriaus ir tris kartus sušukti: „Valio, valio, valio!"

Karo kapelionas Martinecas, pamaldi ir teisinga siela, vienas iš nedaugelio, kurie dar tikėjo Dievą, nemėgo lankytis pas generolą Finką.

Generolas Finkas, kaip tvirtovės komendantas painstruktavęs karo kapelioną, paprastai įpildavo jam ko nors stipresnio ir imdavo pasakoti naujausius anekdotus iš idiotiškų rinkinių, kuriuos armijai leisdavo *„Lustige Blätter"**.

Generolas turėjo tikrą biblioteką tokių knygiūkščių su kvailomis antraštėmis: „Kuprinės humoras akims ir ausims", „Hindenburgo anekdotai", „Hindenburgas humoro veidrody", „Antroji pilna humoro kuprinė, sudaryta Felikso Šlemperio", „Iš mūsų guliašo patrankos", „Sultingos granatų skeveldros iš apkasų" arba tokiomis nesąmonėmis: „Po dvigalviu ereliu", „Vienišasis šnicelis iš imperatoriškosios ir karališkosios lauko virtuvės. Rengė Artūras Lokešas". Kartais generolas dainuodavo jam iš linksmų kareiviškų dainų rinkinio *„Wir müssen siegen!"***, be atvangos pildavo jam ko nors stiprėlesnio, versdavo gerti ir laidyti gerklę drauge su juo. Paskui generolas imdavo blevyzgoti, ir karo kapelionas Martinecas liūdnai prisimindavo buvusį savo kleboną, kuris riebių žodelių pamėgimu nė per nago juodymą nenusileisdavo generolui Finkui.

Karo kapelioną Martinecą ėmė siaubas pagalvojus, kad juo dažniau jis svečiuojasi pas generolą Finką, juo labiau smunka doroviškai.

Nelaimingasis pradėjo mėgautis likeriais, kuriuos gėrė pas generolą, pamažu ėmė skonėtis generolo pliauškalais, vaizduotė piešė paleistuvingas

* „Linksmieji puslapiai" *(vok.)* – humoristinis vokiečių savaitraštis.
** „Mes turim nugalėti!" *(Vok.)*

scenas, o nuo kontušinės, šermukšninės ir seno vyno iš voratinkliais aplipusių butelių, kuriuo generolas Finkas jį girdydavo, kapelionas užmiršdavo Dievą, o tarp brevijoriaus eilučių imdavo šokinėti merginos iš generolo anekdotų. Pasišlykštėjimas vizitais pas generolą pamažu geso.

Generolas mėgo karo kapelioną Martinecą, kuris iš pradžių jam buvo panašus į šventąjį Ignacą Lojolą, bet pamažu prisitaikė prie generolo aplinkos.

Kartą generolas iš lauko ligoninės pasikvietė dvi gailestingąsias seseris. Jos, tiesą sakant, tenai netarnavo, buvo prirašytos tik algai gauti, o šiaip uždarbiaudavo prostitucija (kaip dažnai tais sunkiais laikais būdavo). Generolas liepė pašaukti karo kapelioną Martinecą, kuris jau buvo taip įsipainiojęs į tą velnio tinklą, kad po pusvalandžio flirto su abiem seserimis pasmaguriavo ir taip įdūko, kad visą pagalvę apseiliojo. Po to ilgai graužėsi dėl šitos paleistuvystės. Nuodėmės neįstengė išpirkti net tuo, kad tą pačią naktį, grįždamas namo, apsirikęs parke puolė ant kelių prieš statulą architekto ir miesto mecenato pono Grabovskio, kuris didžiai nusipelnė Peremyšliui devintajame praeito šimtmečio dešimtmetyje.

Karinio patrulio žingsniai maišėsi su karštos kapeliono maldos žodžiais:

„Neteisk teisingai savo vergo, nes nė vieno nėra be kalčių prieš Tave. Ne nuodėmių atleidimo meldžiu Tave, o tenebūna rūstus Tavo sprendimas, Viešpatie. Maldauju Tave pagalbos ir į Tavo rankas atiduodu savo sielą".

Po to, kviečiamas generolo Finko, keletą kartų mėgino atsisakyti šių žemiškų gėrybių, teisindamasis nesveikuojančiu skilviu, mat jis manė, kad, norint išgelbėti savo sielą nuo pragaro kančių, šitas melas neišvengiamas. Bet vis dėlto manė, jog karinė drausmė reikalauja paklusnumo: jeigu generolas karo kapelionui pasakys: „Sriaubk drauge", tai tasai ir turi prisisriaubti jau vien iš pagarbos vyresnybei.

Beje, nė karto jam nepavyko atsikalbėti, ypač kai generolas po iškilmingų lauko mišių ruošdavo dar iškilmingesnes ėdynes įgulos kasos sąskaita. Paskui buhalterija visas išlaidas sumaišydavo į krūvą, kad ir pati šį tą galėtų nudžiauti. Po tokių išgertuvių kapelionui atrodydavo, kad prieš Viešpatį jis yra morališkai palaidotas, ir tai keldavo jam siaubą.

Po to jis vaikščiodavo tarsi be sąmonės. Vis dėlto šitame chaose neprarasdamas tikėjimo Dievu, rimtai imdavo galvoti, ar nereiktų jam kiekvieną dieną plaktis.

Šitaip nusiteikęs jis ir šiandien atvyko generolui pakvietus. Generolas, visas švytėdamas, išėjo jo pasitikti.

– Ar jau girdėjote, – nudžiugęs sušuko jis, pasitikdamas kapelioną, – apie mano karo lauko teismą? Pakarsim vieną jūsų krašto žmogų.

Sulig tais žodžiais karo kapelionas skausmingai pasižiūrėjo į generolą. Jis jau keletą kartų buvo paneigęs esąs čekas ir ne sykį aiškino, kad jo parapijai Moravijoj priklausė du sodžiai – čekų ir vokiečių – ir jam kartais tekdavo vieną sekmadienį sakyti pamokslus čekiškai, kitą vokiškai, bet kadangi čekų sodžiuj nebuvo nė vienos čekiškos mokyklos, o tik vokiška, dėl to jam reikėdavo abiejose mokyklose tikybą dėstyti vokiškai, vadinas, jis jokiu būdu nėra čekas. Šitas logiškas įrodymas davė progą majorui padaryti prie stalo pastabą, kad šitas karo kapelionas iš Moravijos iš tikrųjų tėra smulki žuvis.

– *Pardon*, – tarė generolas,– užmiršau, kad tai ne jūsų kraštietis. Tai čekas perbėgėlis, išdavikas, tarnavęs rusams. Kol kas dėl formalumo mes norim nustatyti jo asmenybę, bet tai nesvarbu, jis netrukus kadaros, kai tik gausim atsakymą telegrafu.

Pasisodinęs karo kapelioną greta ant sofos, generolas linksmai kalbėjo toliau:

– Jeigu jau karo lauko teismas, tai viskas man turi vykti greitai, kaip ir dera tokiuose teismuose,– toks mano principas. Kai aš dar karo pradžioj buvau Lvove, pasiekiau, kad vieną vyruką pakorėme praslinkus trims minutėms po nuosprendžio. Beje, tai buvo žydas, o vieną rusiną pakabinome praėjus penkioms minutėms po mūsų pasitarimo.

Generolas geraširdiškai nusijuokė:

– Abiem kaip tyčia nereikėjo teikti sielos paguodos. Žydas buvo rabinas, o rusinas – popas. Čia kitoks atvejis, mat kariamas katalikas. Man šovė į galvą gera idėja: kad neužtruktume, sielos paguodą suteiksite jam iš anksto, kam čia tuščiai gaišti laiką.

Generolas paskambino ir įsakė pasiuntiniui:

– Atnešk dvi iš tų vakarykščių baterijų.

Ir po valandėlės, pildamas karo kapelionui taurę vyno, jis meiliai kreipėsi į jį:

– Pasiguoskite pats, prieš teikdamas sielos paguodą.

* * *

Pro grotuotą langą, už kurio ant lovos sėdėjo Šveikas, šitą rūškaną akimirką skambėjo jo daina:

Mes kareiviai – vyrai šaunūs,
Myli mus gražuolės jaunos.
Pilnas kapšas pinigų, –
Kur nueinam, ten smagu...
Carara... Ein, zwei!

2

SIELOS PAGUODA

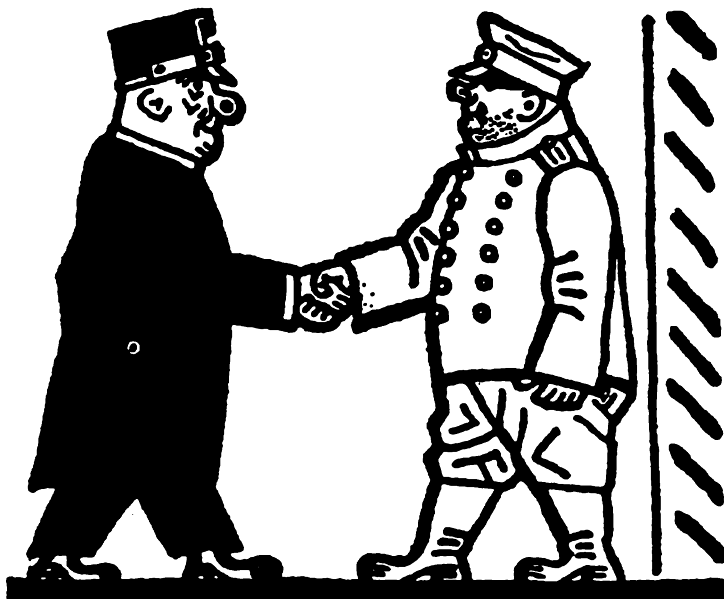
Karo kapelionas pas Šveiką ne įėjo, o tiesiog plaukte įplaukė kaip balerina į sceną. Dangaus ilgesys ir senojo „Humpoldskircheno" butelis padarė jį tą jaudinantį akimirksnį lengvą lyg plunksnelę. Jam atrodė, jog tą rimtą ir šventą valandėlę jis artinasi prie Dievo, o artinosi tik prie Šveiko.

Kapelionui įėjus, duris užrakino, ir jie pasiliko vieni du. Martinecas iškilmingai kreipėsi į Šveiką, sėdintį ant lovos:

– Numylėtas mano sūnau, aš esu karo kapelionas Martinecas.

Eidamas čia, jis manė šitą kreipimąsi būsiant tinkamiausią ir tėviškai jaudinantį. Šveikas pakilo nuo savo guolio, žvaliai pakratė karo kapeliono ranką ir tarė:

– Labai malonu, esu Šveikas, devyniasdešimt pirmojo pulko vienuoliktosios žygio kuopos ryšininkas. Neseniai mūsų dalinį perkėlė į Briuką prie Leitos. Prašom sėstis šalia manęs, ponas kapelione, ir papasakokit, už ką jus pasodino. Juk jūs vis dėlto turit karininko laipsnį. Kaip karininkui, jums vis dėlto pridera areštą atlikti įgulos kalėjime, o visiškai ne čia, kur lovoj knibždėte knibžda utėlių. Tiesa, kartais pasitaiko, kad kitas ir pats nežino, kur jam areštuotam iš tikrųjų reikėtų sėdėti. Būna, kad supainioja raštinėj arba įvyksta atsitiktinai. Sėdėjau aš kartą, ponas kapelione, Budejovicuose, pulko kalėjime, ir atveda pas mane kadetą aspirantą. Tas kadetas aspirantas tai kaip ir karo kapelionas: nei velnias, nei gegutė, laido gerklę ant kareivių kaip karininkas, o nusikaltusį patupdo kartu su paprastais kareiviais. Buvo jie, pasakysiu jums, ponas kapelione, nelyginant pavainikiai: į puskarininkių virtuvę jų nepriimdavo, maitintis kareivių virtuvėj neturėjo teisės, nes buvo aukštesni, o pietauti su karininkais jų laipsnis per menkas. Tarnavo tada pas mus jų penketas žmonių. Iš pradžių jie rydavo sūriukus valgykloj, nes niekur kitur negaudavo mitalo. Taip vyko tol, kol įsikišo vyresnysis leitenantas Vurmas ir jiems tai užgynė, atseit nesuderinama su kadeto aspiranto garbe vaikščioti į kareivių valgyklą. Ir kas jiems liko daryti: į karininkų valgyklą jų neįleido. Taip pakibo jie tarp dangaus ir žemės, ir per keletą dienų taip nusialino, kad vienas iš jų šoko į Malšą, o kitas pabėgo iš pulko ir po dviejų mėnesių atsiuntė į kareivines laišką, kad jis dabar Maroko karo ministras. Liko jų keturi, nes tą, kuris šoko į Malšą, ištraukė gyvą; mat jis šokdamas iš susijaudinimo užmiršo, kad moka plaukti, ir plaukimo egzaminą išlaikė puikiai. Paguldė jį į ligoninę, tai ir ten niekas nežinojo, ką

su juo veikti: ar jį užkloti karininkiška antklode, ar paprasta kareiviška. Rado tokią išeitį: nedavė jokios antklodės, o susupo į šlapią maršką, tad po pusės valandos jis paprašė išleisti jį atgal į kareivines. Jis ir buvo tasai, kurį dar šlapią pasodino su manim. Ištupėjo jis keturias dienas ir negalėjo atsidžiaugti laime, nes kalėjime gavo davinį, tiesa, areštuotųjų, bet vis dėlto davinį. Jis pajuto, kaip sakoma, žemę po kojomis. Penktą dieną jį išvedė, o po pusvalandžio jis atėjo pasiimti kepurės, apsiverkė iš džiaugsmo ir sako man: „Pagaliau atėjo sprendimas dėl mūsų. Nuo šios dienos kadetus aspirantus sodins į daboklę drauge su karininkais, pietauti eisim į karininkų virtuvę, tačiau tik po to, kai karininkai prisisotins, miegosime su kareiviais, kavą gausim irgi iš kareivių virtuvės, tabaką duos irgi drauge su kareiviais".

Tik dabar karo kapelionas Martinecas kiek atsikvošėjo ir pertraukė Šveiką sakiniu, kuris savo turiniu nė kiek nesisiejo su pokalbiu:

– Taigi, taigi, brangus mano sūnau, tarp dangaus ir žemės yra dalykų, apie kuriuos reikia mąstyti su karšta širdim ir visiškai pasitikint begaliniu Dievo gailestingumu. Ateinu pas tave, brangus mano sūnau, sielos paguosti.

Jis nutilo, nes jam kažkaip nesirezgė šneka. Eidamas jisai apmetė, ką maždaug kalbės. Jo kalba turėjo paskatinti nelaimingąjį apmąstyti savo gy-

venimą ir tai, kad danguje jam bus atleistos nuodėmės, jeigu jis nuoširdžiai atgailaus.

Dabar jis galvojo, ką toliau kalbėti, bet Šveikas jį pralenkė ir paklausė, ar jis neturi papirosų.

Karo kapelionas ligi tol dar nebuvo išmokęs rūkyti. Tai vienintelis dalykas, kurį jis išlaikė iš ankstesnio gyvenimo. Svečiuojantis kartą pas generolą Finką, kai kapeliono galvoje truputį susidrumstė, jis pamėgino užsirūkyti cigarą, bet čia pat jį suėmė vėmulys, be to, jam kilo įspūdis, tarytum angelas sargas perspėdamas kutena gerklę.

– Aš nerūkau, mielas sūnau, – su nepaprastu orumu atsakė jis Šveikui.

– Stebiuosi, – tarė Šveikas. – Aš pažinau daugelį karo kapelionų, ir jie dūmijo lyg Zlichovo spirito varykla. Iš viso negaliu įsivaizduoti karo kapeliono nerūkančio ir negeriančio. Pažinau tik vieną karo kapelioną, kuris nerūkė, užtat jisai kramtydavo tabaką ir per pamokslus apspjaudydavo visą sakyklą... Iš kur jūs būsite, ponas kapelione?

– Iš Novy Jičyno,– dusliu balsu atsakė imperatoriškoji ir karališkoji šventenybė Martinecas.

– Tai jūs, karo kapelione, turbūt pažinote Ruženą Gaudrsovą. Ji užpraeitais metais tarnavo vienoje Prahos vyninėje Platneržskos gatvėj ir buvo padavus į teismą iš karto aštuoniolika žmonių dėl alimentų, kadangi jai gimė dvynukai. Vieno dvynuko viena akis buvo mėlyna, antra ruda, antro dvynuko viena akis buvo pilka, o antra juoda, todėl ji nutarė, kad prie viso šito prisidėję keturi ponai su tokiomis akimis. Tie ponai lankydavosi toje vyninėje ir šį bei tą yra su ja turėję. Paskui vienas dvynukas turėjo luošą koją kaip magistro patarėjas, irgi ten užeidinėjęs, o antrojo viena koja buvo su šešiais pirštais kaip vieno deputato, kuris ten lankydavosi kasdien. Dabar įsivaizduokite, karo kapelione, kad ten lankydavosi aštuoniolika svečių, ir šitie dvynukai turėjo po kokią nors žymę nuo visų aštuoniolikos, su kuriais ji eidavo į jų butus arba į viešbutį. Teismas pagaliau nusprendė, kad, esant tokiai maišalynei, nustatyti tėvą neįmanoma, tai ji galų gale bėdą suvertė vyninės šeimininkui, pas kurį tarnavo. Jinai jį ir padavė į teismą, bet tas įrodė, kad jis daugiau kaip dvidešimt metų impotentas po operacijos, kuri jam buvo padaryta dėl apatinių galūnių uždegimo. Po to ją nugrūdo pas jus į Novy Jičyną. Iš čia matyti, kad kas mažu nesitenkina, tas gauna špygą. Ji turėjo laikytis kurio nors vieno, o ne tvirtinti teisme, kad vienas dvynukas deputato, antras magistrato patarėjo arba to ir to. Kiekvieną vaiko gimimą lengva apskaičiuoti: tada ir tada aš buvau su juo viešbuty, o tada

ir tada pagimdžiau vaiką. Savaime suprantama, karo kapelione, jeigu tiktai gimdymas normalus. Tokiuose viešbučiuose už penkinę visada lengva susirasti liudininką, kokį nors kiemsargį arba kambarinę, kurie prisieks, kad tikrai tą naktį jis buvo ten su ja, ir jinai dar esą pasakiusi jam lipdama laiptais žemyn: „O ką, jeigu iš to kas bus?" O jis atsakęs: „Nebijok, mano kanimura, vaiku aš pasirūpinsiu".

Karo kapelionas susimąstė, ir sielos paguoda pasirodė jam itin sunkus dalykas, nors prieš tai jis buvo parengęs pagrindinį planą, kaip ir ką kalbės su brangiuoju sūnumi: apie begalinį Dievo gailestingumą Paskutinio teismo dieną, kada iš grabų pakils visi karo nusikaltėliai su kilpomis ant kaklų, bet kadangi jie atgailavo, tai visiems bus dovanota kaip tam plėšikui iš Naujojo Testamento.

Jis paruošė vieną iš gražiausių sielos paguodų, kuri turėjo susidėti iš trijų dalių: iš pradžių norėjo pakalbėti apie tai, kad mirtis kartuvėse yra lengva, jeigu žmogus visiškai susitaikęs su Dievu. Karo įstatymai baudžia nusikaltėlius už tai, kad šie išduoda jo didenybę imperatorių, visų karių tėvą. Todėl į mažiausią jų nusižengimą reikia žiūrėti kaip į tėvažudystę, tėvo įžeidimą. Toliau jis buvo numatęs išplėtoti savo teoriją, kad jo didenybė imperatorius yra Dievo pateptasis, kad jam paties Dievo skirta tvarkyti pasaulio reikalus, kaip popiežiui kad lemta tvarkyti dvasios reikalus. Imperatoriaus išdavimas – paties Dievo išdavimas. Karo nusikaltėlio laukia ne tik kilpa, bet ir amžinos kančios, amžinas prakeikimas. Pasaulio teisingumas, atsižvelgdamas į karinę drausmę, negali pakeisti teismo nuosprendžio ir privalo nusikaltėlį pakarti. Tačiau nereikia nusiminti, nes yra dar kita bausmė – amžinoji. Ir čia dar ne viskas prarasta. Žmogus gali pasinaudoti puikiu ėjimu – atgaila.

Karo kapelionas įsivaizdavo graudingą sceną, ten danguje padėsiančią išbraukti visus įrašus apie jo darbus ir elgesį generolo Finko bute.

Ir paskui baigdamas sušuks nuteistajam:

– Atgailauk, sūnau, pulkim abu ant kelių! Kartok paskui mane, brangus sūnau!

Ir po to prišvinkusioj, utėlių pilnoj kameroj sklis maldos žodžiai: „Viešpatie Dieve, kurs esi gailestingas ir atleidi nusidėjėliams, iš širdies meldžiuosi už sielą šio kario, kuriam Tu įsakei palikti šį pasaulį Peremyšlio karo lauko teismo nuosprendžiu. Dovanok šitam pėstininkui, su gailesčiu parpuolusiam prie Tavo kojų, išgelbėk jį nuo pragaro kančių ir duok jam patirti amžiną džiaugsmą".

– Jums leidus, karo kapelione, šit jau penkias minutes sėdite kaip papjautas, tarytum pokalbis jums nė galvoj. Tučtuojau pažinsi, kad pirmą sykį esate areštuotas.

– Aš atėjau,– rimtai tarė karo kapelionas,– sielos paguosti.

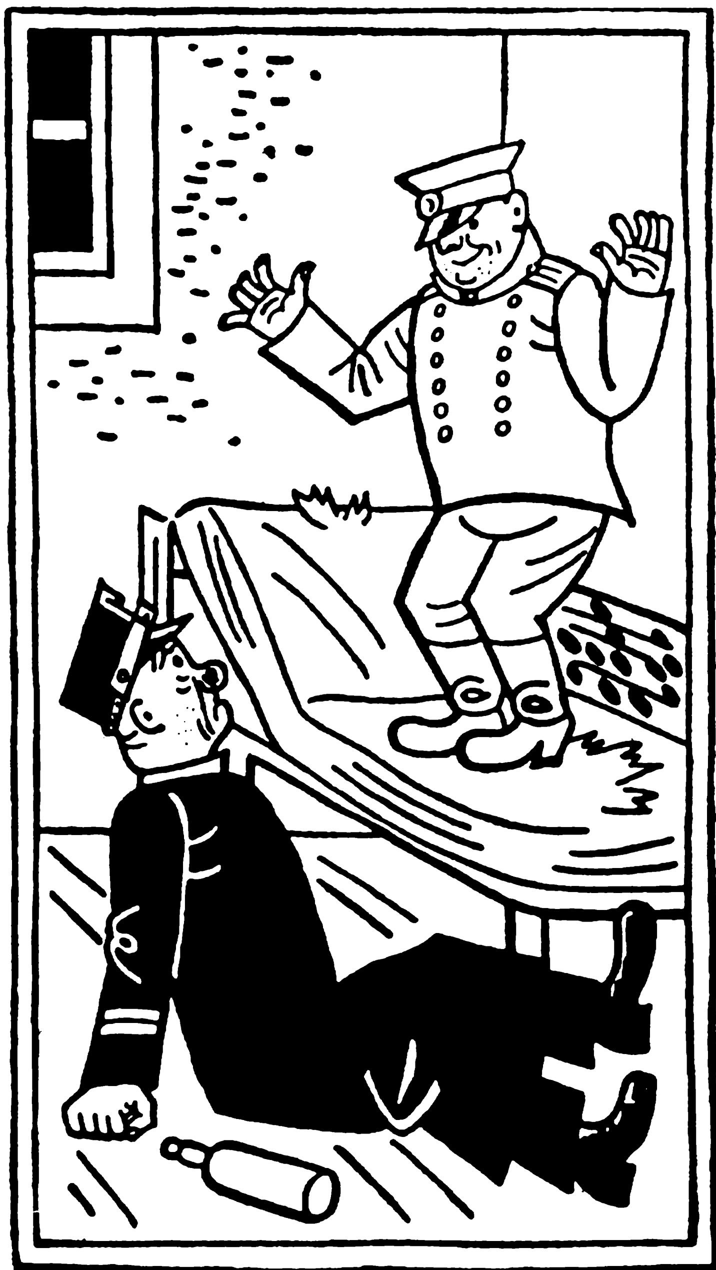
– Keista, karo kapelione, kad jūs visą laiką nerimastaujate dėl šitos sielos paguodos. Aš, karo kapelione, nesijaučiu toks tvirtas, kad galėčiau kaip nors paguosti jums sielą. Jūs ne pirmas ir ne paskutinis karo kapelionas, patekęs už grotų. Be to, karo kapelione, po teisybei aš neturiu tokios žodžio dovanos, kad galėčiau ką nors paguosti sunkią valandą. Kartą mėginau tai padaryti, tik ne kažin kaip pavyko, nieko doro iš to neišėjo. Prašom pasislinkti arčiau, ir aš jums papasakosiu. Gyvendamas Opatovickos gatvėj, turėjau vieną draugą Faustyną, viešbučio durininką. Žmogus jis buvo labai geras, teisingas ir stropus. Pažinojo kiekvieną gatvės mergšę. Bet kurią nakties valandą, karo kapelione, galėjote užeiti į viešbutį ir pasakyti jam: „Ponas Faustynai, man reikia panelės", ir jis sąžiningai paklaus, ar jūs norite blondinės, brunetės, mažo ar aukšto ūgio, liesos, riebios, vokietės, čekės ar žydės, netekėjusios, išsiskyrusios ar ištekėjusios damutės, mokytos ar nemokytos.

Šveikas draugiškai prisiglaudė prie karo kapeliono ir, apkabinęs jį per juosmenį, kalbėjo toliau:

– Na, tarkim, karo kapelione, jūs atsakytumėt: „Norėčiau blondinės, ilgakojės, nemokytos", ir per dešimtį minučių ji gulės jūsų lovoj ir dar su gimimo metrikais.

Karo kapelionui pasidarė karšta, o Šveikas, motiniškai spausdamas jį prie savęs, varė toliau:

– Jūs, karo kapelione, ir įsivaizduoti negalit, kaip didžiai šitas Faustynas suprato dorovę ir sąžiningumą. Iš tų moterų, kurias jis piršdavo ir pristatydavo į viešbutį, neimdavo nė vieno kreicerio arbatpinigių, o kai, būdavo, kuri iš jų užsimiršta ir sumano įbrukti jam smulkiųjų, jis kad įširsta, kad paleidžia gerklę: „Tu, kiaule degloji, jeigu parduodi savo kūną ir mirštamai nusidedi, nemanyk, dešimt kreicerių nepagelbės. Aš tau ne koks nors sąvadautojas, tu besarmate šliundra. Aš tai darau vien tik užjausdamas tave, kad tau, taip žemai puolusiai, nereikėtų viešai siūlytis praeiviams, nes tada, galimas daiktas, tave sugriebtų patruliai ir reikėtų tris dienas sėdėti policijoj. Tau čia bent šilta ir niekas nemato, kaip giliai esi nugrimzdusi". Jis iš jų nieko neimdavo, mat atsigriebdavo iš lankytojų. Buvo nustatęs savo kainas: mėlynos akys kaštuodavo dešimt kreicerių, juodos – penkiolika, ir viską

kuo smulkiausiai surašydavo tartum sąskaitą ant popiergalio, kurį įteikdavo lankytojui. Už nemokytą moterį imdavo dešimties kreicerių priedą, nes jis laikėsi principo, jog tokia prasta boba suteiks daugiau malonumo negu inteligentiška dama. Kartą pavakare ateina ponas Faustynas pas mane į Opatovickos gatvę, baisiai susijaudinęs, visas kaip nesavas, lyg prieš valandėlę jį būtų ištraukę iš po apsauginės tramvajaus tvorelės ir dar, be to, nudžiovę laikrodį. Iš pradžių nieko nekalbėjo, tik išsiėmė iš kišenės butelį romo, nugėrė, padavė man ir sako: „Gerk!" Ir taip mudu nieko nešnekam, bet, ištuštinus visą butelį, jis iš karto išpleškino: „Bičiuli, būk malonus, padaryk man gerą darbą. Atidaryk langą į gatvę, aš sėdėsiu ant palangės, o tu griebk mane už kojų ir išmesk iš trečio aukšto žemyn. Man niekas pasauly nebemiela. Toks bičiulis, kuris išdangintų mane iš šio pasaulio, būtų paskutinė mano paguoda. Daugiau negaliu gyventi šioj žemėj. Mane, sąžiningą žmogų, padavė į teismą kaip kokį nors sąvadautoją iš žydų kvartalo. Mūsų viešbutis pirmaklasis. Visos trys kambarinės ir mano žmona turi geltonus bilietus ir gydytojui už vizitą neskolingas nė vieno kreicerio. Jeigu nors kiek mane myli, išmesk iš trečio aukšto, suteik man paskutinę paguodą". Liepiau jam užsirangyti ant palangės ir nustūmiau jį žemyn į gatvę... Nesibijokit, karo kapelione!

Šveikas užšoko ant gultų ir užkėlė ten karo kapelioną.

– Žiūrėkit, kapelione, tada sugriebiau jį va šitaip ir – švilpt žemyn.

Šveikas pakėlė karo kapelioną ir paleido jį ant grindų, o kol išgąsdintas kapelionas kėlėsi, Šveikas kalbėjo toliau:

– Taigi matote, kapelione, jums nieko neatsitiko, taip ir jam, ponui Faustynui, nieko, mat nuo lango ligi žemės buvo tik triskart aukščiau negu čia. Jis, ponas Faustynas, buvo visiškai girtas ir užsimiršo, kad gyvenu Opatovickos gatvėj, pirmame aukšte, o ne trečiame kaip prieš metus, kai gyvenau Kržemencovos gatvėj, kur jis pas mane svečiuodavosi.

Karo kapelionas, siaubo pagautas, pasižiūrėjo nuo grindų į Šveiką, stovintį ant gultų ir skėtriojantį rankomis.

Kapelionas nusprendė, kad turi reikalą su pamišėliu, ir sumikčiojo:

– Taip, taip, mielas sūnau, ten nebuvo nė triskart aukščiau, – ir ėmė pamažėle trauktis atatupstas link durų, į kurias ėmė smarkiai belsti ir taip baisiai klykti, kad jos bemat buvo atidarytos.

Pro grotuotą langą Šveikas pamatė, kaip karo kapelionas, energingai gestikuliuodamas, skubiai žingsniuoja per kiemą su sargybiniais.

„Dabar jį veda į beprotnamį", – pamanė Šveikas, nušoko nuo gultų ir, vaikščiodamas karišku žingsniu, uždainavo:

Žiedą tą, kur man davei,
Aš nešiot varžausi.
Ir kodėl gi po velnių?
Šautuvą juo užtaisysiu,
O paskui iššausiu.

Po kelių minučių generolui Finkui buvo pranešta, kad atvyko karo kapelionas.

Pas generolą vėl linksminosi nemaža draugija, kurioj svarbiausią vaidmenį vaidino dvi malonios damos, vynas ir likeriai. Čia buvo susirinkę visi karininkai, dalyvavę karo lauko teisme, nebuvo matyti tik eilinio pėstininko, kuris rytą jiems degiojo cigaretes.

Karo kapelionas įslinko vidun tyliai kaip pamėklė. Jis buvo išbalęs, susijaudinęs, bet laikėsi oriai kaip žmogus, suprantąs, kad nekaltai gavo antausį.

Generolas Finkas, pastaruoju metu su karo kapelionu elgęsis labai draugiškai, atsitempė jį šalia savęs ant sofos ir girtu balsu paklausė:

– Kas tau yra, manoji sielos paguoda?

Tuo akimirksniu viena linksmoji dama metė į kapelioną cigaretę.

– Gerkit, sielos paguoda, – tarė generolas Finkas, pripildamas kapelionui didelę žalią taurę vyno. O kadangi tas vienu mauku neišgėrė, tai generolas pats ėmė jį girdyti, ir kapelionas iš paskutiniųjų rijo vyną, nes kitaip generolas būtų jį visą aplaistęs.

Tik tada ėmė klausinėti, kaip laikėsi nuteistasis, guodžiant jo sielą. Karo kapelionas atsistojo ir tragišku balsu ištarė:

– Išėjo iš proto.

– Vadinas, sielos paguoda buvo nuostabi,– pasileido garsiai juoktis generolas, ir visi prapliupo šiurpulingai kvatotis, o abi damos vėl ėmė svaidyti į karo kapelioną „Memfio" cigaretes.

Gale stalo nosimi knapsėjo majoras, kuris buvo šiek tiek per daug paėmęs. Dabar jis staiga pabudo iš apatijos, greitai pripylė dvi taures kažin kokio likerio, prasiskynė tarp kėdžių sau kelią prie karo kapeliono ir privertė apkvaišusį Dievo tarną išgerti su juo bruderšaftą. Po to majoras vėl sudribo į savo vietą ir toliau pūtė į akį.

Taurė, išgerta kaip bruderšaftas, sviedė karo kapelioną į velnio tinklą. Velnias spaudė jį vis tvirčiau ir tvirčiau savo glėby, spaudė visais ant stalo išsirikiavusiais buteliais, žvilgsniais ir šypsenomis, kurias jam siuntė links-

mosios damos, užkėlusios kojas ant stalo taip, kad iš mezginių į jį spoksojo Belzebubas.

Ligi paskutinio akimirksnio kapelionas buvo įsitikinęs, kad rungtynės vyksta dėl jo sielos; patį save jis laikė kankiniu.

Šitas įsitikinimas skambėjo ir pamoksle, kuriuo jis kreipėsi į du generolo pasiuntinius, nešančius jį į gretimą kambarį ant sofos:

– Liūdnas, tačiau kartu ir iškilmingas reginys atsiskleidžia prieš jūsų akis, kai jūs nešališkai ir su tyra mintimi prisimenate visus tuos garsingus kentėtojus, kurie paaukojo savo gyvybę už tikėjimą ir įgijo šventųjų kankinių vardą. Aš esu pavyzdys, kaip žmogus iškyla aukščiau visų kančių, nes jo širdy gyvena tiesa ir dorybė.

Čia jį pasiuntiniai atgręžė į sieną, ir jis iš karto užmigo. Kapeliono miegas buvo neramus.

Sapnavo jis, kad dieną eina karo kapeliono pareigas, o naktį tarnauja durininku viešbuty vietoje Faustyno, kurį Šveikas išstūmė iš trečio aukšto.

Iš visų pusių generolui plaukė skundai, kad jis vietoj blondinės atvedęs lankytojui brunetę, vietoj išsiskyrusios inteligentiškos damos parūpinęs nemokytą našlę.

Rytą jis pabudo visas sumirkęs prakaitu kaip pelė, skilvis buvo tarsi pilnas vandens, ir jam atrodė, kad moraviškis klebonas yra angelas prieš jį.

3

ŠVEIKAS VĖL SAVO ŽYGIO KUOPOJ

Majoras, vakar rytiniame teismo posėdyje Šveiko byloje ėjęs kvotėjo pareigas, buvo tas pats, kuris vakare pas generolą gėrė bruderšaftą su karo kapelionu ir knapsėjo nosimi.

Niekas nežinojo, kada ir kaip majoras naktį išėjo iš generolo. Visi buvo tiek paėmę, jog niekas nepastebėjo, kad majoro nėra. Generolas net neskyrė, kas iš svečių kalba. Nors jau dvi valandos, kai majoro nebebuvo, bet generolas raitė ūsus ir, kvailai šypsodamasis, rėkė: „Jūs čia gerai pasakėte, ponas majore".

Rytą majoro niekur nebuvo galima rasti. Jo milinė kabojo prieškambary, kardas – ant gembės, trūko tik jo kariškos kepurės. Visi spėjo, kad jis užsnūdo kur nors išvietėj. Apieškojo visas išvietes, bet majoro nė kvapo. Vietoj jo trečiame aukšte buvo užtiktas vyresnysis leitenantas iš generolo

kompanijos. Jis miegojo klūpodamas, burną laikydamas prie skylės, nes miegas jį suėmė vemiant.

Majoras dingo tartum į vandenį.

Reikėjo tik žvilgtelti pro grotuotą langą, už kurio buvo uždarytas Šveikas, ir tučtuojau pamatytum, kad po rusiška Šveiko miline ant vienų gultų miega dviese, o iš po milinės kyšo dvi poros batų.

Batai su pentinais priklausė majorui, be pentinų – Šveikui. Abu gulėjo susiglaudę kaip kačiukai. Šveikas savo leteną buvo pakišęs po majoro galva, o majoras laikė Šveiką apkabinęs per liemenį, spausdamasis prie jo kaip šuniukas prie kalės.

Nieko neaiškaus čia nebuvo. Majoras tik sąžiningiausiai vykdė savo tarnybos pareigas.

Pasitaikė tikriausiai ir jums su kuo nors sėdėti ir gerti kiaurą naktį, tik staiga jūsų bendrininkas stveriasi už galvos, pašoka ir šaukia: „Jėzau Marija, aštuntą valandą turėjau būti tarnyboj!" Toks tarnybinio pareigingumo priepuolis ištinka žmogų, kada jį nenumaldomai ima graužti sąžinė. Žmogaus, patyrusio tokį taurų priepuolį, niekas nenukreips nuo švento įsitikinimo, kad jis nedelsdamas turi atsigriebti už sugaištą laiką. Tai yra tie vaiduokliai be skrybėlių, kuriuos įstaigų durininkai gaudo ant laiptų ir guldo savo landoje ant kušetės, kad išsimiegotų.

Toks priepuolis šią naktį ištiko ir majorą.

Kai jis prabudo krėsle, jam staiga šovė į galvą, kad reikia ištardyti Šveiką. Šitas pareigos priepuolis prasidėjo taip staiga, ir majoras jo vykdyti šoko taip ūmai, kad niekas nepastebėjo, kada jis dingo.

Užtat majorui atsiradus karo kalėjimo sargybos būste, visi tą itin pajuto. Jis įlėkė ten kaip bomba.

Budintis viršila miegojo prie stalo, o aplinkui įvairiausiomis pozomis snaudė visa komanda.

Majoras su užmaukšlinta kepure pratrūko taip keiktis, kad visi kaip žiovavo, taip ir pastėro išsižioję su iškreiptais veidais. Į majorą dabar žiūrėjo ne nusiminusių ir kvailų kareivių būrys, o besivaipančios beždžionės.

Majoras trenkė kumščiu į stalą ir suriko viršilai:

– Jūs, apsileidęs berne, jau tūkstantį kartų jums sakiau, kad jūsų komanda – tai mėšlinų kiaulių kaimenė.

Kreipdamasis į suglumusią komandą, jis šaukė:

– Kareiviai! Iš jūsų akių trykšta kvailumas net jums miegant, o nubudus jūsų snukiai taip išsišiepia, tartum būtumėt prarijęs vagoną dinamito.

Po to sekė ilgas ir nuodugnus pamokslas apie visos komandos pareigas einant sargybą. Pagaliau jis pareikalavo atrakinti kamerą, kur sėdi Šveikas, nes jis nori nusikaltėlį iš naujo ištardyti.

Taip naktį majoras atsibraklino pas Šveiką.

Jis atėjo pas Šveiką, kaip sakoma, suvis sukiužęs. Paskutinis jo sprogimas buvo reikalavimas, kad jam duotų kalėjimo raktus.

Viršila, iš paskutiniųjų stengdamasis likti ištikimas savo pareigoms, atsisakė, ir tai majorui netikėtai padarė puikų įspūdį:

– Jūs – mėšlinų kiaulių banda, – šūkalojo jis kieme, – jeigu būtumėt davę man raktus, aš jums būčiau parodęs!

– Drįstu pranešti, – atsakė viršila,– kad esu priverstas jus užrakinti ir jūsų saugumo dėlei pastatyti prie areštuotojo sargybinį. Kai norėsite išeiti, malonėkite, ponas majore, pabelsti į duris.

– Tu pusgalvi, – tarė majoras, – beždžione tu, kupranugari, manai, kad tardydamas bijosiu kokio ten areštuotojo, kad tu nori man duoti sargybą. Po perkūnais, užrakinkite mane ir išsimėžkit iš čia!

Skylėje viršum durų deganti žibalinė lempa, aptraukta pinučiais, su įtrauktu dagčiu, skleidė dulsvą šviesą, ir majoras vos besurado prabudusį Šveiką, kuris, kariškai išsitempęs, stovėjo šalia gultų ir kantriai laukė, kuo baigsis šis vizitas.

Šveikas nutarė, kad bus geriausiai raportuoti ponui majorui, ir energingai riktelėjo:

– Drįstu pranešti, ponas majore, vienas areštuotasis, šiaip nieko neatsitiko.

Majoras negalėjo atsiminti, ko jis čia iš tikrųjų atėjo, ir todėl pasakė:

– Ramiai! Kur tas tavo areštuotasis?

– Drįstu pranešti, tai aš pats,– išdidžiai atsakė Šveikas.

Bet majoras nekreipė dėmesio į šitą atsakymą, nes generolo vynas ir likeriai sukėlė jo smegenyse paskutinę alkoholio reakciją. Jis nusižiovavo taip baisiai, kad kiekvienas civilis būtų išsinarinęs žandikaulius. Šitas žiovulys nukreipė majoro mąstymą į tas smegenų raukšles, kur laikoma dainos dovana. Jis nesivaržydamas nuvirto ant Šveiko čiužinio, patiesto ant gultų, ir suklykė tokiu balsu, kokiu žviegia baigdamasis paskerstas paršas:

Oh, Tannenbaum! Oh, Tannenbaum,
*Wie schön sind deine Blätter!**

---

* O egle, o egle, kokie gražūs tavo spygliai! *(Vok.)*

Jis padainavo tuos žodžius keletą sykių iš eilės, paįvairindamas juos nesuprantamais spygavimais. Paskui apsivertė ant nugaros lyg meškiukas; susirietė į kamuolį ir kaipmat ėmė knarkti.

– Ponas majore, – budino jį Šveikas, – drįstu pranešti, jus apniks utėlės.

Bet tai nieko nepadėjo. Majoras miegojo kaip užmuštas. Šveikas pažiūrėjo į jį švelniai ir tarė:

– Na tai čiūčia liūlia, senas girtuokli,– ir užklojo jį miline. Paskui atsigulė šalia jo, ir taip iš ryto jis juos rado prisispaudusius vieną prie kito.

Dešimtą valandą, kai visi nėrėsi iš kailio ieškodami majoro, Šveikas nulipo nuo gultų ir rado reikalą pažadinti jį. Jis ėmė iš peties purtyti majorą, nuklojo nuo jo rusišką milinę, kol galų gale majoras atsisėdo ant gultų ir, buku žvilgsniu spoksodamas į Šveiką, ieškojo atsakymo į mįslę, kas gi čia iš tiesų įvyko.

– Drįstu pranešti, ponas majore,– tarė Šveikas, – jau keletą kartų čia buvo atėję iš sargybos būsto žmonės patikrinti, ar jūs dar gyvas. Dėl to leidau sau jus pažadinti dabar, kad nepramiegotumėt, nes nežinau, kaip ilgai jūs paprastai miegate. Ugržinevo alaus darykloje dirbo vienas kubilius. Jis visada keldavosi šeštą ryto, bet jeigu, būdavo, pramiega nors ketvirtį va-

landžiukės, tai yra, ligi ketvirčio septintos, tai paskui pūsdavo ligi vidudienio ir taip darė, ligi kol jį išvarė iš darbo; po to iš piktumo jis įžeidė Bažnyčią ir vieną mūsų viešpataujančios šeimos narį.

– Tu kvailas, ar ne? – tarė majoras ne be tam tikro nusiminimo, nes po vakarykščio jo galva buvo kaip puodynė. Jis visai nepajėgė surasti atsakymo, kodėl iš tikrųjų čia sėdi, ko čia buvo atėjęs iš sargybos būsto ir kodėl šitas vyrukas, stovintis prieš jį, tauškia tokias kvailystes, jog nesupaisysi, kur čia pradžia, kur galas. Viskas jam atrodė labai keista. Jis kaip pro miglas atsiminė, kad buvo čia naktį, bet ko gi?

– Ar aš jau buvau čia naktį? – paklausė jis ne visai tvirtai.

– Jums įsakius, ponas majore, – atsakė Šveikas,– kiek supratau iš pono majoro kalbos, drįstu pranešti, ponas majoras atėjote manęs tardyti.

Čia majorui prašvito galvoje, jis pasižiūrėjo į save, paskui užpakalin, lyg ko ieškodamas.

– Teikitės niekuo nesirūpinti, ponas majore,– tarė Šveikas. – Jūs pabudote lygiai toks, koks atėjote. Atėjote čia be milinės, be kardo, tik su kepure. Kepurė tenai, aš ją turėjau paimti jums iš rankų, nes norėjot ją pasidėti sau po galva. Paradinė karininko kepurė vis tiek kaip katiliukas. Išsimiegoti ant katiliuko mokėjo tik vienas ponas Karderazas iš Lodenicės. Jis, būdavo, išsitiesia smuklėj ant suolo, pasikiša katiliuką po galva (jis giedodavo laidotuvėse ir į jas eidavo su katiliuku) ir įteigia sau, kad neturi jo sumaigyti. Taip visą naktį ir išgulėdavo ant jo menka savo kūno svorio dalimi, jog katiliukui nieko nepakenkdavo, netgi atvirkščiai, išeidavo į naudą, nes, vartydamasis nuo vieno šono ant kito, nuvalydavo jį savo plaukais kaip šepečiu, ir katiliukas net blizgėti imdavo.

Majoras, tik dabar suvokęs, koks čia galas, toliau tebežiūrėjo buku žvilgsniu į Šveiką ir kartojo:

– Tu minkštaprotis, taip? Aš esu čia, aš išeinu iš čia. – Atsistojo, nuėjo prie durų ir ėmė belsti.

Kol sargybinis atėjo atidaryti, jis dar kartą pasakė Šveikui:

– Jeigu nebus telegramos, kad tu esi tu, tai kabosi.

– Širdingai dėkoju, – tarė Šveikas, – žinau, ponas majore, kad jūs labai rūpinatės manimi, bet jeigu jums, ponas majore, iš čiužinio galbūt įlindo tokia viena, tai būkite tikri, jeigu ji maža ir su rausva nugarėle, tai čia patinas. Jeigu jis tik vienas ir jūs nerasite tokios ilgos, pilkos, su rausvais ruoželiais ant pilvelio, tada gerai, o tai būtų pora, o jos, šitos bjaurybės, labai greitai veisiasi, greičiau už triušius.

– *Lassen sie das**, – prislėgtu balsu Šveikui tarė majoras, kai jam atrakino duris.

Sargybos būste majoras jau neišdirbinėjo jokių scenų, tik labai santūriai liepė pakviesti vežiką, ir, puskarietei šokinėjant bjauriu Peremyšlio grindiniu, jo galvoj buvo tik viena mintis, kad nusikaltėlis yra didžiausias idiotas, bet vis dėlto, matyt, nekaltas galvijas. O jam pačiam, majorui, tai nieko daugiau nelieka, kaip tuoj pat grįžus namo, nusišauti arba pasiųsti pas generolą parnešti milinės ir kardo, nuvažiuoti į miesto pirtį, išsimaudyti, išsimaudžius užsukti į Folgruberio vyninę pasistiprinti ir telefonu užsisakyti bilietą į vakarinį spektaklį miesto teatre.

Dar neprivažiavęs buto, jis pasirinko antrą išeitį.

Bute jo laukė mažutis netikėtumas. Jis įėjo kaip tik laiku...

Ant laiptų stovėjo generolas Finkas, laikė už apykaklės jo pasiuntinį ir, žiauriai jį kratydamas, visa gerkle rėkė:

– Kur tavo majoras, gyvuly! Kalbėk tu, gyvuly!

Tačiau gyvulys nieko nekalbėjo. Generolas taip jį smaugė, kad to net veidas pamėlo.

Majoras, atsiradęs vykstant šiai scenai, pastebėjo, kad nelaimingas pasiuntinys stipriai spaudžia po pažastimi jo milinę ir kardą, kuriuos jis, matyt, bus parnešęs iš generolo prieškambario.

Šitas vaizdas pralinksmino majorą, dėl to jis sustojo tarpdury ir žiūrėjo, kaip kenčia jo ištikimas tarnas, įvairiomis piktadarybėmis seniai ligi gyvo kaulo įsipykęs majorui.

Generolas akimirksnį paleido pamėlynavusį pasiuntinį, išsitraukė iš kišenės telegramą ir pradėjo mušti majoro tarną per veidą, per burną rėkdamas:

– Kur tavo majoràs, galvijau, kur tavo majoras kvotėjas, galvijau, ar tu gali jam perduoti tarnybinę telegramą?..

– Aš čia, – sušuko tarpdury majoras Dervota, kuriam žodžiai „majoras kvotėjas" ir „telegrama" vėl priminė pareigas.

– Ak, – riktelėjo generolas Finkas, – tu sugrįžai?

Jo balsas buvo toks dygus, kad majoras nieko neatsakė ir neryžtingai stovėjo.

Generolas liepė jam eiti paskui jį į kambarį. Kai jiedu susėdo, bloškė ant stalo bemušant pasiuntinį suglamžytą telegramą ir tragišku tonu tarė:

– Skaityk, čia tavo darbas.

---

* Palikite tai *(vok.)*.

Majorui skaitant telegramą, generolas pašoko, ėmė lakstyti po kambarį, vartyti kėdes, taburetes ir rėkti:

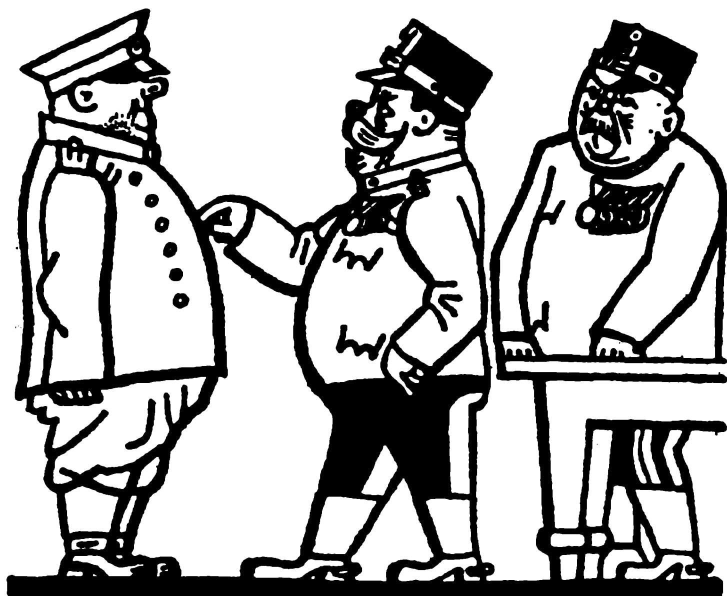
– Ir vis dėlto mes jį pakarsim!

Telegramoje buvo skelbiama:

„Pėstininkas Josefas Šveikas, vienuoliktosios žygio kuopos ryšininkas, šio mėnesio šešioliktą dieną, žygiuojant iš Chyrovo į Felštyną, dingo. Jis buvo pasiųstas tarnybos reikalais parūpinti butų. Tuojau grąžinti pėstininką Šveiką į Vojalyčių, į brigados štabą".

Majoras atidarė stalčių, išsiėmė žemėlapį ir susimąstė; mat Felštynas yra už keturiasdešimties kilometrų į pietryčius nuo Peremyšlio, ir dėl to kyla baisi mįslė, kaip Šveikas gavo rusišką uniformą, nes nuo šios vietos iki fronto yra per šimtą penkiasdešimt kilometrų su viršum, pozicijos eina Sokalo–Turzos–Kozlovo linija.

Kada majoras tatai išdėstė generolui ir parodė jam žemėlapy vietą, kur pagal telegramą Šveikas dingo, generolas sumaurojo kaip bulius, nes pajuto, kad visos jo viltys dėl karo lauko teismo subyrėjo į dulkes. Jis priėjo prie telefono, iškvietė sargybos būstą ir paliepė tuoj pat atvesti į majoro butą areštuotąjį Šveiką.

Laukdamas Šveiko, generolas be paliovos plūsdamasis gailėjosi, kad neliepė jo iškart, be visokių ten tardymų, pakarti.

Majoras prieštaravo, kažką kalbėjo apie tai, kad teisė ir teisybė eina ranka rankon, įmantriais periodais iškalbingai dėstė apie teisingą teismą, apie justicijos padarytas žmogžudystes ir iš viso apie viską, kas jam užėjo ant seilės, nes po vakarykščio smarkiai pagiriojo ir todėl kalbomis norėjo prasiblaškyti.

Kai Šveikas pagaliau buvo atvestas, majoras pareikalavo paaiškinti, kaip viskas ten prie Felštyno įvyko ir ką iš tiesų reiškia šita rusiška uniforma.

Šveikas paaiškino viską kaip reikiant, dar pastiprindamas savo aiškinimus keletu pavyzdžių iš savųjų istorijų apie žmonių kančias. Majoro paklaustas, kodėl jis apie tai nekalbėjo per apklausą teisme, Šveikas atsakė, kad niekas, tiesą sakant, jo neklausė, kaip jis gavo rusų uniformą; visi klausimai juk buvo tokie: „Ar prisipažįstat, kad jūs savo noru ir be jokios prievartos užsivilkot priešo uniformą?" Kadangi tai buvo teisybė, jis nieko kito negalėjo atsakyti: „Žinoma, taigi, teisybė, visiškai taip, be abejonės". Antra vertus, jis skaudama širdimi atmetė karo teisme jam iškeltą kaltinimą, jog išdavė jo didenybę imperatorių.

– Šitas žmogus tikras idiotas,– tarė generolas majorui. – Persirengti ant tvenkinio kranto rusiška uniforma, kurią ten dievaižin kas paliko, leistis priskiriamam prie rusų belaisvių partijos – tą gali tiktai paskutinis vėpla.

– Drįstu pranešti,– atsiliepė Šveikas, – kad ir aš pats kartais pastebiu, jog esu silpnaprotis, ypač vakare...

– Tylėk, asile, – pasakė jam majoras ir kreipėsi į generolą, klausdamas, ką dabar daryti su Šveiku.

– Tegul jį pakaria jo paties brigadoj,–nusprendė generolas.

Po valandos sargyba varė Šveiką į geležinkelio stotį, kad jis būtų pristatytas į Vojalyčių, į brigados štabą.

Daboklėj Šveikas paliko mažutį atminimą apie save: šakaliu išgrandė sienoje trimis stulpeliais sąrašą visų sriubų, padažų ir užkandžių, kuriuos jis valgė būdamas civilis. Tai buvo lyg ir protestas, nes čia per dvidešimt keturias valandas nė aguonos grūdo neturėjo burnoj.

Drauge su Šveiku į brigados štabą keliavo ir tokio turinio raštas: „Remiantis telegrama Nr. 469, pėstininkas Josefas Šveikas, pabėgęs iš vienuoliktosios žygio kuopos, perduodamas brigados štabui tolesniam tardymui".

Keturių žmonių sargyba buvo tikras tautų mišinys. Į ją įėjo lenkas, vengras, vokietis ir čekas. Pastarasis buvo sargybos viršininkas, turėjo jefreiterio laipsnį ir rietė nosį prieš areštuotąjį tautietį, pabrėždamas savo neribotą valdžią. Kai geležinkelio stoty Šveikas paprašė leisti atlikti mažą reikalą, jefreiteris šiurkščiai atsakė, kad tai galės atlikti brigadoj.

– Gerai, – tarė Šveikas, – tą pareikšti jūs privalot raštu, kad, kai sprogs mano šlapimo pūslė, būtų žinoma, kas to kaltininkas. Jefreiteris, kaimo bernas, pabūgo šitos šlapimo pūslės, ir visa sargyba iškilmingai palydėjo Šveiką į tupyklą. Jefreiteris per visą kelionę darė pasiutusio žmogaus įspūdį ir taip pūtėsi, lyg rytoj jis turėtų būti pakeltas mažų mažiausiai korpuso vadu.

Jiems sėdint traukinyje, riedančiame iš Peremyšlio į Chirovą, Šveikas kreipėsi į jefreiterį:

– Ponas jefreiteri, kai žiūriu į jus, prisimenu vieną jefreiterį Bozbą, kuris tarnavo Tridente. Pakėlus jį jefreiteriu, iš pat pirmos dienos ėmė didėti jo tūris. Skruostai jam išsipūtė, o pilvas taip išpampo, kad kitą dieną valdiškos kelnės nesuėjo. Blogiausia, kad ausys pradėjo augti ilgyn. Jį pasiuntė į ligoninę, ir pulko gydytojas pasakė, jog taip būna visiems jefreiteriams. Iš pradžių visi išsipučia. Daugumai tas greitai praeina, bet šitas atvejis buvo labai sunkus, ir jefreiteris galėjo sprogti, nes jam taip pasidarė nuo žvaigždutės. Kad jį išgelbėtų, teko tą žvaigždutę nupjauti, ir jis iš karto subliuško.

Nuo to akimirksnio veltui Šveikas stengėsi tęsti pokalbį su jefreiteriu, norėdamas jam draugiškai išaiškinti, kodėl visų tokia nuomonė, kad jefreiteris – kuopos botagas.

Jefreiteris į tai nieko neatsakė, tik niūriai pagrasė, kad dar nežinia, kuris jųdviejų juoksis, kai atvyks į brigadą. Žodžiu, tautietis nepateisino Šveiko pasitikėjimo, o paklaustas, iš kur jis kilęs, tasai atsakė, kad čia ne Šveiko reikalas.

Šveikas visokiais būdais mėgino su juo išsišnekėti. Papasakojo, kad ne pirmas kartas jam keliauti su sargyba, bet su savo palydovais jis visada puikiausiai praleisdavo laiką.

Tačiau jefreiteris vis tylėjo, ir Šveikas kalbėjo toliau:

– Man rodosi, ponas jefreiteri, gyvenime jus ištiko didelė nelaimė – praradote kalbos dovaną. Daug pažinojau rūškanų jefreiterių, bet tokio nelaimės priblokšto kaip jūs, ponas jefreiteri, dovanokit ir nepykit ant manęs, dar nesu sutikęs. Atverkit man, kas jus kankina, ir galbūt galėsiu jums ką nors patarti, nes kareivis, kurį lydi sargyba, turi daugiau patyrimo negu jį sergintys. Arba, žinote ką, ponas jefreiteri, kad greičiau eitų laikas kelionėje, papasakokit mums ką nors, pavyzdžiui, kokios jūsų tėviškėj apylinkės, ar yra tenai tvenkinys arba pilies griuvėsiai. Jūs galėtumėt mums papasakoti ir padavimų apie tuos griuvėsius.

– Na, man jau užtenka, – riktelėjo jefreiteris.

– Tai bent laimingas žmogus,– tarė Šveikas,– kai kuriems žmonėms dažniausiai ko nors neužtenka.

– Tave brigadoj prideramai pamokys, o aš su tavim nesiterliosiu,– ištarė jefreiteris paskutinius žodžius ir toliau tylėjo kaip žemė.

Sargybiniai apskritai mažai smaginosi. Vengras šnekučiavosi su vokiečiu ypatingu būdu, nes vokiškai jis temokėjo „*jawohl*" ir „*was*?"* Vokiečiui ką nors pasakojant, vengras kinkuodavo galvą ir sakydavo: „*Jawohl*", o šiam nutilus, vengras klausdavo: „*Was*?", ir vokietis pradėdavo iš pradžios. Sargybinis lenkas laikėsi aristokratiškai, nieko nepagerbė savo dėmesiu ir smaginosi šnypšdamasis ant grindų. Po to susimąstęs viską ištrindavo šautuvo buože ir tada gleiznotą buožę sumaniai nušluostydavo į kelnes, be perstojo murmėdamas: „Švenčiausioji Mergele".

– Tu šitai ne per geriausiai moki, – tarė jam Šveikas. – Bojištėj pusrūsy gyveno šlavėjas Machačekas, tai jis, būdavo, nusišnypščia ant lango stiklo ir

* „taip" ir „ką" (*vok.*).

taip nagingai jį išgleiznoja, kad išeidavo paveikslas, kaip Libuša pranašauja Prahai šlovę[70]. Už kiekvieną tokį paveikslą jis atsiimdavo iš žmonos tokią valstybinę stipendiją, kad jo marmūzė pasidarė kaip maišas, bet jis savo pomėgio nemetė ir toliau tobulinosi. Tai buvo vienintelė jo pramoga.

Lenkas į tai jam nieko neatsakė, ir pagaliau visus sargybinius apgaubė tokia tyla, tarsi jie vyktų į šermenis ir galvotų apie velionį.

Taip jie artinosi į Vojalyčiaus brigados štabą.

* * *

Tuo metu brigados štabe įvyko esminių pakitimų.

Brigados štabo viršininku buvo paskirtas pulkininkas Gerbichas. Tai buvo žmogus didelių karinių gabumų, susimetusių jam į koją podagros pavidalu. Ministerijoj jis turėjo labai įtakingų asmenų, kurių pastangomis nebuvo paleistas į atsargą, o trynėsi po įvairius didelių karinių formuočių štabus, gaudavo padidintus atlyginimus su įvairiausiais kariniais priedais ir sėdėdavo savo vietoj tol, kol, ištiktas podagros priepuolio, prikrėsdavo kvailysčių. Tada jį paskirdavo į kitas pareigas, paprastai į aukštesnes. Per pietus su karininkais jis nieko kito nekalbėdavo, tik apie savo pabrinkusį kojos pirštą, kuris tarpais taip sutindavo, jog pulkininkas turėdavo avėti nepaprastai didelį batą.

Valgant jo didžiausia pramoga buvo visiems pasakoti, kad jo pirštas visuomet šlapias ir be paliovos prakaituoja, todėl jis priverstas jį vynioti į vatą, o jo prakaitas primena surūgusios jautienos sriubos kvapą.

Suprantama, visi karininkai didžiai džiaugdavosi jam keliantis į kitą vietą. Tačiau šiaip jis buvo malonus ponas ir bičiuliškai elgėsi su žemesnio laipsnio karininkais, kuriems pasakodavo, kiek gerų dalykų jis yra suvalgęs ir išgėręs, kol jo dar nebuvo sugriebusi podagra.

Kai Švejką pristatė į brigadą ir, budinčio karininko įsakymu, su atitinkamais raštais nuvedė pas pulkininką Gerbichą, raštinėj su juo sėdėjo leitenantas Dubas.

Per tas keletą dienų, kuopai žygiuojant iš Sanoko į Samborą, leitenantas Dubas vėl turėjo nuotykį. Už Felštyno vienuoliktoji žygio kuopa sutiko arklių transportą, varomą į Sadovos Višnios dragūnų pulką.

Leitenantas Dubas nesuvokė, kaip tai atsitiko, tik staiga jam užėjo noras pasirodyti vyresniajam leitenantui Lukašui, kad moka jodinėti. Jis neatsimena, kaip striktelėjo ant arklio ir kaip dingo su juo upės slėnyje, kur vėliau kareiviai leitenantą Dubą rado taip smarkiai įsėdusį į balą, jog nė

nagingiausias sodininkas nebūtų galėjęs jo taip pasodinti. Jis buvo iš ten ištrauktas su kilpa, tačiau niekuo nesiskundė, tik dejavo lyg prieš galą. Tokį jį atvežė į brigados štabą, pro kurį žygiavo kuopa, ir paguldė į mažą ligoninę.

Po kelių dienų jis atsigavo. Gydytojas tada pareiškė, kad dar porą sykių pateps jam nugarą ir pilvą jodu, ir jis drąsiai galės vytis savo dalinį.

Dabar jis sėdėjo pas pulkininką Gerbichą ir šnekučiavosi su juo apie visokias ligas.

Jis jau buvo girdėjęs apie paslaptingą Šveiko dingimą prie Felštyno, todėl, išvydęs jį, sušuko didžiu balsu:

– Jau tu vėl čia! Daugelis šunsnukių velniaižin kur bastosi ir grįžta atgal tapę dar didesniais niekšais. Tu esi vienas iš jų.

Kad būtų išsamesnis vaizdas, reikia pridurti, kad, tas nuotykis su arkliu leitenantui Dubui sukrėtė smegenis, todėl nederėtų stebėtis, kad jis, puldamas Šveiką ir šaukdamasis Dievą į kovą su juo, rėkė eilėmis:

– Dangaus Tėve, kreipiuosi į Tave, dūmuose skendi patrankos griaudžiančios, pašėlusiai laksto kulkos zvimbiančios, mūšių tvarkytojau, kreipiuosi į Tave, Tėve, padėk man nugalėti šitą galvažudį... Kur taip ilgai buvai, šunlupy? Kokią uniformą tu čia užsivilkęs?

Reikia dar pridurti, kad podagra sergantis pulkininkas savo raštinėj elgdavosi gana demokratiškai, tačiau tik iki tolei, kol ištikdavo priepuolis. Į raštinę užeinantys visų laipsnių karininkai turėdavo išklausyti samprotavimų apie ištinusį jo pirštą, atsiduodantį surūgusia jautienos sriuba.

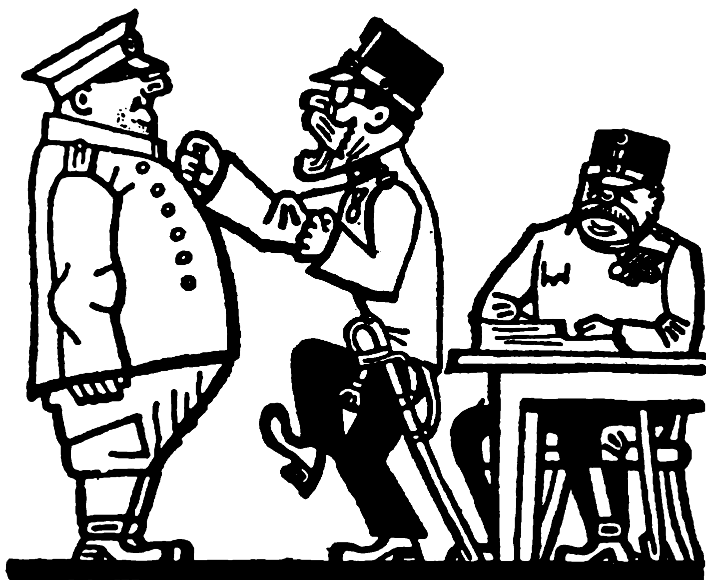
Kai pulkininko Gerbicho nekankindavo priepuolis, jo raštinėj būdavo pilna visokio laipsnio karininkų. Tokiais išimtiniais atvejais jis būdavo labai linksmas ir kalbus, mėgdavo apie save sutelkti klausytojus ir pasakoti jiems riebius anekdotus. Nuo šito jo nuotaika praskaidrėdavo, o kitiems tai teikdavo malonumą juoktis per prievartą iš senų anekdotų, girdėtų dar generolo Laudono laikais.

Tokiu metu tarnauti pas pulkininką Gerbichą būdavo visai lengva: kas ko įsigeisdavo, tą ir darydavo. Visur, kur štabo viršininku būdavo pulkininkas Gerbichas, galėjai būti tikras, kad ten vagiama išsijuosus ir išdirbinėjamos visokiausios kvailystės.

Tad ir šiandien pulkininko raštinėje, be atvesto Šveiko, buvo prisirinkę įvairiausių laipsnių karininkų. Jie laukė, kas bus toliau, o pulkininkas tuo tarpu studijavo raštą brigados štabui, surašytą majoro iš Peremyšlio.

Leitenantas Dubas kalbėjosi su Šveiku savo įprastu meiliu tonu:

– Tu manęs dar nepažįsti, bet kai pažinsi, iš baimės pastipsi!

Pulkininką suglumino gautasis laiškas, nes Peremyšlio majoras jį diktavo tebeveikiamas lengvo alkoholinio svaigulio.

Tačiau pulkininkas Gerbichas buvo vis dėlto gerai nusiteikęs, nes vakar ir šiandien jo nekankino nemalonūs skausmai. Pirštas buvo ramus lyg avinėlis.

– Tai ką gi jūs, tiesą sakant, padarėte? – paklausė jis Šveiką tokiu meiliu tonu, kad leitenantui Dubui tai dūrė tiesiai į širdį, ir jis buvo priverstas atsakyti už Šveiką.

– Šitasai žmogus, ponas pulkininke, – rekomendavo jis Šveiką,– vaidina idiotą, tuo idiotiškumu jis nori pridengti savo suktybes. Aš nežinau kartu su juo atsiųsto rašto turinio, bet vis dėlto spėju, kad šitas niekdarys vėl ką nors iškrėtė ir kad tai didelio masto niekšybė. Jeigu leisite man, ponas pulkininke, susipažinti su šito rašto turiniu, aš, be abejonės, galėsiu duoti jums šiokių tokių direktyvų, kaip su juo pasielgti.

Kreipdamasis į Šveiką, jis tarė čekiškai:

– Tu geri mano kraują, supranti?

– Geriu, – oriai atsakė Šveikas.

– Matote, ponas pulkininke, koks čia tipas,– kalbėjo leitenantas Dubas.– Jūs negalite nieko jo paklausti, negalite jam nė žodžio pasakyti. Vieną

sykį užšoks dalgis ant akmens. Būtinai reikia jį deramai nubausti. Galima, ponas pulkininke...

Leitenantas Dubas įsigilino į raštą, padiktuotą Peremyšlio majoro, ir, perskaitęs jį ligi galo, iškilmingai sušuko:

– Dabar tau amen, kur dėjai valdišką uniformą?

– Palikau ją prie tvenkinio, matuodamasis šituos skudurus: mat norėjau sužinoti, kaip jaučiasi su jais rusų kareivis, – atsakė Šveikas, – čia nieko daugiau, vien tiktai apsirikimas.

Šveikas ėmė pasakoti leitenantui Dubui, kiek jis prisikentėjo dėl šito apsirikimo. Jam baigus, leitenantas užbliovė:

– Dabar tu mane pažinsi. Žinai, ką reiškia pamesti valdišką turtą, žinai, valkata, ką reiškia kare pradanginti uniformą?

– Drįstu pranešti, ponas leitenante, – atsakė Šveikas, – kad kareivis, pametęs uniformą, turi gauti naują.

– Jėzau Marija,– suriko leitenantas Dubas,– tu asile, galvijau neraliuotas, jeigu ilgiau taip su manim juokausi, dar po karo tarnausi šimtą metų.

Pulkininkas, ligi tol sėdėjęs prie stalo ramiai ir gilinęsis į dalyką, staiga baisiai perkreipė veidą, nes jo ligi tol ramus pirštas, ištiktas podagros priepuolio, iš taikaus avinėlio virto staugiančiu tigru, šešių šimtų voltų elektros srove, tarytum jį kas nors kūju pamažu būtų trankęs į žvirgždą. Pulkininkas Gerbichas tik sumosavo ranka ir sukliko nesavu balsu, tarsi būtų palengva kepamas ant iešmo:

– Laukan! Duokit man revolverį!

Šitą visi žinojo, todėl puolė laukan kartu su Šveiku. Tik leitenantas Dubas pasiliko ir šitą akimirksnį, kuris pasirodė jam patogus, mat norėjo panaudoti jį prieš Šveiką. Jis tarė išsiviepusiam pulkininkui:

– Leiskite man, ponas pulkininke, atkreipti jūsų dėmesį tai, kad šitas žmogus...

Pulkininkas sukniaukė ir paleido į leitenantą rašalinę. Tada persigandęs leitenantas Dubas atidavė pagarbą ir, pasakęs: „Suprantama, ponas pulkininke", išrūko pro duris.

Dar ilgai iš pulkininko raštinės sklido riaumojimas ir kauksmas. Pagaliau skausmingas vaitojimas nuščiuvo, pulkininko pirštas ūmai vėl virto taikiu avinėliu. Podagros priepuoliui praėjus, pulkininkas paskambino ir įsakė atvesti Šveiką:

– Tai kas gi, tiesą sakant, tau atsitiko? – paklausė pulkininkas Šveiką tokiu balsu, lyg nuo jo būtų nukritę visi nemalonumai. Dabar jis jautėsi laisvai ir palaimingai, lyg vartytųsi pliaže ant jūros kranto.

Bičiuliškai šypsodamasis, Šveikas papasakojo jam visą savo odisėją, kad jis yra devyniasdešimt pirmojo pulko vienuoliktosios žygio kuopos ryšininkas ir nežinąs, kaip ten be jo verčiamasi.

Pulkininkas taip pat šypsodamas davė tokį įsakymą: „Paruošti Šveikui kelionlapį per Lvovą ligi Zoltaneco stoties, kur rytoj turi atvykti jo kuopa, išduoti jam iš sandėlio naują karišką mundurą ir šešias kronas aštuoniasdešimt du helerius maistpinigių".

Kai Šveikas, vykdamas į stotį, išėjo iš brigados štabo su nauju austrišku munduru, čia jau stirksojo leitenantas Dubas. Jis gerokai nustebo, kai Šveikas pagal visas karo tarnybos taisykles jam prisistatė, parodė dokumentus ir rūpestingai paklausė, ar nenorėtų ką nors pasakyti ponui vyresniajam leitenantui Lukašui.

Leitenantas Dubas nieko daugiau neįstengė pasakyti, tik *„Abtreten!"* Žiūrėdamas tolstančiam Šveikui iš paskos, burbėjo sau:

– Tu mane dar pažinsi. Jėzau Marija, tu mane pažinsi...

* * *

Į Zoltaneco stotį susirinko visas kapitono Sagnerio batalionas, išskyrus ariergardą – keturioliktąją kuopą, kuri, lenkdama Lvovą, kažkur dingo.

Įėjęs į miestelį, Šveikas atsidūrė visiškai naujoj aplinkoj, nes, sprendžiant iš judėjimo, iš čia buvo ne per toliausiai ligi fronto, kur vyko skerdynės. Visur aplink stovėjo artilerija ir gurguolės, iš kiekvieno namo vis išeidavo įvairių pulkų kareiviai. Goglinėjo čia ir elitas – vokiečiai – ir iš savo turtingų atsargų aristokratiškai dalijo austrams papirosus. Prie vokiečių virtuvių aikštėje stovėjo statinės alaus, kurį kareiviams duodavo nustatytomis porcijomis per pietus ir vakarienę. Aplink tas statines kaip alkanos katės su išpampusiais nuo nešvarių saldytos cikorijos nuovirų pilvais slampinėjo apleisti austrų kareiviai.

Žydai ilgais vatinukais, stoviniuojantys būreliais, rodė vieni kitiems į debesis dūmų vakaruose ir skeryčiojo rankomis. Visi klegėjo, kad tai prie Bugo upės dega Uciškovas, Buskas ir Drevianai.

Aiškiai buvo girdėti patrankų dundesys. Vėl imta kalbėti, kad rusai nuo Grabovo apšaudo Komionką, Strumilovą, kad mūšiai eina visu Bugo paupiu, o kareiviai sulaikinėja bėglius, kurie nori grįžti namo už Bugo.

Visur viešpatavo sąmyšis, ir niekas nieko tikro nežinojo. Gal rusai vėl pradėjo puolimą, gal visu frontu sulaikė savo nesibaigiantį atsitraukimą?

Į vyriausiąją miestelio komendantūrą lauko žandarmerijos patruliai kas minutę atvesdavo kokį nors išsigandusį žydą už melagingų gandų skleidi-

mą. Ten nelaimingus žydus sumušdavo ligi kraujo ir su iškarštu užpakaliu paleisdavo namo.

Šitoj makalynėj Šveikas visur ieškojo savo žygio kuopos. Jau geležinkelio stoty, etapų valdyboj, jis vos neįsivėlė į konfliktą. Kai priėjo prie stalo, kur savo dalinių ieškantiems kareiviams buvo teikiama informacija, kažin koks kapralas paleido ant jo gerklę, ar Šveikas, girdi, nenorįs, kad pats kapralas eitų ieškoti jo žygio kuopos. Šveikas atsakė, kad tenorįs sužinoti, kur čia esanti devyniasdešimt pirmojo pulko, tokio ir tokio bataliono vienuoliktoji žygio kuopa.

– Man labai svarbu žinoti,– pabrėžė Šveikas,– kur yra vienuoliktoji žygio kuopa, nes aš esu jos ryšininkas.

Kaip tyčia prie gretimo stalo sėdėjo kažkoks štabo viršila, kuris lyg tigras iššoko iš užstalės ir užriko ant Šveiko:

– Nususęs parše, esi ryšininkas ir nežinai, kur tavo žygio kuopa?

Nespėjus Šveikui nė atsakyti, štabo viršila įsmuko į raštinę ir bematant iš tenai atvedė storulį vyresnįjį leitenantą, kuris atrodė taip oriai, tarsi būtų buvęs didelės dešrų firmos savininkas.

Etapų valdybos kartu buvo ir spąstai besibastantiems kare kareiviams, kurie visą karą mielai ieškotų savo dalinio, slankiotų po etapus ir stoviniuotų etapų valdybos eilėse prie stalų, viršum kurių būdavo užrašas *„Minagegeld”**.

Kai orusis vyresnysis leitenantas įėjo, viršila sušuko: *„Habt Acht!”***

Leitenantas paklausė Šveiką:

– Kur tavo dokumentai?

Šveikas parodė jam ko prašomas, ir vyresnysis leitenantas, įsitikinęs, kad Šveiko maršrutas iš brigados štabo į jo kuopą Zoltanece yra teisingas, grąžino jam raštą, palankiu balsu pasakė prie stalo sėdinčiam kapralui: „Informuokite jį” ir vėl įėjo į raštinę.

Kai paskui jį užsidarė durys, štabo viršila pagriebė Šveiką už pakarpos ir, vesdamas jį laukan, taip jį informavo:

– Žiūrėk, smirdaliau, kad išgaruotum iš čia!

Šveikas vėl atsidūrė baisioj maišalynėj ir ėmė ieškoti kokio nors pažįstamo iš bataliono. Ilgai dūlinėjo gatvėmis, kol pagaliau ryžosi – kas bus, tas. Sustabdė vieną pulkininką ir darkyta vokiečių kalba paklausė, ar tas nežinąs, kur stovi batalionas su jo žygio kuopa.

---

* „Maistpinigiai” (*vok.*).

** Stok! (*Vok.*)

– Tu gali su manim kalbėtis čekiškai, – tarė pulkininkas, – aš irgi čekas. Tavo batalionas netoliese, Klimontovo sodžiuje už geležinkelio, o miestelyje nesirodyk, nes viena jūsų kuopa, vos tik įžengusi, susipešė aikštėje su bavarais.

Šveikas pasuko į Klimontovą.

Pulkininkas susigrąžino jį, išsiėmęs iš kišenės, davė penkias kronas, kad už jas nusipirktų papirosų, ir, dar kartą maloniai atsisveikinęs, nuėjo, pats sau sakydamas: „Koks simpatiškas kareivėlis!"

Šveikas keliavo į kaimą ir, galvodamas apie pulkininką, prisiminė: prieš dvylika metų Tridente buvo pulkininkas Habermajeris, kuris irgi maloniai elgdavosi su kareiviais, bet galų gale paaiškėjo, kad jis yra homoseksualistas, nes Adižo kurorte kėsinosi išprievartauti vieną kadetą aspirantą, grasindamas jam drausmine nuobauda.

Tokių niūrių minčių vedamas, Šveikas pamažu nusigavo į netolimą kaimą, kur be didelio vargo susirado bataliono štabą. Mat nors sodžius didelis, tačiau ten iš viso buvo tik vienas padorus namas – didžiulė kaimo mokykla, kurią šitame grynai ukrainietiškame krašte pastatė Galicijos srities valdyba, kad sėkmingai šitą sodžių sulenkintų.

Per karą mokykla patyrė keletą permainų. Čia buvo įsikūrę rusų, austrų štabai, o vienu tarpu, per didžiąsias kautynes, lemiančias Lvovo likimą, gimnastikos salė buvo paversta operacine. Čia buvo pjaunamos rankos, kojos, daroma kiaušo trepanacija.

Už mokyklos, sode, riogsojo didžiulė piltuvo pavidalo duobė, išrausta sprogus didelio kalibro granatai. Ant sodo kampe augusios drūtos kriaušės šakos karojo nupjautas virvagalis: čia neseniai kabojo Rytų apeigų katalikų kunigas, pakartas įskundus vietiniam direktoriui lenkui. Girdi, jis buvęs senrusių partijos narys ir rusų okupacijos metu cerkvėj laikė mišias už rusų ir stačiatikių caro pergalę. Tai buvo netiesa, nes tuo metu kaltinamojo iš viso nebuvo kaime, jis tada gydėsi nuo tulžies pūslės akmenligės nedideliame, karo nepaliestame kurorte Bochne Zamurovanoje.

Rytų apeigų katalikų kunigo pakorimą nulėmė kelios aplinkybės: tautybė, religiniai vaidai ir višta.

Mat prieš karą į nelaimingojo kunigo sodą buvo sulindusios direktoriaus vištos lesti melionų. Jis vieną iš jų ėmė ir užmušė.

Po kunigo mirties jo namai liko tušti, ir, galima sakyti, kiekvienas ką nors pasiėmė kunigo atminimui.

Vienas lenkų valstietis parsigabeno namo net seną pianiną, iš kurio viršaus padarė kiaulidei duris. Dalį baldų, kaip tuomet buvo įprasta, kareiviai sukapojo į šipulius, ir tik dėl laimingo atsitiktinumo virtuvėj išliko sveika didžiulė krosnis su virykle, nes Rytų apeigų kunigas niekuo nesiskyrė nuo savo Romos katalikų kolegų, mėgo pavalgyti ir ant viryklės bei orkaitėj laikė daugybę puodų bei keptuvių.

Tapo tradicija visiems pražygiuojantiems daliniams šioje virtuvėje gaminti karininkams valgį. Antrame aukšte, dideliam kambary, karininkai įsteigė lyg ir kazino. Stalus ir kėdes surinko iš sodiečių.

Kaip tik šiandien bataliono karininkai suruošė iškilmingą vakarienę. Susidėję nusipirko kiaulę, ir virėjas Juraida iškėlė puotą paskerstos kiaulės garbei. Jį iš visų pusių supo įvairūs įnamiai – karininkų pasiuntiniai. Iš jų išsiskyrė ūkio viršila, kuris patarinėjo Juraidai, kaip sukapoti kiaulės galvą, kad jam liktų šnipo galiukas.

Už visus labiausiai sprogino akis besotis Balounas. Turbūt su lygiai tokiu pasigardžiavimu ir godumu žiūri žmogėdros, kai iš kepamo ant iešmo misionieriaus varva taukai. Balounas jautėsi maždaug kaip traukiantis vežimėlį pienininko šuo, greta kurio dešrininko padėjėjas ant galvos neša iš

rūkyklos pintinę šviežių dešrelių, ir viena dešrelių virtinė nukarusi iš pintinės per jo nugarą, va tik šokteltum ir kapteltum, jei nebūtų šito niekingo antsnukio ir bjaurių plėškių, į kurias įkinkytas vargšas šunelis.

Ką tik padaryta kepeninė dešra, tasai milžiniškas kepenų embrionas, gulintis ant lentos, skleidė pipirų, riebalų ir jeknų kvapą.

Juraida atraitytomis rankovėmis buvo toks rimtas, kad galėjo tikti modeliu paveikslui, kaip Dievas iš chaoso kuria Žemės rutulį.

Balounas neištvėrė ir ėmė kūkčioti. Jo kūkčiojimas pamažu virto raudojimu.

– Ko bliauni kaip veršis? – paklausė virėjas Juraida.

– Prisiminiau savo namus, – kūkčiodamas atsakė Balounas, – aš visada sėdėdavau namie, kai skersdavo kiaulę, ir net geriausiam kaimynui niekada nepasiųsdavau skerstuvių, norėdavau pats viską suspringti, na ir suspringdavau. Kartą aš tiek prisirijau kepeninės ir kraujinės dešros su virta kiauliena, kad visi manė mane sprogsiant ir botagu vaikė aplinkui kiemą kaip dobilų persiėdusią karvę. Ponas Juraida, leiskit man paragauti šito faršo, o paskui tegul kad ir prie stulpo riša, kitaip šitų kančių nepakelsiu.

Balounas atsikėlė nuo suolo, svirduliuodamas kaip girtas priėjo prie stalo ir ištiesė savo leteną prie faršo krūvos. Užvirė atkakli kova. Visi ten esantys vos ne vos įstengė jį sulaikyti, kad tas nepultų faršo. Tačiau kai jį stūmė iš virtuvės, iš nusiminimo jis pastvėrė puode pamerktas žarnas kepeninei dešrai, ir čia jam niekas nesuspėjo sukliudyti.

Virėjas Juraida taip susijaudino, kad skuodžiančiam Balounui iš paskos sviedė ryšulėlį šipuliukų ir visa gerkle suriko:

– Susprink ir smeigtukus, niekše!

Viršuje tuo metu jau buvo susirinkę bataliono karininkai ir iškilmingai laukė virtuvėj gaminamų valgių. Neturėdami kitokio alkoholio, sriūbčiojo paprastą ruginę naminę, geltonai nudažytą svogūnų lukštų nuoviru. Krautuvininkas žydas tvirtino, kad tai tikriausias prancūziškas konjakas, kurį jis paveldėjo iš savo tėvo, o šiam jį paliko senelis.

– Klausyk, – ta proga pasakė jam kapitonas Sagneris, – jeigu dar imsi tvirtinti, kad tavo prosenis jį nupirko iš prancūzų, kai tie bėgo iš Maskvos, liepsiu tave patupdyti už grotų ir laikyti tol, kol jauniausias tavo šeimoje taps vyriausiu.

Tuo metu, kai po kiekvieno gurkšnio jie keikė mitrų žydą, Šveikas jau sėdėjo bataliono raštinėj. Čia buvo tik savanoris Marekas, kuris, kaip bataliono istorikas, naudojosi bataliono užgaišimu Zoltanece, kad aprašytų keletą pergalingų kautynių, iš visko spėjant, įvyksiančių ateity.

Kol kas jis turėjo tik apmatus ir, įėjus Šveikui, ką tik buvo parašęs: „Jeigu prieš mūsų dvasios akis iškiltų visi tie didvyriai, mūšių prie N kaimo dalyviai, kur petys į petį su mūsų batalionu kovėsi vienas N pulko batalionas ir kitas N pulko batalionas, mes pamatytume, kad mūsų batalionas parodė nuostabų strateginį sugebėjimą ir neginčijamai padėjo N divizijai nugalėti ir galutinai sutvirtinti mūsų pozicijas N bare".

– Taigi matai, – tarė Šveikas savanoriui, – aš ir vėl čia.

– Prieik, pauostysiu tave, – pasakė sugrudęs savanoris Marekas, – hm, iš tikrųjų kriminalu dvoki.

– Kaip paprastai buvo mažutis nesusipratimas, – tarė Šveikas. – O tu ką beveiki?

– Kaip matai, – atsakė Marekas, – įkūniju popieriuje didvyriškus Austrijos gynėjus, tik niekaip man nesiseka suvesti visko į krūvą. Vienos tik „N". Turiu pabrėžti, šita „N" pasiekė nepaprasto tobulumo dabarty, šito pasieks ji ir ateity. Aš esu ne tik gabus istoriografas. Kapitonas Sagneris tvirtina, kad turiu nepaprastą matematiko talentą. Aš kontroliuoju bataliono sąskaitas ir padariau išvadą, kad batalionas neabejojamai sėdi skolose ir tik laukia, kaip susitarti su rusų kreditoriais, nes ar mes pralaimėsim, ar nugalėsim, vis tiek visi vagia išsijuosę. Beje, tai nesvarbu. Tegu mus į dulkes sumala, bet čia gulės mūsų pergalės dokumentai, nes man, kaip bataliono istoriografui, skirtas garbingas uždavinys rašyti: „Batalionas vėl puolė priešą, kuris jau manė užsitikrinęs pergalę. Mūsų kareivių puolimas ir durtuvų ataka truko tik akimirksnį. Priešai bėga apimti nevilties, sukrinta į savo apkasus, mes negailestingai badom juos, jie netvarkingai palieka savo apkasus, sužeistuosius ir belaisvius. Tai viena iš šlovingiausių valandų". Tie, kurie visa tai išgyvens, parašys namo lauko paštu: „Įkrėtė į užpakalį, brangioji žmona! Aš sveikas. Ar jau atjunkei nuo krūtinės mūsų žinduklį? Tik nemokyk jo svetimiems sakyti „tėte", nes man tai būtų nemalonu". Cenzūra išbrauks laiške „Įkrėtė į užpakalį", nes nežinia, kas kam įkrėtė, ir dėl to galima visaip pamanyti, kadangi neaiškiai pasakyta.

– Svarbiausia – aiškiai pasakyti, – tarė Šveikas.– 1912 metais Šventojo Ignoto bažnyčioj per misijas vienas pamokslininkas iš sakyklos paskelbė, kad danguje tikriausiai jis su niekuo nesusitiks. O to vakarinio pamokslo paklausęs skardininkas Kulišekas po pamaldų smuklėje šnekėjo, kad tasai misionierius turbūt nemaža eibių pridarė, nes bažnyčioje tarytum per viešą išpažintį pareiškė, jog danguj su niekuo nesusitiks; kam gi tokius žmones siųsti į sakyklą? Visada reikia kalbėti suprantamai, o ne užuominomis.

Breiškuose prieš keliolika metų gyveno vienas sandėlininkas. Kai jis įtūžęs grįždavo iš darbo namo, turėjo papratimą užeiti į vieną naktinę kavinę, kur, susidauždamas stikliukais su nepažįstamais, visuomet sakydavo: „Mes ant jūsų, jūs ant mūsų...“ Už tai jis nuo vieno visiškai padoraus pono iš Jihlavos taip gavo per srėbtuvę, kad rytą teko iššluoti jo dantis. Tada kavinės savininkas pasišaukė savo dukterį, kuri mokėsi liaudies mokyklos penktoj klasėj, ir paklausė, kiek suaugęs žmogus turi dantų. Kadangi ji to nežinojo, jis išmušė dukteriai du dantis, o trečią dieną gavo iš sandėlininko laišką, kuriame tasai atsiprašinėjo už padarytus nemalonumus, girdi, nenorėjęs nieko šiurkštaus pasakyti, publika jo nesupratusi, o jo žodžiai turėjo reikšti: „Mes ant jūsų nepykstame, jūs ant mūsų nepykstate“. Kai sakai ką nors dviprasmiškai, pirmiausia gerai apgalvok. Atviras žmogus, visada sakantis tai, kas jam užeina ant liežuvio, retai kada gaus į snukį. O jeigu jam taip atsitiks keliskart, jis bus atsargesnis ir tarp žmonių laikys liežuvį prikandęs. Tiesa, apie tokį žmogų kiekvienas manys, kad jis yra klastingas ir dievai žino dar koks, ir jį taip pat ne sykį apkuls, bet tai jau pareina nuo jo būdo ir savitvardos. Ir jam čia tenka itin įsidėti į galvą, kad jis vienas, o prieš jį daugelis žmonių, kurie jaučiasi įžeisti, ir jeigu jis imtų su jais peštis, tai gautų dvigubai daugiau. Toks žmogus turi būti kuklus ir kantrus. Nusliuose gyvena vienas ponas Hauberis, jam kartą sekmadienį Kundraticuose, grįžtant iš pasivaikščiojimo nuo Bartunkovo malūno, ant plento per klaidą kažkas įvarė į nugarą peilį. Jis su šituo peiliu parėjo namo, ir žmona, nuvilkusi paltą, kuo gražiausiai ištraukė jį iš nugaros, o jau prieš pietus tuo peiliu pjaustė mėsą guliašui. Tas peilis buvo iš zolingeno plieno, puikiai išgaląstas, o namuose visi jų peiliai buvo švarplėti ir atšipę. Paskui ji panoro turėti tokių peilių visą komplektą ir kiekvieną sekmadienį siuntinėdavo jį pasivaikščioti į Kundraticus, bet jis buvo toks kuklus, kad niekur neidavo, tik pas Banzetą į Nuslius. Jis gerai žinojo, kad kai sėdi virtuvėj, tai greičiau jį Banzeta išmes, negu kas nors užkabins.

– Tu visiškai nepasikeitei, – tarė jam savanoris.

– Nepasikeičiau,– atsakė Šveikas. – Neturėjau laiko. Jie net norėjo mane sušaudyti, bet ir tai nebūtų buvę blogiau, juk nuo dvyliktos dienos aš niekur negavau algos.

– Pas mus tu irgi jos negausi, nes ruošiamės pulti Sokalą, ir algas mokės tik po mūšio, reikia taupyti. Sakykim, algą išmokėsim po dviejų savaičių, tada nuo kiekvieno žuvusio kareivio sutaupysim dvidešimt keturias kronas septyniasdešimt du helerius.

– O kokių dar naujienų čia?

– Pirmiausia, pametėm ariergardą, paskui karininkai kunigo namuose surengė skerstuvių puotą, o kareiviai iškriko po kaimą ir ištvirkauja su vietinėmis moteriškėmis. Priešpiet buvo suištas vienas jūsų kuopos kareivis už tai, kad užlipo ant aukšto pas septyniasdešimties metų senę. Šitas žmogus nekaltas, nes šios dienos įsakyme nenurodyta, kiek metų privalo turėti moteris, su kuria tai leidžiama.

– Aš irgi manau, – tarė Šveikas, – kad tas žmogus nekaltas, nes jeigu tokia senė užsirango kopėčiomis viršun, tai žmogus negali matyti jos veido. Lygiai toks atsitikimas buvo kartą per manevrus prie Taboro. Mūsų būrys buvo apsistojęs smuklėje, ir kažkokia moteris plovė šepečiu prieškambario grindis, o kareivis Chramosta prisisuko prie jos ir sušėrė jai, kaip čia pasakius, per sijonus. Sijoną ji buvo aukštai pasikaišius, ir kada kareivis per jį pliaukštelėjo, tai ji nieko, sušėrė jai antrąkart, sušėrė trečiąkart, ji vis nieko, sakytum, ji čia niekuo dėta. Tada jis nusprendė eiti prie veiksmų, o ji kuo ramiausiai toliau šiūruoja grindis, po to atsigręžė į jį ir tarė: „Dabar aš jus sučiupau, kareivėli!" Šitai bobutei buvo daugiau kaip septyniasdešimt metų, ir jinai paskui apie tai pliauškė visame kaime. O dabar leisiu sau paklausti, ar, man čia nesant, nebuvote areštuotas?

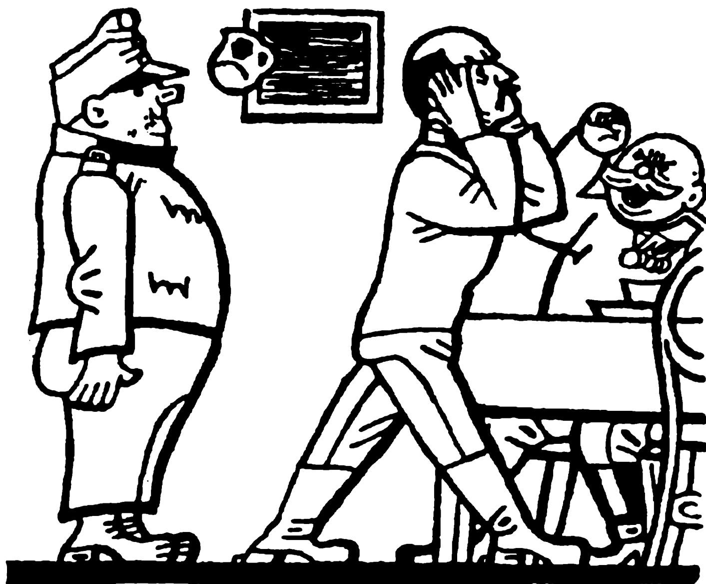
– Tam nebuvo priežasties,– lyg atsiprašydamas atsakė Marekas, – o dėl tavęs, tai batalionas išleido įsakymą tave areštuoti.

– Tai nesvarbu,– tarė Šveikas,– jie pasielgė visiškai teisingai, batalionas turėjo taip padaryti, turėjo įsakyti mane areštuoti, nes ilgą laiką apie mane nieko nebuvo žinoma. Čia batalionas pasielgė apgalvotai. Tu sakei, kad visi karininkai susirinkę kunigo namuose į skerstuvių puotą? Aš privalau ten eiti ir raportuoti, kad esu vėl čia. Ponas vyresnysis leitenantas Lukašas ir be to dėl manęs turi daug rūpesčių.

Šveikas tvirtu kareivišku žingsniu patraukė kunigo namų link dainuodamas:

Tu manim pasigėrėk,
Štai koks šiandien aš – žiūrėk,
Mano mylimoji!
Tu manim pasigėrėk:
Koks šaunus žingsniuoju!

Šveikas įėjo į kunigo namus ir užlipo laiptais į viršų, kur buvo girdėti karininkų balsai.

Buvo kalbama apie viską, kas pakliuvo. Visi plūdo brigadą už netvarką, viešpataujančią štabe, o brigados adjutantas irgi įmetė akmenį į brigados daržą pareikšdamas:

– Mes vis dėlto telegrafavome dėl šito Šveiko, Šveikas...

– *Hier*! – riktelėjo už pravertų durų Šveikas ir, įžengęs vidun, pakartojo: –*Hier! Melde gehorsam, Infanterist Schwejk, Kumpanieordonanz 11 Marschkumpanie!**

Matydamas nustebusius kapitono Sagnerio ir vyresniojo leitenanto Lukašo veidus, kuriuose atsispindėjo nebyli neviltis, jisai sušuko, nelaukdamas klausimo:

– Drįstu pranešti, mane norėjo sušaudyti už tai, kad išdaviau jo didenybę imperatorių.

– Dieve mano, ką jūs tauškiat, Šveikai? – nusiminęs ir perbalęs sušuko vyresnysis leitenantas Lukašas.

– Drįstu pranešti, buvo lygiai taip, ponas vyresnysis leitenante.

Ir Šveikas ėmė nuodugniai dėstyti visus savo nuotykius.

---

* Aš čia! Drįstu pranešti, pėstininkas Šveikas, vienuoliktosios žygio kuopos ryšininkas! *(Vok.)*

Į jį visi žiūrėjo, išvertę akis, o jis pasakojo su visom smulkmenom, neužmiršdamas pridurti, kad palei tą tvenkinį, kur jį užklupo nelaimė, augo neužmirštuolės. Kai jis paskui suminėjo pavardes totorių, su kuriais susipažino savo klajonių metu, tokias kaip Halimulabalibėjus, prie kurių prikergė daugybę paties išgalvotų pavardžių pavyzdžiui, Valivolavalivėjus, Malimulamalimėjus, leitenantas Lukašas neištvėrė nepadaręs pastabos:

– Aš jus išmesiu, galvijau. Kalbėkit trumpai, bet nuosekliai.

Šveikas varė toliau su savo nuoseklumu, o ėmęs pasakoti apie karo lauko teismą, apie generolą ir majorą, paminėjo, kad generolas buvo kaire akim žvairas, o majoras turėjo žydras akis.

– Jų žvilgsnis lydi vis mane, – pridūrė jis surimuodamas.

Dvyliktosios kuopos vadas Cimermanas sviedė į Šveiką molinį puoduką, iš kurio gėrė stiprią žydo degtinę.

Šveikas kuo ramiausiai pasakojo toliau apie dvasinę paguodą ir kaip majoras išmiegojo ligi ryto jo glėby. Po to šauniai apgynė brigadą, į kurią jis buvo pasiųstas, kai batalionas pareikalavo jį grąžinti kaip dingusį be žinios. Pateikdamas kapitonui Sagneriui dokumentus, iš kurių buvo matyti, kad aukštesnioji instancija liovėsi jį įtarinėjusi, jis prisiminė:

– Drįstu pranešti, kad ponas leitenantas Dubas yra brigadoj, serga smegenų sukrėtimu ir prašė visus pasveikinti. Prašom išmokėti man algą ir tabakpinigius.

Kapitonas Sagneris ir vyresnysis leitenantas Lukašas pasižiūrėjo vienas į kitą klausiamais žvilgsniais, bet tuo akimirksniu atsidarė durys, ir mediniame dubeny buvo įnešta garuojanti kiaulės žarnokų sriuba.

Tai buvo pradžia smaguriavimo, kurio visi taip laukė.

– Nelaimingasis berne, – tarė Šveikui kapitonas Sagneris, puikiai nusiteikęs prieš palaimintus pietus,– jus išgelbėjo tik skerstuvių puota.

– Šveikai, – pridūrė vyresnysis leitenantas Lukašas, – jeigu dar kas nors panašaus atsitiks, jums geruoju nesibaigs.

– Drįstu pranešti, kad man geruoju nesibaigs, – atidavęs pagarbą, tarė Šveikas,– kai žmogus tarnauji kariuomenėj, tai turi žinoti...

– Išnykit! – užriko ant jo kapitonas Sagneris.

Šveikas išnyko ir nulipo žemyn į virtuvę. Ten jau buvo grįžęs susikrimtęs Balounas ir prašėsi, kad jam būtų leista puotos metu patarnauti leitenantui Lukašui.

Šveikas pataikė kaip tik į pačią virėjo Juraidos polemiką su Balounu.

Juraida vartojo ne visai suprantamus posakius.

– Tu, rajus padarpalaiki, – kalbėjo jis Balounui,– ėstum, ligi devyni prakaitai tave išpiltų, o jeigu jau duočiau nunešti į viršų kepeninę, tai tu dėl jos pragariškiausiai nusistekentum.

Virtuvė dabar atrodė kitaip. Bataliono kuopų ūkio viršilos smaližiavo pagal laipsnį, laikydamiesi virėjo Juraidos sudaryto plano. Bataliono raštininkai, kuopų telefonininkai ir keletas puskarininkių godžiai srėbė iš surūdijusio praustuvo žarnokų sriubą, atskiestą karštu vandeniu, kad visiems užtektų.

– Sveikas! – sušuko Šveikui raštininkas Vanekas, graušdamas koją, – ką tik čia buvo savanoris Marekas ir sakė, kad jūs vėl čia ir su nauju munduru. Į gražią istoriją jūs mane įvėlėte. Marekas mane gąsdina, kad už šitą jūsų mundurą mes niekada neatsiskaitysime su brigada. Jūsų mundurą rado prie tvenkinio ir mes apie tai per bataliono raštinę pranešėm brigadai. Pas mane jūs užregistruotas kaip nuskendęs. Jums nereikėjo čia grįžti ir tiek nemalonumų pridaryti su tais dviem mundurais. Jūs net neįsivaizduojate, ką užtaisėt batalionui. Kiekviena jūsų munduro dalis pas mus užpajamuota, įtraukta į kuopos inventoriaus sąrašą kaip aktyvas. Kuopoje dabar vienu munduru daugiau. Apie tai pranešiau batalionui. Dabar mes gavom iš brigados pranešimą, kad jums ten išduotas naujas munduras. Batalionas tuo tarpu inventoriaus sąraše pažymėjo, kad padaugėjo vienu komplektu... Žinau, kuo tai baigsis, dėl to gali būti paskirta revizija. Kai iškyla tokių menkniekių, būtinai atvažiuoja iš intendantūros. Kai dingsta du tūkstančiai batų, niekas tuo nesidomi...

– Bet čia dingo jūsų munduras, – tragišku balsu tarė Vanekas, pasistvėręs kaulą, čiulpdamas ir knebinėdamas iš jo smegenis su degtuku, atstojančiu jam ir dantų krapštiklį: – dėl tokio menkniekio neišvengiamai bus paskirta inspekcija. Kai buvau Karpatuose, atvyko pas mus inspekcija dėl to, kad nebuvo įvykdytas įsakymas nuauti negyvai sušalusiems kareiviams batus, jų nesugadinant. Austėm, austėm – tik dviejų kareivių batai bemaunant ėmė ir sprogo. Tiesa, vieno kareivio batai jau buvo suplyšę prieš mirtį. Ir kaip tyčia – nelaimė. Lyg iš dangaus nukritęs atsirado intendantūros pulkininkas. Visa laimė, kad jis tik atvažiavęs gavo iš rusų kulką į galvą ir nuvirto į griovį, kitaip nežinau, kuo viskas būtų baigęsi.

– Ar jam taip pat numovė batus? – susidomėjęs paklausė Šveikas.

– Numovė, – atsakė Vanekas susimąstęs, – tik nežinia kas, tad mes negalėjom pulkininko batų įtraukti į inventoriaus sąrašą.

Virėjas Juraida vėl sugrįžo nuo viršaus, ir pirmiausia jo akį patraukė nelaimingasis Balounas, kuris sielvartingas ir sugniuždytas sėdėjo ant suolo prie krosnies ir, baisiai nusiminęs, žiūrėjo į savo subliuškusį pilvą.

– Tu tinki į hesichastų sektą, – su užuojauta pasakė mokytas virėjas Juraida, – tie irgi visą dieną spokso į savo bambą, kol jiems ima rodytis, kad aplink ją sušvinta nimbas. Iš to jie nuspręsdavo, kad pasiekė trečiąjį tobulumo laipsnį.

Juraida atidarė krosnį ir ištraukė kepeninę dešrą.

– Ėsk, Balounai, – pasakė jis maloniai, – prisiėsk, kad sprogtum, pasprink, besoti.

Balouno akys apsiašarojo.

– Kai namie, būdavo, paskerdžiam kiaulę, – verksmingai kalbėjo Balounas, ryte rydamas mažą dešriukę, – tai pirmiausia suvalgydavau geroką gabalą virtos kiaulienos, visą šnipą, širdį, ausį, kąsnelį kepenėlių, inkstus, blužnį, kąsnelį šoninės, liežuvį ir paskui...

Ir tyliu balsu, lyg pasaką sekdamas, pridūrė:

– O po to eidavo jekninės dešriukės, šešios, dešimt, išsipūtusi kraujinė dešra – su kruopom ir su džiūvėsiais, kad stačiai nežinai, nuo ko pradėti, ar nuo dešros su džiūvėsiais, ar su kruopom. Viskas tirpsta ant liežuvio, viskas gardžiai kvepia, o žmogus valgai ir valgai...

– Ir aš manau, – guodėsi toliau Balounas, – kad kulka manęs pasigailės, tačiau badas pribaigs, ir niekados gyvenime nebepamatysiu tokios pilnos kepeninio paštetо keptuvės, kaip būdavo namie. Šaltieną aš ne taip mėgdavau, ji tik tirta, ir nieko iš jos doro. Žmona, būdavo, įmanytų peštis dėl šaltienos, o aš jai į šaltieną neduodavau nė kąsnelio ausies, mat pats norėdavau suspringti viską, kas labiausiai patikdavo. Aš nevertindavau viso šito puikumo, šitokios laimės, o iš uošvio, išimtininko, kartą pavogiau kiaulę, pasiskerdžiau, surijau ir dar pagailėjau nusiųsti jam, varguoliui seneliui, nors truputėlį skerstuvių, – ir jis man paskui išpranašavo, kad pastipsiu iš bado, neturėsiu duonos kąsnio.

– Matyt, kad nesulauksi galo tu geresnio, – tarė Šveikas, kuriam šiandien rimai birte biro.

Virėjas Juraida staiga liovėsi gailėtis Balouno, nes šis, mitriai prisigretinęs prie viryklės, išsitraukė iš kišenės kriaukšlį duonos ir taikėsi jį pamirkyti į padažą, supiltą didelėj keptuvėj, kurioje plūduriavo gerokas kiaulės krūtingalio kepsnys.

Juraida sudavė jam per ranką, ir Balouno kriaukšlys įkrito į padažą, panašiai kaip plaukikas maudykloj nušoka nuo tiltelio į upę. Neleisdamas Balounui išsiimti iš keptuvės skanėsto, jis stvėrė storulį ir išgrūdo pro duris.

Prislėgtas Balounas matė pro langą, kaip Juraida šakutėmis ištraukė šitą duonos kriaukšlį, net parudusį nuo prisigėrusio padažo, pridėjo prie jo dar gabalą kepsnio ir padavė Šveikui sakydamas:

– Valgykite, kuklus mano bičiuli!

– Švenčiausioji Mergele, – suklykė už lango Balounas, mano duona pateko į išvietę!

Mostaguodamas ilgomis rankomis, jis nupėdino į kaimą, vildamasis ten ką nors nudžiauti kirminui nuraminti.

Valgydamas didžiadvasišką Juraidos dovaną, Šveikas prikimšta burna prabilo:

– Na, iš tiesų džiaugiuosi, kad esu vėl pas savuosius. Man būtų labai skaudu, jeigu negalėčiau savo kuopai vertai tarnauti. – Ir, šluostydamasis per barzdą varvančius nuo duonos padažą ir taukus, pabaigė: – Nežinau, nežinau, ką jūs čia veiktumėt, jeigu mane kur nors sulaikytų, o karas užsitęstų dar keletą metų.

Vyresnysis raštininkas Vanekas susidomėjęs paklausė:

– Kaip manot, Šveikai, ar karas dar ilgai truks?

– Penkiolika metų, – atsakė Šveikas. – Tai savaime aišku, juk jau kartą buvo trisdešimtmetis karas, o dabar mes dukart protingesni negu anksčiau, taigi trisdešimt padalijus iš dviejų – penkiolika.

– Mūsų kapitono pasiuntinys,– atsiliepė Juraida, – girdėjo, jog, kai tik užimsim Galicijos sieną, toliau nebeisim. Po to rusai pradės tartis dėl taikos.

– Tada neapsimoka nė kariauti,– pabrėždamas tarė Šveikas. – Jeigu karas, tai karas. Aš griežtai atsisakau kalbėti apie taiką, iki mes atsidursim Maskvoj ir Petrograde. Jeigu jau pasaulinis karas, tai argi verta spjaudyti ir gaudyti prie sienos? Kad ir, pavyzdžiui, švedai per trisdešimtmetį karą. Jie iš kažin kur buvo atėję, o, žiūrėk, nusidangino ligi Vokiečių Brodo ir Lipnicų, kur surengė tokias skerdynes, jog ligi šiai dienai tenai smuklėse po pusiaunakčio visi ima kalbėti švediškai, ir vienas kito nesupranta. Arba prūsai, jie taip pat mums ne kaimynai, o Lipnicuose po jų priviso aibės prūsų. Jie buvo prasigavę net iki Jedouchovo ir Amerikos, o paskui grįžo atgal.

– Beje, – tarė Juraida, kurį šiandieninė skerstuvių puota išmušė iš pusiausvyros ir supainiojo, – visi žmonės kilę iš karpių. Pasak Darvino evoliucijos teorijos, bičiuliai...

Tolesnius jo svarstymus nutraukė įvirtęs savanoris Marekas.

– Gelbėkitės, kas galite, – suklykė Marekas. – Ką tik prie bataliono štabo automobiliu privažiavo leitenantas Dubas ir atsivežė šitą susitriedėlį kadetą Biglerį.

– Dubui darosi kažkas baisaus, – toliau informavo Marekas. – Išlipęs su Bigleriu iš automobilio, jis įsiveržė į raštinę. Prisimenate, išeidamas iš čia, žadėjau truputį nusnūsti. Išsitiesiau raštinėj ant suolo ir gražiai sau migdausi, tik jis ėmė ir užlėkė ant manęs. Kadetas Bigleris sukriokė: „*Habacht!*" Leitenantas Dubas mane pakėlė ant kojų ir užpuolė: „Aha, jūs stebitės, kad netikėtai sučiupau raštinėj nevykdant savo pareigų. Miega sau net ligi vakarinio trimito", o kadetas Bigleris pridūrė: „Kareivinių statuto 16 skyrius, 9 paragrafas". Tada Dubas ėmė daužyti kumščiais į stalą ir rėkti: „Matyt, jūs čia, batalione, norėjote manimi atsikratyti, nemanykit, kad tai buvo smegenų sukrėtimas, mano kiaušas dar šį tą atlaiko". Kadetas Bigleris tuo metu sklaidė popierius ant stalo ir tarytum, pats sau perskaitė balsu iš vieno lapo: „Divizijos įsakymas Nr. 280". Leitenantas Dubas, pamanęs, kad tasai šaiposi iš jo žodžių apie kietą kiaušą, ėmė kadetui prikaišioti netinkamą, įžūlų elgesį su vyresniaisiais karininkais ir nuvedė jį pas kapitoną apskųsti.

Po valandėlės Dubas su Bigleriu atėjo į virtuvę, per kurią jie turėjo pereiti, lipdami į viršų, kur buvo susirinkę visi karininkai ir kur pilvotas jaunesnysis leitenantas Malis, riaugėdamas po kopūstų ir riebių pietų, dainavo arijas iš „Traviatos".

Įžengus leitenantui Dubui, Šveikas suriko:

– *Habacht,* stok!

Leitenantas Dubas priėjo prie Šveiko ir suriko jam tiesiai į veidą:

– Džiaukis, dabar tau amen! Iš tavęs aš padarysiu iškamšą devyniasdešimt pirmajam pulkui atminti.

– *Zum Befehl**, ponas leitenante, – atsakė Šveikas, atiduodamas pagarbą, – kartą skaičiau, drįstu pranešti, apie kadaise įvykusį didelį mūšį, kuriame žuvo švedų karalius su savo ištikimu arkliu. Abu pastipėlius nuvežė į Švediją, ir dabar abiejų iškamšos stovi Stokholmo muziejuje.

– Iš kur tu viską taip išmanai, chame? – paleido gerklę leitenantas Dubas.

– Drįstu pranešti, ponas leitenante, mano brolis profesorius pasakojo.

Leitenantas Dubas apsisuko, nusispjovė ir, stumdamas prieš save kadetą Biglerį, nuėjo viršun į salę. Tačiau jis neištvėrė, tarpdury atsigręžė į Šveiką ir su nepermaldaujamu žiaurumu Romos imperatoriaus, lemiančio cirke sužeisto gladiatoriaus likimą, nudūrė dešinės rankos nykštį žemyn[71] ir suriko Šveikui:

– Nykštys žemyn!

– Drįstu pranešti, – jam įkandin sušuko Šveikas, – kad jau nuleidžiu žemyn!

* * *

Kadetas Bigleris buvo silpnas kaip musė. Per tą laiką jam teko gulėti keliose choleros stotyse. Po visų manipuliacijų, kurios buvo atliktos su juo kaip su sergančiu cholera, ėmė visiškai nejausdamas be perstojo leisti į kelnes. Pagaliau vienoje tokioje stoty jis pakliuvo į specialisto rankas. Šisai jo išmatose choleros bacilų nerado, pataisė jo vidurius taninu, kaip kad batsiuvys dervasiūliu pataiso suplyšusias kurpes, ir pasiuntė į artimiausią etapų valdybą, pripažindamas jį *„frontdiensttauglich"***, nors jis buvo lengvutis kaip garas virš puodo.

Specialisto būta nuoširdaus žmogaus.

* Klausau! (*Vok.*)

** „tinkamu fronto tarnybai" (*vok.*).

Kai kadetas Bigleris atkreipė daktaro dėmesį į tai, kad jaučiasi labai silpnai, tasai šypsodamasis jam atsakė:

– Panešti aukso medalį už narsumą jums dar užteks jėgų. Juk savanoriškai stojote į kariuomenę.

Ir kadetas Bigleris išvyko ieškoti aukso medalio.

Jis jau nebeleisdavo be paliovos skystai į kelnes, gamtos reikalas tik protarpiais jį prispirdavo. Vis dėlto jo kelionė nuo paskutinio etapo punkto ligi brigados štabo, kur jis susitiko su leitenantu Dubu, buvo triumfo žygis per visokias išvietes. Jis ne kartą pavėlavo į traukinį, nes stočių klozetuose pratupėdavo iki traukiniui išeinant. O traukinio išvietėj jis taip užsisėdėdavo, jog keletą kartų pavėlavo pereiti į kitą traukinį. Tačiau, nekreipdamas dėmesio į visas išvietes, pasitaikančias kelyje, kadetas Bigleris vis dėlto artėjo prie brigados.

Leitenantas Dubas tuo metu dar turėjo kurį laiką pasilikti prižiūrimas brigados gydytojo, bet tą dieną, kai Šveikas išvyko į batalioną, štabo gydytojas sumanė kitaip, nes sužinojo, kad popiet sanitarijos automobilis važiuoja ta kryptimi, kur stovi devyniasdešimt pirmasis pulko batalionas.

Gydytojas buvo labai patenkintas, atsikratydamas leitenantu Dubu, kuris visada savo teiginius pagrįsdavo žodžiais: „Apie tai mes dar prieš karą esam kalbėję su ponu apygardos viršininku".

– *„Mit deinem Bezirkshauptmann kannst du mir am Arsch lecken"**, – pamanė pats sau štabo gydytojas ir labai džiaugėsi, kad sanitarijos automobiliai važiuoja aukštyn į Kamionką – Strumilovą per Zoltanecą.

Šveikas brigadoj kadeto Biglerio nematė, nes tas tuo metu jau daugiau kaip dvi valandos sėdėjo viename klozete, skirtame karininkams. Galima drąsiai tvirtinti, kad kadetas Bigleris panašiose vietose veltui laiko negaišdavo ir mintyse kartodavo visus garbingus šauniosios Austrijos–Vengrijos kariuomenės mūšius, pradedant kautynėmis ties Nezdlingenu 1634 m. rugsėjo 6 d. ir baigiant Sarajevu 1888 m. rugpjūčio 19 d.

Nesuskaitomą daugybę kartų tampydamas grandinėlę ir klausydamasis, kaip šniokšdamas vanduo veržiasi į unitazą, jis užmerkęs akis vaizdavosi mūšius, kavalerijos atakas ir patrankų dundesį.

Leitenantas Dubas su kadetu Bigleriu susitiko ne itin maloniomis aplinkybėmis, ir nuo to pašlijo jų būsimieji tarnybiniai ir netarnybiniai santykiai.

Jau ketvirtą kartą laužsaid Dubas...

– Kas ten?

– Kadetas Bigleris, devyniasdešimt pirmojo pulko N batalionas, vienuoliktoji žygio kuopa, – skambėjo išdidus atsakymas.

– Čia, – suskardėjo konkurento balsas kitapus durų, – tos pačios kuopos leitenantas Dubas.

– Tuojau, ponas leitenante.

– Laukiu.

Leitenantas Dubas nekantriai žvilgčiojo į laikrodį. Niekas nepatikėtų, kiek reikia energijos ir atkaklumo, esant tokiai situacijai, išstovėti prie durų dar penkiolika minučių, po to dar penkias, paskui kitas penkias, o beldžiant ir trankant rankomis ir kojomis, nuolat gauti vis tą patį atsakymą: „Tuojau, ponas leitenante".

Leitenantui Dubui pašoko karštis, ypač kai po paguodžiančio popieriaus šnaresio praslinko dar septynios minutės, o durys vis neatsidarė.

Kadetas Bigleris buvo toks taktiškas, kad liovėsi be atvangos nuleidinėti vandenį.

Leitenantas Dubas, purtomas lengvo drugio, ėmė svarstyti, ar nepasiskundus brigados vadui, kuris galbūt lieps išlaužti duris ir išnešti kadetą Biglerį. Jam šovė į galvą, kad čia gal yra subordinacijos pažeidimas.

Praslinkus dar penkioms minutėms, leitenantas Dubas pajuto, kad jam jau nėra ko veikti ten už durų, nes jau seniai praėjo noras. Tačiau jis tebestovėjo prie klozeto iš principo, tebespardydamas duris, už kurių skambėjo vis tas pats:

– *In einer Minute fertig, Herr Leutnant**.

Pagaliau pasigirdo, kaip Bigleris nuleidžia vandenį, ir po valandėlės jie stovėjo akis į akį.

– Kadete Bigleri, – sugriaudė ant jo leitenantas Dubas, – nemanykit, kad aš čia atėjau dėl to paties kaip ir jūs. Aš čia atėjau paklausti, kodėl jūs, atvykęs į brigados štabą, apie tai nepranešėte man. Ar nežinote taisyklių? Suprantate, kam jūs suteikėte pirmenybę?

Kadetas Bigleris stengėsi prisiminti, ar jis nenusižengė žemesnių karininkų elgesio su vyresniaisiais taisyklėms.

Čia jam itin trūko nusimanymo.

Mokykloj jiems niekas neaiškino, kaip tokiais atvejais žemesnis karininkas privalo elgtis su vyresniuoju, ir ar turi jis, nebaigęs lengvintis, išlėkti iš klozeto, viena ranka prilaikydamas kelnes, o kita atiduodamas pagarbą.

---

* Tuojau, ponas leitenante *(vok.)*.

– Nagi, atsakykit, kadete Bigleri! – iššaukiamai suriko leitenantas Dubas.

Ir čia kadetui Bigleriui dingtelėjo visiškai paprastas atsakymas:

– Ponas leitenante, atvykęs į brigados štabą, aš nežinojau, kad jūs esate čia, ir, sutvarkęs savo reikalus raštinėj, tuoj pat atskubėjau į klozetą, kur ir sėdėjau, kol jūs atėjote.

Ir jis iškilmingai pridūrė:

– Kadetas Bigleris prisistato ponui leitenantui Dubui.

– Matote, tai ne smulkmena, – su kartėliu tarė leitenantas Dubas, – mano manymu, jūs, kadete Bigleri, privalėjote, atvykęs į brigados štabą, tuoj pat pasiteirauti raštinėj, ar nėra čia atsitiktinai kurio nors karininko iš jūsų bataliono, iš jūsų kuopos. Apie jūsų poelgį mes spręsime batalione. Aš važiuoju ten automobiliu, jūs važiuosite su manim. Jokių „bet"!

Kadetas Bigleris buvo beprieštaraująs, girdi, jis turi brigados štabo raštinės nustatytą maršrutą geležinkeliu, ir tokia kelionė jam atrodė kur kas patogesnė, turint galvoj jo tiesiosios žarnos silpnumą. Kiekvienas vaikas juk žino, kad automobiliai nepritaikyti tokiems dalykams. Kol nulėksi šimtą aštuoniasdešimt kilometrų, kelnės seniai bus pilnos.

Plynia žino, kaip ten atsitiko, bet, jiems išvažiavus, automobilio kratymas iš pradžių neturėjo jokios įtakos Biglerio skilviui.

Leitenantas Dubas labai nusiminė, kad jo keršto planas nepasiseks.

Jiems išvykus, leitenantas Dubas pamanė sau: „Palauk, kadete Bigleri, manai, kad liepsiu sustoti, kai tave prirems". Pakeliui leitenantas užmezgė malonų pokalbį apie tai, kad kariški automobiliai, kurių kelias tiksliai apskaičiuotas, neturi teisės be reikalo eikvoti benzino ir stovinėti.

Kadetas Bigleris teisingai atsikirto, kad, automobiliui stovint, benzinas iš viso neeikvojamas, nes šoferis išjungia variklį.

– Jeigu, – įkyriai varė leitenantas Dubas, – automobilis privalo nustatytu laiku būti vietoj, tai niekur negalima sustoti.

Šį kartą kadetas Bigleris nieko neatsakė.

Taip jie skrodė orą daugiau kaip ketvirtį valandos, ir leitenantas Dubas staiga pajuto, kad jam pačiam pučia pilvą, kad geistina būtų sustabdyti automobilį, išlipti laukan, įlįsti į griovį, nuleisti kelnes ir nusilengvinti.

Jis didvyriškai laikėsi ligi šimtas dvidešimt šešto kilometro, bet čia, energingai patraukęs vairuotoją už milinės, suriko jam į ausį: *„Halt!"**

– Kadete Bigleri, – meiliai tarė leitenantas Dubas, greitai šokdamas iš automobilio į griovį,– dabar jūs irgi turite progą...

* „Sustok! (*Vok.*)

– Dėkui, – atšovė kadetas Bigleris, – nenoriu be reikalo gaišinti automobilio.

Kadetas Bigleris, kuris irgi buvo spirte prispirtas, nutarė, kad geriau pasinaudos kelnėmis, bet nepraleis puikios progos apjuokti leitenantą Dubą.

Iki Zoltaneco leitenantas Dubas dar du kartus liepė sustoti ir po paskutinio sustojimo užsispyrusiu balsu pasakė kadetui Bigleriui:

– Pietų valgiau lenkišką bigosą. Iš bataliono telegrafu pasiųsiu brigadai skundą. Sugedę rauginti kopūstai ir netikusi kiauliena. Virėjų įžūlumas pranoksta visas ribas. Kas manęs dar nepažįsta, tas pažins.

– Feldmaršalas Nostic–Rynekas, atsargos kavalerijos pažiba, – atsakė į tai Bigleris, – išleido knygelę *„Was schadet dem Magen im Kriege"**, kurioj jis iš viso nerekomenduoja valgyti kiaulienos karo vargų ir sunkumų metu. Kiekvienas nesusilaikymas žygyje yra kenksmingas.

Leitenantas Dubas nepratarė nė žodžio, tik pamanė: „Parodysiu aš tau, vyruk, tavo mokytumą". Paskui pasvarstęs kreipėsi į Biglerį visiškai kvailu klausimu:

– Jūs, kadete Bigleri, manote, kad karininkas, su kuriuo jūs turite elgtis taip, kaip reikalauja jūsų laipsnis, nežino saiko valgydamas? Galbūt jūs norėjote, kadete Bigleri, pasakyti, kad aš persiėdžiau? Dėkoju jums už šitokį stačiokiškumą. Būkite tikras, aš su jumis atsiskaitysiu, jūs manęs dar nepažįstate, bet kai pažinsite, tai atsiminsite leitenantą Dubą.

Sulig paskutiniu žodžiu jis vos nenusikando liežuvio, nes automobilis tuo metu įlėkė į duobę.

Kadetas Bigleris vėl nieko neatsakė. Dėl to leitenantas Dubas vėl suirzo ir šiurkščiai paklausė:

– Klausykite, kadete Bigleri, manau, kad jus mokė, jog privalote atsakyti į savo viršininko klausimus.

– Žinoma, – tarė kadetas Bigleris, – yra toksai punktas. Tačiau pirmiausia reikia išsiaiškinti mūsų santykius. Kiek man žinoma, manęs dar niekur nepaskyrė, tad ir kalbos negali būti apie mano tiesioginę priklausomybę jums, ponas leitenante. Svarbiausia tai, kad karininkai turi atsakinėti į viršininkų klausimus tik tarnybiniais reikalais. Mes, sėdėdami čia dviese automobily, nesudarome jokios karinės formuotės su tam tikrais kariniais uždaviniais. Tarp mūsų nėra jokių tarnybinių santykių. Mes abu vykstam į savo dalinius, ir jeigu aš būčiau atsakęs į jūsų klausimą, kad jūs persiėdėte, ponas leitenante, tai čia nebūtų joks tarnybinis pareiškimas.

* „Kas kenkia viduriams kare" (*vok.*).

– Baigėte kalbėti? – subliovė ant jo leitenantas Dubas. – Jūs šitoksai...

– Taip, – tvirtu balsu tarė kadetas Bigleris, – neužmirškit, ponas leitenante, kad tą, kas įvyko tarp mūsų, be abejo, turės spręsti karininkų garbės teismas.

Leitenantas Dubas buvo kaip nesavas iš pykčio ir pasiutimo. Susijaudinęs paprastai jis prišnekėdavo dar didesnių blėnių ir kvailysčių, negu būdamas ramus.

Dėl to jis suniurzgėjo:

– Jūsų klausimą spręs karo teismas.

Kadetas Bigleris pasinaudojo proga, norėdamas galutinai jį prismogti, ir bičiuliškiausiu tonu pasakė:

– Tu juokauji, drauguži.

Leitenantas Dubas suriko vairuotojui, kad sustotų.

– Vienas iš mūsų turi eiti pėstute,– sušvebeldžiavo jis.

– Aš važiuosiu, – ramiai atsakė kadetas Bigleris, – o tu, drauge, daryk, kaip nori.

– Važiuok! – tartum deginamas karštligės, sustaugė leitenantas Dubas vairuotojui. Visą likusį kelią jis buvo apsisiautęs oraus tylėjimo skraiste, lyg Julijus Cezaris, jausdamas, kad prie jo artinasi sąmokslininkai, norintys jį nudurti.

Taip jie atvažiavo į Zoltanecą, kur užtiko savo bataliono pėdas.

* * *

Kai leitenantas Dubas su kadetu Bigleriu ant laiptų ginčijosi, ar kadetas, dar niekur nepriskirtas, turi teisę pretenduoti į kepeninę dešrą, priklausančią įvairių kuopų karininkams, apačioj, virtuvėje, visi jau buvo prisisotinę ir, išvirtę ant plačių suolų, šnekėjosi apie visokiausius daiktus, dumdami pypkes iš visų plaučių.

Virėjas Juraida paskelbė:

– Taigi šiandien padariau nuostabų išradimą. Manau, kad jis sukels visuotinį perversmą kulinarijos mene. Tu žinai, Vanekai, kad šitame prakeiktame kaime niekur negalėjau sumedžioti mairūno kepeninei dešrai.

– *Herba majoranae?** –pasakė vyresnysis raštininkas Vanekas prisiminęs ėsąs vaistų pirklys.

Juraida dėstė toliau:

---

* Lotyniškas mairūno pavadinimas.

– Dar neištirta, kaip, bėdos prispirtas, žmogaus protas sugeba surasti visokiausių priemonių, kaip jam atsiveria nauji horizontai, kaip jis išranda įvairius neįmanomiausius dalykus, kurių žmonija ligi tol nė sapnuoti nesapnavo. Ieškau aš po visus namus mairūnėlio, lakstau, visur šniukštinėju, aiškinu, kam jo man reikia, kaip jis atrodo...

– Tu dar turėjai apsakyti jo kvapą, – atsiliepė nuo suolo Šveikas, – turėjai paaiškinti, kad mairūnėlis kvepia lyg buteliukas rašalo, kai jį uostai pražydusių akacijų alėjoj. Bohdalecos kalvoje palei Prahą...

– Betgi Šveikai, – maldaujamu balsu nutraukė jį savanoris Marekas, – leisk Juraidai baigti.

Juraida kalbėjo toliau:

– Vienuose namuose užtikau seną atsargos kareivį uloną dar iš Bosnijos ir Hiercegovinos okupacijos laikų, karo tarnybą atlikusį Pardubicėje. Jisai iki šiol dar neužmiršęs čekiškai. Jis pradėjo su manim ginčytis, kad Čekijoj į dešrą deda ne mairūno, o ramunių. Aš, tiesą pasakius, nežinojau, ką daryti, nes kiekvienas protingas ir nešališkas žmogus mairūną iš visų prieskonių, dedamų į kepeninę dešrą, laiko karaliumi. Būtinai reikėjo tuoj pat surasti tokį pakaitalą, kuris suteiktų kepeninei būdingą aštrų prieskonį. Ir šit ran-

du vienuos namuos po kažin kokio šventojo paveikslu kabant vestuvinį mirtų vainiką. Jis priklausė jaunavedžiams, mirtų šakelės buvo dar nenuvytusios. Aš įdėjau mirtų į dešrą, tiesa, vestuvinį vainiką turėjau triskart apšutinti verdančiu vandeniu, kad lapeliai suminkštėtų ir prarastų pernelyg aitrų skonį ir kvapą. Suprantama, kai ėmiau šitą vestuvinį mirtų vainiką kepeninei, buvo išlieta nemaža ašarų. Jaunavedžiai atsisveikino su manimi, tikindami, kad už tokią šventvagystę mane pervers pirmoji kulka, nes juk vainikas buvo šventintas. Jūs valgėte mano žarnokų sriubą, bet nė vienas nepajutot, kad ji kvepia mirtom, o ne mairūnu.

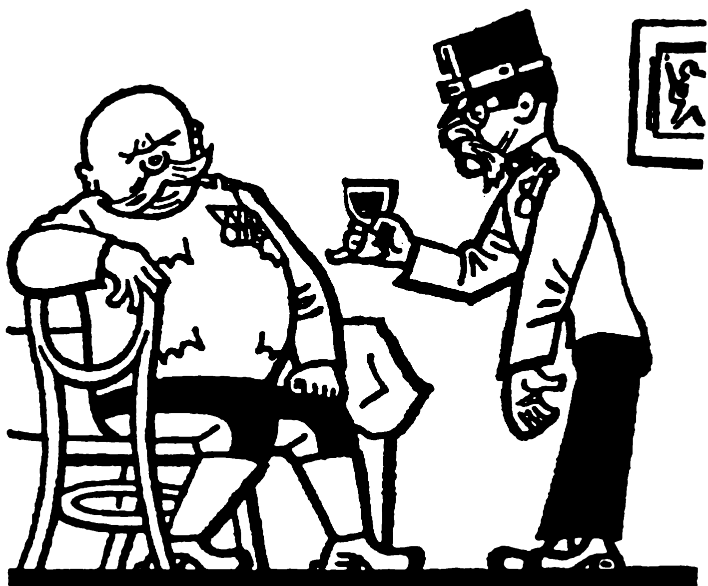
– Jindržichovo Hradece, – atsiliepė Šveikas, – prieš keliolika metų gyveno dešrininkas Josefas Linekas. Ant jo lentynos stovėdavo dvi dėžutės. Vienoje būdavo mišinys įvairių prieskonių, kurių jis dėdavo į kraujinę ir kepeninę dešrą. Kitoje buvo milteliai nuo vabzdžių. Tasai dešrininkas ne kartą turėjo progos įsitikinti, kad jo pirkėjai kartu su dešra atsikąsdavo blakės arba tarakono. Apie blakes jis visada sakydavo, kad jos kvepia karčiaisiais migdolais, kuriuos deda į bobą, o tarakonai dešrose atsiduoda sena, supelijusia Biblija. Dėl to jis griežtai laikėsi švaros savo dirbtuvėje ir visur pribarstydavo miltelių nuo vabzdžių. Sykį jis darė kraujines dešras smarkiai sloguodamas. Pagriebė dėžutę su milteliais nuo vabzdžių ir šiūptelėjo į įdarą. Nuo to laiko Jindržichovo Hradece dešrų pirkti visi ėmė eiti tik pas Lineką. Žmonės stačiai grūste grūsdavosi į jo parduotuvę. Jis buvo toks gudrus, jog sumetė, kad tas viskas dėl tų miltelių nuo vabzdžių, ir nuo to laiko išsirašydavo kreditan tų miltelių didžiules dėžes, kartu paprašęs firmą, kuriai duodavo užsakymus, ant dėžių užrašyti: „Indijos prieskoniai". Tai buvo jo paslaptis, su ta paslaptim jis nužengė į kapus. Tačiau įdomiausia tai, kad iš tų šeimų, kurios valgydavo jo dešras, visi tarakonai ir blakės išsikraustė. Nuo to laiko Jindržichovo Hradecas pasidarė švariausias Čekijos miestas.

– Ar jau baigei? – paklausė savanoris Marekas, matyt, norėjęs įsiterpti į kalbą.

– Šiuo atsitikimu jau kaip ir būčiau baigęs, – atsakė Šveikas, – bet žinau kitą panašų atsitikimą Beskiduose, tačiau jį papasakosiu, kai būsime kautynėse.

Savanoris Marekas prabilo:

– Virimo meną geriausiai pažinsi kare, ypač fronte. Leiskite man pasakyti tokį palyginimą. Taikos metu esam girdėję apie vadinamąsias šaltąsias sriubas, tai yra tokias sriubas, į kurias deda ledo. Tokios sriubos yra mėgstamiausias patiekalas Šiaurės Vokietijoj, Danijoj ir Švedijoj. Ir štai atėjus ka-

rui, Karpatuose žiemą kareiviai turėdavo tiek sušalusios sriubos, kad jos net nevalgydavo, o juk tai – delikatesas.

– Sušalusį guliašą galima valgyti, – pasipriešino vyresnysis raštininkas Vanekas, – tik neilgai, daugiausia savaitę. Dėl jo mūsų devintoji kuopa paliko apkasus.

– Dar taikos metu,– nepaprastai rimtai tarė Šveikas, – karo tarnyba sukosi aplink virtuvę ir visokiausius valgius. Pas mus Budejovicuose buvo vyresnysis leitenantas Zakreisas. Jis visada trainiodavosi apie karininkų virtuvę, ir jeigu kareivis kuo nors prasikalsdavo, vyresnysis leitenantas pasistatydavo jį „ramiai" ir imdavo plūsti: „Niekše, jeigu dar šitaip pasikartos, tai tavo snukis pavirs tikru muštu rostbifu, tave patį sugrūsiu į čiulkinį ir paskui liepsiu tau viską suspringti. Išlįs tau žąsų žarnokai su ryžiais, tu būsi panašus į kiškį, prismaigstytą lašinukų. Taigi matai, privalai pasitaisyti, jeigu nenori, kad žmonės manytų, jog iš tavęs padariau kopūstais įdarytą kepsnį".

Tolesnį įdomų pokalbį apie tai, kaip prieš karą buvo naudojamasi menu kareiviams auklėti, nutraukė baisus erzelis viršuje, kur baigėsi iškilmingi pietūs.

Iš pakriko triukšmo išsiskyrė kadeto Biglerio klyksmas:

– Kareivis dar taikos metu privalo žinoti, kas yra karas, ir kare neužmiršti to, ką išmoko pratimų aikštėje.

Paskui pasigirdo leitenanto Dubo švokštimas:

– Prašau konstatuoti, kad esu įžeistas jau trečią kartą.

Viršuje dėjosi dideli dalykai.

Leitenantas Dubas, kuris puoselėjo klastingus kėslus prieš kadetą Biglerį ir troško iškloti visą savo širdį bataliono vadui, buvo sutiktas garsiu visų karininkų staugimu. Visus nuostabiai buvo paveikusi žydo baltakė.

Jie rėkė vienas per kitą, darydami užuominas apie leitenanto Dubo sugebėjimą jodinėti: „Be arklininko nieko neišeina!" – „Pabaidytas mustangas!" – „Kaip ilgai, drauguži, tryneisi tarp kaubojų vakaruose?" – „Cirko jojikas!"

Kapitonas Sagneris pastūmė leitenantui Dubui stiklelį prakeiktos baltakės, ir tas įsižeidęs atsisėdo prie stalo. Leitenantas Dubas prisitraukė seną sulūžusią kėdę prie vyresniojo leitenanto Lukašo, kuris jį pasveikino bičiuliškais žodžiais:

– Mes jau viską suvalgėm, drauguži.

Liūdna kadeto Biglerio figūra kažkaip liko nepastebėta, nors jis, eidamas aplink stalą, tiksliai, pagal visas taisykles, prisistatė kapitonui Sagneriui ir kitiems karininkams, kartodamas vis tą patį, nepaisydamas, kad visi jį matė ir pažino:

– Kadetas Bigleris atvyko į batalioną.

Bigleris pasiėmė pilną stiklinę, kukliai atsisėdo prie lango ir laukė patogios akimirkos, kada galės paleisti vėjais iš vadovėlių pasisemtą mokslą.

Leitenantas Dubas, kuriam baisioji baltakė mušė į galvą, barškino į stalą pirštu ir nei iš šio, nei iš to kreipėsi į kapitoną Sagnerį:

– Mes su apygardos viršininku visada sakydavom: „Patriotizmas, ištikimybė pareigai, savitvarda – patikimiausi ginklai kare". Primenu tatai kaip tik šiandien, nes mūsų kariuomenė netrukus peržengs sieną.

Ligi šios vietos „Šauniojo kareivio Šveiko nuotykius pasauliniame kare" padiktavo Jaroslavas Hašekas jau sirgdamas. 1923 m. sausio 3 d. mirtis jį nutildė visam laikai ir neleido baigti vieno iš labiausiai išgarsėjusių ir labiausiai skaitomų romanų, parašytų po Pirmojo pasaulinio karo.

SATYROS GALIA

Jaroslavas Hašekas žinomas kaip prozos kūrinių, kabareto pjesių autorius, publicistas, satyrikas, pasaulinį garsą įgijusio romano „Šauniojo kareivio Šveiko nuotykiai pasauliniame kare“ autorius. Rašytojo gyventas laikotarpis – nelengvas ir daugialypis, palikęs gilius pėdsakus žmonijos istorijoje. Galima sakyti, jog karas sukūrė geriausią naujųjų laikų čekų humoristą ir pats virto jo satyros objektu.

J. Hašekas gimė 1883 m. balandžio 30 d. Prahoje, vidurinės mokyklos matematikos mokytojo šeimoje. Šeima nebuvo iš turtingųjų, dar sunkiau jai pasidarė, kai po operacijos mirė tėvas. Daugelis Prahos miestelėnų gyveno skurdžiai ir vargingai. Aplinka veikė berniuko sąmonę, jis svajojo kuo greičiau iš ten ištrūkti. Būsimasis rašytojas gyvenimo patirties sėmėsi gimnazijoje ir vienoje iš Perštyno parduotuvių, kur buvo priimtas mokiniu. Nuo 1899 m. studijavo Prekybos akademijoje. Skirtingai nei gimnazijoje, čia jam sekėsi visai neblogai. Per studentų atostogas daug keliavo po Moraviją ir Slovakiją, Tatrus. Kelionės įkvėpė norą aprašyti, ką patyrė ir pastebėjo akyla akimi. Eskizuose ir apsakymuose vaizdavo paprastus kaimo žmones, jų kasdienį gyvenimą, vidinio žmogaus pasaulio ir gamtos grožį. Ankstyvuosiuose rašytojo kūriniuose susipina liaudiški motyvai, humoras, dainos, pagoniški mitai ir tikrovė. Daugelis siužetų alsuoja romantika, jaunatviška energija, kartais juose padvelkia nostalgija, atsiranda tragizmo pojūtis. Tie apsakymai ir vaizdai peržengia įprastinius tokio žanro kūrinių rėmus. Jų skiriamieji bruožai – humoras, kontrastai, netikėtumų gausa. Dominuoja detalė, pateikiama gyvai ir spalvingai. Taip ima formuotis ypatingas J. Hašeko herojus ir neprilygstamas stilius.

Liaudies poetika įsilieja į vidinę prozos struktūrą ir tampa neatskiriama jos dalimi. Humoristiniame epiniame pasakojime randame ne tik poetikos, bet ir reportažo elementų. Girdėti motyvai čia suskamba naujai, kitaip

išryškinami konfliktai, dramatiškos džiaugsmo, liūdesio, meilės akimirkos. Kontrastai leidžia epiškąjį pradą pakeisti ironija ir satyra, pasitelkus fantaziją ir išmonę, sukurti spalvingesnį vaizdą. Dažnokai J. Hašeko herojai primena pasakų nevykėlius, patenkančius į daugybę įvairiausių, kartais sunkiai suvokiamų situacijų, iš kurių išsisuka tik dėl savo gudrumo, apsukrumo ar naivumo.

1902 m. baigęs akademiją, J. Hašekas pradėjo dirbti Slavijos banke, kuriame anksčiau dirbo jo tėvas ir brolis Bohuslavas. Bet tiesioginį darbą apleido, vis daugiau laiko skirdamas literatūrai ir bohemiškam gyvenimui, todėl netrukus banką teko palikti. 1904 m., grįžęs iš kelionės po Europą, tapo anarchistinio laikraščio „Omladina" („Atjaunėjimas") redaktoriumi, redagavo ir kitus tokios pakraipos laikraščius („Komuna", „Nová omladina"). J. Hašeko pažiūras tuo metu galima apibūdinti kaip radikaliai anarchistines, jos patraukė ir policijos dėmesį. Išbandęs jėgas poezijoje (1903 m. pasirodė jo poezijos knyga „Gegužės šauksmai" / „Májové výkriky"), grįžo prie tradicinės publicistikos, feljetono ir satyros. J. Hašeko kūrybos objektu tampa socialiniai santykiai, neretai pilkas, kasdieniškas, nuobodus miestas. Satyriko plunksna ne tik užkabina socialinį konfliktą, bet ir išryškina jo esmę. Neretai nučiuožia riba, skirianti tragiškąjį ir komiškąjį elementus. Herojumi tampa „žmogus iš Prahos gatvių", atsiduriantis tikrovės ir aplinkybių spąstuose. Tačiau J. Hašekas net į sudėtingiausius dalykus geba įterpti ironijos krislą.

Rašytojo kūryba po 1907 m. panaši į karikatūristo darbą. Literatūrines karikatūras, pasirašinėdamas ir savo pavarde, ir įvairiais slapyvardžiais, spausdina žurnaluose ir laikraščiuose („Karikatury", „Kopriva", „Právo lidu" ir kt.). Jose kliūva visiems: Bažnyčiai, valdžiai, teisės sitemai, militarizmui ir pripažintoms vertybėms.

1908 m. pradėjo redaguoti „Moterų apžvalgą" („Ženský obzor"), netrukus vedė turtingo tinkuotojo dukterį ir pirmąkart gavo nuolatinį darbą žurnale „Gyvūnų pasaulis" („Svet zvirat"). Net ir šiame specialiame žurnale jis sugebėjo pritaikyti savo „mistifikacijas", perteikti savitą požiūrį į pasaulį. Išėjęs iš minėto žurnalo net atidarė šunų parduotuvę. Vėliau satyrikas išleido humoreskų rinkinį „Mano prekyba šunimis ir kitos humoreskos" („Muj obchod se psy a jiné humoresky", 1915). Vis dėlto rašytojas jaučiasi nepatenkintas savo gyvenimu, ieško paguodos kavinėse, bando nusižudyti, gydosi psichiatrijos institute.

Netrukus pagarsėja „politinėmis mistifikacijomis“, kritikuojančiomis prieškarinius rinkimus. Tai „Neprieštaraujančios įstatymams nuosaikios pažangos partijos politinė ir socialinė istorija“ („Politické a sociálni dėjiny strany mirného pokroku v mezich zákona“, 1911–1912), kurioje autorius kreipiasi į skaitytoją kaip „kandidatas“ ar partijos „metraštininkas“. Šio laikotarpio kūryboje toliau vaizduojami socialiniai konfliktai, bet į pirmą vietą iškyla groteskas, satyra, cinizmo kupina ironija, kritikų nuomone, atsiranda net savotiško juodojo humoro.

Pirmasis pasaulinis karas J. Hašeką užklupo Prahoje, ir jis netrukus buvo pašauktas į kariuomenę. 1915 m. prisijungė prie devyniasdešimt pirmojo kariuomenės pulko, stovėjusio Česke Budejovicuose ir po trumpų karinių apmokymų kartu su šiuo pulku pateko į frontą. 1915 m. paimamas į nelaisvę, beveik metus praleidžia belaisvių stovyklose netoli Kijevo ir Tocke. Pastarojoje neišvengė šiltinės epidemijos. 1916 m. pasiprašė į Čekoslovakijos armiją ir tapo aktyviu pasipriešinimo dalyviu. Nenustojo rašyti. Savo kūrinius spausdino žurnale „Čekoslovakas“ („Čechoslovan“). 1917 m. dirbo pirmojo šaulių pulko tarybos sekretoriumi, bandė įkurti Čekoslovakų darbininkų ir kareivių revoliucinę tarybą. Nepasisekus Kijeve, persikėlė į Maskvą. Ir toliau buvo karo blaškomas po įvairius miestus ir vietoves. Dirbo armijos spaustuvėje, leido ir redagavo laikraščius „Mūsų kelias“, „Raudonasis šaulys“, „Raudonoji Europa“ („Naš put’“, „Krasnyj strelok“, „Krasnaja Jevropa“), buvo penktosios armijos politikos skyriaus darbuotoju, su Raudonąja armija nužygiavo iki Irkutsko.

1920 m. čekų komunistai, gyvenę Rusijoje, pakviečiami grįžti į tėvynę. Parvyko į Prahą ir J. Hašekas. Metai, praleisti armijoje, administracinis darbas paliko rašytojo sąmonėje gilų atspaudą ir pakirto sveikatą. Bandydamas prisitaikyti prie naujos aplinkos, jis vėl atsiduria gerai pažįstamame „užburtame“ bohemos rate. 1921 m. J. Hašekas išvyko į Lipnicę prie Sazavos – čia svajojo visas kūrybines galias skirti pagrindiniam tikslui – parašyti pasaulinio karo epopėją „Šauniojo kareivio Šveiko nuotykius“. 1921–1923 m. pasirodė I, II ir III dalys. Jos buvo leidžiamos atskirais sąsiuviniais (kartu su J. Čermaku ir F. Saueriu). Svajonėms baigti romaną nebuvo lemta išsipildyti – nusilpusi širdis ir paūmėjęs plaučių uždegimas 1923 m. sausio 3 d. nutraukė J. Hašeko darbą ir nusinešė jo gyvybę.

Šveiko literatūrinis portretas atsirado neiškart, jis ėmė formuotis 1911–1912 m., t.y. gerokai prieš Pirmojo pasaulinio karo pradžią. Satyriniame

laikraštyje „Karikatūros" („Karikatury") buvo pasirodę keletas humoreskų „Šaunusis kareivis Šveikas", o per karą, 1917 m., Kijeve išėjo „Šaunusis kareivis Šveikas nelaisvėje".

Romanas „Šauniojo kareivio Šveiko nuotykiai pasauliniame kare" laikytinas J. Hašeko kūrybos apogėjumi. Pasaulinis karas pakoregavo žmonių patirtį, jų pažiūras. Daugelis nustojo tikėti įprastinėmis vertybėmis, neteko artimųjų, namų, svajonių. Šveikas pasirodė tuo metu, kai reikėjo paprasto herojaus, niekuo nesiskiriančio nuo kitų, išgyvenusių karą, bet žvelgiančio į visa tai akimis žmogaus, kuriam nėra ko prarasti.

Rašytojas, pasirinkdamas ne tik originalų personažą, bet ir paties romano bei atskirų jo dalių kompoziciją, atiduoda duoklę bohemiškajai tradicijai. Jis pripildo knygą daugybe faktų ir motyvų, veikėjų ir detalių. Viso kūrinio ir pagrindinio herojaus esmę geriausiai nusako žymaus čekų XX a. rašytojo Ivano Olbrachto (1882–1952) žodžiai: „sugeba juoktis iš karo ir smulkiausių jo epizodų, lyg tai tebūtų tik girtų peštynės Žižkovo smuklėje".[1]

Romane autorius stengiasi giliau pažvelgti į žmogaus sielą, aptikti jos slapčiausias kerteles. Ir Šveikas, ir jį supantys herojai ne tokie jau paprasti, kaip regisi iš pirmo žvilgsnio. Atskleisdamas jų charakterius rašytojas pateikia epochos ir įvykių vertinimą, parodo žmogaus prigimties savitumą.

Šveikas romane, kaip ir ankstesnėse satyrose, išlieka naivus prasčiokas, apie kurio praeitį skaitytojas sužino labai nedaug: prieš keletą metų medicinos komisijos pripažintas idiotu, paleistas iš karo tarnybos, verčiasi pardavinėdamas šunis, kuria jiems suklastotas geneologijas, serga reumatu... Dar keletas charakteringesnių detalių išbarstyta po visą kūrinį. J. Lada, iliustravęs „Šauniojo kareivio Šveiko nuotykius pasauliniame kare", rašė: „Šveiko figūrą kūriau ne pagal tam tikrą personifikaciją, bet pagal Jaroslavo Hašeko įvaizdį, nutapytą romane. Nupiešiau Šveiką prisidegantį pypkę tarp lakiojančių sviedinių ir granatų, sproginėjančių šrapnelių. Geranoriškas veidas, rami išraiška, iš kurios matyti, kad „smegeninė netuščia", bet prireikus gali apsimesti kvailiu".[2]

Rašytojas dėmesingai kuria savo personažą, dažnokai leidžia pačiam skaitytojui aptikti ribą tarp Šveiko naivumo ir gudrumo, slypinčio po idioto

---

[1] *Ivan Olbracht.* Osudy dobrého vojáka Švejka za svetové valky // Rudé právo.– 1921.11.15 (taip pat „O umėnia spoličnosti", 1958).

[2] *J. Lada.* Jak jsem ilustroval Švejka // *J. Hašek.* Osudy dobrého vojáka Švejka za svetové valky.– Praha, 1990.– P. 362.

kauke. Flegmatiškas herojus išsiskiria iš bendro konteksto savišku požiūriu į aplinkinį pasaulį. Jis visada suranda išeitį iš bet kurios situacijos, niekas jo neišmuša iš pusiausvyros, būdingos, ko gero, tik jam vienam. Šveikas nepripažįsta niekieno galios ir nepaklūsta jėgai, tvirtai tiki įstatymais, tačiau viską vertina ir elgiasi neįprastai, pavyzdžiui, išklausęs savo viršininko Lukašo nurodymus dėl namų, kanarėlės ir katino priežiūros, nusprendžia abu Lukašo numylėtinius supažindinti „artimiau", nes žino, „kokie katinai nedraugiški paukščių atžvilgiu". Ir štai sugrįžęs šeimininkas iš Šveiko išgirsta, kad katinas suėdė kanarėlę... Panašios istorijos kartojasi vos ne kiekviename žingsnyje. Ir čia jam praverčia groteskinė kaukė bei tariamas kvailumas. Kai viskas (Šveikui pasirodžius) apvirsta aukštyn kojomis, ši savybė tampa išsigelbėjimo priemone, nes už kvailystę nebaudžiama. Šveikas pats sukuria sau ir aplinkiniams erdvę, gyvena ir veikia joje, beje, dažniausiai liežuviu: samprotauja apie politiką, karą, pasakoja būtus ir nebūtus, baisius ar juokingus dalykus. Jo kalba nevienareikšmiška. Kiekvienas, regis, kasdienis žodis, pasakytas paprastoje situacijoje, įgyja gilesnę prasmę. Tai matyti jau iš pirmojo epizodo, kai būdamas smuklėje sužino apie erchercogo Ferdinando mirtį.

J. Hašekas nesibaimina, kad Šveiko žodžiai bus traktuojami įvairiai, prieštaringai ar net priešingai, nes tai tik praturtina satyros tekstą, leidžia per grotesko, ironijos prizmę įvertinti herojų poelgius, kalbą, atskleisti jų santykius. Autoriui svarbu, kad išliktų ta vienintelė tikroji vertybė, kurią gina jo sukurtas personažas – žmogiškumas ir jo esmė. Būtent čia ir glūdi Šveiko gyvybingumo paslaptis.

Šį hiperbolizuotą veikėją supa būrelis epizodinių personažų, kurie arba sudaro kontrastinį foną, arba papildo jo portretą. Visus juos galime suskirstyti į dvi grupes: tuos, kurie įsakinėja ir kurių rankose sutelkta valdžia ir galia, bei tuos, kurie priversti paklusti, o neretai tapti tiesiog aukomis. Neigiamos savybės įkūnytos austrų karininkų paveiksluose. Jie blogio, militarizmo idėjų simboliai, žmonės, pamiršę, kas yra užuojauta, gailestis: kadetas Bigleris – kvailokas, bailus, tuščiagarbis, o niekina savo pavaldinius; Dubas – karjeristas, piktavalis; Vanekas – nesimpatingas savanaudis, apie kurį net buvo sukurta nemaža pašiepiamų dainelių... ir t.t. Jie vienas po kito „išdygsta" Šveiko kelyje. Tiesa, ne visi karininkai, su kuriais susiduria Šveikas, vertintini tik neigiamai: vyresnysis leitenantas Lukašas – tipiškas austrų karininkas, gana griežtas, bet teisingas. Jis pakantus Šveiko išmonėms ir kvailystėms, ima protestuoti tik tada, kai „to jau būna per daug".

Kiti personažai gyvena mažame savo pasaulėlyje ir gina jį nuo karo visais įmanomais būdais. Jie vadovaujasi principu „gyvenk ir duok gyventi kitam". Pavyzdžiui, smuklės šeimininkas Palivecas – grubokas, bet nepiktas, nemėgsta monarchijos ir politikos: „mums nereikalinga politika",– sako jis. Bet likimas jam iškrečia žiaurų pokštą. Dėl neatsargių žodžių apie imperatoriaus portretą Palivecas patenka į kalėjimą,– kaip ir kiti, išdrįsę „įžeisti" Jo Didenybę ir pareikšti nuomonę apie pasikėsinimą į Austrijos–Vengrijos sosto paveldėtoją. Siaurame pasaulėlyje užsidarę ir besotis Balounas, ir garsusis mušeika Vodička, ir net ponia Miulerova, garbinanti savo „dievuką" Šveiką. J. Hašekas ironiškai aprašo jų rūpesčius ir džiaugsmus, priskirdamas juos epizodinių personažų fonui. Jie visi sudaro masę, simbolizuojančią priešinimąsi karui ir jo nešamoms nelaimėms.

Romane susiduria du poliai – aštrus groteskas ir humoristinė epika, kuriuos abu jungia Šveikas, gebantis prisitaikyti, išgyventi. Kaip atsvarą šokiruojančiam groteskui autorius retsykiais panaudoja švelnesnę ironiją, grakštesnį paradoksą.

Pasakojimo autentiškumas, tiksli detalė, improvizacija, nepaprastai turtinga kalba – tai tik dalis priemonių, padėjusių satyrikui sukurti vientisą epopėją, parodyti eilinio žmogaus ir didžiosios istorijos sąlytį.

Pirmos dalies baigiamajame žodyje J. Hašekas prisipažįsta: „Nežinau, ar pavyks su šia knyga pasiekti, ko norėjau. Jau vien ta aplinkybė, kad girdėjau vieną žmogų koneveikiant kitą: „Tu kvailas kaip Šveikas",– nekalba mano naudai. Tačiau jeigu Šveikas taps nauju keiksmažodžiu prašmatniame plūstamųjų žodžių vainike, tai man beliks tenkintis šituo čekų kalbos praturtinimu".[3]

Literatūrinėje ir kultūrinėje čekų visuomenėje romanas „Šauniojo kareivio Šveiko nuotykiai pasauliniame kare" ir jo personažas buvo sutikti nevienareikšmiškai. Daugiausia dėmesio susilaukė Šveiko fenomenas, buvo bandoma jo būdą lyginti su čekų nacionalinio charakterio bruožais. Šveikiškumas laikytas trūkumu, bet satyros galia praskynė kelią romanui ir tėvynėje, ir užsienyje. Vargu ar galima šiandien kalbėti apie čekų literatūrą, nutylint J. Hašeko kūrybinį talentą ir jo netradicinį kūrinį, kuris ne tik išlaikė meniškumo egzaminą, likdamas aktualus iki mūsų dienų, bet ir už-

[3] *J. Hašek.* Osudy dobrého vojáka Švejka za svetové valky.– Praha, 1990.– P. 253.

ėmė tinkamą vietą pasaulinėje literatūroje tarp kitų satyros šedevrų (M. Servanteso „Don Kichoto“, J. Gončarovo „Oblomovo“ ir kt.).

J. Hašeko kūryba gerai žinoma Lietuvoje. 1938 m. pasirodė humoreskų rinkinys „Juokai pro ašaras“, 1966 m. – „Procesija“, romanas „Šauniojo kareivio Šveiko nuotykiai pasauliniame kare“ išėjo 1932 m. (sutrumpintas vertimas), 1956 m. (visas vertimas) ir 1987 m.

GRAŽINA BIKULČIŪTĖ

PAAIŠKINIMAI

[1] *...kuris renka šunų mėšlą.*– Prahoje šunų išmatos buvo renkamos kailiams rauginti.

[2] *Ne, meldžiamasis, erchercogą Ferdinandą...*– Kalbama apie Austrijos-Vengrijos sosto įpėdinio Pranciškaus Ferdinando nužudymą Sarajeve. Įteikusi Serbijai nepriimtiną ultimatumą, Austrija-Vengrija 1914 m. liepos 28 d. paskelbė jai karą. Tuo prasidėjo Pirmasis pasaulinis karas.

[3] *...nusmeigė velionę Elžbietą.*– Imperatoriaus Pranciškaus Juozapo žmoną ir netikrą Pranciškaus Ferdinando tetą 1898 m. Ženevoje nužudė vienas italų anarchistas.

[4] *Taip jį pintinėj ir išgabeno...*– Prahoje anais laikais policininkai girtuosius veždavo rankiniu vežimėliu, vadinamu pintine.

[5] *...apie Napoleono gvardijos atkirtį anglams Vaterlo mūšyje.*– Vaterlo mūšyje (Belgija, 1815.VI.18) Napoleonas pagrindines jėgas metė prieš A. Velingtono vadovaujamą anglų ir olandų kariuomenę. Mūšio baigtį lėmė Velingtonui į pagalbą atėję Prūsijos korpusai.

[6] *...aš kaip Lozorius... išgulėjau surištas „ožiu".*– *„Ožys"* – Austrijos-Vengrijos kariuomenėje taikoma bausmė: nusikaltusiam kareiviui pririšdavo rankas prie kojų ir taip palikdavo dieną ar ilgiau.

[7] *...anarchistas ar jaunačekis...*– Jaunačekių partija (susikūrusi 1874 m.) reikalavo Čekijai ir kitoms slavų tautoms suteikti autonomiją, kovojo su politiniu ir ekonominiu austrų viešpatavimu.

[8] *...o brolį, Meksikos karalių, sušaudė prie kažkokios tvirtovės sienos.*– Turimas galvoje Austrijos erchercogas Maksimilianas I (1832–1867), nuo 1864 m. Meksikos imperatorius.

[9] *...Prancūzija, kuri nuo septyniasdešimt pirmųjų metų griežia dantį ant Vokietijos...*– 1871 m. gegužės 10 d. pasirašius Frankfurto taikos sutartį Prancūzija neteko Elzaso ir Rytų Lotaringijos.

[10] *...parodė jam erelį...*– *Erelis* – Austrijos-Vengrijos monarchijos herbas, čia slaptosios policijos agentų ženklas.

[11] *...tartum nužengęs iš Lombrozo knygos „Nusikaltėlių tipai".*– *Lombrozo* (Cesare Lombroso, 1835–1909) – žymus italų kriminalistas, vienas iš šiuolaikinės kriminologijos kūrėjų.

[12] *...važiavo „žaliajame Antone"...*– „Žaliuoju Antonu" buvo vadinamas policijos furgonas.

[13] *...čigonų protėvynė buvo Krkonošėje...*– *Krkonošė* – kalnuota vietovė Čekijos šiaurės rytuose.

[14] *...„Saugok mums, Dieve, valdovą"* – Austrijos himnas.

[15] *„Papūskit man į užpakalį, gaidžiai!"* – Gaidžiais čekų policininkai Austrijos-Vengrijos monarchijos laikais buvo vadinami todėl, kad nešiojo šalmą su gaidžio plunksnomis.

[16] *...vienas juodgeltonis grobuonis...*– Juoda ir geltona buvo Austrijos-Vengrijos vėliavos spalvos.

[17] *...prieš Radeckio paminklą...– Radeckis* (Jozef Radetzky, 1766–1858) – Austrijos feldmaršalas (1836). Jo vadovaujama kariuomenė sumušė Italijos kariuomenę prie Kustocos (1848) ir Novaros (1849), malšino 1848–1849 m. Italijos revoliuciją.

[18] *...išgysite... greičiau negu Piščianuose.– Piščianai* – žymus Čekijos kurortas.

[19] *...panašus į Babinskį...– Babinskis* – tais laikais pagarsėjęs plėšikas.

[20] *...atsimeną... Radeckio ir princo Eugenijaus Savojiečio šlovę...– Eugenijus Savojietis* (Eugen von Savoyen, 1663–1736) – Austrijos karvedys ir valstybės veikėjas. Feldmaršalas (1693). Laimėjęs mūšius per karus su Turkija ir per Ispanijos įpėdinystės karą. Reformavo kariuomenę.

[21] *...įkrečia jam... španglės.– Španglė* – bausmė austrų kariuomenėje: nusikaltusįjį pririšdavo už rankų taip, kad jis kojų pirštų galais vos siektų grindis, ir palikdavo kurį laiką kyboti.

[22] *...Macharo bičiulis.– Macharas* (Josef Svatopluk Machar, 1864–1942) – čekų rašytojas.

[23] *...mielai lošė ferblą...– Ferblas* – azartinis kortų lošimas.

[24] *...nudrožė pėsčias iš Vinohradų į Libenį.– Vinohradai ir Libenis* – rajonai priešingose Prahos pusėse.

[25] *O po antklode nebuvot jo pakišę...*– Kaliniai nusižengusįjį mušdavo po antklode, kad tas nematytų, kas muša.

[26] *...šeimininkas Serabona – sakalas...*– Sakalais buvo vadinami anuomet garsios „Sakalo" sporto draugijos nariai.

[27] *...neįleidžiama į „Reprezentaką".*– „Reprezentakas" – prabangus restoranas Prahoje.

[28] *...miegojo sardininkas.*– T.y. gatvės prekiautojas, pardavinėjantis sardines ir šaltus užkandžius.

[29] *...duokite man pirmąją klasę.*– Čia kapelionas turi galvoje mokamą viešąją išvietę.

[30] *„Aurea prima sata est aetas, quare vindice nullo..."* – Aukso amžius pradžioj buvo leistas, kurs be baudėjo... *(lot.)* – cit. iš Ovidijaus „Metamorfozių". (I giesmė, 89–90 eil.)

[31] *...į daktaro Aleksandro Bateko paskaitą...– Aleksandras Batekas* – anuo metu pagarsėjęs blaivybės propaguotojas.

[32] *...aukšto slėgio Papino katilai...– Papinas* (Denis Papin, 1647–1714) – prancūzų išradėjas, pirmasis atskleidęs vandens garų jėgą.

[33] *...ir šventąjį Bernardą...– Šventasis Bernardas* (923–1008) X a. įkūrė dvi prieglaudas ir vienuolynus (Didįjį ir Mažąjį) Alpėse, kur dresuoti šunys ieškodavo pasiklydusių keleivių.

[34] *...Boženos Nemcovos pasakose.– Božena Nemcova* (1820–1862) – žymi čekų rašytoja.

[35] *Kai Mon Pelė ugnikalnis sunaikino visą Martinikos salą...* – Veikiantis Mon Pelė ugnikalnis išsiveržė 1902 m. ir sunaikino apie 20% salos gyventojų.

[36] *...Trilypė sąjunga ją sieja su Austrija-Vengrija ir Vokietija...* – 1879 m. buvo pasirašyta Austrijos–Vengrijos ir Vokietijos sutartis; 1882 m. prie jos prisidėjo Italija. Taip susikūrė vadinamoji Trilypė sąjunga.

[37] *...Kodėl šautuvai vadinasi manlicheriais?* – Austrijos kariuomenėje buvo naudojami Manlicherio sistemos šautuvai.

[38] *...nebuvo žiauresnis už vokiečių poetą Firortą...* – Šis nereikšmingas vokiečių poetas pasižymėjo savo reakcingumu.

[39] *...kilnojo į viršų rankas.*– T.y. norėjo parodyti, kad čekai pasiduoda į nelaisvę.

[40] *Ksenofontas, senovės karo vadas...*– *Ksenofontas* (apie 430–355 ar 354) – graikų rašytojas ir istorikas. Dalyvavo nesėkmingame Kyro Jaunesniojo žygyje prieš brolį Persijos karalių Artaserksą II (401) ir vėliau tą žygį aprašė „Anabazyje".

[41] *...jei valdovas nevainikuotas...*– Pranciškus Juozapas nebuvo vainikuotas Čekijos karaliumi – neatliko formalumo, privalomo visiems Austrijos-Vengrijos monarchijos imperatoriams.

[42] *...parnešti butelį kontušinės...* – *Kontušinė* – saldi degtinė.

[43] *...Nikolajus Nikolajevičius kitą savaitę būsiąs Pšerove...* – Kalbama apie Rusijos caro Nikolajaus II dėdę, vadovavusį rusų kariuomenei.

[44] *...jo laukė šnopso partija.*– *Šnopsas* – kortų lošimas.

[45] *...tai yra prie španglių...* – žr. 21 paaišk.

[46] *...Rudolfinumo skyrius* – *Rudolfinumu* buvo vadinami imperatoriaus Rudolfo rūmai, kur per karą būdavo rengiami labdaros koncertai.

[47] *...ją išgabeno į Kateržinkas...* – *Katežinkos* – psichinė ligoninė Prahoje.

[48] *...ar mokate naudotis Brėmu...* – Turimas galvoje vokiečių zoologo Alfredo Brėmo (Alfred Brehm, 1829–1884) šešiatomis veikalas „Gyvūnų gyvenimas" (1863–1869).

[49] *...kilo polemika tarp „Laiko" ir „Čeko"...* – „Laikas" ir „Čekas" buvo skirtingos politinės pakraipos laikraščiai.

[50] *...ar nepozavote skulptoriui Šturšai...* – *Janas Šturša* (1880–1925) – čekų skulptorius, Prahos dailės akademijos profesorius.

[51] *...Cisleitanijos ir Transleitanijos žiburiai...* – 1867 m. Austrijos valdantieji sluoksniai sudarė su Vengrijos dvarininkais uniją, pagal kurią Habsburgų imperija buvo padalyta į Austrijos imperiją ir Vengrijos karalystę. Riba ėjo Leitos upe. Austrijos imperijai (Cisleitanijai) atiteko Austrija, Čekija, Moravija, Silezija, Dalmatija, Bukovina, Kraina, Galicija, Vengrijos karalystei (Transleitanijai) – Vengrija, Slovakija, Kroatija, Transilvanija.

[52] *...kumštis tartum Baltasis kalnas...* – *Baltasis kalnas* – kalva Prahoje. Istorinė čekų mūšio su pavergėjais vieta (1620).

[53] *...per Žydų Pečius...* – *Žydų Pečiai* (Židovské Pece) – Žižkovo rajono dalis Prahoje.

[54] *...tebedėvi savo „papūgų pulko" uniformą.*– Devyniasdešimt pirmasis pulkas taip buvo pravardžiuojamas dėl antsiuvų spalvos.

[55] *...ėmė pliekti doičmeistrus...* – *Doičmeistrais* buvo vadinami Vienos įgulos pėstininkų pulko kariai.

[56] *Pavlos Moudros knygelės...* – *Pavla Moudra* – nežymi čekų rašytoja.

[57] *...nudurti smuklininko čužako žmoną ir vaiką...* – *čužakais* buvo vadinami serbų partizanai.

[58] *...Prahos muziejuj yra Marijos Teresės karo teismo protokolų knyga.* – *Marija Teresė* (1717–1780) – vyresnioji imperatoriaus Karolio VI duktė, Vengrijos (1741) ir Čekijos (1743) karalienė.

[59] *...barzdotas kaip Krakonošas* – *Krakonošas* – kalnų dvasia.

[60] *...su kuria negalėjo lygintis nė „Gailestingieji"...* – Turima omeny viena iš geriausių ir didžiausių Prahos ligoninių, kurią aptarnaudavo katalikų ordino „Gailestingieji broliai" vienuoliai.

[61] *...su dangiškomis ožkomis...* – *Dangiškomis ožkomis* buvo ironiškai vadinamos pamaldžios moterys.

[62] *...įsivaizduokime... kautynes prie Kustocos...* – 1848 m. J. Radeckio vadovaujama austrų kariuomenė sumušė prie Kustocos Italijos kariuomenę.

[63] *...šifro sistemos, kuriomis buvo naudojamasi Sardinijos ir Savojos karuose, per anglų ir prancūzų kampaniją prie Sevastopolio, per boksininkų sukilimą Kinijoje ir paskutiniame Rusijos–Japonijos kare.* – Sardinijos ir Savojos karai vyko XVIII a. pradžioje, anglų ir prancūzų kampanija prie Sevastopolio, t.y. Krymo karas – 1853–1856 m., boksininkų sukilimas Kinijoje – XX a. pradžioje, paskutinis Rusijos–Japonijos karas – 1904–1905 m.

[64] *Dar Šešiasdešimt šeštųjų metų kare...* – Turima omeny 1866 m. Austrijos–Prūsijos karas, kurį Austrija pralaimėjo, faktiškai pripažino Prūsijos hegemoniją Vokietijoje ir tapo antraeile Europos valstybe.

[65] *...paveikslas, vaizduojąs pakartą serą Eduardą Grėjų.* – *Eduardas Grėjus* (Eduard Gray, 1862–1933) – Anglijos valstybės veikėjas. 1905–1916 m. užsienio reikalų ministras. 1907 m. pasirašė sutartį su Rusija; ja buvo baigta sudaryti Antantė.

[66] *...jūs mažasis Budejovicų Benedeke...* – *Benedekė* – susikompromitavęs austrų generolas, 1866 m. nesėkmingai vadovavęs Austrijos kariuomenei.

[67] *...mūsų vyriausybė neįvertina iredentinio judėjimo...* – Tai buvo XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje kilęs judėjimas dėl pasienyje italų gyvenamų žemių prijungimo prie Italijos.

[68] *...ką pasakė Palackis...* – *Palackis* (František Palacky, 1798–1876) – čekų istorikas, filosofas, visuomenės veikėjas.

[69] *...buvęs Austrijos profesorius Masarikas pabėgo į užsienį...* – *Masarikas* (Tomaš Masaryk, 1850–1937) – čekų filosofas, politikos veikėjas, Prahos universiteto profesorius (1882–1914). Vadovavo partijai, siekiančiai Čekijos autonomijos Austrijos–Vengrijos sudėtyje. 1914 m. emigravo, 1915 m. Paryžiuje įkūrė Antantei palankią Čekų nacionalinę tarybą. 1917–1918 m. gyveno Rusijoje, buvo vienas iš Čekoslovakų korpuso maišto (1918) organizatorių. Nuo 1918 m. iki 1935 m. Čekoslovakijos prezidentas.

[70] *...kaip Libuša pranašauja Prahai šlovę...* – Pasak legendos, Čekijos kunigaikštytė Libuša išpranašavo, kad Praha taps garsiu miestu.

[71] *...nudūrė dešinės rankos nykštį žemyn...* – Nuleisdamas dešinės rankos nykštį žemyn, Romos imperatorius duodavo ženklą sužeistą gladiatorių pribaigti.

Parengė GRAŽINA BIKULČIŪTĖ

TURINYS

Pirma dalis

UŽNUGARYJE

PASAULINĖS LITERATŪROS BIBLIOTEKA

97 KNYGA

JAROSLAV HAŠEK

ŠAUNIOJO KAREIVIO ŠVEIKO NUOTYKIAI

PASAULINIAME KARE

Tituliniame puslapyje

Josefo Lados iliustracija

Meninis redaktorius *L. Spurga*

Maketavo *J. Morkūnienė*

Korektorė *L. Girevičienė*

SL 257. Užsakymas 496

Išleido UAB Leidykla VAGA, Gedimino pr. 50, 2600 Vilnius

Spausdino AB „Vilspa“, Viršuliškių skg. 80, 2056 Vilnius

Hašek, Jaroslav

Ha 382 Šauniojo kareivio Šveiko nuotykiai pasauliniame kare / Jaroslav Hašek; iš čekų kalbos vertė Kazys Akelis ir Alfonsas Tiešis.– Vilnius: Vaga, 1998.–701 p.– [Pasaulinės literatūros biblioteka; kn. 97, XX a. literatūra]

Kn. taip pat: Satyros galia / Gražina Bikulčiūtė, 687–693 p.

ISBN 5-415-01298-2

Čekų literatūros klasikas J. Hašekas (1883–1923) savo satyrinėje epopėjoje pasakodamas naivaus čekų kareivio Šveiko nuotykius išjuokia Austrijos–Vengrijos imperijos kariuomenę ir joje viešpataujantį bukaprotiškumą. Romanui būdinga taikli satyrinė tipizacija, groteskinės situacijos, humoras ir sarkazmas, šmaikšti kalba.

UDK 885.0